General Editor's Preface

In this Volume we are publishing the *Catukka-nipāta* and *Pañcaka-nipāta* of the Aṅguttara Nikāya. As we have already given an introduction to it in the first Volume of the book, it is not necessary to write any thing more at this place.

The present edition has been prepared co-ordinating the following versions of the text:—Burmese—Chaṭṭha-Saṅgāyana publication, 1955; Siamese—Mahāmakuṭa Government publication, 1926; Sinhalese—edited by Siri Devamitta Mahānāyaka Thera, 1915; Roman—*Catukka-nipāta*—edited by Rev. Richard Moris, (P. T. S. 1885), *Pañcaka-nipāta*—edited by Prof. E. Hardy, (P. T. S. 1896).

** ** **

The press copy has been finally revised and seen through the press by our learned Editor, Shri Birbal Sharma, M. A. and his assistants.

Varanasi
25.6.60.

Bhikkhu J. Kashyap

"यदत्थं भोगं इच्छेय्य, पण्डितो घरमावसं ।
सो मे अत्थो[1] अनुप्पत्तो, कतं अननुतापियं ।। R.69
"एतं अनुस्सरं मच्चो, अरियधम्मे ठितो नरो ।
इधेव नं पसंसन्ति, पेच्च सग्गे पमोदती" ति ।।

---

२. आनण्यसुत्तं

१. अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपतिं भगवा एतदवोच –

२. "चत्तारिमानि, गहपति, सुखानि अधिगमनीयानि गिहिना कामभोगिना कालेन कालं समयेन समयं उपादाय । कतमानि चत्तारि ? अत्थिसुखं, भोगसुखं, आनण्यसुखं[2], अनवज्जसुखं ।

३. "कतमं च, गहपति, अत्थिसुखं ? इध, गहपति, कुलपुत्तस्स भोगा होन्ति उट्ठानविरियाधिगता[3] बाहाबलपरिचिता सेदावक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा । सो 'भोगा मे अत्थि उट्ठानविरियाधिगता बाहा- B. 381
बलपरिचिता सेदावक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा' ति अधिगच्छति सुखं, अधिगच्छति सोमनस्सं । इदं वुच्चति, गहपति, अत्थिसुखं ।

४. "कतमं च, गहपति, भोगसुखं ? इध, गहपति, कुलपुत्तो उट्ठानविरियाधिगतेहि भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावक्खित्तेहि धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि परिभुञ्जति[4] पुञ्ञानि च करोति । सो उट्ठान-विरियाधिगतेहि भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावक्खित्तेहि धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि परिभुञ्जामि पुञ्ञानि च करोमी ति अधिगच्छति सुखं, अधिगच्छति सोमनस्सं । इदं[5] वुच्चति, गहपति, भोगसुखं ।

५. "कतमं च, गहपति, आनण्यसुखं ? इध, गहपति, कुलपुत्तो न कस्सचि किञ्चि धारेति अप्पं वा बहुं वा । सो न कस्सचि किञ्चि धारेमि अप्पं वा बहुं वा ति अधिगच्छति सुखं, अधिगच्छति सोमनस्सं । इदं वुच्चति, गहपति, आनण्यसुखं ।

---

१. अथो – रो० । २. अनणसुखं – सी०, स्या०, रो० । ३. उट्ठानवीरियाधिगता – म० । ४. भोगे च भुञ्जति – रो० । ५. इदमस्स – रो० ।

६. "कतमं च, गहपति, अनवज्जसुखं ? इध, गहपति, अरियसावको अनवज्जेन कायकम्मेन समन्नागतो होति, अनवज्जेन वचीकम्मेन समन्नागतो होति, अनवज्जेन मनोकम्मेन समन्नागतो होति । सो
R.70 अनवज्जेनम्हि कायकम्मेन समन्नागतो, अनवज्जेन वचीकम्मेन समन्नागतो, अनवज्जेन मनोकम्मेन समन्नागतो ति अधिगच्छति सुखं, अधिगच्छति सोमनस्सं । इदं वुच्चति, गहपति, अनवज्जसुखं । इमानि खो, गहपति, चत्तारि सुखानि अधिगमनीयानि गिहिना कामभोगिना[1] कालेन कालं समयेन समयं उपादाया ति ।

"आनण्यसुखं ञत्वान[2], अथो अत्थिसुखं परं[3] ।
भुञ्जं भोगसुखं मच्चो, ततो[4] पञ्ञा विपस्सति ।
"विपस्समानो जानाति, उभो भोगे सुमेधसो ।
अनवज्जसुखस्सेतं, कलं नाग्घति[5] सोळसिं" ति ॥

---

३. ब्रह्मसुत्तं

१. "सब्रह्मकानि, भिक्खवे, तानि कुलानि येसं पुत्तानं मातापितरो अज्झागारे पूजिता होन्ति । सपुब्बाचरियकानि, भिक्खवे, तानि
B.382 कुलानि, येसं पुत्तानं मातापितरो अज्झागारे पूजिता होन्ति । सपुब्बदेवतानि[6], भिक्खवे, तानि कुलानि येसं पुत्तानं मातापितरो अज्झागारे पूजिता होन्ति । साहुनेय्यकानि, भिक्खवे, तानि कुलानि येसं पुत्तानं मातापितरो अज्झागारे पूजिता होन्ति ।

२. "ब्रह्मा ति, भिक्खवे, मातापितूनं[7] एतं अधिवचनं । पुब्बाचरिया ति, भिक्खवे, मातापितूनं एतं अधिवचनं । पुब्बदेवता[8] ति, भिक्खवे, मातापितूनं एतं अधिवचनं । आहुनेय्या ति, भिक्खवे, मातापितूनं एतं अधिवचनं । तं किस्स हेतु ? बहुकारा, भिक्खवे, मातापितरो, पुत्तानं आपादका पोसका इमस्स लोकस्स दस्सेतारो ति ।

"ब्रह्मा ति मातापितरो, पुब्बाचरिया ति वुच्चरे ।
आहुनेय्या च पुत्तानं, पजाय अनुकम्पका ॥

---

१. भोगिना – रो० । २. कत्वान – रो० । ३. सरे – रो० । ४. तथो – रो० । ५. नग्घति – रो० । ६. सपुब्बदेवानि – स्या० । ७. मातापितुन्न – सी०, रो० । ८. पुब्बदेवा – सी०, स्या० ।

"तस्मा हि नं[1] नमस्सेय्य, सक्करेय्य[2] च[2] पण्डितो ।
अन्नेन अथ[3] पानेन, वत्थेन सयनेन च ।
उच्छादनेन न्हापनेन, पादानं धोवनेन च ॥

"ताय नं पारिचरियाय, मातापितूसु पण्डिता ।
इधेव नं पसंसन्ति, पेच्च सग्गे पमोदती[4]" ति ॥

---

४. निरयसुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि चतूहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी[5] होति, मुसावादी होति – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ति । R. 71

"पाणातिपातो अदिन्नादानं, मुसावादो च वुच्चति ।
परदारगमनं चा पि, नप्पसंसन्ति पण्डिता" ति ॥

---

५. रूपसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? रूपप्पमाणो रूपप्पसन्नो, घोसप्पमाणो घोसप्पसन्नो, लूखप्पमाणो लूखप्पसन्नो, धम्मप्पमाणो धम्मप्पसन्नो – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं ति । B. 383

"ये च रूपे[6] पमाणिंसु[6], ये च घोसेन अन्वगू ।
छन्दरागवसूपेता, नाभिजानन्ति[7] ते जना[7] ॥

"अज्झत्तं च न जानाति, बहिद्धा च न पस्सति ।
समन्तावरणो बालो, स वे घोसेन वुय्हति ॥

"अज्झत्तं च न जानाति, बहिद्धा च विपस्सति ।
बहिद्धा फलदस्सावी, सो पि घोसेन वुय्हति ॥

"अज्झत्तं च पजानाति, बहिद्धा च विपस्सति ।
विनीवरणदस्सावी, न सो घोसेन वुय्हती" ति ॥

---

१. ते – रो० । २–२. सक्करेय्याथ – रो० । ३ अथो – रो० । ४. च मोदती – रो० । ५ कामेसु मिच्छाचारो – रो० । ६–६. रूपेन पामिंसु – सी०, स्या०, रो० । ७–७. न ते जानन्ति त जन – सी०, स्या०, रो० ।

६. "कतमं च, गहपति, अनवज्जसुखं ? इध, गहपति, अरियसावको अनवज्जेन कायकम्मेन समन्नागतो होति, अनवज्जेन वचीकम्मेन समन्नागतो होति, अनवज्जेन मनोकम्मेन समन्नागतो होति । सो
R.70 अनवज्जेनम्हि कायकम्मेन समन्नागतो, अनवज्जेन वचीकम्मेन समन्नागतो, अनवज्जेन मनोकम्मेन समन्नागतो ति अधिगच्छति सुखं, अधिगच्छति सोमनस्सं । इदं वुच्चति, गहपति, अनवज्जसुखं । इमानि खो, गहपति, चत्तारि सुखानि अधिगमनीयानि गिहिना कामभोगिना[1] कालेन कालं समयेन समयं उपादाया ति ।

"आनण्यसुखं ञत्वान[2], अथो अत्थिसुखं परं[3] ।
भुञ्जं भोगसुखं मच्चो, ततो[4] पञ्ञा विपस्सति ।
"विपस्समानो जानाति, उभो भोगे सुमेधसो ।
अनवज्जसुखस्सेतं, कलं नाग्घति[5] सोळसिं" ति ॥

---

३. ब्रह्मसुत्तं

१. "सब्रह्मकानि, भिक्खवे, तानि कुलानि येसं पुत्तानं मातापितरो अज्झागारे पूजिता होन्ति । सपुब्बाचरियकानि, भिक्खवे, तानि
B. 382 कुलानि, येसं पुत्तानं मातापितरो अज्झागारे पूजिता होन्ति । सपुब्बदेवतानि[6], भिक्खवे, तानि कुलानि येसं पुत्तानं मातापितरो अज्झागारे पूजिता होन्ति । साहुनेय्यकानि, भिक्खवे, तानि कुलानि येसं पुत्तानं मातापितरो अज्झागारे पूजिता होन्ति ।

२. "ब्रह्मा ति, भिक्खवे, मातापितूनं[7] एतं अधिवचनं । पुब्बाचरिया ति, भिक्खवे, मातापितूनं एतं अधिवचनं । पुब्बदेवता[8] ति, भिक्खवे, मातापितूनं एतं अधिवचनं । आहुनेय्या ति, भिक्खवे, मातापितूनं एतं अधिवचनं । तं किस्स हेतु ? बहुकारा, भिक्खवे, मातापितरो, पुत्तानं आपादका पोसका इमस्स लोकस्स दस्सेतारो ति ।

"ब्रह्मा ति मातापितरो, पुब्बाचरिया ति वुच्चरे ।
आहुनेय्या च पुत्तानं, पजाय अनुकम्पका ॥

---

१. भोगिना – रो० । २ ञत्वान – रो० । ३. सरे – रो० । ४. तथो – रो० । ५. नग्घति – रो० । ६. सपुब्बदेवानि – स्या० । ७. मातापितुन्न – सी०, रो० । ८. पुब्बदेवा – सी०, स्या० ।

"तस्मा हि ने[1] नमस्सेय्य, सक्करेय्य[2] च[2] पण्डितो ।
अन्नेन अथ[3] पानेन, वत्थेन सयनेन च ।
उच्छादनेन न्हापनेन, पादानं धोवनेन च ॥

"ताय नं पारिचरियाय, मातापितूसु पण्डिता ।
इधेव नं पसंसन्ति, पेच्च सग्गे पमोदती[4]" ति ॥

---

४. निरयसुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि चतूहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी[5] होति, मुसावादी होति – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ति । R. 71

"पाणातिपातो अदिन्नादानं, मुसावादो च वुच्चति ।
परदारगमनं चा पि, नप्पसंसन्ति पण्डिता" ति ॥

---

५. रूपसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? रूपप्पमाणो रूपप्पसन्नो, घोसप्पमाणो घोसप्पसन्नो, लूखप्पमाणो लूखप्पसन्नो, धम्मप्पमाणो धम्मप्पसन्नो – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं ति । B. 383

"ये च रूपे[6] पमाणिंसु[6], ये च घोसेन अन्वगू ।
छन्दरागवसूपेता, नाभिजानन्ति[7] ते जना[7] ॥

"अज्झत्तं च न जानाति, बहिद्धा च न पस्सति ।
समन्तावरणो बालो, स वे घोसेन वुय्हति ॥

"अज्झत्तं च न जानाति, बहिद्धा च विपस्सति ।
बहिद्धा फलदस्सावी, सो पि घोसेन वुय्हति ॥

"अज्झत्तं च पजानाति, बहिद्धा च विपस्सति ।
विनीवरणदस्सावी, न सो घोसेन वुय्हती" ति ॥

---

१. ते – रो० । २–२. सक्करेय्याथ – रो० । ३. पयो – रो० । ४. च मोदती – रो० । ५. कामेसु मिच्छाचारो – रो० । ६–६. रूपेन पामिंसु – सी०, स्या०, रो० । ७–७. न ते जानन्ति तं जन – सी०, स्या०, रो० ।

६. सरागसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे चत्तारो? सरागो, सदोसो, समोहो, समानो – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं ति।

R.72 "सारत्ता रजनीयेसु, पियरूपाभिनन्दिनो।
मोहेन आवुता[1] सत्ता, बद्धा वड्ढेन्ति बन्धनं॥
"रागजं[2] दोसजं चा पि[2], मोहजं चापविद्दसू[3]।
करोन्ताकुसलं कम्मं, सविघातं दुखुद्रयं[4]॥
"अविज्जानिवुता पोसा, अन्धभूता अचक्खुका।
यथा धम्मा तथा सन्ता, न तस्सेवं[5] ति[5] मञ्ञरे" ति॥

---

७. अहिराजसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे। तेन खो पन समयेन सावत्थियं अञ्ञतरो भिक्खु
B. 384 अहिना दट्ठो कालङ्कतो[6] होति। अथ खो सम्बहुला भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्कमिंसु[7]; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु। एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्तं एतदवोचुं – "इध, भन्ते, सावत्थियं अञ्ञतरो भिक्खु अहिना दट्ठो कालङ्कतो" ति।

२. "न हि[8] नून सो, भिक्खवे, भिक्खु चत्तारि अहिराजकुलानि मेत्तेन चित्तेन फरि। सचे हि सो, भिक्खवे, भिक्खु चत्तारि अहिराजकुलानि मेत्तेन चित्तेन फरेय्य, न हि सो, भिक्खवे, भिक्खु अहिना दट्ठो कालङ्करेय्य। कतमानि चत्तारि? विरूपक्खं अहिराजकुलं, एरापथं अहिराजकुलं, छब्यापुत्तं अहिराजकुलं, कण्हागोतमकं अहिराजकुलं। न हि नून सो भिक्खवे, भिक्खु इमानि चत्तारि अहिराजकुलानि मेत्तेन[9] चित्तेन फरि। सचे हि सो, भिक्खवे, भिक्खु इमानि चत्तारि अहिराजकुलानि मेत्तेन चित्तेन फरेय्य, न हि सो, भिक्खवे, भिक्खु अहिना दट्ठो कालङ्करेय्य।

---

१. अथम – सी०, स्या०, रो०। २-२. रागजं च दोसजं च – रो०। ३. चापि अविद्दसु – स्या०; चापि० – रो०। ४. दुक्खुद्रयं – स्या०, रो०। ५-५. नस्सेवन्ति – सी०। ६. कालकतो – स्या०, रो०। ७. तेनुपसङ्कमिं – रो०। ८. ह – सी०, स्या०, रो०। ९. मेत्तं – रो०।

३. "अनुजानामि, भिक्खवे, इमानि चत्तारि अहिराजकुलानि मेत्तेन चित्तेन फरितुं अत्तगुत्तिया अत्तरक्खाय अत्तपरित्ताया ति ।

"विरूपक्खेहि मे मेत्तं, मेत्तं एरापथेहि मे ।
छब्यापुत्तेहि मे मेत्तं, मेत्तं[1] कण्हागोतमकेहि च ॥
"अपादकेहि मे मेत्तं, मेत्तं द्विपादकेहि[2] मे ।
चतुप्पदेहि मे मेत्तं, मेत्तं बहुप्पदेहि मे ॥ R. 73
"मा मं अपादको हिंसि, मा मं हिंसि द्विपादको[3] ।
मा मं चतुप्पदो हिंसि, मा मं हिंसि बहुप्पदो ॥
"सब्बे सत्ता सब्बे पाणा, सब्बे भूता च केवला ।
सब्बे भद्रानि पस्सन्तु, मा कञ्चि[4] पापमागमा ॥

"अप्पमाणो बुद्धो, अप्पमाणो धम्मो, अप्पमाणो सङ्घो, पमाणवन्तानि सिरिंसपानि[5] अहिविच्छिका सतपदी उण्णनाभी सरबू मूसिका ।

"कता मे रक्खा, कता मे परित्ता । पटिक्कमन्तु भूतानि । सोहं नमो भगवतो, नमो सत्तन्नं सम्मासम्बुद्धानं" ति ।

---

८. देवदत्तसुत्तं

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते B. 385
अचिरपक्कन्ते देवदत्ते । तत्र खो भगवा देवदत्तं आरब्भ भिक्खू आमन्तेसि – "अत्तवधाय, भिक्खवे, देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको उदपादि । पराभवाय, भिक्खवे, देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको उदपादि ।

२. "सेय्यथापि, भिक्खवे, कदली अत्तवधाय फलं देति, पराभवाय फलं देति; एवमेव खो, भिक्खवे, अत्तवधाय देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको उदपादि, पराभवाय देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको उदपादि ।

३. "सेय्यथापि, भिक्खवे, वेळु अत्तवधाय फलं देति, पराभवाय फलं देति; एवमेव खो, भिक्खवे, अत्तवधाय देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको उदपादि, पराभवाय देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको उदपादि ।

---

१. रो० पोत्थके नत्थि । २. दिपादकेहि – सी०, स्या०, रो० । ३. दिपादको – सी०, स्या०, रो० । ४. किञ्चि – स्या० । ५. सरीसपानि – म० ।

४. "सेय्यथापि, भिक्खवे, नळो अत्तवधाय फलं देति, पराभवाय फलं देति; एवमेव खो, भिक्खवे, अत्तवधाय देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको उदपादि, पराभवाय देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको उदपादि ।

५. सेय्यथापि, भिक्खवे, अस्सतरी अत्तवधाय गब्भं गण्हाति, पराभवाय गब्भं गण्हाति; एवमेव खो, भिक्खवे, अत्तवधाय देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको उदपादि, पराभवाय देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको उदपादी ति ।

"फलं वे कदलिं हन्ति, फलं वेळुं फलं नळं ।
सक्कारो कापुरिसं हन्ति, गब्भो अस्सतरिं यथा" ति ॥

---

८. पधानसुत्तं

R.74 १. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, पधानानि । कतमानि चत्तारि ? संवरप्पधानं, पहानप्पधानं, भावनाप्पधानं, अनुरक्खणाप्पधानं । कतमं च, भिक्खवे, संवरप्पधानं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं
B.386 अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, संवरप्पधानं ।

२. "कतमं च, भिक्खवे, पहानप्पधानं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, पहानप्पधानं ।

३. "कतमं च, भिक्खवे, भावनाप्पधानं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, भावनाप्पधानं ।

४. "कतमं च, भिक्खवे, अनुरक्खणाप्पधानं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, अनुरक्खणाप्पधानं । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि पधानानी ति ।

"संवरो च पहानं च, भावना अनुरक्खणा ।
एते पधाना चत्तारो, देसितादिच्चबन्धुना ।
यो[1] हि भिक्खु इधातापी, खयं दुक्खस्स पापुणे[2]" ति[2] ॥

---

१०. अधम्मिकसुत्तं

१. "यस्मिं, भिक्खवे, समये राजानो अधम्मिका होन्ति, राजायुत्ता[3] पि तस्मिं समये अधम्मिका होन्ति । राजायुत्तेसु अधम्मिकेसु ब्राह्मणगहपतिका पि तस्मिं समये अधम्मिका होन्ति । ब्राह्मणगहपतिकेसु अधम्मिकेसु नेगमजानपदा पि तस्मिं समये अधम्मिका होन्ति । नेगमजानपदेसु अधम्मिकेसु विसमं चन्दिमसुरिया परिवत्तन्ति । विसमं R. 75 चन्दिमसुरियेसु परिवत्तन्तेसु विसमं नक्खत्तानि तारकरूपानि परिवत्तन्ति । विसमं नक्खत्तेसु तारकरूपेसु परिवत्तन्तेसु विसमं रत्तिन्दिवा परिवत्तन्ति । विसमं रत्तिन्दिवेसु परिवत्तन्तेसु विसमं मासद्धमासा परिवत्तन्ति । विसमं मासद्धमासेसु परिवत्तन्तेसु विसमं उतुसंवच्छरा परिवत्तन्ति । विसमं उतुसंवच्छरेसु परिवत्तन्तेसु विसमं वाता वायन्ति विसमा[4] अपञ्जसा । विसमं वातेसु वायन्तेसु विसमेसु अपञ्जसेसु D. 337 देवता परिकुपिता भवन्ति । देवतासु परिकुपितासु देवो न सम्मा धारं अनुप्पवेच्छति । देवे न सम्मा धारं अनुप्पवेच्छन्ते विसमपाकानि[5] सस्सानि भवन्ति । विसमपाकानि, भिक्खवे, सस्सानि मनुस्सा परिभुञ्जन्ता अप्पायुका होन्ति दुब्बण्णा च[6] बव्हाबाधा च ।

२. "यस्मिं, भिक्खवे, समये राजानो धम्मिका होन्ति, राजायुत्ता पि तस्मिं समये धम्मिका होन्ति । राजायुत्तेसु धम्मिकेसु ब्राह्मणगहपतिका पि तस्मिं समये धम्मिका होन्ति । ब्राह्मणगहपतिकेसु धम्मिकेसु नेगमजानपदा पि तस्मिं समये धम्मिका होन्ति । नेगमजानपदेसु धम्मिकेसु समं चन्दिमसुरिया परिवत्तन्ति । समं चन्दिमसुरियेसु परिवत्तन्तेसु समं नक्खत्तानि तारकरूपानि परिवत्तन्ति । समं नक्खत्तेसु तारकरूपेसु परिवत्तन्तेसु समं रत्तिन्दिवा परिवत्तन्ति । समं रत्तिन्दिवेसु परिवत्तन्तेसु समं मासद्धमासा परिवत्तन्ति । समं मासद्धमासेसु

---

१. ये – स्या०, रो० । २–२. पापुणाति – रो० । ३. राजयुत्ता – स्या०, राजयुत्ता – रो० । ४. विसमं – स्या०, रो० । ५. विसमपाकीनि – सी०, स्या०, रो० । ६. च दुब्बला च – स्या०, रो० ।

परिवत्तन्तेसु समं उतुसंवच्छरा परिवत्तन्ति। समं उतुसंवच्छरेसु परिवत्तन्तेसु समं वाता वायन्ति समा[1] पञ्जसा। समं वातेसु वायन्तेसु समेसु पञ्जसेसु देवता अपरिकुपिता भवन्ति। देवतासु अपरिकुपितासु देवो सम्मा धारं अनुप्पवेच्छति। देवे सम्मा धारं अनुप्पवेच्छन्ते समपाकानि सस्सानि भवन्ति। समपाकानि, भिक्खवे, सस्सानि मनुस्सा परिभुञ्जन्ता दीघायुका च होन्ति वण्णवन्तो च बलवन्तो च अप्पाबाधा चा ति।

"गुन्नं चे तरमानानं, जिम्हं गच्छति पुङ्गवो।
सब्बा ता जिम्हं गच्छन्ति, नेत्ते जिम्हं गते सति॥
"एवमेव मनुस्सेसु, यो होति सेट्ठसम्मतो।
सो चे अधम्मं चरति, पगेव इतरा पजा।
R. 76 सब्बं रट्ठं दुक्खं सेति, राजा चे होति अधम्मिको॥
"गुन्नं चे तरमानानं, उजुं गच्छति पुङ्गवो।
सब्बा ता उजुं गच्छन्ति, नेत्ते उजुं गते सति॥
B. 388 "एवमेव मनुसेस्सु, यो होति सेट्ठसम्मतो।
सो[2] सचे[2] धम्मं चरति, पगेव इतरा पजा।
सब्बं रट्ठं सुखं सेति, राजा चे होति धम्मिको" ति॥

पत्तकम्मवग्गो सत्तमो।

तस्सुद्दानं

पत्तकम्मं आनण्यको[3], सब्रह्मनिरया[4] रूपेन[4] पञ्चम।
सरागअहिराजा[5] देवदत्तो, पधानं अधम्मिकेन चा ति॥

---o---

८. अपण्णकवग्गो

१. पधानसुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अपण्णकप्पटिपदं[6] पटिपन्नो होति, योनि चस्स आरद्धा होति आसवानं खयाय।

---

१. सम – स्या०, रो०। २–२. सो चेव – सी०, रो०; सो चे – स्या०। ३. अनणको – सी०, रो०, अनना – स्या०। ४–४. सब्रह्मचारी निरय० – रो०। ५. सरागमहिता – स्या०; अघगमहिन्द – रो०। ६. अपण्णकपटिपद – स्या०; अपण्णकतं पटिपदं – रो०।

कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति, बहुस्सुतो होति, आरद्धविरियो होति, पञ्ञवा होति । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अपण्णकप्पटिपदं पटिपन्नो होति, योनि चस्स आरद्धा होति आसवानं खयाया" ति ।

---

२. सम्मादिट्ठिसुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अपण्णकप्पटिपदं पटिपन्नो होति, योनि चस्स आरद्धा होति आसवानं खयाय । कतमेहि चतूहि ? नेक्खम्मवितक्केन, अब्यापादवितक्केन, अविहिंसावितक्केन, सम्मादिट्ठिया – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अपण्णकप्पटिपदं पटिपन्नो होति, योनि चस्स आरद्धा R.77
होति आसवानं खयाया" ति ।

---

३. सप्पुरिससुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो असप्पुरिसो वेदि- B.389
तब्बो । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, असप्पुरिसो यो होति परस्स अवण्णो तं अपुट्ठो पि पातु करोति, को पन वादो पुट्ठस्स ! पुट्ठो खो पन पञ्हाभिनीतो अहापेत्वा अलम्बित्वा[1] परिपूरं वित्थारेन परस्स अवण्णं भासिता होति । वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, असप्पुरिसो अयं भवं ति ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, असप्पुरिसो यो होति परस्स वण्णो तं पुट्ठो पि न पातु करोति, को पन वादो अपुट्ठस्स ! पुट्ठो खो पन पञ्हाभिनीतो हापेत्वा लम्बित्वा अपरिपूरं अवित्थारेन परस्स वण्णं भासिता होति । वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, असप्पुरिसो अयं भवं ति ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, असप्पुरिसो यो होति अत्तनो अवण्णो तं पुट्ठो पि न पातु करोति, को पन वादो अपुट्ठस्स ! पुट्ठो खो पन पञ्हाभिनीतो हापेत्वा लम्बित्वा अपरिपूरं अवित्थारेन अत्तनो अवण्णं भासिता होति । वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, असप्पुरिसो अयं भवं ति ।

---

१. अलम्बेत्वा – स्या०; अलम्पेत्वा – रो० ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, असप्पुरिसो यो होति अत्तनो वण्णो तं अपुट्ठो पि पातु करोति, को पन वादो पुट्ठस्स ! पुट्ठो खो पन पञ्हाभिनीतो अहापेत्वा अलम्बित्वा परिपूरं वित्थारेन अत्तनो वण्णं भासिता होति । वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, असप्पुरिसो अयं भवं ति । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो असप्पुरिसो वेदितब्बो ।

५. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सप्पुरिसो वेदितब्बो । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, सप्पुरिसो यो होति परस्स अवण्णो तं पुट्ठो पि न पातु करोति, को पन वादो अपुट्ठस्स ! पुट्ठो खो पन
R. 78 पञ्हाभिनीतो हापेत्वा लम्बित्वा अपरिपूरं अवित्थारेन परस्स अवण्णं भासिता होति । वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, सप्पुरिसो अयं भवं ति ।

B. 390 ६. "पुन च परं, भिक्खवे, सप्पुरिसो यो होति परस्स वण्णो तं अपुट्ठो पि पातु करोति, को पन वादो पुट्ठस्स ! पुट्ठो खो पन पञ्हाभिनीतो अहापेत्वा अलम्बित्वा परिपूरं वित्थारेन परस्स वण्णं भासिता होति । वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, सप्पुरिसो अयं भवं ति ।

७. "पुन च परं, भिक्खवे, सप्पुरिसो यो होति अत्तनो अवण्णो तं अपुट्ठो पि पातु करोति, को पन वादो पुट्ठस्स ! पुट्ठो खो पन पञ्हाभिनीतो अहापेत्वा अलम्बित्वा परिपूरं वित्थारेन अत्तनो अवण्णं भासिता होति । वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, सप्पुरिसो अयं भवं ति ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, सप्पुरिसो यो होति अत्तनो वण्णो तं पुट्ठो पि न पातु करोति, को पन वादो अपुट्ठस्स ! पुट्ठो खो पन पञ्हाभिनीतो हापेत्वा लम्बित्वा अपरिपूरं अवित्थारेन अत्तनो वण्णं भासिता होति । वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, सप्पुरिसो अयं भवं ति । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो सप्पुरिसो वेदितब्बो ।

९. "सेय्यथापि, भिक्खवे, वधुका यञ्ञदेव रत्तिं वा दिवं[1] वा आनीता होति, तावदेवस्सा तिब्बं हिरोत्तप्पं पच्चुपट्ठितं होति सस्सुया पि ससुरे पि सामिके पि अन्तमसो दासकम्मकरपोरिसेसु । सा अपरेन समयेन संवासमन्वाय विस्सासमन्वाय सस्सुं पि ससुरं पि सामिकं पि एवमाह – 'अपेथ, किं पन तुम्हे जानाथा' ति ! एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चो भिक्खु यञ्ञदेव रत्तिं वा दिवं वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो

१. दिवसं – स्या०, रो० ।

होति, तावदेवस्स तिब्बं हिरोत्तप्पं पच्चुपट्ठितं होति भिक्खूसु भिक्खुनीसु उपासकेसु उपासिकासु अन्तमसो आरामिकसमणुद्देसेसु । सो अपरेन समयेन संवासमन्वाय विस्सासमन्वाय आचरियं पि उपज्झायं पि एवमाह – 'अपेथ, किं पन तुम्हे जानाथा' ति ! तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितब्बं – 'अधुनागतवधुकासमेन चेतसा विहरिस्सामा' ति । एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं" ति ।

---

४. पठमअग्गसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, अग्गानि[1] । कतमानि चत्तारि ? R. 79
सीलग्गं, समाधिग्गं[2], पञ्ञाग्गं, विमुत्तग्गं – इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि अग्गानी" ति ।

---

५. दुतियअग्गसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, अग्गानि । कतमानि चत्तारि ? B. 391
रूपग्गं, वेदनाग्गं, सञ्ञाग्गं, भवग्गं – इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि अग्गानी" ति ।

---

६. कुसिनारसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कुसिनारायं विहरति उपवत्तने मल्लानं सालवने अन्तरेन[3] यमकसालानं परिनिब्बानसमये । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "भिक्खवो" ति । "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

२. "सिया खो पन, भिक्खवे, एकभिक्खुस्स पि कङ्खा वा विमति वा बुद्धे वा धम्मे वा सङ्घे वा मग्गे वा पटिपदाय वा, पुच्छथ, भिक्खवे, मा पच्छा विप्पटिसारिनो अहुवत्थ – 'सम्मुखीभूतो नो सत्था अहोसि, नासक्खिम्ह भगवन्तं सम्मुखा पटिपुच्छितुं'" ति । एवं वुत्ते ते भिक्खू तुण्ही अहेसुं । दुतियं पि खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "सिया खो पन, भिक्खवे, एकभिक्खुस्स पि कङ्खा वा विमति वा बुद्धे वा धम्मे वा सङ्घे वा मग्गे वा पटिपदाय वा, पुच्छथ, भिक्खवे, मा पच्छा विप्पटि-

१. अङ्गानि – रो० । २. समाधग्गं – सी०, स्या०; समापङ्गं – रो० । ३. अन्तरे – स्या० ।

सारिनो अहुवत्थ – 'सम्मुखीभूतो नो सत्था अहोसि, नासक्खिम्ह भगवन्तं सम्मुखा पटिपुच्छितुं'" ति । दुतियं पि खो ते भिक्खू तुण्ही अहेसुं । ततियं पि खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "सिया खो पन, भिक्खवे, एकभिक्खुस्स पि कङ्खा वा विमति वा बुद्धे वा धम्मे वा सङ्घे वा मग्गे वा पटिपदाय वा, पुच्छथ, भिक्खवे, मा पच्छा विप्पटिसारिनो अहुवत्थ – 'सम्मुखीभूतो नो सत्था अहोसि, नासक्खिम्ह भगवन्तं सम्मुखा पटिपुच्छितुं'" ति । ततियं पि खो ते भिक्खू तुण्ही अहेसुं ।

३. अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "सिया खो पन, भिक्खवे, सत्थुगारवेन पि न पुच्छेय्याथ, सहायको पि, भिक्खवे,
R. 80 सहायकस्स आरोचेतू" ति । एवं वुत्ते ते भिक्खू तुण्ही अहेसुं । अथ खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच – "अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं, भन्ते ! एवं पसन्नो अहं, भन्ते ! नत्थि इमस्मिं भिक्खुसङ्घे एकभिक्खुस्स पि कङ्खा वा विमति वा बुद्धे वा धम्मे वा सङ्घे वा मग्गे वा पटिपदाय वा" ति ।

B. 392 ४. "पसादा खो त्वं, आनन्द, वदेसि । ञाणमेव हेत्थ, आनन्द, तथागतस्स – 'नत्थि इमस्मिं भिक्खुसङ्घे एकभिक्खुस्स पि कङ्खा वा विमति वा बुद्धे वा धम्मे वा सङ्घे वा मग्गे वा पटिपदाय वा' । इमेसं हि, आनन्द, पञ्चन्नं भिक्खुसतानं यो पच्छिमको भिक्खु सो सोतापन्नो अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो" ति ।

---

७. अचिन्तेय्यसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, अचिन्तेय्यानि, न चिन्तेतब्बानि; यानि चिन्तेन्तो उम्मादस्स विघातस्स भागी अस्स । कतमानि चत्तारि? बुद्धानं, भिक्खवे, बुद्धविसयो अचिन्तेय्यो, न चिन्तेतब्बो; यं चिन्तेन्तो उम्मादस्स विघातस्स भागी अस्स । झायिस्स, भिक्खवे, झानविसयो अचिन्तेय्यो, न चिन्तेतब्बो; यं चिन्तेन्तो उम्मादस्स विघातस्स भागी अस्स । कम्मविपाको, भिक्खवे, अचिन्तेय्यो, न चिन्तेतब्बो; यं चिन्तेन्तो उम्मादस्स विघातस्स भागी अस्स । लोकचिन्ता, भिक्खवे, अचिन्तेय्या, न चिन्तेतब्बा; यं चिन्तेन्तो उम्मादस्स विघातस्स भागी अस्स । इमानि

खो, भिक्खवे, चत्तारि अचिन्तेय्यानि, न चिन्तेतब्बानि; यानि चिन्तेन्तो उम्मादस्स विघातस्स भागी अस्सा" ति ।

---

८. दक्खिणसुत्तं

१. "चतस्सो इमा, भिक्खवे, दक्खिणा विसुद्धियो । कतमा चतस्सो ? अत्थि, भिक्खवे, दक्खिणा दायकतो विसुज्झति, नो पटिग्गाहकतो; अत्थि, भिक्खवे, दक्खिणा पटिग्गाहकतो विसुज्झति, नो दायकतो; अत्थि, भिक्खवे, दक्खिणा नेव दायकतो विसुज्झति, नो पटिग्गाहकतो; अत्थि, भिक्खवे, दक्खिणा दायकतो चेव विसुज्झति पटिग्गाहकतो च ।

२. "कथं च, भिक्खवे, दक्खिणा दायकतो विसुज्झति, नो R.81 पटिग्गाहकतो ? इध, भिक्खवे, दायको होति सीलवा कल्याणधम्मो; पटिग्गाहका[१] होन्ति दुस्सीला पापधम्मा[१] । एवं खो, भिक्खवे, दक्खिणा दायकतो विसुज्झति, नो पटिग्गाहकतो ।

३. "कथं च, भिक्खवे, दक्खिणा पटिग्गाहकतो विसुज्झति, B.393 नो दायकतो ? इध, भिक्खवे, दायको होति दुस्सीलो पापधम्मो; पटिग्गाहका होन्ति सीलवन्तो कल्याणधम्मा । एवं खो, भिक्खवे, दक्खिणा पटिग्गाहकतो विसुज्झति, नो दायकतो ।

४. "कथं च, भिक्खवे, दक्खिणा नेव दायकतो विसुज्झति, नो पटिग्गाहकतो ? इध, भिक्खवे, दायको होति दुस्सीलो पापधम्मो; पटिग्गाहका पि होन्ति दुस्सीला पापधम्मा । एवं खो, भिक्खवे, दक्खिणा नेव दायकतो विसुज्झति, नो पटिग्गाहकतो ।

५. "कथं च, भिक्खवे, दक्खिणा दायकतो चेव विसुज्झति पटिग्गाहकतो च ? इध, भिक्खवे, दायको होति सीलवा कल्याणधम्मो; पटिग्गाहका पि होन्ति सीलवन्तो[२] कल्याणधम्मा । एवं खो, भिक्खवे, दक्खिणा दायकतो चेव विसुज्झति पटिग्गाहकतो च । इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो दक्खिणा विसुद्धियो" ति ।

१–१. पटिग्गाहको होति दुस्सीलो पापधम्मो – स्या० । २. सीलवा – स्या० ।

९. वणिज्जसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच – "को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन मिधेकच्चस्स तादिसा व वणिज्जा पयुत्ता छेदगामिनी होति ? को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन मिधेकच्चस्स तादिसा व वणिज्जा पयुत्ता न यथाधिप्पाया[1] होति ? को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन मिधेकच्चस्स तादिसा व वणिज्जा पयुत्ता यथाधिप्पाया होति ? को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन मिधेकच्चस्स तादिसा व वणिज्जा पयुत्ता पराधिप्पाया होती" ति ?

२. "इध, सारिपुत्त, एकच्चो समणं वा ब्राह्मणं वा उपसङ्कमित्वा
R.82 पवारेति – 'वदतु[2], भन्ते, पच्चयेना' ति। सो येन पवारेति तं न देति। सो चे ततो चुतो इत्थत्तं आगच्छति, सो यञ्ञदेव वणिज्जं पयोजेति, सास्स होति छेदगामिनी।

B.394 ३. "इध पन, सारिपुत्त, एकच्चो समणं वा ब्राह्मणं वा उपसङ्कमित्वा पवारेति – 'वदतु, भन्ते, पच्चयेना' ति। सो येन पवारेति तं यथाधिप्पायं न देति। सो चे ततो चुतो इत्थत्तं आगच्छति, सो यञ्ञदेव वणिज्जं पयोजेति, सास्स न होति यथाधिप्पाया।

४. "इध पन, सारिपुत्त, एकच्चो समणं वा ब्राह्मणं वा उपसङ्कमित्वा पवारेति – 'वदतु, भन्ते, पच्चयेना' ति। सो येन पवारेति तं यथाधिप्पायं देति। सो चे ततो चुतो इत्थत्तं आगच्छति, सो यञ्ञदेव वणिज्जं पयोजेति, सास्स होति यथाधिप्पाया।

५. "इध, सारिपुत्त, एकच्चो समणं वा ब्राह्मणं वा उपसङ्कमित्वा पवारेति – 'वदतु, भन्ते, पच्चयेना' ति। सो येन पवारेति तं पराधिप्पायं देति। सो चे ततो चुतो इत्थत्तं आगच्छति, सो यञ्ञदेव वणिज्जं पयोजेति, सास्स होति पराधिप्पाया।

६. "अयं खो, सारिपुत्त, हेतु अयं पच्चयो, येन मिधेकच्चस्स तादिसा व वणिज्जा पयुत्ता छेदगामिनी होति। अयं पन, सारिपुत्त, हेतु अयं पच्चयो, येन मिधेकच्चस्स तादिसा व वणिज्जा पयुत्ता न यथा-

---

१ यथाधिपायं – सी०। २. वद – स्या०, रो०।

धिप्पाया होति । अयं खो पन, सारिपुत्त, हेतु अयं पच्चयो, येन मिधेकच्चस्स तादिसा व वणिज्जा पयुत्ता यथाधिप्पाया होति । अयं पन, सारिपुत्त, हेतु अयं पच्चयो, येन मिधेकच्चस्स तादिसा व वणिज्जा पयुत्ता पराधिप्पाया होती" ति ।

---

१०. कम्बोजसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कोसम्बियं विहरति घोसितारामे । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच –

२. "को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन मातुगामो नेव सभायं[1] निसीदति, न कम्मन्तं पयोजेति, न कम्बोजं[2] गच्छती" ति ?

"कोधनो, आनन्द, मातुगामो; इस्सुकी, आनन्द, मातुगामो; मच्छरी, आनन्द, मातुगामो; दुप्पञ्ञो, आनन्द, मातुगामो – अयं R. 83
खो, आनन्द, हेतु अयं पच्चयो, येन मातुगामो नेव सभायं निसीदति, B. 395
न कम्मन्तं पयोजेति, न कम्बोजं गच्छती" ति ।

अपण्णकवग्गो अट्ठमो ।

तस्सुद्दानं

पधानं[3] दिट्ठिसप्पुरिसवधुका, द्वे च[3] होन्ति अग्गानि ।
कुसिनारअचिन्तेय्या[4], दक्खिणा[5] च[5] वणिज्जा कम्बोजं[6] ति ॥

---

९. मचलवग्गो

१. पाणातिपातसुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि चतूहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

---

१. सभाय – रो० । २. कम्मोज – स्या०, रो० । ३–३. पधानदिट्ठिसप्पुरिसवधुकञ्चेव – रो० । ४. कुसिनाराय अचिन्तित – स्या०; कुसिणार अचिन्तितं – रो० । ५–५. दक्खिणाय – स्या०, रो० । ६. कम्मोजेन वग्गो – स्या०; कम्मोजेन च वग्गो – रो० ।

२. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे। कतमेहि चतूहि? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति।

२. मुसावादसुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये। कतमेहि चतूहि? मुसावादी होति, पिसुणवाचो[1] होति, फरुसवाचो होति, सम्फप्पलापी होति – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये।

R.84 २. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे। कतमेहि चतूहि? मुसावादा पटिविरतो होति, पिसुणाय
B.396 वाचाय पटिविरतो होति, फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति, सम्फप्पलापा पटिविरतो होति – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति।

३. अवण्णारहसुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये। कतमेहि चतूहि? अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स वण्णं भासति, अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा वण्णारहस्स अवण्णं भासति, अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अप्पसादनीये ठाने पसादं उपदंसेति, अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा पसादनीये ठाने अप्पसादं उपदंसेति – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये।

२. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे। कतमेहि चतूहि? अनुविच्च परियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स अवण्णं भासति, अनुविच्च परियोगाहेत्वा वण्णारहस्स वण्णं भासति, अनुविच्च परियोगाहेत्वा अप्पसादनीये ठाने अप्पसादं उपदंसेति

१. पिसुणावाचो – रो०।

अनुविच्च परियोगाहेत्वा पसादनीये ठाने पसादं उपदंसेति – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

४. कोधगरुसुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि चतूहि ? कोधगरु होति न सद्धम्मगरु, मक्खगरु होति न सद्धम्मगरु, लाभगरु होति न सद्धम्मगरु, सक्कारगरु होति न सद्धम्मगरु – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

२. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो R.85
एवं सग्गे । कतमेहि चतूहि ? सद्धम्मगरु होति न कोधगरु, सद्धम्मगरु होति न मक्खगरु, सद्धम्मगरु होति न लाभगरु, सद्धम्मगरु होति न सक्कारगरु – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

---

५. तमोतमसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोक- B. 397
स्मिं । कतमे चत्तारो ? तमो तमपरायणो, तमो जोतिपरायणो, जोति तमपरायणो, जोति जोतिपरायणो ।

२. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो तमो होति तमपरायणो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो नीचे[1] कुले[1] पच्चाजातो होति – चण्डालकुले वा वेनकुले वा नेसादकुले वा रथकारकुले वा पुक्कुसकुले वा दलिद्दे अप्पन्नपानभोजने कसिरवुत्तिके, यत्थ कसिरेन घासच्छादो लब्भति । सो च होति दुब्बण्णो दुद्दसिको ओकोटिमको बव्हाबाधो काणो वा कुणी वा खञ्जो वा पक्खहतो वा, न लाभी अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स मालागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं

१-१. नीचकुले – स्या० ।

चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति[1]। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो तमो होति तमपरायणो।

३. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो तमो होति जोतिपरायणो? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो नीचे कुले पच्चाजातो होति – चण्डालकुले वा वेनकुले वा नेसादकुले वा रथकारकुले वा पुक्कुसकुले वा दलिद्दे अप्पन्नपानभोजने कसिरवुत्तिके, यत्थ कसिरेन घासच्छादो लब्भति; सो च होति दुब्बण्णो दुद्दसिको ओकोटिमको बव्हाबाधो काणो वा कुणी वा खञ्जो वा पक्खहतो वा न लाभी अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स मालागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदीपेय्यस्स। सो कायेन सुचरितं चरति, वाचाय सुचरितं चरति, मनसा सुचरितं चरति। सो कायेन सुचरितं चरित्वा, वाचाय सुचरितं चरित्वा, मनसा सुचरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जति। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो तमो होति जोतिपरायणो।

B. 398 ४. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो जोति होति तमपरायणो?
R. 85 इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उच्चे कुले पच्चाजातो होति – खत्तियमहासालकुले वा ब्राह्मणमहासालकुले वा गहपतिमहासालकुले वा अड्ढे महद्धने महाभोगे पहूतजातरूपरजते पहूतवित्तूपकरणे पहूतधनधञ्ञे; सो च होति अभिरूपो दस्सनीयो पासादिको परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागतो, लाभी अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स मालागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदीपेय्यस्स। सो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति। सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो जोति होति तमपरायणो।

५. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो जोति होति जोतिपरायणो? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उच्चे कुले पच्चाजातो होति – खत्तियमहासालकुले वा ब्राह्मणमहासालकुले वा गहपतिमहासालकुले वा अड्ढे महद्धने महाभोगे पहूतजातरूपरजते पहूतवित्तूपकरणे पहूतधनधञ्ञे; सो च होति अभिरूपो दस्सनीयो पासादिको परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागतो, लाभी अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स मालागन्धविलेपनस्स

१. उपपज्जति – रो०।

सम्पादकीय

इस भाग में अङ्गुत्तरनिकाय के चतुक्क निपात तथा पञ्चक निपात प्रकाशित किये जा रहे हैं। क्योंकि इनका परिचय पहले भाग की भूमिका में ही आ गया है, उनके विषय में यहाँ कुछ लिखना आवश्यक नहीं समझा।

यह संस्करण निम्नलिखित ग्रन्थों के आधार पर तैयार किया गया है:—बर्मी-संस्करण, छट्ठ-सङ्गायन प्रकाशन (१९५५); स्यामी-संस्करण, महामकुट राजकीय प्रकाशन (१९२६); सिंहली-संस्करण, सिरि देवमित्त महानायक थेर द्वारा सम्पादित (१९१५); रोमन-संस्करण, चतुक्क निपात—श्री रिचार्ड मोरिस द्वारा सम्पादित (पालि टेक्स्ट सोसाइटी, १८८५), पञ्चक निपात—प्रो० इ० हार्डी द्वारा सम्पादित (पालि टेक्स्ट सोसाइटी, १८९६)।

** ** **

हमारे विद्वान् सम्पादक, श्री बीरबल शर्मा, एम० ए० ने अपने योग्य सहयोगियों के साथ ग्रन्थ की पाण्डुलिपि का अन्तिम रूप तैयार कर मुद्रण का कार्य सम्पन्न किया।

वाराणसी
२५-६-६०

भिक्षु जगदीश काश्यप

सेय्यावसथपदीपेय्यस्स। सो कायेन सुचरितं चरति, वाचाय सुचरितं चरति, मनसा सुचरितं चरति। सो कायेन सुचरितं चरित्वा, वाचाय सुचरितं चरित्वा, मनसा सुचरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जति। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो जोति होति जोतिपरायणो। इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि" ति।

---

६. ओणतोणतसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे चत्तारो? ओणतोणतो, ओणतुण्णतो, उण्णतोणतो, उण्णतुण्णतो। इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि" ति।

---

७. पुत्तसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। B. 399
कतमे चत्तारो? समणमचलो, समणपुण्डरीको, समणपदुमो, समणेसु समणसुखुमालो।

२. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो समणमचलो होति? इध, भिक्खवे, भिक्खु सेखो होति पाटिपदो[1]; अनुत्तरं योगक्खेमं पत्थयमानो विहरति। सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्ञो खत्तियस्स मुद्धावसित्तस्स R. 87
जेट्ठो पुत्तो आभिसेको[2] अनभिसित्तो मचलप्पत्तो; एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु सेखो होति पाटिपदो, अनुत्तरं योगक्खेमं पत्थयमानो विहरति। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो समणमचलो होति।

३. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो समणपुण्डरीको होति? इध, भिक्खवे, भिक्खु आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति, नो च खो अट्ठ विमोक्खे[3] कायेन फुसित्वा[4] विहरति। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो समणपुण्डरीको होति।

४. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो समणपदुमो होति? इध, भिक्खवे, भिक्खु आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं

---

१. पटिपदो – स्या०, रो०। २. अभिसेको – स्या०, रो०। ३. विमोक्खे – रो०। ४. फस्सित्वा – सी०, रो०।

दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति, अट्ठ च विमोक्खे कायेन फुसित्वा विहरति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो समणपदुमो होति ।

५. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो समणेसु समणसुखुमालो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु याचितो व बहुलं चीवरं परिभुञ्जति, अप्पं अयाचितो; याचितो व बहुलं पिण्डपातं परिभुञ्जति, अप्पं अयाचितो; याचितो व बहुलं सेनासनं परिभुञ्जति, अप्पं अयाचितो; याचितो व बहुलं गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारं परिभुञ्जति, अप्पं अयाचितो । येहि खो पन सब्रह्मचारीहि सद्धिं विहरति, त्यस्स[1] मनापेनेव बहुलं कायकम्मेन समुदाचरन्ति, अप्पं अमनापेन; मनापेनेव बहुलं वचीकम्मेन
B. 400 समुदाचरन्ति, अप्पं अमनापेन; मनापेनेव बहुलं मनोकम्मेन समुदाचरन्ति, अप्पं अमनापेन; मनापंयेव बहुलं उपहारं उपहरन्ति, अप्पं अमनापं । यानि खो पन तानि वेदयितानि पित्तसमुट्ठानानि वा सेम्हसमुट्ठानानि वा वातसमुट्ठानानि वा सन्निपातिकानि वा उतुपरिणामजानि वा विसमपरिहारजानि वा ओपक्कमिकानि वा कम्मविपाकजानि वा, तानि[2] पनस्स[2] न बहुदेव उप्पज्जन्ति । अप्पाबाधो होति । चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी,
R. 83 आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो समणेसु समणसुखुमालो होति ।

६. "यं हि तं, भिक्खवे, सम्मा वदमानो वदेय्य समणेसु समणसुखुमालो ति, ममेव तं, भिक्खवे, सम्मा वदमानो वदेय्य समणेसु समणसुखुमालो ति । अहं हि, भिक्खवे, याचितो व बहुलं चीवरं परिभुञ्जामि, अप्पं अयाचितो; याचितो व बहुलं पिण्डपातं परिभुञ्जामि, अप्पं अयाचितो; याचितो व बहुलं सेनासनं परिभुञ्जामि, अप्पं अयाचितो; याचितो व बहुलं गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारं परिभुञ्जामि, अप्पं अयाचितो । येहि खो पन भिक्खूहि सद्धिं विहरामि ते मे[3] मनापेनेव बहुलं कायकम्मेन समुदाचरन्ति, अप्पं अमनापेन; मनापेनेव बहुलं वचीकम्मेन समुदाचरन्ति, अप्पं अमनापेन; मनापेनेव बहुलं मनोकम्मेन समुदाचरन्ति,

१. त्यास्स – रो० । २–२. तानस्स – स्या०, रो० । ३. मम – रो० ।

अप्पं अमनापेन; मनापंयेव बहुलं[1] उपहारं उपहरन्ति, अप्पं अमनापं। यानि खो पन तानि वेदयितानि पित्तसमुट्ठानानि वा सेम्हसमुट्ठानानि वा वातसमुट्ठानानि वा सन्निपातिकानि वा उतुपरिणामजानि वा विसमपरिहारजानि वा ओपक्कमिकानि वा कम्मविपाकजानि वा, तानि मे न बहुदेव उप्पज्जन्ति। अप्पाबाधोहमस्मि। चतुन्नं खो पनस्मि झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरामि।

७. "यं हि तं, भिक्खवे, सम्मा वदमानो वदेय्य समणेसु समणसुखुमालो ति, ममेव तं, भिक्खवे, सम्मा वदमानो वदेय्य समणेसु समणसुखुमालो ति। इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति। B. 401

---

८. संयोजनसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविजमाना लोकस्मिं। कतमे चत्तारो? समणमचलो, समणपुण्डरीको, समणपदुमो, समणेसु समणसुखुमालो।

२. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो समणमचलो होति? इध, भिक्खवे, भिक्खु तिण्णं संयोजनानं परिक्खया सोतापन्नो होति अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो समणमचलो होति। R. 89

३. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो समणपुण्डरीको होति? इध भिक्खवे, भिक्खु तिण्णं संयोजनानं परिक्खया, रागदोसमोहानं तनुत्ता सकदागामी होति, सकिदेव इमं लोकं आगन्त्वा दुक्खस्सन्तं करोति। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो समणपुण्डरीको होति।

४. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो समणपदुमो होति? इध, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो समणपदुमो होति।

---

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि।

५. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो समणेसु समणसुखुमालो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो समणेसु समणसुखुमालो होति। इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति।

---

६. सम्मादिट्ठिसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे चत्तारो? समणमचलो, समणपुण्डरीको, समणपदुमो, समणेसु समणसुखुमालो।

२. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो समणमचलो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सम्मादिट्ठिको होति, सम्मासङ्कप्पो होति, सम्मावाचो B. 402 होति, सम्माकम्मन्तो होति, सम्माआजीवो होति, सम्मावायामो होति, सम्मासति[1] होति, सम्मासमाधि[2] होति। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो समणमचलो होति।

३. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो समणपुण्डरीको होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सम्मादिट्ठिको होति, सम्मासङ्कप्पो होति, सम्मावाचो होति, सम्माकम्मन्तो होति, सम्माआजीवो होति, सम्मावायामो होति, सम्मासति होति, सम्मासमाधि होति, सम्माञाणी होति, सम्माविमुत्ति[1] R. 90 होति, नो च खो अट्ठ विमोक्खे कायेन फुसित्वा विहरति। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो समणपुण्डरीको होति।

४. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो समणपदुमो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सम्मादिट्ठिको होति ...पे०... सम्माविमुत्ति होति, अट्ठ च विमोक्खे कायेन फुसित्वा विहरति। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो समणपदुमो होति।

५. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो समणेसु समणसुखुमालो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु याचितो व बहुलं चीवरं परिभुञ्जति, अप्पं अयाचितो ...पे०... यं हि तं, भिक्खवे, सम्मा वदमानो वदेय्य समणेसु समणसुखुमालो ति, ममेव तं, भिक्खवे, सम्मा वदमानो वदेय्य समणेसु समण-

सुखुमालो ति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

---

१०. खन्धसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? समणमचलो, समणपुण्डरीको, समणपदुमो, समणेसु समणसुखुमालो ।

२. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो समणमचलो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सेखो होति अप्पत्तमानसो, अनुत्तरं योगक्खेमं पत्थयमानो विहरति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो समणमचलो होति ।

३. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो समणपुण्डरीको होति ? B. 403
इध, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु उदयब्बयानुपस्सी विहरति – 'इति रूपं, इति रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अत्थङ्गमो; इति वेदना ...पे०... इति सञ्ञा ...पे०... इति सङ्खारा ...पे०... इति विञ्ञाणं, इति विञ्ञाणस्स समुदयो, इति विञ्ञाणस्स अत्थङ्गमो' ति; नो च खो अट्ठ विमोक्खे कायेन फुसित्वा विहरति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो समणपुण्डरीको होति ।

४. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो समणपदुमो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु उदयब्बयानुपस्सी विहरति – 'इति रूपं, इति रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अत्थङ्गमो; इति वेदना ...पे०... इति सञ्ञा ...पे०... इति सङ्खारा ...पे०... इति विञ्ञाणं,
इति विञ्ञाणस्स समुदयो, इति विञ्ञाणस्स अत्थङ्गमो[1]' ति, अट्ठ R. 91
च विमोक्खे कायेन फुसित्वा विहरति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो समणपदुमो होति ।

५. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो समणेसु समणसुखुमालो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु याचितो व बहुलं चीवरं परिभुञ्जति, अप्पं अयाचितो ...पे०... ममेव तं, भिक्खवे, सम्मा वदमानो वदेय्य समणेसु समणसुखुमालो ति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

मचलवग्गो नवमो ।

---

१. अत्थगमो – रो० ।

२. पठमसमाधिसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो लाभी होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स, न लाभी अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो लाभी होति अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय, न लाभी अज्झत्तं चेतोसमथस्स । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो न चेव लाभी होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स न च लाभी अधिपञ्ञाधम्म-विपस्सनाय । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो लाभी चेव होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स लाभी च अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

---

३. दुतियसमाधिसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना B. 405
लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो लाभी होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स, न लाभी अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो लाभी होति अधिपञ्ञाधम्म-विपस्सनाय, न लाभी अज्झत्तं चेतोसमथस्स । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो न चेव लाभी होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स न च लाभी अधिपञ्ञा-धम्मविपस्सनाय । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो लाभी चेव होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स लाभी च अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय ।

२. "तत्र, भिक्खवे, य्वायं[1] पुग्गलो लाभी होति अज्झत्तं चेतो- R. 93
समथस्स न लाभी अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय, तेन, भिक्खवे, पुग्गलेन अज्झत्तं चेतोसमथे पतिट्ठाय अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय योगो करणीयो । सो अपरेन समयेन लाभी चेव होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स लाभी च अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय ।

३. "तत्र, भिक्खवे, य्वायं पुग्गलो लाभी अधिपञ्ञाधम्म-विपस्सनाय न लाभी अज्झत्तं चेतोसमथस्स, तेन, भिक्खवे, पुग्गलेन अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय पतिट्ठाय अज्झत्तं चेतोसमथे योगो करणीयो । सो अपरेन समयेन लाभी चेव होति अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय लाभी च अज्झत्तं चेतोसमथस्स ।

---

१. याय – रो० ।

४. "तत्र, भिक्खवे, य्वायं पुग्गलो न चेव लाभी अज्झत्तं चेतोसमथस्स न च लाभी अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय, तेन, भिक्खवे, पुग्गलेन तेसंयेव कुसलानं धम्मानं पटिलाभाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोळ्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्ञं च करणीयं। सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा तस्सेव[1] चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोळ्हिं च अप्पटिवानिं च सतिं च सम्पजञ्ञं च करेय्य; एवमेव खो, भिक्खवे, तेन पुग्गलेन तेसंयेव कुसलानं धम्मानं पटिलाभाय अधिमत्तो
B. 406 छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोळ्ही च अप्पटिवानी च सति[2] च सम्पजञ्ञं च करणीयं। सो अपरेन समयेन लाभी चेव होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स लाभी च अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय।

५. "तत्र, भिक्खवे, य्वायं पुग्गलो लाभी चेव होति[3] अज्झत्तं चेतोसमथस्स लाभी च अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय, तेन, भिक्खवे, पुग्गलेन तेसुयेव कुसलेसु धम्मेसु पतिट्ठाय उत्तरि[4] आसवानं खयाय योगो करणीयो। इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति।

---

४. ततियसमाधिसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे चत्तारो? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो लाभी होति अज्झत्तं
R. 91 चेतोसमथस्स, न लाभी अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय। इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो लाभी होति अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय, न लाभी अज्झत्तं चेतोसमथस्स। इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो न[5] चेव[5] लाभी होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स न च लाभी अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय। इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो लाभी चेव होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स लाभी च अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय।

२. "तत्र, भिक्खवे, य्वायं पुग्गलो लाभी अज्झत्तं चेतोसमथस्स न लाभी अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय, तेन, भिक्खवे, पुग्गलेन य्वायं

---

१. तस्स तस्सेव – सी०, स्या०। २. सतिं – रो०। ३. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। ४. उत्तरिं – सी०, स्या०, रो०। ५–५. नेव – स्या०।

पुग्गलो लाभी अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय सो उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो – 'कथं नु खो, आवुसो, सङ्खारा दट्ठब्बा ? कथं सङ्खारा सम्मसितब्बा ? कथं सङ्खारा विपस्सितब्बा' ति ? तस्स सो यथादिट्ठं यथाविदितं व्याकरोति – 'एवं खो, आवुसो, सङ्खारा दट्ठब्बा, एवं सङ्खारा सम्मसितब्बा, एवं सङ्खारा विपस्सितब्बा' ति । सो अपरेन समयेन लाभी चेव होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स लाभी च अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय ।

३. "तत्र, भिक्खवे, य्वायं पुग्गलो लाभी अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय न लाभी अज्झत्तं चेतोसमथस्स, तेन, भिक्खवे, पुग्गलेन य्वायं पुग्गलो लाभी अज्झत्तं चेतोसमथस्स सो उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो – 'कथं नु खो, आवुसो, चित्तं सण्ठपेतब्बं ? कथं चित्तं सन्निसादेतब्बं ? कथं चित्तं एकोदि कातब्बं ? कथं चित्तं समादहातब्बं' ति ? तस्स सो यथादिट्ठं यथाविदितं ब्याकरोति – 'एवं खो, आवुसो, चित्तं सण्ठपेतब्बं, एवं चित्तं सन्निसादेतब्बं, एवं चित्तं एकोदि कातब्बं[1], एवं चित्तं समादहातब्बं' ति । सो अपरेन समयेन लाभी चेव होति अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय लाभी च अज्झत्तं चेतोसमथस्स । B. 407

४. "तत्र, भिक्खवे, य्वायं पुग्गलो न चेव लाभी अज्झत्तं चेतोसमथस्स न च लाभी अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय, तेन, भिक्खवे, पुग्गलेन य्वायं पुग्गलो लाभी चेव अज्झत्तं चेतोसमथस्स लाभी च अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय सो उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो – 'कथं नु खो, आवुसो, चित्तं सण्ठपेतब्बं ? कथं चित्तं सन्निसादेतब्बं ? कथं चित्तं एकोदि कातब्बं ? कथं चित्तं समादहातब्बं ? कथं सङ्खारा दट्ठब्बा ? कथं सङ्खारा सम्मसितब्बा ? कथं सङ्खारा विपस्सितब्बा' ति ? तस्स सो यथादिट्ठं यथाविदितं ब्याकरोति – 'एवं खो, आवुसो, चित्तं सण्ठपेतब्बं, एवं चित्तं सन्निसादेतब्बं, एवं चित्तं एकोदि कातब्बं, एवं चित्तं समादहातब्बं, एवं सङ्खारा दट्ठब्बा, एवं सङ्खारा सम्मसितब्बा, एवं सङ्खारा विपस्सितब्बा' ति । सो अपरेन समयेन लाभी चेव होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स लाभी च अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय । R. 95

५. "तत्र, भिक्खवे, य्वायं पुग्गलो लाभी चेव होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स लाभी च अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय, तेन, भिक्खवे,

१. कत्तब्बं – रो० ।

पुग्गलेन तेसु चेव कुसलेसु धम्मेसु पतिट्ठाय उत्तरि आसवानं खयाय योगो करणीयो। इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति।

---

५. छवालातसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे चत्तारो? नेवत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, परहिताय पटिपन्नो नो अत्तहिताय, अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, अत्तहिताय चेव[1] पटिपन्नो परहिताय च।

B. 408 २. "सेय्यथापि, भिक्खवे, छवालातं उभतो पदित्तं, मज्झे गूथगतं, नेव गामे कट्ठत्थं फरति न अरञ्ञे; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि य्वायं पुग्गलो नेवत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय।

३. "तत्र, भिक्खवे, य्वायं पुग्गलो परहिताय पटिपन्नो नो अत्तहिताय, अयं इमेसं द्विन्नं पुग्गलानं अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च। तत्र, भिक्खवे, य्वायं पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, अयं इमेसं तिण्णं पुग्गलानं अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च। तत्र, भिक्खवे, य्वायं पुग्गलो अत्तहिताय चेव पटिपन्नो परहिताय च, अयं इमेसं चतुन्नं पुग्गलानं अग्गो च सेट्ठो च पामोक्खो[2] च उत्तमो च पवरो च।

४. "सेय्यथापि, भिक्खवे, गवा खीरं, खीरम्हा दधि, दधिम्हा नवनीतं, *नवनीतम्हा सप्पि, सप्पिम्हा सप्पिमण्डो*[3] तत्थ *अग्गमक्खायति;* एवमेव खो, भिक्खवे, य्वायं पुग्गलो अत्तहिताय चेव पटिपन्नो परहिताय च, अयं इमेसं चतुन्नं पुग्गलानं अग्गो च सेट्ठो च पामोक्खो च उत्तमो च
R. 96 पवरो च। इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति।

---

६. रागविनयसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे चत्तारो? अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, परहिताय पटि-

---

१. च – सी०, स्या०, रो०। २. मोक्खो – रो०। ३. सप्पिमण्डो सप्पिमण्डो – सी०, स्या०।

THE PĀLI ALPHABET IN DEVANĀGARĪ AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

अ a   आ ā   इ i   ई ī   उ u   ऊ ū   ए e   ओ o

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

क ka	ख kha	ग ga	घ gha	ङ ṅa
च ca	छ cha	ज ja	झ, भ jha	ञ ña
ट ṭa	ठ ṭha	ड ḍa	ढ ḍha	ण ṇa
त ta	थ tha	द da	ध dha	न na
प pa	फ pha	ब ba	भ bha	म ma
य ya	र ra	ल la	व va	स sa
		ह ha	ळ ḷa	अं aṁ

पन्नो नो अत्तहिताय, नेवत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, अत्तहिताय चेव पटिपन्नो परहिताय च ।

२. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो होति नो परहिताय ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अत्तना रागविनयाय पटिपन्नो होति, नो परं रागविनयाय समादपेति; अत्तना दोसविनयाय पटिपन्नो होति, नो परं दोसविनयाय समादपेति; अत्तना मोहविनयाय B. 409
पटिपन्नो होति, नो परं मोहविनयाय समादपेति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताय ।

३. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो परहिताय पटिपन्नो होति, नो अत्तहिताय ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अत्तना न रागविनयाय पटिपन्नो होति, परं रागविनयाय समादपेति; अत्तना न दोसविनयाय पटिपन्नो होति, परं दोसविनयाय समादपेति; अत्तना न मोहविनयाय पटिपन्नो होति, परं मोहविनयाय समादपेति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो परहिताय पटिपन्नो होति, नो अत्तहिताय ।

४. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो नेवत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताय ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अत्तना न रागविनयाय पटिपन्नो होति, नो परं रागविनयाय समादपेति; अत्तना न दोसविनयाय पटिपन्नो होति, नो परं दोसविनयाय समादपेति; अत्तना न मोहविनयाय पटिपन्नो होति, नो[1] परं मोहविनयाय समादपेति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो नेवत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताय ।

५. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय चेव[2] पटिपन्नो होति परहिताय च ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अत्तना च रागविनयाय पटिपन्नो होति, परं च रागविनयाय समादपेति; अत्तना च दोसविनयाय पटिपन्नो होति, परं च दोसविनयाय समादपेति; अत्तना च मोहविनयाय पटिपन्नो होति, परं च मोहविनयाय समादपेति । R. 97
एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय चेव पटिपन्नो होति परहिताय च । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

---

१. न – रो० । २. च – स्या०, रो० ।

७. खिप्पनिसन्तिसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे चत्तारो? अत्तहिताय पटिपन्नो[1] नो परहिताय, परहिताय पटिपन्नो नो अत्तहिताय, नेवत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, अत्तहिताय चेव पटिपन्नो परहिताय च।

410 २. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताय? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो खिप्पनिसन्ती च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतानं च धम्मानं धारकजातिको होति, धातानं[2] च धम्मानं अत्थूपपरिक्खी होति अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय, धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति; नो च कल्याणवाचो होति कल्याणवाक्करणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगलाय अत्थस्स विञ्ञापनिया, नो[3] च[3] सन्दस्सको होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताय।

३. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो परहिताय पटिपन्नो होति, नो अत्तहिताय? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो न हेव खो खिप्पनिसन्ती होति कुसलेसु धम्मेसु, नो च सुतानं धम्मानं धारकजातिको होति, नो च धातानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खी होति, नो च अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति; कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगलाय अत्थस्स विञ्ञापनिया, सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो परहिताय पटिपन्नो होति, नो अत्तहिताय।

93 ४. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो नेवत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताय? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो न हेव खो खिप्पनिसन्ती होति कुसलेसु धम्मेसु, नो च सुतानं धम्मानं धारकजातिको होति, नो च धातानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खी होति, नो च अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति; नो च कल्याणवाचो होति कल्याणवाक्करणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगलाय

१. पटिपन्नो होति – रो०। २. धतानं – सी०, स्या०, रो०। ३-३. नेव – रो०।

अत्थस्स विञ्ञापनिया, नो च सन्दस्सको होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो नेवत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताय।

५. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय चेव पटिपन्नो होति B. 411
परहिताय च? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो खिप्पनिसन्ती च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतानं च धम्मानं धारकजातिको होति, धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खी होति अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय, धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति; कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगलाय अत्थस्स विञ्ञापनिया, सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय चेव पटिपन्नो होति परहिताय च। इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना[1] लोकस्मिं" ति।

---

८. अत्तहितसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे चत्तारो? अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, परहिताय पटिपन्नो नो अत्तहिताय, नेवत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, अत्तहिताय चेव[2] पटिपन्नो परहिताय च। इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति।

---

९. सिक्खापदसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं।
कतमे चत्तारो? अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, परहिताय पटि- R.99
पन्नो नो अत्तहिताय, नेवत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, अत्तहिताय चेव पटिपन्नो परहिताय च।

२. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताय? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अत्तना पाणातिपाता पटिविरतो होति, नो परं पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति; अत्तना अदिन्नादाना पटिविरतो होति, नो परं अदिन्नादाना वेरमणिया समाद-

---

१. संविज्जमानं – रो०। २. च – स्या०।

पेति; अत्तना कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, नो परं कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया समादपेति; अत्तना मुसावादा पटिविरतो B. 412 होति, नो परं मुसावादा वेरमणिया समादपेति; अत्तना सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति, नो परं सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणिया समादपेति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताय ।

३. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो परहिताय पटिपन्नो होति, नो अत्तहिताय ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अत्तना पाणातिपाता अप्पटिविरतो होति, परं पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति; अत्तना अदिन्नादाना अप्पटिविरतो होति, परं अदिन्नादाना वेरमणिया समादपेति; अत्तना कामेसुमिच्छाचारा अप्पटिविरतो होति, परं कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया समादपेति; अत्तना मुसावादा अप्पटिविरतो होति, परं मुसावादा वेरमणिया समादपेति; अत्तना सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना अप्पटिविरतो होति, परं सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणिया समादपेति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो परहिताय पटिपन्नो होति, नो अत्तहिताय ।

४. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो नेवत्तहिताय पटिपन्नो होति नो परहिताय ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अत्तना पाणातिपाता अप्पटिविरतो होति, नो परं पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति... पे०... अत्तना सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना अप्पटिविरतो होति, नो परं सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणिया समादपेति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो नेवत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताय ।

५. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय चेव[1] पटिपन्नो होति परहिताय च ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अत्तना च पाणातिपाता पटिविरतो होति, परं च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति ... पे०... अत्तना च सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति, परं च सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणिया समादपेति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तहिताय चेव पटिपन्नो होति परहिताय च । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

---

१. च – स्या०, रो० ।

१०. पोतलियसुत्तं

१. अथ खो पोतलियो परिब्बाजको येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नं खो पोतलियं परिब्बाजकं भगवा एतदवोच – B. 413, R. 100

२. "चत्तारोमे, पोतलिय, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे चत्तारो? इध, पोतलिय, एकच्चो पुग्गलो अवण्णारहस्स अवण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन, नो च खो वण्णारहस्स वण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन। इध पन, पोतलिय, एकच्चो पुग्गलो वण्णारहस्स वण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन, नो च खो अवण्णारहस्स अवण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन। इध पन, पोतलिय, एकच्चो पुग्गलो नेव अवण्णारहस्स अवण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन, नो च[1] वण्णारहस्स वण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन। इध पन, पोतलिय, एकच्चो पुग्गलो अवण्णारहस्स च अवण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन, वण्णारहस्स च वण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन। इमे खो, पोतलिय, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। इमेसं खो, पोतलिय, चतुन्नं पुग्गलानं कतमो ते पुग्गलो खमति अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा" ति?

३. "चत्तारोमे, भो गोतम, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे चत्तारो? इध, भो गोतम, एकच्चो पुग्गलो अवण्णारहस्स अवण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन, नो च खो वण्णारहस्स वण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन ... इध पन, भो गोतम, एकच्चो B. 414 पुग्गलो अवण्णारहस्स च अवण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन, वण्णारहस्स च वण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन। इमे खो, भो गोतम, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। इमेसं, भो गोतम, चतुन्नं पुग्गलानं य्वायं पुग्गलो नेव अवण्णारहस्स अवण्णं भासिता होति R. 101 भूतं तच्छं कालेन, नो च वण्णारहस्स वण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन; अयं मे पुग्गलो खमति इमेसं चतुन्नं पुग्गलानं अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च। तं किस्स हेतु? अभिक्कन्ता हेसा, भो गोतम, यदिदं उपेक्खा" ति।

---

१. पि – स्या०, रो०।

४. "चत्तारोमे, पोतलिय, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे चत्तारो ... पे० ... इमे खो, पोतलिय, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। इमेसं खो, पोतलिय, चतुन्नं पुग्गलानं य्वायं पुग्गलो अवण्णारहस्स च अवण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन, वण्णारहस्स च वण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन; अयं इमेसं चतुन्नं पुग्गलानं अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च। तं किस्स हेतु? अभिक्कन्ता हेसा, पोतलिय, यदिदं तत्थ[1] तत्थ[1] कालञ्ञुता" ति।

५. "चत्तारोमे, भो गोतम, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे चत्तारो ... पे० ... इमे खो, भो गोतम, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। इमेसं, भो गोतम, चतुन्नं पुग्गलानं य्वायं पुग्गलो अवण्णारहस्स च अवण्णं भासिता भूतं तच्छं कालेन, वण्णारहस्स च वण्णं भासिता भूतं तच्छं कालेन; अयं मे पुग्गलो खमति इमेसं चतुन्नं पुग्गलानं अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च। तं किस्स हेतु? अभिक्कन्ता हेसा, भो गोतम, यदिदं तत्थ तत्थ कालञ्ञुता।

६. "अभिक्कन्तं, भो गोतम, अभिक्कन्तं, भो गोतम! सेय्यथापि, भो गोतम, निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूळ्हस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य – चक्खुमन्तो रूपानि दक्खन्ती ति, एवमेवं भोता गोतमेन अनेकपरियायेन
B. 415 धम्मो पकासितो। एसाहं भवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च। उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं" ति।

असुरवग्गो दसमो।

तस्सुद्दानं

असुरो तयो समाधी, छवालातेन[2] पञ्चमं।
रागो[3] निसन्ति अत्तहितं[3], सिक्खा पोतलियेन[4] चा ति[4]॥

दुतियो पण्णासको समत्तो।

१-१. तत्र तत्र – स्या०। २. छवायातेन – स्या०। ३-३. रागा सन्ति अत्तहिताय – स्या०; सन्ति अत्तहिता – रो०। ४-४. पोतलिकेन से दसा ति – रो०।

११. वलाहकवग्गो

१. पठमवलाहकसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति B. 416, R. 102
जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "भिक्खवो" ति । "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

२. "चत्तारोमे, भिक्खवे, वलाहका । कतमे चत्तारो ? गज्जिता नो वस्सिता, वस्सिता नो गज्जिता, नेव गज्जिता नो वस्सिता, गज्जिता च वस्सिता च । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो वलाहका । एव-मेव खो, भिक्खवे, चत्तारो वलाहकूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? गज्जिता नो वस्सिता, वस्सिता नो गज्जिता, नेव गज्जिता नो वस्सिता, गज्जिता च वस्सिता च ।

३. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो गज्जिता होति नो वस्सिता ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो भासिता होति, नो कत्ता । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो गज्जिता होति, नो वस्सिता । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, वलाहको गज्जिता, नो वस्सिता; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

४. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो वस्सिता होति, नो गज्जिता ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो कत्ता होति, नो भासिता । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो वस्सिता होति, नो गज्जिता । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, वलाहको वस्सिता, नो गज्जिता; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

५. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो नेव गज्जिता होति, नो वस्सिता ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो नेव भासिता होति, नो कत्ता । एवं
खो, भिक्खवे, पुग्गलो नेव गज्जिता होति, नो वस्सिता । सेय्यथापि B. 417
सो, भिक्खवे, वलाहको नेव गज्जिता, नो वस्सिता; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

६. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो गज्जिता च होति वस्सिता च ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो भासिता च होति कत्ता च । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो गज्जिता च होति वस्सिता च । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, वलाहको गज्जिता च वस्सिता च; तथूपमाहं, भिक्खवे,

इमं पुग्गलं वदामि । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो वलाहकूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

---

२. दुतियवलाहकसुत्तं

R. 103 १ "चत्तारोमे, भिक्खवे, वलाहका । कतमे चत्तारो ? गज्जिता नो वस्सिता, वस्सिता नो गज्जिता, नेव गज्जिता नो वस्सिता गज्जिता च वस्सिता च । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो वलाहका । एवमेव खो, भिक्खवे, चत्तारो वलाहकूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? गज्जिता नो वस्सिता, वस्सिता नो गज्जिता, नेव गज्जिता नो वस्सिता, गज्जिता च वस्सिता च ।

२. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो गज्जिता होति, नो वस्सिता ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो धम्मं परियापुणाति – सुत्तं, गेय्यं, वेय्याकरणं, गाथं, उदानं, इतिवुत्तकं, जातकं, अब्भुतधम्मं, वेदल्लं । सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं नप्पजानाति, 'अयं दुक्खसमुदयो' ति यथाभूतं नप्पजानाति, 'अयं दुक्खनिरोधो' ति यथाभूतं नप्पजानाति, 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं नप्पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो गज्जिता होति, नो वस्सिता । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, वलाहको गज्जिता, नो वस्सिता; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

३. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो वस्सिता होति, नो गज्जिता ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो धम्मं न परियापुणाति – सुत्तं, गेय्यं, वेय्याकरणं, गाथं, उदानं, इतिवुत्तकं, जातकं, अब्भुतधम्मं, वेदल्लं । सो 'इदं
B. 418 दुक्खं' ति यथाभूतं पजानाति ...पे०... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो वस्सिता होति, नो गज्जिता । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, वलाहको वस्सिता, नो गज्जिता; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

४. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो नेव गज्जिता होति, नो वस्सिता ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो नेव धम्मं परियापुणाति – सुत्तं, गेय्यं, वेय्याकरणं, गाथं, उदानं, इतिवुत्तकं, जातकं, अब्भुतधम्मं, वेदल्लं । सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं नप्पजानाति ...पे०... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं नप्पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो नेव

गज्जिता होति, नो वस्सिता । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, वलाहको नेव गज्जिता, नो वस्सिता; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

५. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो गज्जिता च होति वस्सिता च ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो धम्मं परियापुणाति – सुत्तं, गेय्यं, वेय्याकरणं, गाथं, उदानं, इतिवुत्तकं, जातकं, अब्भुतधम्मं, वेदल्लं । सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं पजानाति ...पे०... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो गज्जिता च होति वस्सिता च । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, वलाहको गज्जिता च वस्सिता च; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । इमे खो, भिक्खवे, R. 104
चत्तारो वलाहकूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

---

३. कुम्भसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, कुम्भा । कतमे चत्तारो ? तुच्छो पिहितो, पूरो विवटो, तुच्छो विवटो, पूरो पिहितो – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो कुम्भा । एवमेव खो, भिक्खवे, चत्तारो कुम्भूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? तुच्छो पिहितो, पूरो विवटो, तुच्छो विवटो, पूरो पिहितो ।

२. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो तुच्छो होति पिहितो ? इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स पासादिकं होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं नप्पजानाति ...पे०... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं नप्पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो तुच्छो होति पिहितो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, कुम्भो तुच्छो पिहितो; B. 419
तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

३. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो पूरो होति विवटो ? इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स न पासादिकं होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं पजानाति ...पे०...'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो पूरो होति

विवटो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, कुम्भो पूरो विवटो; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

४. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो तुच्छो होति विवटो ? इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स न पासादिकं होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं नप्पजानाति ...पे०... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं नप्पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो तुच्छो होति विवटो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, कुम्भो तुच्छो विवटो; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

५. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो पूरो होति पिहितो ? इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स पासादिकं होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं ।
R. 105 सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं पजानाति ...पे०... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो पूरो होति पिहितो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, कुम्भो पूरो पिहितो; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो कुम्भूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

---

४. उदकरहदसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, उदकरहदा । कतमे चत्तारो ? उत्तानो गम्भीरोभासो, गम्भीरो उत्तानोभासो, उत्तानो उत्तानोभासो, गम्भीरो गम्भीरोभासो – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो उदकरहदा । एवमेव खो, भिक्खवे, चत्तारो उदकरहदूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना
B. 420 लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? उत्तानो गम्भीरोभासो, गम्भीरो उत्तानोभासो, उत्तानो उत्तानोभासो, गम्भीरो गम्भीरोभासो ।

२. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो उत्तानो होति गम्भीरोभासो ? इध भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स पासादिकं होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं नप्पजानाति ...पे०... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं नप्पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो

VOWELS IN COMBINATION

क ka का kā कि ki की kī कु ku कू kū के ke को ko
ख kha खा khā खि khi खी khī खु khu खू khū खे khe खो kho

CONJUNCT-CONSONANTS

क्क kka	ञ्च ñca	द्व dva	म्ब mba
क्ख kkha	ञ्छ ñcha	ध्य dhya	म्भ mbha
क्य kya	ञ्ज ñja	ध्व dhva	म्म mma
क्रि kri	ञ्झ, ञ्झ ñjha	न्त nta	म्य mya
क्ल kla	ट्ट, ट्ट ṭṭa	न्त्व ntva	म्ह mha
क्व kva	ट्ठ, ट्ठ ṭṭha	न्थ ntha	य्य yya
ख्य khya	ड्ड, ड्ड ḍḍa	न्द nda	य्ह yha
ख्व khva	ड्ढ, ड्ढ ḍḍha	न्द्र ndra	ल्ल lla
ग्ग gga	ण्ट ṇṭa	न्ध ndha	ल्य lya
ग्घ ggha	ण्ठ ṇṭha	न्न, न्न nna	ल्ह lha
ग्य gya	ण्ड ṇḍa	न्य nya	व्ह vha
ग्र gra	ण्ण ṇṇa	न्ह nha	स्त sta
ङ्क ṅka	ण्ह ṇha	प्प ppa	स्त्र stra
ङ्ख ṅkha	त्त tta	प्फ ppha	स्न sna
ङ्ग, ङ्ग ṅga	त्थ ttha	प्य pya	स्य sya
ङ्घ, ङ्घ ṅgha	त्व tva	प्ल pla	स्स ssa
च्च cca	त्य tya	ब्ब bba	स्म sma
च्छ ccha	त्र tra	ब्भ bbha	स्व sva
ज्ज jja	द्द, द्द dda	ब्य bya	ह्म hma
ज्झ, ज्झ jjha	द्ध ddha	ब्र bra	ह्व hva
ञ्ञ ñña	द्य dya	म्प mpa	ळ्ह ḷha
ञ्ह ñha	द्र dra	म्फ mpha	

ा=ā; ि=i; ी=ī; ु=u; ू=ū; े=e; ो=o

१	२	३	४	५	६	७	८	९	०
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

——:o:——

उत्तानो होति गम्भीरोभासो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, उदकरहदो उत्तानो गम्भीरोभासो; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

३. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो गम्भीरो होति उत्तानोभासो ? R.106
इध भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स न पासादिकं होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं पजानाति ...पे०... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो गम्भीरो होति उत्तानोभासो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, उदकरहदो गम्भीरो उत्तानोभासो; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

४. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो उत्तानो होति उत्तानोभासो ? इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स न पासादिकं होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं नप्पजानाति ...पे०... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं नप्पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो उत्तानो होति उत्तानोभासो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, उदकरहदो उत्तानो उत्तानोभासो; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

५. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो गम्भीरो होति गम्भीरोभासो ? इध भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स पासादिकं होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं पजानाति ...पे०... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो[1] गम्भीरो होति गम्भीरोभासो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, उदकरहदो गम्भीरो
गम्भीरोभासो; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । इमे B.421
खो, भिक्खवे, चत्तारो उदकरहदूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

---

५. अम्बसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, अम्बानि । कतमानि चत्तारि ? आमं पक्कवण्णि[2], पक्कं आमवण्णि[3], आमं आमवण्णि, पक्कं पक्क-

---

१. रो० पोत्थके नत्थि । २. पक्कवण्णी – स्या० । ३. आमवण्णी – सी०, स्या० ।

वण्णि – इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि अम्बानि । एवमेव खो, भिक्खवे, चत्तारो[1] अम्बूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? आमो पक्कवण्णी, पक्को आमवण्णी, आमो आमवण्णी, पक्को पक्कवण्णी ।

२. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो आमो होति पक्कवण्णी ? R. 107 इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स पासादिकं होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं नप्पजानाति ... पे०... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं नप्पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो आमो होति पक्कवण्णी । सेय्यथापि तं, भिक्खवे, अम्बं आमं पक्कवण्णि; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

३. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो पक्को होति आमवण्णी ? इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स न पासादिकं होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं पजानाति ... पे०... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो पक्को होति आमवण्णी । सेय्यथापि तं, भिक्खवे, अम्बं पक्कं आमवण्णि; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

४. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो आमो होति आमवण्णी ? इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स न पासादिकं होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं नप्पजानाति ... पे०... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं नप्पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, B. 422 पुग्गलो आमो होति आमवण्णी । सेय्यथापि तं, भिक्खवे, अम्बं आमं आमवण्णि; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

५. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो पक्को होति पक्कवण्णी ? इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स पासादिकं होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं पजानाति ... पे०... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी

१. चत्तारोमे – स्या०, रो० ।

पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो पक्को होति पक्कवण्णी । सेय्यथापि तं, भिक्खवे, अम्बं पक्कं पक्कवण्णि; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो अम्बूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

---

६. दुतियअम्बसुत्तं[1]

---

७. मूसिकसुत्तं

१. "चतस्सो इमा, भिक्खवे, मूसिका । कतमा चतस्सो ? गाधं कत्ता नो वसिता, वसिता नो गाधं कत्ता, नेव गाधं कत्ता नो वसिता, गाधं कत्ता च वसिता च – इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो मूसिका । एवमेव खो, भिक्खवे, चत्तारो मूसिकूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? गाधं कत्ता नो वसिता, वसिता नो गाधं कत्ता, नेव गाधं कत्ता नो वसिता, गाधं कत्ता च वसिता च ।

२. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो गाधं कत्ता होति नो वसिता ? R 108
इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो धम्मं परियापुणाति – सुत्तं, गेय्यं, वेय्याकरणं, गाथं, उदानं, इतिवुत्तकं, जातकं, अब्भुतधम्मं, वेदल्लं । सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं नप्पजानाति ...पे०... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं नप्पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो गाधं कत्ता होति, नो वसिता । सेय्यथापि सा, भिक्खवे, मूसिका गाधं कत्ता, नो वसिता; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

३. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो वसिता होति, नो गाधं कत्ता ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो धम्मं न परियापुणाति – सुत्तं, गेय्यं, वेय्याकरणं, गाथं, उदानं, इतिवुत्तकं, जातकं, अब्भुतधम्मं, वेदल्लं । B. 423
सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं पजानाति ...पे०... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो वसिता होति, नो गाधं कत्ता[2] । सेय्यथापि सा, भिक्खवे, मूसिका वसिता होति[3], नो गाधं कत्ता; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं, पुग्गलं वदामि ।

---

१. छट्ठं उत्तानत्थमेवा ति-अट्ठकथायं दस्सित, पालिपोत्थकेसु पन कत्थचि न दिस्सति ।
२. खत्ता – रो० । ३. स्या० पोत्थके नत्थि ।

४. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो नेव गाधं कत्ता होति नो वसिता? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो धम्मं न परियापुणाति – सुत्तं, गेय्यं, वेय्याकरणं, गाथं, उदानं, इतिवुत्तकं, जातकं, अब्भुतधम्मं, वेदल्लं। सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं नप्पजानाति ...पे०... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं नप्पजानाति। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो नेव गाधं कत्ता होति, नो वसिता। सेय्यथापि सा, भिक्खवे, मूसिका नेव गाधं कत्ता होति, नो वसिता; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि।

५. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो गाधं कत्ता च होति वसिता च? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो धम्मं परियापुणाति – सुत्तं, गेय्यं, वेय्याकरणं, गाथं, उदानं, इतिवुत्तकं, जातकं, अब्भुतधम्मं, वेदल्लं। सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं पजानाति ...पे०... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो गाधं कत्ता च होति वसिता च। सेय्यथापि सा, भिक्खवे, मूसिका गाधं कत्ता च होति वसिता च; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि। इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो मूसिकूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति।

८. बलीबद्दसुत्तं[1]

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, बलीबद्दा। कतमे चत्तारो? सगव-
R. 109 चण्डो[2] नो परगवचण्डो, परगवचण्डो नो सगवचण्डो, सगवचण्डो च
परगवचण्डो च, नेव सगवचण्डो नो परगवचण्डो – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो बलीबद्दा। एवमेव खो, भिक्खवे, चत्तारो बलीबद्दूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे चत्तारो? सगवचण्डो नो परगवचण्डो, परगवचण्डो नो सगवचण्डो, सगवचण्डो च परगवचण्डो च, नेव सगवचण्डो नो परगवचण्डो।

२. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो सगवचण्डो होति, नो परगव-
B. 124 चण्डो? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सकपरिसं उब्बेजेता होति,
नो परपरिसं। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो सगवचण्डो होति, नो परगवचण्डो। सेय्यथापि सो, भिक्खवे, बलीबद्दो सगवचण्डो, नो परगवचण्डो; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि।

१. बलीबद्दसुत्त – म० । २. सकगवचण्डो – रो० ।

३. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो परगवचण्डो होति, नो सगवचण्डो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो परपरिसं उब्बेजेता होति, नो सकपरिसं । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो परगवचण्डो होति, नो सगवचण्डो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, बलीवद्दो परगवचण्डो, नो सगवचण्डो; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

४. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो सगवचण्डो च होति परगवचण्डो च ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सकपरिसं[1] उब्बेजेता होति परपरिसं च । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो सगवचण्डो च होति परगवचण्डो च । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, बलीवद्दो सगवचण्डो च परगवचण्डो च; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

५. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो नेव सगवचण्डो होति नो परगवचण्डो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो नेव सकपरिसं उब्बेजेता होति, नो परपरिसं च । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो नेव सगवचण्डो होति, नो परगवचण्डो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, बलीवद्दो नेव सगवचण्डो, नो परगवचण्डो; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो बलीवद्दूपमा[2] पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

---

६. रुक्खसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, रुक्खा । कतमे चत्तारो ? फेग्गु R. 110
फेग्गुपरिवारो, फेग्गु सारपरिवारो, सारो फेग्गुपरिवारो, सारो सारपरिवारो – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो रुक्खा । एवमेव खो, भिक्खवे, चत्तारो रुक्खूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? फेग्गु फेग्गुपरिवारो, फेग्गु सारपरिवारो, सारो फेग्गुपरिवारो, सारो सारपरिवारो ।

२. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो फेग्गु होति फेग्गुपरिवारो ? B. 425
इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो दुस्सीलो होति पापधम्मो; परिसा पिस्स होति दुस्सीला पापधम्मा । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो फेग्गु होति फेग्गुपरिवारो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, रुक्खो फेग्गु फेग्गुपरिवारो; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

---

१. सकपरिसं च – स्या०, रो० । २. बलिवद्दुपमा – स्या०; बलिवद्दूपमा – रो० ।

३. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो फेग्गु होति सारपरिवारो? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो दुस्सीलो होति पापधम्मो; परिसा च ख्वस्स होति सीलवती कल्याणधम्मा। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो फेग्गु होति सारपरिवारो। सेय्यथापि सो, भिक्खवे, रुक्खो फेग्गु सारपरिवारो; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि।

४. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो सारो होति फेग्गुपरिवारो? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सीलवा होति कल्याणधम्मो; परिसा च ख्वस्स होति दुस्सीला पापधम्मा। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो सारो होति फेग्गुपरिवारो। सेय्यथापि सो, भिक्खवे, रुक्खो सारो फेग्गुपरिवारो; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि।

५. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो सारो होति सारपरिवारो? इध भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सीलवा होति कल्याणधम्मो; परिसापिस्स होति सीलवती कल्याणधम्मा। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो सारो होति सारपरिवारो। सेय्यथापि सो, भिक्खवे, रुक्खो सारो सारपरिवारो; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि। इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो रुक्खूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति।

---

१०. आसीविससुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, आसीविसा। कतमे चत्तारो? आगतविसो न घोरविसो, घोरविसो न आगतविसो, आगतविसो च घोरविसो च, नेवागतविसो न घोरविसो – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो
R.111 आसीविसा। एवमेव खो, भिक्खवे, चत्तारो आसीविसूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे चत्तारो? आगतविसो न
B.426 घोरविसो, घोरविसो न आगतविसो, आगतविसो च घोरविसो च, नेवागतविसो न घोरविसो।

२. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो आगतविसो होति, न घोरविसो? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अभिण्हं कुज्झति। सो च ख्वस्स कोधो न दीघरत्तं अनुसेति। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो आगतविसो होति, न घोरविसो। सेय्यथापि सो, भिक्खवे, आसीविसो आगतविसो, न घोरविसो; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि।

३. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो घोरविसो होति, न आगतविसो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो न हेव खो अभिण्हं कुज्झति । सो च ख्वस्स कोधो दीघरत्तं अनुसेति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो घोरविसो होति, न आगतविसो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, आसीविसो घोरविसो, न आगतविसो; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

४. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो आगतविसो च होति घोरविसो च ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अभिण्हं कुज्झति । सो च ख्वस्स कोधो दीघरत्तं अनुसेति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो आगतविसो च होति घोरविसो च । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, आसीविसो आगतविसो च घोरविसो च; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

५. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो नेवागतविसो होति न घोरविसो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो न हेव खो अभिण्हं कुज्झति । सो च ख्वस्स कोधो न दीघरत्तं अनुसेति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो नेवागतविसो होति, न घोरविसो । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, आसीविसो नेवागतविसो न घोरविसो; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो आसीविसूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

वलाहकवग्गो एकादसमो ।

तस्सुद्दानं

द्वे वलाहा[1] कुम्भउदकरहदा[1], द्वे होन्ति अम्बानि ।
मूसिका बलीबद्दा रुक्खा, आसीविसेन ते दसा ति ॥

——o——

१२. केसिवग्गो

१. केसिसुत्तं

१. अथ खो केसि[2] अस्सदम्मसारथि येन भगवा तेनुपसङ्कमि; B. 427, R. 112
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो केसिं अस्सदम्मसारथिं भगवा एतदवोच –

१. वलाहककुम्भा उदकरहदा – स्या०, रो० । २. केसी – स्या०, रो० ।

२. "त्वं खोसि[1], केसि, पञ्ञातो[2] अस्सदम्मसारथी ति[2]। कथं पन त्वं, केसि, अस्सदम्मं विनेसी" ति ?

"अहं खो, भन्ते, अस्सदम्मं सण्हेन पि विनेमि, फरुसेन पि विनेमि, सण्हफरुसेन पि विनेमी" ति ।

"सचे ते, केसि, अस्सदम्मो सण्हेन विनयं न उपेति, फरुसेन विनयं न उपेति, सण्हफरुसेन[3] विनयं न उपेति, किन्ति नं करोसी" ति ?

"सचे मे, भन्ते, अस्सदम्मो सण्हेन विनयं न उपेति, फरुसेन विनयं न उपेति, सण्हफरुसेन विनयं न उपेति; हनामि नं, भन्ते । तं किस्स हेतु ? मा मे आचरियकुलस्स अवण्णो अहोसी ति ।

३. "भगवा पन, भन्ते, अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि । कथं पन, भन्ते, भगवा पुरिसदम्मं विनेती" ति ?

"अहं खो, केसि, पुरिसदम्मं सण्हेन पि विनेमि, फरुसेन पि विनेमि, सण्हफरुसेन पि विनेमि । तत्रिदं, केसि, सण्हस्मिं – इति कायसुचरितं इति कायसुचरितस्स विपाको, इति वचीसुचरितं इति वचीसुचरितस्स विपाको, इति मनोसुचरितं इति मनोसुचरितस्स विपाको, इति देवा, इति मनुस्सा ति । तत्रिदं, केसि, फरुसस्मिं[4] – इति कायदुच्चरितं इति कायदुच्चरितस्स विपाको, इति वचीदुच्चरितं इति वचीदुच्चरितस्स विपाको, इति मनोदुच्चरितं इति मनोदुच्चरितस्स विपाको, इति निरयो, इति तिरच्छानयोनि, इति पेत्तिविसयो ति ।

"तत्रिदं, केसि, सण्हफरुसस्मिं – इति कायसुचरितं इति कायसुचरितस्स विपाको, इति कायदुच्चरितं इति कायदुच्चरितस्स विपाको, इति वचीसुचरितं इति वचीसुचरितस्स विपाको, इति वचीदुच्चरितं इति वचीदुच्चरितस्स विपाको, इति मनोसुचरितं इति मनोसुचरितस्स विपाको, इति मनोदुच्चरितं इति मनोदुच्चरितस्स विपाको, इति देवा, इति मनुस्सा, इति निरयो, इति तिरच्छानयोनि, इति पेत्तिविसयो" ति ।

B. 428 ४. "सचे ते, भन्ते, पुरिसदम्मो सण्हेन विनयं न उपेति,
R. 113 फरुसेन विनयं न उपेति, सण्हफरुसेन विनयं न उपेति, किन्ति नं भगवा करोती" ति ?

१. च त्वासि – स्या०, रो० । २-२. सञ्ञातो अस्सदम्मसारथि – सी०, स्या०, रो० । ३. ० पि – रो० । ४. फरुसस्मिं – स्या०, रो० ।

"सचे मे, केसि, पुरिसदम्मो सण्हेन विनयं न उपेति, फरुसेन विनयं न उपेति, सण्हफरुसेन विनयं न उपेति, हनामि नं, केसी" ति ।

५. "न[1] खो[1], भन्ते, भगवतो पाणातिपातो कप्पति । अथ च पन भगवा एवमाह – 'हनामि, नं केसी'" ति !

"सच्चं, केसि ! न तथागतस्स पाणातिपातो कप्पति । अपि च यो पुरिसदम्मो सण्हेन विनयं न उपेति, फरुसेन विनयं न उपेति, सण्हफरुसेन विनयं न उपेति, न तं तथागतो वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञति, ना पि विञ्ञू सब्रह्मचारी वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञन्ति । वधो हेसो, केसि, अरियस्स विनये – यं न तथागतो वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञति, ना पि विञ्ञू सब्रह्मचारी वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञन्ती" ति ।

६. "सो हि नून, भन्ते[2], सुहतो[3] होति – यं न तथागतो वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञति, ना पि विञ्ञू सब्रह्मचारी वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञन्ती ति । अभिक्कन्तं, भन्ते, अभिक्कन्तं, भन्ते ...पे०... उपासकं मं, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं" ति ।

---

२. जवसुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अङ्गं तेव सङ्ख्यं गच्छति । कतमेहि चतूहि ? अज्जवेन[4], जवेन, खन्तिया, सोरच्चेन – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो भद्रो[5] अस्साजानीयो राजारहो होति, राजभोग्गो, रञ्ञो अङ्गं तेव सङ्ख्यं गच्छति ।

२. "एवमेव खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि चतूहि ? अज्जवेन, जवेन, खन्तिया, सोरच्चेन – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति । R.114

१–१. नो – स्या०, रो० । २. यो भन्ते – रो० । ३. सुवधो – स्या०; सुगतहतो – रो० । ४. आज्जवेन – स्या० । ५. भद्दो – रो० ।

३. पतोदसुत्तं

B. 429 १. "चत्तारोमे, भिक्खवे, भद्रा[1] अस्साजानीया[1] सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे चत्तारो? इध, भिक्खवे, एकच्चो भद्रो अस्साजानीयो पतोदच्छायं दिस्वा संविज्जति संवेगं आपज्जति – 'किं[2] नु खो मं अज्ज अस्सदम्मसारथि कारणं कारेस्सति, किमस्साहं पटिकरोमी' ति! एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो अस्साजानीयो होति। अयं, भिक्खवे, पठमो भद्रो अस्साजानीयो सन्तो संविज्जमानो लोकस्मिं।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो अस्साजानीयो न हेव खो पतोदच्छायं दिस्वा संविज्जति[3] संवेगं आपज्जति, अपि च खो लोमवेधविद्धो संविज्जति संवेगं आपज्जति – 'किं नु खो मं अज्ज अस्सदम्मसारथि कारणं कारेस्सति, किमस्साहं पटिकरोमी' ति! एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो अस्साजानीयो होति। अयं, भिक्खवे, दुतियो भद्रो अस्साजानीयो सन्तो संविज्जमानो लोकस्मिं।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो अस्साजानीयो न हेव खो पतोदच्छायं दिस्वा संविज्जति संवेगं आपज्जति ना पि लोमवेधविद्धो संविज्जति संवेगं आपज्जति, अपि च खो चम्मवेधविद्धो[4] संविज्जति संवेगं आपज्जति – 'किं नु खो मं अज्ज अस्सदम्मसारथि कारणं कारेस्सति, किमस्साहं पटिकरोमी' ति! एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो अस्साजानीयो होति। अयं, भिक्खवे, ततियो भद्रो अस्साजानीयो सन्तो संविज्जमानो लोकस्मिं।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो अस्साजानीयो न हेव खो पतोदच्छायं दिस्वा संविज्जति संवेगं आपज्जति ना पि लोमवेधविद्धो संविज्जति संवेगं आपज्जति नापि चम्मवेधविद्धो संविज्जति संवेगं आपज्जति, अपि च खो अट्ठिवेधविद्धो संविज्जति संवेगं आपज्जति –
R. 115 'किं नु खो मं अज्ज अस्सदम्मसारथि कारणं कारेस्सति, किमस्साहं पटिकरोमी' ति! एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो अस्साजानीयो
B. 430 होति। अयं, भिक्खवे, चतुत्थो भद्रो अस्साजानीयो सन्तो संविज्ज-

---

१–१. भद्दो अस्साजानीयो – रो०। २. कथं – रो०। ३. सविज्जति – स्या०। ४. मंसवेधविद्धो – रो०।

मानो लोकस्मिं । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो भद्रा अस्साजानीया सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं ।

५. "एवमेव खो, भिक्खवे, चत्तारोमे भद्रा पुरिसाजानीया सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो भद्रो पुरिसाजानीयो सुणाति – 'अमुकस्मिं नाम गामे वा निगमे वा इत्थी वा पुरिसो वा दुक्खितो वा कालङ्कतो[1] वा' ति । सो तेन संविज्जति, संवेगं आपज्जति । संविग्गो योनिसो पदहति । पहितत्तो कायेन चेव परमसच्चं सच्छिकरोति, पञ्ञाय च अतिविज्झ पस्सति । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, भद्रो अस्साजानीयो पतोदच्छायं दिस्वा संविज्जति संवेगं आपज्जति; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं भद्रं पुरिसाजानीयं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो पुरिसाजानीयो[2] होति । अयं, भिक्खवे, पठमो भद्रो पुरिसाजानीयो सन्तो संविज्जमानो लोकस्मिं ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो पुरिसाजानीयो न हेव खो सुणाति – 'अमुकस्मिं नाम गामे वा निगमे वा इत्थी वा पुरिसो वा दुक्खितो वा कालङ्कतो वा' ति, अपि च खो सामं पस्सति इत्थिं वा पुरिसं वा दुक्खितं वा कालङ्कतं वा । सो तेन संविज्जति, संवेगं आपज्जति । संविग्गो योनिसो पदहति । पहितत्तो कायेन चेव परमसच्चं सच्छिकरोति, पञ्ञाय च अतिविज्झ पस्सति । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, भद्रो अस्साजानीयो लोमवेधविद्धो संविज्जति संवेगं आपज्जति; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं भद्रं पुरिसाजानीयं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो पुरिसाजानीयो होति । अयं, भिक्खवे, दुतियो भद्रो पुरिसाजानीयो सन्तो संविज्जमानो लोकस्मिं ।

७. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो पुरिसाजानीयो न हेव खो सुणाति – 'अमुकस्मिं नाम गामे वा निगमे वा इत्थी वा पुरिसो वा दुक्खितो वा कालङ्कतो वा' ति, ना पि सामं पस्सति इत्थिं वा पुरिसं वा दुक्खितं वा कालङ्कतं वा, अपि च स्वस्स ञाति वा सालोहितो वा दुक्खितो वा होति कालङ्कतो वा । सो तेन संविज्जति, संवेगं आपज्जति । संविग्गो योनिसो पदहति । पहितत्तो कायेन चेव परमसच्चं सच्छिकरोति, पञ्ञाय च अतिविज्झ पस्सति । सेय्यथापि सो, B. 431, R. 116 भिक्खवे, भद्रो अस्साजानीयो चम्मवेधविद्धो संविज्जति संवेगं आप-

१. कालकतो – सी०, स्या०, रो० । २. पुग्गलो – रो० ।

ज्जति; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं भद्रं पुरिसाजानीयं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो पुरिसाजानीयो होति । अयं, भिक्खवे, ततियो भद्रो पुरिसाजानीयो सन्तो संविज्जमानो लोकस्मिं ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो पुरिसाजानीयो न हेव खो सुणाति – 'अमुकस्मिं नाम गामे वा निगमे वा इत्थी वा पुरिसो वा दुक्खितो वा कालङ्कतो वा' ति, ना पि सामं पस्सति इत्थिं वा पुरिसं वा दुक्खितं वा कालङ्कतं वा, ना पिस्स ञाति वा सालोहितो वा दुक्खितो वा होति कालङ्कतो वा, अपि च खो सामञ्ञेव फुट्ठो होति सारीरकाहि वेदनाहि दुक्खाहि तिव्वाहि[1] खराहि कटुकाहि[2] असाताहि अमनापाहि पाणहराहि । सो तेन संविज्जति, संवेगं आपज्जति । संविग्गो योनिसो पदहति । पहितत्तो कायेन चेव परमसच्चं सच्छिकरोति, पञ्ञाय च अतिविज्झ पस्सति । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, भद्रो अस्साजानीयो अट्ठिवेधविद्धो संविज्जति संवेगं आपज्जति; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं भद्रं पुरिसाजानीयं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो भद्रो पुरिसाजानीयो होति । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो भद्रो पुरिसाजानीयो सन्तो संविज्जमानो लोकस्मिं । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो भद्रा पुरिसाजानीया सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

---

४. नागसुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो नागो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अङ्गं तेव सङ्खं गच्छति । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, रञ्ञो नागो सोता च होति, हन्ता च, खन्ता च, गन्ता च ।

२. "कथं च, भिक्खवे, रञ्ञो नागो सोता होति ? इध, भिक्खवे, रञ्ञो नागो यमेनं हत्थिदम्मसारथि कारणं कारेति – यदि वा कतपुब्बं यदि वा अकतपुब्बं – तं अट्ठिं[3] कत्वा[3] मनसि कत्वा सब्ब-
B. 432 चेतसा[4] समन्नाहरित्वा ओहितसोतो सुणाति । एवं खो, भिक्खवे, रञ्ञो नागो सोता होति ।

---

१. तिण्हाहि – सी०, रो० । २. कटुक्काहि – स्या० । ३–३. अट्ठिंकत्वा – सी० स्या०, रो० । ४. सब्बं चेतसो – स्या०; सब्बचेतसो – रो० ।

३. "कथं च, भिक्खवे, रञ्ञो नागो हन्ता होति ? इध, भिक्खवे, रञ्ञो नागो सङ्गामगतो हत्थिं पि हनति[1], हत्थारूहं पि हनति, अस्सं पि हनति । अस्सारूहं पि हनति, रथं पि हनति, R. 117 रथिकं पि हनति, पत्तिकं पि हनति । एवं खो, भिक्खवे, रञ्ञो नागो हन्ता होति ।

४. "कथं च, भिक्खवे, रञ्ञो नागो खन्ता होति ? इध, भिक्खवे, रञ्ञो नागो सङ्गामगतो खमो होति सत्तिप्पहारानं असिप्पहारानं उसुप्पहारानं फरसुप्पहारानं[2] भेरिपणवसङ्खतिणवनिन्नादसद्दानं । एवं खो, भिक्खवे, रञ्ञो नागो खन्ता होति ।

५. "कथं च, भिक्खवे, रञ्ञो नागो गन्ता होति ? इध, भिक्खवे, रञ्ञो नागो यमेनं हत्थिदम्मसारथि दिसं पेसेति – यदि वा गतपुब्बं यदि वा अगतपुब्बं – तं[3] खिप्पमेव गन्ता होति । एवं खो, भिक्खवे, रञ्ञो नागो गन्ता होति । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि अङ्गेहि[4] समन्नागतो रञ्ञो नागो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अङ्गं तेव[5] सङ्खं गच्छति ।

६. "एवमेव खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सोता च होति, हन्ता च, खन्ता च, गन्ता च ।

७. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सोता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु तथागतप्पवेदिते धम्मविनये देसियमाने अट्ठिं कत्वा मनसि कत्वा सब्बचेतसा समन्नाहरित्वा ओहितसोतो धम्मं सुणाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु सोता होति ।

८. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु हन्ता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु उप्पन्नं कामवितक्कं नाधिवासेति पजहति विनोदेति हनति[6] ब्यन्तीकरोति[7] अनभावं गमेति, उप्पन्नं ब्यापादवितक्कं ...पे०... उप्पन्नं विहिंसावितक्कं ...पे०... उप्पन्नुप्पन्ने पापके अकुसले धम्मे नाधिवासेति

१. हन्ति – रो० । २. स्या० पोत्थके नत्थि । ३. रो० पोत्थके नत्थि । ४. धम्मेहि – रो० । ५. त्वेव – स्या० । ६. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७. ब्यन्तिकरोति – रो० ।

३. "तत्र, भिक्खवे, यमिदं ठानं अमनापं कातुं; तं च कयिरमानं अत्थाय संवत्तति – इमस्मिं, भिक्खवे, ठाने बालो च पण्डितो च वेदितब्बो पुरिसत्थामे पुरिसविरिये पुरिसपरक्कमे। न, भिक्खवे, बालो इति पटि- B. 431
सञ्चिक्खति – 'किञ्चा पि खो इदं ठानं अमनापं कातुं; अथ चरहिदं R. 119
ठानं कयिरमानं अत्थाय संवत्तती' ति। सो तं ठानं न करोति। तस्स तं ठानं अकयिरमानं अनत्थाय संवत्तति। पण्डितो च खो, भिक्खवे, इति पटिसञ्चिक्खति – 'किञ्चा पि खो इदं ठानं अमनापं कातुं; अथ चरहिदं ठानं कयिरमानं अत्थाय संवत्तती' ति। सो तं ठानं करोति। तस्स तं ठानं कयिरमानं अत्थाय संवत्तति।

४. "तत्र, भिक्खवे, यमिदं ठानं मनापं कातुं; तं च कयिरमानं अनत्थाय संवत्तति – इमस्मिं पि, भिक्खवे, ठाने बालो च पण्डितो च वेदितब्बो पुरिसत्थामे पुरिसविरिये पुरिसपरक्कमे। न, भिक्खवे, बालो इति पटिसञ्चिक्खति – 'किञ्चा पि खो इदं ठानं मनापं कातुं; अथ चरहिदं ठानं कयिरमानं अनत्थाय संवत्तती' ति। सो तं ठानं करोति। तस्स तं ठानं कयिरमानं अनत्थाय संवत्तति। पण्डितो च खो, भिक्खवे, इति पटिसञ्चिक्खति – 'किञ्चा पि खो इदं ठानं मनापं कातुं; अथ चरहिदं ठानं कयिरमानं अनत्थाय संवत्तती' ति। सो तं ठानं न करोति। तस्स तं ठानं अकयिरमानं अत्थाय संवत्तति।

५. "तत्र, भिक्खवे, यमिदं ठानं मनापं कातुं, तं च कयिरमानं अत्थाय संवत्तति – इदं, भिक्खवे, ठानं उभयेनेव कत्तब्बं मञ्ञति। यम्पिदं ठानं मनापं कातुं, इमिना पि नं कत्तब्बं मञ्ञति; यम्पिदं ठानं कयिरमानं अत्थाय संवत्तति, इमिना पि नं कत्तब्बं मञ्ञति। इदं, भिक्खवे, ठानं उभयेनेव कत्तब्बं मञ्ञति। इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि ठानानी" ति।

---

६. अप्पमादसुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे, ठानेहि अप्पमादो करणीयो। कतमेहि चतूहि? कायदुच्चरितं, भिक्खवे, पजहथ, कायसुचरितं भावेथ; तत्थ च मा पमादत्थ। वचीदुच्चरितं, भिक्खवे, पजहथ, वचीसुचरितं भावेथ; तत्थ च मा पमादत्थ। मनोदुच्चरितं, भिक्खवे, पजहथ, मनोसुचरितं

भावेथ; तत्थ च मा पमादत्थ । मिच्छादिट्ठिं, भिक्खवे, पजहथ, सम्मादिट्ठिं भावेथ; तत्थ च मा पमादत्थ ।

२. "यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो कायदुच्चरितं पहीनं होति कायसुचरितं भावितं, वचीदुच्चरितं पहीनं होति वचीसुचरितं भावितं, मनोदुच्चरितं पहीनं होति मनोसुचरितं भावितं, मिच्छादिट्ठि पहीना होति सम्मादिट्ठि भाविता, सो न भायति सम्परायिकस्स मरणस्सा" ति ।

---

७. आरक्खसुत्तं

१. "चतूसु, भिक्खवे, ठानेसु अत्तरूपेन अप्पमादो सति चेतसो आरक्खो करणीयो । कतमेसु चतूसु ? 'मा मे रजनीयेसु धम्मेसु चित्तं रज्जी' ति अत्तरूपेन अप्पमादो सति चेतसो आरक्खो करणीयो; 'मा मे दोसनीयेसु धम्मेसु चित्तं दुस्सी' ति अत्तरूपेन अप्पमादो सति चेतसो आरक्खो करणीयो; 'मा मे मोहनीयेसु धम्मेसु चित्तं मुय्ही' ति अत्तरूपेन अप्पमादो सति चेतसो आरक्खो करणीयो; 'मा मे मदनीयेसु धम्मेसु चित्तं मज्जी' ति अत्तरूपेन अप्पमादो सति चेतसो आरक्खो करणीयो ।

२. "यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो रजनीयेसु धम्मेसु चित्तं न रज्जति वीतरागत्ता, दोसनीयेसु धम्मेसु चित्तं न दुस्सति वीतदोसत्ता, मोहनीयेसु धम्मेसु चित्तं न मुय्हति वीतमोहत्ता, मदनीयेसु धम्मेसु चित्तं न मज्जति वीतमदत्ता, सो न छम्भति न कम्पति न वेधति न सन्तासं आपज्जति, न च पन समणवचनहेतु पि गच्छती" ति ।

---

८. संवेजनीयसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, सद्धस्स कुलपुत्तस्स दस्सनीयानि संवेजनीयानि ठानानि । कतमानि चत्तारि ? 'इध तथागतो जातो' ति, भिक्खवे, सद्धस्स कुलपुत्तस्स दस्सनीयं संवेजनीयं ठानं । 'इध तथागतो अनुत्तरं सम्मासम्बोधिं अभिसम्बुद्धो' ति, भिक्खवे, सद्धस्स कुलपुत्तस्स दस्सनीयं संवेजनीयं ठानं । 'इध तथागतो अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तेसी' ति, भिक्खवे, सद्धस्स कुलपुत्तस्स दस्सनीयं संवेजनीयं ठानं । 'इध तथागतो अनुपादिसेसाय निब्बानधातुया परिनिब्बुतो'

ति, भिक्खवे, सद्धस्स कुलपुत्तस्स दस्सनीयं संवेजनीयं ठानं । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि सद्धस्स कुलपुत्तस्स दस्सनीयानि संवेजनीयानि ठानानी" ति । R.121

---

९. पठमभयसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, भयानि । कतमानि चत्तारि ? जातिभयं, जराभयं, व्याधिभयं[1], मरणभयं – इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि भयानी[2]" ति ।

---

१०. दुतियभयसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, भयानि । कतमानि चत्तारि ? अग्गिभयं, उदकभयं, राजभयं, चोरभयं – इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि भयानी[2]" ति ।

केसिवग्गो द्वादसमो ।

तस्सुद्दानं

केसि जवो पतोदो च, नागो[3] ठानेन[3] पञ्चमं ।
अप्पमादो[4] च आरक्खो, संवेजनीयं[5] च द्वे भया ति ॥

—— o ——

१३. भयवग्गो

१. अत्तानुवादसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, भयानि । कतमानि चत्तारि ? अत्तानुवादभयं, परानुवादभयं, दण्डभयं, दुग्गतिभयं ।

२. "कतमं च, भिक्खवे, अत्तानुवादभयं ? इध, भिक्खवे, एकच्चो इति पटिसञ्चिक्खति – 'अहं चेव खो पन कायेन दुच्चरितं चरेय्यं, वाचाय दुच्चरितं चरेय्यं, मनसा दुच्चरितं चरेय्यं, किञ्च तं[6] यं मं[6] अत्ता सीलतो न उपवदेय्या' ति ! सो अत्तानुवादभयस्स भीतो

१. व्याधिभयं – रो० । २. भयानानी – रो० । ३–३. नागठानेन – रो० । ४. अपमादो – रो० । ५. वेजनीय – रो० । ६–६. तं मं – सी०; म – स्या०; त कम्मं – रो० ।

सम्परायं, वचीदुच्चरितस्स पापको विपाको अभिसम्परायं, मनोदुच्चरितस्स पापको विपाको अभिसम्परायं। अहं चेव खो पन कायेन दुच्चरितं चरेय्यं, वाचाय दुच्चरितं चरेय्यं, मनसा दुच्चरितं चरेय्यं, किञ्च तं याहं न कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्यं[1]" ति! सो दुग्गतिभयस्स भीतो कायदुच्चरितं पहाय कायसुचरितं भावेति, वचीदुच्चरितं पहाय वचीसुचरितं भावेति, मनोदुच्चरितं पहाय मनोसुचरितं भावेति, सुद्धं अत्तानं परिहरति। इदं वुच्चति, भिक्खवे, दुग्गतिभयं। इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि भयानी" ति।

---

२. ऊमिभयसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, भयानि उदकोरोहन्तस्स पाटिकङ्खितब्बानि। कतमानि चत्तारि? ऊमिभयं, कुम्भीलभयं, आवट्टभयं, सुसुकाभयं – इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि भयानि उदकोरोहन्तस्स पाटिकङ्खितब्बानि। एवमेव खो, भिक्खवे, चत्तारि[2] भयानि[2] इधेकच्चस्स[3] कुलपुत्तस्स[3] इमस्मिं धम्मविनये अगारस्मा[4] अनगारियं पब्बजितस्स[5] पाटिकङ्खितब्बानि। कतमानि चत्तारि? ऊमिभयं, कुम्भीलभयं, आवट्टभयं, सुसुकाभयं।

२. "कतमं च, भिक्खवे, ऊमिभयं? इध, भिक्खवे, एकच्चो कुलपुत्तो सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो होति – 'ओतिण्णोम्हि जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, दुक्खोतिण्णो दुक्खपरेतो; अप्पेव नाम इमस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स अन्तकिरिया पञ्ञायेथा' ति! B. 439 तमेनं तथा पब्बजितं समानं सब्रह्मचारिनो[6] ओवदन्ति अनुसासन्ति – 'एवं ते अभिक्कमितब्बं, एवं ते पटिक्कमितब्बं, एवं ते आलोकेतब्बं, एवं ते विलोकेतब्बं, एवं R. 124 ते सम्मिञ्जितब्बं, एवं ते पसारितब्बं, एवं ते सङ्घाटिपत्तचीवरं धारेतब्बं' ति। तस्स एवं होति – 'मयं खो पुब्बे अगारियभूता समाना अञ्ञे ओवदाम पि अनुसासाम पि। इमे पनम्हाकं पुत्तमत्ता मञ्ञे

---

१. उप्पज्जेय्य – रो०। २-२. रो० पोत्थके नत्थि। ३-३. इधेकच्चे कुलपुत्ते – रो०। ४. सद्धा अगारस्मा – सी०, स्या०। ५. पब्बजितो – सी०; पब्बजिते – रो०। ६. सब्रह्मचारी – रो०।

नत्तमत्ता मञ्ञे ओवदितब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञन्ती' ति । सो कुपितो अनत्तमनो सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु ऊमिभयस्स भीतो सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तो । ऊमिभयं ति खो, भिक्खवे, कोधूपायासस्सेतं अधिवचनं । इदं वुच्चति, भिक्खवे, ऊमिभयं ।

३. "कतमं च, भिक्खवे, कुम्भीलभयं ? इध, भिक्खवे, एकच्चो कुलपुत्तो सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो होति – 'ओतिण्णोम्हि जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, दुक्खोतिण्णो दुक्खपरेतो; अप्पेव नाम इमस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स अन्तकिरिया पञ्ञायेथा' ति ! तमेनं तथा पब्बजितं समानं सब्रह्मचारिनो ओवदन्ति अनुसासन्ति – 'इदं ते खादितब्बं, इदं ते न खादितब्बं, इदं ते भुञ्जितब्बं, इदं ते न भुञ्जितब्बं, इदं ते सायितब्बं, इदं ते न सायितब्बं, इदं ते पातब्बं, इदं ते न पातब्बं, कप्पियं ते खादितब्बं, अकप्पियं ते न खादितब्बं, कप्पियं ते भुञ्जितब्बं, अकप्पियं ते न भुञ्जितब्बं, कप्पियं ते सायितब्बं, अकप्पियं ते न सायितब्बं, कप्पियं ते पातब्बं, अकप्पियं ते न पातब्बं, काले ते खादितब्बं, विकाले ते न खादितब्बं, काले ते भुञ्जितब्बं, विकाले ते न भुञ्जितब्बं, काले ते सायितब्बं, विकाले ते न सायितब्बं, काले ते पातब्बं, विकाले ते न पातब्बं' ति । तस्स एवं होति – 'मयं खो पुब्बे अगारियभूता समाना यं इच्छाम तं खादाम, यं न इच्छाम न तं खादाम; यं इच्छाम तं भुञ्जाम, यं न इच्छाम न तं भुञ्जाम; यं इच्छाम तं सायाम, यं न इच्छाम न तं सायाम; यं इच्छाम तं पिवाम[1], यं न इच्छाम न तं पिवाम; कप्पियं पि खादाम अकप्पियं पि खादाम कप्पियं पि भुञ्जाम अकप्पियं पि भुञ्जाम कप्पियं पि सायाम अकप्पियं पि सायाम कप्पियं पि पिवाम अकप्पियं पि पिवाम, काले पि खादाम विकाले पि खादाम काले पि भुञ्जाम विकाले पि भुञ्जाम काले पि सायाम विकाले पि सायाम काले पि पिवाम विकाले पि पिवाम; D. 440, R. 125 यं पि नो सद्धा गहपतिका दिवा विकाले पणीतं खादनीयं वा भोजनीयं वा देन्ति, तत्र पिमे मुखावरणं मञ्ञे करोन्ती' ति । सो कुपितो अनत्तमनो सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु कुम्भीलभयस्स भीतो सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तो ।

१. पिवाम – रो० ।

अङ्गुत्तरनिकायपालि

(चतुक्क-पञ्चकनिपाता)

सूची

कुम्भीलभयं ति खो, भिक्खवे, ओदरिकत्तस्सेतं अधिवचनं । इदं वुच्चति, भिक्खवे, कुम्भीलभयं ।

४. "कतमं च, भिक्खवे, आवट्टभयं ? इध, भिक्खवे, एकच्चो कुलपुत्तो[1] सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो होति – 'ओतिण्णोम्हि जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि, दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि दुक्खोतिण्णो दुक्खपरेतो; अप्पेव नाम इमस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स अन्तकिरिया पञ्ञायेथा' ति ! सो एवं पब्बजितो समानो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय गामं वा निगमं वा पिण्डाय पविसति अरक्खितेनेव कायेन अरक्खिताय वाचाय अरक्खितेन चित्तेन अनुपट्ठिताय सतिया असंवुतेहि इन्द्रियेहि । सो तत्थ पस्सति गहपतिं वा गहपतिपुत्तं वा पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितं समङ्गीभूतं परिचारयमानं । तस्स एवं होति – 'मयं खो पुब्बे अगारियभूता समाना पञ्चहि कामगुणेहि समप्पिता समङ्गीभूता परिचारिम्हा[2]; संविज्जन्ति[3] खो पन मे कुले भोगा । सक्का भोगे च भुञ्जितुं पुञ्ञानि च कातुं । यन्नूनाहं सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तित्वा भोगे च भुञ्जेय्यं पुञ्ञानि च करेय्यं' ति ! सो सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु आवट्टभयस्स भीतो सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तो । आवट्टभयं ति खो, भिक्खवे, पञ्चन्नेतं कामगुणानं अधिवचनं । इदं वुच्चति, भिक्खवे, आवट्टभयं ।

५. "कतमं च, भिक्खवे, सुसुकाभयं ? इध, भिक्खवे, एकच्चो कुलपुत्तो सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो होति – 'ओतिण्णोम्हि जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, दुक्खोतिण्णो दुक्खपरेतो; अप्पेव नाम इमस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स अन्तकिरिया पञ्ञायेथा' ति ! सो एवं पब्बजितो समानो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय गामं वा निगमं वा पिण्डाय B. 441, R. 126
पविसति अरक्खितेनेव कायेन अरक्खिताय वाचाय अरक्खितेन चित्तेन अनुपट्ठिताय सतिया असंवुतेहि इन्द्रियेहि । सो तत्थ पस्सति मातुगामं दुन्निवत्थं वा दुप्पारुतं वा । तस्स मातुगामं दिस्वा दुन्निवत्थं वा दुप्पारुतं वा रागो चित्तं अनुद्धंसेति । सो रागानुद्धंसितेन चित्तेन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु सुसुकाभयस्स

१. कुलपुत्तस्स – रो० । २. परिचारिम्ह – रो० । ३. सविज्जन्ते – रो० ।

भीतो सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तो । सुसुकाभयं ति खो, भिक्खवे, मातुगामस्सेतं अधिवचनं । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सुसुकाभयं । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि भयानि इधेकच्चस्स कुलपुत्तस्स इमस्मिं धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बजितस्स पाटिकङ्खितब्बानी" ति ।

---

३. पठमनानाकरणसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो तदस्सादेति, तं निकामेति, तेन च वित्तिं आपज्जति । तत्थ ठितो तदधिमुत्तो तब्बहुलविहारी अपरिहीनो कालं कुरुमानो ब्रह्मकायिकानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति[1] । ब्रह्मकायिकानं, भिक्खवे, देवानं कप्पो आयुप्पमाणं । तत्थ पुथुज्जनो यावतायुकं ठत्वा यावतकं तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं सब्बं खेपेत्वा निरयं पि गच्छति तिरच्छानयोनिं पि गच्छति पेत्तिविसयं[2] पि गच्छति । भगवतो पन सावको तत्थ यावतायुकं ठत्वा यावतकं तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं सब्बं खेपेत्वा तस्मिंयेव भवे परिनिब्बायति । अयं खो, भिक्खवे, विसेसो अयं अधिप्पयासो[3] इदं नानाकरणं सुतवतो अरियसावकस्स अस्सुतवता पुथुज्जनेन, यदिदं गतिया उपपत्तिया[4] सति ।

127 २. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो वितक्कविचारानं
वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं[5] चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं
समाधिजं पीतिसुखं दुतियं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो तदस्सादेति,
442 तं निकामेति, तेन च वित्तिं आपज्जति । तत्थ ठितो तदधिमुत्तो तब्बहुलविहारी अपरिहीनो कालं कुरुमानो आभस्सरानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति । आभस्सरानं, भिक्खवे, देवानं द्वे कप्पा आयुप्पमाणं । तत्थ पुथुज्जनो यावतायुकं ठत्वा यावतकं तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं सब्बं खेपेत्वा निरयं पि गच्छति तिरच्छानयोनिं पि गच्छति पेत्तिविसयं पि गच्छति । भगवतो पन सावको तत्थ यावतायुकं ठत्वा यावतकं तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं सब्बं खेपेत्वा तस्मिंयेव भवे परिनिब्बायति ।

---

१. उप्पज्जति – रो० । २. पित्तिविसय – रो० । ३ अधिप्पायासो – रो० । ४. उप्पत्तिया – रो० । ५. सम्पसादो – रो० ।

अयं खो, भिक्खवे, विसेसो अयं अधिप्पयासो इदं नानाकरणं सुतवतो अरियसावकस्स अस्सुतवता पुथुज्जनेन, यदिदं गतिया उपपत्तिया सति ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरति सतो च सम्पजानो सुखं च कायेन पटिसंवेदेति यं तं अरिया आचिक्खन्ति – 'उपेक्खको सतिमा सुखविहारी' ति ततियं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो तदस्सादेति, तं निकामेति, तेन च वित्तिं आपज्जति । तत्थ ठितो तदधिमुत्तो तब्बहुलविहारी अपरिहीनो, कालं कुरुमानो सुभकिण्हानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति । सुभकिण्हानं, भिक्खवे, देवानं चत्तारो कप्पा आयुप्पमाणं । तत्थ पुथुज्जनो यावतायुकं ठत्वा यावतकं तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं सब्बं खेपेत्वा निरयं पि गच्छति तिरच्छानयोनिं पि गच्छति पेत्तिविसयं पि गच्छति । भगवतो पन सावको तत्थ यावतायुकं ठत्वा यावतकं तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं सब्बं खेपेत्वा तस्मियेव भवे परिनिब्बायति । अयं खो, भिक्खवे, विसेसो अयं अधिप्पयासो इदं नानाकरणं सुतवतो अरियसावकस्स अस्सुतवता पुथुज्जनेन, यदिदं गतिया उपपत्तिया सति ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं[1] चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो तदस्सा-
देति, तं निकामेति, तेन च वित्तिं आपज्जति । तत्थ ठितो तदधिमुत्तो R. 128
तब्बहुलविहारी अपरिहीनो कालं कुरुमानो वेहप्फलानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति । वेहप्फलानं, भिक्खवे, देवानं पञ्च कप्पसतानि आयुप्पमाणं । तत्थ पुथुज्जनो यावतायुकं ठत्वा यावतकं तेसं देवानं आयुप्पमाणं
तं सब्बं खेपेत्वा निरयं पि गच्छति तिरच्छानयोनिं पि गच्छति पेत्ति- D. 443
विसयं पि गच्छति । भगवतो पन सावको तत्थ यावतायुकं ठत्वा यावतकं तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं सब्बं खेपेत्वा तस्मियेव भवे परिनिब्बायति । अयं खो, भिक्खवे, विसेसो अयं अधिप्पयासो इदं नानाकरणं सुतवतो अरियसावकस्स अस्सुतवता पुथुज्जनेन, यदिदं गतिया उपपत्तिया सति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति

---

१. उपेक्खासतिपरिसुद्धि – रो० ।

भीतो सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तो। सुसुकाभयं ति खो, भिक्खवे, मातुगामस्सेतं अधिवचनं। इदं वुच्चति, भिक्खवे, सुसुकाभयं। इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि भयानि इधेकच्चस्स कुलपुत्तस्स इमस्मिं धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बजितस्स पाटिकङ्खितब्बानी" ति।

---

३. पठमनानाकरणसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे चत्तारो? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति। सो तदस्सादेति, तं निकामेति, तेन च वित्तिं आपज्जति। तत्थ ठितो तदधिमुत्तो तब्बहुलविहारी अपरिहीनो कालं कुरुमानो ब्रह्मकायिकानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति[1]। ब्रह्मकायिकानं, भिक्खवे, देवानं कप्पो आयुप्पमाणं। तत्थ पुथुज्जनो यावतायुकं ठत्वा यावतकं तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं सब्बं खेपेत्वा निरयं पि गच्छति तिरच्छानयोनिं पि गच्छति पेत्तिविसयं[2] पि गच्छति। भगवतो पन सावको तत्थ यावतायुकं ठत्वा यावतकं तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं सब्बं खेपेत्वा तस्मिंयेव भवे परिनिब्बायति। अयं खो, भिक्खवे, विसेसो अयं अधिप्पयासो[3] इदं नानाकरणं सुतवतो अरियसावकस्स अस्सुतवता पुथुज्जनेन, यदिदं गतिया उपपत्तिया[4] सति।

127 २. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो वितक्कविचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं[5] चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं पीतिसुखं दुतियं झानं उपसम्पज्ज विहरति। सो तदस्सादेति,
442 तं निकामेति, तेन च वित्तिं आपज्जति। तत्थ ठितो तदधिमुत्तो तब्बहुलविहारी अपरिहीनो कालं कुरुमानो आभस्सरानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति। आभस्सरानं, भिक्खवे, देवानं द्वे कप्पा आयुप्पमाणं। तत्थ पुथुज्जनो यावतायुकं ठत्वा यावतकं तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं सब्बं खेपेत्वा निरयं पि गच्छति तिरच्छानयोनिं पि गच्छति पेत्तिविसयं पि गच्छति। भगवतो पन सावको तत्थ यावतायुकं ठत्वा यावतकं तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं सब्बं खेपेत्वा तस्मिंयेव भवे परिनिब्बायति।

---

१. उप्पज्जति – रो०। २. पित्तिविसय – रो०। ३. अधिप्पायासो – रो०। ४. उप्पत्तिया – रो०। ५. सम्पसादो – रो०।

अयं खो, भिक्खवे, विसेसो अयं अधिप्पयासो इदं नानाकरणं सुतवतो अरियसावकस्स अस्सुतवता पुथुज्जनेन, यदिदं गतिया उपपत्तिया सति ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरति सतो च सम्पजानो सुखं च कायेन पटिसंवेदेति यं तं अरिया आचिक्खन्ति – 'उपेक्खको सतिमा सुखविहारी' ति ततियं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो तदस्सादेति, तं निकामेति, तेन च वित्तिं आपज्जति । तत्थ ठितो तदधिमुत्तो तब्बहुलविहारी अपरिहीनो, कालं कुरुमानो सुभकिण्हानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति । सुभकिण्हानं, भिक्खवे, देवानं चत्तारो कप्पा आयुप्पमाणं । तत्थ पुथुज्जनो यावतायुकं ठत्वा यावतकं तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं सब्बं खेपेत्वा निरयं पि गच्छति तिरच्छानयोनिं पि गच्छति पेत्तिविसयं पि गच्छति । भगवतो पन सावको तत्थ यावतायुकं ठत्वा यावतकं तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं सब्बं खेपेत्वा तस्मिंयेव भवे परिनिब्बायति । अयं खो, भिक्खवे, विसेसो अयं अधिप्पयासो इदं नानाकरणं सुतवतो अरियसावकस्स अस्सुतवता पुथुज्जनेन, यदिदं गतिया उपपत्तिया सति ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं[1] चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो तदस्सादेति, तं निकामेति, तेन च वित्तिं आपज्जति । तत्थ ठितो तदधिमुत्तो R.128
तब्बहुलविहारी अपरिहीनो कालं कुरुमानो वेहप्फलानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति । वेहप्फलानं, भिक्खवे, देवानं पञ्च कप्पसतानि आयुप्पमाणं । तत्थ पुथुज्जनो यावतायुकं ठत्वा यावतकं तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं सब्बं खेपेत्वा निरयं पि गच्छति तिरच्छानयोनिं पि गच्छति पेत्ति- B.443
विसयं पि गच्छति । भगवतो पन सावको तत्थ यावतायुकं ठत्वा यावतकं तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं सब्बं खेपेत्वा तस्मिंयेव भवे परिनिब्बायति । अयं खो, भिक्खवे, विसेसो अयं अधिप्पयासो इदं नानाकरणं सुतवतो अरियसावकस्स अस्सुतवता पुथुज्जनेन, यदिदं गतिया उपपत्तिया सति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति

---

१. उपेक्खासतिपरिसुद्धिं – रो० ।

४. दुतियनानाकरणसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो विविच्चेव कामेहि ...पे०... पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति रूपगतं वेदनागतं सञ्ञागतं सङ्खारगतं विञ्ञाणगतं, ते धम्मे अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आबाधतो परतो पलोकतो सुञ्ञतो अनत्ततो समनुपस्सति । सो कायस्स भेदा परं मरणा सुद्धावासानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति । अयं, भिक्खवे, उपपत्ति[1] असाधारणा पुथुज्जनेहि ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो वितक्कविचारानं वूपसमा ...पे०... दुतियं झानं ...पे०... ततियं झानं ...पे०... चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति रूपगतं वेदनागतं सञ्ञागतं सङ्खारगतं विञ्ञाणगतं, ते धम्मे अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आबाधतो परतो पलोकतो सुञ्ञतो अनत्ततो समनुपस्सति । सो कायस्स भेदा परं मरणा सुद्धावासानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति । अयं, भिक्खवे, उपपत्ति असाधारणा पुथुज्जनेहि । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

---

५. पठममेत्तासुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो मेत्तासहगतेन चेतसा
129 एकं दिसं फरित्वा विहरति, तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं ।
444 इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्झेन फरित्वा विहरति । सो तदस्सादेति, तं निकामेति, तेन च वित्तिं आपज्जति । तत्थ ठितो तदधिमुत्तो तब्बहुलविहारी अपरिहीनो कालं कुरुमानो ब्रह्मकायिकानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति । ब्रह्मकायिकानं, भिक्खवे, देवानं कप्पो आयुप्पमाणं । तत्थ पुथुज्जनो यावतायुकं ठत्वा यावतकं तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं सब्बं खेपेत्वा निरयं पि गच्छति तिरच्छानयोनिं पि

---

१. उपपत्ति – रो० ।

गच्छति पेत्तिविसयं पि गच्छति । भगवतो पन सावको तत्थ यावतायुकं ठत्वा यावतकं तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं सब्बं खेपेत्वा तस्मियेव भवे परिनिब्बायति । अयं खो, भिक्खवे, विसेसो अयं अधिप्पयासो इदं नानाकरणं सुतवतो अरियसावकस्स अस्सुतवता पुथुज्जनेन, यदिदं गतिया उपपत्तिया सति ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चे पुग्गलो करुणासहगतेन चेतसा ...पे०... मुदितासहगतेन चेतसा ...पे०... उपेक्खासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति, तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं । इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्झेन फरित्वा विहरति । सो तदस्सादेति, तं निकामेति, तेन च वित्तिं आपज्जति । तत्थ ठितो तदधिमुत्तो तब्बहुलविहारी अपरिहीनो कालं कुरुमानो आभस्सरानं[1] देवानं सहब्यतं उपपज्जति । आभस्सरानं, भिक्खवे, देवानं द्वे कप्पा आयुप्पमाणं । ...पे०... सुभकिण्हानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति । सुभकिण्हानं, भिक्खवे, देवानं चत्तारो कप्पा आयुप्पमाणं । ...पे०... वेहप्फलानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति । वेहप्फलानं, भिक्खवे, देवानं पञ्च कप्पसतानि आयुप्पमाणं । तत्थ पुथुज्जनो यावतायुकं ठत्वा यावतकं तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं सब्बं खेपेत्वा निरयं पि गच्छति तिरच्छानयोनिं पि गच्छति पेत्तिविसयं पि गच्छति । भगवतो पन सावको तत्थ यावतायुकं ठत्वा यावतकं तेसं देवानं आयुप्पमाणं तं सब्बं खेपेत्वा तस्मियेव भवे परिनिब्बायति । अयं खो, भिक्खवे, विसेसो अयं अधिप्पयासो इदं नानाकरणं सुतवतो B. 445
अरियसावकस्स अस्सुतवता पुथुज्जनेन, यदिदं गतिया उपपत्तिया सति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि" ति ।

---

६. दुतियमेत्तासुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना R. 130
लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो मेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति, तथा दुतियं तथा ततियं तथा

१. स्या० पोत्थके पन करुणादयो तयो विहारा आभस्सरादीहि तीहि विसुं विसुं योजेत्वा परिपुण्णमेव दस्सिता ।

चतुत्थं । इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्झेन फरित्वा विहरति । सो यदेव तत्थ होति रूपगतं वेदनागतं सञ्ञागतं सङ्खारगतं विञ्ञाणगतं ते धम्मे अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आबाधतो परतो पलोकतो सुञ्ञतो अनत्ततो समनुपस्सति । सो कायस्स भेदा परं मरणा सुद्धावासानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति । अयं[1], भिक्खवे, उपपत्ति असाधारणा पुथुज्जनेहि ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो करुणा ...पे०... मुदिता ...पे०... उपेक्खासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति, तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं । इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्झेन फरित्वा विहरति । सो यदेव तत्थ होति रूपगतं वेदनागतं सञ्ञागतं सङ्खारगतं विञ्ञाणगतं ते धम्मे अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आबाधतो परतो पलोकतो सुञ्ञतो अनत्ततो समनुपस्सति । सो कायस्स भेदा परं मरणा सुद्धावासानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति । अयं, भिक्खवे, उपपत्ति असाधारणा पुथुज्जनेहि । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

---

७. पठमतथागतअच्छरियसुत्तं

B. 446 १. "तथागतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावा चत्तारो अच्छरिया अब्भुता[2] धम्मा[2] पातुभवन्ति । कतमे चत्तारो ? यदा, भिक्खवे, बोधिसत्तो तुसिता काया चवित्वा सतो सम्पजानो मातुकुच्छिं ओक्कमति, अथ सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अप्पमाणो उळारो ओभासो पातुभवति अतिक्कम्मेव देवानं देवानुभावं । या पि ता लोकन्तरिका अघा असंवुता अन्धकारा अन्धकारतिमिसा यत्थपिमेसं[3] चन्दिमसुरियानं एवंमहिद्धिकानं एवंमहानुभावानं आभा नानुभोन्ति, तत्थ पि अप्पमाणो उळारो ओभासो पातुभवति अतिक्कम्मेव देवानं देवानुभावं । ये पि तत्थ सत्ता

१. अयं खो – स्या०, रो० । २–२. अब्भुतधम्मा – स्या० । ३. यत्थिमेसं – सी०, स्या० ।

उपपन्ना[1] ते पि तेनोभासेन अञ्ञमञ्ञं सञ्जानन्ति – 'अञ्ञे पि किर, भो, सन्ति सत्ता इधूपपन्ना' ति । तथागतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स R. 131 पातुभावा अयं पठमो अच्छरियो अब्भुतो[2] धम्मो[2] पातुभवति ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, यदा बोधिसत्तो सतो सम्पजानो मातुकुच्छिम्हा[3] निक्खमति, अथ सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अप्पमाणो उळारो ओभासो पातुभवति अतिक्कम्मेव देवानं देवानुभावं । या पि ता लोकन्तरिका अघा असंवुता अन्धकारा अन्धकारतिमिसा यत्थपिमेसं चन्दिमसुरियानं एवं महिद्धिकानं एवंमहानुभावानं आभा नानुभोन्ति, तत्थ पि अप्पमाणो उळारो ओभासो पातुभवति अतिक्कम्मेव देवानं देवानुभावं । ये पि तत्थ सत्ता उपपन्ना ते पि तेनोभासेन अञ्ञमञ्ञं सञ्जानन्ति – 'अञ्ञे पि किर, भो, सन्ति सत्ता इधूपपन्ना' ति । तथागतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावा अयं दुतियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो पातुभवति ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, यदा तथागतो अनुत्तरं सम्मासम्बोधिं अभिसम्बुज्झति, अथ सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अप्पमाणो उळारो ओभासो पातुभवति अति- B. 447 क्कम्मेव देवानं देवानुभावं । या पि ता लोकन्तरिका अघा असंवुता अन्धकारा अन्धकारतिमिसा यत्थपिमेसं चन्दिमसुरियानं एवंमहिद्धिकानं एवंमहानुभावानं आभा नानुभोन्ति, तत्थ पि अप्पमाणो उळारो ओभासो पातुभवति अतिक्कम्मेव देवानं देवानुभावं । ये पि तत्थ सत्ता उपपन्ना ते पि तेनोभासेन अञ्ञमञ्ञं सञ्जानन्ति – 'अञ्ञे पि किर, भो, सन्ति सत्ता इधूपपन्ना' ति । तथागतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावा अयं ततियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो पातुभवति ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, यदा तथागतो अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तेति, अथ सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अप्पमाणो उळारो ओभासो पातुभवति अतिक्कम्मेव देवानं देवानुभावं । या पि ता लोकन्तरिका अघा असंवुता अन्धकारा अन्धकारतिमिसा यत्थपिमेसं[4] चन्दिमसुरियानं एवंमहिद्धिकानं एवंमहानुभावानं आभा नानुभोन्ति, तत्थ पि अप्पमाणो उळारो ओभासो

१. उप्पन्ना – रो० । २–२. अब्भुतधम्मो – स्या० । ३. मातुकुच्छिस्मा – स्या०, रो० । ४. यत्थिमेसं – स्या० ।

पातुभवति अतिक्कम्मेव देवानं देवानुभावं। ये पि तत्थ सत्ता उपपन्ना ते पि तेनोभासेन अञ्ञमञ्ञं सञ्जानन्ति – 'अञ्ञे पि किर, भो, सन्ति सत्ता इधूपपन्ना' ति। तथागतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावा अयं चतुत्थो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो पातुभवति। तथागतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावा इमे चत्तारो अच्छरिया अब्भुता धम्मा पातुभवन्ती" ति।

---

८. दुतियतथागतअच्छरियसुत्तं

१. "तथागतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावा चत्तारो अच्छरिया अब्भुता धम्मा पातुभवन्ति। कतमे चत्तारो? आलयारामा[1], भिक्खवे, पजा आलयरता आलयसम्मुदिता; सा तथागतेन अनालये धम्मे देसियमाने सुस्सूसति सोतं ओदहति अञ्ञा चित्तं उपट्ठपेति[2]। तथागतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावा अयं पठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो पातुभवति।

D. 448 २. "मानारामा, भिक्खवे, पजा मानरता मानसम्मुदिता।
R. 132 सा तथागतेन मानविनये धम्मे देसियमाने सुस्सूसति[3] सोतं ओदहति अञ्ञा चित्तं उपट्ठपेति। तथागतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावा अयं दुतियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो पातुभवति।

३. "अनुपसमारामा, भिक्खवे, पजा अनुपसमरता अनुपसमसम्मुदिता[4]। सा तथागतेन ओपसमिके धम्मे देसियमाने सुस्सूसति सोतं ओदहति अञ्ञा चित्तं उपट्ठपेति। तथागतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावा अयं ततियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो पातुभवति।

४. "अविज्जागता, भिक्खवे, पजा अण्डभूता[5] परियोनद्धा। सा तथागतेन[6] अविज्जाविनये धम्मे देसियमाने सुस्सूसति सोतं ओदहति अञ्ञा चित्तं उपट्ठपेति। तथागतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावा अयं चतुत्थो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो पातुभवति। तथा-

१. आलयरामा – सी०। २. उपट्ठापेति – पी०। ३. सुस्सुसति – स्या०; सुस्सूसन्ति – रो०। ४. अनुपसमसम्मुदिता – पी०। ५. अण्डभूता – स्या०, रो०। ६. तथागतेन –

गतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावा इमे चत्तारो अच्छरिया अब्भुता धम्मा पातुभवन्ती" ति ।

---

९. आनन्दअच्छरियसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, अच्छरिया अब्भुता धम्मा आनन्दे । कतमे चत्तारो ? सचे, भिक्खवे, भिक्खुपरिसा आनन्दं दस्सनाय उपसङ्कमति, दस्सनेन पि सा अत्तमना होति । तत्र चे आनन्दो धम्मं भासति, भासितेन पि सा अत्तमना होति । अतित्ता व, भिक्खवे, भिक्खुपरिसा होति, अथ आनन्दो[1] तुण्ही भवति ।

२. "सचे, भिक्खवे, भिक्खुनिपरिसा आनन्दं दस्सनाय उपसङ्कमति, दस्सनेन पि सा अत्तमना होति । तत्थ चे आनन्दो धम्मं भासति, भासितेन पि सा अत्तमना होति । अतित्ता व, भिक्खवे, भिक्खुनिपरिसा होति, अथ आनन्दो तुण्ही भवति ।

३. "सचे, भिक्खवे, उपासकपरिसा आनन्दं दस्सनाय उपसङ्कमति, दस्सनेन पि सा अत्तमना होति । तत्र चे आनन्दो धम्मं भासति, भासितेन पि सा अत्तमना होति । अतित्ता, व भिक्खवे, B. 449
उपासकपरिसा होति, अथ आनन्दो तुण्ही भवति ।

४. "सचे, भिक्खवे, उपासिकापरिसा आनन्दं दस्सनाय उपसङ्कमति, दस्सनेन पि सा अत्तमना होति । तत्र चे आनन्दो धम्मं भासति, भासितेन पि सा अत्तमना होति । अतित्ता व, भिक्खवे, उपासिकापरिसा होति, अथ आनन्दो तुण्ही भवति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो अच्छरिया अब्भुता धम्मा आनन्दे" ति ।

---

१०. चक्कवत्तिअच्छरियसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, अच्छरिया अब्भुता धम्मा रञ्ञे R. 133
चक्कवत्तिम्हि । कतमे चत्तारो ? सचे, भिक्खवे, खत्तियपरिसा राजानं चक्कवत्तिं दस्सनाय उपसङ्कमति, दस्सनेन पि सा अत्तमना होति । तत्र[2] चे राजा चक्कवत्ती भासति, भासितेन पि सा अत्तमना होति । अतित्ता व, भिक्खवे, खत्तियपरिसा होति, अथ राजा चक्कवत्ती तुण्ही भवति ।

---

१. मानन्द – रो० । २. तत्थ – स्या०, रो० ।

२. "सचे, भिक्खवे, ब्राह्मणपरिसा राजानं चक्कवत्तिं दस्सनाय उपसङ्कमति, दस्सनेन पि सा अत्तमना होति । तत्र चे राजा चक्कवत्ती भासति, भासितेन पि सा अत्तमना होति । अतित्ता व, भिक्खवे, ब्राह्मण-परिसा होति, अथ राजा चक्कवत्ती तुण्ही भवति ।

३. "सचे, भिक्खवे, गहपतिपरिसा राजानं चक्कवत्तिं दस्सनाय उपसङ्कमति, दस्सनेन पि सा अत्तमना होति । तत्र चे राजा चक्कवत्ती भासति, भासितेन पि सा अत्तमना होति । अतित्ता व, भिक्खवे, गहपति-परिसा होति, अथ राजा चक्कवत्ती तुण्ही भवति ।

४. "सचे, भिक्खवे, समणपरिसा राजानं चक्कवत्तिं दस्सनाय उपसङ्कमति, दस्सनेन पि सा अत्तमना होति । तत्र चे राजा चक्क-वत्ती भासति, भासितेन पि सा अत्तमना होति । अतित्ता व, भिक्खवे, समणपरिसा होति, अथ राजा चक्कवत्ती तुण्ही भवति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो अच्छरिया अब्भुता धम्मा रञ्ञे[1] चक्कवत्तिम्हि ।

B. 150 ५. "एवमेव खो, भिक्खवे, चत्तारो अच्छरिया अब्भुता धम्मा आनन्दे । कतमे चत्तारो ? सचे, भिक्खवे, भिक्खुपरिसा आनन्दं दस्सनाय उपसङ्कमति, दस्सनेन पि सा अत्तमना होति । तत्र चे आनन्दो धम्मं भासति, भासितेन पि सा अत्तमना होति । अतित्ता व, भिक्खवे, भिक्खुपरिसा होति, अथ आनन्दो तुण्ही भवति ।

६. "सचे, भिक्खवे, भिक्खुनिपरिसा ...पे०... सचे, भिक्खवे, उपासकपरिसा ...पे०... सचे, भिक्खवे, उपासिकापरिसा आनन्दं दस्स-नाय उपसङ्कमति, दस्सनेन पि सा अत्तमना होति । तत्र चे आनन्दो धम्मं भासति, भासितेन पि सा अत्तमना होति । अतित्ता व, भिक्खवे, उपासिकापरिसा होति, अथ आनन्दो तुण्ही भवति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो अच्छरिया अब्भुता धम्मा आनन्दे" ति ।

भयवग्गो तेरसमो ।

तस्सुद्दानं

अत्तानुवादऊमि[2] च, द्वे च नाना द्वे च होन्ति ।
मेत्ता द्वे च अच्छरिया, अपरा[3] च तथा दुवे[3] ति ॥

———०———

१. रञ्ञो – रो० । २. अत्तानुवादउम्मि – रो० । ३–३. अब्भुतधम्मा परा द्वे – रो० ।

१४. पुग्गलवग्गो

१. संयोजनसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स ओरम्भागियानि संयोजनानि अप्पहीनानि होन्ति, उपपत्तिपटिलाभियानि[1] संयोजनानि अप्पहीनानि होन्ति, भवपटिलाभियानि संयोजनानि अप्पहीनानि होन्ति।

२. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स ओरम्भागियानि R. 134 संयोजनानि पहीनानि होन्ति, उपपत्तिपटिलाभियानि संयोजनानि अप्पहीनानि[2] होन्ति, भवपटिलाभियानि संयोजनानि अप्पहीनानि होन्ति।

३. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स ओरम्भागियानि D. 451 संयोजनानि पहीनानि होन्ति, उपपत्तिपटिलाभियानि संयोजनानि पहीनानि होन्ति, भवपटिलाभियानि संयोजनानि अप्पहीनानि होन्ति।

४. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स ओरम्भागियानि संयोजनानि पहीनानि होन्ति, उपपत्तिपटिलाभियानि संयोजनानि पहीनानि होन्ति, भवपटिलाभियानि संयोजनानि पहीनानि होन्ति।

५. "कतमस्स, भिक्खवे, पुग्गलस्स ओरम्भागियानि संयोजनानि अप्पहीनानि, उपपत्तिपटिलाभियानि संयोजनानि अप्पहीनानि, भवपटिलाभियानि संयोजनानि अप्पहीनानि ? सकदागामिस्स। इमस्स खो, भिक्खवे, पुग्गलस्स ओरम्भागियानि संयोजनानि अप्पहीनानि, उपपत्तिपटिलाभियानि संयोजनानि अप्पहीनानि, भवपटिलाभियानि संयोजनानि अप्पहीनानि।

६. "कतमस्स, भिक्खवे, पुग्गलस्स ओरम्भागियानि संयोजनानि पहीनानि, उपपत्तिपटिलाभियानि संयोजनानि अप्पहीनानि, भवपटिलाभियानि संयोजनानि अप्पहीनानि? उद्धंसोतस्स अकनिट्ठगामिनो। इमस्स खो, भिक्खवे, पुग्गलस्स ओरम्भागियानि संयोजनानि पहीनानि, उपपत्तिपटिलाभियानि संयोजनानि अप्पहीनानि, भवपटिलाभियानि संयोजनानि अप्पहीनानि।

७. "कतमस्स, भिक्खवे, पुग्गलस्स ओरम्भागियानि संयोजनानि पहीनानि, उपपत्तिपटिलाभियानि संयोजनानि पहीनानि, भवपटिलाभि-

१. उप्पत्तिपटिलाभिकानि – स्या०, रो०। २. अप्पहीना – रो०।

यानि संयोजनानि अप्पहीनानि ? अन्तरापरिनिब्बायिस्स । इमस्स खो, भिक्खवे, पुग्गलस्स ओरम्भागियानि संयोजनानि पहीनानि, उपपत्तिपटिलाभियानि संयोजनानि पहीनानि, भवपटिलाभियानि संयोजनानि अप्पहीनानि ।

८. "कतमस्स, भिक्खवे, पुग्गलस्स ओरम्भागियानि संयोजनानि पहीनानि, उपपत्तिपटिलाभियानि संयोजनानि पहीनानि, भवपटिलाभियानि संयोजनानि पहीनानि ? अरहतो[1] । इमस्स खो, भिक्खवे, पुग्गलस्स ओरम्भागियानि संयोजनानि पहीनानि, उपपत्तिपटिलाभियानि संयोजनानि पहीनानि, भवपटिलाभियानि संयोजनानि पहीनानि । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

---

२. पटिभानसुत्तं

B. 452, R. 135 १. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? युत्तप्पटिभानो, नो[2] मुत्तप्पटिभानो; मुत्तप्पटिभानो, नो युत्तप्पटिभानो; युत्तप्पटिभानो च मुत्तप्पटिभानो च; नेव युत्तप्पटिभानो न मुत्तप्पटिभानो – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

---

३. उग्घटितञ्ञूसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? उग्घटितञ्ञू, विपञ्चितञ्ञू[3], नेय्यो[4], पदपरमो – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

---

४. उट्ठानफलसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? उट्ठानफलूपजीवी न कम्मफलूपजीवी, कम्मफलूपजीवी न उट्ठानफलूपजीवी, उट्ठानफलूपजीवी चेव कम्मफलूपजीवी च,

---

१. अरहतो खीणासवस्स – स्या० । २. न – स्या०, रो० । ३. विपचितञ्ञू – स्या०, रो० । ४. नेय्यो – रो० ।

नेव उट्ठानफलूपजीवी न कम्मफलूपजीवी – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

---

५. सावज्जसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? सावज्जो, वज्जबहुलो, अप्पवज्जो, अनवज्जो ।

२. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो सावज्जो होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सावज्जेन कायकम्मेन समन्नागतो होति, सावज्जेन वचीकम्मेन समन्नागतो होति, सावज्जेन[1] मनोकम्मेन समन्नागतो होति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो सावज्जो होति ।

३. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो वज्जबहुलो होति ? इध, R. 136 भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सावज्जेन बहुलं कायकम्मेन समन्नागतो होति, अप्पं अनवज्जेन; सावज्जेन बहुलं वचीकम्मेन समन्नागतो होति, अप्पं अनवज्जेन; सावज्जेन बहुलं मनोकम्मेन समन्नागतो होति, अप्पं अनवज्जेन । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो वज्जबहुलो होति ।

४. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अप्पवज्जो होति ? इध, B. 453 भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अनवज्जेन बहुलं कायकम्मेन समन्नागतो होति, अप्पं सावज्जेन; अनवज्जेन बहुलं वचीकम्मेन समन्नागतो होति, अप्पं सावज्जेन; अनवज्जेन बहुलं मनोकम्मेन समन्नागतो होति, अप्पं सावज्जेन । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो अप्पवज्जो होति ।

५. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अनवज्जो होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अनवज्जेन कायकम्मेन समन्नागतो होति, अनवज्जेन वचीकम्मेन समन्नागतो होति, अनवज्जेन मनोकम्मेन समन्नागतो होति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो अनवज्जो होति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

---

६. पठमसीलसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सीलेसु न परिपूरकारी होति, समाधिस्मिं न परिपूरकारी, पञ्ञाय न परिपूरकारी ।

---

१. सावज्जो – रो० ।

२. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सीलेसु परिपूरकारी होति, समाधिस्मिं न परिपूरकारी, पञ्ञाय न परिपूरकारी।

३. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सीलेसु परिपूरकारी होति, समाधिस्मिं परिपूरकारी, पञ्ञाय न परिपूरकारी।

४. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सीलेसु परिपूरकारी होति, समाधिस्मिं परिपूरकारी, पञ्ञाय परिपूरकारी। इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति।

---

७. दुतियसीलसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं।
R. 137 कतमे चत्तारो? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो न सीलगरु होति न सीलाधिपतेय्यो, न समाधिगरु होति न समाधाधिपतेय्यो, न पञ्ञागरु होति न पञ्ञाधिपतेय्यो।

B. 154 २. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सीलगरु होति सीलाधिपतेय्यो, न समाधिगरु होति न समाधाधिपतेय्यो, न पञ्ञागरु होति न पञ्ञाधिपतेय्यो।

३. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सीलगरु होति सीलाधिपतेय्यो, समाधिगरु होति समाधाधिपतेय्यो, न पञ्ञागरु होति न पञ्ञाधिपतेय्यो।

४. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सीलगरु होति सीलाधिपतेय्यो, समाधिगरु होति समाधाधिपतेय्यो, पञ्ञागरु होति पञ्ञाधिपतेय्यो। इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति।

---

८. निकट्ठसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे चत्तारो? निकट्ठकायो अनिकट्ठचित्तो, अनिकट्ठकायो निकट्ठचित्तो, अनिकट्ठकायो च अनिकट्ठचित्तो च, निकट्ठकायो च निकट्ठचित्तो च।

२. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो निकट्ठकायो होति अनिकट्ठचित्तो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अरञ्ञवनपत्थानि[1] पन्तानि सेनासनानि पटिसेवति । सो तत्थ कामवितक्कं पि वितक्केति ब्यापादवितक्कं पि वितक्केति विहिंसावितक्कं पि वितक्केति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो निकट्ठकायो होति अनिकट्ठचित्तो ।

३. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अनिकट्ठकायो होति निकट्ठचित्तो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो न हेव खो अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवति । सो तत्थ नेक्खम्मवितक्कं पि वितक्केति अब्यापादवितक्कं पि वितक्केति अविहिंसावितक्कं पि वितक्केति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो अनिकट्ठकायो होति निकट्ठचित्तो ।

४. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अनिकट्ठकायो च होति अनिकट्ठचित्तो च ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो न हेव खो अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवति । सो तत्थ कामवितक्कं पि B. 455, R. 138
वितक्केति ब्यापादवितक्कं पि वितक्केति विहिंसावितक्कं पि वितक्केति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो अनिकट्ठकायो च होति अनिकट्ठचित्तो च ।

५. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो[2] निकट्ठकायो च होति निकट्ठचित्तो च ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवति । सो तत्थ नेक्खम्मवितक्कं पि वितक्केति अब्यापादवितक्कं पि वितक्केति अविहिंसावितक्कं पि वितक्केति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो निकट्ठकायो च होति निकट्ठचित्तो च । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

---

६. धम्मकथिकसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, धम्मकथिका । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो धम्मकथिको अप्पं च भासति असहितं च; परिसा चस्स[3] न कुसला होति सहितासहितस्स । एवरूपो, भिक्खवे, धम्मकथिको एवरूपाय परिसाय धम्मकथिको त्वेव सङ्ख्यं गच्छति ।

---

१. अरञ्ञे वनपत्थानि – सी०, रो० । २. पुग्गला – रो० । ३. च – सी०, स्या०, रो० ।

२. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो धम्मकथिको अप्पं च भासति सहितं च; परिसा चस्स कुसला होति सहितासहितस्स। एवरूपो, भिक्खवे, धम्मकथिको एवरूपाय परिसाय धम्मकथिको त्वेव सङ्खं गच्छति।

३. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो धम्मकथिको बहुं च भासति असहितं च; परिसा चस्स न कुसला होति सहितासहितस्स। एवरूपो, भिक्खवे, धम्मकथिको एवरूपाय परिसाय धम्मकथिको त्वेव सङ्खं गच्छति।

४. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो धम्मकथिको बहुं च भासति सहितं च; परिसा चस्स कुसला होति सहितासहितस्स। एवरूपो, भिक्खवे, धम्मकथिको एवरूपाय परिसाय धम्मकथिको त्वेव सङ्खं गच्छति। इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो धम्मकथिका" ति।

---

१०. वादीसुत्तं

R. 139 १. "चत्तारोमे, भिक्खवे, वादी। कतमे चत्तारो? अत्थि, भिक्खवे, वादी अत्थतो परियादानं गच्छति, नो ब्यञ्जनतो; अत्थि,
B. 156 भिक्खवे, वादी ब्यञ्जनतो[1] परियादानं गच्छति, नो अत्थतो; अत्थि, भिक्खवे, वादी अत्थतो च ब्यञ्जनतो च परियादानं गच्छति; अत्थि, भिक्खवे, वादी नेवत्थतो नो ब्यञ्जनतो परियादानं गच्छति। इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो वादी। अट्ठानमेतं, भिक्खवे, अनवकासो यं चतूहि पटिसम्भिदाहि समन्नागतो[2] अत्थतो वा ब्यञ्जनतो वा परियादानं गच्छेय्या" ति।

पुग्गलवग्गो पठमो।

तस्सुद्दानं

संयोजनं पटिभानो, उग्घटितञ्ञु उट्ठानं[3]।
सावज्जो द्वे च सीलानि[4], निकट्ठ धम्म वादी चा ति॥

१५. आभावग्गो

१. आभासुत्तं

१. "चतस्सो इमा, भिक्खवे, आभा । कतमा चतस्सो ? चन्दाभा, सुरियाभा, अग्गाभा, पञ्ञाभा – इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो आभा । एतदग्गं, भिक्खवे, इमासं चतस्सन्नं[1] आभानं यदिदं पञ्ञाभा" ति ।

---

२. पभासुत्तं

१. "चतस्सो इमा, भिक्खवे, पभा । कतमा चतस्सो ? चन्दप्पभा, सुरियप्पभा, अग्गिप्पभा, पञ्ञापभा – इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो पभा । एतदग्गं, भिक्खवे, इमासं चतस्सन्नं पभानं यदिदं पञ्ञापभा" ति ।

---

३. आलोकसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, आलोका । कतमे चत्तारो ? चन्दालोको, सुरियालोको, अग्गालोको, पञ्ञालोको – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो आलोका । एतदग्गं, भिक्खवे, इमेसं चतुन्नं आलोकानं यदिदं पञ्ञालोको" ति ।

---

४. ओभाससुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, ओभासा । कतमे चत्तारो ? B. 457, R. 140
चन्दोभासो, सुरियोभासो, अग्गोभासो, पञ्ञोभासो – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो ओभासा । एतदग्गं, भिक्खवे, इमेसं चतुन्नं ओभासानं यदिदं पञ्ञोभासो" ति ।

---

५. पज्जोतसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पज्जोता । कतमे चत्तारो ? चन्दपज्जोतो, सुरियपज्जोतो, अग्गिपज्जोतो, पञ्ञापज्जोतो – इमे खो,

---

१. चतुन्नं – सी०, रो०, म० ।

भिक्खवे, चत्तारो पज्जोता। एतदग्गं, भिक्खवे, इमेसं चतुन्नं पज्जोतानं यदिदं पञ्ञापज्जोतो" ति।

---

६. पठमकालसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, काला। कतमे चत्तारो? कालेन धम्मस्सवनं, कालेन धम्मसाकच्छा, कालेन[1] सम्मसना[1], कालेन विपस्सना – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो काला" ति।

---

७. दुतियकालसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, काला सम्मा भावियमाना सम्मा *अनुपरिवत्तियमाना अनुपुब्बेन आसवानं खयं पापेन्ति। कतमे चत्तारो?* कालेन धम्मस्सवनं, कालेन धम्मसाकच्छा, कालेन सम्मसना, कालेन विपस्सना – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो काला सम्मा भावियमाना सम्मा अनुपरिवत्तियमाना अनुपुब्बेन आसवानं खयं पापेन्ति।

२. "सेय्यथापि, भिक्खवे, उपरिपब्बते थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते तं उदकं यथानिन्नं पवत्तमानं पब्बतकन्दरपदरसाखा परिपूरेति; पब्बतकन्दरपदरसाखा परिपूरा कुसोब्भे[2] परिपूरेन्ति; कुसोब्भा परिपूरा महासोब्भे परिपूरेन्ति; महासोब्भा परिपूरा कुन्नदियो परि-
B. 458 पूरेन्ति; कुन्नदियो परिपूरा महानदियो परिपूरेन्ति; महानदियो परिपूरा समुद्दं[3] परिपूरेन्ति। एवमेव खो, भिक्खवे, इमे चत्तारो काला सम्मा भावियमाना सम्मा अनुपरिवत्तियमाना अनुपुब्बेन आसवानं खयं पापेन्ती" ति।

---

८. दुच्चरितसुत्तं

R. 141 १. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, वचीदुच्चरितानि। कतमानि चत्तारि? मुसावादो, पिसुणा वाचा, फरुसा वाचा, सम्फप्पलापो – इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि वचीदुच्चरितानी" ति।

१-१. कालेन समथो – सी०, रो०; काले समथो – स्या०। २. कुस्सुब्भे – रो०।
३. समुद्दं सागरं – सी०, रो०; समुद्दसागरं – स्या०।

९. सुचरितसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, वचीसुचरितानि । कतमानि चत्तारि ? सच्चवाचा, अपिसुणा[1] वाचा[1], सण्हा वाचा, मन्तभासा[2] – इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि वचीसुचरितानी" ति ।

---

१०. सारसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, सारा । कतमे चत्तारो ? सीलसारो, समाधिसारो, पञ्ञासारो, विमुत्तिसारो – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो सारा" ति ।

आभावग्गो पण्णरसमो ।

तस्सुद्दानं

आभा पभा च आलोका, ओभासा[3] चेव पज्जोता[3] ।
द्वे काला चरिता[4] द्वे च[4], होन्ति[5] सारेन ते दसा ति[5] ॥

ततियो पण्णासको समत्तो ।

---

१६. इन्द्रियवग्गो

१. इन्द्रियसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, इन्द्रियानि । कतमानि चत्तारि ? B. 459
सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं – इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि इन्द्रियानी" ति ।

---

२. सद्धाबलसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, बलानि । कतमानि चत्तारि ? सद्धाबलं, विरियबलं, सतिबलं, समाधिबलं – इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि बलानी" ति ।

१–१. अपिसुणवाचा – स्या० । २. मन्ताभासा – स्या०, रो० । ३. ओभास पज्जोता – रो० । ४–४. द्वे चरिता च सीलागा – रो० । ५–५. होन्ति ते दस वग्गे चाति – रो० ।

३. पञ्ञाबलसुत्तं

R. 142 १. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, बलानि । कतमानि चत्तारि[1] ? पञ्ञाबलं, विरियबलं, अनवज्जबलं, सङ्गहबलं[2] – इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि बलानी" ति ।

---

४. सतिबलसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, बलानि । कतमानि चत्तारि ? सतिबलं, समाधिबलं, अनवज्जबलं, सङ्गहबलं – इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि बलानी" ति ।

---

५. पटिसङ्खानबलसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, बलानि । कतमानि चत्तारि ? पटिसङ्खानबलं, भावनाबलं, अनवज्जबलं, सङ्गहबलं – इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि बलानी" ति ।

---

६. कप्पसुत्तं

B. 460 १. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, कप्पस्स असङ्ख्येय्यानि । कतमानि चत्तारि ? यदा, भिक्खवे, कप्पो संवट्टति[3], तं न सुकरं सङ्खातुं – एत्तकानि वस्सानी ति वा, एत्तकानि वस्ससतानी ति वा, एत्तकानि वस्ससहस्सानी ति वा, एत्तकानि वस्ससतसहस्सानी ति वा ।

२. "यदा, भिक्खवे, कप्पो संवट्टो[4] तिट्ठति, तं न सुकरं सङ्खातुं – एत्तकानि वस्सानी ति वा, एत्तकानि वस्ससतानी ति वा, एत्तकानि वस्ससहस्सानी ति वा, एत्तकानि वस्ससतसहस्सानी ति वा ।

३. "यदा, भिक्खवे, कप्पो विवट्टति[5], तं न सुकरं सङ्खातुं – एत्तकानि वस्सानी ति वा, एत्तकानि वस्ससतानी ति वा, एत्तकानि वस्ससहस्सानी ति वा, एत्तकानि वस्ससतसहस्सानी ति वा ।

४. "यदा, भिक्खवे, कप्पो विवट्टो तिट्ठति, तं न सुकरं सङ्खातुं – एत्तकानि वस्सानी ति वा, एत्तकानि वस्ससतानी ति वा, एत्तकानि

---

१. बलानि – रो० । २. सङ्गाहबलं – सी०, रो०; सङ्गाहाबलं – स्या० । ३. संवट्टो तिट्ठति – स्या० । ४. संवट्टट्ठायी – स्या० । ५. विवट्टो तिट्ठति – रो०; विवट्टट्ठायी – स्या० ।

वस्ससहस्सानी ति वा, एत्तकानि वस्ससतसहस्सानी ति वा। इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि कप्पस्स असङ्ख्येय्यानी" ति।

७. रोगसुत्तं

१. "द्वेमे, भिक्खवे, रोगा। कतमे द्वे? कायिको च रोगो चेतसिको च रोगो। दिस्सन्ति, भिक्खवे, सत्ता कायिकेन रोगेन एकं पि वस्सं आरोग्यं[1] पटिजानमाना, द्वे पि वस्सानि आरोग्यं पटिजानमाना, तीणि पि वस्सानि आरोग्यं पटिजानमाना, चत्तारि पि वस्सानि आरोग्यं पटिजानमाना, पञ्च पि वस्सानि आरोग्यं पटिजानमाना, दस पि वस्सानि आरोग्यं पटिजानमाना, वीसति[2] पि वस्सानि आरोग्यं पटिजानमाना, तिंसं पि वस्सानि आरोग्यं पटिजानमाना, चत्तारीसं पि वस्सानि आरोग्यं पटिजानमाना, पञ्ञासं पि वस्सानि आरोग्यं पटिजानमाना, वस्ससतं पि, भिय्यो पि आरोग्यं पटिजानमाना। ते, भिक्खवे, सत्ता सुदुल्लभा[3] लोकस्मिं ये चेतसिकेन रोगेन मुहुत्तं पि आरोग्यं पटिजानन्ति, अञ्ञत्र खीणासवेहि। R. 143

२. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पब्बजितस्स रोगा। कतमे चत्तारो? इध, भिक्खवे, भिक्खु महिच्छो होति विघातवा असन्तुट्ठो इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन। सो महिच्छो समानो विघातवा असन्तुट्ठो इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासन-गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन पापिकं इच्छं पणिदहति अनवञ्ञ-प्पटिलाभाय लाभसक्कारसिलोकप्पटिलाभाय। सो उट्ठहति घटति वायमति अनवञ्ञप्पटिलाभाय लाभसक्कारसिलोकप्पटिलाभाय। सो सङ्खाय कुलानि उपसङ्कमति, सङ्खाय निसीदति, सङ्खाय धम्मं भासति, सङ्खाय उच्चारपस्सावं सन्धारेति। इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पब्बजितस्स रोगा। D 461

३. "तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितब्बं – 'न महिच्छा भविस्साम विघातवन्तो[4] असन्तुट्ठा इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासन-गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन, न पापिकं इच्छं पणिदहिस्साम अन-

---

१. अरोगं – स्या०। २. वीसं – स्या०; वीसति – रो०। ३. दुल्लभा – सी०, स्या०, रो०। ४. विघातचित्ता – स्या०।

वञ्ञप्पटिलाभाय लाभसक्कारसिलोकप्पटिलाभाय, न उट्ठहिस्साम न घटेस्साम[1] न वायमिस्साम अनवञ्ञप्पटिलाभाय लाभसक्कारसिलोकप्पटिलाभाय, खमा भविस्साम सीतस्स उण्हस्स जिघच्छाय पिपासाय डंसमकसवातातपसिरिंसपसम्फस्सानं दुरुत्तानं दुरागतानं वचनपथानं, उप्पन्नानं सारीरिकानं वेदनानं दुक्खानं तिब्बानं खरानं कटुकानं असातानं अमनापानं पाणहरानं अधिवासकजातिका भविस्सामा' ति। एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं" ति।

---

८. परिहानिसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि – "आवुसो
R. 144 भिक्खवे" ति। "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसुं। आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच –

२. "यो हि कोचि, आवुसो, भिक्खु वा भिक्खुनी वा चत्तारो धम्मे अत्तनि समनुपस्सति, निट्ठमेत्थ गन्तब्बं – 'परिहायामि कुसलेहि धम्मेहि'। परिहानमेतं वुत्तं भगवता। कतमे चत्तारो? रागवेपुल्लत्तं[2],
B. 462 दोसवेपुल्लत्तं, मोहवेपुल्लत्तं, गम्भीरेसु खो पनस्स ठानाठानेसु पञ्ञाचक्खु[3] न कमति। यो हि कोचि, आवुसो, भिक्खु वा भिक्खुनी वा इमे चत्तारो धम्मे अत्तनि समनुपस्सति, निट्ठमेत्थ गन्तब्बं – 'परिहायामि कुसलेहि धम्मेहि'। परिहानमेतं वुत्तं भगवता।

३. "यो हि कोचि, आवुसो, भिक्खु वा भिक्खुनी वा चत्तारो धम्मे अत्तनि समनुपस्सति, निट्ठमेत्थ गन्तब्बं – 'न परिहायामि कुसलेहि धम्मेहि'। अपरिहानमेतं वुत्तं भगवता। कतमे चत्तारो? रागतनुत्तं, दोसतनुत्तं, मोहतनुत्तं, गम्भीरेसु खो पनस्स ठानाठानेसु पञ्ञा चक्खु कमति। यो हि कोचि, आवुसो, भिक्खु वा भिक्खुनी वा इमे चत्तारो धम्मे अत्तनि समनुपस्सति, निट्ठमेत्थ गन्तब्बं – 'न परिहायामि कुसलेहि धम्मेहि'। अपरिहानमेतं वुत्तं भगवता" ति।

---

१. घटयिस्साम – स्या०; पटिस्साम – रो०। २. रागवेपुल्लतं – सी०, स्या०, रो०।
३. पञ्ञाचक्खु – स्या०, रो०।

६. भिक्खुनीसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं आयस्मा आनन्दो कोसम्बियं विहरति घोसितारामे । अथ खो अञ्ञतरा भिक्खुनी अञ्ञतरं पुरिसं आमन्तेसि – "एहि त्वं, अम्भो पुरिस, येनय्यो आनन्दो तेनुपसङ्कम; उपसङ्कमित्वा मम वचनेन अय्यस्स आनन्दस्स पादे सिरसा वन्द – 'इत्थन्नामा, भन्ते, भिक्खुनी आबाधिकिनी दुक्खिता बाळ्हगिलाना । सा अय्यस्स आनन्दस्स पादे सिरसा वन्दती' ति । एवं च वदेहि – 'साधु किर, भन्ते, अय्यो आनन्दो येन भिक्खुनुपस्सयो येन सा भिक्खुनी तेनुपसङ्कमतु अनुकम्पं उपादाया'" ति । "एवं, अय्ये" ति खो सो पुरिसो तस्सा भिक्खुनिया पटिस्सुत्वा येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो पुरिसो आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच – R. 145

२. "इत्थन्नामा, भन्ते, भिक्खुनी आबाधिकिनी दुक्खिता बाळ्हगिलाना । सा आयस्मतो आनन्दस्स पादे सिरसा वन्दति, एवं च वदेति – 'साधु किर, भन्ते, आयस्मा आनन्दो येन भिक्खुनुपस्सयो येन सा भिक्खुनी तेनुपसङ्कमतु अनुकम्पं उपादाया'" ति । अधिवासेसि खो आयस्मा आनन्दो तुण्हीभावेन ।

३. अथ खो आयस्मा आनन्दो निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय B. 463 येन भिक्खुनुपस्सयो येन सा भिक्खुनी तेनुपसङ्कमि । अद्दसा खो सा भिक्खुनी आयस्मन्तं आनन्दं दूरतो व आगच्छन्तं । दिस्वा ससीसं पारुपित्वा मञ्चके निपज्जि । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन सा भिक्खुनी तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो आयस्मा आनन्दो तं भिक्खुनिं एतदवोच –

४. "आहारसम्भूतो अयं, भगिनि, कायो आहारं निस्साय । आहारो पहातब्बो । तण्हासम्भूतो अयं, भगिनि, कायो तण्हं निस्साय । तण्हा पहातब्बा । मानसम्भूतो अयं, भगिनि, कायो मानं निस्साय । मानो पहातब्बो । मेथुनसम्भूतो अयं, भगिनि, कायो । मेथुने[1] च[1] सेतुघातो वुत्तो भगवता ।

१–१. मेथुनो पहातब्बो मेथुनो – स्या०; मेथुनो च – रो० ।

५. "'आहारसम्भूतो अयं, भगिनि, कायो आहारं निस्साय। आहारो पहातब्बो' ति, इति खो पनेतं वुत्तं। किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं? इध, भगिनि, भिक्खु पटिसङ्खा योनिसो आहारं आहारेति – 'नेव दवाय न मदाय न मण्डनाय न विभूसनाय, यावदेव इमस्स कायस्स ठितिया यापनाय विहिंसूपरतिया ब्रह्मचरियानुग्गहाय। इति पुराणं च वेदनं पटिहङ्खामि, नवं च वेदनं न उप्पादेस्सामि। यात्रा च मे भविस्सति अनवज्जता च फासुविहारो चा' ति। सो अपरेन समयेन आहारं निस्साय आहारं पजहति। 'आहारसम्भूतो अयं, भगिनि, कायो आहारं निस्साय। आहारो पहातब्बो' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं।

६. "'तण्हासम्भूतो अयं, भगिनि, कायो तण्हं निस्साय। तण्हा R.146 पहातब्बा' ति, इति खो पनेतं वुत्तं। किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं? इध, भगिनि, भिक्खु सुणाति –'इत्थन्नामो किर भिक्खु आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरती' ति। तस्स एवं होति – 'कुदास्सु[1] नाम अहं पि आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सामी' ति! सो अपरेन समयेन तण्हं निस्साय तण्हं पजहति। 'तण्हासम्भूतो अयं, भगिनि, कायो तण्हं निस्साय। तण्हा पहातब्बा' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं।

B.464 ७. "'मानसम्भूतो अयं, भगिनि, कायो मानं निस्साय। मानो पहातब्बो' ति, इति खो पनेतं वुत्तं। किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं? इध, भगिनि, भिक्खु सुणाति – 'इत्थन्नामो किर भिक्खु आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरती' ति। तस्स एवं होति – 'सो हि नाम आयस्मा आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सति; किमङ्ग[2] पनाहं' ति! सो अपरेन समयेन मानं निस्साय मानं पजहति। 'मानसम्भूतो अयं, भगिनि, कायो मानं निस्साय। मानो पहातब्बो' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं।

८. "मेथुनसम्भूतो अयं, भगिनि, कायो। मेथुने च सेतुघातो वुत्तो भगवता" ति।

---

१. कदास्सु – स्या०; कुदस्सु – रो०। २. किमङ्ग – सी०, रो०।

९. अथ खो सा भिक्खुनी मञ्चका वुट्ठहित्वा एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा आयस्मतो आनन्दस्स पादेसु सिरसा निपतित्वा आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच – "अच्चयो मं, भन्ते, अच्चगमा, यथाबालं यथामूळ्हं यथाअकुसलं, याहं[1] एवमकासिं। तस्सा मे, भन्ते, अय्यो आनन्दो अच्चयं अच्चयतो पटिग्गण्हातु, आयतिं संवराया" ति।

"तग्घ तं[2], भगिनि, अच्चयो अच्चगमा, यथाबालं यथामूळ्हं यथाअकुसलं, या त्वं एवमकासि। यतो च खो त्वं, भगिनि, अच्चयं अच्चयतो दिस्वा यथाधम्मं पटिकरोसि, तं ते मयं पटिग्गण्हाम। वुद्धि हेसा, भगिनि, अरियस्स विनये यो[3] अच्चयं अच्चयतो दिस्वा यथाधम्मं पटिकरोति आयतिं संवरं आपज्जती" ति।

---

१०. सुगतविनयसुत्तं

१. "सुगतो वा, भिक्खवे, लोके तिट्ठमानो सुगतविनयो वा R. 147
तदस्स बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं।

२. "कतमो च, भिक्खवे, सुगतो? इध, भिक्खवे, तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू
अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा। अयं, B. 465
भिक्खवे, सुगतो।

३. "कतमो च, भिक्खवे, सुगतविनयो? सो धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति। अयं, भिक्खवे, सुगतविनयो। एवं सुगतो वा, भिक्खवे, लोके तिट्ठमानो सुगतविनयो वा तदस्स बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं ति।

४. "चत्तारोमे, भिक्खवे, धम्मा सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय संवत्तन्ति। कतमे चत्तारो? इध, भिक्खवे, भिक्खू दुग्गहितं सुत्तन्तं परियापुणन्ति दुन्निक्खित्तेहि पदब्यञ्जनेहि। दुन्निक्खित्तस्स, भिक्खवे, पदब्यञ्जनस्स अत्थो पि दुन्नयो होति। अयं, भिक्खवे, पठमो धम्मो सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय संवत्तति।

---

१. साहं – रो०। २. त्वं – सी०, रो०। ३. या – स्या०।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू दुब्बचा होन्ति दोवचस्सकरणेहि धम्मेहि समन्नागता अक्खमा अप्पदक्खिणग्गाहिनो अनुसासनिं । अयं, भिक्खवे, दुतियो धम्मो सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय संवत्तति ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, ये ते भिक्खू बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा मातिकाधरा, ते न सक्कच्चं सुत्तन्तं परं वाचेन्ति । तेसं अच्चयेन छिन्नमूलको सुत्तन्तो होति अप्पटिसरणो । अयं, भिक्खवे, ततियो धम्मो सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय संवत्तति ।

R. 148 ७. "पुन च परं, भिक्खवे, थेरा भिक्खू बाहुलिका[1] होन्ति साथलिका, ओक्कमने पुब्बङ्गमा, पविवेके निक्खित्तधुरा, न विरियं आरभन्ति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । तेसं पच्छिमा जनता दिट्ठानुगतिं आपज्जति । सा पि होति बाहुलिका साथलिका, ओक्कमने पुब्बङ्गमा, पविवेके निक्खित्तधुरा, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो धम्मो सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय संवत्तति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो धम्मा सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय संवत्तन्ती ति ।

B. 466 ८. "चत्तारोमे, भिक्खवे, धम्मा सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय संवत्तन्ति । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खू सुग्गहितं सुत्तन्तं परियापुणन्ति सुनिक्खित्तेहि पदब्यञ्जनेहि । सुनिक्खित्तस्स, भिक्खवे, पदब्यञ्जनस्स अत्थो पि सुनयो होति । अयं, भिक्खवे, पठमो धम्मो[2] सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय संवत्तति ।

९. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू सुवचा[3] होन्ति सोवचस्सकरणेहि धम्मेहि समन्नागता खमा पदक्खिणग्गाहिनो अनुसासनिं । अयं, भिक्खवे, दुतियो धम्मो सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय संवत्तति ।

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, ये ते भिक्खू बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा मातिकाधरा, ते सक्कच्चं सुत्तन्तं परं वाचेन्ति ।

१. बाहुल्लिका – स्या० । २. म० पोत्थके नत्थि । ३. सुब्बचा – रो० ।

तेसं अन्वयेन नच्छिन्नमूलको[1] सुत्तन्तो होति सप्पटिसरणो । अयं, भिक्खवे, ततियो धम्मो सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय संवत्तति ।

११. "पुन च परं, भिक्खवे, थेरा भिक्खू न बाहुलिका होन्ति न साथलिका, ओक्कमने निक्खित्तधुरा, पविवेके पुब्बङ्गमा, विरियं आरभन्ति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । तेसं पच्छिमा जनता दिट्ठानुगतिं आपज्जति । सा पि होति न बाहुलिका न साथलिका, ओक्कमने निक्खित्तधुरा, पविवेके पुब्बङ्गमा, विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो धम्मो सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय संवत्तति । इमे खो, भिक्खवे, R. 149
चत्तारो धम्मा सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय संवत्तन्ती" ति ।

इन्द्रियवग्गो सोळसमो ।

तस्सुद्दानं

इन्द्रियानि सद्धा[2] पञ्ञा, सति[3] सङ्खानपञ्चमं[3] ।
कप्पो रोगो परिहानि, भिक्खुनी सुगतेन[4] चा[4] ति ॥

---

१७. पटिपदावग्गो

१. सङ्खित्तसुत्तं

१. "चतस्सो इमा, भिक्खवे, पटिपदा । कतमा चतस्सो ? B. 467
दुक्खा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा, सुखा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा – इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो पटिपदा" ति ।

---

१. अच्छिन्नमूलको – स्या०; न च छिन्नमूलको – रो० । २. तिवलानि – रो० । ३–३. सतिसङ्खातं पञ्चमं – रो० ४–४. सुगतविनयेन ते दसा – रो० ।

२. वित्थारसुत्तं

१. "चतस्सो इमा, भिक्खवे, पटिपदा। कतमा चतस्सो? दुक्खा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा, सुखा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा।

२. "कतमा च, भिक्खवे, दुक्खा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा? इध, भिक्खवे, एकच्चो पकतिया पि तिब्बरागजातिको होति, अभिक्खणं रागजं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति। पकतिया पि तिब्बदोसजातिको होति, अभिक्खणं दोसजं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति। पकतिया पि तिब्बमोहजातिको होति, अभिक्खणं मोहजं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति। तस्सिमानि पञ्चिन्द्रियानि मुदूनि पातुभवन्ति – सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्ञिन्द्रियं। सो इमेसं पञ्चन्नं इन्द्रियानं मुदुत्ता दन्धं आनन्तरियं पापुणाति आसवानं खयाय। अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा।

३. "कतमा च, भिक्खवे, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा? इध, भिक्खवे, एकच्चो पकतिया पि तिब्बरागजातिको होति, अभिक्खणं रागजं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति। पकतिया पि तिब्बदोसजातिको होति, अभिक्खणं दोसजं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति। पकतिया पि तिब्बमोहजातिको होति, अभिक्खणं मोहजं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति।
R. 150 तस्सिमानि पञ्चिन्द्रियानि अधिमत्तानि पातुभवन्ति – सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्ञिन्द्रियं। सो इमेसं पञ्चन्नं इन्द्रियानं अधिमत्तत्ता खिप्पं आनन्तरियं पापुणाति आसवानं खयाय। अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा।

४. "कतमा च, भिक्खवे, सुखा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा? इध, भिक्खवे, एकच्चो पकतिया पि न तिब्बरागजातिको होति, नाभिक्खणं
B. 168 रागजं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति। पकतिया पि न तिब्बदोसजातिको होति, नाभिक्खणं दोसजं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति। पकतिया पि न तिब्बमोहजातिको होति, नाभिक्खणं मोहजं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति। तस्सिमानि पञ्चिन्द्रियानि मुदूनि पातुभवन्ति – सद्धिन्द्रियं ...पे०... पञ्ञिन्द्रियं। सो इमेसं पञ्चन्नं इन्द्रियानं मुदुत्ता दन्धं आनन्तरियं पापुणाति आसवानं खयाय। अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुखा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा।

५. "कतमा च, भिक्खवे, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पकतिया पि न तिब्बरागजातिको होति, नाभिक्खणं रागजं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति । पकतिया पि न तिब्बदोसजातिको होति, नाभिक्खणं दोसजं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति । पकतिया पि न तिब्बमोहजातिको होति, नाभिक्खणं मोहजं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति । तस्सिमानि पञ्चिन्द्रियानि अधिमत्तानि पातुभवन्ति – सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्ञिन्द्रियं । सो इमेसं पञ्चन्नं इन्द्रियानं अधिमत्तत्ता खिप्पं आनन्तरियं पापुणाति आसवानं खयाय । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा । इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो पटिपदा" ति ।

---

३. असुभसुत्तं

१. "चतस्सो इमा, भिक्खवे, पटिपदा । कतमा चतस्सो ? दुक्खा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा, सुखा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा ।

२. "कतमा च, भिक्खवे, दुक्खा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा ? इध, भिक्खवे, भिक्खु असुभानुपस्सी काये विहरति, आहारे पटिकूलसञ्ञी[1], सब्बलोके अनभिरतिसञ्ञी[2], सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी; मरणसञ्ञा खो पनस्स अज्झत्तं सूपट्ठिता होति । सो इमानि पञ्च सेखबलानि[3] उपनिस्साय विहरति – सद्धाबलं, हिरिबलं, ओत्तप्पबलं, विरियबलं, R.151
पञ्ञाबलं । तस्सिमानि पञ्चिन्द्रियानि मुदूनि पातुभवन्ति – सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्ञिन्द्रियं । सो इमेसं पञ्चन्नं इन्द्रियानं मुदुत्ता दन्धं आनन्तरियं पापुणाति आसवानं खयाय । अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा ।

३. "कतमा च, भिक्खवे, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा ? B. 469
इध, भिक्खवे, भिक्खु असुभानुपस्सी काये विहरति, आहारे पटिकूलसञ्ञी, सब्बलोके अनभिरतिसञ्ञी, सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी; मरणसञ्ञा खो पनस्स अज्झत्तं सूपट्ठिता होति । सो इमानि पञ्च सेखबलानि

---

१. पटिक्कूलसञ्ञी – सी०, स्या०, रो० । २. अनभिरतसञ्ञी – सी०, स्या०, रो० ।
३. सेक्खबलानि – स्या० ।

२. वित्थारसुत्तं

१. "चतस्सो इमा, भिक्खवे, पटिपदा। कतमा चतस्सो? दुक्खा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा, सुखा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा।

२. "कतमा च, भिक्खवे, दुक्खा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा? इध, भिक्खवे, एकच्चो पकतिया पि तिब्बरागजातिको होति, अभिक्खणं रागजं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति। पकतिया पि तिब्बदोसजातिको होति, अभिक्खणं दोसजं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति। पकतिया पि तिब्बमोहजातिको होति, अभिक्खणं मोहजं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति। तस्सिमानि पञ्चिन्द्रियानि मुदूनि पातुभवन्ति – सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्ञिन्द्रियं। सो इमेसं पञ्चन्नं इन्द्रियानं मुदुत्ता दन्धं आनन्तरियं पापुणाति आसवानं खयाय। अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा।

३. "कतमा च, भिक्खवे, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा? इध, भिक्खवे, एकच्चो पकतिया पि तिब्बरागजातिको होति, अभिक्खणं रागजं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति। पकतिया पि तिब्बदोसजातिको होति, अभिक्खणं दोसजं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति। पकतिया पि तिब्बमोहजातिको होति, अभिक्खणं मोहजं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति।
R. 150 तस्सिमानि पञ्चिन्द्रियानि अधिमत्तानि पातुभवन्ति – सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्ञिन्द्रियं। सो इमेसं पञ्चन्नं इन्द्रियानं अधिमत्तत्ता खिप्पं आनन्तरियं पापुणाति आसवानं खयाय। अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा।

४. "कतमा च, भिक्खवे, सुखा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा? इध, भिक्खवे, एकच्चो पकतिया पि न तिब्बरागजातिको होति, नाभिक्खणं
B. 468 रागजं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति। पकतिया पि न तिब्बदोसजातिको होति, नाभिक्खणं दोसजं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति। पकतिया पि न तिब्बमोहजातिको होति, नाभिक्खणं मोहजं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति। तस्सिमानि पञ्चिन्द्रियानि मुदूनि पातुभवन्ति – सद्धिन्द्रियं ....पे०... पञ्ञिन्द्रियं। सो इमेसं पञ्चन्नं इन्द्रियानं मुदुत्ता दन्धं आनन्तरियं पापुणाति आसवानं खयाय। अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुखा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा।

५. "कतमा च, भिक्खवे, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पकतिया पि न तिब्बरागजातिको होति, नाभिक्खणं रागजं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति । पकतिया पि न तिब्बदोसजातिको होति, नाभिक्खणं दोसजं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति । पकतिया पि न तिब्बमोहजातिको होति, नाभिक्खणं मोहजं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति । तस्सिमानि पञ्चिन्द्रियानि अधिमत्तानि पातुभवन्ति – सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्ञिन्द्रियं । सो इमेसं पञ्चन्नं इन्द्रियानं अधिमत्तत्ता खिप्पं आनन्तरियं पापुणाति आसवानं खयाय । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा । इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो पटिपदा" ति ।

---

३. असुभसुत्तं

१. "चतस्सो इमा, भिक्खवे, पटिपदा । कतमा चतस्सो ? दुक्खा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा, सुखा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा ।

२. "कतमा च, भिक्खवे, दुक्खा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा ? इध, भिक्खवे, भिक्खु असुभानुपस्सी काये विहरति, आहारे पटिकूलसञ्ञी[1], सब्बलोके अनभिरतिसञ्ञी[2], सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी; मरणसञ्ञा खो पनस्स अज्झत्तं सूपट्ठिता होति । सो इमानि पञ्च सेखबलानि[3] उपनिस्साय विहरति – सद्धाबलं, हिरिबलं, ओत्तप्पबलं, विरियबलं, R. 151 पञ्ञाबलं । तस्सिमानि पञ्चिन्द्रियानि मुदूनि पातुभवन्ति – सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्ञिन्द्रियं । सो इमेसं पञ्चन्नं इन्द्रियानं मुदुत्ता दन्धं आनन्तरियं पापुणाति आसवानं खयाय । अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा ।

३. "कतमा च, भिक्खवे, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा ? B. 460 इध, भिक्खवे, भिक्खु असुभानुपस्सी काये विहरति, आहारे पटिकूलसञ्ञी, सब्बलोके अनभिरतिसञ्ञी, सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी; मरणसञ्ञा खो पनस्स अज्झत्तं सूपट्ठिता होति । सो इमानि पञ्च सेखबलानि

---

१. पटिक्कूलसञ्ञी – सी०, स्या०, रो० । २. अनभिरतसञ्ञी – सी०, स्या०, रो० । ३. सेक्खबलानि – स्या० ।

उपनिस्साय विहरति – सद्धाबलं ... पे०... पञ्ञाबलं । तस्सिमानि पञ्चिन्द्रियानि अधिमत्तानि पातुभवन्ति – सद्धिन्द्रियं ... पे०... पञ्ञिन्द्रियं । सो इमेसं पञ्चन्नं इन्द्रियानं अधिमत्तत्ता खिप्पं आनन्तरियं पापुणाति आसवानं खयाय । अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा ।

४. "कतमा च, भिक्खवे, सुखा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा ? इध भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति; वितक्कविचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं पीतिसुखं दुतियं झानं उपसम्पज्ज विहरति; पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरति सतो च सम्पजानो सुखं च कायेन पटिसंवेदेति यं तं अरिया आचिक्खन्ति 'उपेक्खको सतिमा सुखविहारी' ति ततियं झानं उपसम्पज्ज विहरति; सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा[1] अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो इमानि पञ्च सेखबलानि उपनिस्साय विहरति – सद्धाबलं ... पे०... पञ्ञाबलं । तस्सिमानि पञ्चिन्द्रियानि मुदूनि पातुभवन्ति – सद्धिन्द्रियं ...पे०... पञ्ञिन्द्रियं । सो इमेसं पञ्चन्नं इन्द्रियानं मुदुत्ता दन्धं आनन्तरियं पापुणाति आसवानं खयाय । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुखा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा ।

५. "कतमा च, भिक्खवे, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि
सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति
R.152 ... पे०... दुतियं झानं ... पे०... ततियं झानं ... पे०... चतुत्थं झानं उप-
सम्पज्ज विहरति । सो इमानि पञ्च सेखबलानि उपनिस्साय विहरति –
सद्धाबलं, हिरिबलं, ओत्तप्पबलं, विरियबलं, पञ्ञाबलं । तस्सिमानि
B.470 पञ्चिन्द्रियानि अधिमत्तानि पातुभवन्ति – सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं,
सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्ञिन्द्रियं । सो इमेसं पञ्चन्नं इन्द्रियानं
अधिमत्तत्ता खिप्पं आनन्तरियं पापुणाति आसवानं खयाय । अयं वुच्चति,
भिक्खवे, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा । इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो
पटिपदा" ति ।

---

१. अत्थगमा – रो० ।

४. पठमखमसुत्तं

१. "चतस्सो इमा, भिक्खवे, पटिपदा । कतमा चतस्सो ? B. 470
अक्खमा पटिपदा, खमा पटिपदा, दमा पटिपदा, समा पटिपदा । कतमा च, भिक्खवे, अक्खमा पटिपदा ? इध, भिक्खवे, एकच्चो[1] अक्कोसन्तं पच्चक्कोसति, रोसन्तं पटिरोसति, भण्डन्तं पटिभण्डति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, अक्खमा पटिपदा ।

२. "कतमा च, भिक्खवे, खमा पटिपदा ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अक्कोसन्तं न पच्चक्कोसति, रोसन्तं न पटिरोसति, भण्डन्तं न पटिभण्डति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, खमा पटिपदा ।

३. "कतमा च, भिक्खवे, दमा पटिपदा ? इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही; यत्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असंवुतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय पटिपज्जति; रक्खति चक्खुन्द्रियं; चक्खुन्द्रिये संवरं आपज्जति । सोतेन सद्दं सुत्वा ... घानेन गन्धं घायित्वा ... जिव्हाय रसं सायित्वा ... कायेन फोट्ठब्बं फुसित्वा ... मनसा धम्मं विञ्ञाय न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही; यत्वाधिकरणमेनं मनिन्द्रियं असंवुतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला
धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय पटिपज्जति; रक्खति मनिन्द्रियं; R. 153
मनिन्द्रिये संवरं आपज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, दमा पटिपदा ।

४. "कतमा च, भिक्खवे, समा पटिपदा ? इध, भिक्खवे, भिक्खु उप्पन्नं कामवितक्कं नाधिवासेति पजहति विनोदेति समेति ब्यन्तीकरोति अनभावं गमेति; उप्पन्नं ब्यापादवितक्कं ...पे०... उप्पन्नं विहिंसावितक्कं ... उप्पन्नुप्पन्ने पापके अकुसले धम्मे नाधिवासेति पजहति विनोदेति समेति ब्यन्तीकरोति[2] अनभावं गमेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, समा पटिपदा । इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो पटिपदा" ति ।

---

५. दुतियखमसुत्तं

१. "चतस्सो इमा, भिक्खवे, पटिपदा । कतमा चतस्सो ? अक्खमा पटिपदा, खमा पटिपदा, दमा पटिपदा, समा पटिपदा ।

१. एकच्चो पुग्गलो – सी०, स्या० । २. व्यन्तिकरोति – रो० ।

B. 471 २. "कतमा च, भिक्खवे, अक्खमा पटिपदा ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अक्खमो होति सीतस्स उण्हस्स जिघच्छाय पिपासाय, डंसमकसवातातपसिरिंसपसम्फस्सानं दुरुत्तानं दुरागतानं वचनपथानं उप्पन्नानं सारीरिकानं वेदनानं दुक्खानं तिब्बानं[1] खरानं कटुकानं असातानं अमनापानं पाणहरानं अनधिवासकजातिको होति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, अक्खमा पटिपदा।

३. "कतमा च, भिक्खवे, खमा पटिपदा ? इध, भिक्खवे, एकच्चो खमो होति सीतस्स उण्हस्स जिघच्छाय पिपासाय, डंसमकसवातातपसिरिंसपसम्फस्सानं दुरुत्तानं दुरागतानं वचनपथानं उप्पन्नानं सारीरिकानं वेदनानं दुक्खानं तिब्बानं खरानं कटुकानं असातानं अमनापानं पाणहरानं अधिवासकजातिको होति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, खमा पटिपदा।

४. "कतमा च, भिक्खवे, दमा पटिपदा ? इध, भिक्खवे, भिक्खु[2] चक्खुना रूपं दिस्वा न निमित्तग्गाही होति ...पे०... सोतेन सद्दं सुत्वा ... घानेन गन्धं घायित्वा ... जिव्हाय रसं सायित्वा ... कायेन फोट्ठब्बं फुसित्वा ... मनसा धम्मं विञ्ञाय न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही; यत्वाधिकरणमेनं मनिन्द्रियं असंवुतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय पटिपज्जति; रक्खति मनिन्द्रियं; मनिन्द्रिये संवरं आपज्जति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, दमा पटिपदा।

५. "कतमा च, भिक्खवे, समा पटिपदा ? इध, भिक्खवे, भिक्खु उप्पन्नं कामवितक्कं नाधिवासेति पजहति विनोदेति समेति ब्यन्तीकरोति अनभावं गामेति, उप्पन्नं ब्यापादवितक्कं ...पे०... उप्पन्नं विहिंसावितक्कं ... उप्पन्नुप्पन्ने पापके अकुसले धम्मे नाधिवासेति पजहति विनोदेति समेति ब्यन्तीकरोति अनभावं गमेति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, समा पटिपदा। इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो पटिपदा" ति।

---

६. उभयसुत्तं

R. 154 १. "चतस्सो इमा, भिक्खवे, पटिपदा। कतमा चतस्सो ? दुक्खा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा, सुखा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा।

---

१. तिप्पानं – रो०। २. एकच्चो – रो०।

२. "तत्र, भिक्खवे, यायं पटिपदा दुक्खा दन्धाभिञ्ञा, अयं, भिक्खवे, पटिपदा उभयेनेव हीना अक्खायति । यम्पायं पटिपदा दुक्खा, इमिनापायं हीना अक्खायति; यम्पायं पटिपदा दन्धा, इमिनापायं हीना अक्खायति । अयं, भिक्खवे, पटिपदा उभयेनेव हीना अक्खायति । B. 472

३. "तत्र, भिक्खवे, यायं पटिपदा दुक्खा खिप्पाभिञ्ञा, अयं, भिक्खवे, पटिपदा दुक्खत्ता हीना अक्खायति ।

४. "तत्र, भिक्खवे, यायं पटिपदा सुखा दन्धाभिञ्ञा, अयं, भिक्खवे, पटिपदा दन्धत्ता हीना अक्खायति ।

५. "तत्र, भिक्खवे, यायं पटिपदा सुखा खिप्पाभिञ्ञा, अयं, भिक्खवे, पटिपदा उभयेनेव पणीता अक्खायति । यम्पायं पटिपदा सुखा, इमिनापायं पणीता अक्खायति; यम्पायं पटिपदा खिप्पा, इमिनापायं पणीता अक्खायति । अयं, भिक्खवे, पटिपदा उभयेनेव पणीता अक्खायति । इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो पटिपदा" ति ।

---

७. महामोग्गल्लानसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येनायस्मा महामोग्गल्लानो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मता महामोग्गल्लानेन सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं एतदवोच –

२. "चतस्सो इमा, आवुसो मोग्गल्लान, पटिपदा । कतमा चतस्सो ? दुक्खा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा, सुखा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा । इमा खो, आवुसो, चतस्सो पटिपदा । इमासं, आवुसो, चतस्सन्नं[1] पटिपदानं कतमं ते पटिपदं आगम्म अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुत्तं" ति ?

३. "चतस्सो इमा, आवुसो सारिपुत्त, पटिपदा । कतमा R. 155
चतस्सो ? दुक्खा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा, सुखा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा । इमा खो, आवुसो, चतस्सो पटिपदा । इमासं, आवुसो, चतस्सन्नं पटिपदानं यायं B. 473

---

१. चतुन्नं – म० ।

पटिपदा दुक्खा खिप्पाभिञ्ञा, इमं मे पटिपदं आगम्म अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुत्तं" ति ।

---

८. सारिपुत्तसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो येनायस्मा सारिपुत्तो[1] तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा महामोग्गल्लानो आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच –

२. "चतस्सो इमा, आवुसो सारिपुत्त, पटिपदा । कतमा चतस्सो ? दुक्खा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा, सुखा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा । इमा खो, आवुसो, चतस्सो पटिपदा । इमासं, आवुसो, चतस्सन्नं पटिपदानं कतमं ते पटिपदं आगम्म अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुत्तं" ति ?

३. "चतस्सो इमा, आवुसो मोग्गल्लान, पटिपदा । कतमा चतस्सो ? दुक्खा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा, सुखा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा । इमा खो, आवुसो, चतस्सो पटिपदा । इमासं, आवुसो, चतस्सन्नं पटिपदानं यायं पटिपदा सुखा खिप्पाभिञ्ञा, इमं मे पटिपदं आगम्म अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुत्तं" ति ।

---

९. ससङ्खारसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो दिट्ठेव धम्मे ससङ्खारपरिनिब्बायी होति । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो कायस्स भेदा ससङ्खारपरिनिब्बायी होति । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो दिट्ठेव धम्मे असङ्खारपरिनिब्बायी होति । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो कायस्स भेदा असङ्खारपरिनिब्बायी होति ।

२. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो दिट्ठेव धम्मे ससङ्खारपरिनिब्बायी होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु असुभानुपस्सी काये विहरति,

---

१. सारिपुत्त – रो० ।

आहारे पटिकूलसञ्ञी, सब्बलोके अनभिरतिसञ्ञी, सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी । मरणसञ्ञा खो पनस्स अज्झत्तं सूपट्ठिता होति । B. 474, R. 156 सो इमानि पञ्च सेखबलानि उपनिस्साय विहरति – सद्धाबलं, हिरिबलं, ओत्तप्पबलं, विरियबलं, पञ्ञाबलं । तस्सिमानि पञ्चिन्द्रियानि अधिमत्तानि पातुभवन्ति – सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्ञिन्द्रियं । सो इमेसं पञ्चन्नं इन्द्रियानं अधिमत्तत्ता दिट्ठेव धम्मे ससङ्खारपरिनिब्बायी होति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो दिट्ठेव धम्मे ससङ्खारपरिनिब्बायी होति ।

३. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो कायस्स भेदा ससङ्खारपरिनिब्बायी होति ? इध[1], भिक्खवे, भिक्खु असुभानुपस्सी काये विहरति, आहारे पटिकूलसञ्ञी, सब्बलोके अनभिरतिसञ्ञी, सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी । मरणसञ्ञा खो पनस्स अज्झत्तं सूपट्ठिता होति । सो इमानि पञ्च सेखबलानि उपनिस्साय विहरति – सद्धाबलं, हिरिबलं, ओत्तप्पबलं, विरियबलं, पञ्ञाबलं । तस्सिमानि पञ्चिन्द्रियानि मुदूनि पातुभवन्ति – सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्ञिन्द्रियं । सो इमेसं पञ्चन्नं इन्द्रियानं मुदुत्ता कायस्स भेदा ससङ्खारपरिनिब्बायी होति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो कायस्स भेदा ससङ्खारपरिनिब्बायी होति ।

४. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो दिट्ठेव धम्मे ससङ्खारपरिनिब्बायी होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ...पे०... पठमं झानं ...पे०... दुतियं झानं ...पे०... ततियं झानं ...पे०... चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो इमानि पञ्च सेखबलानि उपनिस्साय विहरति – सद्धाबलं ...पे०... पञ्ञाबलं । तस्सिमानि पञ्चिन्द्रियानि अधिमत्तानि पातुभवन्ति – सद्धिन्द्रियं ...पे०... पञ्ञिन्द्रियं । सो इमेसं पञ्चन्नं इन्द्रियानं अधिमत्तत्ता दिट्ठेव धम्मे असङ्खारपरिनिब्बायी होति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो[2] दिट्ठेव धम्मे असङ्खारपरिनिब्बायी होति ।

५. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो कायस्स भेदा असङ्खारपरिनिब्बायी होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ...पे०...

---

१. इध पन – रो० । २. एकच्चो पुग्गलो – रो० ।

पठमं झानं ... पे०... दुतियं झानं ... पे०... ततियं झानं ... पे०... चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो इमानि पञ्च सेखबलानि उपनिस्साय विहरति – सद्धाबलं, हिरिबलं, ओत्तप्पबलं, विरियबलं, पञ्ञाबलं । तस्सिमानि पञ्चिन्द्रियानि ... पे०... पञ्ञिन्द्रियं । सो इमेसं पञ्चन्नं इन्द्रियानं मुदुत्ता कायस्स भेदा असङ्खारपरिनिब्बायी होति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो कायस्स भेदा असङ्खारपरिनिब्बायी होति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

---

१०. युगनद्धसुत्तं

B. 475 १. एवं मे सुतं । एकं समयं आयस्मा आनन्दो कोसम्बियं विहरति घोसितारामे । तत्र खो आयस्मा आनन्दो भिक्खू आमन्तेसि – "आवुसो भिक्खवे" ति । "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो आनन्दस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा आनन्दो एतदवोच –

R. 157 २. "यो हि कोचि, आवुसो, भिक्खु वा भिक्खुनी वा मम सन्तिके अरहत्तप्पत्तिं ब्याकरोति, सब्बो[1] सो[1] चतूहि मग्गेहि[2], एतेसं वा अञ्ञतरेन ।

३. "कतमेहि चतूहि ? इध, आवुसो, भिक्खु समथपुब्बङ्गमं विपस्सनं भावेति । तस्स समथपुब्बङ्गमं विपस्सनं भावयतो मग्गो सञ्जायति । सो तं मग्गं आसेवति भावेति बहुलीकरोति । तस्स तं मग्गं आसेवतो भावयतो बहुलीकरोतो संयोजनानि पहीयन्ति, अनुसया ब्यन्तीहोन्ति ।

४. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु विपस्सनापुब्बङ्गमं समथं भावेति । तस्स विपस्सनापुब्बङ्गमं समथं भावयतो मग्गो सञ्जायति । सो तं मग्गं आसेवति भावेति बहुलीकरोति । तस्स तं मग्गं आसेवतो भावयतो बहुलीकरोतो संयोजनानि पहीयन्ति, अनुसया ब्यन्तीहोन्ति ।

५. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु समथविपस्सनं युगनद्धं भावेति । तस्स समथविपस्सनं युगनद्धं भावयतो मग्गो सञ्जायति । सो तं मग्गं आसेवति भावेति बहुलीकरोति । तस्स तं मग्गं आसेवतो भावयतो बहुलीकरोतो संयोजनानि पहीयन्ति, अनुसया ब्यन्तीहोन्ति ।

१-१. सब्बसो – स्या० । २. मग्गेहि – रो० ।

नालन्दा-देवनागरी-पालि-गन्थमाला

सुत्तपिटके

अङ्गुत्तरनिकायपालि

(चतुक्क-पञ्चकनिपाता)

पधानसंसोधको

भिक्खु जगदीसकस्सपो

बिहारराजकीयेन पालिपकासनमण्डलेन

पकासिता

बु०२५०४ वि०२०१७

१९६०

६. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खुनो धम्मुद्धच्चविग्गहितं[1] मानसं[1] होति। सो, आवुसो, समयो यं तं चित्तं अज्झत्तमेव सन्तिट्ठति सन्निसीदति एकोदि होति समाधियति। तस्स मग्गो सञ्जायति। सो तं मग्गं आसेवति भावेति बहुलीकरोति। तस्स तं मग्गं आसेवतो भाव- B. 476
यतो बहुलीकरोतो संयोजनानि पहीयन्ति, अनुसया ब्यन्तीहोन्ति।

७. "यो हि कोचि, आवुसो, भिक्खु वा भिक्खुनी वा मम सन्तिके अरहत्तप्पत्तिं ब्याकरोति, सब्बो सो इमेहि चतूहि मग्गेहि, एतेसं वा अञ्ञतरेना" ति।

पटिपदावग्गो सत्तरसमो।

तस्सुद्दानं

सङ्खित्तं वित्थारासुभं[2], द्वे खमा उभयेन[3] च।
मोग्गल्लानो सारिपुत्तो, ससङ्खारं युगनद्धेन[4] चा ति॥

---

१८. सञ्चेतनियवग्गो

१. चेतनासुत्तं

१. "काये वा, भिक्खवे, सति कायसञ्चेतनाहेतु उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्खं। वाचाय वा, भिक्खवे, सति वचीसञ्चेतनाहेतु R. 158
उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्खं। मने वा, भिक्खवे, सति मनोसञ्चेतनाहेतु उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्खं अविज्जापच्चया व[5]।

२. "सामं वा तं[6], भिक्खवे, कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति, यंपच्चयास्स तं उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्खं। परे वास्स तं, भिक्खवे, कायसङ्खारं अभिसङ्खरोन्ति, यंपच्चयास्स तं उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्खं। सम्पजानो वा तं, भिक्खवे, कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति, यंपच्चयास्स तं उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्खं। असम्पजानो वा तं, भिक्खवे, कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति, यंपच्चयास्स तं उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्खं।

३. "सामं वा तं, भिक्खवे, वचीसङ्खारं अभिसङ्खरोति, यंपच्चयास्स तं उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्खं; परे वास्स तं, भिक्खवे,

१-१. धम्मुद्धच्चविग्गहीतमना – रो०। २. वित्थत्तं असुभ – रो०। ३. दुतियेन – रो०। ४. युगनन्धेन – रो०। ५. वा – स्या०, रो०। ६. रो० पोत्थके नत्थि।

वचीसङ्खारं अभिसङ्खरोन्ति; यंपच्चयास्स तं उप्पज्जति अज्झत्तं B. 477 सुखदुक्खं; सम्पजानो वा तं, भिक्खवे, वचीसङ्खारं अभिसङ्खरोति, यंपच्चयास्स तं उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्खं; असम्पजानो वा तं, भिक्खवे, वचीसङ्खारं अभिसङ्खरोति, यंपच्चयास्स तं उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्खं ।

४. "सामं वा तं, भिक्खवे, मनोसङ्खारं अभिसङ्खरोति, यंपच्चयास्स तं उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्खं; परे वास्स तं[1], भिक्खवे, मनोसङ्खारं अभिसङ्खरोन्ति, यंपच्चयास्स तं उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्खं; सम्पजानो वा तं, भिक्खवे, मनोसङ्खारं अभिसङ्खरोति, यंपच्चयास्स तं उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्खं; असम्पजानो वा तं, भिक्खवे, मनोसङ्खारं अभिसङ्खरोति, यंपच्चयास्स तं उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्खं ।

५. "इमेसु, भिक्खवे, धम्मेसु अविज्जा अनुपतिता, अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा सो कायो न होति यंपच्चयास्स तं उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्खं, सा वाचा न होति यंपच्चयास्स तं उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्खं, सो मनो न होति यंपच्चयास्स तं उप्पज्जति अज्झत्तं सुख- R. 159 दुक्खं, खेत्तं तं न होति ...पे०... वत्थु[2] तं न होति ...पे०... आयतनं तं न होति ...पे०... अधिकरणं तं न होति यंपच्चयास्स तं उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्खं ति ।

६. "चत्तारोमे, भिक्खवे, अत्तभावपटिलाभा । कतमे चत्तारो? *अत्थि, भिक्खवे, अत्तभावपटिलाभो, यस्मिं अत्तभावपटिलाभे* अत्तसञ्चेतना कमति, नो परसञ्चेतना । अत्थि, भिक्खवे, अत्तभावपटिलाभो, यस्मिं अत्तभावपटिलाभे परसञ्चेतना कमति, नो अत्तसञ्चेतना । अत्थि, भिक्खवे, अत्तभावपटिलाभो, यस्मिं अत्तभावपटिलाभे अत्तसञ्चेतना च कमति परसञ्चेतना च । अत्थि, भिक्खवे, अत्तभावपटिलाभो, यस्मिं अत्तभावपटिलाभे नेवत्तसञ्चेतना कमति, नो परसञ्चेतना । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो अत्तभावपटिलाभा" ति ।

७. एवं वुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच – "इमस्स खो अहं, भन्ते, भगवता संखित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानामि

१. स्या० पोत्थके नत्थि । २. वत्थुं – सी०, स्या०, रो० ।

– 'तत्र, भन्ते, यायं'[1] अत्तभावपटिलाभो यस्मिं अत्तभावपटिलाभे अत्तसञ्चेतना कमति नो परसञ्चेतना, अत्तसञ्चेतनाहेतु तेसं सत्तानं तम्हा काया चुति होति । तत्र, भन्ते, यायं अत्तभावपटिलाभो यस्मिं B. 478 अत्तभावपटिलाभे परसञ्चेतना कमति नो अत्तसञ्चेतना, परसञ्चेतनाहेतु तेसं सत्तानं तम्हा काया चुति होति । तत्र, भन्ते, यायं अत्तभावपटिलाभो यस्मिं अत्तभावपटिलाभे अत्तसञ्चेतना च कमति परसञ्चेतना च, अत्तसञ्चेतना च परसञ्चेतना च हेतु तेसं सत्तानं तम्हा काया चुति होति । तत्र, भन्ते, यायं अत्तभावपटिलाभो यस्मिं अत्तभावपटिलाभे नेव अत्तसञ्चेतना कमति नो परसञ्चेतना, कतमे तेन देवा दट्ठब्बा" ति ?

"नेवसञ्ञानासञ्ञायतनूपगा, सारिपुत्त, देवा तेन दट्ठब्बा" ति ।

८. "को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन मिधेकच्चे सत्ता तम्हा काया चुता आगामिनो होन्ति आगन्तारो इत्थत्तं ? को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन मिधेकच्चे सत्ता तम्हा काया चुता अनागामिनो होन्ति अनागन्तारो इत्थत्तं" ति ? R. 160

"इध, सारिपुत्त, एकच्चस्स पुग्गलस्स ओरम्भागियानि संयोजनानि अप्पहीनानि होन्ति, सो दिट्ठेव धम्मे नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो तदस्सादेति, तं निकामेति, तेन च वित्तिं आपज्जति; तत्थ ठितो तदधिमुत्तो तब्बहुलविहारी अपरिहीनो कालं कुरुमानो नेवसञ्ञानासञ्ञायतनूपगानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति । सो ततो चुतो आगामी होति आगन्ता इत्थत्तं ।

९. "इध पन, सारिपुत्त, एकच्चस्स पुग्गलस्स ओरम्भागियानि संयोजनानि पहीनानि होन्ति, सो दिट्ठेव धम्मे नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो तदस्सादेति, तं निकामेति, तेन च वित्तिं आपज्जति; तत्थ ठितो तदधिमुत्तो तब्बहुलविहारी अपरिहीनो कालं कुरुमानो नेवसञ्ञानासञ्ञायतनूपगानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति[2] । सो ततो चुतो अनागामी होति अनागन्ता इत्थत्तं ।

१०. "अयं खो, सारिपुत्त, हेतु अयं पच्चयो, येन मिधेकच्चे सत्ता तम्हा काया चुता आगामिनो होन्ति आगन्तारो[3] इत्थत्तं । अयं

---

१. त्वायं – स्या०, रो० । २. आपज्जति – रो० । ३. अनागन्तारो – रो० ।

पन, सारिपुत्त, हेतु अयं पच्चयो, येन मिधेकच्चे सत्ता तम्हा काया चुता अनागामिनो होन्ति अनागन्तारो इत्थत्तं" ति ।

---

२. विभत्तिसुत्तं

B. 479 १. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि – "आवुसो भिक्खवे[1]" ति । "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच –

२. "अद्धमासूपसम्पन्नेन मे, आवुसो, अत्थपटिसम्भिदा सच्छिकता ओधिसो ब्यञ्जनसो । तमहं अनेकपरियायेन आचिक्खामि देसेमि[2] पञ्ञापेमि पट्ठपेमि विवरामि विभजामि उत्तानीकरोमि । यस्स खो पनस्स कङ्खा वा विमति वा, सो मं पञ्हेन । अहं वेय्याकरणेन सम्मुखीभूतो नो सत्था यो नो धम्मानं सुकुसलो ।

३. "अद्धमासूपसम्पन्नेन मे, आवुसो, धम्मपटिसम्भिदा सच्छिकता ओधिसो ब्यञ्जनसो । तमहं अनेकपरियायेन आचिक्खामि देसेमि पञ्ञापेमि पट्ठपेमि विवरामि विभजामि उत्तानीकरोमि । यस्स खो पनस्स कङ्खा वा विमति वा, सो मं पञ्हेन । अहं वेय्याकरणेन सम्मुखीभूतो नो सत्था यो नो धम्मानं सुकुसलो ।

४. "अद्धमासूपसम्पन्नेन[3] मे, आवुसो, निरुत्तिपटिसम्भिदा सच्छिकता ओधिसो ब्यञ्जनसो । तमहं अनेकपरियायेन आचिक्खामि देसेमि पञ्ञापेमि पट्ठपेमि विवरामि विभजामि उत्तानीकरोमि । यस्स खो पनस्स कङ्खा वा विमति वा, सो मं पञ्हेन । अहं वेय्याकरणेन सम्मुखीभूतो नो सत्था यो नो धम्मानं सुकुसलो ।

५. "अद्धमासूपसम्पन्नेन मे, आवुसो, पटिभानपटिसम्भिदा सच्छिकता ओधिसो ब्यञ्जनसो । तमहं अनेकपरियायेन आचिक्खामि देसेमि पञ्ञापेमि पट्ठपेमि विवरामि विभजामि उत्तानीकरोमि । यस्स खो पनस्स कङ्खा वा विमति वा, सो मं पञ्हेन । अहं वेय्याकरणेन सम्मुखीभूतो नो सत्था यो नो धम्मानं सुकुसलो" ति ।

---

१. भिक्खवो – स्या०, रो० । २. देसेमि पकासेमि – रो० । ३. अड्ढमासूपसम्पन्नेन – स्या० ।

३. महाकोट्ठिकसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा महाकोट्ठिको[1] येनायस्मा सारिपुत्तो R. 161 तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि। B. 480 एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा महाकोट्ठिको आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच –

२. "छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा अत्थञ्ञं किञ्ची" ति ?

"मा हेवं, आवुसो"।

"छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा नत्थञ्ञं किञ्ची" ति ?

"मा हेवं, आवुसो"।

"छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा अत्थि च नत्थि च अञ्ञं किञ्ची" ति ?

"मा हेवं, आवुसो"।

"छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा नेवत्थि नो नत्थञ्ञं किञ्ची" ति ?

"मा हेवं, आवुसो"।

३. "'छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा अत्थञ्ञं किञ्ची' ति, इति पुट्ठो समानो 'मा हेवं, आवुसो' ति वदेसि। 'छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा नत्थञ्ञं किञ्ची' ति, इति पुट्ठो समानो – 'मा हेवं, आवुसो' ति वदेसि। 'छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा अत्थि च नत्थि च अञ्ञं किञ्ची' ति, इति पुट्ठो समानो – 'मा हेवं, आवुसो' ति वदेसि। 'छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा नेवत्थि नो नत्थञ्ञं किञ्ची' ति, इति पुट्ठो समानो – 'मा हेवं, आवुसो' ति वदेसि। यथा कथं पन, आवुसो, इमस्स भासितस्स अत्थो दट्ठब्बो" ति ?

४. "'छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा अत्थञ्ञं किञ्ची' ति, इति वदं अप्पपञ्चं पपञ्चेति। 'छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं

१. महाकोट्ठितो – स्या०, रो०।

असेसविरागनिरोधा नत्थञ्ञं किञ्ची' ति, इति वदं अप्पपञ्चं पपञ्चेति । 'छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा अत्थि च नत्थि च अञ्ञं किञ्ची' ति, इति वदं अप्पपञ्चं पपञ्चेति । 'छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा नेवत्थि नो नत्थञ्ञं किञ्ची' ति, इति वदं अप्पपञ्चं पपञ्चेति । यावता, आवुसो, छन्नं फस्सायतनानं
R. 162 गति तावता पपञ्चस्स गति; यावता पपञ्चस्स गति तावता छन्नं फस्सायतनानं गति । छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा पपञ्चनिरोधो पपञ्चवूपसमो" ति ।

---

४. आनन्दसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येनायस्मा महाकोट्ठिको[1] तेनु-
B. 481 पसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मता महाकोट्ठिकेन सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं[2] वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्तं महाकोट्ठिकं एतदवोच –

२. "छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा अत्थञ्ञं किञ्ची" ति ?

"मा हेवं, आवुसो" ।

"छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा नत्थञ्ञं किञ्ची" ति ?

"मा हेवं, आवुसो" ।

"छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा अत्थि च नत्थि च अञ्ञं किञ्ची" ति ?

"मा हेवं, आवुसो" ।

"छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा नेवत्थि नो नत्थञ्ञं किञ्ची" ति ?

"मा हेवं, आवुसो" ।

३. "'छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा अत्थञ्ञं किञ्ची' ति, इति पुट्ठो समानो – 'मा हेवं, आवुसो' ति

---

१. महाकोट्ठितो – स्या०, रो० । २. साराणीयं – स्या०, रो० ।

वदेसि । 'छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा नत्थञ्ञं किञ्ची' ति, इति पुट्ठो समानो – 'मा हेवं, आवुसो' ति वदेसि । 'छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा अत्थि च नत्थि च अञ्ञं किञ्ची' ति, इति पुट्ठो समानो – 'मा हेवं, आवुसो' ति वदेसि । 'छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा नेवत्थि नो नत्थञ्ञं किञ्ची' ति, इति पुट्ठो समानो – 'मा हेवं, आवुसो' ति वदेसि । यथा कथं पनावुसो, इमस्स भासितस्स अत्थो दट्ठब्बो" ति ?

४. "'छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा अत्थञ्ञं किञ्ची' ति, इति वदं अप्पपञ्चं पपञ्चेति । 'छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा नत्थञ्ञं किञ्ची' ति, इति वदं अप्पपञ्चं पपञ्चेति । 'छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा अत्थि च नत्थि च अञ्ञं किञ्ची' ति, इति वदं अप्पपञ्चं पपञ्चेति । 'छन्नं, आवुसो, फस्सायतनानं असेसविरागनिरोधा नेवत्थि नो नत्थञ्ञं किञ्ची' ति, इति वदं अप्पपञ्चं पपञ्चेति । यावता, आवुसो, छन्नं फस्सायतनानं गति तावता पपञ्चस्स गति । यावता
पपञ्चस्स गति तावता छन्नं फस्सायतनानं गति । छन्नं, आवुसो, फस्सा- R. 163
यतनानं असेसविरागनिरोधा पपञ्चनिरोधो पपञ्चवूपसमो" ति ।

---

५. उपवाणसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा उपवाणो येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुप- B. 482
सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा उपवाणो आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच – "किं नु खो, आवुसो सारिपुत्त[1], विज्जायन्तकरो होती" ति ?

"नो हिदं, आवुसो" ।

"किं पनावुसो सारिपुत्त, चरणेनन्तकरो होती" ति ?

"नो हिदं, आवुसो" ।

"किं पनावुसो सारिपुत्त, विज्जाचरणेनन्तकरो होती" ति ?

"नो हिदं, आवुसो" ।

---

१. स्या० पोत्थके नत्थि ।

"किं पनावुसो सारिपुत्त, अञ्ञत्र विज्जाचरणेनन्तकरो होती" ति ?

"नो हिदं, आवुसो" ।

२. "'किं नु खो, आवुसो सारिपुत्त, विज्जायन्तकरो होती' ति, इति पुट्ठो समानो – 'नो हिदं, आवुसो' ति वदेसि । 'किं पनावुसो सारिपुत्त, चरणेनन्तकरो होती' ति, इति पुट्ठो समानो – 'नो हिदं, आवुसो' ति वदेसि । 'किं पनावुसो सारिपुत्त, विज्जाचरणेनन्तकरो होती' ति, इति पुट्ठो समानो – 'नो हिदं, आवुसो' ति वदेसि । 'किं पनावुसो सारिपुत्त, अञ्ञत्र विज्जाचरणेनन्तकरो होती' ति, इति पुट्ठो समानो – 'नो हिदं, आवुसो' ति वदेसि । यथा कथं पनावुसो, अन्तकरो होती" ति ?

३. "विज्जाय चे, आवुसो, अन्तकरो अभविस्स, सउपादानो व समानो अन्तकरो अभविस्स । चरणेन चे, आवुसो, अन्तकरो अभविस्स, सउपादानो व समानो अन्तकरो अभविस्स । विज्जाचरणेन चे, आवुसो, अन्तकरो अभविस्स, सउपादानो व समानो अन्तकरो अभविस्स । अञ्ञत्र विज्जाचरणेन चे, आवुसो, अन्तकरो अभविस्स, पुथुज्जनो अन्तकरो अभविस्स । पुथुज्जनो हि, आवुसो, अञ्ञत्र विज्जाचरणेन । चरणविपन्नो खो, आवुसो, यथाभूतं न जानाति न पस्सति । चरणसम्पन्नो
R.164 यथाभूतं जानाति पस्सति । यथाभूतं जानं पस्सं अन्तकरो होती" ति ।

---

६. आयाचनसुत्तं

१. "सद्धो, भिक्खवे, भिक्खु एवं सम्मा आयाचमानो आयाचेय्य – 'तादिसो होमि यादिसा सारिपुत्तमोग्गल्लाना' ति । एसा,
B.483 भिक्खवे, तुला एतं पमाणं मम सावकानं भिक्खूनं, यदिदं सारिपुत्तमोग्गल्लाना ।

२. "सद्धा, भिक्खवे, भिक्खुनी एवं सम्मा आयाचमाना आयाचेय्य – 'तादिसा होमि यादिसा खेमा च भिक्खुनी उप्पलवण्णा चा' ति । एसा, भिक्खवे, तुला एतं पमाणं मम साविकानं भिक्खुनीनं, यदिदं खेमा च भिक्खुनी उप्पलवण्णा च ।

---

१. नु खो आवुसो – स्या०, रो० ।

सम्मप्पञ्ञाय दिस्वा वायोधातुया निब्बिन्दति, वायोधातुया चित्तं विराजेति ।

६. "यतो खो, राहुल, भिक्खु इमासु चतूसु धातूसु नेवत्तानं न अत्तनियं समनुपस्सति, अयं वुच्चति, राहुल, भिक्खु अच्छेच्छि तण्हं, विवत्तयि संयोजनं, सम्मा मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा" ति ।

---

८. जम्बालीसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अञ्ञतरं सन्तं चेतोविमुत्तिं उपसम्पज्ज विहरति । सो सक्कायनिरोधं मनसि करोति । तस्स सक्कायनिरोधं मनसि करोतो सक्कायनिरोधे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति नाधिमुच्चति । तस्स खो एवं[1], भिक्खवे, भिक्खुनो न सक्कायनिरोधो पाटिकङ्खो । सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो लेपगतेन[2] हत्थेन साखं गण्हेय्य, तस्स सो हत्थो सज्जेय्य[3] पि गण्हेय्य पि[3] वज्झेय्य[4] पि; एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु अञ्ञतरं सन्तं चेतोविमुत्तिं उपसम्पज्ज विहरति । सो सक्कायनिरोधं मनसि करोति । तस्स सक्कायनिरोधं मनसि करोतो सक्कायनिरोधे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति नाधिमुच्चति । तस्स खो एवं, भिक्खवे, भिक्खुनो न सक्कायनिरोधो पाटिकङ्खो ।

B. 485 २. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु अञ्ञतरं सन्तं चेतोविमुत्तिं
R. 166 उपसम्पज्ज विहरति । सो सक्कायनिरोधं मनसि करोति । तस्स सक्कायनिरोधं मनसि करोतो सक्कायनिरोधे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति अधिमुच्चति । तस्स खो एवं, भिक्खवे, भिक्खुनो सक्कायनिरोधो पाटिकङ्खो । सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो सुद्धेन हत्थेन साखं गण्हेय्य, तस्स सो हत्थो नेव सज्जेय्य न गण्हेय्य न वज्झेय्य; एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु अञ्ञतरं सन्तं चेतोविमुत्तिं उपसम्पज्ज विहरति । सो सक्कायनिरोधं मनसि करोति । तस्स सक्कायनिरोधं मनसि करोतो सक्कायनिरोधे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति अधिमुच्चति । तस्स खो एवं, भिक्खवे, भिक्खुनो सक्कायनिरोधो पाटिकङ्खो ।

---

१. एतं – सी०, स्या०, रो० । २. लसगतेन – सी०, रो०; लापगतेन – स्या० ।
३–३. सज्जेय्यापि गण्हेय्यापि – रो० । ४. सज्जेय्या – सी० ।

५. पञ्चकनिपातो

३. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु अञ्ञतरं सन्तं चेतोविमुत्तिं उपसम्पज्ज विहरति । सो अविज्जाप्पभेदं[1] मनसि करोति । तस्स अविज्जाप्पभेदं मनसि करोतो अविज्जाप्पभेदे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति नाधिमुच्चति । तस्स खो एवं, भिक्खवे, भिक्खुनो न अविज्जाप्पभेदो पाटिकङ्खो । सेय्यथापि, भिक्खवे, जम्बाली अनेकवस्सगणिका । तस्सा पुरिसो यानि चेव आयमुखानि तानि पिदहेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि विवरेय्य, देवो च न सम्मा धारं अनुप्पवेच्छेय्य । एवं हि तस्सा, भिक्खवे, जम्बालिया न आळिप्पभेदो[2] पाटिकङ्खो । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु[3] अञ्ञतरं सन्तं चेतोविमुत्तिं उपसम्पज्ज विहरति । सो अविज्जाप्पभेदं मनसि करोति । तस्स अविज्जाप्पभेदं मनसि करोतो अविज्जाप्पभेदे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति नाधिमुच्चति । तस्स खो एवं, भिक्खवे, भिक्खुनो न अविज्जाप्पभेदो पाटिकङ्खो ।

४. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु अञ्ञतरं सन्तं चेतोविमुत्तिं उपसम्पज्ज विहरति । सो अविज्जाप्पभेदं मनसि करोति । तस्स अविज्जाप्पभेदं मनसि करोतो अविज्जाप्पभेदे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति अधिमुच्चति[4] । तस्स खो एवं, भिक्खवे, भिक्खुनो अविज्जाप्पभेदो पाटिकङ्खो । सेय्यथापि, भिक्खवे, जम्बाली अनेकवस्सगणिका । तस्सा पुरिसो यानि चेव आयमुखानि तानि विवरेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि पिदहेय्य, देवो च सम्मा धारं अनुप्पवेच्छेय्य । एवं हि तस्सा, भिक्खवे, जम्बालिया आळिप्पभेदो पाटिकङ्खो । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु अञ्ञतरं सन्तं चेतोविमुत्तिं उपसम्पज्ज विहरति । B. 406 सो अविज्जाप्पभेदं मनसि करोति । तस्स अविज्जाप्पभेदं मनसि R. 167 करोतो अविज्जाप्पभेदे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति अधिमुच्चति । तस्स खो एवं, भिक्खवे, भिक्खुनो अविज्जाप्पभेदो पाटिकङ्खो । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

---

१. अविज्जापभेदं – रो० । २. आलिप्पभेदो – स्या०, रो० । ३. भिक्खुनो – रो० । ४. विमुच्चति – रो० ।

९. निब्बानसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच – "को नु खो, आवुसो सारिपुत्त, हेतु को पच्चयो, येन मिधेकच्चे सत्ता दिट्ठेव धम्मे न परिनिब्बायन्ती" ति ?

२. "इधावुसो आनन्द, सत्ता इमा हानभागिया सञ्ञा ति यथाभूतं नप्पजानन्ति, इमा ठितिभागिया सञ्ञा ति यथाभूतं नप्पजानन्ति, इमा विसेसभागिया सञ्ञा ति यथाभूतं नप्पजानन्ति, इमा निब्बेधभागिया सञ्ञा ति यथाभूतं नप्पजानन्ति। अयं खो, आवुसो आनन्द, हेतु अयं पच्चयो, येन मिधेकच्चे सत्ता दिट्ठेव धम्मे न परिनिब्बायन्ती" ति।

३. "को पनावुसो सारिपुत्त, हेतु को पच्चयो, येन मिधेकच्चे सत्ता दिट्ठेव धम्मे परिनिब्बायन्ती" ति ?

"इधावुसो आनन्द, सत्ता इमा हानभागिया सञ्ञा ति यथाभूतं पजानन्ति, इमा ठितिभागिया सञ्ञा ति यथाभूतं पजानन्ति, इमा विसेसभागिया सञ्ञा ति यथाभूतं पजानन्ति, इमा निब्बेधभागिया सञ्ञा ति यथाभूतं पजानन्ति। अयं खो, आवुसो आनन्द, हेतु अयं पच्चयो, येन मिधेकच्चे सत्ता दिट्ठेव धम्मे परिनिब्बायन्ती" ति।

---

१०. महापदेससुत्तं

१. एकं समयं भगवा भोगनगरे विहरति आनन्दचेतिये। तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "भिक्खवो" ति। "भदन्ते" ति
B. 187 ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच – "चत्तारोमे,
R. 163 भिक्खवे, महापदेसे देसेस्सामि, तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति। "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच –

२. "कतमे[1], भिक्खवे, चत्तारो महापदेसा ? इध, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य – 'सम्मुखा मेतं, आवुसो, भगवतो सुतं सम्मुखा

---

१. कतमे च – स्या०, रो०।

पटिग्गहितं – अयं धम्मो, अयं विनयो, इदं सत्थुसासनं' ति। तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो भासितं नेव अभिनन्दितब्बं नप्पटिक्कोसितब्बं। अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा तानि पदब्यञ्जनानि साधुकं उग्गहेत्वा सुत्ते ओतारेतब्बानि, विनये सन्दस्सेतब्बानि। तानि चे सुत्ते ओतारियमानानि विनये सन्दस्सियमानानि न चेव सुत्ते ओतरन्ति न विनये सन्दिस्सन्ति, निट्ठमेत्थ गन्तब्बं–'अद्धा, इदं न चेव तस्स भगवतो वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स; इमस्स च भिक्खुनो दुग्गहितं' ति। इति हेतं[1], भिक्खवे, छड्डेय्याथ।

३. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य – 'सम्मुखा मेतं, आवुसो, भगवतो सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं – अयं धम्मो, अयं विनयो, इदं सत्थुसासनं' ति। तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो भासितं नेव अभिनन्दितब्बं नप्पटिक्कोसितब्बं। अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा तानि पदब्यञ्जनानि साधुकं उग्गहेत्वा सुत्ते ओतारेतब्बानि, विनये सन्दस्सेतब्बानि। तानि चे सुत्ते ओतारियमानानि विनये सन्दस्सियमानानि सुत्ते चेव ओतरन्ति विनये च सन्दिस्सन्ति, निट्ठमेत्थ गन्तब्बं – 'अद्धा, इदं तस्स भगवतो वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स; इमस्स च भिक्खुनो सुग्गहितं' ति। इदं[2], भिक्खवे, पठमं महापदेसं धारेय्याथ।

४. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य – 'असुकस्मिं[3] नाम आवासे सङ्घो विहरति सथेरो सपामोक्खो। तस्स मे सङ्घस्स सम्मुखा सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं – अयं धम्मो, अयं विनयो, इदं सत्थुसासनं' ति। तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो भासितं नेव अभिनन्दितब्बं नप्पटिक्कोसितब्बं। अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा तानि पदब्यञ्जनानि D. 488 साधुकं उग्गहेत्वा सुत्ते ओतारेतब्बानि, विनये सन्दस्सेतब्बानि। तानि चे सुत्ते ओतारियमानानि विनये सन्दस्सियमानानि न चेव सुत्ते ओतरन्ति न विनये सन्दिस्सन्ति, निट्ठमेत्थ गन्तब्बं – 'अद्धा, इदं न चेव तस्स भगवतो वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स; तस्स च सङ्घस्स R. 169 दुग्गहितं' ति। इति हेतं, भिक्खवे, छड्डेय्याथ।

५. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य – 'अमुकस्मिं नाम आवासे सङ्घो विहरति सथेरो सपामोक्खो। तस्स मे सङ्घस्स सम्मुखा

१. हिदं – सी०; हीद – स्या०। २. इमं – रो०। ३. अमुकस्मिं – स्या०, रो०।

सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं – अयं धम्मो, अयं विनयो, इदं सत्थुसासनं' ति। तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो भासितं नेव अभिनन्दितब्बं नप्पटिक्कोसितब्बं। अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा तानि पदब्यञ्जनानि साधुकं उग्गहेत्वा सुत्ते ओतारेतब्बानि, विनये सन्दस्सेतब्बानि। तानि चे सुत्ते ओतारियमानानि विनये सन्दस्सियमानानि सुत्ते चेव ओतरन्ति विनये च सन्दिस्सन्ति, निट्ठमेत्थ गन्तब्बं – 'अद्धा, इदं तस्स भगवतो वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स; तस्स च सङ्घस्स सुग्गहितं' ति। इदं, भिक्खवे, दुतियं महापदेसं धारेय्याथ।

६. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य – 'असुकस्मिं नाम आवासे सम्बहुला थेरा भिक्खू विहरन्ति बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा मातिकाधरा। तेसं मे थेरानं सम्मुखा सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं – अयं धम्मो, अयं विनयो, इदं सत्थुसासनं' ति। तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो भासितं नेव अभिनन्दितब्बं नप्पटिक्कोसितब्बं। अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा तानि पदब्यञ्जनानि साधुकं उग्गहेत्वा सुत्ते ओतारेतब्बानि, विनये सन्दस्सेतब्बानि। तानि चे सुत्ते ओतारियमानानि विनये सन्दस्सियमानानि न चेव सुत्ते ओतरन्ति न विनये सन्दिस्सन्ति, निट्ठमेत्थ गन्तब्बं – 'अद्धा, इदं न चेव तस्स भगवतो वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स; तेसं च थेरानं दुग्गहितं' ति। इति हेतं, भिक्खवे, छड्डेय्याथ।

७. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य – 'असुकस्मिं नाम आवासे सम्बहुला थेरा भिक्खू विहरन्ति बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा मातिकाधरा। तेसं मे थेरानं सम्मुखा सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं – अयं धम्मो, अयं विनयो, इदं सत्थुसासनं' ति। तस्स भिक्खवे, भिक्खुनो
3. 489 भासितं नेव अभिनन्दितब्बं नप्पटिक्कोसितब्बं। अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा तानि पदब्यञ्जनानि साधुकं उग्गहेत्वा सुत्ते ओतारेतब्बानि, विनये सन्दस्सेतब्बानि। तानि चे सुत्ते ओतारियमानानि विनये सन्दस्सियमानानि सुत्ते चेव ओतरन्ति विनये च सन्दिस्सन्ति, निट्ठमेत्थ गन्तब्बं – 'अद्धा, इदं तस्स भगवतो वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स; तेसं च थेरानं सुग्गहितं' ति। इदं, भिक्खवे, ततियं महापदेसं धारेय्याथ।

८. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य – 'असुकस्मिं नाम आवासे एको थेरो भिक्खु विहरति बहुस्सुतो आगतागमो धम्मधरो

विनयधरो मातिकाधरो । तस्स मे थेरस्स सम्मुखा सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं – अयं धम्मो, अयं विनयो, इदं सत्थुसासनं' ति । तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो भासितं नेव अभिनन्दितब्बं नप्पटिक्कोसितब्बं । अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा तानि पदब्यञ्जनानि साधुकं उग्गहेत्वा सुत्ते ओतारेतब्बानि, विनये सन्दस्सेतब्बानि । तानि चे सुत्ते ओतारियमानानि विनये सन्दस्सियमानानि न चेव सुत्ते ओतरन्ति न विनये सन्दिस्सन्ति, निट्ठमेत्थ गन्तब्बं–'अद्धा, इदं न[1] चेव[1] तस्स भगवतो वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स; तस्स च थेरस्स दुग्गहितं' ति । इति हेतं, भिक्खवे, छड्डेय्याथ ।

६. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य – 'असुकस्मिं नाम आवासे एको थेरो भिक्खु विहरति बहुस्सुतो आगतागमो धम्मधरो विनयधरो मातिकाधरो । तस्स मे थेरस्स सम्मुखा सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं – अयं धम्मो, अयं विनयो, इदं सत्थुसासनं' ति । तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो भासितं नेव अभिनन्दितब्बं नप्पटिक्कोसितब्बं । अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा तानि पदब्यञ्जनानि साधुकं उग्गहेत्वा सुत्ते ओतारेतब्बानि, विनये सन्दस्सेतब्बानि । तानि चे सुत्ते ओतारियमानानि विनये सन्दस्सियमानानि सुत्ते चेव ओतरन्ति विनये च सन्दिस्सन्ति, निट्ठमेत्थ गन्तब्बं – 'अद्धा, इदं तस्स भगवतो वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स; तस्स च थेरस्स सुग्गहितं' ति । इदं, भिक्खवे, चतुत्थं महापदेसं धारेय्याथ । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो महापदेसा" ति ।

सञ्चेतनियवग्गो अट्ठारसमो ।

तस्सुद्दानं

चेतना विभत्ति कोट्ठिको[2], आनन्दो[3] उपवाणपञ्चमं । B. 400
आयाचनराहुलजम्बाली, निब्बानं महापदेसेना[4] ति ॥

———o———

१९. ब्राह्मणवग्गो

१. योधाजीवसुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो योधाजीवो[5] राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अङ्गं तेव सङ्खं गच्छति । कतमेहि

१–१. रो० पोत्थके नत्थि । २. कोट्ठिक – रो० । ३. आनन्द – रो० । ४. महापदेसेन वग्गो – रो० । ५. योधाजीवो – रो० ।

चतूहि ? इध, भिक्खवे, योधाजीवो ठानकुसलो च होति, दूरेपाती च, अक्खणवेधी च, महतो च कायस्स पदालेता । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि अङ्गेहि समन्नागतो योधाजीवो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो R. 171 अङ्गं तेव सङ्खं गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ठानकुसलो च होति, दूरेपाती च, अक्खणवेधी च, महतो च कायस्स पदालेता ।

२. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु ठानकुसलो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति ... पे० ... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु ठानकुसलो होति ।

३. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु दूरेपाती होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु यं किञ्चि रूपं अतीतानागतपच्चुप्पन्नं अज्झत्तं वा बहिद्धा वा ओळारिकं वा सुखुमं वा हीनं वा पणीतं वा यं दूरे सन्तिके वा, सब्बं रूपं 'नेतं मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्ञाय पस्सति । या काचि वेदना ... या काचि सञ्ञा ... ये केचि सङ्खारा ... यं किञ्चि विञ्ञाणं अतीतानागतपच्चुप्पन्नं अज्झत्तं वा बहिद्धा वा ओळारिकं वा सुखुमं वा हीनं वा पणीतं वा यं दूरे सन्तिके वा, सब्बं विञ्ञाणं 'नेतं मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्ञाय पस्सति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु दूरेपाती होति ।

B. 491 ४. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अक्खणवेधी होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं पजानाति ... पे० ... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु अक्खणवेधी होति ।

५. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु महतो कायस्स पदालेता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु महन्तं अविज्जाक्खन्धं पदालेता[1] । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु महतो कायस्स पदालेता होति । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे० ... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति ।

---

१. पदालेति – स्या०, रो० ।

२. पाटिभोगसुत्तं

१. "चतुन्नं, भिक्खवे, धम्मानं नत्थि कोचि पाटिभोगो – समणो R. 172
वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मिं।

२. "कतमेसं चतुन्नं? 'जराधम्मं मा जीरी[1]' ति नत्थि कोचि पाटिभोगो – समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मिं; 'ब्याधिधम्मं[2] मा ब्याधियी' ति नत्थि कोचि पाटिभोगो – समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मिं; 'मरणधम्मं मा[3] मीयी[3]' ति नत्थि कोचि पाटिभोगो – समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मिं; 'यानि खो पन तानि पुब्बे[4] अत्तना कतानि[4] पापकानि कम्मानि सङ्किलेसिकानि पोनोब्भविकानि सदरानि दुक्खविपाकानि आयतिं जातिजरामरणिकानि, तेसं विपाको मा निब्बत्ती' ति नत्थि कोचि पाटिभोगो – समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मिं।

३. "इमेसं खो, भिक्खवे, चतुन्नं धम्मानं नत्थि कोचि पाटिभोगो – समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मिं" ति।

---

३. सुतसुत्तं

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दक-
निवापे। अथ खो वस्सकारो ब्राह्मणो मगधमहामत्तो येन भगवा B. 492
तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो वस्सकारो ब्राह्मणो मगधमहामत्तो भगवन्तं एतदवोच –

२. "अहं[5] हि, भो गोतम, एवंवादी एवंदिट्ठि[6] – 'यो कोचि दिट्ठं भासति – एवं मे दिट्ठं ति, नत्थि ततो दोसो; यो कोचि सुतं भासति – एवं मे सुतं ति, नत्थि ततो दोसो; यो कोचि मुतं भासति – एवं मे मुतं ति, नत्थि ततो दोसो; यो कोचि विञ्ञातं भासति – एवं मे विञ्ञातं ति, नत्थि ततो दोसो'" ति।

---

१. जिरी – स्या०; जीवी – रो०। २. ब्याधिधम्म – रो०। ३-३. मा मिय्यी – स्या०; मा मिय्यी – रो०। ४-४. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। ५. मय – स्या०। ६. एवंदिट्ठी – सी०, स्या०, रो०।

३. "नाहं, ब्राह्मण, सब्बं दिट्ठं भासितब्बं ति वदामि; न पनाहं, ब्राह्मण, सब्बं दिट्ठं न भासितब्बं ति वदामि; नाहं, ब्राह्मण, सब्बं सुतं R. 173 भासितब्बं ति वदामि; न पनाहं, ब्राह्मण, सब्बं सुतं न भासितब्बं ति वदामि; नाहं, ब्राह्मण, सब्बं मुतं भासितब्बं ति वदामि; न पनाहं, ब्राह्मण, सब्बं मुतं न भासितब्बं ति वदामि; नाहं, ब्राह्मण, सब्बं विञ्ञातं भासितब्बं ति वदामि; न पनाहं, ब्राह्मण, सब्बं विञ्ञातं न भासितब्बं ति वदामि।

४. "यं हि, ब्राह्मण, दिट्ठं भासतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूपं दिट्ठं न भासितब्बं ति वदामि। यं च ख्वस्स, ब्राह्मण, दिट्ठं अभासतो[1] कुसला[1] धम्मा परिहायन्ति, अकुसला[2] धम्मा अभिवड्ढन्ति, एवरूपं दिट्ठं भासितब्बं ति वदामि।

५. "यं हि, ब्राह्मण, सुतं भासतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूपं सुतं न भासितब्बं ति वदामि। यं च ख्वस्स, ब्राह्मण, सुतं अभासतो कुसला धम्मा परिहायन्ति, अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, एवरूपं सुतं भासितब्बं ति वदामि।

६. "यं हि, ब्राह्मण, मुतं भासतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूपं मुतं न भासितब्बं ति वदामि। यं च ख्वस्स, ब्राह्मण, मुतं अभासतो कुसला धम्मा परिहायन्ति, अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, एवरूपं मुतं भासितब्बं ति वदामि।

D. 493 ७. "यं हि, ब्राह्मण, विञ्ञातं भासतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूपं विञ्ञातं न भासितब्बं ति वदामि। यं च ख्वस्स, ब्राह्मण, विञ्ञातं अभासतो कुसला धम्मा परिहायन्ति, अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, एवरूपं विञ्ञातं भासितब्बं ति वदामी" ति।

अथ खो वस्सकारो ब्राह्मणो मगधमहामत्तो भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना पक्कामी ति।

---

४. अभयसुत्तं

१. अथ खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं सारणीयं

१–१. भासतो अकुसला – स्या०, रो०। २. कुसला – स्या०, रो०।

वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच –

२. "अहं[1] हि, भो गोतम, एवंवादी एवंदिट्ठि – 'नत्थि यो[2] मरणधम्मो समानो न भायति, न सन्तासं आपज्जति मरणस्सा'" ति ।

"अत्थि, ब्राह्मण, मरणधम्मो समानो भायति, सन्तासं आपज्जति मरणस्स; अत्थि पन, ब्राह्मण, मरणधम्मो समानो न भायति, न सन्तासं आपज्जति मरणस्स ।

३. "कतमो च, ब्राह्मण, मरणधम्मो समानो भायति, सन्तासं आपज्जति मरणस्स ? इध, ब्राह्मण, एकच्चो कामेसु अवीतरागो होति अविगतच्छन्दो[3] अविगतपेमो अविगतपिपासो अविगतपरिळाहो अविगत- R.174 तण्हो । तमेनं अञ्ञतरो गाळ्हो रोगातङ्को फुसति । तस्स अञ्ञतरेन गाळ्हेन रोगातङ्केन फुट्ठस्स एवं होति – 'पिया वत मं कामा जहिस्सन्ति, पिये चाहं[4] कामे जहिस्सामी' ति । सो सोचति किलमति परिदेवति, उरत्താळिं[5] कन्दति, सम्मोहं आपज्जति । अयं खो, ब्राह्मण, मरणधम्मो समानो भायति, सन्तासं आपज्जति मरणस्स ।

४. "पुन च परं, ब्राह्मण, इधेकच्चो काये अवीतरागो होति अविगतच्छन्दो अविगतपेमो अविगतपिपासो अविगतपरिळाहो अविगततण्हो । तमेनं अञ्ञतरो गाळ्हो रोगातङ्को फुसति । तस्स अञ्ञतरेन गाळ्हेन रोगातङ्केन फुट्ठस्स एवं होति – 'पियो वत मं कायो जहिस्सति, पियं चाहं B. 494 कायं जहिस्सामी' ति । सो सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळिं कन्दति, सम्मोहं आपज्जति । अयं पि खो, ब्राह्मण, मरणधम्मो समानो भायति, सन्तासं आपज्जति मरणस्स ।

५. "पुन च परं, ब्राह्मण, इधेकच्चो अकतकल्याणो होति अकतकुसलो अकतभीरुत्ताणो कतपापो कतलुद्दो कतकिब्बिसो । तमेनं अञ्ञतरो गाळ्हो रोगातङ्को फुसति । तस्स अञ्ञतरेन गाळ्हेन रोगातङ्केन फुट्ठस्स एवं होति – 'अकतं वत मे कल्याणं, अकतं कुसलं, अकतं भीरुत्ताणं; कतं पापं, कतं लुद्दं, कतं किब्बिसं । यावता, भो, अकतकल्याणानं अकतकुसलानं अकतभीरुत्ताणानं कतपापानं कतलुद्दानं कतकिब्बिसानं गति तं गतिं पेच्च गच्छामी' ति । सो सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळिं

१. मयं – स्या० । २. सो – स्या०, रो० । ३. अविगतछन्दो – रो० । ४. वाहं – रो० । ५. उरत्थलं – रो० ।

कन्दति, सम्मोहं आपज्जति। अयं पि खो, ब्राह्मण, मरणधम्मो समानो भायति, सन्तासं आपज्जति मरणस्स।

६. "पुन च परं, ब्राह्मण, इधेकच्चो कङ्खी होति विचिकिच्छी अनिट्ठङ्गतो सद्धम्मे। तमेनं अञ्ञतरो गाळ्हो रोगातङ्को फुसति। तस्स अञ्ञतरेन गाळ्हेन रोगातङ्केन फुट्ठस्स एवं होति – 'कङ्खी वतम्हि विचिकिच्छी अनिट्ठङ्गतो सद्धम्मे' ति। सो सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळिं कन्दति, सम्मोहं आपज्जति। अयं पि खो, ब्राह्मण, मरणधम्मो समानो भायति, सन्तासं आपज्जति मरणस्स। इमे खो, ब्राह्मण, चत्तारो मरणधम्मा समाना भायन्ति, सन्तासं आपज्जन्ति मरणस्स।

R. 175 ७. "कतमो च, ब्राह्मण, मरणधम्मो समानो न भायति, न सन्तासं आपज्जति मरणस्स? इध, ब्राह्मण, एकच्चो कामेसु वीतरागो होति विगतच्छन्दो विगतपेमो विगतपिपासो विगतपरिळाहो विगततण्हो। तमेनं अञ्ञतरो गाळ्हो रोगातङ्को फुसति। तस्स अञ्ञतरेन गाळ्हेन रोगातङ्केन फुट्ठस्स न एवं होति – 'पिया वत मं कामा जहिस्सन्ति, पिये चाहं कामे जहिस्सामी' ति। सो न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळिं कन्दति, न सम्मोहं आपज्जति। अयं खो, ब्राह्मण, मरणधम्मो समानो न भायति, न सन्तासं आपज्जति मरणस्स[1]।

B. 495 ८. "पुन च परं, ब्राह्मण, इधेकच्चो काये वीतरागो होति विगतच्छन्दो विगतपेमो विगतपिपासो विगतपरिळाहो विगततण्हो। तमेनं अञ्ञतरो गाळ्हो रोगातङ्को फुसति। तस्स अञ्ञतरेन गाळ्हेन रोगातङ्केन फुट्ठस्स न एवं होति – 'पियो वत मं कायो जहिस्सति, पियं चाहं कायं जहिस्सामी' ति। सो न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळिं कन्दति, न सम्मोहं आपज्जति। अयं पि खो, ब्राह्मण, मरणधम्मो समानो न भायति, न सन्तासं आपज्जति मरणस्स।

९. "पुन च परं, ब्राह्मण, इधेकच्चो अकतपापो होति अकतलुद्दो अकतकिब्बिसो कतकल्याणो कतकुसलो कतभीरुत्ताणो। तमेनं अञ्ञतरो गाळ्हो रोगातङ्को फुसति। तस्स अञ्ञतरेन गाळ्हेन रोगातङ्केन फुट्ठस्स एवं होति – 'अकतं वत मे पापं, अकतं लुद्दं, अकतं किब्बिसं; कतं कल्याणं, कतं कुसलं, कतं भीरुत्ताणं। यावता, भो, अकतपापानं अकतलुद्दानं अकत-

१. स्या० पोत्थके नत्थि।

किब्बिसानं कतकल्याणानं कतकुसलानं कतभीरुत्ताणानं गति तं गतिं पेच्च गच्छामी' ति। सो न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्तािळ कन्दति, न सम्मोहं आपज्जति। अयं पि खो, ब्राह्मण, मरणधम्मो समानो न भायति, न सन्तासं आपज्जति मरणस्स।

१०. "पुन च परं, ब्राह्मण, इधेकच्चो अकङ्खी होति अविचिकिच्छी निट्ठङ्गतो सद्धम्मे। तमेनं अञ्ञतरो गाळ्हो रोगातङ्को फुसति। तस्स अञ्ञतरेन गाळ्हेन रोगातङ्केन फुट्ठस्स एवं होति – 'अकङ्खी वतम्हि अविचिकिच्छी निट्ठङ्गतो सद्धम्मे' ति। सो न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्तािळ कन्दति, न सम्मोहं आपज्जति। अयं पि खो, R. 176 ब्राह्मण, मरणधम्मो समानो न भायति, न सन्तासं आपज्जति मरणस्स। इमे खो, ब्राह्मण, चत्तारो मरणधम्मा समाना न भायन्ति, न सन्तासं आपज्जन्ति[1] मरणस्सा" ति।

११. "अभिक्कन्तं, भो गोतम, अभिक्कन्तं, भो गोतम ...पे०... उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं" ति।

---

५. समणसच्चसुत्तं

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते। B. 496 तेन खो पन समयेन सम्बहुला अभिञ्ञाता अभिञ्ञाता परिब्बाजका सिप्पिनिकातीरे[2] परिब्बाजकारामे पटिवसन्ति, सेय्यथीदं[3] अन्नभारो[4] वरधरो[5] सकुलुदायि च परिब्बाजको अञ्ञे च अभिञ्ञाता अभिञ्ञाता परिब्बाजका। अथ खो भगवा सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो येन सिप्पिनिकातीरे परिब्बाजकारामो तेनुपसङ्कमि।

२. तेन खो पन समयेन तेसं अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं सन्निसिन्नानं सन्निपतितानं अयमन्तरा कथा उदपादि – "इति पि ब्राह्मणसच्चानि, इति पि ब्राह्मणसच्चानी" ति। अथ खो भगवा येन ते परिब्बाजका तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि। निसज्ज खो भगवा ते परिब्बाजके एतदवोच –

---

१. आपज्जति – रो०। २. सप्पिनियातीरे – स्या०, रो०। ३. सेय्यथिदं – म०। ४. अन्तभारो – रो०। ५. वधरो – स्या०।

३. "काय नुत्थ, परिब्बाजका, एतरहि कथाय सन्निसिन्ना[1], का च पन वो अन्तराकथा विप्पकता" ति ?

"इध, भो गोतम, अम्हाकं सन्निसिन्नानं सन्निपतितानं अयमन्तराकथा उदपादि – 'इति पि ब्राह्मणसच्चानि, इति पि ब्राह्मणसच्चानी'" ति ।

४. "चत्तारिमानि, परिब्बाजका, ब्राह्मणसच्चानि मया सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदितानि । कतमानि चत्तारि ? इध, परिब्बाजका, ब्राह्मणो एवमाह – 'सब्बे पाणा अवज्झा[2]' ति । इति वदं ब्राह्मणो सच्चं आह, नो मुसा । सो तेन न समणो ति मञ्ञति, न ब्राह्मणो ति मञ्ञति, न सेय्योहमस्मी ति मञ्ञति, न सदिसोहमस्मी ति मञ्ञति, न हीनोहमस्मी ति मञ्ञति । अपि च यदेव तत्थ सच्चं तदभिञ्ञाय पाणानंयेव अनुद्दयाय[3] अनुकम्पाय पटिपन्नो होति ।

R. 177 ५. "पुन च परं, परिब्बाजका, ब्राह्मणो एवमाह – 'सब्बे कामा अनिच्चा दुक्खा विपरिणामधम्मा' ति । इति वदं ब्राह्मणो सच्चमाह, नो मुसा । सो तेन न समणो ति मञ्ञति, न ब्राह्मणो ति मञ्ञति, न सेय्योहमस्मी ति मञ्ञति, न सदिसोहमस्मी ति मञ्ञति, न हीनोहमस्मी ति मञ्ञति । अपि च यदेव तत्थ सच्चं तदभिञ्ञाय कामानंयेव निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति ।

B. 497 ६. "पुन च परं, परिब्बाजका, ब्राह्मणो एवमाह – सब्बे भवा अनिच्चा ...पे०... तदभिञ्ञाय भवानंयेव निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति ।

७. "पुन च परं, परिब्बाजका, ब्राह्मणो एवमाह – 'नाहं क्वचनि[4] कस्सचि किञ्चनतस्मि न च मम क्वचनि कत्थचि किञ्चनतत्थी' ति । इति वदं ब्राह्मणो सच्चं आह, नो मुसा । सो तेन न समणो ति मञ्ञति, न ब्राह्मणो ति मञ्ञति, न सेय्योहमस्मी ति मञ्ञति, न सदिसोहमस्मी ति मञ्ञति, न हीनोहमस्मी ति मञ्ञति । अपि च यदेव तत्थ सच्चं तदभिञ्ञाय आकिञ्चञ्ञंयेव पटिपदं पटिपन्नो होति । इमानि खो,

---

१. ० सन्निपतिता – रो० । २. अविज्ञा – रो० । ३. अनुद्दयाय – स्या० । ४. क्वचन – सी०, स्या० ।

परिब्बाजका, चत्तारि ब्राह्मणसच्चानि मया सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदितानी" ति ।

---

६. उम्मग्गसुत्तं

१. अथ खो अञ्ञतरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच – "केन नु खो, भन्ते, लोको नीयति, केन लोको परिकस्सति[1], कस्स च उप्पन्नस्स वसं गच्छती" ति ?

२. "साधु साधु, भिक्खु ! भद्दको खो ते, भिक्खु, उम्मग्गो[2], भद्दकं पटिभानं, कल्याणी परिपुच्छा । एवं हि त्वं, भिक्खु, पुच्छसि – 'केन नु खो, भन्ते, लोको नीयति, केन लोको परिकस्सति, कस्स च उप्पन्नस्स वसं गच्छती'"ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"चित्तेन खो, भिक्खु, लोको नीयति, चित्तेन परिकस्सति, चित्तस्स उप्पन्नस्स वसं गच्छती" ति ।

३. "साधु, भन्ते" ति खो सो भिक्खु भगवतो भासितं अभि- R 178
नन्दित्वा अनुमोदित्वा भगवन्तं उत्तरि[3] पञ्हं अपुच्छि – "'बहुस्सुतो धम्मधरो, बहुस्सुतो धम्मधरो' ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भन्ते, बहुस्सुतो धम्मधरो होती" ति ?

४. "साधु साधु, भिक्खु ! भद्दको खो ते, भिक्खु उम्मग्गो, भद्दकं पटिभानं, कल्याणी परिपुच्छा । एवं हि त्वं, भिक्खु, पुच्छसि – 'बहुस्सुतो धम्मधरो, बहुस्सुतो धम्मधरो ति, भन्ते, वुच्चति । कित्ता-
वता नु खो, भन्ते, बहुस्सुतो धम्मधरो होती'" ति ? B. 498

"एवं, भन्ते" ।

"बहू खो, भिक्खु, मया धम्मा देसिता – सुत्तं, गेय्यं, वेय्याकरणं, गाथा, उदानं, इतिवुत्तकं, जातकं, अब्भुतधम्मं, वेदल्लं । चतुप्पदाय[4] चे पि, भिक्खु, गाथाय अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति बहुस्सुतो धम्मरो ति अलं वचनाया" ति ।

---

१. परिकिस्सति – रो० । २. उम्मङ्गो – स्या० । ३. उत्तरिं – स्या०, रो० । ४. चतुप्पादाय – रो० ।

५. "साधु, भन्ते" ति खो सो भिक्खु भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा भगवन्तं उत्तरि पञ्हं अपुच्छि – "'सुतवा निब्बेधिकपञ्ञो, सुतवा निब्बेधिकपञ्ञो' ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भन्ते, सुतवा निब्बेधिकपञ्ञो होती" ति ?

६. "साधु साधु, भिक्खु ! भद्दको खो ते, भिक्खु, उम्मग्गो, भद्दकं पटिभानं, कल्याणी परिपुच्छा । एवं हि त्वं, भिक्खु, पुच्छसि – 'सुतवा निब्बेधिकपञ्ञो, सुतवा निब्बेधिकपञ्ञो ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भन्ते, सुतवा निब्बेधिकपञ्ञो होती'" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"इध, भिक्खु, भिक्खुनो 'इदं दुक्खं' ति सुतं होति, पञ्ञाय चस्स अत्थं अतिविज्झ पस्सति; 'अयं दुक्खसमुदयो' ति सुतं होति, पञ्ञाय चस्स अत्थं अतिविज्झ पस्सति; 'अयं दुक्खनिरोधो' ति सुतं होति, पञ्ञाय चस्स अत्थं अतिविज्झ पस्सति; 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति सुतं होति, पञ्ञाय चस्स अत्थं अतिविज्झ पस्सति । एवं खो, भिक्खु, सुतवा निब्बेधिकपञ्ञो होती" ति ।

७. "साधु, भन्ते" ति खो सो भिक्खु भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा भगवन्तं उत्तरि पञ्हं अपुच्छि – "'पण्डितो महापञ्ञो, पण्डितो महापञ्ञो' ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भन्ते, पण्डितो महापञ्ञो होती" ति ?

R. 179 ८. "साधु साधु खो, भिक्खु ! भद्दको खो ते, भिक्खु, उम्मग्गो, भद्दकं पटिभानं, कल्याणी परिपुच्छा । एवं हि त्वं भिक्खु पुच्छसि – 'पण्डितो महापञ्ञो, पण्डितो महापञ्ञो ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भन्ते, पण्डितो महापञ्ञो होती'" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"इध, भिक्खु, पण्डितो महापञ्ञो नेवत्तब्याबाधाय चेतेति
B. 400 न परब्याबाधाय चेतेति न उभयब्याबाधाय चेतेति अत्तहितपरहितउभयहितसब्बलोकहितमेव[1] चिन्तयमानो चिन्तेति । एवं खो, भिक्खु, पण्डितो महापञ्ञो होती" ति ।

---

१. अत्तहितं परहितं उभयहितं सब्बलोकहितमेव – स्या०, रो० ।

७. वस्सकारसुत्तं

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे। अथ खो वस्सकारो ब्राह्मणो मगधमहामत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो वस्सकारो ब्राह्मणो मगधमहामत्तो भगवन्तं एतदवोच –

२. "जानेय्य नु खो, भो गोतम, असप्पुरिसो असप्पुरिसं – 'असप्पुरिसो अयं भवं'" ति ?

"अट्ठानं खो एतं, ब्राह्मण, अनवकासो यं असप्पुरिसो असप्पुरिसं जानेय्य – 'असप्पुरिसो अयं भवं'" ति।

"जानेय्य पन, भो गोतम, असप्पुरिसो सप्पुरिसं – 'सप्पुरिसो अयं भवं'" ति ?

"एतं पि खो, ब्राह्मण, अट्ठानं अनवकासो यं असप्पुरिसो सप्पुरिसं जानेय्य – 'सप्पुरिसो अयं भवं'" ति।

"जानेय्य नु खो, भो गोतम, सप्पुरिसो सप्पुरिसं – 'सप्पुरिसो अयं भवं'" ति ?

"ठानं खो एतं, ब्राह्मण, विज्जति यं सप्पुरिसो सप्पुरिसं जानेय्य – 'सप्पुरिसो अयं भवं'" ति।

"जानेय्य पन, भो गोतम, सप्पुरिसो असप्पुरिसं – 'असप्पुरिसो अयं भवं'" ति ?

"एतं पि खो, ब्राह्मण, ठानं विज्जति यं सप्पुरिसो असप्पुरिसं जानेय्य – 'असप्पुरिसो अयं भवं'" ति।

"अच्छरियं, भो गोतम, अब्भुतं, भो गोतम ! याव सुभा- R. 100
सितं चिदं, भोता गोतमेन – 'अट्ठानं खो एतं, ब्राह्मण, अनवकासो यं असप्पुरिसो असप्पुरिसं जानेय्य – असप्पुरिसो अयं भवं ति। एतं पि खो, ब्राह्मण, अट्ठानं अनवकासो यं असप्पुरिसो सप्पुरिसं जानेय्य – सप्पुरिसो अयं भवं ति। ठानं खो एतं, ब्राह्मण, विज्जति यं सप्पुरिसो सप्पुरिसं जानेय्य – सप्पुरिसो अयं भवं ति। एतं पि खो, ब्राह्मण, ठानं विज्जति यं सप्पुरिसो असप्पुरिसं जानेय्य – असप्पुरिसो अयं भवं' ति।

३. "एकमिदं, भो गोतम, समयं तोदेय्यस्स ब्राह्मणस्स परिसति

परमनिपच्चकारं करोन्ति, यदिदं अभिवादनं पच्चुट्ठानं अञ्जलिकम्मं सामीचिकम्मं' ति ।

४. "अच्छरियं, भो, गोतम, अब्भुतं, भो गोतम ! याव सुभासितं चिदं भोता गोतमेन – 'अट्ठानं खो एतं, ब्राह्मण, अनवकासो यं असप्पुरिसो असप्पुरिसं जानेय्य – असप्पुरिसो अयं भवं ति । एतं B. 501 पि खो, ब्राह्मण, अट्ठानं अनवकासो यं असप्पुरिसो सप्पुरिसं जानेय्य – सप्पुरिसो अयं भवं ति । ठानं खो एतं, ब्राह्मण, विज्जति यं सप्पुरिसो सप्पुरिसं जानेय्य – सप्पुरिसो अयं भवं ति । एतं पि खो, ब्राह्मण, ठानं विज्जति यं सप्पुरिसो असप्पुरिसं जानेय्य – असप्पुरिसो अयं भवं' ति । हन्द च दानि मयं, भो गोतम, गच्छाम । बहुकिच्चा मयं बहुकरणीया" ति ।

"यस्सदानि त्वं, ब्राह्मण, कालं मञ्ञसी" ति ।

५. अथ खो वस्सकारो ब्राह्मणो मगधमहामत्तो भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना पक्कामी ति ।

---

८. उपकसुत्तं

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते । अथ खो उपको मण्डिकापुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो उपको मण्डिकापुत्तो भगवन्तं एतदवोच –

२. "अहं हि, भन्ते, एवंवादी एवंदिट्ठि – 'यो कोचि परूपारम्भं वत्तेति, परूपारम्भं वत्तेन्तो सब्बो[1] सो[1] न उपपादेति[2] । अनुपपादेन्तो[3] गारय्हो होति उपवज्जो'" ति ।

"परूपारम्भं चे, उपक, वत्तेति[4] परूपारम्भं[4] वत्तेन्तो न उपपादेति, अनुपपादेन्तो गारय्हो होति उपवज्जो । त्वं खो, उपक, R. 182 परूपारम्भं वत्तेसि, परूपारम्भं वत्तेन्तो न उपपादेसि, अनुपपादेन्तो गारय्हो[5] होसि[5] उपवज्जो" ति ।

१-१. सब्बसो – सी०, रो० । २. उप्पादेति – स्या०, रो० । ३. अनुप्पादेन्तो – स्या०, रो० । ४-४. रो० पोत्थके नत्थि । ५. गारय्होसि – स्या० ।

"सेय्यथापि, भन्ते, उम्मुज्जमानकंयेव महता पासेन बन्धेय्य; एवमेव खो अहं, भन्ते, उम्मुज्जमानकोयेव भगवता महता वादपासेन बद्धो" ति ।

३. "इदं अकुसलं ति खो, उपक, मया पञ्ञत्तं । तत्थ अपरिमाणा पदा अपरिमाणा ब्यञ्जना अपरिमाणा तथागतस्स धम्मदेसना – इति पिदं अकुसलं ति । तं खो पनिदं अकुसलं पहातब्बं ति खो, उपक, मया पञ्ञत्तं । तत्थ अपरिमाणा पदा अपरिमाणा ब्यञ्जना अपरिमाणा तथागतस्स धम्मदेसना – इति पिदं अकुसलं पहातब्बं ति ।

B. 502 ४. "इदं कुसलं ति खो, उपक, मया पञ्ञत्तं, तत्थ अपरिमाणा पदा अपरिमाणा ब्यञ्जना अपरिमाणा तथागतस्स धम्मदेसना – इति पिदं कुसलं ति । तं खो पनिदं कुसलं भावेतब्बं ति खो, उपक, मया पञ्ञत्तं । तत्थ अपरिमाणा पदा अपरिमाणा ब्यञ्जना अपरिमाणा तथागतस्स धम्मदेसना – इति पिदं कुसलं भावेतब्बं" ति ।

५. अथ खो उपको मण्डिकापुत्तो भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा येन राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा यावतको अहोसि भगवता सद्धिं कथासल्लापो तं सब्बं रञ्ञो मागधस्स अजातसत्तुस्स वेदेहिपुत्तस्स आरोचेसि ।

६. एवं वुत्ते राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो कुपितो अनत्तमनो उपकं मण्डिकापुत्तं एतदवोच – "याव धंसी वतायं लोणकारदारको याव मुखरो याव पगब्बो यत्र हि नाम तं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं आसादेतब्बं[1] मञ्ञिस्सति; अपेहि त्वं, उपक, विनस्स, मा तं अद्दसं" ति ।

---

९. सच्छिकरणीयसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, सच्छिकरणीया धम्मा । कतमे
R. 183 चत्तारो ? अत्थि, भिक्खवे, धम्मा कायेन सच्छिकरणीया; अत्थि, भिक्खवे, धम्मा सतिया सच्छिकरणीया; अत्थि, भिक्खवे, धम्मा चक्खुना सच्छिकरणीया; अत्थि, भिक्खवे, धम्मा पञ्ञाय सच्छिकरणीया ।

१. अपसादेतब्बं – स्या० ।

विहरन्ति; सन्ति, भिक्खवे, भिक्खू इमस्मिं भिक्खुसङ्घे आनेञ्जप्पत्ता विहरन्ति; सन्ति, भिक्खवे, भिक्खू इमस्मिं भिक्खुसङ्घे अरियप्पत्ता विहरन्ति ।

४. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु देवप्पत्तो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ...पे०... पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति; वितक्कविचारानं वूपसमा ...पे०... दुतियं झानं ... ततियं झानं ... चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु देवप्पत्तो होति ।

५. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु ब्रह्मप्पत्तो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु मेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति, तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं । इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन
B. 504 अवेरेन अब्याबज्झेन फरित्वा विहरति । करुणा ... मुदिता ... उपेक्खासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति, तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं । इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्याबज्झेन फरित्वा विहरति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु ब्रह्मप्पत्तो होति ।

६. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु आनेञ्जप्पत्तो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्ञाणं' ति विञ्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सब्बसो आकिञ्चञ्ञायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु आनेञ्जप्पत्तो होति ।

७. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अरियप्पत्तो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं पजानाति ...पे०... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु अरियप्पत्तो होती" ति ।

ब्राह्मणवग्गो[1] एकूनवीसतिमो ।

१. योधाजीववग्गो – सी०, स्या०, रो० ।

तस्सुद्दानं

योधा पाटिभोगसुतं, अभयं समणसच्चेन पञ्चमं । R.185
उम्मग्गवस्सकारो, उपको सच्छिकिरिया च उपोसथो ति ॥

---

२०. महावग्गो

१. सोतानुगतसुत्तं

१. "सोतानुगतानं, भिक्खवे, धम्मानं, वचसा परिचितानं, मनसानुपेक्खितानं, दिट्ठिया सुप्पटिविद्धानं चत्तारो आनिसंसा पाटिकङ्खा। कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु धम्मं परियापुणाति – सुत्तं, B.505 गेय्यं, वेय्याकरणं, गाथं, उदानं, इतिवुत्तकं, जातकं, अब्भुतधम्मं, वेदल्लं। तस्स ते धम्मा सोतानुगता होन्ति, वचसा परिचिता, मनसानुपेक्खिता, दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । सो मुट्ठस्सति[1] कालं कुरुमानो अञ्ञतरं देवनिकायं उपपज्जति । तस्स तत्थ सुखिनो धम्मपदा प्लवन्ति[2] । दन्धो, भिक्खवे, सतुप्पादो; अथ सो सत्तो खिप्पंयेव विसेसगामी होति । सोतानुगतानं, भिक्खवे, धम्मानं, वचसा परिचितानं, मनसानुपेक्खितानं, दिट्ठिया सुप्पटिविद्धानं अयं पठमो आनिसंसो पाटिकङ्खो ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मं परियापुणाति – सुत्तं, गेय्यं, वेय्याकरणं, गाथं, उदानं, इतिवुत्तकं, जातकं, अब्भुतधम्मं, वेदल्लं । तस्स ते धम्मा सोतानुगता होन्ति, वचसा परिचिता, मनसानुपेक्खिता, दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । सो मुट्ठस्सति कालं कुरुमानो अञ्ञतरं देवनिकायं उपपज्जति । तस्स तत्थ न हेव खो सुखिनो धम्मपदा प्लवन्ति; अपि च खो भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो देवपरिसायं[3] धम्मं देसेति । तस्स एवं होति – 'अयं वा सो धम्मविनयो, यत्थाहं पुब्बे ब्रह्मचरियं अचरिं' ति । दन्धो, भिक्खवे, सतुप्पादो; अथ सो सत्तो खिप्पमेव विसेसगामी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो कुसलो भेरिसद्दस्स । सो अद्धानमग्गप्पटिपन्नो भेरिसद्दं सुणेय्य । तस्स न हेव खो अस्स कङ्खा वा विमति वा – 'भेरिसद्दो नु खो, न नु खो भेरिसद्दो' ति ! अथ खो भेरिसद्दो त्वेव निट्ठं गच्छेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु धम्मं

---

१. मुट्ठसती – सी० । २. पिलवन्ति – सी०, स्या०, रो० । ३. देवपरिसाय – स्या० ।

R. 186 परियापुणाति – सुत्तं, गेय्यं, वेय्याकरणं, गाथं, उदानं, इतिवुत्तकं, जातकं, अब्भुतधम्मं, वेदल्लं । तस्स ते धम्मा सोतानुगता होन्ति, वचसा परिचिता, मनसानुपेक्खिता, दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । सो मुट्ठस्सति कालं कुरुमानो अञ्ञतरं देवनिकायं उपपज्जति । तस्स तत्थ न हेव खो सुखिनो धम्मपदा प्लवन्ति; अपि च खो भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो देवपरिसायं धम्मं देसेति । तस्स एवं होति – 'अयं वा सो धम्मविनयो, यत्थाहं पुब्बे ब्रह्मचरियं अचरिं' ति । दन्धो, भिक्खवे, सतुप्पादो; अथ सो सत्तो खिप्पंयेव विसेसगामी होति । सोतानुगतानं, भिक्खवे, B. 506 धम्मानं, वचसा परिचितानं, मनसानुपेक्खितानं, दिट्ठिया सुप्पटिविद्धानं अयं दुतियो आनिसंसो पाटिकङ्खो ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मं परियापुणाति – सुत्तं, गेय्यं, वेय्याकरणं, गाथं, उदानं, इतिवुत्तकं, जातकं, अब्भुतधम्मं, वेदल्लं । तस्स ते धम्मा सोतानुगता होन्ति, वचसा परिचिता, मनसानुपेक्खिता, दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । सो मुट्ठस्सति कालं कुरुमानो अञ्ञतरं देवनिकायं उपपज्जति । तस्स तत्थ न हेव खो सुखिनो धम्मपदा प्लवन्ति, न पि भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो देवपरिसायं धम्मं देसेति; अपि च खो देवपुत्तो देवपरिसायं धम्मं देसेति । तस्स एवं होति – 'अयं वा सो धम्मविनयो, यत्थाहं पुब्बे ब्रह्मचरियं अचरिं' ति । दन्धो, भिक्खवे, सतुप्पादो; अथ सो सत्तो खिप्पंयेव विसेसगामी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो कुसलो सङ्खसद्दस्स । सो अद्धानमग्गप्पटिपन्नो सङ्खसद्दं सुणेय्य । तस्स न हेव खो अस्स कङ्खा वा विमति वा – 'सङ्खसद्दो नु खो, न नु खो सङ्खसद्दो' ति ! अथ खो सङ्खसद्दो त्वेव निट्ठं गच्छेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु धम्मं परियापुणाति – सुत्तं, गेय्यं, वेय्याकरणं, गाथं, उदानं, इतिवुत्तकं, जातकं, अब्भुतधम्मं, वेदल्लं । तस्स ते धम्मा सोतानुगता होन्ति, वचसा परिचिता, मनसानुपेक्खिता, दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । सो मुट्ठस्सति कालं कुरुमानो अञ्ञतरं देवनिकायं उपपज्जति । तस्स तत्थ न हेव खो सुखिनो धम्मपदा प्लवन्ति, न पि भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो देवपरिसायं धम्मं देसेति; अपि च खो देवपुत्तो देवपरिसायं धम्मं देसेति । तस्स एवं होति – 'अयं वा सो धम्मविनयो, यत्थाहं पुब्बे ब्रह्मचरियं अचरिं' ति । दन्धो, भिक्खवे, सतुप्पादो; अथ सो सत्तो खिप्पंयेव विसेसगामी होति । सोतानुगतानं, भिक्खवे, धम्मानं,

सोतानुगतानं, भिक्खवे, धम्मानं, वचसा परिचितानं, मनसानुपेक्खितानं दिट्ठिया सुप्पटिविद्धानं इमे चत्तारो आनिसंसा पाटिकङ्खा" ति ।

---

२. ठानसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, ठानानि चतूहि ठानेहि वेदितब्बानि । कतमानि चत्तारि ? संवासेन, भिक्खवे, सीलं वेदितब्बं, तं च खो दीघेन अद्धुना, न इत्तरं; मनसिकरोता, नो अमनसिकरोता[1]; पञ्ञवता, नो दुप्पञ्ञेन । संवोहारेन, भिक्खवे, सोचेय्यं वेदितब्बं, तं च खो दीघेन अद्धुना, न इत्तरं; मनसिकरोता, नो अमनसिकरोता; पञ्ञवता, नो दुप्पञ्ञेन । आपदासु, भिक्खवे, थामो वेदितब्बो, B. 508 सो च खो दीघेन अद्धुना, न इत्तरं; मनसिकरोता, नो अमनसिकरोता; पञ्ञवता, नो दुप्पञ्ञेन । साकच्छाय, भिक्खवे, पञ्ञा वेदितब्बा, सा च खो दीघेन अद्धुना, न इत्तरं; मनसिकरोता, नो अमनसिकरोता; पञ्ञवता, नो दुप्पञ्ञेना ति ।

२. "'संवासेन, भिक्खवे, सीलं वेदितब्बं, तं च खो दीघेन अद्धुना, न इत्तरं; मनसिकरोता, नो अमनसिकरोता; पञ्ञवता, नो दुप्पञ्ञेना' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, पुग्गलो पुग्गलेन सद्धिं संवसमानो एवं जानाति – 'दीघरत्तं खो अयमायस्मा खण्डकारी छिद्दकारी सबलकारी कम्मासकारी, न सन्ततकारी[2] न सन्ततवुत्ति[2]; सीलेसु दुस्सीलो अयमायस्मा, नायमायस्मा सीलवा' ति ।

"'इध पन, भिक्खवे, पुग्गलो पुग्गलेन सद्धिं संवसमानो एवं जानाति – 'दीघरत्तं खो अयमायस्मा अखण्डकारी अच्छिद्दकारी असबल- R. 183 कारी अकम्मासकारी सन्ततकारी सन्ततवुत्ति; सीलेसु सीलवा अयमायस्मा, नायमायस्मा दुस्सीलो' ति । 'संवासेन, भिक्खवे, सीलं वेदितब्बं, तं च खो दीघेन अद्धुना, न इत्तरं; मनसिकरोता, नो अमनसिकरोता; पञ्ञवता, नो दुपञ्ञेना' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

३. "'संवोहारेन, भिक्खवे, सोचेय्यं वेदितब्बं, तं च खो दीघेन अद्धुना, न इत्तरं; मनसिकरोता, नो अमनसिकरोता; पञ्ञवता,

---

१. अमनसिकारा – स्या०, रो० । २-२. सततकारी न सततवुत्ति – स्या० ।

नो दुप्पञ्ञेना' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, पुग्गलो पुग्गलेन सद्धिं संवोहरमानो[1] एवं जानाति – 'अञ्ञथा खो अयमायस्मा एकेन एको वोहरति, अञ्ञथा द्वीहि, अञ्ञथा तीहि, अञ्ञथा सम्बहुलेहि; वोक्कमति अयमायस्मा पुरिमवोहारा पच्छिमवोहारं[2]; अपरिसुद्धवोहारो अयमायस्मा, नायमायस्मा परिसुद्धवोहारो' ति ।

"इध पन, भिक्खवे, पुग्गलो पुग्गलेन सद्धिं संवोहरमानो एवं जानाति – 'यथेव खो अयमायस्मा एकेन एको वोहरति, तथा द्वीहि, तथा तीहि, तथा सम्बहुलेहि । नायमायस्मा वोक्कमति पुरिमवोहारा पच्छिमवोहारं; परिसुद्धवोहारो अयमायस्मा, नायमायस्मा अपरिसुद्ध- B. 509
वोहारो' ति । 'संवोहारेन, भिक्खवे, सोचेय्यं वेदितब्बं, तं च खो दीघेन अद्धुना, न इत्तरं; मनसिकरोता, नो अमनसिकरोता; पञ्ञवता, नो दुप्पञ्ञेना' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

४. "'आपदासु, भिक्खवे, थामो वेदितब्बो, सो च खो दीघेन अद्धुना, न इत्तरं; मनसिकरोता, नो अमनसिकरोता; पञ्ञवता, नो दुप्पञ्ञेना' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, एकच्चो ञातिब्यसनेन वा फुट्ठो समानो, भोगब्यसनेन वा फुट्ठो समानो, रोगब्यसनेन वा फुट्ठो समानो न इति पटिसञ्चिक्खति – 'तथाभूतो खो अयं लोकसन्निवासो तथाभूतो अयं[3] अत्तभावपटिलाभो यथाभूते लोकसन्निवासे यथाभूते अत्तभावपटिलाभे अट्ठ लोकधम्मा लोकं अनुपरिवत्तन्ति लोको च अट्ठ लोकधम्मे अनुपरिवत्तति – लाभो च, अलाभो च, यसो च, अयसो च, निन्दा च, पसंसा च, सुखं च, दुक्खं चा' ति । सो ञातिब्यसनेन वा फुट्ठो समानो भोगब्यसनेन वा फुट्ठो समानो रोगब्यसनेन वा फुट्ठो समानो सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळिं कन्दति, सम्मोहं आपज्जति ।

"इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ञातिब्यसनेन वा फुट्ठो समानो भोगब्यसनेन वा फुट्ठो समानो रोगब्यसनेन वा फुट्ठो समानो इति R. 189
पटिसञ्चिक्खति – 'तथाभूतो खो अयं लोकसन्निवासो तथाभूतो अयं अत्तभावपटिलाभो यथाभूते लोकसन्निवासे यथाभूते अत्तभावपटिलाभे

१. सवोहारमानो – रो० । २. पच्छिमवोहारा – रो० । ३. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

अट्ठ लोकधम्मा लोकं अनुपरिवत्तन्ति लोको च अट्ठ लोकधम्मे अनुपरिवत्तति – लाभो च, अलाभो च, यसो च, अयसो च, निन्दा च, पसंसा च, सुखं च, दुक्खं चा' ति। सो ञातिब्यसनेन वा फुट्ठो समानो भोगब्यसनेन वा फुट्ठो समानो रोगब्यसनेन वा फुट्ठो समानो न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळिं कन्दति, न सम्मोहं आपज्जति। 'आपदासु, भिक्खवे, थामो वेदितब्बो, सो च खो दीघेन अद्धुना, न इत्तरं; मनसिकरोता, नो अमनसिकरोता; पञ्ञवता, नो दुप्पञ्ञेना' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं।

५. "'साकच्छाय, भिक्खवे, पञ्ञा वेदितब्बा, सा च खो दीघेन अद्धुना, न इत्तरं; मनसिकरोता, नो अमनसिकरोता; पञ्ञवता, नो दुप्पञ्ञेना' ति, इति खो पनेतं वुत्तं। किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं?
B. 510
इध, भिक्खवे, पुग्गलो पुग्गलेन सद्धिं साकच्छायमानो एवं जानाति – 'यथा खो इमस्स आयस्मतो उम्मग्गो यथा च अभिनीहारो यथा च पञ्हासमुदाहारो[1], दुप्पञ्ञो अयमायस्मा, नायमायस्मा पञ्ञवा। तं किस्स हेतु? तथा हि अयमायस्मा न चेव गम्भीरं अत्थपदं उदाहरति सन्तं पणीतं अतक्कावचरं निपुणं पण्डितवेदनीयं। यं च अयमायस्मा धम्मं भासति तस्स च नप्पटिबलो[2] सङ्खित्तेन वा वित्थारेन वा अत्थं आचिक्खितुं देसेतुं पञ्ञापेतुं पट्ठपेतुं विवरितुं विभजितुं उत्तानीकातुं। दुप्पञ्ञो अयमायस्मा, नायमायस्मा पञ्ञवा' ति।

"सेय्यथापि, भिक्खवे, चक्खुमा पुरिसो उदकरहदस्स तीरे ठितो पस्सेय्य परित्तं मच्छं उम्मुज्जमानं। तस्स एवमस्स – 'यथा खो इमस्स मच्छस्स उम्मग्गो यथा च ऊमिघातो यथा च वेगायितत्तं, परित्तो अयं मच्छो, नायं मच्छो महन्तो' ति। एवमेव खो, भिक्खवे, पुग्गलो पुग्गलेन सद्धिं साकच्छायमानो एवं जानाति – 'यथा खो इमस्स आयस्मतो उम्मग्गो यथा च अभिनीहारो यथा च पञ्हासमुदाहारो, दुप्पञ्ञो अयमायस्मा, नायमायस्मा पञ्ञवा। तं किस्स हेतु? तथा हि अयमायस्मा न चेव गम्भीरं अत्थपदं उदाहरति सन्तं पणीतं अतक्कावचरं निपुणं पण्डितवेदनीयं। यं च अयमायस्मा धम्मं भासति, तस्स च न पटिबलो सङ्खित्तेन वा वित्थारेन वा अत्थं आचिक्खितुं देसेतुं पञ्ञापेतुं

१. पञ्हसमुदाचारो – स्या०, रो०। २. न पटिबलो – स्या०, रो०।

पट्ठपेतुं विवरितुं विभजितुं उत्तानीकातुं । दुप्पञ्ञो अयमायस्मा, नायमायस्मा पञ्ञवा' ति ।

"इध पन, भिक्खवे, पुग्गलो पुग्गलेन सद्धिं साकच्छायमानो एवं जानाति – 'यथा खो इमस्स आयस्मतो उम्मग्गो यथा च अभिनीहारो यथा च पञ्हासमुदाहारो, पञ्ञवा अयमायस्मा, नायमायस्मा दुप्पञ्ञो । तं किस्स हेतु ? तथा हि अयमायस्मा गम्भीरं चेव अत्थपदं उदाहरति सन्तं पणीतं अतक्कावचरं निपुणं पण्डितवेदनीयं । यं च अयमायस्मा धम्मं भासति, तस्स च पटिबलो सङ्खित्तेन वा वित्थारेन वा अत्थं आचिक्खितुं देसेतुं पञ्ञापेतुं पट्ठपेतुं विवरितुं विभजितुं उत्तानीकातुं । पञ्ञवा अयमायस्मा, नायमायस्मा दुप्पञ्ञो' ति ।

"सेय्यथापि, भिक्खवे, चक्खुमा पुरिसो उदकरहदस्स तीरे B. 311
ठितो पस्सेय्य महन्तं मच्छं उम्मुज्जमानं । तस्स एवमस्स – 'यथा R. 190
खो इमस्स मच्छस्स उम्मग्गो यथा च ऊमिघातो यथा च वेगायितत्तं, महन्तो अयं मच्छो, नायं मच्छो परित्तो' ति । एवमेव खो, भिक्खवे, पुग्गलो पुग्गलेन सद्धिं साकच्छायमानो एवं जानाति – 'यथा खो इमस्स आयस्मतो उम्मग्गो यथा च अभिनीहारो यथा च पञ्हासमुदाहारो, पञ्ञवा अयमायस्मा, नायमायस्मा दुप्पञ्ञो । तं किस्स हेतु ? तथा हि अयमायस्मा गम्भीरं चेव अत्थपदं उदाहरति सन्तं पणीतं अतक्कावचरं निपुणं पण्डितवेदनीयं । यं च अयमायस्मा धम्मं भासति, तस्स च पटिबलो सङ्खित्तेन वा वित्थारेन वा अत्थं आचिक्खितुं देसेतुं पञ्ञापेतुं पट्ठपेतुं विवरितुं विभजितुं उत्तानीकातुं । पञ्ञवा अयमायस्मा, नायमायस्मा दुप्पञ्ञो' ति ।

६. "'साकच्छाय, भिक्खवे, पञ्ञा वेदितब्बा, सा च खो दीघेन अद्धुना, न इत्तरं; मनसिकरोता, नो अमनसिकरोता; पञ्ञवता, नो दुप्पञ्ञेना' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि ठानानि इमेहि चतूहि ठानेहि वेदितब्बानी" ति ।

---

३. भद्दियसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागारसालायं । अथ खो भद्दियो लिच्छवि येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-

गच्छति, मुसा पि भणति, परं पि तथत्ताय समादपेति यं स होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाया" ति ।

"एवं, भन्ते" ।

६. "तं किं मञ्ञथ, भद्दिय, इमे धम्मा कुसला वा अकुसला वा" ति ?

"अकुसला, भन्ते" ।

"सावज्जा वा अनवज्जा वा" ति ?

"सावज्जा, भन्ते" ।

"विञ्ञुगरहिता वा विञ्ञुप्पसत्था वा" ति ?

"विञ्ञुगरहिता, भन्ते" ।

"समत्ता समादिन्ना अहिताय दुक्खाय संवत्तन्ति, नो वा ? कथं वा एत्थ होती" ति ?

"समत्ता, भन्ते, समादिन्ना अहिताय दुक्खाय संवत्तन्ति । एवं नो एत्थ होती" ति ।

७. "इति खो, भद्दिय, यं तं ते[1] अवोचुम्हा[1] – 'एथ तुम्हे, भद्दिय, मा अनुस्सवेन, मा परम्पराय, मा इतिकिराय, मा पिटकसम्पदानेन, R. 192
मा तक्कहेतु, मा नयहेतु, मा आकारपरिवितक्केन, मा दिट्ठिनिज्झानक्खन्तिया, मा भब्बरूपताय, मा समणो नो गरू ति । यदा तुम्हे, भद्दिय, अत्तना व जानेय्याथ – इमे धम्मा अकुसला, इमे धम्मा सावज्जा, इमे B. 513
धम्मा विञ्ञुगरहिता, इमे धम्मा समत्ता समादिन्ना अहिताय दुक्खाय संवत्तन्ती ति, अथ तुम्हे, भद्दिय, पजहेय्याथा' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

८. "एथ तुम्हे, भद्दिय, मा अनुस्सवेन, मा परम्पराय, मा इतिकिराय, मा पिटकसम्पदानेन, मा तक्कहेतु, मा नयहेतु, मा आकारपरिवितक्केन, मा दिट्ठिनिज्झानक्खन्तिया, मा भब्बरूपताय, मा 'समणो नो गरू' ति । यदा तुम्हे, भद्दिय, अत्तना व जानेय्याथ – 'इमे धम्मा कुसला, इमे धम्मा अनवज्जा, इमे धम्मा विञ्ञुप्पसत्था, इमे धम्मा समत्ता समादिन्ना हिताय सुखाय संवत्तन्ती' ति, अथ तुम्हे, भद्दिय, उपसम्पज्ज विहरेय्याथा ति ।

१–१. अवोचुम्ह – सी०, स्या०, रो० ।

९. "तं किं मञ्ञथ, भद्दिय, अलोभो पुरिसस्स अज्झत्तं उप्पज्जमानो उप्पज्जति हिताय वा अहिताय वा" ति ?

"हिताय, भन्ते" ।

"अलुद्धो पनायं, भद्दिय, पुरिसपुग्गलो लोभेन अनभिभूतो अपरियादिन्नचित्तो नेव पाणं हनति, न अदिन्नं आदियति, न परदारं गच्छति, न मुसा भणति, परं पि तथत्ताय न समादपेति यं स होति दीघरत्तं हिताय सुखाया" ति ।

"एवं, भन्ते" ।

१०. "तं किं मञ्ञथ, भद्दिय, अदोसो पुरिसस्स ...पे०... अमोहो पुरिसस्स ...पे०... असारम्भो पुरिसस्स अज्झत्तं उप्पज्जमानो उप्पज्जति हिताय वा अहिताय वा" ति ?

"हिताय, भन्ते" ।

"असारद्धो पनायं, भद्दिय, पुरिसपुग्गलो सारम्भेन अनभिभूतो अपरियादिन्नचित्तो नेव पाणं हनति, न अदिन्नं आदियति, न परदारं गच्छति, न मुसा भणति, परं पि तथत्ताय न समादपेति यं स होति दीघरत्तं हिताय सुखाया" ति ।

"एवं, भन्ते" ।

११. "तं किं मञ्ञथ, भद्दिय, इमे धम्मा कुसला वा अकुसला वा" ति ?

"कुसला, भन्ते" ।

"सावज्जा वा अनवज्जा वा" ति ?

"अनवज्जा, भन्ते" ।

"विञ्ञुगरहिता वा विञ्ञुप्पसत्था वा" ति ?

"विञ्ञुप्पसत्था, भन्ते" ।

R.193 "समत्ता समादिन्ना हिताय सुखाय संवत्तन्ति नो वा ? कथं वा एत्थ होती" ति ?

"समत्ता, भन्ते, समादिन्ना हिताय सुखाय संवत्तन्ति । एवं नो एत्थ होती" ति ।

B.314 १२. "इति खो, भद्दिय, यं तं ते अवोचुम्हा – 'एथ तुम्हे, भद्दिय, मा अनुस्सवेन, मा परम्पराय, मा इतिकिराय, मा पिटकसम्प-

दानेन, मा तक्कहेतु, मा नयहेतु, मा आकारपरिवितक्केन, मा दिट्ठिनिज्झानक्खन्तिया, मा भब्बरूपताय[1], मा 'समणो नो गरू' ति। यदा तुम्हे, भद्दिय, अत्तना व जानेय्याथ – इमे धम्मा कुसला, इमे धम्मा अनवज्जा, इमे धम्मा विञ्ञुप्पसत्था, इमे धम्मा समत्ता समादिन्ना हिताय सुखाय संवत्तन्ती ति, अथ तुम्हे, भद्दिय, उपसम्पज्ज विहरेय्याथा' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं।

१३. "ये खो ते, भद्दिय, लोके सन्तो सप्पुरिसा ते सावकं एवं समादपेन्ति[2] – 'एहि त्वं, अम्भो पुरिस, लोभं विनेय्य[3] विहराहि। लोभं विनेय्य विहरन्तो न लोभजं कम्मं करिस्ससि कायेन वाचाय मनसा। दोसं विनेय्य विहराहि। दोसं विनेय्य विहरन्तो न दोसजं कम्मं करिस्ससि कायेन वाचाय मनसा। मोहं विनेय्य विहराहि। मोहं विनेय्य विहरन्तो न मोहजं कम्मं करिस्ससि कायेन वाचाय मनसा। सारम्भं विनेय्य विहराहि। सारम्भं विनेय्य विहरन्तो न सारम्भजं कम्मं करिस्ससि कायेन वाचाय मनसा'" ति।

१४. एवं वुत्ते भद्दियो लिच्छवि भगवन्तं एतदवोच – "अभिक्कन्तं, भन्ते ... पे० ... उपासकं मं, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं" ति।

१५. "अपि नु ताहं, भद्दिय, एवं अवचं – 'एहि मे त्वं, भद्दिय, सावको होहि; अहं[4] सत्था भविस्सामी'" ति?

"नो हेतं, भन्ते"।

"एवंवादिं खो मं, भद्दिय, एवमक्खायिं एके समणब्राह्मणा असता तुच्छा मुसा अभूतेन अब्भाचिक्खन्ति – 'मायावी समणो गोतमो आवट्टनिं मायं जानाति याय अञ्ञतित्थियानं सावके आवट्टेती'" ति।

"भद्दिका, भन्ते, आवट्टनी माया। कल्याणी, भन्ते, आवट्टनी R. 194
माया। पिया मे, भन्ते, ञातिसालोहिता इमाय आवट्टनिया आवट्टेय्युं, पियानं पि मे अस्स ञातिसालोहितानं दीघरत्तं हिताय सुखाय। सब्बे चे पि, भन्ते, खत्तिया इमाय आवट्टनिया आवट्टेय्युं, सब्बेसं पिस्स खत्तियानं दीघरत्तं हिताय सुखाय। सब्बे चे पि, भन्ते, ब्राह्मणा ... वेस्सा B. 515

---

१. भब्बरूपताय – रो०। २. समादपेति – रो०। ३. विनेय्य विनेय्य – सी०, स्या०। ४. अहं ते – स्या०।

... सुद्दा इमाय आवट्टनिया आवट्टेय्युं, सब्बेसं पिस्स सुद्दानं दीघरत्तं हिताय सुखाया" ति।

१६. "एवमेतं, भद्दिय, एवमेतं, भद्दिय! सब्बे चे पि, भद्दिय, खत्तिया इमाय आवट्टनिया आवट्टेय्युं अकुसलधम्मप्पहानाय कुसलधम्मूपसम्पदाय, सब्बेसं पिस्स खत्तियानं दीघरत्तं हिताय सुखाय। सब्बे चे पि, भद्दिय, ब्राह्मणा ... वेस्सा ... सुद्दा आवट्टेय्युं अकुसलधम्मप्पहानाय कुसलधम्मूपसम्पदाय, सब्बेसं पिस्स सुद्दानं दीघरत्तं हिताय सुखाय। सदेवको चे पि, भद्दिय, लोको समारको सब्रह्मको सस्समणब्राह्मणी पजा सदेवमनुस्सा इमाय आवट्टनिया आवट्टेय्युं अकुसलधम्मप्पहानाय कुसलधम्मूपसम्पदाय, सदेवकस्स पिस्स लोकस्स समारकस्स सब्रह्मकस्स सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय दीघरत्तं हिताय सुखाय। इमे चे पि, भद्दिय, महासाला इमाय आवट्टनिया आवट्टेय्युं अकुसलधम्मप्पहानाय कुसलधम्मूपसम्पदाय, इमेसं पिस्स महासालानं दीघरत्तं हिताय सुखाय। को पन वादो मनुस्सभूतस्सा" ति!

---

४. सामुगियसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा आनन्दो कोळियेसु[1] विहरति सामुगं[2] नाम कोळियानं निगमो। अथ खो सम्बहुला सामुगिया[3] कोळियपुत्ता येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु। एकमन्तं निसिन्ने खो ते सामुगिये कोळियपुत्ते[4] आयस्मा आनन्दो एतदवोच –

२. "चत्तारिमानि, व्यग्घपज्जा, पारिसुद्धिपधानियङ्गानि तेन
R.195 भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सम्मदक्खातानि सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं[5] समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय[6] ञायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय। कतमानि चत्तारि? सीलपारिसुद्धिपधानियङ्गं, चित्तपारिसुद्धिपधानियङ्गं, दिट्ठिपारिसुद्धिपधानियङ्गं, विमुत्तिपारिसुद्धिपधानियङ्गं।

D.516 ३. "कतमं च, व्यग्घपज्जा, सीलपारिसुद्धिपधानियङ्गं? इध,

---

१. कोलियेसु – सी०, स्या०, रो०। २. सापुगं – सी०। ३. सापुगिया – सी०, रो०; सापुगं – स्या०। ४. कोलियपुत्ते – रो०। ५. सोकपरिदेवानं – सी०। ६. अत्थगमाय – रो०।

च उस्सोळ्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्ञं च, इदं वुच्चति, ब्यग्घपज्जा, विमुत्तिपारिसुद्धिपधानियङ्गं ।

B. 517 ७. "इमानि खो, ब्यग्घपज्जा, चत्तारि पारिसुद्धिपधानियङ्गानि तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सम्मदक्खातानि सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय ञायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाया" ति ।

---

५. वप्पसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मिं निग्रोधारामे । अथ खो वप्पो सक्को निगण्ठसावको येनायस्मा महामोग्गल्लानो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो वप्पं सक्कं निगण्ठसावकं आयस्मा महामोग्गल्लानो एतदवोच –

२. "इधस्स, वप्प, कायेन संवुतो वाचाय संवुतो मनसा संवुतो अविज्जाविरागा विज्जुप्पादा । पस्ससि नो त्वं, वप्प, तं ठानं यतोनिदानं पुरिसं दुक्खवेदनिया आसवा अस्सवेय्युं अभिसम्परायं" ति ?

"पस्सामहं, भन्ते, तं ठानं । इधस्स, भन्ते, पुब्बे पापकम्मं कतं अविपक्कविपाकं । ततोनिदानं पुरिसं दुक्खवेदनिया आसवा अस्सवेय्युं अभिसम्परायं" ति ।

अयं चेव खो पन आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स वप्पेन सक्केन निगण्ठसावकेन सद्धिं अन्तराकथा[1] विप्पकता होति; अथ खो भगवा
R. 197 सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो येन उपट्ठानसाला तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं एतदवोच –

३. "काय नुत्थ, मोग्गल्लान, एतरहि कथाय सन्निसिन्ना; का च पन वो अन्तराकथा विप्पकता" ति ?

"इधाहं, भन्ते, वप्पं सक्कं निगण्ठसावकं एतदवोचं – 'इधस्स, वप्प, कायेन संवुतो वाचाय संवुतो मनसा संवुतो अविज्जाविरागा विज्जुप्पादा । पस्ससि नो त्वं, वप्प, तं ठानं यतोनिदानं पुरिसं दुक्ख-

---

१. कथा – स्या०, रो० ।

वेदनिया आसवा अस्सवेय्युं अभिसम्परायं' ति ? एवं वुत्ते, भन्ते, वप्पो सक्को निगण्ठसावको मं एतदवोच – 'पस्सामहं, भन्ते, तं ठानं । इधस्स, भन्ते, पुब्बे पापकम्मं कतं अविपक्कविपाकं । ततोनिदानं पुरिसं दुक्खवेदनिया आसवा अस्सवेय्युं अभिसम्परायं' ति । अयं खो नो, भन्ते, B. 518 वप्पेन सक्केन निगण्ठसावकेन सद्धिं अन्तराकथा विप्पकता; अथ भगवा अनुप्पत्तो" ति ।

४. अथ खो भगवा वप्पं सक्कं निगण्ठसावकं एतदवोच – "सचे मे त्वं, वप्प, अनुञ्ञेय्यं चेव अनुजानेय्यासि, पटिक्कोसितब्बं च पटिक्कोसेय्यासि, यस्स च मे भासितस्स अत्थं न जानेय्यासि ममेवेत्थ उत्तरि[1] पटिपुच्छेय्यासि – 'इदं, भन्ते, कथं, इमस्स को अत्थो' ति, सिया नो एत्थ कथासल्लापो" ति ।

"अनुञ्ञेय्यं चेवाहं, भन्ते, भगवतो अनुजानिस्सामि, पटिक्कोसितब्बं च पटिक्कोसिस्सामि, यस्स चाहं भगवतो भासितस्स अत्थं न जानिस्सामि भगवन्तंयेवेत्थ उत्तरि पटिपुच्छिस्सामि – 'इदं भन्ते, कथं, इमस्स को अत्थो' ति ? होतु नो एत्थ कथासल्लापो" ति ।

५. "तं किं मञ्ञसि, वप्प, ये कायसमारम्भपच्चया उप्पज्जन्ति आसवा विघातपरिळाहा, कायसमारम्भा पटिविरतस्स एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । सो नवं च कम्मं न करोति, पुराणं च कम्मं फुस्स फुस्स ब्यन्तीकरोति, सन्दिट्ठिका निज्जरा अकालिका एहिपस्सिका ओपनेय्यिका पच्चत्तं वेदितब्बा विञ्ञूहि[2] । R. 198 पस्ससि नो त्वं, वप्प, तं ठानं यतोनिदानं पुरिसं दुक्खवेदनिया आसवा अस्सवेय्युं अभिसम्परायं" ति ?

"नो हेतं, भन्ते" ।

६. "तं किं मञ्ञसि, वप्प, ये वचीसमारम्भपच्चया उप्पज्जन्ति आसवा विघातपरिळाहा, वचीसमारम्भा पटिविरतस्स एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । सो नवं च कम्मं न करोति, पुराणं च कम्मं फुस्स फुस्स ब्यन्तीकरोति । सन्दिट्ठिका निज्जरा अकालिका एहिपस्सिका ओपनेय्यिका पच्चत्तं वेदितब्बा विञ्ञूहि । पस्ससि नो त्वं, वप्प, तं ठानं यतोनिदानं पुरिसं दुक्खवेदनिया आसवा अस्सवेय्युं अभिसम्परायं" ति ?

१. उत्तरिं – स्या०, रो० । २. विञ्ञूहीति – सी०, रो० ।

"नो हेतं, भन्ते" ।

७. "तं किं मञ्ञसि, वप्प, ये मनोसमारम्भपच्चया उप्पज्जन्ति आसवा विघातपरिळाहा, मनोसमारम्भा पटिविरतस्स एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । सो नवं च कम्मं न करोति, पुराणं च कम्मं फुस्स फुस्स ब्यन्तीकरोति । सन्दिट्ठिका निज्जरा अकालिका
B. 519 एहिपस्सिका ओपनेय्यिका पच्चत्तं वेदितब्बा विञ्ञूहि । पस्ससि नो त्वं, वप्प, तं ठानं यतोनिदानं पुरिसं दुक्खवेदनिया आसवा अस्सवेय्युं अभिसम्परायं" ति ?

"नो हेतं, भन्ते" ।

८. "तं किं मञ्ञसि, वप्प, ये अविज्जापच्चया उप्पज्जन्ति आसवा विघातपरिळाहा, अविज्जाविरागा विज्जुप्पादा एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । सो नवं च कम्मं न करोति, पुराणं च कम्मं फुस्स फुस्स ब्यन्तीकरोति । सन्दिट्ठिका निज्जरा अकालिका एहिपस्सिका ओपनेय्यिका पच्चत्तं वेदितब्बा विञ्ञूहि । पस्ससि नो त्वं, वप्प, तं ठानं यतोनिदानं पुरिसं दुक्खवेदनिया आसवा अस्सवेय्युं अभिसम्परायं" ति ?

"नो हेतं, भन्ते" ।

९. "एवं सम्मा विमुत्तचित्तस्स खो, वप्प, भिक्खुनो छ सततविहारा अधिगता होन्ति । सो चक्खुना रूपं दिस्वा नेव सुमनो होति न दुम्मनो; उपेक्खको विहरति सतो सम्पजानो । सोतेन सद्दं सुत्वा ...पे०... घानेन गन्धं घायित्वा ...पे०... जिव्हाय रसं सायित्वा ...पे०... कायेन फोट्ठब्बं फुसित्वा ...पे०... मनसा धम्मं विञ्ञाय नेव सुमनो होति न दुम्मनो; उपेक्खको विहरति सतो सम्पजानो । सो कायपरियन्तिकं वेदनं वेदियमानो 'कायपरियन्तिकं वेदनं वेदियामी' ति पजानाति; जीवितपरियन्तिकं वेदनं वेदियमानो 'जीवितपरियन्तिकं वेदनं वेदियामी' ति पजानाति; 'कायस्स भेदा उद्धं जीवितपरियादाना इधेव सब्बवेदयितानि अनभिनन्दितानि सीती भविस्सन्ती' ति पजानाति ।

१०. "सेय्यथापि, वप्प, थूणं पटिच्च छाया पञ्ञायति ।
R. 199 अथ पुरिसो आगच्छेय्य कुदालपिटकं आदाय । सो तं थूणं मूले छिन्देय्य; मूले छिन्दित्वा[1] पलिखणेय्य; पलिखणित्वा मूलानि उद्धरेय्य, अन्तमसो

१. छेत्वा – स्या०, रो० ।

उसीरनाळिमत्तानि[1] पि। सो तं थूणं खण्डाखण्डिकं छिन्देय्य। खण्डाखण्डिकं छेत्वा फालेय्य। फालेत्वा सकलिकं सकलिकं करेय्य। सकलिकं सकलिकं कत्वा[2] वातातपे विसोसेय्य। वाततपे विसोसेत्वा अग्गिना डहेय्य। अग्गिना डहेत्वा[3] मसिं करेय्य। मसिं करित्वा महावाते वा ओफुणेय्य नदिया वा सीघसोताय पवाहेय्य। एवं हिस्स, वप्प, या थूणं पटिच्च छाया सा उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयतिं अनुप्पादधम्मा। B. 520

"एवमेव खो, वप्प, एवं सम्मा विमुत्तचित्तस्स भिक्खुनो छ सततविहारा अधिगता होन्ति। सो चक्खुना रूपं दिस्वा नेव सुमनो होति न दुम्मनो; उपेक्खको विहरति सतो सम्पजानो। सोतेन सद्दं सुत्वा ...पे०... घानेन गन्धं घायित्वा ...पे०... जिव्हाय रसं सायित्वा ...पे०... कायेन फोट्ठब्बं फुसित्वा ...पे०... मनसा धम्मं विञ्ञाय नेव सुमनो होति न दुम्मनो; उपेक्खको विहरति सतो सम्पजानो। सो कायपरियन्तिकं वेदनं वेदियमानो 'कायपरियन्तिकं वेदनं वेदियामी' ति पजानाति; जीवितपरियन्तिकं वेदनं वेदियमानो 'जीवितपरियन्तिकं वेदनं वेदियामी' ति पजानाति; 'कायस्स भेदा उद्धं जीवितपरियादाना इधेव सब्बवेदयितानि अनभिनन्दितानि सीती भविस्सन्ती' ति पजानाति"।

११. एवं वुत्ते वप्पो सक्को निगण्ठसावको भगवन्तं एतदवोच – "सेय्यथापि, भन्ते, पुरिसो उदयत्थिको अस्सपणियं पोसेय्य। सो उदयं चेव नाधिगच्छेय्य, उत्तरिं च किलमथस्स विघातस्स भागी अस्स। एवमेव खो अहं, भन्ते, उदयत्थिको बाले निगण्ठे पयिरुपासिं। स्वाहं[4] उदयं चेव नाधिगच्छिं, उत्तरिं च किलमथस्स विघातस्स भागी अहोसिं। एसाहं, भन्ते, अज्जतग्गे यो मे बालेसु निगण्ठेसु पसादो[5] तं महावाते वा ओफुणामि नदिया वा सीघसोताय पवाहेमि। अभिक्कन्तं, भन्ते ...पे०... उपासकं मं, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं" ति। R. 200

६. साळ्हसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागारसालायं। अथ खो साळ्हो च लिच्छवि अभयो च लिच्छवि येन भगवा

१. उसिरनालमत्तानि – सी०। २. करित्वा – स्या०, रो०। ३. डहित्वा – स्या०, रो०। ४. सोहं – स्या०। ५. सम्पसादो – रो०।

तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु। एकमन्तं निसिन्नो खो साळ्हो लिच्छवि भगवन्तं एतदवोच –

२. "सन्ति, भन्ते, एके समणब्राह्मणा द्वयेन ओघस्स नित्थरणं पञ्ञपेन्ति – सीलविसुद्धिहेतु च तपोजिगुच्छाहेतु च। इध, भन्ते, भगवा किमाहा" ति ?

B. 521 ३. "सीलविसुद्धिं खो अहं, साळ्ह, अञ्ञतरं सामञ्ञङ्गं ति वदामि। ये ते, साळ्ह, समणब्राह्मणा तपोजिगुच्छावादा[1] तपोजिगुच्छासारा तपोजिगुच्छाअल्लीना विहरन्ति, अभब्बा ते ओघस्स नित्थरणाय। ये पि ते, साळ्ह, समणब्राह्मणा अपरिसुद्धकायसमाचारा अपरिसुद्धवचीसमाचारा अपरिसुद्धमनोसमाचारा अपरिसुद्धाजीवा, अभब्बा ते ञाणदस्सनाय अनुत्तराय सम्बोधाय।

४. "सेय्यथापि, साळ्ह, पुरिसो नदिं तरितुकामो तिण्हं कुठारिं[2] आदाय वनं पविसेय्य। सो तत्थ पस्सेय्य महतिं साललट्ठिं उजुं नवं अकुक्कुच्चकजातं। तमेनं मूले छिन्देय्य; मूले छेत्वा अग्गे छिन्देय्य; अग्गे छेत्वा साखापलासं सुविसोधितं विसोधेय्य; साखापलासं सुविसोधितं विसोधेत्वा कुठारीहि तच्छेय्य; कुठारीहि तच्छेत्वा वासीहि तच्छेय्य; वासीहि तच्छेत्वा लेखणिया लिखेय्य; लेखणिया लिखित्वा पासाणगुळेन धोवेय्य[3]; पासाणगुळेन धोवेत्वा नदिं पतारेय्य। तं किं मञ्ञसि, साळ्ह, भब्बो नु खो सो पुरिसो नदिं तरितुं" ति ?

"नो हेतं, भन्ते"।

"तं किस्स हेतु" ?

R. 201 "असु[4] हि, भन्ते, साललट्ठि बहिद्धा सुपरिकम्मकता अन्तो अविसुद्धा। तस्सेतं पाटिकङ्खं – साललट्ठि[5] संसीदिस्सति, पुरिसो अनयब्यसनं आपज्जिस्सती" ति।

"एवमेव खो, साळ्ह, ये ते समणब्राह्मणा तपोजिगुच्छावादा तपोजिगुच्छासारा तपोजिगुच्छाअल्लीना विहरन्ति, अभब्बा ते ओघस्स नित्थरणाय। ये पि ते, साळ्ह, समणब्राह्मणा अपरिसुद्धकायसमाचारा अपरिसुद्धवचीसमाचारा अपरिसुद्धमनोसमाचारा अपरिसुद्धाजीवा, अभब्बा ते ञाणदस्सनाय अनुत्तराय सम्बोधाय।

१. तपोजिगुच्छसारा – स्या०; तपोजिगुच्छाहेतुसारा – रो०। २. कुठारिं – रो०।
३. धोवेय्य – सी०, स्या०, रो०। ४. असु – स्या०। ५. साललट्ठी – रो०।

"ये च खो ते, साळ्ह, समणब्राह्मणा न तपोजिगुच्छावादा न तपोजिगुच्छासारा न तपोजिगुच्छाअल्लीना विहरन्ति, भब्बा ते ओघस्स नित्थरणाय । ये पि ते, साळ्ह, समणब्राह्मणा परिसुद्धकायसमाचारा परिसुद्धवचीसमाचारा परिसुद्धमनोसमाचारा परिसुद्धाजीवा, भब्बा ते ञाणदस्सनाय अनुत्तराय सम्बोधाय ।

५. "सेय्यथापि, साळ्ह, पुरिसो नदिं तरितुकामो तिण्हं कुठारिं आदाय वनं पविसेय्य । सो तत्थ पस्सेय्य महतिं साललट्ठिं उजुं नवं अकुक्कुच्चकजातं । तमेनं मूले छिन्देय्य; मूले छिन्दित्वा[1] अग्गे छिन्देय्य; अग्गे छिन्दित्वा साखापलासं सुविसोधितं विसोधेय्य; साखापलासं सुविसोधितं विसोधेत्वा कुठारीहि तच्छेय्य; कुठारीहि तच्छेत्वा वासीहि तच्छेय्य; वासीहि तच्छेत्वा निखादनं आदाय अन्तो सुविसोधितं विसोधेय्य; अन्तो सुविसोधितं विसोधेत्वा लेखणिया लिखेय्य; लेखणिया लिखित्वा पासाणगुळेन धोवेय्य; पासाणगुळेन धोवेत्वा नावं करेय्य; नावं कत्वा फियारित्तं[2] बन्धेय्य; फियारित्तं बन्धित्वा नदिं पतारेय्य । तं किं मञ्ञसि, साळ्ह, भब्बो नु खो सो पुरिसो नदिं तरितुं" ति ? B. 522

"एवं, भन्ते" ।

"तं किस्स हेतु" ?

"असु हि, भन्ते, साललट्ठि बहिद्धा सुपरिकम्मकता, अन्तो सुविसुद्धा नावा कता फियारित्तबद्धा । तस्सेतं पाटिकङ्खं – 'नावा न संसीदिस्सति, पुरिसो सोत्थिना पारं गमिस्सती'" ति ।

"एवमेव खो, साळ्ह, ये ते समणब्राह्मणा न तपोजिगुच्छावादा न तपोजिगुच्छासारा न तपोजिगुच्छाअल्लीना विहरन्ति, भब्बा ते ओघस्स नित्थरणाय । ये पि ते, साळ्ह, समणब्राह्मणा परिसुद्धकायसमाचारा परिसुद्धवचीसमाचारा परिसुद्धमनोसमाचारा परिसुद्धाजीवा, भब्बा ते ञाणदस्सनाय अनुत्तराय सम्बोधाय । सेय्यथापि, साळ्ह, योधाजीवो बहूनि चे पि कण्डचित्रकानि[3] जानाति; अथ खो सो तीहि ठानेहि राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अङ्गं तेव सङ्खं गच्छति । कतमेहि तीहि ? दूरेपाती च, अक्खणवेधी च, महतो च कायस्स पदालेता । R. 202

१. छेत्वा – स्या०, रो० । २. पियारित्तं – सी०, रो०; जियारित्तं – स्या० । ३. चण्डचित्तकानि – स्या०, रो० ।

६. "सेय्यथापि, साळ्ह, योधाजीवो दूरेपाती; एवमेव खो, साळ्ह, अरियसावको सम्मासमाधि होति । सम्मासमाधि, साळ्ह, अरियसावको यं किञ्चि रूपं अतीतानागतपच्चुप्पन्नं अज्झत्तं वा बहिद्धा वा ओळारिकं वा सुखुमं वा हीनं वा पणीतं वा यं दूरे सन्तिके वा सब्बं रूपं 'नेतं मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति एवमेतं यथाभूतं सम्म-
B. 523 प्पञ्ञाय पस्सति । या काचि वेदना ... या काचि सञ्ञा ... ये केचि सङ्खारा ... यं किञ्चि विञ्ञाणं अतीतानागतपच्चुप्पन्नं अज्झत्तं वा बहिद्धा वा ओळारिकं वा सुखुमं वा हीनं वा पणीतं वा यं दूरे सन्तिके वा, सब्बं विञ्ञाणं 'नेतं मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्ञाय पस्सति ।

७. "सेय्यथापि, साळ्ह, योधाजीवो अक्खणवेधी; एवमेव खो, साळ्ह, अरियसावको सम्मादिट्ठि होति । सम्मादिट्ठि, साळ्ह, अरियसावको 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं पजानाति ...पे०... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति ।

८. "सेय्यथापि, साळ्ह, योधाजीवो महतो कायस्स पदालेता; एवमेव खो, साळ्ह, अरियसावको सम्माविमुत्ति होति । सम्माविमुत्ति, साळ्ह, अरियसावको महन्तं अविज्जाक्खन्धं पदालेती" ति ।

---

७. मल्लिकादेवीसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो मल्लिका देवी येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्ना खो मल्लिका देवी भगवन्तं एतदवोच –

R. 203 २. "को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन मिधेकच्चो मातुगामो दुब्बण्णा[1] च होति दुरूपा सुपापिका[1] दस्सनाय; दलिद्दा[2] च होति अप्पस्सका अप्पभोगा अप्पेसक्खा[2] च? को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन मिधेकच्चो मातुगामो दुब्बण्णा[3] च होति दुरूपा सुपापिका दस्सनाय; अड्ढा[4] च होति महद्धना महाभोगा महेसक्खा[4] च? को नु खो,

१–१. दुब्बण्णो च होति दुरूपो सुपापिको – स्या०, रो० । २–२. दलिद्दो च होति अप्पस्सको अप्पभोगो अप्पेसक्खो – स्या०, रो० । ३. दुब्बण्णो – स्या०, रो० । ४–४. अड्ढो च होति महद्धनो महाभोगो महेसक्खो – स्या०, रो० ।

भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन मिधेकच्चो मातुगामो अभिरूपा च होति दस्सनीया पासादिका परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागता; दलिद्दा च होति अप्पस्सका अप्पभोगा अप्पेसक्खा च? को पन, भन्ते, B. 524 हेतु को पच्चयो, येन मिधेकच्चो मातुगामो अभिरूपा च होति दस्सनीया पासादिका परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागता, अड्ढा च होति महद्धना महाभोगा महेसक्खा चा" ति?

३. "इध, मल्लिके, एकच्चो मातुगामो कोधना होति उपायासबहुला। अप्पं पि वुत्ता समाना अभिसज्जति कुप्पति ब्यापज्जति पतित्थीयति, कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति। सा[1] न दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं[2] सेय्यावसथपदीपेय्यं। इस्सामनिका[3] खो पन होति; परलाभसक्कारगरुकारमाननवन्दनपूजनासु इस्सति उपदुस्सति इस्सं बन्धति। सा चे ततो चुता[4] इत्थत्तं आगच्छति, सा यत्थ यत्थ पच्चाजायति दुब्बण्णा च होति दुरूपा सुपापिका दस्सनाय; दलिद्दा च होति अप्पस्सका अप्पभोगा अप्पेसक्खा च।

४. "इध पन, मल्लिके, एकच्चो मातुगामो कोधना होति उपायासबहुला। अप्पं पि वुत्ता समाना अभिसज्जति कुप्पति ब्यापज्जति पतित्थीयति, कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति। सा दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं। अनिस्सामनिका खो पन होति; परलाभसक्कारगरुकारमाननवन्दनपूजनासु न इस्सति न उपदुस्सति न इस्सं बन्धति। सा चे ततो चुता इत्थत्तं आगच्छति, सा यत्थ यत्थ पच्चाजायति R. 204 दुब्बण्णा च होति दुरूपा सुपापिका दस्सनाय; अड्ढा च होति महद्धना महाभोगा महेसक्खा च।

५. "इध पन, मल्लिके, एकच्चो मातुगामो अक्कोधना होति अनुपायासबहुला। बहुं पि वुत्ता समाना नाभिसज्जति न कुप्पति न ब्यापज्जति न पतित्थीयति, न कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति। सा न दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं। इस्सामनिका खो पन होति; पर-

१. सो – स्या०। २. माल गन्ध विलेपन – रो०। ३. इस्सामनको – स्या०; इस्सुमानिका – रो०। ४. चुतो – स्या०।

लाभसक्कारगरुकारमाननवन्दनपूजनासु इस्सति उपदुस्सति इस्सं
B. 525 बन्धति । सा चे ततो चुता इत्थत्तं आगच्छति, सा यत्थ यत्थ पच्चाजायति अभिरूपा च होति दस्सनीया पासादिका परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागता; दलिद्दा च होति अप्पस्सका अप्पभोगा अप्पेसक्खा च ।

६. "इध पन, मल्लिके, एकच्चो मातुगामो अक्कोधना होति अनुपायासबहुला । बहुं पि वुत्ता समाना नाभिसज्जति न कुप्पति न ब्यापज्जति न पतित्थीयति, न कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति । सा दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं । अनिस्सामनिका खो पन होति; परलाभसक्कारगरुकारमाननवन्दनपूजनासु न इस्सति न उपदुस्सति न इस्सं बन्धति । सा चे ततो चुता इत्थत्तं आगच्छति, सा यत्थ यत्थ पच्चाजायति अभिरूपा च होति दस्सनीया पासादिका परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागता; अड्ढा च होति महद्धना महाभोगा महेसक्खा च ।

७. "अयं खो, मल्लिके, हेतु अयं पच्चयो, येन मिधेकच्चो मातुगामो दुब्बण्णा च होति दुरूपा सुपापिका दस्सनाय; दलिद्दा च होति अप्पस्सका अप्पभोगा अप्पेसक्खा च । अयं पन, मल्लिके, हेतु अयं पच्चयो, येन मिधेकच्चो मातुगामो दुब्बण्णा च होति दुरूपा सुपापिका दस्सनाय; अड्ढा च होति महद्धना महाभोगा महेसक्खा च । अयं खो, मल्लिके, हेतु अयं पच्चयो, येन मिधेकच्चो मातुगामो अभिरूपा च होति दस्सनीया पासादिका परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागता; दलिद्दा च होति अप्पस्सका अप्पभोगा अप्पेसक्खा च । अयं पन, मल्लिके, हेतु अयं पच्चयो, येन मिधेकच्चो मातुगामो अभिरूपा च होति दस्सनीया पासादिका परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागता; अड्ढा च होति महद्धना महाभोगा महेसक्खा चा" ति ।

८. एवं वुत्ते मल्लिका देवी भगवन्तं एतदवोच – "या[1] नूनाहं भन्ते, अञ्ञं[2] जातिं[2] कोधना अहोसिं उपायासबहुला, अप्पं पि वुत्ता
B. 526, R. 205 समाना अभिसज्जिं कुप्पिं ब्यापज्जिं[3] पतित्थीयिं कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पात्वाकासिं, साहं, भन्ते, एतरहि दुब्बण्णा दुरूपा

---

१. या – स्या० । २-२. अञ्ञाय जातिया – स्या० । ३. ब्यापज्जि – रो० ।

४. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तन्तपो च होति अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो परन्तपो च परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो राजा वा होति खत्तियो मुद्धावसित्तो, ब्राह्मणो वा होति महासालो । सो पुरत्थिमेन नगरस्स नवं सन्थागारं कारापेत्वा केसमस्सुं ओहारेत्वा खराजिनं निवासेत्वा सप्पितेलेन कायं अब्भञ्जित्वा मगविसाणेन[1] पिट्ठिं कण्डुवमानो नवं सन्थागारं पविसति, सद्धिं महेसिया ब्राह्मणेन च पुरोहितेन । सो तत्थ अनन्तरहिताय भूमिया हरितुपलित्ताय सेय्यं कप्पेति । एकिस्साय[2] गाविया सरूपवच्छाय यं एकस्मिं थने खीरं होति तेन राजा यापेति; यं दुतियस्मिं थने खीरं होति तेन महेसी यापेति; यं ततियस्मिं थने खीरं होति तेन ब्राह्मणो पुरोहितो यापेति; यं चतुत्थस्मिं थने खीरं होति तेन अग्गिं जुहति[3]; अवसेसेन वच्छको यापेति । सो एवमाह – 'एत्तका उसभा हञ्ञन्तु यञ्ञत्थाय, एत्तका वच्छतरा हञ्ञन्तु यञ्ञत्थाय, एत्तका[4] वच्छतरियो हञ्ञन्तु यञ्ञत्थाय, एत्तका अजा हञ्ञन्तु यञ्ञत्थाय, एत्तका उरब्भा हञ्ञन्तु यञ्ञत्थाय, एत्तका अस्सा हञ्ञन्तु यञ्ञत्थाय[5], एत्तका रुक्खा छिज्जन्तु यूपत्थाय, एत्तका दब्बा[6] लूयन्तु बरिहिसत्थाया' ति । ये पिस्स R.208 ते होन्ति दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा ति वा ते पि दण्डतज्जिता भयतज्जिता अस्सुमुखा रुदमाना परिकम्मानि करोन्ति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तन्तपो च होति अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो परन्तपो च परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो ।

५. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो नेवत्तन्तपो होति नात्तपरि- B.529 तापनानुयोगमनुयुत्तो न परन्तपो न परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो ? सो अनत्तन्तपो अपरन्तपो दिट्ठेव धम्मे निच्छातो निब्बुतो सीतीभूतो सुखप्पटिसंवेदी ब्रह्मभूतेन अत्तना विहरति । इध, भिक्खवे, तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा । सो इमं लोकं सदेवकं समारकं सब्रह्मकं सस्समणब्राह्मणिं पजं सदेवमनुस्सं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेति । सो धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं

१. मिगविसाणेन – रो० । २. एकिस्सा – रो० । ३. जुहन्ति – सी०, रो० । ४. एत्तिका – रो० । ५. सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि । ६. दब्भा – रो० ।

ब्रह्मचरियं पकासेति। तं धम्मं सुणाति गहपति वा गहपतिपुत्तो वा अञ्ञतरस्मिं वा कुले पच्चाजातो। सो तं धम्मं सुत्वा तथागते सद्धं पटिलभति। सो तेन सद्धापटिलाभेन समन्नागतो इति पटिसञ्चिक्खति – 'सम्बाधो घरावासो रजापथो, अब्भोकासो पब्बज्जा; नयिदं सुकरं अगारं अज्झावसता एकन्तपरिपुण्णं एकन्तपरिसुद्धं सङ्खलिखितं ब्रह्मचरियं चरितुं; यन्नूनाहं केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजेय्यं' ति। सो अपरेन समयेन अप्पं वा भोगक्खन्धं पहाय, महन्तं वा भोगक्खन्धं पहाय, अप्पं वा ञातिपरिवट्टं पहाय, महन्तं वा ञातिपरिवट्टं पहाय, केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजति।

६. "सो एवं पब्बजितो समानो भिक्खूनं सिक्खासाजीवसमापन्नो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरति।
R.209 अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो होति दिन्नादायी दिन्नपाटिकङ्खी, अथेनेन सुचिभूतेन अत्तना विहरति। अब्रह्मचरियं पहाय ब्रह्मचारी होति आराचारी[1] विरतो असद्धम्मा[2] गामधम्मा। मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति सच्चवादी सच्चसन्धो थेतो पच्चयिको अविसंवादको लोकस्स। पिसुणं वाचं पहाय पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, न इतो सुत्वा अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, न अमुत्र वा
B.530 सुत्वा इमेसं अक्खाता अमूसं भेदाय; इति भिन्नानं वा सन्धाता, सहितानं वा अनुप्पदाता, समग्गारामो समग्गरतो समग्गनन्दी समग्गकरणिं वाचं भासिता होति। फरुसं वाचं पहाय फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति; या सा वाचा नेला[3] कण्णसुखा पेमनीया हदयङ्गमा पोरी बहुजनकन्ता बहुजनमनापा तथारूपिं वाचं भासिता होति। सम्फप्पलापं पहाय सम्फप्पलापा पटिविरतो होति कालवादी भूतवादी अत्थवादी धम्मवादी विनयवादी; निधानवतिं वाचं भासिता होति कालेन सापदेसं परियन्तवतिं अत्थसंहितं।

७. "सो बीजगामभूतगामसमारम्भा पटिविरतो होति। एकभत्तिको होति रत्तूपरतो विरतो विकालभोजना। नच्चगीतवादितविसूकदस्सना पटिविरतो होति। मालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसन-

१. पराचारी – रो०। २. मेथुना – रो०। ३. नेळा – रो०।

ट्ठाना पटिविरतो होति। उच्चासयनमहासयना पटिविरतो होति। जातरूपरजतपटिग्गहणा पटिविरतो होति। आमकधञ्ञपटिग्गहणा पटिविरतो होति। आमकमंसपटिग्गहणा पटिविरतो होति। इत्थिकुमारिकपटिग्गहणा पटिविरतो होति। दासिदासपटिग्गहणा पटिविरतो होति। अजेळकपटिग्गहणा पटिविरतो होति। कुक्कुटसूकरपटिग्गहणा पटिविरतो होति। हत्थिगवास्सवळवपटिग्गहणा पटिविरतो होति। खेत्तवत्थुपटिग्गहणा पटिविरतो होति। दूतेय्यपहिणगमनानुयोगा पटिविरतो होति। कयविक्कया पटिविरतो होति। तुलाकूटकंसकूटमानकूटा पटिविरतो होति। उक्कोटनवञ्चननिकतिसाचियोगा पटिविरतो होति। छेदनवधबन्धनविपरामोसआलोपसहसाकारा पटिविरतो होति।

८. "सो सन्तुट्ठो होति कायपरिहारिकेन चीवरेन कुच्छिपरिहारिकेन पिण्डपातेन। सो येन येनेव पक्कमति समादायेव पक्कमति। सेय्यथापि नाम पक्खी सकुणो येन येनेव डेति, सपत्तभारोव डेति; R. 210 एवमेव भिक्खु सन्तुट्ठो होति कायपरिहारिकेन चीवरेन कुच्छिपरिहारिकेन पिण्डपातेन। सो येन येनेव पक्कमति, समादायेव पक्कमति। सो इमिना अरियेन सीलक्खन्धेन समन्नागतो अज्झत्तं अनवज्जसुखं पटिसंवेदेति।

९. "सो चक्खुना रूपं दिस्वा न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही। यत्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असंवुतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय पटि- B. 331 पज्जति; रक्खति चक्खुन्द्रियं, चक्खुन्द्रिये संवरं आपज्जति। सोतेन सद्दं सुत्वा ... घानेन गन्धं घायित्वा ... जिव्हाय रसं सायित्वा ... कायेन फोट्ठब्बं फुसित्वा ... मनसा धम्मं विञ्ञाय न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही। यत्वाधिकरणमेनं मनिन्द्रियं असंवुतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय पटिपज्जति; रक्खति मनिन्द्रियं; मनिन्द्रिये संवरं आपज्जति। सो इमिना अरियेन इन्द्रियसंवरेन समन्नागतो अज्झत्तं अब्यासेकसुखं पटिसंवेदेति।

१०. "सो अभिक्कन्ते पटिक्कन्ते सम्पजानकारी होति, आलोकिते विलोकिते सम्पजानकारी होति, समिञ्जिते पसारिते सम्प-

जानकारी होति, सङ्घाटिपत्तचीवरधारणे सम्पजानकारी होति, असिते पीते खायिते सायिते सम्पजानकारी होति, उच्चारपस्सावकम्मे सम्पजानकारी होति, गते ठिते निसिन्ने सुत्ते जागरिते भासिते तुण्हीभावे सम्पजानकारी होति ।

११. "सो इमिना च अरियेन सीलक्खन्धेन समन्नागतो, इमाय[1] च अरियाय सन्तुट्ठिया समन्नागतो[1], इमिना च अरियेन इन्द्रियसंवरेन समन्नागतो, इमिना च अरियेन सतिसम्पजञ्ञेन समन्नागतो विवित्तं सेनासनं भजति अरञ्ञं रुक्खमूलं पब्बतं कन्दरं गिरिगुहं[2] सुसानं वनपत्थं अब्भोकासं पलालपुञ्जं । सो पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो निसीदति पल्लङ्कं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सतिं उपट्ठपेत्वा । सो अभिज्झं लोके पहाय विगताभिज्झेन चेतसा विहरति, अभिज्झाय चित्तं परिसोधेति । ब्यापादपदोसं पहाय अब्यापन्नचित्तो विहरति सब्बपाणभूतहितानुकम्पी, ब्यापादपदोसा चित्तं परिसोधेति ।
R.211 थीनमिद्धं पहाय विगतथीनमिद्धो विहरति आलोकसञ्ञी सतो सम्पजानो, थीनमिद्धा चित्तं परिसोधेति । उद्धच्चकुक्कुच्चं पहाय अनुद्धतो विहरति अज्झत्तं वूपसन्तचित्तो, उद्धच्चकुक्कुच्चा चित्तं परिसोधेति । विचिकिच्छं पहाय तिण्णविचिकिच्छो विहरति अकथंकथी कुसलेसु धम्मेसु, विचिकिच्छाय चित्तं परिसोधेति । सो इमे पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपक्किलेसे पञ्ञाय दुब्बलीकरणे विविच्चेव कामेहि ...पे०... चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति ।

B.532 १२. "सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्किलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते पुब्बेनिवासानुस्सतिञाणाय ...पे०... सत्तानं चुतूपपातञाणाय ...पे०... आसवानं खयञाणाय चित्तं अभिनिन्नामेति । सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं पजानाति, 'अयं दुक्खसमुदयो' ति यथाभूतं पजानाति, 'अयं दुक्खनिरोधो' ति यथाभूतं पजानाति, 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति । 'इमे आसवा' ति यथाभूतं पजानाति, 'अयं आसवसमुदयो' ति यथाभूतं पजानाति, 'अयं आसवनिरोधो' ति यथाभूतं पजानाति, 'अयं आसवनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति ।

१-१. सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि । २. गिरिगुहं – रो० ।

एवं भविस्सं ति होति, अञ्ञथा भविस्सं ति होति । इमानि अट्ठारस तण्हाविचरितानि अज्झत्तिकस्स उपादाय ।

४. "कतमानि अट्ठारस तण्हाविचरितानि बाहिरस्स उपादाय ? इमिनास्मी ति, भिक्खवे, सति इमिना इत्थस्मी ति होति, इमिना एवंस्मी[1] ति होति, इमिना अञ्ञथास्मी ति होति, इमिना असस्मी ति होति, इमिना सतस्मी ति होति, इमिना सं ति होति, इमिना इत्थं सं ति होति, इमिना एवं सं ति होति, इमिना अञ्ञथा सं ति होति, इमिना अपिहं सं ति होति, इमिना अपिहं इत्थं सं ति होति, इमिना अपिहं एवं सं ति होति, इमिना अपिहं अञ्ञथा सं ति होति, इमिना भविस्सं ति होति, इमिना इत्थं भविस्सं ति होति, इमिना एवं भविस्सं ति होति, इमिना अञ्ञथा भविस्सं ति होति । इमानि अट्ठारस तण्हाविचरितानि बाहिरस्स उपादाय ।

५. "इति अट्ठारस तण्हाविचरितानि अज्झत्तिकस्स उपादाय, अट्ठारस तण्हाविचरितानि बाहिरस्स उपादाय । इमानि वुच्चन्ति, भिक्खवे, छत्तिंस तण्हाविचरितानि । इति एवरूपानि अतीतानि छत्तिंस
R.213 तण्हाविचरितानि, अनागतानि छत्तिंस तण्हाविचरितानि, पच्चुप्पन्नानि छत्तिंस तण्हाविचरितानि । एवं अट्ठसतं[2] तण्हाविचरितं होन्ति[2] ।

B.534 ६. "अयं खो सा, भिक्खवे, तण्हा जालिनी[3] सरिता विसटा विसत्तिका, याय अयं लोको उद्धस्तो परियोनद्धो तन्ताकुलकजातो गुणागुण्ठिकजातो मुञ्जपब्बजभूतो अपायं दुग्गतिं विनिपातं संसारं नातिवत्तती" ति ।

---

१०. पेमसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, पेमानि[4] जायन्ति । कतमानि चत्तारि ? पेमा पेमं जायति, पेमा दोसो जायति, दोसा पेमं जायति, दोसा दोसो जायति ।

२. "कथं च, भिक्खवे, पेमा पेमं जायति ? इध, भिक्खवे, पुग्गलो पुग्गलस्स इट्ठो होति कन्तो मनापो । तं परे इट्ठेन कन्तेन

१. एवस्मी – स्या०, रो० । २-२. अट्ठारस तण्हाविचरितानि सतं होन्ति – रो० । ३. जालिनी – रो० । ४. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

मनापेन समुदाचरन्ति । तस्स एवं होति – 'यो खो म्यायं पुग्गलो इट्ठो कन्तो मनापो, तं परे इट्ठेन कन्तेन मनापेन समुदाचरन्ती' ति । सो तेसु पेमं जनेति । एवं खो, भिक्खवे, पेमा पेमं जायति ।

३. "कथं च, भिक्खवे, पेमा दोसो जायति ? इध, भिक्खवे, पुग्गलो पुग्गलस्स इट्ठो होति कन्तो मनापो । तं परे अनिट्ठेन अकन्तेन अमनापेन समुदाचरन्ति । तस्स एवं होति – 'यो खो म्यायं पुग्गलो इट्ठो कन्तो मनापो, तं परे अनिट्ठेन अकन्तेन अमनापेन समुदाचरन्ती' ति । सो तेसु दोसं जनेति । एवं खो, भिक्खवे, पेमा दोसो जायति ।

४. "कथं च, भिक्खवे, दोसा पेमं जायति ? इध, भिक्खवे, पुग्गलो पुग्गलस्स अनिट्ठो होति अकन्तो अमनापो । तं परे अनिट्ठेन अकन्तेन अमनापेन समुदाचरन्ति । तस्स एवं होति – 'यो खो म्यायं पुग्गलो अनिट्ठो अकन्तो अमनापो, तं परे अनिट्ठेन अकन्तेन अमनापेन समुदाचरन्ती' ति । सो तेसु पेमं जनेति । एवं खो, भिक्खवे, दोसा पेमं जायति ।

५. "कथं च, भिक्खवे, दोसा दोसो जायति ? इध, भिक्खवे, पुग्गलो पुग्गलस्स अनिट्ठो होति अकन्तो अमनापो । तं परे इट्ठेन R.214 कन्तेन मनापेन समुदाचरन्ति । तस्स एवं होति – 'यो खो म्यायं पुग्गलो अनिट्ठो अकन्तो अमनापो, तं परे इट्ठेन कन्तेन मनापेन समुदा- B.535 चरन्ती' ति । सो तेसु दोसं जनेति । एवं खो, भिक्खवे, दोसा दोसो जायति । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि पेमानि जायन्ति ।

६. "यस्मिं, भिक्खवे, समये भिक्खु विविच्चेव कामेहि ...पे०... पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति, यं पिस्स पेमा पेमं जायति तं पिस्स तस्मिं समये न होति, यो पिस्स पेमा दोसो जायति सो पिस्स तस्मिं समये न होति, यं पिस्स दोसा पेमं जायति तं पिस्स तस्मिं समये न होति, यो पिस्स दोसा दोसो जायति सो पिस्स तस्मिं समये न होति ।

७. "यस्मिं, भिक्खवे, समये भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा ...पे०... दुतियं झानं ...पे०... ततियं झानं ...पे०... चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति, यं पिस्स पेमा पेमं जायति तं पिस्स तस्मिं समये न होति, यो पिस्स पेमा दोसो जायति सो पिस्स तस्मिं समये न होति, यं पिस्स दोसा पेमं जायति तं पिस्स तस्मिं समये न होति, यो पिस्स दोसा दोसो जायति सो पिस्स तस्मिं समये न होति ।

८. "यस्मिं, भिक्खवे, समये भिक्खु आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति, यं पिस्स पेमा पेमं जायति तं पिस्स पहीनं होति उच्छिन्नमूलं तालावत्थुकतं अनभावङ्कतं आयतिं अनुप्पादधम्मं, यो पिस्स पेमा दोसो जायति सो पिस्स पहीनो होति उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्कतो आयतिं अनुप्पादधम्मो, यं पिस्स दोसा पेमं जायति तं पिस्स पहीनं होति उच्छिन्नमूलं तालावत्थुकतं अनभावङ्कतं आयतिं अनुप्पादधम्मं; यो पिस्स दोसा दोसो जायति सो पिस्स पहीनो होति उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्कतो आयतिं अनुप्पादधम्मो। अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु नेव[1] उस्सेनेति न पटिसेनेति[2] न धूपायति न पज्जलति न सम्पज्झायति[3]।

९. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु उस्सेनेति? इध, भिक्खवे, भिक्खु रूपं अत्ततो समनुपस्सति, रूपवन्तं वा अत्तानं, अत्तनि वा रूपं, B. 536, R. 215 रूपस्मिं वा अत्तानं; वेदनं अत्ततो समनुपस्सति, वेदनावन्तं वा अत्तानं, अत्तनि वा वेदनं, वेदनाय वा अत्तानं; सञ्ञं अत्ततो समनुपस्सति, सञ्ञावन्तं वा अत्तानं, अत्तनि वा सञ्ञं, सञ्ञाय वा अत्तानं; सङ्खारे अत्ततो समनुपस्सति, सङ्खारवन्तं वा अत्तानं, अत्तनि वा सङ्खारे, सङ्खारेसु वा अत्तानं; विञ्ञाणं अत्ततो समनुपस्सति, विञ्ञाणवन्तं वा अत्तानं, अत्तनि वा विञ्ञाणं, विञ्ञाणस्मिं वा अत्तानं। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु उस्सेनेति।

१०. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न उस्सेनेति? इध, भिक्खवे, भिक्खु न रूपं अत्ततो समनुपस्सति, न रूपवन्तं वा अत्तानं, न अत्तनि वा रूपं, न रूपस्मिं वा अत्तानं; न वेदनं अत्ततो समनुपस्सति, न वेदनावन्तं वा अत्तानं, न अत्तनि वा वेदनं, न वेदनाय वा अत्तानं; न सञ्ञं अत्ततो समनुपस्सति, न सञ्ञावन्तं वा अत्तानं, न अत्तनि वा सञ्ञं, न सञ्ञाय वा अत्तानं; न सङ्खारे अत्ततो समनुपस्सति, न सङ्खारवन्तं वा अत्तानं, न अत्तनि वा सङ्खारे, न सङ्खारेसु वा अत्तानं; न विञ्ञाणं अत्ततो समनुपस्सति, न विञ्ञाणवन्तं वा अत्तानं, न अत्तनि वा विञ्ञाणं, न विञ्ञाणस्मिं वा अत्तानं। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न उस्सेनेति।

१. न – स्या०। २. पटिस्सेनेति – सी०, स्या०, रो०। ३. अपज्झायति – सी०; पज्झायति – स्या०, रो०।

११. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पटिसेनेति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोसन्तं पच्चक्कोसति, रोसन्तं पटिरोसति, भण्डन्तं पटिभण्डति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पटिसेनेति ।

१२. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न पटिसेनेति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोसन्तं न पच्चक्कोसति, रोसन्तं न पटिरोसति, भण्डन्तं न पटिभण्डति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न पटिसेनेति ।

१३. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु धूपायति ? अस्मी ति, भिक्खवे, सति इत्थस्मी ति होति, एवंस्मी ति होति, अञ्ञथास्मी ति होति, असस्मी ति होति, सतस्मी ति होति, सं ति होति, इत्थं सं ति होति, एवं सं ति होति, अञ्ञथा सं ति होति, अपिहं सं ति होति, अपिहं इत्थं सं ति होति, अपिहं एवं सं ति होति, अपिहं अञ्ञथा सं ति होति, भविस्सं ति होति, इत्थं भविस्सं ति होति, एवं भविस्सं ति होति, अञ्ञथा भविस्सं ति होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु धूपायति ।

१४. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न धूपायति ? अस्मी ति, B.537
भिक्खवे, असति इत्थस्मी ति न होति, एवंस्मी ति न होति, अञ्ञथास्मी ति न होति, असस्मी ति न होति, सतस्मी ति न होति, सं ति न होति, इत्थं सं ति न होति, एवं सं ति न होति, अञ्ञथा सं ति न होति[1], अपिहं सं ति न होति, अपिहं इत्थं सं ति न होति, अपिहं एवं सं ति न R.216
होति, अपिहं अञ्ञथा सं ति न होति, भविस्सं ति न होति, इत्थं भविस्सं ति न होति, एवं भविस्सं ति न होति, अञ्ञथा भविस्सं ति न होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न धूपायति ।

१५. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पज्जलति ? इमिना अस्मी ति, भिक्खवे, सति इमिना इत्थस्मी ति होति, इमिना एवंस्मी[2] ति होति, इमिना अञ्ञथास्मी ति होति, इमिना असस्मी ति होति, इमिना सतस्मी ति होति, इमिना सं ति होति, इमिना इत्थं सं ति होति, इमिना एवं सं ति होति, इमिना अञ्ञथा सं ति होति, इमिना अपिहं सं ति होति, इमिना अपिहं इत्थं सं ति होति, इमिना अपिहं एवं सं ति होति, इमिना अपिहं अञ्ञथा सं ति होति, इमिना भविस्सं ति होति, इमिना

१. होन्ति – रो० । २. एवमस्मि – सी०; एवस्मी – स्या०, रो० ।

इत्थं भविस्सं ति होति, इमिना एवं भविस्सं ति होति, इमिना अञ्ञथा भविस्सं ति होति। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पज्जलति।

१६. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न पज्जलति? इमिना अस्मी ति, भिक्खवे, असति इमिना इत्थस्मी ति न होति, इमिना एवंस्मी ति न होति, इमिना अञ्ञथास्मी ति न होति, इमिना असस्मी ति न होति, इमिना सतस्मी ति न होति, इमिना सं ति न होति, इमिना इत्थं सं ति न होति, इमिना एवं सं ति न होति, इमिना अञ्ञथा सं ति न होति, इमिना अपिहं सं ति न होति, इमिना अपिहं इत्थं सं ति न होति, इमिना अपिहं एवं सं ति न होति, इमिना अपिहं अञ्ञथा सं ति न होति, इमिना भविस्सं ति न होति, इमिना इत्थं भविस्सं ति न होति, इमिना एवं भविस्सं ति न होति, इमिना अञ्ञथा भविस्सं ति न होति। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न पज्जलति।

B. 538 १७. "कथं* च, भिक्खवे, भिक्खु सम्पज्झायति? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो अस्मिमानो पहीनो न होति उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्कतो आयतिं अनुप्पादधम्मो। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु सम्पज्झायति*।

"कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न सम्पज्झायति[1]? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो अस्मिमानो पहीनो होति उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्कतो[2] आयतिं अनुप्पादधम्मो। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न सम्पज्झायती" ति।

महावग्गो वीसतिमो।

तस्सुद्दानं

सोतानुगतं ठानं, भद्दिय सामुगिय[3] वप्प साळ्हा[4] च।
मल्लिक अत्तन्तापो[5], तण्हा पेमेन च दसा ते ति॥

चतुत्थो महापण्णासको समत्तो।

———o———

- सी० पोत्थके नत्थि। १. सम्पज्झायति – सी०; पज्झायति – स्या०, रो०। २. अनभावङ्कतो – रो०। ३. सामुगी च – रो०। ४. साळ्हो – रो०। ५. अत्तन्तपो – रो०।

२१. सप्पुरिसवग्गो

१. सिक्खापदसुत्तं

१. "असप्पुरिसं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि, असप्पुरिसेन B. 539, R. 217
असप्पुरिसतरं च; सप्पुरिसं च, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरं च । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

२. "कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसो ।

३. "कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च पाणातिपाती होति, परं च पाणातिपाते समादपेति; अत्तना च अदिन्नादायी होति, परं च अदिन्नादाने समादपेति; अत्तना च कामेसुमिच्छाचारी होति, परं च कामेसुमिच्छाचारे समादपेति; अत्तना च मुसावादी होति, परं च मुसावादे समादपेति; अत्तना च सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी होति, परं च सुरामेरयमज्जपमादट्ठाने समादपेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो ।

४. "कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसो ।

५. "कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च पाणातिपाता पटिविरतो होति, परं च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति; अत्तना च अदिन्नादाना पटिविरतो
होति, परं च अदिन्नादाना वेरमणिया समादपेति; अत्तना च कामेसु- B. 540
मिच्छाचारा पटिविरतो होति, परं च कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया समादपेति; अत्तना च मुसावादा पटिविरतो होति, परं च मुसावादा वेरमणिया समादपेति; अत्तना च सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति, परं च सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणिया समादपेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो" ति ।

———

२. अस्सद्धसुत्तं

R.218 १. "असप्पुरिसं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरं च; सप्पुरिसं च, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरं च । तं सुणाथ, साधुकं मनसिकरोथ; भासिस्सामी" ति । एवं ...पे०... एतदवोच –

२. "कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अस्सद्धो होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी[1] होति, अप्पस्सुतो होति, कुसीतो होति, मुट्ठस्सति होति, दुप्पञ्ञो होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसो ।

३. "कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च अस्सद्धो होति, परं च अस्सद्धिये[2] समादपेति; अत्तना च अहिरिको होति, परं च अहिरिकताय समादपेति; अत्तना च अनोत्तप्पी होति, परं च अनोत्तप्पे समादपेति; अत्तना च अप्पस्सुतो होति, परं च अप्पस्सुते समादपेति; अत्तना च कुसीतो होति, परं च कोसज्जे समादपेति; अत्तना च मुट्ठस्सति होति, परं च मुट्ठस्सच्चे[3] समादपेति; अत्तना च दुप्पञ्ञो होति, परं च दुप्पञ्ञताय समादपेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो ।

४. "कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो सद्धो होति, हिरिमा होति, ओत्तप्पी होति, बहुस्सुतो होति, आरद्धविरियो होति, सतिमा होति, पञ्ञवा होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसो ।

५. "कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च सद्धासम्पन्नो होति, परं च सद्धासम्पदाय
B.541 समादपेति; अत्तना च हिरिमा होति, परं च हिरिमताय[4] समादपेति; अत्तना च ओत्तप्पी होति, परं च ओत्तप्पे समादपेति; अत्तना च बहुस्सुतो होति, परं च बाहुसच्चे समादपेति; अत्तना च आरद्धविरियो होति, परं च विरियारम्भे समादपेति; अत्तना च उपट्ठितस्सति होति, परं च सतिउपट्ठाने[5] समादपेति; अत्तना च पञ्ञासम्पन्नो होति, परं च पञ्ञासम्पदाय समादपेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो" ति ।

---

१. अनोत्तापी – रो० । २. अस्सद्धाय – रो० । ३. मुट्ठस्सच्चे – सी०, स्या०, रो० । ४. हिरिमताय – स्या०; हिरिया – रो० । ५. सतिपट्ठाने – सी०, स्या०, रो० ।

३. सत्तकम्मसुत्तं

१. "असप्पुरिसं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरं च; सप्पुरिसं च, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरं च। तं सुणाथ, R.219 साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति। एवं ...पे०... एतदवोच –

२. "कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, पिसुणवाचो होति, फरुसवाचो होति, सम्फप्पलापी होति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसो।

३. "कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च पाणातिपाती होति, परं च पाणातिपाते समादपेति; अत्तना च अदिन्नादायी होति, परं च अदिन्नादाने समादपेति; अत्तना च कामेसुमिच्छाचारी होति, परं च कामेसुमिच्छाचारे समादपेति; अत्तना च मुसावादी होति, परं च मुसावादे समादपेति; अत्तना च पिसुणवाचो होति, परं च पिसुणाय वाचाय समादपेति; अत्तना च फरुसवाचो होति, परं च फरुसाय वाचाय समादपेति; अत्तना च सम्फप्पलापी होति, परं च सम्फप्पलापे समादपेति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो।

४. "कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, फरुसाय वाचाय पटिविरतो, होति, सम्फप्पलापा पटिविरतो होति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसो।

५. "कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो ? इध B. 542 भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च पाणातिपाता पटिविरतो होति, परं च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति; अत्तना च अदिन्नादाना पटिविरतो होति, परं च अदिन्नादाना वेरमणिया समादपेति; अत्तना च कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, परं च कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया समादपेति; अत्तना च मुसावादा पटिविरतो होति, परं च मुसावादा वेरमणिया समादपेति; अत्तना च पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, परं च पिसुणाय वाचाय वेरमणिया समादपेति; अत्तना च फरुसाय

वाचाय पटिविरतो होति, परं च फरुसाय वाचाय वेरमणिया समादपेति; अत्तना च सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, परं च सम्फप्पलापा वेरमणिया समादपेति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो" ति।

---

४. दसकम्मसुत्तं

१. "असप्पुरिसं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि, असप्पुरिसेन
R.220 असप्पुरिसतरं च; सप्पुरिसं च, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरं च। तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति। एवं ...पे०... एतदवोच –

२. "कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसो? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, पिसुणवाचो होति, फरुसवाचो होति, सम्फप्पलापी होति, अभिज्झालु होति, ब्यापन्नचित्तो होति, मिच्छादिट्ठिको होति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसो।

३. "कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च पाणातिपाती होति, परं च पाणातिपाते समादपेति ...पे०... अत्तना च अभिज्झालु होति, परं च अभिज्झाय समादपेति; अत्तना च ब्यापन्नचित्तो होति, परं च ब्यापादे समादपेति, अत्तना च मिच्छादिट्ठिको होति, परं च मिच्छादिट्ठिया समादपेति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो।

४. "कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसो? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति ...पे०... अनभिज्झालु होति, अब्यापन्नचित्तो होति, सम्मादिट्ठिको होति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसो।

B.543 ५. "कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च पाणातिपाता पटिविरतो होति, परं च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति ...पे०... अत्तना च अनभिज्झालु होति, परं च अनभिज्झाय समादपेति; अत्तना च अब्यापन्नचित्तो होति, परं च अब्यापादे समादपेति; अत्तना च सम्मादिट्ठिको होति, परं च सम्मादिट्ठिया समादपेति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो" ति।

---

५. अट्ठङ्गिकसुत्तं

१. "असप्पुरिसं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरं च; सप्पुरिसं च, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरं च । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति । एवं ...पे०... एतदवोच –

२. "कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो मिच्छादिट्ठिको होति, मिच्छासङ्कप्पो होति, मिच्छावाचो होति, मिच्छाकम्मन्तो होति, मिच्छाआजीवो होति, मिच्छावायामो होति, मिच्छासति होति, मिच्छासमाधि होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसो । R.221

३. "कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो ? इध भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च मिच्छादिट्ठिको होति, परं च मिच्छादिट्ठिया समादपेति; अत्तना च मिच्छासङ्कप्पो होति, परं च मिच्छासङ्कप्पे समादपेति; अत्तना च मिच्छावाचो होति, परं च मिच्छावाचाय समादपेति; अत्तना च मिच्छाकम्मन्तो होति, परं च मिच्छाकम्मन्ते समादपेति; अत्तना च मिच्छाआजीवो होति, परं च मिच्छाआजीवे समादपेति; अत्तना च मिच्छावायामो होति, परं च मिच्छावायामे समादपेति; अत्तना च मिच्छासति होति, परं च मिच्छासतिया समादपेति; अत्तना च मिच्छासमाधि होति, परं च मिच्छासमाधिम्हि समादपेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो ।

४. "कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो सम्मादिट्ठिको होति, सम्मासङ्कप्पो होति, सम्मावाचो होति, सम्माकम्मन्तो होति, सम्माआजीवो होति, सम्मावायामो होति, सम्मासति होति, सम्मासमाधि होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसो ।

५. "कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो ? इध, B. 544 भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च सम्मादिट्ठिको होति, परं च सम्मादिट्ठिया समादपेति; अत्तना च सम्मासङ्कप्पो होति, परं च सम्मासङ्कप्पे समादपेति; अत्तना च सम्मावाचो होति, परं च सम्मावाचाय समादपेति; अत्तना च सम्माकम्मन्तो होति, परं च सम्माकम्मन्ते समादपेति; अत्तना च सम्माआजीवो होति, परं च सम्माआजीवे समादपेति; अत्तना च सम्मावायामो होति, परं च सम्मावायामे समादपेति; अत्तना च सम्मासति होति, परं च सम्मासतिया समादपेति; अत्तना च सम्मासमाधि

होति, परं च सम्मासमाधिम्हि समादपेति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो" ति।

---

६. दसमग्गसुत्तं

१. "असप्पुरिसं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरं च; सप्पुरिसं च, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरं च। तं सुणाथ, साधुकं मनसिकरोथ; भासिस्सामी" ति। एवं ...पे०... एतदवोच –

R. 222 २. "कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो मिच्छादिट्ठिको होति ...पे०... मिच्छाञाणी होति, मिच्छाविमुत्ति होति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसो।

३. "कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च मिच्छादिट्ठिको होति, परं च मिच्छादिट्ठिया समादपेति ...पे०... अत्तना च मिच्छाञाणी होति, परं च मिच्छाञाणे समादपेति; अत्तना च मिच्छाविमुत्ति होति, परं च मिच्छाविमुत्तिया समादपेति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो।

४. "कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो सम्मादिट्ठिको होति ...पे०... सम्माञाणी होति, सम्माविमुत्ति होति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसो।

५. "कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च सम्मादिट्ठिको होति, परं च सम्मादिट्ठिया समादपेति ...पे०... अत्तना च सम्माञाणी होति, परं च सम्माञाणे समादपेति; अत्तना च सम्माविमुत्ति होति, परं च सम्माविमुत्तिया समादपेति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो" ति।

---

७. पठमपापधम्मसुत्तं

B. 545 १. "पापं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि, पापेन पापतरं च; कल्याणं च, कल्याणेन कल्याणतरं च। तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति। एवं ...पे०... एतदवोच –

२. "कतमो च, भिक्खवे, पापो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाती होति ...पे०... मिच्छादिट्ठिको होति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, पापो।

३. "कतमो च, भिक्खवे, पापेन पापतरो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च पाणातिपाती होति, परं च पाणातिपाते समादपेति ...पे०... अत्तना च मिच्छादिट्ठिको होति, परं च मिच्छादिट्ठिया समादपेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पापेन पापतरो ।

४. "कतमो च, भिक्खवे, कल्याणो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति ...पे०... सम्मादिट्ठिको होति । अयं R.223 वुच्चति, भिक्खवे, कल्याणो ।

५. "कतमो च, भिक्खवे, कल्याणेन कल्याणतरो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च पाणातिपाता पटिविरतो होति, परं च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति ...पे०... अत्तना च सम्मादिट्ठिको होति, परं च सम्मादिट्ठिया समादपेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कल्याणेन कल्याणतरो" ति ।

---

८. दुतियपापधम्मसुत्तं

१. "पापं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि, पापेन पापतरं च; कल्याणं च, कल्याणेन कल्याणतरं च । तं सुणाथ, साधुकं मनसिकरोथ; भासिस्सामी" ति । एवं ...पे०... एतदवोच –

२. "कतमो च, भिक्खवे, पापो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो मिच्छादिट्ठिको होति ...पे०... मिच्छाञाणी होति, मिच्छाविमुत्ति होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पापो ।

३. "कतमो च, भिक्खवे, पापेन पापतरो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च मिच्छादिट्ठिको होति, परं च मिच्छादिट्ठिया समादपेति ...पे०... अत्तना च मिच्छाञाणी होति, परं च मिच्छाञाणे समादपेति; अत्तना च मिच्छाविमुत्ति होति, परं च मिच्छाविमुत्तिया समादपेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पापेन पापतरो ।

४. "कतमो च, भिक्खवे, कल्याणो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो B.546 सम्मादिट्ठिको होति ...पे०... सम्माञाणी होति, सम्माविमुत्ति होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कल्याणो ।

५. "कतमो च, भिक्खवे, कल्याणेन कल्याणतरो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च सम्मादिट्ठिको होति, परं च सम्मादिट्ठिया

समादपेति ...पे०... अत्तना च सम्माञाणी होति, परं च सम्माञाणे समादपेति; अत्तना च सम्माविमुत्ति होति, परं च सम्माविमुत्तिया समादपेति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, कल्याणेन कल्याणतरो" ति।

---

९. ततियपापधम्मसुत्तं

R.224 १. "पापधम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि, पापधम्मेन पापधम्मतरं च; कल्याणधम्मं च, कल्याणधम्मेन कल्याणधम्मतरं च। तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति। एवं ...पे०... एतदवोच –

२. "कतमो च, भिक्खवे, पापधम्मो? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाती होति ...पे०... मिच्छादिट्ठिको होति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, पापधम्मो।

३. "कतमो च, भिक्खवे, पापधम्मेन पापधम्मतरो? इध भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च पाणातिपाती होति, परं च पाणातिपाते समादपेति ...पे०... अत्तना च मिच्छादिट्ठिको होति, परं च मिच्छादिट्ठिया समादपेति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, पापधम्मेन पापधम्मतरो।

४. "कतमो च, भिक्खवे, कल्याणधम्मो? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति ...पे०... सम्मादिट्ठिको होति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, कल्याणधम्मो।

५. "कतमो च, भिक्खवे, कल्याणधम्मेन कल्याणधम्मतरो? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च पाणातिपाता पटिविरतो होति, परं च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति ...पे०... अत्तना च सम्मादिट्ठिको होति, परं च सम्मादिट्ठिया समादपेति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, कल्याणधम्मेन कल्याणधम्मतरो" ति।

---

१०. चतुत्थपापधम्मसुत्तं

१. "पापधम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि, पापधम्मेन पापधम्मतरं च; कल्याणधम्मं च, कल्याणधम्मेन कल्याणधम्मतरं च। तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति। एवं ...पे०... एतदवोच –

२. "कतमो च, भिक्खवे, पापधम्मो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो मिच्छादिट्ठिको होति ...पे०... मिच्छाञाणी होति, मिच्छाविमुत्ति होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पापधम्मो । B. 517

३. "कतमो च, भिक्खवे, पापधम्मेन पापधम्मतरो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च मिच्छादिट्ठिको होति, परं च मिच्छा- R. 225 दिट्ठिया समादपेति ...पे०... अत्तना च मिच्छाञाणी होति, परं च मिच्छाञाणे समादपेति; अत्तना च मिच्छाविमुत्ति होति, परं च मिच्छाविमुत्तिया समादपेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पापधम्मेन पापधम्मतरो ।

४. "कतमो च, भिक्खवे, कल्याणधम्मो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो सम्मादिट्ठिको होति ...पे०... सम्माञाणी होति, सम्माविमुत्ति होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कल्याणधम्मो ।

५. "कतमो च, भिक्खवे, कल्याणधम्मेन कल्याणधम्मतरो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना च सम्मादिट्ठिको होति, परं च सम्मादिट्ठिया समादपेति ...पे०... अत्तना च सम्माञाणी होति, परं च सम्माञाणे समादपेति; अत्तना च सम्माविमुत्ति होति, परं च सम्माविमुत्तिया समादपेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कल्याणधम्मेन कल्याणधम्मतरो" ति ।

सप्पुरिसवग्गो एकवीसतिमो ।

तस्सुद्दानं

सिक्खापदं च अस्सद्धं, सत्तकम्मं[1] अथो च दसकम्मं ।
अट्ठङ्गिकं च दसमग्गं[2], द्वे पापधम्मा अपरे द्वे ति ॥

---

२२. परिसावग्गो

१. परिसासुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, परिसदूसना[3] । कतमे चत्तारो ? भिक्खु[4], भिक्खवे[4], दुस्सीलो पापधम्मो परिसदूसनो; भिक्खुनी, भिक्खवे,

१. सत्तनासो – रो० । २. दसमग्ग – रो० । ३. परिसदुस्सना – रो० । ४–४. इध भिक्खवे भिक्खु – रो० ।

B. 548 दुस्सीला पापधम्मा परिसदूसना; उपासको, भिक्खवे, दुस्सीलो पापधम्मो परिसदूसनो; उपासिका, भिक्खवे, दुस्सीला पापधम्मा परिसदूसना। इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो परिसदूसना।

२. "चत्तारोमे, भिक्खवे, परिससोभना। कतमे चत्तारो? R. 226 भिक्खु, भिक्खवे, सीलवा कल्याणधम्मो परिससोभनो; भिक्खुनी, भिक्खवे, सीलवती कल्याणधम्मा परिससोभना; उपासको, भिक्खवे सीलवा कल्याणधम्मो परिससोभनो; उपासिका, भिक्खवे, सीलवती कल्याणधम्मा परिससोभना। इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो परिससोभना" ति।

---

२. दिट्ठिसुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये। कतमेहि चतूहि? कायदुच्चरितेन, वचीदुच्चरितेन, मनोदुच्चरितेन, मिच्छादिट्ठिया – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये।

२. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे। कतमेहि चतूहि? कायसुचरितेन, वचीसुचरितेन, मनोसुचरितेन, सम्मादिट्ठिया – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति।

---

३. अकतञ्ञुतासुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये। कतमेहि चतूहि? कायदुच्चरितेन, वचीदुच्चरितेन, मनोदुच्चरितेन, अकतञ्ञुताअकतवेदिता[1] – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये।

२. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे। कतमेहि चतूहि? कायसुचरितेन, वचीसुचरितेन, मनोसुचरितेन, कतञ्ञुताकतवेदिता[2] – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति।

---

१. अकतञ्ञुताअकतवेदिताय – सी०। २. कतञ्ञुताकतवेदिताय – सी०।

४. पाणातिपातीसुत्तं

१. ...पे०... पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति ...पे०... पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति ... । B. 54

---

५. पठममग्गसुत्तं

१. ...पे०... मिच्छादिट्ठिको होति, मिच्छासङ्कप्पो होति, मिच्छावाचो होति, मिच्छाकम्मन्तो होति ...पे०... सम्मादिट्ठिको होति, सम्मासङ्कप्पो होति, सम्मावाचो होति, सम्माकम्मन्तो होति ... । R. 2

---

६. दुतियमग्गसुत्तं

१. ...पे०... मिच्छाआजीवो होति, मिच्छावायामो होति, मिच्छासति होति, मिच्छासमाधि होति ...पे०... सम्माआजीवो होति, सम्मावायामो होति, सम्मासति होति, सम्मासमाधि होति ... ।

---

७. पठमवोहारपथसुत्तं

१. ...पे०... अदिट्ठे दिट्ठवादी होति, असुते सुतवादी होति, अमुते मुतवादी होति, अविञ्ञाते विञ्ञातवादी होति ...पे०... अदिट्ठे अदिट्ठवादी होति, असुते असुतवादी होति, अमुते अमुतवादी होति, अविञ्ञाते अविञ्ञातवादी होति ... ।

---

८. दुतियवोहारपथसुत्तं

१. ...पे०... दिट्ठे अदिट्ठवादी होति, सुते असुतवादी होति, मुते अमुतवादी होति, विञ्ञाते अविञ्ञातवादी होति ...पे०... दिट्ठे दिट्ठवादी होति, सुते सुतवादी होति, मुते मुतवादी होति, विञ्ञाते विञ्ञातवादी होति ... ।

---

९. अहिरिकसुत्तं

१. ...पे०... अस्सद्धो होति, दुस्सीलो होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी होति ...पे०... सद्धो होति, सीलवा होति, हिरिमा होति, ओत्तप्पी होति ... ।

---

१०. दुस्सीलसुत्तं

B. 550 १. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये। कतमेहि चतूहि? अस्सद्धो होति, दुस्सीलो होति, कुसीतो होति, दुप्पञ्ञो होति – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये।

२. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो
R. 228 एवं सग्गे। कतमेहि चतूहि? सद्धो होति, सीलवा होति, आरद्धविरियो होति, पञ्ञवा होति – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति।

परिसावग्गो[1] बावीसतिमो।

तस्सुद्दानं

परिसा दिट्ठिअकतञ्ञुता, पाणातिपाता पि द्वे मग्गा।
द्वे वोहारपथा वुत्ता, अहिरिकं[2] दुप्पञ्ञेन चा ति॥

---

२३. दुच्चरितवग्गो

१. दुच्चरितसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, वचीदुच्चरितानि। कतमानि चत्तारि? मुसावादो, पिसुणा वाचा, फरुसा वाचा, सम्फप्पलापो – इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि वचीदुच्चरितानि। चत्तारिमानि, भिक्खवे, वचीसुचरितानि। कतमानि चत्तारि? सच्चवाचा, अपिसुणा वाचा, सण्हा[3] वाचा, मन्तवाचा[3] – इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि वचीसुचरितानी" ति।

---

२. दिट्ठिसुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो बालो अब्यत्तो[4]
B. 551 असप्पुरिसो खतं उपहतं अत्तानं परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो च विञ्ञूनं; बहुं च अपुञ्ञं पसवति। कतमेहि चतूहि?

---

१. सोभणवग्गो – सी०, रो०; सोभनवग्गो – स्या०। २. हिरिकं – रो०। ३–३. सण्हवाचा मन्तावाचा – सी०, स्या०, रो०। ४. अव्यत्तो – रो०।

कायदुच्चरितेन, वचीदुच्चरितेन, मनोदुच्चरितेन, मिच्छादिट्ठिया – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो बालो अब्यत्तो असप्पुरिसो खतं उपहतं अत्तानं परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो विञ्ञूनं, बहुं च अपुञ्ञं पसवति ।

२. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो पण्डितो वियत्तो सप्पुरिसो अक्खतं अनुपहतं अत्तानं परिहरति, अनवज्जो च होति अननुवज्जो विञ्ञूनं, बहुं च पुञ्ञं पसवति । कतमेहि चतूहि ? कायसुचरितेन, वचीसुचरितेन, मनोसुचरितेन, सम्मादिट्ठिया – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो पण्डितो वियत्तो सप्पुरिसो अक्खतं अनुपहतं अत्तानं परिहरति, अनवज्जो च होति अननुवज्जो विञ्ञूनं; बहुं च पुञ्ञं पसवती" ति ।

---

३. अकतञ्ञुतासुत्तं

१. चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो बालो अब्यत्तो R. 229
असप्पुरिसो खतं उपहतं अत्तानं परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो विञ्ञूनं, बहुं च अपुञ्ञं पसवति । कतमेहि चतूहि ? कायदुच्चरितेन, वचीदुच्चरितेन, मनोदुच्चरितेन, अकतञ्ञुताअकतवेदिता – इमेहि ...पे०... कायसुचरितेन, वचीसुचरितेन, मनोसुचरितेन कतञ्ञुताकतवेदिता ...पे०... ।

---

४. पाणातिपातीसुत्तं

१. ...पे... पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति ... पे०... पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति ... पे०... ।

---

५. पठममग्गसुत्तं

१. ...पे... मिच्छादिट्ठिको होति, मिच्छासङ्कप्पो होति, मिच्छावाचो होति, मिच्छाकम्मन्तो होति ... पे०... सम्मादिट्ठिको होति, सम्मासङ्कप्पो होति, सम्मावाचो होति, सम्माकम्मन्तो होति ... पे०... ।

---

६. दुतियमग्गसुत्तं

B. 552 १. ...पे०... मिच्छाआजीवो होति, मिच्छावायामो होति, मिच्छासति होति, मिच्छासमाधि होति ... पे०... सम्माआजीवो होति, सम्मावायामो होति, सम्मासति होति, सम्मासमाधि होति ...पे०...।

---

७. पठमवोहारपथसुत्तं

१. ...पे०... अदिट्ठे दिट्ठवादी होति, असुते सुतवादी होति, अमुते मुतवादी होति, अविञ्ञाते विञ्ञातवादी होति ...पे०... अदिट्ठे अदिट्ठवादी होति, असुते असुतवादी होति, अमुते अमुतवादी होति, अविञ्ञाते अविञ्ञातवादी होति ...पे०... ।

---

८. दुतियवोहारपथसुत्तं

१. ...पे०... दिट्ठे अदिट्ठवादी होति, सुते असुतवादी होति, मुते अमुतवादी होति, विञ्ञाते अविञ्ञातवादी होति ...पे०... दिट्ठे दिट्ठवादी होति, सुते सुतवादी होति, मुते मुतवादी होति, विञ्ञाते विञ्ञातवादी होति ...पे०... ।

---

९. अहिरिकसुत्तं

१. ...पे०... अस्सद्धो होति, दुस्सीलो होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी[1] होति ...पे०... सद्धो होति, सीलवा होति, हिरिमा होति, ओत्तप्पी होति ...पे०... ।

---

१०. दुप्पञ्ञसुत्तं

R. 230 १. ...पे०... अस्सद्धो होति, दुस्सीलो होति, कुसीतो होति, दुप्पञ्ञो होति ...पे०... सद्धो होति, सीलवा होति, आरद्धविरियो होति, पञ्ञवा होति – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो पण्डितो वियत्तो[2] सप्पुरिसो अक्खतं अनुपहतं अत्तानं परिहरति, अनवज्जो च होति अननुवज्जो विञ्ञूनं, बहुं च पुञ्ञं पसवती" ति ।

---

१. अनोत्तापी – रो० । २. व्यत्तो – रो० ।

११. कविसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, कवी। कतमे चत्तारो ? चिन्ताकवि, सुतकवि, अत्थकवि, पटिभानकवि – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो कवी" ति। B. 553

दुच्चरितवग्गो तेवीसतिमो।

तस्सुद्दानं

दुच्चरितं दिट्ठि अकतञ्ञू च, पाणातिपाता पि द्वे मग्गा।
द्वे वोहारपथा वुत्ता, अहिरिकं दुप्पञ्ञकविना चा ति॥

---

२४. कम्मवग्गो

१. सङ्खित्तसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, कम्मानि मया सयं अभिञ्ञा[1] सच्छिकत्वा पवेदितानि। कतमानि चत्तारि ? अत्थि, भिक्खवे, कम्मं कण्हं कण्हविपाकं; अत्थि, भिक्खवे, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं; अत्थि, भिक्खवे, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं; अत्थि, भिक्खवे, कम्मं अकण्हं असुक्कं अकण्हअसुक्कविपाकं कम्मक्खयाय संवत्तति। इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि कम्मानि मया सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदितानी" ति।

---

२. वित्थारसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, कम्मानि मया सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदितानि। कतमानि चत्तारि ? अत्थि, भिक्खवे, कम्मं कण्हं कण्हविपाकं; अत्थि, भिक्खवे, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं; अत्थि, भिक्खवे, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं; अत्थि, भिक्खवे, कम्मं R. 231
अकण्हं असुक्कं अकण्हअसुक्कविपाकं कम्मक्खयाय संवत्तति।

२. "कतमं च, भिक्खवे, कम्मं कण्हं कण्हविपाकं ? इध, भिक्खवे, एकच्चो सब्यावज्झं[2] कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति, सब्या-

---

१. अभिञ्ञाय – रो०। २. सब्यापज्झं – सी०, स्या०; सब्यापज्झं – रो०।

B. 554 वज्जं वचीसङ्खारं अभिसङ्खरोति, सब्यावज्झं मनोसङ्खारं अभिसङ्खरोति। सो सब्यावज्झं कायसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा, सब्यावज्झं वचीसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा, सब्यावज्झं मनोसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा सब्यावज्झं लोकं उपपज्जति[1]। तमेनं सब्यावज्झं लोकं उपपन्नं समानं सब्यावज्झा फस्सा फुसन्ति। सो सब्यावज्झेहि फस्सेहि फुट्ठो समानो सब्यावज्झं वेदनं वेदयति[2] एकन्तदुक्खं, सेय्यथापि सत्ता नेरयिका। इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मं कण्हं कण्हविपाकं।

३. "कतमं च, भिक्खवे, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं? इध, भिक्खवे, एकच्चो अब्यावज्झं कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति, अब्यावज्झं वचीसङ्खारं अभिसङ्खरोति, अब्यावज्झं मनोसङ्खारं अभिसङ्खरोति। सो अब्यावज्झं कायसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा, अब्यावज्झं वचीसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा, अब्यावज्झं मनोसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा अब्यावज्झं लोकं उपपज्जति। तमेनं अब्यावज्झं लोकं उपपन्नं समानं अब्यावज्झा फस्सा फुसन्ति। सो अब्यावज्झेहि फस्सेहि फुट्ठो समानो अब्यावज्झं वेदनं वेदयति एकन्तसुखं, सेय्यथापि देवा सुभकिण्हा। इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं।

४. "कतमं च, भिक्खवे, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं? इध, भिक्खवे, एकच्चो सब्यावज्झं पि अब्यावज्झं पि कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति, सब्यावज्झं पि अब्यावज्झं पि वचीसङ्खारं अभिसङ्खरोति, सब्यावज्झं पि अब्यावज्झं पि मनोसङ्खारं अभिसङ्खरोति। सो सब्यावज्झं पि अब्यावज्झं पि कायसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा, सब्यावज्झं पि अब्यावज्झं पि वचीसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा, सब्यावज्झं पि अब्यावज्झं पि मनोसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा सब्यावज्झं पि अब्यावज्झं पि लोकं
R. 232 उपपज्जति। तमेनं सब्यावज्झं पि अब्यावज्झं पि लोकं उपपन्नं समानं सब्यावज्झा पि अब्यावज्झा पि फस्सा फुसन्ति। सो सब्यावज्झेहि पि अब्यावज्झेहि पि फस्सेहि फुट्ठो समानो सब्यावज्झं पि अब्यावज्झं पि वेदनं वेदयति वोकिण्णसुखदुक्खं[3], सेय्यथापि मनुस्सा एकच्चे च देवा एकच्चे च विनिपातिका। इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं।

१. उप्पज्जति – रो०। २. वेदियति – सी०, स्या०, रो०। ३. वोकिण्णं सङ्किण्णं सुखदुक्खं – रो०।

सुत्तपिटके

अङ्गुत्तरनिकायो

(चतुक्क-पञ्चकनिपाता)

५. "कतमं च, भिक्खवे, कम्मं अकण्हं असुक्कं अकण्हअसुक्कविपाकं कम्मक्खयाय संवत्तति ? तत्र, भिक्खवे, यमिदं कम्मं कण्हं कण्हविपाकं तस्स पहानाय या चेतना, यमिदं[1] कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं तस्स पहानाय या चेतना, यमिदं कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं तस्स पहानाय या चेतना – इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मं अकण्हं असुक्कं B. 555 अकण्हअसुक्कविपाकं कम्मक्खयाय संवत्तति। इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि कम्मानि मया सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदितानी" ति।

---

३. सोणकायनसुत्तं

१. अथ खो सिखामोग्गल्लानो[2] ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो सिखामोग्गल्लानो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच –

२. "पुरिमानि, भो गोतम, दिवसानि पुरिमतरानि सोणकायनो माणवो येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं एतदवोच – 'समणो गोतमो सब्बकम्मानं अकिरियं पञ्ञापेति, सब्बकम्मानं खो पन अकिरियं पञ्ञापेन्तो उच्छेदं आह लोकस्स – कम्मसच्चायं, भो[3], लोको कम्मसमारम्भट्ठायी'" ति।

३. "दस्सनं पि खो अहं, ब्राह्मण, सोणकायनस्स[4] माणवस्स नाभिजानामि; कुतो पनेवरूपो कथासल्लापो ! चत्तारिमानि, ब्राह्मण, कम्मानि मया सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदितानि। कतमानि चत्तारि ? अत्थि, ब्राह्मण, कम्मं कण्हं कण्हविपाकं; अत्थि, ब्राह्मण, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं; अत्थि, ब्राह्मण, कम्मं कण्हसुक्कं[5] कण्हसुक्कविपाकं; अत्थि, ब्राह्मण, कम्मं अकण्हं असुक्कं अकण्हअसुक्कविपाकं R. 233 कम्मक्खयाय[6] संवत्तति।

४. "कतमं च, ब्राह्मण, कम्मं कण्हं कण्हविपाकं ? इध, ब्राह्मण, एकच्चो सब्याबज्झं[7] कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति, सब्याबज्झं वचीसङ्खारं अभिसङ्खरोति, सब्याबज्झं मनोसङ्खारं अभिसङ्खरोति। सो सब्याबज्झं

---

१. यम्पिद – सी०, स्या०, रो०। २. सिखो मोग्गल्लानो – रो०। ३. खो – रो०। ४. सोणकायस्स – रो०। ५. कण्हं सुक्कं – स्या०। ६. कम्मं कम्मक्खयाय – रो०। ७. सब्यापज्झं – सी०, स्या०; सब्यापज्झं – रो०।

कायसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा, सब्यावज्झं वचीसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा, सब्यावज्झं मनोसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा सब्यावज्झं लोकं उपपज्जति । तमेनं सब्यावज्झं लोकं उपपन्नं समानं सब्यावज्झा फस्सा फुसन्ति । सो सब्यावज्झेहि फस्सेहि फुट्ठो समानो सब्यावज्झं वेदनं वेदयति एकन्तदुक्खं, सेय्यथापि सत्ता नेरयिका । इदं वुच्चति, ब्राह्मण, कम्मं कण्हं कण्हविपाकं ।

B. 556 ५. "कतमं च, ब्राह्मण, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं ? इध, ब्राह्मण, एकच्चो अब्यावज्झं कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति, अब्यावज्झं वचीसङ्खारं अभिसङ्खरोति, अब्यावज्झं मनोसङ्खारं अभिसङ्खरोति । सो अब्यावज्झं कायसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा, अब्यावज्झं वचीसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा, अब्यावज्झं मनोसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा अब्यावज्झं लोकं उपपज्जति । तमेनं अब्यावज्झं लोकं उपपन्नं समानं अब्यावज्झा फस्सा फुसन्ति । सो अब्यावज्झेहि फस्सेहि फुट्ठो समानो अब्यावज्झं वेदनं वेदयति[1] एकन्तसुखं, सेय्यथापि देवा सुभकिण्हा । इदं वुच्चति, ब्राह्मण, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं ।

६. "कतमं च, ब्राह्मण, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं ? इध, ब्राह्मण, एकच्चो सब्यावज्झं पि अब्यावज्झं पि कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति, सब्यावज्झं पि अब्यावज्झं पि वचीसङ्खारं अभिसङ्खरोति, सब्यावज्झं पि अब्यावज्झं पि मनोसङ्खारं अभिसङ्खरोति । सो सब्यावज्झं पि अब्यावज्झं पि कायसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा, सब्यावज्झं पि अब्यावज्झं पि वचीसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा, सब्यावज्झं पि अब्यावज्झं पि मनोसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा सब्यावज्झं पि अब्यावज्झं पि लोकं उपपज्जति । तमेनं सब्यावज्झं पि अब्यावज्झं पि लोकं उपपन्नं समानं सब्यावज्झा पि अब्यावज्झा पि फस्सा फुसन्ति । सो सब्यावज्झेहि पि अब्यावज्झेहि पि फस्सेहि फुट्ठो समानो सब्यावज्झं पि अब्यावज्झं पि वेदनं वेदयति वोकिण्णसुखदुक्खं, सेय्यथापि मनुस्सा एकच्चे च देवा एकच्चे च विनिपातिका । इदं वुच्चति, ब्राह्मण, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं ।

७. "कतमं च, ब्राह्मण, कम्मं अकण्हं असुक्कं अकण्हअसुक्कविपाकं कम्मक्खयाय संवत्तति ? तत्र, ब्राह्मण, यमिदं कम्मं कण्हं

१. वेदियति – स्या० ।

कण्हविपाकं तस्स पहानाय या चेतना, यमिदं कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं तस्स पहानाय या चेतना, यमिदं कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं तस्स पहानाय या चेतना – इदं वुच्चति, ब्राह्मण, कम्मं अकण्हं असुक्कं अकण्हअसुक्कविपाकं कम्मक्खयाय संवत्तति। इमानि खो, ब्राह्मण, चत्तारि कम्मानि मया सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदितानी" ति।

---

४. पठमसिक्खापदसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, कम्मानि मया सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदितानि। कतमानि चत्तारि? अत्थि, भिक्खवे, R. 234 कम्मं कण्हं कण्हविपाकं; अत्थि, भिक्खवे, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं; अत्थि, भिक्खवे, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं; अत्थि, भिक्खवे, B. 557 कम्मं अकण्हं असुक्कं अकण्हअसुक्कविपाकं कम्मक्खयाय संवत्तति। कतमं च, भिक्खवे, कम्मं कण्हं कण्हविपाकं? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी होति। इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मं कण्हं कण्हविपाकं।

२. "कतमं च, भिक्खवे, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति। इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं।

३. "कतमं च, भिक्खवे, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं? इध, भिक्खवे, एकच्चो सब्याबज्झं पि अब्याबज्झं पि कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति ... पे०... इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं।

४. "कतमं च, भिक्खवे, कम्मं अकण्हं असुक्कं अकण्हअसुक्कविपाकं कम्मक्खयाय संवत्तति? तत्र, भिक्खवे, यमिदं कम्मं कण्हं कण्हविपाकं ...पे०... इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मं अकण्हं असुक्कं अकण्हअसुक्कविपाकं कम्मक्खयाय संवत्तति। इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि कम्मानि मया सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदितानी" ति।

---

५. दुतियसिक्खापदसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, कम्मानि मया सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदितानि । कतमानि चत्तारि ? अत्थि, भिक्खवे, कम्मं कण्हं कण्हविपाकं; अत्थि, भिक्खवे, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं; अत्थि, भिक्खवे, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं; अत्थि, भिक्खवे, कम्मं अकण्हं असुक्कं अकण्हअसुक्कविपाकं कम्मक्खयाय संवत्तति ।

२. "कतमं च, भिक्खवे, कम्मं कण्हं कण्हविपाकं ? इध, भिक्खवे, एकच्चेन[1] माता जीविता वोरोपिता होति, पिता जीविता वोरोपितो[2] होति, अरहं जीविता वोरोपितो होति, तथागतस्स दुट्ठेन[3] B. 558, R. 235 चित्तेन लोहितं उप्पादितं[4] होति, सङ्घो भिन्नो होति । इदं वुच्चति भिक्खवे, कम्मं कण्हं कण्हविपाकं ।

३. "कतमं च, भिक्खवे, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति, सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, अनभिज्झालु होति, अब्यापन्नचित्तो होति, सम्मादिट्ठि[5] होति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं ।

४. "कतमं च, भिक्खवे, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं ? इध, भिक्खवे, एकच्चो सब्यावज्झं पि अब्यावज्झं पि कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति ...पे०... इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं ।

५. "कतमं च, भिक्खवे, कम्मं अकण्हं असुक्कं अकण्हअसुक्कविपाकं कम्मक्खयाय संवत्तति ? तत्र, भिक्खवे, यमिदं कम्मं कण्हं कण्हविपाकं ...पे०... इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मं अकण्हं असुक्कं अकण्हअसुक्कविपाकं कम्मक्खयाय संवत्तति । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि कम्मानि मया सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदितानी" ति ।

---

१. एकच्चो – रो० । २. वोरोपिता – रो० । ३. पदुट्ठेन – रो० । ४. उप्पादिता – रो० । ५. सम्मादिट्ठिको – सी०, स्या०, रो० ।

६. अरियमग्गसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, कम्मानि मया सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदितानि । कतमानि चत्तारि ? अत्थि, भिक्खवे, कम्मं कण्हं कण्हविपाकं; अत्थि, भिक्खवे, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं; अत्थि, भिक्खवे, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं; अत्थि, भिक्खवे, कम्मं अकण्हं असुक्कं अकण्हअसुक्कविपाकं कम्मक्खयाय संवत्तति ।

२. "कतमं च, भिक्खवे, कम्मं कण्हं कण्हविपाकं ? इध, भिक्खवे, एकच्चो सब्याबज्झं कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति ...पे०... इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मं कण्हं कण्हविपाकं ।

३. "कतमं च, भिक्खवे, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अब्याबज्झं कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति ... पे०... इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं । B. 559, R. 236

४. "कतमं च, भिक्खवे, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं ? इध, भिक्खवे, एकच्चो सब्याबज्झं पि अब्याबज्झं पि कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति ...पे०... इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं ।

५. "कतमं च, भिक्खवे, कम्मं अकण्हं असुक्कं अकण्हअसुक्कविपाकं कम्मक्खयाय संवत्तति । सम्मादिट्ठि ...पे०... सम्मासमाधि । इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मं अकण्हं असुक्कं अकण्हअसुक्कविपाकं कम्मक्खयाय संवत्तति । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि कम्मानि मया सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदितानी" ति ।

---

७. बोज्झङ्गसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, कम्मानि ...पे०... कण्हं कण्हविपाकं ...पे०... इध, भिक्खवे, एकच्चो सब्याबज्झं कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति ... पे०... इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मं कण्हं कण्हविपाकं ।

२. "कतमं च, भिक्खवे, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अब्याबज्झं कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति ...पे०... इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं ।

३. "कतमं च, भिक्खवे, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं ?
R.237 इध, भिक्खवे, एकच्चो सब्यावज्झं पि अब्यावज्झं पि कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति ... पे० ... इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं ।

४. "कतमं च, भिक्खवे, कम्मं अकण्हं असुक्कं अकण्हअसुक्कविपाकं कम्मक्खयाय संवत्तति ? सतिसम्बोज्झङ्गो, धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो, विरियसम्बोज्झङ्गो, पीतिसम्बोज्झङ्गो, पस्सद्धिसम्बोज्झङ्गो[1], समाधिसम्बोज्झङ्गो, उपेक्खासम्बोज्झङ्गो – इदं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मं अकण्हं असुक्कं अकण्हअसुक्कविपाकं कम्मक्खयाय संवत्तति । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि कम्मानि मया सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदितानी" ति ।

---

८. सावज्जसुत्तं

B. 560 १. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि चतूहि ? सावज्जेन कायकम्मेन, सावज्जेन वचीकम्मेन, सावज्जेन मनोकम्मेन, सावज्जाय दिट्ठिया – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो[2] एवं निरये ।

२. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि चतूहि ? अनवज्जेन कायकम्मेन, अनवज्जेन वचीकम्मेन, अनवज्जेन मनोकम्मेन, अनवज्जाय दिट्ठिया – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

---

९. अब्यावज्झसुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि चतूहि ? सब्यावज्झेन कायकम्मेन, सब्यावज्झेन वचीकम्मेन, सब्यावज्झेन मनोकम्मेन, सब्यावज्झाय दिट्ठिया – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

R.238 २. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि चतूहि ? अब्यावज्झेन कायकम्मेन, अब्यावज्झेन

---

१. पस्सद्धिसम्बोज्झङ्गं – सी० । २. निक्खत्तो – स्या० ।

वचीकम्मेन, अव्यावज्झेन मनोकम्मेन, अव्यावज्झाय दिट्ठिया – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

---

१०. समणसुत्तं

१. "'इधेव, भिक्खवे, पठमो[1] समणो, इध दुतियो समणो, इध ततियो समणो, इध चतुत्थो समणो; सुञ्ञा परप्पवादा समणेहि अञ्ञेही" ति[2] – एवमेतं, भिक्खवे, सम्मा सीहनादं नदथ ।

२. "कतमो च, भिक्खवे, पठमो समणो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु तिण्णं संयोजनानं परिक्खया सोतापन्नो होति अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो[3] । अयं, भिक्खवे, पठमो समणो ।

३. "कतमो च, भिक्खवे, दुतियो समणो ? इध, भिक्खवे, B. 561
भिक्खु तिण्णं संयोजनानं परिक्खया रागदोसमोहानं तनुत्ता सकदागामी होति, सकिदेव इमं लोकं आगन्त्वा दुक्खस्सन्तं करोति । अयं, भिक्खवे, दुतियो समणो ।

४. "कतमो च, भिक्खवे, ततियो समणो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयं, भिक्खवे, ततियो समणो ।

५. "कतमो च, भिक्खवे, चतुत्थो समणो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो समणो ।

६. "'इधेव, भिक्खवे, पठमो समणो, इध दुतियो समणो, इध ततियो समणो, इध चतुत्थो समणो; सुञ्ञा परप्पवादा समणेहि अञ्ञेही' ति – एवमेतं, भिक्खवे, सम्मा सीहनादं नदथा[4]'" ति ।

---

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु न दिस्सति । २-२. अञ्ञेति – सी०, रो०; अञ्ञेहि – स्या० । ३. ० परायनो – स्या०, रो० । ४. नदती – रो० ।

११. सप्पुरिसानिसंससुत्तं

R.239 १. "सप्पुरिसं, भिक्खवे, निस्साय चत्तारो आनिसंसा पाटिकङ्खा। कतमे चत्तारो? अरियेन सीलेन वड्ढति, अरियेन समाधिना वड्ढति, अरियाय पञ्ञाय वड्ढति, अरियाय विमुत्तिया वड्ढति – सप्पुरिसं, भिक्खवे, निस्साय इमे चत्तारो आनिसंसा पाटिकङ्खा" ति।

कम्मवग्गो चतुवीसतिमो।

तस्सुद्दानं

सङ्खित्त वित्थार सोनकायन, सिक्खापदं अरियमग्गो बोज्झङ्गं।
सावज्जं चेव अब्यावज्झं, समणो च सप्पुरिसानिसंसो ति॥

———o———

२५. आपत्तिभयवग्गो

१. सङ्घभेदकसुत्तं

B.562 १. एकं समयं भगवा कोसम्बियं विहरति घोसितारामे। अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं आनन्दं भगवा एतदवोच – "अपि नु तं, आनन्द, अधिकरणं वूपसन्तं" ति?

"कुतो तं, भन्ते, अधिकरणं वूपसमिस्सति! आयस्मतो, भन्ते, अनुरुद्धस्स बाहियो नाम सद्धिविहारिको केवलकप्पं सङ्घभेदाय ठितो। तत्रायस्मा[1] अनुरुद्धो न एकवाचिकं पि भणितब्बं[2] मञ्ञती" ति।

२. "कदा पनानन्द, अनुरुद्धो सङ्घमज्झे अधिकरणेसु वोयुञ्जति! ननु, आनन्द, यानि कानिचि अधिकरणानि उप्पज्जन्ति, सब्बानि तानि तुम्हे चेव वूपसमेथ सारिपुत्तमोग्गल्लाना च।

३. "चत्तारोमे, आनन्द, अत्थवसे सम्पस्समानो पापभिक्खु सङ्घभेदेन नन्दति। कतमे चत्तारो? इधानन्द, पापभिक्खु दुस्सीलो होति पापधम्मो असुचि सङ्कस्सरसमाचारो पटिच्छन्नकम्मन्तो अस्समणो
R.240 समणपटिञ्ञो अब्रह्मचारी ब्रह्मचारिपटिञ्ञो अन्तोपूति अवस्सुतो कसम्बुजातो। तस्स एवं होति – 'सचे खो मं भिक्खू जानिस्सन्ति –

१. तत्थायस्मा – स्या०; तथायस्मा – रो०। २. बणितब्बं – स्या०।

दुस्सीलो पापधम्मो असुचि सङ्कस्सरसमाचारो पटिच्छन्नकम्मन्तो अस्समणो समणपटिञ्ञो अब्रह्मचारी ब्रह्मचारिपटिञ्ञो अन्तोपूति अवस्सुतो कसम्बुजातो ति, समग्गा मं सन्ता नासेस्सन्ति; वग्गा पन मं न नासेस्सन्ती' ति। इदं, आनन्द, पठमं अत्थवसं सम्पस्समानो पापभिक्खु सङ्घभेदेन नन्दति।

४. "पुन च परं, आनन्द, पापभिक्खु मिच्छादिट्ठिको होति, अन्तग्गाहिकाय दिट्ठिया समन्नागतो। तस्स एवं होति – 'सचे खो मं भिक्खू जानिस्सन्ति – मिच्छादिट्ठिको अन्तग्गाहिकाय दिट्ठिया समन्नागतो ति, समग्गा मं सन्ता नासेस्सन्ति; वग्गा पन मं न नासेस्सन्ती' ति। इदं, आनन्द, दुतियं अत्थवसं सम्पस्समानो पापभिक्खु सङ्घभेदेन नन्दति।

५. "पुन च परं, आनन्द, पापभिक्खु मिच्छाआजीवो होति, D. 563
मिच्छाआजीवेन जीविकं[1] कप्पेति। तस्स एवं होति – 'सचे खो मं भिक्खू जानिस्सन्ति – मिच्छाआजीवो मिच्छाआजीवेन जीविकं कप्पेती ति, समग्गा मं सन्ता नासेस्सन्ति; वग्गा पन मं न नासेस्सन्ती' ति। इदं, आनन्द, ततियं अत्थवसं सम्पस्समानो पापभिक्खु सङ्घभेदेन नन्दति।

६. "पुन च परं, आनन्द, पापभिक्खु लाभकामो होति सक्कारकामो अनवञ्ञत्तिकामो। तस्स एवं होति – 'सचे खो मं भिक्खू जानिस्सन्ति – लाभकामो सक्कारकामो अनवञ्ञत्तिकामो ति, समग्गा मं सन्ता[2] न सक्करिस्सन्ति न गरुं[3] करिस्सन्ति न मानेस्सन्ति न पूजेस्सन्ति; वग्गा पन मं सक्करिस्सन्ति गरुं करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ती' ति। इदं, आनन्द, चतुत्थं अत्थवसं सम्पस्समानो पापभिक्खु सङ्घभेदेन नन्दति। इमे खो, आनन्द, चत्तारो अत्थवसे सम्पस्समानो पापभिक्खु सङ्घभेदेन नन्दती" ति।

---

२. आपत्तिभयसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, आपत्तिभयानि। कतमानि चत्तारि? सेय्यथापि, भिक्खवे, चोरं आगुचारिं गहेत्वा रञ्ञो दस्सेय्युं – 'अयं ते, देव, चोरो आगुचारी। इमस्स देवो दण्डं पणेतू' ति। तमेनं

१. जीवितं – स्या०, रो०। २. स्या० पोत्थके नत्थि। ३. गरु – स्या०, रो०।

R.241 राजा एवं वदेय्य – 'गच्छथ, भो, इमं पुरिसं दळ्हाय रज्जुया पच्छाबाहं गाळ्हबन्धनं बन्धित्वा खुरमुण्डं करित्वा खरस्सरेन पणवेन रथिकाय[1] रथिकं[1] सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं परिनेत्वा दक्खिणेन द्वारेन निक्खामेत्वा दक्खिणतो नगरस्स सीसं छिन्दथा' ति। तमेनं रञ्ञो पुरिसा दळ्हाय रज्जुया पच्छाबाहं गाळ्हबन्धनं बन्धित्वा खुरमुण्डं करित्वा खरस्सरेन पणवेन रथिकाय रथिकं सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं परिनेत्वा दक्खिणेन द्वारेन निक्खामेत्वा दक्खिणतो नगरस्स सीसं छिन्देय्युं। तत्रञ्ञतरस्स थलट्ठस्स पुरिसस्स एवमस्स – 'पापकं वत, भो, अयं पुरिसो कम्मं अकासि गारय्हं सीसच्छेज्जं। यत्र हि नाम रञ्ञो पुरिसा दळ्हाय रज्जुया पच्छाबाहं गाळ्हबन्धनं बन्धित्वा खुरमुण्डं करित्वा खरस्सरेन पणवेन रथिकाय रथिकं सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं परिनेत्वा दक्खिणेन द्वारेन B. 564 निक्खामेत्वा दक्खिणतो नगरस्स सीसं छिन्दिस्सन्ति! सो वतस्साहं[2] एवरूपं पापकम्मं[3] न करेय्यं[4] गारय्हं सीसच्छेज्जं' ति। एवमेव खो, भिक्खवे, यस्स कस्सचि भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा एवं तिब्बा भयसञ्ञा पच्चुपट्ठिता होति पाराजिकेसु धम्मेसु। तस्सेतं पाटिकङ्खं – अनापन्नो वा पाराजिकं धम्मं न आपज्जिस्सति, आपन्नो वा पाराजिकं धम्मं यथाधम्मं पटिकरिस्सति।

२. "सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो काळवत्थं[5] परिधाय केसे पकिरित्वा मुसलं खन्धे आरोपेत्वा महाजनकायं उपसङ्कमित्वा एवं वदेय्य – 'अहं, भन्ते, पापकम्मं अकासिं गारय्हं मोसल्लं, येन मे आयस्मन्तो अत्तमना होन्ति तं करोमी' ति। तत्रञ्ञतरस्स थलट्ठस्स पुरिसस्स एवमस्स – 'पापकं वत, भो, अयं पुरिसो कम्मं अकासि गारय्हं मोसल्लं। यत्र हि नाम काळवत्थं परिधाय केसे पकिरित्वा मुसलं खन्धे आरोपेत्वा महाजनकायं उपसङ्कमित्वा एवं वक्खति – 'अहं, भन्ते, पापकम्मं अकासिं गारय्हं मोसल्लं, येन मे आयस्मन्तो अत्तमना होन्ति तं करोमी R.242 ति। सो वतस्साहं एवरूपं पापकम्मं न करेय्यं गारय्हं मोसल्लं' ति। एवमेव खो, भिक्खवे, यस्स कस्सचि भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा एवं तिब्बा भयसञ्ञा पच्चुपट्ठिता होति सङ्घादिसेसेसु धम्मेसु, तस्सेतं

१–१. रथियाय रथियं – रो०; रथिया रथिय – स्या०। २. वतस्सायं – सी०, स्या०। ३. पाप कम्मं – सी०, रो०। ४. करेय्य – सी०, स्या०। ५. काळक वत्थं – सी०, स्या०, रो०।

पाटिकङ्खं – अनापन्नो वा सङ्घादिसेसं धम्मं न आपज्जिस्सति, आपन्नो वा सङ्घादिसेसं धम्मं यथाधम्मं पटिकरिस्सति ।

३. "सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो काळवत्थं परिधाय केसे पकिरित्वा भस्मपुटं[1] खन्धे आरोपेत्वा महाजनकायं उपसङ्कमित्वा एवं वदेय्य – 'अहं, भन्ते, पापकम्मं अकासिं गारय्हं भस्मपुटं । येन मे आयस्मन्तो अत्तमना होन्ति तं करोमी' ति । तत्रञ्ञतरस्स थलट्ठस्स पुरिसस्स एवमस्स – 'पापकं वत, भो, अयं पुरिसो कम्मं अकासि गारय्हं भस्मपुटं । यत्र हि नाम काळवत्थं परिधाय केसे पकिरित्वा भस्मपुटं खन्धे आरोपेत्वा महाजनकायं उपसङ्कमित्वा एवं वक्खति – अहं, भन्ते, पापकम्मं अकासिं गारय्हं भस्मपुटं; येन मे आयस्मन्तो अत्तमना होन्ति तं करोमी ति । सो वतस्साहं[2] एवरूपं पापकम्मं न करेय्यं गारय्हं B. 565 भस्मपुटं' ति । एवमेव खो, भिक्खवे, यस्स कस्सचि भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा एवं तिब्बा भयसञ्ञा पच्चुपट्ठिता होति पाचित्तियेसु धम्मेसु, तस्सेतं पाटिकङ्खं – अनापन्नो वा पाचित्तियं धम्मं न आपज्जिस्सति, आपन्नो वा पाचित्तियं धम्मं यथाधम्मं पटिकरिस्सति ।

४. "सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो काळवत्थं परिधाय केसे पकिरित्वा महाजनकायं उपसङ्कमित्वा एवं वदेय्य – 'अहं, भन्ते, पापकम्मं अकासिं गारय्हं उपवज्जं । येन मे आयस्मन्तो अत्तमना होन्ति तं करोमी' ति । तत्रञ्ञतरस्स थलट्ठस्स पुरिसस्स एवमस्स – 'पापकं वत, भो, अयं पुरिसो कम्मं अकासि गारय्हं उपवज्जं । यत्र हि नाम काळवत्थं परिधाय केसे पकिरित्वा महाजनकायं उपसङ्कमित्वा एवं R. 243 वक्खति – अहं, भन्ते, पापकम्मं अकासिं गारय्हं उपवज्जं; येन मे आयस्मन्तो अत्तमना होन्ति तं करोमी ति । सो वतस्साहं एवरूपं पापकम्मं न करेय्यं गारय्हं उपवज्जं' ति । एवमेव खो, भिक्खवे, यस्स कस्सचि भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा एवं तिब्बा भयसञ्ञा पच्चुपट्ठिता होति पाटिदेसनीयेसु[3] धम्मेसु, तस्सेतं पाटिकङ्खं – अनापन्नो वा पाटिदेसनीयं धम्मं न आपज्जिस्सति, आपन्नो वा पाटिदेसनीयं धम्मं यथाधम्मं पटिकरिस्सति । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि आपत्तिभयानी" ति ।

---

१. भस्सपुटं – स्या०, रो० । २. वतस्साहं – स्या० । ३. पाटिदेसनीयकेसु – रो० ।

३. सिक्खानिसंससुत्तं

१. "सिक्खानिसंसमिदं, भिक्खवे, ब्रह्मचरियं वुस्स विमुत्तिसारं सताधिपतेय्यं । कथं च, भिक्खवे, सिक्खानि इध, भिक्खवे, मया सावकानं आभिसमाचारिका सिक्ख अप्पसन्नानं पसादाय पसन्नानं भिय्योभावाय । यथा यथ मया सावकानं आभिसमाचारिका सिक्खा पञ्ञत्ता अप्पसन्न पसन्नानं भिय्योभावाय तथा तथा सो तस्सा सिक्खाय अखण्ड अच्छिद्दकारी असबलकारी अकम्मासकारी, समादाय सिक्ख पदेसु ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, मया सावकानं आदिब्रह सिक्खा पञ्ञत्ता सब्बसो सम्मा दुक्खक्खयाय । यथा यथ मया सावकानं आदिब्रह्मचरियिका सिक्खा पञ्ञत्ता सब्ब
B. 566 दुक्खक्खयाय तथा तथा सो तस्सा सिक्खाय अखण्डकारी होति कारी असबलकारी अकम्मकारी, समादाय सिक्खति सि एवं खो, भिक्खवे, सिक्खानिसंसं होति ।

३. "कथं च, भिक्खवे, पञ्ञुत्तरं होति ? इध, मया सावकानं धम्मा देसिता सब्बसो सम्मा दुक्खक्खया यथा, भिक्खवे, मया सावकानं धम्मा देसिता सब्बसो सम्मा दु तथा तथास्स[2] ते धम्मा पञ्ञाय समवेक्खिता होन्ति । भिक्खवे, पञ्ञुत्तरं होति ।

R. 244 ४. "कथं च, भिक्खवे, विमुत्तिसारं होति ? इध, मया सावकानं धम्मा देसिता सब्बसो सम्मा दुक्खक्खया यथा, भिक्खवे, मया सावकानं धम्मा देसिता सब्बसो सम्मा दुक तथा तथास्स ते धम्मा विमुत्तिया फुसिता[3] होन्ति । एवं खो, विमुत्तिसारं होति ।

५. "कथं च, भिक्खवे, सताधिपतेय्यं होति ? 'इति वा अभिसमाचारिकं सिक्खं परिपूरेस्सामि, परिपूरं वा अभिसम सिक्खं तत्थ तत्थ पञ्ञाय अनुग्गहेस्सामी' ति – अज्झत्तं सूपट्ठिता होति । 'इति अपरिपूरं वा आदिब्रह्मचरियिकं सिक्खं

१. मादिब्रह्मचरियिका – स्या० । २. तथा सब्बे – स्या० । ३. फस्सिता –

स्सामि, परिपूरं वा आदिब्रह्मचरियिकं सिक्खं तत्थ तत्थ पञ्ञाय अनुग्गहेस्सामी' ति – अज्झत्तंयेव सति सूपट्ठिता होति। 'इति असमवेक्खितं वा धम्मं पञ्ञाय समवेक्खिस्सामि, समवेक्खितं वा धम्मं तत्थ तत्थ पञ्ञाय अनुग्गहेस्सामी' ति – अज्झत्तंयेव सति सूपट्ठिता होति। 'इति अफुसितं[1] वा धम्मं विमुत्तिया फुसिस्सामि, फुसितं वा धम्मं तत्थ तत्थ पञ्ञाय अनुग्गहेस्सामी' ति – अज्झत्तंयेव सति सूपट्ठिता होति। एवं खो, भिक्खवे, सताधिपतेय्यं होति। 'सिक्खानिसंसमिदं, भिक्खवे, ब्रह्मचरियं वुस्सति[2] पञ्ञुत्तरं विमुत्तिसारं सताधिपतेय्यं' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं" ति।

---

४. सेय्यासुत्तं

१. "चतस्सो इमा, भिक्खवे, सेय्या। कतमा चतस्सो? पेतसेय्या, कामभोगिसेय्या, सीहसेय्या, तथागतसेय्या। कतमा च, B. 567
भिक्खवे, पेतसेय्या? येभुय्येन, भिक्खवे, पेता उत्ताना सेन्ति; अयं वुच्चति, भिक्खवे, पेतसेय्या।

२. "कतमा च, भिक्खवे, कामभोगिसेय्या? येभुय्येन, भिक्खवे, कामभोगी वामेन पस्सेन सेन्ति; अयं वुच्चति, भिक्खवे, कामभोगिसेय्या।

३. "कतमा च, भिक्खवे, सीहसेय्या? सीहो, भिक्खवे, R. 245
मिगराजा दक्खिणेन पस्सेन सेय्यं कप्पेति, पादे[3] पादं अच्चाधाय, अन्तरसत्थिम्हि[4] नङ्गुट्ठं अनुपक्खिपित्वा। सो पटिबुज्झित्वा पुरिमं कायं अब्भुन्नामेत्वा पच्छिमं कायं अनुविलोकेति। सचे, भिक्खवे, सीहो मिगराजा किञ्चि पस्सति कायस्स विक्खित्तं वा विसटं वा, तेन, भिक्खवे, सीहो मिगराजा[5] अनत्तमनो होति। सचे पन, भिक्खवे, सीहो मिगराजा न किञ्चि पस्सति कायस्स विक्खित्तं वा विसटं वा, तेन, भिक्खवे, सीहो मिगराजा अत्तमनो होति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, सीहसेय्या।

४. "कतमा च, भिक्खवे, तथागतसेय्या? इध, भिक्खवे, तथागतो[6] विविच्चेव कामेहि ... पे० ... चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति।

---

१. अफस्सित – रो०। २. वुच्चति – स्या०। ३. पादेन – स्या०। ४. अन्तरासट्ठिम्हि – स्या०; अन्तरासत्थिनं – रो०। ५. महाराजा – रो०। ६. भिक्खु – स्या०, रो०।

अयं वुच्चति, भिक्खवे, तथागतसेय्या। इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो सेय्या" ति।

---

५. थूपारहसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, थूपारहा। कतमे चत्तारो? तथागतो अरहं सम्मासम्बुद्धो थूपारहो, पच्चेकबुद्धो थूपारहो, तथागतसावको थूपारहो, राजा चक्कवत्ती थूपारहो – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो थूपारहा" ति।

---

६. पञ्ञावुद्धिसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, धम्मा पञ्ञावुद्धिया संवत्तन्ति। कतमे चत्तारो? सप्पुरिससंसेवो, सद्धम्मसवनं, योनिसो मनसिकारो, धम्मानुधम्मप्पटिपत्ति – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो धम्मा पञ्ञावुद्धिया संवत्तन्ती" ति।

---

७. बहुकारसुत्तं

B. 568 १. "चत्तारोमे, भिक्खवे, धम्मा मनुस्सभूतस्स बहुकारा[1]
होन्ति। कतमे चत्तारो? सप्पुरिससंसेवो, सद्धम्मसवनं, योनिसो
R. 246 मनसिकारो, धम्मानुधम्मप्पटिपत्ति – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो धम्मा
मनुस्सभूतस्स बहुकारा होन्ती" ति।

---

८. पठमवोहारसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, अनरियवोहारा। कतमे चत्तारो? अदिट्ठे दिट्ठवादिता, असुते सुतवादिता, अमुते मुतवादिता, अविञ्ञाते विञ्ञातवादिता – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो अनरियवोहारा" ति।

---

९. दुतियवोहारसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, अरियवोहारा। कतमे चत्तारो? अदिट्ठे अदिट्ठवादिता, असुते असुतवादिता, अमुते अमुतवादिता,

---

१. बहुकारे – रो०।

अविञ्ञाते अविञ्ञातवादिता – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो अरियवोहारा" ति ।

---

१०. ततियवोहारसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, अनरियवोहारा । कतमे चत्तारो ? दिट्ठे अदिट्ठवादिता, सुते असुतवादिता, मुते अमुतवादिता, विञ्ञाते अविञ्ञातवादिता – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो अनरियवोहारा" ति ।

---

११. चतुत्थवोहारसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, अरियवोहारा । कतमे चत्तारो ? दिट्ठे दिट्ठवादिता, सुते सुतवादिता, मुते मुतवादिता, विञ्ञाते विञ्ञातवादिता – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो अरियवोहारा" ति ।

आपत्तिभयवग्गो पञ्चवीसतिमो ।

तस्सुद्दानं

भेदआपत्ति[1] सिक्खा च[1], सेय्या थूपारहेन च । B. 569
पञ्ञावुद्धि बहुकारा, वोहारा[2] चतुरो ठिता[2] ति ॥

पञ्चमो पण्णासको समत्तो ।

---

२६. अभिञ्ञावग्गो

१. अभिञ्ञासुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे चत्तारो ? अत्थि, B. 570
भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा परिञ्ञेय्या; अत्थि, भिक्खवे, धम्मा R. 247
अभिञ्ञा पहातब्बा; अत्थि, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा भावेतब्बा; अत्थि, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा सच्छिकातब्बा ।

२. "कतमे च, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा परिञ्ञेय्या ? पञ्चुपादानक्खन्धा – इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा परिञ्ञेय्या ।

१–१. द्वे आपत्ति सिक्खानिसंसो – रो० । २–२. चत्तारो वोहार उभयेन वग्गे – रो० ।

३. "कतमे च, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा पहातब्बा ? अविज्जा च भवतण्हा च – इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा पहातब्बा ।

४. "कतमे च, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा भावेतब्बा ? समथो च विपस्सना च – इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा भावेतब्बा ।

५. "कतमे च, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा सच्छिकातब्बा ? विज्जा च विमुत्ति च – इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा सच्छिकातब्बा । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो धम्मा" ति ।

---

२. परियेसनासुत्तं

१. "चतस्सो इमा, भिक्खवे, अनरियपरियेसना । कतमा चतस्सो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना जराधम्मो समानो जराधम्मंयेव परियेसति; अत्तना ब्याधिधम्मो समानो ब्याधिधम्मंयेव परियेसति; अत्तना मरणधम्मो समानो मरणधम्मंयेव परियेसति; अत्तना सङ्किलेसधम्मो समानो सङ्किलेसधम्मंयेव[1] परियेसति । इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो अनरियपरियेसना ।

२. "चतस्सो इमा, भिक्खवे, अरियपरियेसना । कतमा चतस्सो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना जराधम्मो समानो जराधम्मे आदीनवं विदित्वा अजरं अनुत्तरं योगक्खेमं निब्बानं परियेसति; अत्तना ब्याधिधम्मो समानो ब्याधिधम्मे आदीनवं विदित्वा अब्याधिं
B. 571 अनुत्तरं योगक्खेमं निब्बानं परियेसति; अत्तना मरणधम्मो समानो मरणधम्मे आदीनवं विदित्वा अमतं अनुत्तरं योगक्खेमं निब्बानं परिये-
R. 243 सति; अत्तना सङ्किलेसधम्मो समानो सङ्किलेसधम्मे आदीनवं विदित्वा असङ्किलिट्ठं अनुत्तरं योगक्खेमं निब्बानं परियेसति । इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो अरियपरियेसना" ति ।

---

३. सङ्गहवत्थुसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, सङ्गहवत्थूनि । कतमानि चत्तारि ? दानं, पेय्यवज्जं, अत्थचरिया, समानत्तता – इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि सङ्गहवत्थूनी" ति ।

---

१. परियेसन्तेव – स्या० ।

४. मालुक्यपुत्तसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा मालुक्यपुत्तो[1] येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा मालुक्यपुत्तो भगवन्तं एतदवोच –

२. "साधु मे, भन्ते, भगवा सङ्खित्तेन धम्मं देसेतु, यमहं भगवतो धम्मं सुत्वा एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरेय्यं" ति ।

"एत्थ इदानि[2], मालुक्यपुत्त, किं दहरे भिक्खू वक्खाम; यत्र[3] हि नाम त्वं जिण्णो वुद्धो महल्लको तथागतस्स सङ्खित्तेन ओवादं याचसी" ति !

"देसेतु मे, भन्ते, भगवा सङ्खित्तेन धम्मं; देसेतु सुगतो सङ्खित्तेन धम्मं । अप्पेव नामाहं भगवतो भासितस्स अत्थं आजानेय्यं; अप्पेव नामाहं भगवतो भासितस्स दायादो अस्सं" ति ।

"चत्तारोमे, मालुक्यपुत्त, तण्हुप्पादा यत्थ भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति । कतमे चत्तारो ? चीवरहेतु वा, मालुक्यपुत्त, भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति । पिण्डपातहेतु वा, मालुक्यपुत्त, भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति । सेनासनहेतु वा, मालुक्यपुत्त, भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति । इतिभवाभवहेतु वा, मालुक्यपुत्त, भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति । इमे खो, मालुक्यपुत्त, चत्तारो तण्हुप्पादा यत्थ भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति । यतो खो, मालुक्यपुत्त, भिक्खुनो तण्हा पहीना B. 572, R. 249
होति उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता[4] आयतिं अनुप्पादधम्मा, अयं वुच्चति, मालुक्यपुत्त, 'भिक्खु अच्छेच्छि तण्हं, विवत्तयि संयोजनं, सम्मा मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा'" ति ।

३. अथ खो आयस्मा मालुक्यपुत्तो भगवता इमिना ओवादेन ओवदितो उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि । अथ खो आयस्मा मालुक्यपुत्तो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो नचिरस्सेव – यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति, तदनुत्तरं – ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहासि । "खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं,

१. मालुक्यपुतो – सी०, स्या० । २. दानि – स्या०, रो० । ३. यत्थ – रो० । ४. अनभावकता – रो० ।

कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया" ति अब्भञ्ञासि। अञ्ञतरो च पनायस्मा मालुक्यपुत्तो अरहतं अहोसी ति।

---

५. कुलसुत्तं

१. "यानि कानिचि, भिक्खवे, कुलानि भोगेसु महत्तं[1] पत्तानि न चिरट्ठितिकानि भवन्ति, सब्बानि[2] तानि चतूहि ठानेहि, एतेसं वा अञ्ञतरेन। कतमेहि चतूहि? नट्ठं न गवेसन्ति, जिण्णं न पटिसङ्खरोन्ति, अपरिमितपानभोजना होन्ति, दुस्सीलं इत्थिं वा पुरिसं वा आधिपच्चे ठपेन्ति। यानि कानिचि, भिक्खवे, कुलानि भोगेसु महत्तं पत्तानि न चिरट्ठितिकानि भवन्ति, सब्बानि तानि इमेहि चतूहि ठानेहि, एतेसं वा अञ्ञतरेन।

२. "यानि कानिचि, भिक्खवे, कुलानि भोगेसु महत्तं पत्तानि चिरट्ठितिकानि भवन्ति, सब्बानि तानि चतूहि ठानेहि, एतेसं वा अञ्ञतरेन। कतमेहि चतूहि? नट्ठं गवेसन्ति, जिण्णं पटिसङ्खरोन्ति, परिमितपानभोजना[3] होन्ति, सीलवन्तं इत्थिं वा पुरिसं वा आधिपच्चे ठपेन्ति। यानि कानिचि, भिक्खवे, कुलानि भोगेसु महत्तं पत्तानि चिरट्ठितिकानि भवन्ति, सब्बानि तानि इमेहि चतूहि ठानेहि, एतेसं वा अञ्ञतरेना" ति।

---

६. पठमआजानीयसुत्तं

R. 250 १. "चतूहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो भद्रो
B. 573 अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अङ्गं तेव सङ्खं गच्छति। कतमेहि चतूहि? इध, भिक्खवे, रञ्ञो भद्रो अस्साजानीयो वण्णसम्पन्नो च होति बलसम्पन्नो च जवसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च। इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अङ्गं तेव[4] सङ्खं गच्छति।

२. "एवमेव खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स। कतमेहि

१. महन्त – रो०। २. सब्बानि हि – रो०। ३. परिमितपानभोजना च – रो०।
४. त्वेव – स्या०।

चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु वण्णसम्पन्नो च होति बलसम्पन्नो च जवसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ।

३. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु वण्णसम्पन्नो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति ...पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु वण्णसम्पन्नो होति ।

४. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु बलसम्पन्नो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु बलसम्पन्नो होति ।

५. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु जवसम्पन्नो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं पजानाति ...पे०... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु जवसम्पन्नो होति ।

६. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु आरोहपरिणाहसम्पन्नो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु लाभी होति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु आरोहपरिणाहसम्पन्नो होति । R.251

७. "इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति ।

---

७. दुतियआजानीयसुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अङ्गं तेव सङ्खं गच्छति । B. 574
कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, रञ्ञो भद्रो अस्साजानीयो वण्णसम्पन्नो च होति, बलसम्पन्नो च, जवसम्पन्नो च, आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अङ्गं तेव सङ्खं गच्छति ।

२. "एवमेव खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि

चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु वण्णसम्पन्नो च होति, बलसम्पन्नो च, जवसम्पन्नो च, आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ।

३. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु वण्णसम्पन्नो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति ...पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु वण्णसम्पन्नो होति ।

४. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु बलसम्पन्नो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु बलसम्पन्नो होति ।

५. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु जवसम्पन्नो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आसवानं खया ...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु जवसम्पन्नो होति ।

६. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु आरोहपरिणाहसम्पन्नो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु लाभी होति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय-
R.252 भेसज्जपरिक्खारानं । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु आरोहपरिणाहसम्पन्नो होति ।

७. "इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति ।

---

८. बलसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, बलानि । कतमानि चत्तारि ? विरियबलं, सतिबलं, समाधिबलं, पञ्ञाबलं – इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि बलानी" ति ।

---

९. अरञ्ञसुत्तं

B. 575 १. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नालं अरञ्ञवनप्पत्थानि[1] पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितुं । कतमेहि चतूहि ? कामवितक्केन, ब्यापादवितक्केन, विहिंसावितक्केन, दुप्पञ्ञो होति

---

१. अरञ्ञे वनपत्थानि – स्या०, रो० ।

वितरक
मोतीलाल बनारसीदास,
नेपाली खपरा,
पोस्ट बाक्स नं० ७५,
वाराणसी,
(भारत)

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

अङ्गुत्तरनिकायपालि

४. चतुक्कनिपातो

१. भण्डगामवग्गो

१. अनुबुद्धसुत्तं

१. एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा वज्जीसु विहरति भण्डगामे। B.vol.I,307, R.vol.II, 1
तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "भिक्खवो" ति। "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच –

२. "चतुन्नं, भिक्खवे, धम्मानं अननुबोधा अप्पटिवेधा एवमिदं दीघमद्धानं सन्धावितं संसरितं ममं चेव तुम्हाकं च। कतमेसं चतुन्नं? अरियस्स, भिक्खवे, सीलस्स अननुबोधा अप्पटिवेधा एवमिदं दीघमद्धानं सन्धावितं संसरितं ममं चेव तुम्हाकं च। अरियस्स, भिक्खवे, समाधिस्स अननुबोधा अप्पटिवेधा एवमिदं दीघमद्धानं सन्धावितं संसरितं ममं चेव तुम्हाकं च। अरियाय, भिक्खवे, पञ्ञाय अननुबोधा अप्पटिवेधा एवमिदं दीघमद्धानं सन्धावितं संसरितं ममं चेव तुम्हाकं च। अरियाय, भिक्खवे, विमुत्तिया अननुबोधा अप्पटिवेधा एवमिदं दीघमद्धानं सन्धावितं संसरितं ममं चेव तुम्हाकं च। तयिदं, भिक्खवे, अरियं सीलं अनुबुद्धं पटिविद्धं, अरियो समाधि अनुबुद्धो पटिविद्धो, अरिया पञ्ञा अनुबुद्धा पटिविद्धा, अरिया विमुत्ति अनुबुद्धा पटिविद्धा, उच्छिन्ना भवतण्हा, खीणा भवनेत्ति, नत्थि दानि पुनब्भवो" ति।

३. इदमवोच भगवा। इदं वत्वान[1] सुगतो अथापरं एतदवोच B. 308
सत्था –

"सीलं समाधि पञ्ञा च, विमुत्ति च अनुत्तरा। R. 2
अनुबुद्धा इमे धम्मा, गोतमेन यसस्सिना॥

---

१. वत्वा – सी०, रो०।

जळो एळमूगो – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नालं अरञ्ञवनप्पत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितुं।

२. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अरञ्ञवनप्पत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितुं। कतमेहि चतूहि? नेक्खम्मवितक्केन, अब्यापादवितक्केन, अविहिंसावितक्केन, पञ्ञवा होति अजळो अनेळमूगो[1] – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अरञ्ञवनप्पत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितुं" ति।

---

१०. कम्मसुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो बालो अब्यत्तो असप्पुरिसो खतं उपहतं अत्तानं परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो विञ्ञूनं, बहुं च अपुञ्ञं पसवति। कतमेहि चतूहि? सावज्जेन कायकम्मेन, सावज्जेन वचीकम्मेन, सावज्जेन मनोकम्मेन, सावज्जाय दिट्ठिया – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो बालो अब्यत्तो असप्पुरिसो खतं उपहतं अत्तानं परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो विञ्ञूनं, बहुं च अपुञ्ञं पसवति। R. 253

२. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो पण्डितो वियत्तो सप्पुरिसो अक्खतं अनुपहतं अत्तानं परिहरति, अनवज्जो च होति अननुवज्जो विञ्ञूनं, बहुं च पुञ्ञं पसवति। कतमेहि चतूहि? अनवज्जेन कायकम्मेन, अनवज्जेन वचीकम्मेन, अनवज्जेन मनोकम्मेन, अनवज्जाय दिट्ठिया – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो पण्डितो वियत्तो सप्पुरिसो अक्खतं अनुपहतं अत्तानं परिहरति, अनवज्जो च होति अननुवज्जो विञ्ञूनं, बहुं च पुञ्ञं पसवती" ति।

अभिञ्ञावग्गो छब्बीसतिमो।

तस्सुद्दानं

अभिञ्ञा परियेसना, सङ्गहं[2] मालुक्यपुत्तो। B. 576
कुलं[3] द्वे च आजानीया[3], बलं अरञ्ञकम्मुना ति॥

———०———

१. अनेलमूगो – म०। २. सङ्गहो – रो०। ३–३. मत्यकुलं द्वे आजञ्ञा – रो०।

२७. कम्मपथवग्गो

१. पाणातिपातीसुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये। कतमेहि चतूहि? अत्तना च पाणातिपाती होति, परं च पाणातिपाते समादपेति, पाणातिपाते च समनुञ्ञो होति, पाणातिपातस्स च वण्णं भासति – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये।

२. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे। कतमेहि चतूहि? अत्तना च पाणातिपाता पटिविरतो होति, परं च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति, पाणातिपाता वेरमणिया च समनुञ्ञो होति, पाणातिपाता वेरमणिया च वण्णं भासति – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति।

२. अदिन्नादायीसुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये। कतमेहि चतूहि? अत्तना च अदिन्नादायी होति, परं च अदिन्नादाने समादपेति, अदिन्नादाने च समनुञ्ञो होति, अदिन्नादानस्स च वण्णं भासति – इमेहि खो ...पे०... एवं निरये।

R. 254 २. "अत्तना च अदिन्नादाना पटिविरतो होति, परं च अदिन्नादाना वेरमणिया समादपेति, अदिन्नादाना वेरमणिया च समनुञ्ञो होति, अदिन्नादाना वेरमणिया च वण्णं भासति – इमेहि खो, भिक्खवे, ...पे०... एवं सग्गे" ति।

३. मिच्छाचारीसुत्तं

B. 577 १. "अत्तना च कामेसुमिच्छाचारी होति, परं च कामेसुमिच्छाचारे समादपेति, कामेसुमिच्छाचारे च समनुञ्ञो होति, कामेसुमिच्छाचारस्स च वण्णं भासति – इमेहि खो ...पे०... एवं निरये।

२. "अत्तना च कामेसु मिच्छाचारा पटिविरतो होति, परं च कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया समादपेति, कामेसुमिच्छाचारा वेर-

मणिया च समनुञ्ञो होति, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया च वण्णं भासति – इमेहि खो ... पे०... एवं सग्गे'' ति ।

---

४. मुसावादीसुत्तं

१. "अत्तना च मुसावादी होति, परं च मुसावादे समादपेति, मुसावादे च समनुञ्ञो होति, मुसावादस्स च वण्णं भासति – इमेहि खो ...पे०... एवं निरये ।

२. "अत्तना च मुसावादा पटिविरतो होति, परं च मुसावादा वेरमणिया समादपेति, मुसावादा वेरमणिया च समनुञ्ञो होति, मुसावादा वेरमणिया च वण्णं भासति – इमेहि खो ... पे०... एवं सग्गे'' ति ।

---

५. पिसुणवाचासुत्तं

१. "अत्तना च पिसुणवाचो होति, परं च पिसुणाय वाचाय समादपेति, पिसुणाय वाचाय च समनुञ्ञो होति, पिसुणाय वाचाय च वण्णं भासति – इमेहि ... पे०... एवं निरये ।

२. "अत्तना च पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, परं च पिसुणाय वाचाय वेरमणिया समादपेति, पिसुणाय वाचाय वेरमणिया च समनुञ्ञो होति, पिसुणाय वाचाय वेरमणिया च वण्णं भासति – इमेहि खो ... पे०... एवं सग्गे'' ति ।

---

६. फरुसवाचासुत्तं

१. "अत्तना च फरुसवाचो होति, परं च फरुसाय वाचाय समादपेति, फरुसाय वाचाय च समनुञ्ञो होति, फरुसाय वाचाय च वण्णं भासति – इमेहि खो ... पे०... एवं निरये ।

२. "अत्तना च फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति, परं च B. 578
फरुसाय वाचाय वेरमणिया समादपेति, फरुसाय वाचाय वेरमणिया R. 255
च समनुञ्ञो होति, फरुसाय वाचाय वेरमणिया च वण्णं भासति – इमेहि खो ... पे०... एवं सग्गे'' ति ।

---

७. सम्फप्पलापसुत्तं

१. "अत्तना च सम्फप्पलापी होति, परं च सम्फप्पलापे समादपेति, सम्फप्पलापे च समनुञ्ञो होति, सम्फप्पलापस्स च वण्णं भासति – इमेहि खो ...पे०... एवं निरये ।

२. "अत्तना च सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, परं च सम्फप्पलापा वेरमणिया समादपेति, सम्फप्पलापा वेरमणिया च समनुञ्ञो होति, सम्फप्पलापा वेरमणिया च वण्णं भासति – इमेहि खो, भिक्खवे, ...पे०... एवं सग्गे" ति ।

---

८. अभिज्झालुसुत्तं

१. "अत्तना च अभिज्झालु होति, परं च अभिज्झाय समादपेति, अभिज्झाय च समनुञ्ञो होति, अभिज्झाय च वण्णं भासति – इमेहि खो ...पे०... एवं निरये ।

२. "अत्तना च अनभिज्झालु होति, परं च अनभिज्झाय समादपेति, अनभिज्झाय च समनुञ्ञो होति, अनभिज्झाय च वण्णं भासति – इमेहि खो ...पे०... एवं सग्गे" ति ।

---

९. ब्यापन्नचित्तसुत्तं

१. "अत्तना च ब्यापन्नचित्तो होति, परं च ब्यापादे समादपेति, ब्यापादे च समनुञ्ञो होति, ब्यापादस्स च वण्णं भासति – इमेहि खो ...पे०... एवं निरये ।

२. "अत्तना च अब्यापन्नचित्तो होति, परं च अब्यापादे समादपेति, अब्यापादे च समनुञ्ञो होति, अब्यापादस्स च वण्णं भासति – इमेहि खो ...पे०... एवं सग्गे" ति ।

---

१०. मिच्छादिट्ठिसुत्तं

१. "अत्तना च मिच्छादिट्ठिको होति, परं च मिच्छादिट्ठिया समादपेति, मिच्छादिट्ठिया च समनुञ्ञो होति, मिच्छादिट्ठिया च वण्णं भासति – इमेहि खो ...पे०... एवं निरये ।

२. "अत्तना च सम्मादिट्ठिको होति, परं च सम्मादिट्ठिया समादपेति, सम्मादिट्ठिया च समनुञ्ञो होति, सम्मादिट्ठिया च वण्णं भासति – इमेहि[1] खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति । B. 579 R. 256

कम्मपथवग्गो सत्तवीसतिमो ।

---

२८. रागपेय्यालं

१. सतिपट्ठानसुत्तं

१. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय चत्तारो धम्मा भावेतब्बा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं; वेदनासु ...पे०... चित्ते ...पे०... धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं । रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे चत्तारो धम्मा भावेतब्बा" ति ।

---

२. सम्मप्पधानसुत्तं

१. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय चत्तारो धम्मा भावेतब्बा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति; उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय ...पे०... अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय ...पे०... उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति । रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे चत्तारो धम्मा भावेतब्बा" ति ।

---

३. इद्धिपादसुत्तं

१. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय चत्तारो धम्मा भावेतब्बा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु छन्दसमाधिपधानसङ्खारसमन्ना-

---

१. इमे – रो० ।

B. 580 गतं इद्धिपादं भावेति; विरियसमाधि ...पे०... चित्तसमाधि ...पे०... वीमंसासमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति। रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे चत्तारो धम्मा भावेतब्बा" ति।

४–३०. परिञ्ञादिसुत्तानि

१. रागस्स, भिक्खवे, परिञ्ञाय ...पे०... परिक्खयाय...
R. 257 पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ... पटिनिस्सग्गाय चत्तारो[1] धम्मा भावेतब्बा ...पे०...।

३१–५१०. दोसअभिञ्ञादिसुत्तानि

१. "दोसस्स ...पे०... मोहस्स ... कोधस्स ... उपनाहस्स ... मक्खस्स ... पलासस्स[2] ... इस्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय ... साठेय्यस्स ... थम्भस्स ... सारम्भस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ... मदस्स ... पमादस्स अभिञ्ञाय ... परिञ्ञाय ... परिक्खयाय ... पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ... पटिनिस्सग्गाय इमे चत्तारो धम्मा भावेतब्बा" ति।

रागपेय्यालं निट्ठितं।

चतुक्कनिपातो[3] निट्ठितो[3]।

———:०:———

१. इमे चत्तारो – स्या०, रो०। २. पळासस्स – स्या०, रो०। ३–३. चतुक्कं समत्तं – सी०, रो०; चतुक्कनिपातपाळि निट्ठिता – म०।

५. पञ्चकनिपातो

१. सेखबलवग्गो

१. सङ्खित्तसुत्तं

१. एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे। तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "भिक्खवो" ति। "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच – B. vol. III.1, R. vol. III.1

२. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, सेखबलानि। कतमानि पञ्च? सद्धाबलं, हिरीबलं[1] ओत्तप्पबलं, विरियबलं[2], पञ्ञाबलं – इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च सेखबलानि।

३. "तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितब्बं – 'सद्धाबलेन समन्नागता भविस्साम सेखबलेन, हिरीबलेन समन्नागता भविस्साम सेखबलेन, ओत्तप्पबलेन समन्नागता भविस्साम सेखबलेन, विरियबलेन समन्नागता भविस्साम सेखबलेन, पञ्ञाबलेन समन्नागता भविस्साम सेखबलेना' ति। एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं" ति।

४. इदमवोच भगवा। अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभिनन्दुं ति।

---

२. वित्थतसुत्तं

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, सेखबलानि। कतमानि पञ्च? B. 2, R. 2
सद्धाबलं, हिरीबलं, ओत्तप्पबलं, विरियबलं, पञ्ञाबलं। कतमं च, भिक्खवे, सद्धाबलं? इध, भिक्खवे, अरियसावको सद्धो होति, सद्दहति तथागतस्स बोधिं – 'इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति। इदं वुच्चति, भिक्खवे, सद्धाबलं।

२. "कतमं च, भिक्खवे, हिरीबलं? इध, भिक्खवे, अरियसावको हिरीमा होति, हिरीयति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनो-

---

१. हिरिबल – सी०, रो०। २. वीरियबल – म०।

दुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । इदं वुच्चति, भिक्खवे, हिरीबलं ।

३. "कतमं च, भिक्खवे, ओत्तप्पबलं ? इध, भिक्खवे, अरियसावको ओत्तप्पी होति, ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । इदं वुच्चति, भिक्खवे, ओत्तप्पबलं ।

४. "कतमं च, भिक्खवे, विरियबलं ? इध, भिक्खवे, अरियसावको आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । इदं वुच्चति, भिक्खवे, विरियबलं ।

५. "कतमं च, भिक्खवे, पञ्ञाबलं ? इध, भिक्खवे, अरियसावको पञ्ञवा होति उदयत्थगामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । इदं वुच्चति, भिक्खवे, पञ्ञाबलं । इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च सेखबलानि ।

६. "तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितब्बं – 'सद्धाबलेन
R.3 समन्नागता भविस्साम सेखबलेन, हिरीबलेन ... ओत्तप्पबलेन ... विरियबलेन ... पञ्ञाबलेन समन्नागता भविस्साम सेखबलेना' ति । एवं हि खो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं" ति ।

---

३. दुक्खसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मे दुक्खं विहरति सविघातं सउपायासं सपरिळाहं, कायस्स
B.3 च भेदा परं मरणा दुग्गति पाटिकङ्खा । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अस्सद्धो होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी होति, कुसीतो होति, दुप्पञ्ञो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मे दुक्खं विहरति सविघातं सउपायासं सपरिळाहं, कायस्स च भेदा परं मरणा दुग्गति पाटिकङ्खा ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मे सुखं विहरति अविघातं अनुपायासं अपरिळाहं, कायस्स च भेदा

परं मरणा सुगति पाटिकङ्खा। कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो होति, हिरीमा होति, ओत्तप्पी होति, आरद्धविरियो होति, पञ्ञवा होति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मे सुखं विहरति अविघातं अनुपायासं अपरिळाहं, कायस्स च भेदा परं मरणा सुगति पाटिकङ्खा" ति।

४. यथाभतसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये। कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अस्सद्धो होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी होति, कुसीतो होति, दुप्पञ्ञो होति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे। कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो होति, हिरीमा होति, ओत्तप्पी होति, आरद्धविरियो[१] होति, पञ्ञवा होति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति। R. 4

५. सिक्खासुत्तं

१. "यो हि कोचि, भिक्खवे, भिक्खु वा भिक्खुनी वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति, तस्स दिट्ठेव[२] धम्मे पञ्च सहधम्मिका वादानुपाता गारय्हा[३] ठाना[३] आगच्छन्ति। कतमे पञ्च ? सद्धा पि नाम ते नाहोसि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी पि नाम ते नाहोसि कुसलेसु धम्मेसु, ओत्तप्पं पि नाम ते नाहोसि कुसलेसु धम्मेसु, विरियं[४] पि नाम ते नाहोसि कुसलेसु धम्मेसु, पञ्ञा पि नाम ते नाहोसि कुसलेसु धम्मेसु। B. 4 यो हि कोचि, भिक्खवे, भिक्खु वा भिक्खुनी वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति, तस्स दिट्ठेव धम्मे इमे पञ्च सहधम्मिका वादानुपाता गारय्हा ठाना आगच्छन्ति।

१. आरद्धवीरियो – म०। २. दिट्ठे चेव – सी०। ३–३. गारय्हं ठानं – स्या० ४. वीरियं – म०।

दुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया। इदं वुच्चति, भिक्खवे, हिरीबलं।

३. "कतमं च, भिक्खवे, ओत्तप्पबलं? इध, भिक्खवे, अरियसावको ओत्तप्पी होति, ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया। इदं वुच्चति, भिक्खवे, ओत्तप्पबलं।

४. "कतमं च, भिक्खवे, विरियबलं? इध, भिक्खवे, अरियसावको आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु। इदं वुच्चति, भिक्खवे, विरियबलं।

५. "कतमं च, भिक्खवे, पञ्ञाबलं? इध, भिक्खवे, अरियसावको पञ्ञवा होति उदयत्थगामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया। इदं वुच्चति, भिक्खवे, पञ्ञाबलं। इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च सेखबलानि।

६. "तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितब्बं – 'सद्धाबलेन
R. 3 समन्नागता भविस्साम सेखबलेन, हिरीबलेन ... ओत्तप्पबलेन ... विरियबलेन ... पञ्ञाबलेन समन्नागता भविस्साम सेखबलेना' ति। एवं हि खो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं" ति।

---

३. दुक्खसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मे दुक्खं विहरति सविघातं सउपायासं सपरिळाहं, कायस्स
B. 3 च भेदा परं मरणा दुग्गति पाटिकङ्खा। कतमेहि पञ्चहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु अस्सद्धो होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी होति, कुसीतो होति, दुप्पञ्ञो होति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मे दुक्खं विहरति सविघातं सउपायासं सपरिळाहं, कायस्स च भेदा परं मरणा दुग्गति पाटिकङ्खा।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मे सुखं विहरति अविघातं अनुपायासं अपरिळाहं, कायस्स च भेदा

"इति बुद्धो अभिञ्ञाय, धम्ममक्खासि भिक्खुनं ।
दुक्खस्सन्तकरो सत्था, चक्खुमा परिनिब्बुतो" ति ॥

---

२. पपतितसुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि असमन्नागतो 'इमस्मा धम्मविनया पपतितो' ति वुच्चति । कतमेहि चतूहि ? अरियेन, भिक्खवे, सीलेन असमन्नागतो 'इमस्मा धम्मविनया पपतितो' ति वुच्चति । अरियेन, भिक्खवे, समाधिना असमन्नागतो 'इमस्मा धम्मविनया पपतितो' ति वुच्चति । अरियाय, भिक्खवे, पञ्ञाय असमन्नागतो 'इमस्मा धम्मविनया पपतितो' ति वुच्चति । अरियाय, भिक्खवे, विमुत्तिया असमन्नागतो 'इमस्मा धम्मविनया पपतितो' ति वुच्चति । इमेहि खो, भिक्खवे चतूहि धम्मेहि असमन्नागतो 'इमस्मा धम्मविनया पपतितो' ति वुच्चति ।

२. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो 'इमस्मा धम्मविनया अप्पपतितो'[1] ति वुच्चति । कतमेहि चतूहि ? अरियेन, भिक्खवे, सीलेन समन्नागतो 'इमस्मा धम्मविनया अप्पपतितो' ति वुच्चति । अरियेन, भिक्खवे, समाधिना समन्नागतो 'इमस्मा धम्मविनया अप्पपतितो' ति वुच्चति । अरियाय, भिक्खवे, पञ्ञाय समन्नागतो 'इमस्मा धम्मविनया अप्पपतितो' ति वुच्चति । अरियाय, भिक्खवे, विमुत्तिया समन्नागतो 'इमस्मा धम्मविनया अप्पपतितो' ति वुच्चति । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो 'इमस्मा धम्मविनया अप्पपतितो' ति वुच्चती ति ।

"चुता पतन्ति पतिता, गिद्धा च पुनरागता ।
कतं किच्चं रतं रम्मं, सुखेनान्वागतं सुखं" ति ॥

---

३. पठमखतसुत्तं

B. 309 १. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो बालो अब्यत्तो[2]
R. 3 असप्पुरिसो खतं उपहतं अत्तानं परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो च विञ्ञूनं, बहुं च अपुञ्ञं पसवति । कतमेहि चतूहि ?

---

१. अप्पपतितो – स्या०, रो० । २. अब्यत्तो – सी०, रो० ।

परं मरणा सुगति पाटिकङ्खा । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो होति, हिरीमा होति, ओत्तप्पी होति, आरद्धविरियो होति, पञ्ञवा होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मे सुखं विहरति अविघातं अनुपायासं अपरिळाहं, कायस्स च भेदा परं मरणा सुगति पाटिकङ्खा" ति ।

---

४. यथाभतसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अस्सद्धो होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी होति, कुसीतो होति, दुप्पञ्ञो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यथाभतं R. 4 निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो होति, हिरीमा होति, ओत्तप्पी होति, आरद्धविरियो[१] होति, पञ्ञवा होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

---

५. सिक्खासुत्तं

१. "यो हि कोचि, भिक्खवे, भिक्खु वा भिक्खुनी वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति, तस्स दिट्ठेव[२] धम्मे पञ्च सहधम्मिका वादानुपाता गारय्हा[३] ठाना[३] आगच्छन्ति । कतमे पञ्च ? सद्धा पि नाम ते नाहोसि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी पि नाम ते नाहोसि कुसलेसु धम्मेसु, ओत्तप्पं पि नाम ते नाहोसि कुसलेसु धम्मेसु, विरियं[४] पि नाम ते B. 4 नाहोसि कुसलेसु धम्मेसु, पञ्ञा पि नाम ते नाहोसि कुसलेसु धम्मेसु । यो हि कोचि, भिक्खवे, भिक्खु वा भिक्खुनी वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति, तस्स दिट्ठेव धम्मे इमे पञ्च सहधम्मिका वादानुपाता गारय्हा ठाना आगच्छन्ति ।

---

१. आरद्धवीरियो – म० । २. दिट्ठे चेव – सी० । ३–३. गारय्हं ठानं – स्या० ४. वीरियं – म० ।

२. "यो हि कोचि, भिक्खवे, भिक्खु वा भिक्खुनी वा सहा पि दुक्खेन सहा पि दोमनस्सेन अस्सुमुखो[1] रुदमानो परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, तस्स दिट्ठेव धम्मे पञ्च सहधम्मिका पासंसा[2] ठाना[2] आगच्छन्ति । कतमे पञ्च ? सद्धा पि नाम ते अहोसि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी पि नाम ते अहोसि कुसलेसु धम्मेसु, ओत्तप्पं पि नाम ते अहोसि कुसलेसु धम्मेसु, विरियं पि नाम ते अहोसि कुसलेसु धम्मेसु, पञ्ञा पि नाम ते अहोसि कुसलेसु धम्मेसु । यो हि कोचि, भिक्खवे, भिक्खु वा भिक्खुनी वा सहा पि दुक्खेन सहा पि दोमनस्सेन अस्सुमुखो रुदमानो
R.5 परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, तस्स दिट्ठेव धम्मे इमे पञ्च सहधम्मिका पासंसा ठाना आगच्छन्ती" ति ।

---

६. समापत्तिसुत्तं

१. "न ताव, भिक्खवे, अकुसलस्स समापत्ति होति याव सद्धा पच्चुपट्ठिता होति कुसलेसु धम्मेसु । यतो च खो, भिक्खवे, सद्धा अन्तरहिता होति, असद्धियं[3] परियुट्ठाय[3] तिट्ठति; अथ अकुसलस्स समापत्ति होति ।

२. "न ताव, भिक्खवे, अकुसलस्स समापत्ति होति याव हिरीपच्चुपट्ठिता होति कुसलेसु धम्मेसु । यतो च खो, भिक्खवे, हिरी अन्तरहिता होति, अहिरिकं परियुट्ठाय तिट्ठति; अथ अकुसलस्स समापत्ति होति ।

३. "न ताव, भिक्खवे, अकुसलस्स समापत्ति होति याव ओत्तप्पं पच्चुपट्ठितं होति कुसलेसु धम्मेसु । यतो च खो, भिक्खवे, ओत्तप्पं अन्तरहितं होति, अनोत्तप्पं परियुट्ठाय तिट्ठति; अथ अकुसलस्स समापत्ति होति ।

B 5 ४. "न ताव, भिक्खवे, अकुसलस्स समापत्ति होति याव विरियं पच्चुपट्ठितं होति कुसलेसु धम्मेसु । यतो च खो, भिक्खवे, विरियं अन्तरहितं होति, कोसज्जं परियुट्ठाय तिट्ठति; अथ अकुसलस्स समापत्ति होति ।

---

१. अस्सुमुखो पि – स्या०, रो० । २-२. पासंसं ठानं – सी० । ३. असद्धियं परियुट्ठाय – स्या० ।

५. "न ताव, भिक्खवे, अकुसलस्स समापत्ति होति याव पञ्ञा पच्चुपट्ठिता होति कुसलेसु धम्मेसु। यतो च खो, भिक्खवे, पञ्ञा अन्तरहिता होति, दुप्पञ्ञा परियुट्ठाय तिट्ठति; अथ अकुसलस्स समापत्ति होती" ति।

---

७. कामसुत्तं

१. "येभुय्येन, भिक्खवे, सत्ता कामेसु लळिता[1]। असितब्याभङ्गिं, भिक्खवे, कुलपुत्तो ओहाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो होति, 'सद्धापब्बजितो[2] कुलपुत्तो' ति अलं वचनाय। तं किस्स हेतु? लब्भा[3], भिक्खवे, योब्बनेन कामा ते च खो यादिसा वा तादिसा वा। ये च, भिक्खवे, हीना कामा ये च मज्झिमा कामा ये च पणीता कामा, सब्बे कामा कामा त्वेव सङ्ख्यं गच्छन्ति। सेय्यथापि, भिक्खवे, दहरो R.6 कुमारो मन्दो उत्तानसेय्यको धातिया पमादमन्वाय कट्ठं वा कठलं वा मुखे आहरेय्य। तमेनं धाति सीघं[4] सीघं[4] मनसि करेय्य; सीघं सीघं मनसि करित्वा सीघं सीघं आहरेय्य। नो चे सक्कुणेय्य सीघं सीघं आहरितुं, वामेन हत्थेन सीसं[5] परिग्गहेत्वा दक्खिणेन हत्थेन वङ्कङ्गुलिं[6] करित्वा सलोहितं पि आहरेय्य। तं किस्स हेतु? 'अत्थेसा, भिक्खवे, कुमारस्स विहेसा; नेसा नत्थी' ति वदामि। करणीयं च खो एतं[7], भिक्खवे, धातिया अत्थकामाय हितेसिनिया अनुकम्पिकाय, अनुकम्पं उपादाय। यतो च खो, भिक्खवे, सो कुमारो वुद्धो[8] होति अलम्पञ्ञो, अनपेक्खा दानि[9], भिक्खवे, धाति तस्मिं कुमारे[10] होति – 'अत्तगुत्तो दानि कुमारो नालं पमादाया' ति।

२. "एवमेव खो, भिक्खवे, यावकीवञ्च भिक्खुनो सद्धाय अकतं होति कुसलेसु धम्मेसु, हिरिया अकतं होति कुसलेसु धम्मेसु, ओत्तप्पेन अकतं होति कुसलेसु धम्मेसु, विरियेन अकतं होति कुसलेसु धम्मेसु, B.6 पञ्ञाय अकतं होति कुसलेसु धम्मेसु, अनुरक्खितब्बो ताव मे सो, भिक्खवे, भिक्खु होति। यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खुनो[11] सद्धाय कतं होति कुसलेसु धम्मेसु, हिरिया कतं होति कुसलेसु धम्मेसु, ओत्तप्पेन

---

१. पलाळिता – सी०, रो०। २. सद्धो पब्बजितो – स्या०, रो०। ३. लब्भा हि – स्या०। ४–४. सीघसीघं – सी०। ५. सीघं – स्या०। ६. वङ्कङ्गुरं – स्या०, रो०। ७. एवं – स्या०, रो०। ८. वुड्ढो – स्या०। ९. पन – सी०, स्या०। १०. कुमारम्हि – स्या०। ११. भिक्खु – स्या०।

कतं होति कुसलेसु धम्मेसु, विरियेन कतं होति कुसलेसु धम्मेसु, पञ्ञाय कतं होति कुसलेसु धम्मेसु, अनपेक्खो दानाहं[1], भिक्खवे, तस्मिं भिक्खुस्मिं[2] होमि – 'अत्तगुत्तो दानि भिक्खु[3] नालं पमादाया'" ति ।

८. चवनसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु चवति, नप्पतिट्ठाति सद्धम्मे । कतमेहि पञ्चहि ? असद्धो, भिक्खवे, भिक्खु
R. 7 चवति, नप्पतिट्ठाति सद्धम्मे । अहिरिको, भिक्खवे, भिक्खु चवति, नप्पतिट्ठाति सद्धम्मे । अनोत्तप्पी[4] भिक्खवे, भिक्खु चवति, नप्पतिट्ठाति सद्धम्मे । कुसीतो, भिक्खवे, भिक्खु चवति, नप्पतिट्ठाति सद्धम्मे । दुप्पञ्ञो, भिक्खवे, भिक्खु चवति, नप्पतिट्ठाति सद्धम्मे । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु चवति, नप्पतिट्ठाति सद्धम्मे ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु न चवति, पतिट्ठाति सद्धम्मे । कतमेहि पञ्चहि ? सद्धो, भिक्खवे, भिक्खु न चवति, पतिट्ठाति सद्धम्मे । हिरीमा, भिक्खवे, भिक्खु न चवति, पतिट्ठाति सद्धम्मे । ओत्तप्पी, भिक्खवे, भिक्खु न चवति, पतिट्ठाति सद्धम्मे । आरद्धविरियो, भिक्खवे, भिक्खु न चवति, पतिट्ठाति सद्धम्मे । पञ्ञवा, भिक्खवे, भिक्खु न चवति, पतिट्ठाति सद्धम्मे । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु न चवति, पतिट्ठाति सद्धम्मे" ति ।

९. पठमअगारवसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अगारवो अप्पतिस्सो चवति, नप्पतिट्ठाति सद्धम्मे । कतमेहि पञ्चहि ? असद्धो, भिक्खवे, भिक्खु अगारवो अप्पतिस्सो चवति, नप्पतिट्ठाति सद्धम्मे । अहिरिको, भिक्खवे, भिक्खु अगारवो अप्पतिस्सो चवति, नप्पतिट्ठाति सद्धम्मे । अनोत्तप्पी, भिक्खवे, भिक्खु अगारवो अप्पतिस्सो चवति,
B. 7 नप्पतिट्ठाति सद्धम्मे । कुसीतो, भिक्खवे, भिक्खु अगारवो अप्पतिस्सो

१. पनाहं – सी०, स्या० । २. स्या० पोत्थके नत्थि । ३. भिक्खवे भिक्खु – स्या० ।
४. अनोत्तापी – रो० ।

भवति, नप्पतिट्ठाति सद्धम्मे । दुप्पञ्ञो, भिक्खवे, भिक्खु अगारवो अप्पतिस्सो भवति, नप्पतिट्ठाति सद्धम्मे । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अगारवो अप्पतिस्सो भवति, नप्पतिट्ठाति सद्धम्मे ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सगारवो सप्पतिस्सो न भवति, पतिट्ठाति सद्धम्मे । कतमेहि पञ्चहि ? सद्धो, भिक्खवे, भिक्खु सगारवो सप्पतिस्सो न भवति, पतिट्ठाति सद्धम्मे । हिरीमा, भिक्खवे, भिक्खु सगारवो सप्पतिस्सो न भवति, पतिट्ठाति सद्धम्मे । ओत्तप्पी, भिक्खवे, भिक्खु सगारवो सप्पतिस्सो न भवति, पतिट्ठाति सद्धम्मे । आरद्धवीरियो, भिक्खवे, भिक्खु सगारवो सप्पतिस्सो न भवति, पतिट्ठाति सद्धम्मे । पञ्ञवा, भिक्खवे, भिक्खु सगारवो सप्पतिस्सो न भवति, पतिट्ठाति सद्धम्मे । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सगारवो सप्पतिस्सो न भवति, पतिट्ठाति सद्धम्मे" ति । R.8

---

१०. दुतियअगारवसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अगारवो अप्पतिस्सो अभब्बो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं[1] विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जितुं । कतमेहि पञ्चहि ? अस्सद्धो, भिक्खवे, भिक्खु अगारवो अप्पतिस्सो अभब्बो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जितुं । अहिरिको, भिक्खवे, भिक्खु अगारवो अप्पतिस्सो अभब्बो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जितुं । अनोत्तप्पी, भिक्खवे, भिक्खु अगारवो अप्पतिस्सो अभब्बो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जितुं । कुसीतो, भिक्खवे, भिक्खु अगारवो अप्पतिस्सो अभब्बो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जितुं । दुप्पञ्ञो, भिक्खवे, भिक्खु अगारवो अप्पतिस्सो अभब्बो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जितुं । इमेहि खो, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अगारवो अप्पतिस्सो अभब्बो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जितुं ।

---

१. वुड्ढिं – स्या० ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सगारवो सप्पतिस्सो भब्बो इमस्मिं धम्मविनये वुड्ढिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जितुं। कतमेहि पञ्चहि? सद्धो, भिक्खवे, भिक्खु सगारवो सप्पतिस्सो भब्बो
B. 8 इमस्मिं धम्मविनये वुड्ढिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जितुं। हिरीमा,
R. 9 भिक्खवे, भिक्खु ...पे०... ओत्तप्पी, भिक्खवे, भिक्खु ...पे०... आरद्धविरियो, भिक्खवे, भिक्खु ...पे०... पञ्ञवा, भिक्खवे, भिक्खु सगारवो सप्पतिस्सो भब्बो इमस्मिं धम्मविनये वुड्ढिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जितुं। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सगारवो सप्पतिस्सो भब्बो इमस्मिं धम्मविनये वुड्ढिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जितुं" ति।

सेखबलवग्गो पठमो।

तस्सुद्दानं

सङ्खित्तं वित्थतं दुक्खा[1], भतं सिक्खाय पञ्चमं।
समापत्ति च कामेसु, चवना द्वे अगारवा ति॥

---

२. बलवग्गो

१. अननुस्सुतसुत्तं

१. "पुब्बाहं, भिक्खवे, अननुस्सुतेसु धम्मेसु अभिञ्ञावोसानपारमिप्पत्तो पटिजानामि। पञ्चिमानि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलानि, येहि बलेहि समन्नागतो तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति। कतमानि पञ्च? सद्धाबलं, हिरीबलं, ओत्तप्पबलं, विरियबलं, पञ्ञाबलं – इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च तथागतस्स तथागतबलानि येहि बलेहि समन्नागतो तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेती" ति।

---

२. कूटसुत्तं

R. 10 १. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, सेखबलानि। कतमानि पञ्च? सद्धाबलं, हिरीबलं, ओत्तप्पबलं, विरियबलं, पञ्ञाबलं – इमानि

1 दुक्खं – स्या०, रो०।

खो, भिक्खवे, पञ्च सेखबलानि । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं सेखबलानं एतं अग्गं एतं सङ्गाहिकं एतं सङ्घातनियं, यदिदं पञ्ञाबलं ।

२. "सेय्यथापि, भिक्खवे, कूटागारस्स एतं अग्गं एतं सङ्गाहिकं एतं सङ्घातनियं, यदिदं कूटं[1] । एवमेव खो, भिक्खवे, इमेसं पञ्चन्नं सेखबलानं एतं अग्गं एतं सङ्गाहिकं एतं सङ्घातनियं, यदिदं पञ्ञाबलं । B 9

३. "तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितब्बं – 'सद्धाबलेन समन्नागता भविस्साम सेखबलेन, हिरीबलेन ... ओत्तप्पबलेन ... विरियबलेन... पञ्ञाबलेन समन्नागता भविस्साम सेखबलेना' ति । एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं" ति ।

---

३. सङ्खित्तसुत्तं

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, बलानि । कतमानि पञ्च ? सद्धाबलं, विरियबलं, सतिबलं, समाधिबलं, पञ्ञाबलं – इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च बलानी" ति ।

---

४. वित्थतसुत्तं

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, बलानि । कतमानि पञ्च ? सद्धाबलं, विरियबलं, सतिबलं, समाधिबलं, पञ्ञाबलं ।

२. "कतमं च, भिक्खवे, सद्धाबलं ? इध, भिक्खवे, अरियसावको सद्धो होति, सद्दहति तथागतस्स बोधिं – 'इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति । इदं वुच्चति, B 11
भिक्खवे, सद्धाबलं ।

३. "कतमं च, भिक्खवे, विरियबलं ? इध, भिक्खवे, अरियसावको आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । इदं वुच्चति, भिक्खवे, विरियबलं ।

---

१. कुटं – स्या० ।

४. "कतमं च, भिक्खवे, सतिबलं ? इध, भिक्खवे, अरियसावको सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो, चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सतिबलं ।

५. "कतमं च, भिक्खवे, समाधिबलं ? इध, भिक्खवे, अरियसावको विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं B. 10 सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति; वितक्कविचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं पीतिसुखं दुतियं झानं उपसम्पज्ज विहरति; पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरति सतो च सम्पजानो सुखं च कायेन पटिसंवेदेति यं तं अरिया आचिक्खन्ति – 'उपेक्खको सतिमा सुखविहारी' ति ततियं झानं उपसम्पज्ज विहरति; सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासति पारिसुद्धिं चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, समाधिबलं ।

६. "कतमं च, भिक्खवे, पञ्ञाबलं ? इध, भिक्खवे, अरियसावको पञ्ञवा होति उदयत्थगामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । इदं वुच्चति, भिक्खवे, पञ्ञाबलं । इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च बलानी" ति ।

---

५. दट्ठब्बसुत्तं

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, बलानि । कतमानि पञ्च ? B. 12 सद्धाबलं, विरियबलं, सतिबलं, समाधिबलं, पञ्ञाबलं । कत्थ च, भिक्खवे, सद्धाबलं दट्ठब्बं ? चतूसु सोतापत्तियङ्गेसु । एत्थ सद्धाबलं दट्ठब्बं । कत्थ च, भिक्खवे, विरियबलं दट्ठब्बं ? चतूसु सम्मप्पधानेसु । एत्थ विरियबलं दट्ठब्बं । कत्थ च, भिक्खवे, सतिबलं दट्ठब्बं ? चतूसु सतिपट्ठानेसु । एत्थ सतिबलं दट्ठब्बं । कत्थ च, भिक्खवे, समाधिबलं दट्ठब्बं ? चतूसु झानेसु । एत्थ समाधिबलं दट्ठब्बं । कत्थ च, भिक्खवे, पञ्ञाबलं दट्ठब्बं ? चतूसु अरियसच्चेसु । एत्थ पञ्ञाबलं दट्ठब्बं । इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च बलानी" ति ।

---

९. ततियहितसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नेव अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताय। कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अत्तना न सीलसम्पन्नो होति, नो परं सीलसम्पदाय समादपेति; अत्तना न समाधिसम्पन्नो होति, नो परं समाधिसम्पदाय समादपेति; अत्तना न पञ्ञासम्पन्नो होति, नो परं पञ्ञासम्पदाय समादपेति; अत्तना न विमुत्तिसम्पन्नो होति, नो परं विमुत्तिसम्पदाय समादपेति; अत्तना न विमुत्तिञाणदस्सनसम्पन्नो होति, नो परं विमुत्तिञाणदस्सनसम्पदाय समादपेति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नेव अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताया" ति।

B. 12, R. 14

१०. चतुत्थहितसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय च। कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अत्तना च सीलसम्पन्नो होति, परं च सीलसम्पदाय समादपेति; अत्तना च समाधिसम्पन्नो होति, परं च समाधिसम्पदाय समादपेति, अत्तना च पञ्ञासम्पन्नो होति, परं च पञ्ञासम्पदाय समादपेति; अत्तना च विमुत्तिसम्पन्नो होति, परं च विमुत्तिसम्पदाय समादपेति; अत्तना च विमुत्तिञाणदस्सनसम्पन्नो होति, परं च विमुत्तिञाणदस्सनसम्पदाय समादपेति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा" ति।

बलवग्गो दुतियो।

तस्सुद्दानं

अननुस्सुतकूटं च, सङ्खित्तं वित्थतेन च।
दट्ठब्बं च पुन कूटं, चत्तारो पि[1] हितेन चा ति॥

---

३. पञ्चङ्गिकवग्गो

१. पठमअगारवसुत्तं

१. "सो वत, भिक्खवे, भिक्खु अगारवो अप्पतिस्सो असभागवुत्तिको 'सब्रह्मचारीसु आभिसमाचारिकं[2] धम्मं परिपूरेस्सती' ति

१. च – रो०। २. अभिसमाचारिकं – रो०।

अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स वण्णं भासति, अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा वण्णारहस्स अवण्णं भासति, अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अप्पसादनीये ठाने पसादं उपदंसेति, अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा पसादनीये ठाने अप्पसादं उपदंसेति – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो बालो अब्यत्तो असप्पुरिसो खतं उपहतं अत्तानं परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो च विञ्ञूनं, बहुं च अपुञ्ञं पसवति ।

२. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो पण्डितो वियत्तो[1] सप्पुरिसो अक्खतं अनुपहतं अत्तानं परिहरति, अनवज्जो च होति अननुवज्जो च विञ्ञूनं, बहुं च पुञ्ञं पसवति । कतमेहि चतूहि ? अनुविच्च परियोगाहेत्वा वण्णारहस्स वण्णं भासति ... अनुविच्च परियोगाहेत्वा पसादनीये ठाने पसादं उपदंसेति – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो पण्डितो वियत्तो सप्पुरिसो अक्खतं अनुपहतं अत्तानं परिहरति, अनवज्जो च होति अननुवज्जो च विञ्ञूनं, बहुं च पुञ्ञं पसवती ति ।

"यो निन्दियं पसंसति, तं वा निन्दति यो पसंसियो ।
विचिनाति मुखेन सो कलिं, कलिना तेन सुखं न विन्दति ।।

"अप्पमत्तो अयं कलि, यो अक्खेसु धनपराजयो ।
सब्बस्सा पि सहा पि अत्तना, अयमेव महन्ततरो कलि[2] ।
यो सुगतेसु मनं पदोसये ।।

"सतं सहस्सानं निरब्बुदानं, B. 310,
छत्तिसती[3] पञ्च च अब्बुदानि ।
यमरियगरही निरयं उपेति, R. 4
वाचं मनं च पणिधाय पापकं" ति ।।

---

४. दुतियखतसुत्तं

१. "चतूसु, भिक्खवे, मिच्छापटिपज्जमानो बालो अब्यत्तो असप्पुरिसो खतं उपहतं अत्तानं परिहरति सावज्जो च होति सानुवज्जो च विञ्ञूनं, बहुं च अपुञ्ञं पसवति । कतमेसु चतूसु ? मातरि, भिक्खवे, मिच्छापटिपज्जमानो बालो अब्यत्तो असप्पुरिसो खतं उपहतं

---

१. व्यत्तो – स्या०; व्यत्तो – रो० । २. कली – सी० । ३. छत्तिसति – सी०; छत्तिस च – रो० ।

नेतं ठानं विज्जति । 'आभिसमाचारिकं धम्मं अपरिपूरेत्वा सेखं धम्मं R. 15
परिपूरेस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । 'सेखं धम्मं अपरिपूरेत्वा सीलानि परिपूरेस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । 'सीलानि अपरिपूरेत्वा सम्मादिट्ठिं परिपूरेस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । 'सम्मादिट्ठिं अपरिपूरेत्वा सम्मासमाधिं परिपूरेस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।

२. "सो वत, भिक्खवे, भिक्खु सगारवो सप्पतिस्सो सभाग- B. 13
वुत्तिको 'सब्रह्मचारीसु आभिसमाचारिकं धम्मं परिपूरेस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 'आभिसमाचारिकं धम्मं परिपूरेत्वा सेखं धम्मं परिपूरेस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 'सेखं धम्मं परिपूरेत्वा सीलानि परिपूरेस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 'सीलानि परिपूरेत्वा सम्मादिट्ठिं परिपूरेस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 'सम्मादिट्ठिं परिपूरेत्वा सम्मासमाधिं परिपूरेस्सती' ति ठानमेतं विज्जती" ति ।

---

२. दुतियअगारवसुत्तं

१. "सो वत, भिक्खवे, भिक्खु अगारवो अप्पतिस्सो असभागवुत्तिको 'सब्रह्मचारीसु आभिसमाचारिकं धम्मं परिपूरेस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । 'आभिसमाचारिकं धम्मं अपरिपूरेत्वा सेखं धम्मं परिपूरेस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । 'सेखं धम्मं अपरिपूरेत्वा सीलक्खन्धं परिपूरेस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । 'सीलक्खन्धं अपरिपूरेत्वा समाधिक्खन्धं परिपूरेस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । 'समाधिक्खन्धं अपरिपूरेत्वा पञ्ञाक्खन्धं परिपूरेस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।

२. "सो वत, भिक्खवे, भिक्खु सगारवो सप्पतिस्सो सभागवुत्तिको 'सब्रह्मचारीसु आभिसमाचारिकं धम्मं परिपूरेस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 'आभिसमाचारिकं धम्मं परिपूरेत्वा सेखं धम्मं परिपूरेस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । सेखं धम्मं परिपूरेत्वा सीलक्खन्धं परिपूरेस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 'सीलक्खन्धं परिपूरेत्वा समाधिक्खन्धं परिपूरेस्सती' ति ठानमेतं विजजति । 'समाधिक्खन्धं परिपूरेत्वा पञ्ञा- R. 16
क्खन्धं परिपूरेस्सती' ति ठानमेतं विज्जती" ति ।

---

३. उपक्किलेससुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, जातरूपस्स उपक्किलेसा, येहि उपक्किलेसेहि उपक्किलिट्ठं जातरूपं न चेव मुदु होति न च कम्मनियं न च पभस्सरं पभङ्गु च न च सम्मा उपेति कम्माय। कतमे पञ्च? अयो, लोहं, तिपु, सीसं, सज्झं[1] – इमे खो, भिक्खवे, पञ्च जातरूपस्स उप-
B. 14 क्किलेसा, येहि उपक्किलेसेहि उपक्किलिट्ठं जातरूपं न चेव मुदु होति न च कम्मनियं न च पभस्सरं पभङ्गु च न च सम्मा उपेति कम्माय। यतो च खो, भिक्खवे, जातरूपं इमेहि पञ्चहि उपक्किलेसेहि विमुत्तं[2] होति, तं होति जातरूपं मुदु च कम्मनियं च पभस्सरं च न च पभङ्गु सम्मा उपेति कम्माय। यस्सा[3] यस्सा च पिलन्धनविकतिया[3] आकङ्खति – यदि मुद्दिकाय यदि कुण्डलाय यदि गीवेय्यकाय[4] यदि सुवण्णमालाय – तं चस्स अत्थं अनुभोति।

२. "एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चिमे चित्तस्स उपक्किलेसा, येहि उपक्किलेसेहि उपक्किलिट्ठं चित्तं न चेव मुदु होति न च कम्मनियं न च पभस्सरं पभङ्गु च न च सम्मा समाधियति आसवानं खयाय। कतमे पञ्च? कामच्छन्दो, ब्यापादो, थीनमिद्धं[5], उद्धच्चकुक्कुच्चं, विचिकिच्छा – इमे खो, भिक्खवे, पञ्च चित्तस्स उपक्किलेसा येहि उपक्किलेसेहि उपक्किलिट्ठं चित्तं न चेव मुदु होति न च कम्मनियं न च पभस्सरं पभङ्गु च न च सम्मा समाधियति आसवानं खयाय। यतो च खो, भिक्खवे, चित्तं इमेहि पञ्चहि उपक्किलेसेहि विमुत्तं होति, तं
R. 17 होति चित्तं मुदु च कम्मनियं च पभस्सरं च न च पभङ्गु सम्मा समाधियति आसवानं खयाय। यस्स यस्स च अभिञ्ञासच्छिकरणीयस्स धम्मस्स चित्तं अभिनिन्नामेति अभिञ्ञासच्छिकिरियाय तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणाति सति सति आयतने।

३. "सो सचे आकङ्खति – 'अनेकविहितं इद्धिविधं पच्चनुभवेय्यं – एको पि हुत्वा बहुधा अस्सं, बहुधा पि हुत्वा एको अस्सं; आविभावं, तिरोभावं; तिरोकुड्डं[6] तिरोपाकारं तिरोपब्बतं असज्जमानो गच्छेय्यं, सेय्यथापि आकासे; पथविया पि उम्मुज्जनिमुज्जं करेय्यं, सेय्यथापि

१. सज्झु – सी०। २. विप्पमुत्तं – सी०। ३–३. यस्स कस्सचि पिलन्धनविकतिया – स्या०, रो०। ४. गीवेय्यकेन – स्या०, रो०। ५. थिनमिद्धं – म०। ६. तिरोकुट्टं – म०।

ततो चुतो अमुत्र उदपादिं; तत्रापासिं एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो ति, इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरेय्यं' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणाति सति सति आयतने ।

B. 16, R. 19 ७. "सो सचे आकङ्खति – 'दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सेय्यं चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानेय्यं – इमे वत भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनोदुच्चरितेन समन्नागता अरियानं उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपन्ना; इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियानं अनुपवादका सम्मादिट्ठिका सम्मादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपन्ना ति, इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सेय्यं चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानेय्यं' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणाति सति सति आयतने ।

८. "सो सचे आकङ्खति – 'आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणाति सति सति आयतने" ति ।

---

४. दुस्सीलसुत्तं

१. "दुस्सीलस्स, भिक्खवे, सीलविपन्नस्स हतूपनिसो[1] होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतञाणदस्सनं; यथाभूतञाणदस्सने असति यथाभूतञाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिञाणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका

R. 20 पि न पारिपूरिं गच्छति, तचो पि न पारिपूरिं गच्छति, फेग्गु पि न पारिपूरिं गच्छति, सारो पि न पारिपूरिं गच्छति; एवमेव खो, भिक्खवे,

---

१. हतुपनिसो – स्या०, रो० ।

दुस्सीलस्स सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतञ्जाणदस्सनं; यथाभूतञ्जाणदस्सने असति यथाभूतञ्जाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति B. 17
निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिञ्जाणदस्सनं।

२. "सीलवतो, भिक्खवे, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतञ्जाणदस्सनं; यथाभूतञ्जाणदस्सने सति यथाभूतञ्जाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति विमुत्तिञ्जाणदस्सनं। सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो। तस्स पपटिका[1] पि पारिपूरिं गच्छति, तचो पि पारिपूरिं गच्छति, फेग्गु पि पारिपूरिं गच्छति, सारो पि पारिपूरिं गच्छति; एवमेव खो, भिक्खवे, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतञ्जाणदस्सनं; यथाभूतञ्जाणदस्सने सति यथाभूतञ्जाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति विमुत्तिञ्जाणदस्सनं" ति।

---

५. अनुग्गहितसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, अङ्गेहि अनुग्गहिता सम्मादिट्ठि चेतोविमुत्तिफला च होति चेतोविमुत्तिफलानिसंसा च, पञ्ञाविमुत्तिफला च होति पञ्ञाविमुत्तिफलानिसंसा च।

२. "कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, सम्मादिट्ठि सीला- R.21
नुग्गहिता च होति, सुतानुग्गहिता च होति, साकच्छानुग्गहिता च होति, समथानुग्गहिता च होति, विपस्सनानुग्गहिता च होति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि अङ्गेहि अनुग्गहिता सम्मादिट्ठि चेतोविमुत्तिफला च होति चेतोविमुत्तिफलानिसंसा च, पञ्ञाविमुत्तिफला च होति पञ्ञाविमुत्तिफलानिसंसा चा" ति।

---

१. पप्पटिका – स्या०।

ततो चुतो अमुत्र उदपादिं; तत्रापासिं एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो ति, इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरेय्य' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणाति सति सति आयतने।

B. 16, R. 19 ७. "सो सचे आकङ्खति – 'दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सेय्यं चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानेय्यं – इमे वत भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनोदुच्चरितेन समन्नागता अरियानं उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपन्ना; इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियानं अनुपवादका सम्मादिट्ठिका सम्मादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपन्ना ति, इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सेय्यं चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानेय्यं' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणाति सति सति आयतने।

८. "सो सचे आकङ्खति – 'आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणाति सति सति आयतने" ति।

४. दुस्सीलसुत्तं

१. "दुस्सीलस्स, भिक्खवे, सीलविपन्नस्स हतूपनिसो[1] होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतञाणदस्सनं; यथाभूतञाणदस्सने असति यथाभूतञाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिञाणदस्सनं। सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलासविपन्नो। तस्स पपटिका R 20 पि न पारिपूरिं गच्छति, तचो पि न पारिपूरिं गच्छति, फेग्गु पि न पारिपूरिं गच्छति, सारो पि न पारिपूरिं गच्छति; एवमेव खो, भिक्खवे,

१. हतुपनिसो – स्या०, रो०।

दुस्सीलस्स सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतञाणदस्सनं; यथाभूतञाणदस्सने असति यथाभूतञाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिञाणदस्सनं । B. 17

२. "सीलवतो, भिक्खवे, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतञाणदस्सनं; यथाभूतञाणदस्सने सति यथाभूतञाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति विमुत्तिञाणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पपटिका[1] पि पारिपूरिं गच्छति, तचो पि पारिपूरिं गच्छति, फेग्गु पि पारिपूरिं गच्छति, सारो पि पारिपूरिं गच्छति; एवमेव खो, भिक्खवे, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतञाणदस्सनं; यथाभूतञाणदस्सने सति यथाभूतञाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति विमुत्तिञाणदस्सनं" ति ।

---

५. अनुग्गहितसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, अङ्गेहि अनुग्गहिता सम्मादिट्ठि चेतोविमुत्तिफला च होति चेतोविमुत्तिफलानिसंसा च, पञ्ञाविमुत्तिफला च होति पञ्ञाविमुत्तिफलानिसंसा च ।

२. "कतमेहि पञ्चहि? इध, भिक्खवे, सम्मादिट्ठि सीलानुग्गहिता च होति, सुतानुग्गहिता च होति, साकच्छानुग्गहिता च होति, समथानुग्गहिता च होति, विपस्सनानुग्गहिता च होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि अङ्गेहि अनुग्गहिता सम्मादिट्ठि चेतोविमुत्तिफला च होति चेतोविमुत्तिफलानिसंसा च, पञ्ञाविमुत्तिफला च होति पञ्ञाविमुत्तिफलानिसंसा चा" ति । R. 21

---

१. पप्पटिका – स्या० ।

६. विमुत्तायतनसुत्तं

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, विमुत्तायतनानि यत्थ भिक्खुनो अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चति, B. 18 अपरिक्खीणा वा आसवा परिक्खयं गच्छन्ति, अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाति ।

२. "कतमानि पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो सत्था धम्मं देसेति अञ्ञतरो वा गरुट्ठानियो सब्रह्मचारी । यथा यथा, भिक्खवे, तस्स भिक्खुनो सत्था धम्मं देसेति, अञ्ञतरो वा गरुट्ठानियो सब्रह्मचारी, तथा तथा सो तस्मिं धम्मे अत्थपटिसंवेदी च होति धम्मपटिसंवेदी च । तस्स अत्थपटिसंवेदिनो धम्मपटिसंवेदिनो पामोज्जं[1] जायति । पमुदितस्स पीति जायति । पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति । पस्सद्धकायो सुखं वेदेति[2] । सुखिनो चित्तं समाधियति । इदं, भिक्खवे, पठमं विमुत्तायतनं यत्थ भिक्खुनो अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चति, अपरिक्खीणा वा आसवा परिक्खयं गच्छन्ति, अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाति ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो न हेव खो सत्था धम्मं देसेति, अञ्ञतरो वा गरुट्ठानियो सब्रह्मचारी, अपि च खो यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन परेसं देसेति । यथा यथा, भिक्खवे, R. 22 भिक्खु यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन परेसं देसेति तथा तथा सो तस्मिं धम्मे अत्थपटिसंवेदी च होति धम्मपटिसंवेदी च । तस्स अत्थपटिसंवेदिनो धम्मपटिसंवेदिनो पामोज्जं जायति । पमुदितस्स पीति जायति । पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति । पस्सद्धकायो सुखं वेदेति । सुखिनो चित्तं समाधियति । इदं, भिक्खवे, दुतियं विमुत्तायतनं यत्थ भिक्खुनो अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चति, अपरिक्खीणा वा आसवा परिक्खयं गच्छन्ति, अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाति ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो न हेव खो सत्था धम्मं देसेति, अञ्ञतरो वा गरुट्ठानियो सब्रह्मचारी, नापि यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन परेसं देसेति, अपि च खो यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं

१. पामुज्जं – स्या०, रो० । २. वेदियति – सी० ।

वित्थारेन सज्झायं करोति । यथा यथा, भिक्खवे, भिक्खु यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन सज्झायं करोति तथा तथा सो तस्मिं धम्मे अत्थपटिसंवेदी च होति धम्मपटिसंवेदी च । तस्स अत्थपटिसंवेदिनो B. 19 धम्मपटिसंवेदिनो पामोज्जं जायति । पमुदितस्स पीति जायति । पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति । पस्सद्धकायो सुखं वेदेति । सुखिनो चित्तं समाधियति । इदं, भिक्खवे, ततियं विमुत्तायतनं यत्थ भिक्खुनो अप्पमत्तस्स आतापिनो ...पे०... योगक्खेमं अनुपापुणाति ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो न हेव खो सत्था धम्मं देसेति, अञ्ञतरो वा गरुट्ठानियो सब्रह्मचारी, नापि[1] यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन परेसं देसेति, नापि यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन सज्झायं करोति; अपि च खो यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्केति अनुविचारेति[2] मनसानुपेक्खति । यथा यथा, R. 23 भिक्खवे, भिक्खु यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्केति अनुविचारेति मनसानुपेक्खति तथा तथा सो तस्मिं धम्मे अत्थपटिसंवेदी च होति धम्मपटिसंवेदी च । तस्स अत्थपटिसंवेदिनो धम्मपटिसंवेदिनो पामोज्जं जायति । पमुदितस्स पीति जायति । पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति । पस्सद्धकायो सुखं वेदेति । सुखिनो चित्तं समाधियति । इदं, भिक्खवे, चतुत्थं विमुत्तायतनं यत्थ भिक्खुनो अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चति, अपरिक्खीणा वा आसवा परिक्खयं गच्छन्ति, अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाति ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो न हेव खो सत्था धम्मं देसेति अञ्ञतरो वा गरुट्ठानियो सब्रह्मचारी, नापि यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन परेसं देसेति, नापि यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन सज्झायं करोति, नापि यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्केति अनुविचारेति मनसानुपेक्खति; अपि च स्वस्स अञ्ञतरं समाधिनिमित्तं सुग्गहितं होति सुमनसिकतं सूपधारितं सुप्पटिविद्धं पञ्ञाय । यथा यथा, भिक्खवे, भिक्खुनो अञ्ञतरं समाधिनिमित्तं सुग्गहितं होति सुमनसिकतं सूपधारितं सुप्पटिविद्धं पञ्ञाय तथा तथा सो तस्मिं धम्मे अत्थपटिसंवेदी च होति धम्मपटिसंवेदी च । तस्स अत्थपटिसंवेदिनो धम्मपटिसंवेदिनो पामोज्जं जायति । पमुदितस्स पीति जायति । पीति-

१. नपि – स्या०, रो० । २. अनुविचरति – रो० ।

मनस्स कायो पस्सम्भति । पस्सद्धकायो सुखं वेदेति । सुखिनो चित्तं समाधियति । इदं, भिक्खवे, पञ्चमं विमुत्तायतनं यत्थ भिक्खुनो B. 20, R. 24 अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चति, अपरिक्खीणा वा आसवा परिक्खयं गच्छन्ति, अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाति ।

७. "इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च विमुत्तायतनानि यत्थ भिक्खुनो अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चति, अपरिक्खीणा वा आसवा परिक्खयं गच्छन्ति, अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाती" ति ।

---

७. समाधिसुत्तं

१. "समाधिं, भिक्खवे, भावेथ अप्पमाणं निपका पतिस्सता । समाधिं, भिक्खवे, भावयतं अप्पमाणं निपकानं पतिस्सतानं पञ्च ञाणानि पच्चत्तञ्ञेव उप्पज्जन्ति । कतमानि पञ्च ? 'अयं समाधि पच्चुप्पन्नसुखो चेव आयतिं च सुखविपाको' ति पच्चत्तञ्ञेव ञाणं उप्पज्जति, 'अयं समाधि अरियो निरामिसो' ति पच्चत्तञ्ञेव ञाणं उप्पज्जति, 'अयं समाधि अकापुरिससेवितो' ति पच्चत्तञ्ञेव ञाणं उप्पज्जति, 'अयं समाधि सन्तो पणीतो पटिप्पस्सद्धलद्धो[1] एकोदिभावाधिगतो, न ससङ्खारनिग्गय्हवारितगतो[2]' ति पच्चत्तञ्ञेव ञाणं उप्पज्जति, 'सतो[3] खो पनाहं इमं[3] समापज्जामि सतो वुट्ठहामी' ति पच्चत्तञ्ञेव ञाणं उप्पज्जति ।

२. "समाधिं, भिक्खवे, भावेथ अप्पमाणं निपका पतिस्सता । समाधिं, भिक्खवे, भावयतं अप्पमाणं निपकानं पतिस्सतानं इमानि पञ्च ञाणानि पच्चत्तञ्ञेव उप्पज्जन्ती" ति ।

---

८. पञ्चङ्गिकसुत्तं

R. 25 १. "अरियस्स, भिक्खवे, पञ्चङ्गिकस्स सम्मासमाधिस्स भावनं देसेस्सामि । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति ।

१. पटिप्पस्सद्धिलद्धो – स्या०, रो० । २. च ससङ्खारनिग्गय्हवारितप्पत्तो – स्या०; च ससङ्खारनिग्गय्हवारितप्पत्तितो – सी०; च ससङ्खारनिग्गय्हवारितावटो – रो० । ३–३. सो खो पनाहं इमं समाधिं सतोव – सी०, स्या० ।

अत्तानं परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो च विञ्ञूनं, बहुं च अपुञ्ञं पसवति। पितरि, भिक्खवे, मिच्छापटिपज्जमानो ...पे०... तथागते, भिक्खवे, मिच्छापटिपज्जमानो ...पे०... तथागतसावके, भिक्खवे, मिच्छापटिपज्जमानो बालो अब्यत्तो असप्पुरिसो खतं उपहतं अत्तानं परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो च विञ्ञूनं, बहुं च अपुञ्ञं पसवति। इमेसु खो, भिक्खवे, चतूसु मिच्छापटिपज्जमानो बालो अब्यत्तो असप्पुरिसो खतं उपहतं अत्तानं परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो च विञ्ञूनं, बहुं च अपुञ्ञं पसवति।

२. "चतूसु, भिक्खवे, सम्मापटिपज्जमानो पण्डितो वियत्तो सप्पुरिसो अक्खतं अनुपहतं अत्तानं परिहरति, अनवज्जो च होति अननुवज्जो च विञ्ञूनं, बहुं च पुञ्ञं पसवति। कतमेसु चतूसु? मातरि, भिक्खवे, सम्मापटिपज्जमानो पण्डितो वियत्तो सप्पुरिसो अक्खतं अनुपहतं अत्तानं परिहरति, अनवज्जो च होति अननुवज्जो च विञ्ञूनं, बहुं च पुञ्ञं पसवति। पितरि, भिक्खवे, सम्मापटिपज्जमानो ...पे०... तथागते, भिक्खवे, सम्मापटिपज्जमानो ...पे०... तथागतसावके, भिक्खवे, सम्मापटिपज्जमानो पण्डितो वियत्तो सप्पुरिसो अक्खतं अनुपहतं अत्तानं परिहरति, अनवज्जो च होति अननुवज्जो च विञ्ञूनं, बहुं च पुञ्ञं पसवति। इमेसु खो, भिक्खवे, चतूसु सम्मापटिपज्जमानो पण्डितो वियत्तो सप्पुरिसो अक्खतं अनुपहतं अत्तानं परिहरति, अनवज्जो च होति अननुवज्जो च विञ्ञूनं, बहुं च पुञ्ञं पसवती ति।

B. 311 "मातरि[1] पितरि[1] चा पि, यो मिच्छा पटिपज्जति।
तथागते वा[2] सम्बुद्धे, अथ वा तस्स सावके।
R. 5 बहुं च सो पसवति, अपुञ्ञं तादिसो नरो॥
"ताय नं[3] अधम्मचरियाय, मातापितूसु पण्डिता।
इधेव नं गरहन्ति, पेच्चापायं च गच्छति॥
"मातरि पितरि चा पि, यो सम्मा पटिपज्जति।
तथागते वा सम्बुद्धे, अथ वा तस्स सावके।
बहुं च सो पसवति, पुञ्ञं एतादिसो[4] नरो॥

१-१. मातरी पितरी – सी०। २. च – सी०। ३. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। ४. पि तादिसो – सी०।

"एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच –

२. "कतमा च, भिक्खवे, अरियस्स पञ्चङ्गिकस्स सम्मासमाधिस्स भावना ? इध, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ...पे०... पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति। सो इममेव कायं विवेकजेन पीतिसुखेन अभिसन्देति परिसन्देति परिपूरेति परिप्फरति; नास्स किञ्चि सब्बावतो कायस्स विवेकजेन पीतिसुखेन अप्फुटं होति। सेय्यथापि, भिक्खवे, दक्खो न्हापको[1] वा न्हापकन्तेवासी वा कंसथाले न्हानीयचुण्णानि[2] आकिरित्वा उदकेन परिप्फोसकं परिप्फोसकं सन्नेय्य। सायं[3] न्हानीयपिण्डि[3] स्नेहानुगता[4] स्नेहपरेता[4] सन्तरबाहिरा[5] फुटा स्नेहेन, न च पग्घरिनी[6]। एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु इममेव कायं विवेकजेन पीतिसुखेन अभिसन्देति परिसन्देति परिपूरेति परिप्फरति; नास्स किञ्चि सब्बावतो कायस्स विवेकजेन पीतिसुखेन अप्फुटं होति। अरियस्स, भिक्खवे, पञ्चङ्गिकस्स सम्मासमाधिस्स अयं पठमा भावना। D. 21

३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा ...पे०... दुतियं झानं उपसम्पज्ज विहरति। सो इममेव कायं समाधिजेन पीतिसुखेन अभिसन्देति परिसन्देति परिपूरेति परिप्फरति; नास्स किञ्चि सब्बावतो कायस्स समाधिजेन पीतिसुखेन अप्फुटं होति। सेय्यथापि, भिक्खवे, उदकरहदो गम्भीरो उब्भिदोदको[7]। तस्स नेवस्स पुरत्थिमाय दिसाय उदकस्स आयमुखं, न पच्छिमाय दिसाय उदकस्स आयमुखं, न उत्तराय दिसाय उदकस्स आयमुखं, न दक्खिणाय दिसाय उदकस्स आयमुखं, देवो च कालेन कालं सम्मा धारं नानुप्पवेच्छेय्य। अथ खो तम्हा व उदकरहदा सीता वारिधारा उब्भिज्जित्वा तमेव उदकरहदं सीतेन वारिना अभिसन्देय्य परिसन्देय्य परिपूरेय्य परिप्फरेय्य; नास्स किञ्चि सब्बावतो उदकरहदस्स सीतेन वारिना अप्फुटं अस्स। एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु इममेव कायं समाधिजेन पीतिसुखेन अभिसन्देति परिसन्देति परिपूरेति परिप्फरति; नास्स किञ्चि सब्बावतो R. 26

---

१. नहापको – सी०, रो०। २. नहानियचुण्णानि – सी०, रो०; न्हानियचुण्णानि – स्या०। ३–३. सास्स नहानीयपिण्डी – सी०; सास्स नहानियपिण्डि – रो०। ४–४. सिनेहानुगता सिनेहपरेता – स्या०। ५. समन्तरबाहिरा – स्या०। ६. पग्घरति – स्या०, रो०। ७. उब्भितोदको – स्या०।

कायस्स समाधिजेन पीतिसुखेन अप्फुटं होति । अरियस्स, भिक्खवे पञ्चङ्गिकस्स सम्मासमाधिस्स अयं दुतिया भावना ।

B. 22 ४. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु पीतिया च विरागा ... पे०... ततियं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो इममेव कायं निप्पीतिकेन सुखेन अभिसन्देति परिसन्देति परिपूरेति परिप्फरति; नास्स किञ्चि सब्बावतो कायस्स निप्पीतिकेन सुखेन अप्फुटं होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, उप्पलिनियं वा पदुमिनियं वा पुण्डरीकिनियं वा अप्पेकच्चानि उप्पलानि वा पदुमानि वा पुण्डरीकानि वा उदके जातानि उदके संवड्ढानि उदकानुग्गतानि अन्तो निमुग्गपोसीनि । तानि याव चग्गा याव च मूला सीतेन वारिना अभिसन्नानि परिसन्नानि परिपूरानि परिप्फुटानि; नास्स किञ्चि सब्बावतं उप्पलानं वा पदुमानं वा पुण्डरीकानं वा सीतेन वारिना अप्फुटं अस्स । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु इममेव कायं निप्पीतिकेन सुखेन अभिसन्देति परिसन्देति परिपूरेति परिप्फरति; नास्स किञ्चि सब्बावतो कायस्स निप्पीतिकेन सुखेन अप्फुटं होति । अरियस्स, भिक्खवे, पञ्चङ्गिकस्स सम्मासमाधिस्स अयं ततिया भावना ।

R. 27 ५. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सुखस्स च पहाना ... पे०... चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो इममेव कायं परिसुद्धेन चेतसा परियोदातेन फरित्वा निसिन्नो होति; नास्स किञ्चि सब्बावतो कायस्स परिसुद्धेन चेतसा परियोदातेन अप्फुटं होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो ओदातेन वत्थेन ससीसं पारुपित्वा निसिन्नो अस्स; नास्स किञ्चि सब्बावतो कायस्स ओदातेन वत्थेन अप्फुटं अस्स । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु इममेव कायं परिसुद्धेन चेतसा परियोदातेन फरित्वा निसिन्नो होति; नास्स किञ्चि सब्बावतो कायस्स परिसुद्धेन चेतसा परियोदातेन अप्फुटं होति । अरियस्स, भिक्खवे, पञ्चङ्गिकस्स सम्मासमाधिस्स अयं चतुत्था भावना ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो पच्चवेक्खणानिमित्तं सुग्गहितं होति सुमनसिकतं सूपधारितं सुप्पटिविद्धं पञ्ञाय । सेय्यथापि, भिक्खवे, अञ्ञो[1] व अञ्ञं[1] पच्चवेक्खेय्य, ठितो वा निसिन्नं पच्चवेक्खेय्य, निसिन्नो वा निपन्नं पच्चवेक्खेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे,

१–१. अञ्ञो वा अञ्ञं वा – सी०; अञ्ञो वा अञ्ञं – स्या० ।

भिक्खुनो पच्चवेक्खणानिमित्तं सुग्गहितं[1] होति सुमनसिकतं सूपधारितं सुप्पटिविद्धं पञ्ञाय । अरियस्स, भिक्खवे, पञ्चङ्गिकस्स सम्मासमाधिस्स अयं पञ्चमा[2] भावना । एवं भाविते खो, भिक्खवे, भिक्खु[3] B. 23 अरिये पञ्चङ्गिके सम्मासमाधिम्हि एवं बहुलीकते यस्स यस्स अभिञ्ञासच्छिकरणीयस्स धम्मस्स चित्तं अभिनिन्नामेति अभिञ्ञासच्छिकिरियाय, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणाति सति सति आयतने ।

७. "सेय्यथापि, भिक्खवे, उदकमणिको आधारे ठपितो पूरो उदकस्स समतित्तिको काकपेय्यो । तमेनं बलवा पुरिसो यतो यतो आवज्जेय्य[4], आगच्छेय्य उदकं" ति ?

"एवं, भन्ते" । R. 28

"एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं भाविते अरिये पञ्चङ्गिके सम्मासमाधिम्हि एवं बहुलीकते यस्स यस्स अभिञ्ञासच्छिकरणीयस्स धम्मस्स चित्तं अभिनिन्नामेति अभिञ्ञासच्छिकिरियाय, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणाति सति सति आयतने ।

८. "सेय्यथापि, भिक्खवे, समे भूमिभागे पोक्खरणी चतुरंसा[5] आलिबद्धा पूरा उदकस्स समतित्तिका काकपेय्या । तमेनं बलवा पुरिसो यतो यतो आलिं मुञ्चेय्य, आगच्छेय्य उदकं" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं भाविते अरिये पञ्चङ्गिके सम्मासमाधिम्हि एवं बहुलीकते यस्स यस्स अभिञ्ञासच्छिकरणीयस्स धम्मस्स ...पे०... सति सति आयतने ।

९. "सेय्यथापि, भिक्खवे, सुभूमियं चातुम्महापथे[6] आजञ्ञरथो युत्तो अस्स ठितो ओधस्तपतोदो[7] । तमेनं दक्खो योग्गाचरियो अस्सदम्मसारथि अभिरुहित्वा वामेन हत्थेन रस्मियो गहेत्वा दक्खिणेन हत्थेन पतोदं गहेत्वा येनिच्छकं यदिच्छकं सारेय्य पि पच्चासारेय्य पि । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं भाविते अरिये पञ्चङ्गिके सम्मासमाधिम्हि एवं बहुलीकते यस्स यस्स अभिञ्ञासच्छिकरणीयस्स धम्मस्स चित्तं अभिनिन्नामेति अभिञ्ञासच्छिकिरियाय, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणाति सति सति आयतने ।

१. सुग्गत – स्या० । २. पञ्चमी – सी० । ३. सी० पोत्थके नत्थि । ४ आवट्टेय्य – स्या० । ५. चतुरस्सा – स्या०, रो० । ६. चतुमहापथे – म० । ७. ओसतपतोदो – स्या० ।

R. 29 १०. "सो सचे आकङ्खति – 'अनेकविहितं इद्धिविधं पच्चनुभवेय्यं – एको पि हुत्वा बहुधा अस्सं ...पे०... याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेय्यं' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणाति सति सति आयतने।

B. 24 ११. "सो सचे आकङ्खति – 'दिब्बाय सोतधातुया विसुद्धाय अतिक्कन्तमानुसिकाय उभो सद्दे सुणेय्यं – दिब्बे च मानुसे च ये दूरे सन्तिके चा' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणाति सति सति आयतने।

१२. "सो सचे अकङ्खति – 'परसत्तानं परपुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानेय्यं – सरागं वा चित्तं सरागं चित्तं ति पजानेय्यं, वीतरागं वा चित्तं वीतरागं चित्तं ति पजानेय्यं, सदोसं वा चित्तं ... वीतदोसं वा चित्तं ... समोहं वा चित्तं ... वीतमोहं वा चित्तं ... सङ्खित्तं वा चित्तं ... विक्खित्तं वा चित्तं ... महग्गतं वा चित्तं ... अमहग्गतं वा चित्तं ... सउत्तरं वा चित्तं ... अनुत्तरं वा चित्तं ... समाहितं वा चित्तं ... असमाहितं वा चित्तं ... विमुत्तं वा चित्तं ... अविमुत्तं वा चित्तं अविमुत्तं चित्तं ति पजानेय्यं' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणाति सति सति आयतने।

१३. "सो सचे आकङ्खति – 'अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरेय्यं, सेय्यथीदं – एकं पि जातिं, द्वे पि जातियो ...पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरेय्यं' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणाति सति सति आयतने।

१४. "सो सचे आकङ्खति – 'दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन ...पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानेय्यं' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणाति सति सति आयतने।

१५. "सो सचे आकङ्खति – 'आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणाति सति सति आयतने" ति।

---

९. चङ्कमसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, चङ्कमे आनिसंसा। कतमे पञ्च? अद्धानक्खमो होति, पधानक्खमो होति, अप्पाबाधो होति, असितं

पीतं खायितं सायितं सम्मा परिणामं गच्छति, चङ्कमाधिगतो समाधि चिरट्ठितिको होति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च चङ्कमे आनिसंसा" ति ।

---

१०. नागितसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं B. 25
चरमानो महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं येन इच्छानङ्गलं नाम कोसलानं ब्राह्मणगामो तदवसरि । तत्र सुदं भगवा इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवनसण्डे । अस्सोसुं खो इच्छानङ्गलका[1] ब्राह्मणगहपतिका – "समणो खलु भो गोतमो सक्यपुत्तो सक्यकुला पब्बजितो इच्छानङ्गलं अनुप्पत्तो; इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवनसण्डे । तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गतो – इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि, सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा ति । सो इमं लोकं सदेवकं समारकं सब्रह्मकं सस्समणब्राह्मणिं पजं सदेवमनुस्सं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेति । सो धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति । साधु खो पन तथारूपानं अरहतं दस्सनं होती" ति । अथ खो इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका तस्सा रत्तिया अच्चयेन पहूतं खादनीयं भोजनीयं आदाय येन इच्छानङ्गलवनसण्डो तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा बहिद्वारकोट्ठके अट्ठंसु उच्चासद्दमहासद्दा[2] ।

२. तेन खो पन समयेन आयस्मा नागितो भगवतो उपट्ठाको R. 31
होति । अथ खो भगवा आयस्मन्तं नागितं आमन्तेसि – "के पन खो[3], नागित, उच्चासद्दमहासद्दा, केवट्टा मञ्ञे मच्छविलोपे[4]" ति ?

"एते, भन्ते, इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका पहूतं खादनीयं भोजनीयं आदाय बहिद्वारकोट्ठके ठिता भगवन्तञ्ञेव[5] उद्दिस्स भिक्खुसङ्घं चा" ति ।

"माहं, नागित, यसेन समागमं, मा च मया यसो । यो खो,

---

१. ० नंगलिका – सी० । २. उच्चासद्दा महासद्दा – स्या०, रो० । ३. ते – स्या०, रो० । ४. मच्छे विलोपेन्ती – स्या०, रो० । ५. भगवन्तञ्चेव – स्या० ।

नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोध-
सुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, यस्साहं
नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकाम-
B. 26 लाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी। सो तं[1] मीळ्हसुखं[1] मिद्धसुखं
लाभसक्कारसिलोकसुखं सादियेय्या" ति।

३. "अधिवासेतु दानि, भन्ते, भगवा, अधिवासेतु सुगतो; अधिवासनकालो दानि, भन्ते, भगवतो। येन येनेव दानि भगवा[2] गमिस्सति तंनिन्ना व गमिस्सन्ति[3] ब्राह्मणगहपतिका नेगमा चेव जानपदा च। सेय्यथापि, भन्ते, थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते यथानिन्नं उदकानि पवत्तन्ति; एवमेव खो, भन्ते, येन येनेव दानि भगवा गमिस्सति, तंनिन्ना व गमिस्सन्ति ब्राह्मणगहपतिका नेगमा चेव जानपदा च। तं किस्स हेतु? तथा हि, भन्ते, भगवतो सीलपञ्ञाणं" ति।

४. "माहं, नागित, यसेन समागमं, मा च मया यसो। यो
खो, नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स
सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, यस्साहं
नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकाम-
लाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी। सो तं मीळ्हसुखं मिद्धसुखं लाभ-
R. 32 सक्कारसिलोकसुखं सादियेय्य। असितपीतखायितसायितस्स खो,
नागित, उच्चारपस्सावो – एसो तस्स निस्सन्दो। पियानं खो, नागित, विपरिणामञ्ञथाभावा उप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा – एसो तस्स निस्सन्दो। असुभनिमित्तानुयोगं अनुयुत्तस्स खो, नागित, सुभनिमित्ते[4] पाटिकुल्यता[4] सण्ठाति – एसो तस्स निस्सन्दो। छसु खो, नागित, फस्सायतनेसु अनिच्चानुपस्सिनो विहरतो फस्से पाटिकुल्यता सण्ठाति – एसो तस्स निस्सन्दो। पञ्चसु खो, नागित, उपादानक्खन्धेसु उदयब्बयानुपस्सिनो विहरतो उपादाने पाटिकुल्यता सण्ठाति – एसो तस्स निस्सन्दो" ति।

पञ्चङ्गिकवग्गो ततियो।

१–१. मिळ्हसुखं – स्या०। २. भन्ते भगवा – स्या०, रो०। ३. भविस्सन्ति – स्या०, रो०। ४–४. ० न पटिकूलता – सी०; असुभनिमित्ते पाटिकूल्यता – स्या०, ० पाटिकूल्यता – रो०।

तस्सुद्दानं

द्वे अगारवुपक्किलेसा, दुस्सीलानुग्गहितेन[1] च ।
विमुत्तिसमाधिपञ्चङ्गिका[2], चङ्कमं[3] नागितेन चा ति ॥

———o———

४. सुमनवग्गो

१. सुमनसुत्तं

१. एकं समयं ...पे०... अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ B. 27 खो सुमना राजकुमारी पञ्चहि रथसतेहि पञ्चहि राजकुमारिसतेहि परिवुता येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्ना खो सुमना राजकुमारी भगवन्तं एतदवोच –

२. "इधस्सु, भन्ते, भगवतो द्वे सावका समसद्धा समसीला समपञ्ञा – एको दायको, एको अदायको । ते कायस्स भेदा परं मरणा R. 33 सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जेय्युं । देवभूतानं पन नेसं[4], भन्ते, सिया विसेसो, सिया नानाकरणं" ति ?

"सिया, सुमने," ति भगवा अवोच – "यो सो, सुमने, दायको सो अमुं अदायकं देवभूतो समानो पञ्चहि ठानेहि अधिगण्हाति – दिब्बेन आयुना, दिब्बेन वण्णेन, दिब्बेन सुखेन, दिब्बेन यसेन, दिब्बेन आधिपतेय्येन । यो सो, सुमने, दायको सो अमुं अदायकं देवभूतो समानो इमेहि पञ्चहि ठानेहि अधिगण्हाति" ।

३. "सचे पन ते, भन्ते, ततो चुता इत्थत्तं आगच्छन्ति, मनुस्सभूतानं पन नेसं, भन्ते, सिया विसेसो, सिया नानाकरणं" ति ?

"सिया, सुमने," ति भगवा अवोच – "यो सो, सुमने, दायको सो अमुं अदायकं मनुस्सभूतो समानो पञ्चहि ठानेहि अधिगण्हाति – मानुसकेन आयुना, मानुसकेन वण्णेन, मानुसकेन सुखेन, मानुसकेन यसेन, मानुसकेन आधिपतेय्येन । यो सो, सुमने, दायको सो अमुं अदायकं मनुस्सभूतो समानो इमेहि पञ्चहि ठानेहि अधिगण्हाति" ।

१. दुस्सीलानुग्गहेन – स्या०, रो० । २. विमुत्तिसमाधङ्गिका – स्या०, रो० । ३. चङ्कमो – स्या०, रो० । ४. तेसं – सी० ।

४. "सचे पन ते, भन्ते, उभो अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति, पब्बजितानं पन नेसं, भन्ते, सिया विसेसो, सिया नानाकरणं" ति ?

"सिया, सुमने," ति भगवा अवोच – "यो सो, सुमने, दायको सो अमुं अदायकं पब्बजितो समानो पञ्चहि ठानेहि अधिगण्हाति – याचितो व बहुलं चीवरं परिभुञ्जति अप्पं अयाचितो, याचितो व बहुलं B. 28 पिण्डपातं परिभुञ्जति अप्पं अयाचितो, याचितो व बहुलं सेनासनं परिभुञ्जति अप्पं अयाचितो, याचितो व बहुलं गिलानप्पच्चयभेसज्ज-परिक्खारं परिभुञ्जति अप्पं अयाचितो। येहि खो पन सब्रह्मचारीहि सद्धिं विहरति त्यस्स मनापेनेव बहुलं कायकम्मेन समुदाचरन्ति अप्पं अमनापेन, मनापेनेव बहुलं वचीकम्मेन समुदाचरन्ति अप्पं अमनापेन, मनापेनेव बहुलं मनोकम्मेन समुदाचरन्ति अप्पं अमनापेन, मनापंयेव R. 34 बहुलं उपहारं उपहरन्ति अप्पं अमनापं। यो सो, सुमने, दायको सो अमुं अदायकं पब्बजितो समानो इमेहि पञ्चहि ठानेहि अधिगण्हाती" ति।

५. "सचे पन ते, भन्ते, उभो अरहत्तं पापुणन्ति, अरहत्तप्पत्तानं पन नेसं, भन्ते, सिया विसेसो, सिया नानाकरणं" ति ?

"एत्थ खो पनेसाहं, सुमने, न किञ्चि नानाकरणं वदामि, यदिदं विमुत्तिया विमुत्ति[1]" ति।

६. "अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं, भन्ते ! यावञ्चिदं, भन्ते, अलमेव दानानि दातुं अलं पुञ्ञानि कातुं; यत्र हि नाम देवभूतस्सा[2] पि उपकारानि पुञ्ञानि, मनुस्सभूतस्सा पि उपकारानि[3] पुञ्ञानि, पब्बजितस्सा पि उपकारानि पुञ्ञानी" ति।

"एवमेतं, सुमने ! अलं हि, सुमने, दानानि दातुं अलं पुञ्ञानि कातुं ! देवभूतस्सा पि उपकारानि पुञ्ञानि, मनुस्सभूतस्सा पि उपकारानि पुञ्ञानि, पब्बजितस्सा पि उपकारानि पुञ्ञानी" ति।

७. इदमवोच भगवा। इदं वत्वान[4] सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था –

"यथा पि चन्दो विमलो, गच्छं आकासधातुया।
सब्बे तारागणे लोके, आभाय अतिरोचति ॥

---

१. विमुत्तं – स्या०। २. देवभूतस्स – स्या०, रो०। ३. अपकारानि – स्या०। ४. वत्वा – सी०, रो०।

"तथेव सीलसम्पन्नो, सद्धो पुरिसपुग्गलो।
सब्बे मच्छरिनो लोके, चागेन अतिरोचति॥
"यथा पि मेघो थनयं, विज्जुमाली सतक्ककु।
थलं निन्नं च पूरेति, अभिवस्सं वसुन्धरं॥
"एवं दस्सनसम्पन्नो, सम्मासम्बुद्धसावको।
मच्छरिं अधिगण्हाति, पञ्चठानेहि[1] पण्डितो॥
"आयुना यससा चेव, वण्णेन च सुखेन च। B. 29
स वे भोगपरिब्यूळ्हो[2], पेच्च सग्गे पमोदती" ति॥

---

२. चुन्दीसुत्तं

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे। अथ खो चुन्दी राजकुमारी पञ्चहि रथसतेहि पञ्चहि च कुमारिसतेहि परिवुता येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्ना खो चुन्दी राजकुमारी भगवन्तं एतदवोच – R. 35

२. "अम्हाकं, भन्ते, भाता चुन्दो नाम राजकुमारो, सो एवमाह – 'यदेव सो होति इत्थी[3] वा पुरिसो वा बुद्धं सरणं गतो, धम्मं सरणं गतो, सङ्घं सरणं गतो, पाणातिपाता पटिविरतो, अदिन्नादाना पटिविरतो, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो, मुसावादा पटिविरतो, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो, सो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतियेव उपपज्जति, नो दुग्गतिं' ति। साहं, भन्ते, भगवन्तं पुच्छामि – 'कथंरूपे खो, भन्ते, सत्थरि पसन्नो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतियेव उपपज्जति, नो दुग्गतिं? कथंरूपे धम्मे पसन्नो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतियेव उपपज्जति, नो दुग्गतिं? कथंरूपे सङ्घे पसन्नो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतियेव उपपज्जति, नो दुग्गतिं? कथंरूपेसु सीलेसु परिपूरकारी कायस्स भेदा परं मरणा सुगतियेव उपपज्जति, नो दुग्गतिं'" ति?

३. "यावता, चुन्दि, सत्ता अपदा[4] वा द्विपदा वा चतुप्पदा वा बहुप्पदा वा[4] रूपिनो वा अरूपिनो वा सञ्ञिनो वा असञ्ञिनो वा

---

१. पञ्चट्ठानेहि – स्या०। २. भोगपरिब्बूळ्हो – सी०, रो०; भोगपरिब्युळ्हो – स्या०। ३. भत्थी – स्या०। ४–४. अपादा वा द्विपादा वा चतुप्पादा वा – सी०।

नेवसञ्ञिनासञ्ञिनो वा, तथागतो तेसं अग्गमक्खायति अरहं सम्मासम्बुद्धो। ये खो, चुन्दि, बुद्धे पसन्ना, अग्गे ते पसन्ना। अग्गे खो पन पसन्नानं अग्गो विपाको होति।

४. "यावता, चुन्दि, धम्मा सङ्खता वा असङ्खता वा, विरागो तेसं[1] अग्गमक्खायति, यदिदं – मदनिम्मदनो पिपासविनयो आलयसमुग्घातो
B. 30 वट्टुपच्छेदो तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निब्बानं। ये
R. 36 खो, चुन्दि, विरागे धम्मे पसन्ना, अग्गे ते पसन्ना। अग्गे खो पन पसन्नानं अग्गो विपाको होति।

५. "यावता, चुन्दि, सङ्घा वा गणा वा, तथागतसावकसङ्घो तेसं अग्गमक्खायति, यदिदं – चत्तारि पुरिसयुगानि अट्ठ पुरिसपुग्गला, एस भगवतो सावकसङ्घो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स। ये खो, चुन्दि, सङ्घे पसन्ना, अग्गे ते पसन्ना। अग्गे खो पन पसन्नानं अग्गो विपाको होति।

६. "यावता, चुन्दि, सीलानि, अरियकन्तानि सीलानि[2] तेसं अग्गमक्खायति[3], यदिदं – अखण्डानि अच्छिद्दानि असबलानि अकम्मासानि भुजिस्सानि विञ्ञुप्पसत्थानि अपरामट्ठानि समाधिसंवत्तनिकानि। ये खो, चुन्दि, अरियकन्तेसु सीलेसु परिपूरकारिनो, अग्गे ते परिपूरकारिनो। अग्गे खो पन परिपूरकारीनं अग्गो विपाको होती ति।

"अग्गतो वे पसन्नानं, अग्गं धम्मं विजानतं।
अग्गे बुद्धे पसन्नानं, दक्खिणेय्ये अनुत्तरे॥
"अग्गे धम्मे पसन्नानं, विरागूपसमे सुखे।
अग्गे सङ्घे पसन्नानं, पुञ्ञक्खेत्ते अनुत्तरे॥
"अग्गस्मिं दानं ददतं, अग्गं पुञ्ञं पवड्ढति।
अग्गं आयु च वण्णो च, यसो कित्ति सुखं बलं॥
"अग्गस्स दाता मेधावी, अग्गधम्मसमाहितो।
देवभूतो मनुस्सो वा, अग्गप्पत्तो पमोदती" ति॥

---

१. तेसं धम्मानं – सी०। २. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। ३. अग्गमक्खायन्ति – स्या०।

"ताय नं धम्मचरियाय, मातापितूसु पण्डिता ।
इधेव[1] नं पसंसन्ति, पेच्च सग्गे पमोदती" ति ॥

---

५. अनुसोतसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? अनुसोतगामी पुग्गलो, पटिसोतगामी पुग्गलो, ठितत्तो पुग्गलो, तिण्णो पारङ्गतो[2] थले तिट्ठति ब्राह्मणो । कतमो च, भिक्खवे, अनुसोतगामी पुग्गलो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो कामे च पटिसेवति, पापं च कम्मं करोति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनुसोतगामी पुग्गलो ।

२. "कतमो च, भिक्खवे, पटिसोतगामी पुग्गलो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो कामे च नप्पटिसेवति, पापं च कम्मं न करोति, सहा पि दुक्खेन सहा पि दोमनस्सेन अस्सुमुखो पि रुदमानो परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पटिसोतगामी पुग्गलो ।

३. "कतमो च, भिक्खवे, ठितत्तो पुग्गलो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति, तत्थ परिनिब्बायी, अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयं वुच्चति, भिक्खवे, ठितत्तो पुग्गलो ।

४. "कतमो च, भिक्खवे, पुग्गलो तिण्णो पारङ्गतो थले तिट्ठति ब्राह्मणो ? B. 312 इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो आसवानं खया R. 6 अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पुग्गलो तिण्णो पारङ्गतो थले तिट्ठति ब्राह्मणो । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं ति ।

"ये केचि कामेसु असञ्ञता जना,
अवीतरागा इध कामभोगिनो ।
पुनप्पुनं जातिजरूपगामि[3] ते[3],
तण्हाधिपन्ना अनुसोतगामिनो ॥

---

१. इध चेव – सी० । २. पारगतो – सी० । ३-३. जातिजरूपगाहिनो – सी०; जातिजरूपगाहि – स्या०; जातिजरूपगामी ते – रो० ।

१. एकं समयं भगवा भद्दिये विहरति जातिया वने। अथ खो उग्गहो मेण्डकनत्ता येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो उग्गहो मेण्डकनत्ता भगवन्तं एतदवोच –

२. "अधिवासेतु मे, भन्ते, भगवा स्वातनाय अत्तचतुत्थो B. 31
भत्तं" ति। अधिवासेसि भगवा तुण्हीभावेन। अथ खो उग्गहो R. 37
मेण्डकनत्ता भगवतो अधिवासनं विदित्वा उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि।

३. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन उग्गहस्स मेण्डकनत्तुनो निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि। अथ खो उग्गहो मेण्डकनत्ता भगवन्तं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तप्पेसि सम्पवारेसि। अथ खो उग्गहो मेण्डकनत्ता भगवन्तं भुत्ताविं ओनीतपत्तपाणिं एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो उग्गहो मेण्डकनत्ता भगवन्तं एतदवोच – "इमा मे, भन्ते, कुमारियो पतिकुलानि गमिस्सन्ति। ओवदतु तासं, भन्ते, भगवा; अनुसासतु तासं, भन्ते, भगवा, यं तासं अस्स दीघरत्तं हिताय सुखाया" ति।

४. अथ खो भगवा ता कुमारियो एतदवोच – "तस्मातिह, कुमारियो, एवं सिक्खितब्बं – 'यस्स[1] वो[1] मातापितरो भत्तुनो दस्सन्ति अत्थकामा हितेसिनो अनुकम्पका अनुकम्पं उपादाय, तस्स भविस्साम पुब्बुट्ठायिनियो पच्छानिपातिनियो किङ्कारपटिस्साविनियो मनापचारिनियो पियवादिनियो' ति। एवं हि वो, कुमारियो, सिक्खितब्बं।

५. "तस्मातिह, कुमारियो, एवं सिक्खितब्बं – 'ये ते भत्तु गरुनो भविस्सन्ति माता ति वा पिता ति वा समणब्राह्मणा ति वा, ते सक्करिस्साम गरुं[2] करिस्साम मानेस्साम पूजेस्साम अब्भागते च आसनोदकेन पटिपूजेस्सामा[3]' ति। एवं हि वो, कुमारियो, सिक्खितब्बं।

६. "तस्मातिह, कुमारियो, एवं सिक्खितब्बं – 'ये ते भत्तु अब्भन्तरा कम्मन्ता उण्णा ति वा कप्पासा ति वा, तत्थ दक्खा भविस्साम

---

१. ० खो – सी०, स्या०; यस्स – रो०। २. गरु – सी०, स्या०, रो०। ३. पूजेस्सामा – सी०।

B. 32 अनलसा, तत्रुपायाय वीमंसाय समन्नागता, अलं कातुं अलं संविधातुं ति । एवं हि वो, कुमारियो, सिक्खितब्बं ।

७. "तस्मातिह, कुमारियो, एवं सिक्खितब्बं – 'यो सो भत्तु
R. 38 अब्भन्तरो अन्तोजनो दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा ति वा, तेसं कतं च कततो जानिस्साम अकतं च अकततो जानिस्साम, गिलानकानं च बलाबलं जानिस्साम, खादनीयं भोजनीयं चस्स[1] पच्चंसेन[2] संविभजिस्सामा[3]' ति । एवं हि वो, कुमारियो, सिक्खितब्बं ।

८. "तस्मातिह, कुमारियो, एवं सिक्खितब्बं – 'यं भत्ता आहरिस्सति धनं वा धञ्ञं वा रजतं वा जातरूपं वा, तं आरक्खेन[4] गुत्तिया सम्पादेस्साम, तत्थ च भविस्साम अधुत्ती अथेनी असोण्डी अविनासिकायो[5]' ति । एवं हि वो, कुमारियो, सिक्खितब्बं । इमेहि खो, कुमारियो, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहब्यतं उपपज्जती ति ।

"यो नं भरति सब्बदा, निच्चं आतापि उस्सुको ।
सब्बकामहरं पोसं, भत्तारं नातिमञ्ञति ॥
"न चापि सोत्थि भत्तारं, इस्साचारेन[6] रोसये ।
भत्तु च गरुनो सब्बे, पटिपूजेति पण्डिता ॥
"उट्ठाहिका[7] अनलसा, सङ्गहितपरिज्जना ।
भत्तु[8] मनापं[8] चरति, सम्भतं अनुरक्खति ॥
"या एवं वत्तती नारी, भत्तुछन्दवसानुगा ।
मनापा नाम ते देवा, यत्थ सा उपपज्जती" ति ॥

---

४. सीहसेनापतिसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार-
33, [illegible] सालायं । अथ खो सीहो सेनापति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सीहो सेनापति भगवन्तं एतदवोच – "सक्का नु खो, भन्ते, भगवा[9] सन्दिट्ठिकं दानफलं पञ्ञापेतुं" ति ?

---

१. च – रो० । २. पच्चयन्तेन – सी०; पच्चयसेन – स्या० । ३. विभजिस्सामा – सी०, स्या०, रो० । ४. आरक्खाय – सी० । ५. अविनासिका – स्या० । ६. इच्छाचारेन – सी०; इस्सावादेन – रो० । ७. उट्ठायिका – स्या० । ८-८. भतुमनापा – सी० । ९. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

२. "सक्का, सीहा," ति भगवा अवोच – "दायको, सीह, दानपति बहुनो जनस्स पियो होति मनापो। यं पि, सीह, दायको दानपति बहुनो जनस्स पियो होति मनापो, इदं पि सन्दिट्ठिकं दानफलं।

३. "पुन च परं, सीह, दायकं दानपतिं सन्तो सप्पुरिसा भजन्ति। यं पि, सीह, दायकं दानपतिं सन्तो सप्पुरिसा भजन्ति, इदं पि सन्दिट्ठिकं दानफलं।

४. "पुन च परं, सीह, दायकस्स दानपतिनो कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छति। यं पि, सीह, दायकस्स दानपतिनो कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छति, इदं पि सन्दिट्ठिकं दानफलं।

५. "पुन च परं, सीह, दायको दानपति यं यदेव परिसं उपसङ्कमति – यदि खत्तियपरिसं यदि ब्राह्मणपरिसं यदि गहपतिपरिसं यदि समणपरिसं – विसारदो[1] उपसङ्कमति अमङ्कुभूतो। यं पि, सीह, दायको दानपति यं यदेव परिसं उपसङ्कमति – यदि खत्तियपरिसं यदि ब्राह्मणपरिसं यदि गहपतिपरिसं यदि समणपरिसं – विसारदो उपसङ्कमति अमङ्कुभूतो, इदं पि सन्दिट्ठिकं दानफलं।

६. "पुन च परं, सीह, दायको दानपति कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जति। यं पि, सीह, दायको दानपति कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जति, इदं पि सम्परायिकं दानफलं" ति।

७. एवं वुत्ते सीहो सेनापति भगवन्तं एतदवोच – "यानिमानि[2], भन्ते, भगवता चत्तारि सन्दिट्ठिकानि दानफलानि अक्खातानि, नाहं एत्थ भगवतो सद्धाय गच्छामि; अहं पेतानि जानामि। अहं, भन्ते, दायको दानपति बहुनो जनस्स पियो मनापो। अहं, भन्ते, दायको दानपति; मं सन्तो सप्पुरिसा भजन्ति। अहं, भन्ते, दायको दानपति; मय्हं कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गतो – 'सीहो सेनापति दायको कारको सङ्घुपट्ठाको' ति। B.34
अहं, भन्ते, दायको दानपति यं यदेव परिसं उपसङ्कमामि – यदि खत्तियपरिसं यदि ब्राह्मणपरिसं यदि गहपतिपरिसं यदि समणपरिसं – विसारदो उपसङ्कमामि अमङ्कुभूतो। यानिमानि, भन्ते, भगवता चत्तारि सन्दिट्ठिकानि दानफलानि अक्खातानि, नाहं R.40

१. विसारदो व – सी०। २. यानीमानि – स्या०, रो०।

एत्थ भगवतो सद्धाय गच्छामि; अहं पेतानि जानामि । यं च खो मं, भन्ते, भगवा एवमाह – 'दायको, सीह, दानपति कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जती' ति, एताहं न जानामि; एत्थ च पनाहं भगवतो सद्धाय गच्छामी" ति ।

"एवमेतं, सीह, एवमेतं, सीह ! दायको[1] दानपति कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जती ति ।

"ददं पियो होति भजन्ति नं बहू,
किर्त्तिं च पप्पोति यसो[2] च[2] वड्ढति ।
अमङ्कुभूतो परिसं विगाहति,
विसारदो होति नरो अमच्छरी ॥

"तस्मा हि दानानि ददन्ति पण्डिता,
विनेय्य मच्छेरमलं सुखेसिनो ।
ते दीघरत्तं तिदिवे पतिट्ठिता,
देवानं सहब्यगता[3] रमन्ति ते[3] ॥

"कतावकासा कतकुसला इतो[4] चुता,
सयंपभा अनुविचरन्ति नन्दनं[5] ।
ते तत्थ नन्दन्ति रमन्ति मोदरे,
समप्पिता कामगुणेहि पञ्चहि ॥

"कत्वान वाक्यं असितस्स तादिनो,
रमन्ति[6] सग्गे[6] सुगतस्स सावका" ति ॥

---

५. दानानिसंससुत्तं

R. 41 १. "पञ्चिमे, भिक्खवे, दाने आनिसंसा । कतमे पञ्च ? बहुनो जनस्स पियो होति मनापो; सन्तो सप्पुरिसा भजन्ति; कल्याणो
B. 35 कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छति; गिहिधम्मा अनपगतो[7] होति; कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च दाने आनिसंसा ति ।

१. दायको सीह – स्या०, रो० । २–२. यसस्स – स्या० । ३–३. सहब्यतं गता, रमन्ति – सी० । ४. ततो – सी० । ५. नन्दनं – स्या० । ६–६. कमन्ति सब्बे – स्या० । ७. धनसेट्ठो – सी०, रो० ।

"ददमानो पियो होति, सतं धम्मं अनुक्कमं ।
सन्तो[1] नं सदा भजन्ति[1], सञ्ञता ब्रह्मचारयो ॥
"ते तस्स धम्मं देसेन्ति, सब्बदुक्खापनूदनं ।
यं सो धम्मं इधञ्ञाय, परिनिब्बाति अनासवो" ति ॥

६. कालदानसुत्तं

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, कालदानानि । कतमानि पञ्च ? आगन्तुकस्स दानं देति; गमिकस्स दानं देति; गिलानस्स दानं देति; दुब्भिक्खे दानं देति; यानि तानि नवसस्सानि नवफलानि तानि पठमं सीलवन्तेसु पतिट्ठापेति । इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च कालदानानी ति ।

"काले ददन्ति सप्पञ्ञा, वदञ्ञू वीतमच्छरा ।
कालेन दिन्नं अरियेसु, उजुभूतेसु तादिसु ॥
"विप्पसन्नमना तस्स, विपुला होति दक्खिणा ।
ये तत्थ अनुमोदन्ति, वेय्यावच्चं करोन्ति वा ।
न तेन[2] दक्खिणा ऊना, ते पि पुञ्ञस्स भागिनो ॥
"तस्मा ददे अप्पटिवानचित्तो, यत्थ दिन्नं महप्फलं ।
पुञ्ञानि परलोकस्मिं, पतिट्ठा होन्ति पाणिनं" ति ॥

७. भोजनसुत्तं

१ "भोजनं, भिक्खवे, ददमानो दायको पटिग्गाहकानं पञ्च ठानानि देति । कतमानि पञ्च ? आयुं देति, वण्णं देति, सुखं देति, बलं देति, पटिभानं[3] देति । आयुं खो पन दत्वा आयुस्स भागी होति दिब्बस्स वा मानुसस्स वा; वण्णं दत्वा वण्णस्स भागी होति दिब्बस्स वा मानुसस्स वा; सुखं दत्वा सुखस्स भागी होति दिब्बस्स वा मानुसस्स वा; बलं दत्वा बलस्स भागी होति दिब्बस्स वा मानुसस्स वा; पटिभानं दत्वा पटिभानस्स भागी होति दिब्बस्स वा मानुसस्स वा । भोजनं, भिक्खवे, ददमानो दायको पटिग्गाहकानं इमानि पञ्च ठानानि देती ति ।

R. 42　B. 36

"आयुदो बलदो धीरो, वण्णदो पटिभानदो ।
सुखस्स दाता मेधावी, सुखं सो अधिगच्छति ॥

१–१. सन्तो भजन्ति सप्पुरिसा – सी० । २. तेन – रो० । ३. पटिभानं – सी०, स्या० ।

"आयुं दत्वा बलं वण्णं, सुखं च पटिभानकं[1] ।
दीघायु यसवा होति, यत्थ यत्थूपपज्जती" ति ॥

---

८. सद्धसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, सद्धे कुलपुत्ते आनिसंसा । कतमे पञ्च ? ये ते, भिक्खवे, लोके सन्तो सप्पुरिसा ते सद्धञ्ञेव पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पन्ति, नो तथा अस्सद्धं; सद्धञ्ञेव पठमं उपसङ्कमन्ता उपसङ्कमन्ति, नो तथा अस्सद्धं; सद्धञ्ञेव पठमं पटिग्गण्हन्ता पटिग्गण्हन्ति, नो तथा अस्सद्धं[2]; सद्धञ्ञेव[2] पठमं धम्मं देसेन्ता देसेन्ति, नो तथा अस्सद्धं; सद्धो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च सद्धे कुलपुत्ते आनिसंसा ।

२. "सेय्यथापि, भिक्खवे, सुभूमियं चातुम्महापथे महानिग्रोधो R. 43 समन्ता पक्खीनं पटिसरणं होति; एवमेव खो, भिक्खवे, सद्धो कुलपुत्तो बहुनो जनस्स पटिसरणं होति भिक्खूनं भिक्खुनीनं उपासकानं उपासिकानं ति ।

"साखापत्तफलूपेतो, खन्धिमा व[3] महादुमो ।
मूलवा फलसम्पन्नो, पतिट्ठा होति पक्खिनं ॥
"मनोरमे आयतने, सेवन्ति नं विहङ्गमा ।
छायं छायत्थिका[4] यन्ति, फलत्था फलभोजिनो ॥
"तथेव सीलसम्पन्नं, सद्धं पुरिसपुग्गलं ।
निवातवुत्तिं अत्थद्धं, सोरतं[5] सखिलं मुदुं ॥
B. 37 "वीतरागा वीतदोसा, वीतमोहा अनासवा ।
पुञ्ञक्खेत्तानि लोकस्मिं, सेवन्ति तादिसं नरं ॥
"ते तस्स धम्मं देसेन्ति, सब्बदुक्खापनूदनं ।
यं सो धम्मं इधञ्ञाय, परिनिब्बाति अनासवो" ति ॥

---

९. पुत्तसुत्तं

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, ठानानि सम्पस्सन्ता मातापितरो पुत्तं इच्छन्ति कुले जायमानं । कतमानि पञ्च ? भतो वा नो

१. पटिभाणक – सी०; पटिभागदो – स्या०; पटिभानदो – रो० । २-२. अस्सद्धस्स सद्धस्सेव – स्या०, रो० । ३. च – सी० । ४. छायत्थिनो – सी० । ५. सुरतं – स्या० ।

भरिस्सति; किच्चं वा नो करिस्सति; कुलवंसो चिरं ठस्सति; दायज्जं पटिपज्जिस्सति[1]; अथ वा पन पेतानं कालङ्कतानं दक्खिणं अनुप्पदस्सती ति। इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च ठानानि सम्पस्सन्ता मातापितरो पुत्तं इच्छन्ति कुले जायमानं ति।

"पञ्च ठानानि सम्पस्सं, पुत्तं इच्छन्ति पण्डिता।
भतो वा नो भरिस्सति, किच्चं वा नो करिस्सति॥
"कुलवंसो चिरं तिट्ठे, दायज्जं पटिपज्जति।
अथ वा पन पेतानं, दक्खिणं अनुप्पदस्सति॥
"ठानानेतानि सम्पस्सं, पुत्तं इच्छन्ति पण्डिता।
तस्मा सन्तो सप्पुरिसा, कतञ्ञू कतवेदिनो॥
"भरन्ति मातापितरो, पुब्बे कतमनुस्सरं।
करोन्ति नेसं किच्चानि, यथा तं पुब्बकारिनं॥ R. 4
"ओवादकारी भतपोसी, कुलवंसं अहापयं।
सद्धो सीलेन सम्पन्नो, पुत्तो होति पसंसियो" ति॥

---

१०. महासालपुत्तसुत्तं

१. "हिमवन्तं, भिक्खवे, पब्बतराजं निस्साय महासाला पञ्चहि वड्ढीहि वड्ढन्ति। कतमाहि पञ्चहि? साखापत्तपलासेन वड्ढन्ति; तचेन वड्ढन्ति; पपटिकाय[2] वड्ढन्ति; फेग्गुना वड्ढन्ति; सारेन वड्ढन्ति। हिमवन्तं, भिक्खवे, पब्बतराजं निस्साय महासाला इमाहि पञ्चहि वड्ढीहि वड्ढन्ति। एवमेव खो, भिक्खवे, सद्धं कुलपुत्तं[3] निस्साय अन्तोजनो पञ्चहि वड्ढीहि वड्ढति। कतमाहि पञ्चहि? सद्धाय वड्ढति; B. 3 सीलेन वड्ढति; सुतेन वड्ढति, चागेन वड्ढति; पञ्ञाय वड्ढति। सद्धं, भिक्खवे, कुलपुत्तं निस्साय अन्तोजनो इमाहि पञ्चहि वड्ढीहि वड्ढती ति।

"यथाहि पब्बतो सेलो, अरञ्ञस्मिं ब्रहावने।
तं रुक्खा उपनिस्साय, वड्ढन्ते ते वनप्पती॥
"तथेव सीलसम्पन्नं, सद्धं कुलपुत्तं[4] इमं[4]।
उपनिस्साय वड्ढन्ति, पुत्तदारा च बन्धवा॥

---

१. पटिपज्जति – स्या०। २. पप्पटिकाय – स्या०। ३. कुलपति – स्या०; रो०
४-४. कुलपति इध – सी०, रो०; कुलपुत्त इध – स्या०

"अमच्चा ञातिसङ्घा च, ये चस्स अनुजीविनो ।
त्यस्स सीलवतो सीलं, चागं सुचरितानि च ॥
"पस्समानानुकुब्बन्ति, ये भवन्ति विचक्खणा ।
इमं धम्मं चरित्वान, मग्गं[1] सुगतिगामिनं ।
नन्दिनो देवलोकस्मिं, मोदन्ति कामकामिनो" ति ॥

सुमनवग्गो चतुत्थो

तस्सुद्दानं

सुमना चुन्दी उग्गहो, सीहो दानानिसंसको[2] ।
कालभोजनसद्धा च, पुत्तसालेहि[3] ते दसा ति ॥

——o——

५. मुण्डराजवग्गो

१. आदियसुत्तं

45 १. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपतिं भगवा एतदवोच – "पञ्चिमे, गहपति, भोगानं आदिया । कतमे पञ्च ? इध, गहपति, अरियसावको उट्ठानविरियाधिगतेहि भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावक्खित्तेहि धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि अत्तानं सुखेति पीणेति सम्मा सुखं परिहरति; मातापितरो सुखेति पीणेति सम्मा सुखं परिहरति; पुत्तदारदासकम्मकरपोरिसे[4] सुखेति पीणेति सम्मासुखं परिहरति । अयं पठमो भोगानं आदियो ।

39

२. "पुन च परं, गहपति, अरियसावको उट्ठानविरियाधिगतेहि भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावक्खित्तेहि धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि मित्तामच्चे सुखेति पीणेति सम्मा सुखं परिहरति । अयं दुतियो भोगानं आदियो ।

३. "पुन च परं, गहपति, अरियसावको उट्ठानविरियाधिगतेहि भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावक्खित्तेहि धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि

१. मग्गं – स्या० । २. दानानिसंसको – स्या०, रो० । ३. ठानसुतं – रो० । ४. पुत्तदारदासकम्मकरपोरिसे – रो० ।

या ता होन्ति आपदा – अग्गितो वा उदकतो वा राजतो वा चोरतो वा अप्पियतो वा दायादतो – तथारूपासु आपदासु भोगेहि परियोधाय वत्तति, सोत्थिं अत्तानं करोति । अयं ततियो भोगानं आदियो ।

४. "पुन च परं, गहपति, अरियसावको उट्ठानविरियाधिगतेहि भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावक्खित्तेहि धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि पञ्चबलिं[1] कत्ता[1] होति । ञातिबलिं, अतिथिबलिं, पुब्बपेतबलिं, राजबलिं, देवताबलिं[2] – अयं चतुत्थो भोगानं आदियो ।

५. "पुन च परं, गहपति, अरियसावको उट्ठानविरियाधिगतेहि भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावक्खित्तेहि धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि R.46
ये ते समणब्राह्मणा मदप्पमादा पटिविरता खन्तिसोरच्चे निविट्ठा एकमत्तानं दमेन्ति एकमत्तानं समेन्ति एकमत्तानं परिनिब्बापेन्ति, तथारूपेसु समणब्राह्मणेसु उद्धग्गिकं दक्खिणं पतिट्ठापेति सोवग्गिकं सुखविपाकं सग्गसंवत्तनिकं । अयं पञ्चमो भोगानं आदियो । इमे खो, गहपति, पञ्च भोगानं आदिया ।

६. "तस्स चे, गहपति, अरियसावकस्स इमे पञ्च भोगानं आदिये आदियतो भोगा परिक्खयं गच्छन्ति, तस्स एवं होति – 'ये वत भोगानं आदिया ते चाहं आदियामि भोगा च मे परिक्खयं गच्छन्ती' ति । इतिस्स होति अविप्पटिसारो । तस्स चे, गहपति, अरियसावकस्स इमे पञ्च भोगानं आदिये आदियतो भोगा अभिवड्ढन्ति, तस्स एवं B.40
होति – 'ये वत भोगानं आदिया ते चाहं आदियामि भोगा च मे अभिवड्ढन्ती' ति । इतिस्स होति[3] उभयेनेव अविप्पटिसारो ति ।

"भुत्ता भोगा भता भच्चा, वितिण्णा आपदासु मे ।
उद्धग्गा दक्खिणा दिन्ना, अथो पञ्चबलीकता ।
उपट्ठिता सीलवन्तो, सञ्ञता ब्रह्मचारयो[4] ॥

"यदत्थं भोगं इच्छेय्य, पण्डितो घरमावसं ।
सो मे अत्थो अनुप्पत्तो, कतं अननुतापियं ॥

"एतं अनुस्सरं मच्चो, अरियधम्मे ठितो नरो ।
इधेव नं पसंसन्ति, पेच्च सग्गे[5] पमोदती" ति ॥

१–१. पञ्चबलिकत्ता – स्या०, रो० । २. देवबलिं – रो० । ३. होति अविप्पटिसारो – सी०, स्या० । ४. ब्रह्मचारियो – रो० । ५. सग्गे च – सी०, रो०

२. सप्पुरिससुत्तं

१. "सप्पुरिसो, भिक्खवे, कुले जायमानो बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति; मातापितूनं[1] अत्थाय हिताय सुखाय होति; पुत्तदारस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति; दासकम्मकरपोरिसस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति; मित्तामच्चानं अत्थाय हिताय सुखाय होति; समणब्राह्मणानं अत्थाय हिताय सुखाय होति ।

२. "सेय्यथापि, भिक्खवे, महामेघो सब्बसस्सानि सम्पादेन्तो
R.47 बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति; एवमेव खो, भिक्खवे, सप्पुरिसो कुले जायमानो बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति; मातापितूनं अत्थाय हिताय सुखाय होति; पुत्तदारस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति; दासकम्मकरपोरिसस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति; मित्तामच्चानं अत्थाय हिताय सुखाय होति; समणब्राह्मणानं अत्थाय हिताय सुखाय होती ति ।

"हितो बहुन्नं पटिपज्ज भोगे,
तं देवता रक्खति धम्मगुत्तं ।
बहुस्सुतं सीलवतूपपन्नं,
धम्मे ठितं न विजहाति[2] कित्ति ॥

B.41 "धम्मट्ठं सीलसम्पन्नं, सच्चवादिं हिरीमनं ।
नेक्खं जम्बोनदस्सेव, को तं निन्दितुमरहति ।
देवा पि नं पसंसन्ति, ब्रह्मुना पि पसंसितो" ति ॥

---

३. इट्ठसुत्तं

१. अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपतिं भगवा एतदवोच –

२. "पञ्चिमे, गहपति, धम्मा इट्ठा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मिं । कतमे पञ्च ? आयु, गहपति, इट्ठो कन्तो मनापो दुल्लभो लोकस्मिं; वण्णो इट्ठो कन्तो मनापो दुल्लभो लोकस्मिं; सुखं इट्ठं कन्तं मनापं दुल्लभं लोकस्मिं; यसो इट्ठो कन्तो मनापो दुल्लभो लोकस्मिं;

१. मातापितुन्नं – सी०, रो० । २. विजहति – म० ।

"तस्मा हि धीरो इधुपट्ठितस्सती[1],
कामे च पापे च असेवमानो।
सहा पि दुक्खेन जहेय्य[2] कामे,
पटिसोतगामी ति तमाहु पुग्गलं॥

"यो वे किलेसानि पहाय पञ्च,
परिपुण्णसेखो अपरिहानधम्मो[3]।
चेतोवसिप्पत्तो समाहितिन्द्रियो,
स वे ठितत्तो ति नरो पवुच्चति॥

"परोपरा यस्स समेच्च धम्मा,
विधूपिता अत्थगता न सन्ति।
स वे[4] मुनि[4] वुसितब्रह्मचरियो,
लोकन्तगू पारगतो ति वुच्चती" ति॥

---

६. अप्पस्सुतसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे चत्तारो? अप्पस्सुतो सुतेन अनुपपन्नो[5], अप्पस्सुतो सुतेन उपपन्नो, बहुस्सुतो सुतेन अनुपपन्नो, बहुस्सुतो सुतेन उपपन्नो। कथं च, भिक्खवे,
B. 313, R. 7 पुग्गलो अप्पस्सुतो होति सुतेन अनुपपन्नो? इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स अप्पकं सुतं होति – सुत्तं गेय्यं वेय्याकरणं गाथा उदानं इतिवुत्तकं जातकं अब्भुतधम्मं वेदल्लं। सो तस्स अप्पकस्स सुतस्स न अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय[6] धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो अप्पस्सुतो होति सुतेन अनुपपन्नो।

२. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो अप्पस्सुतो होति सुतेन उपपन्नो? इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स अप्पकं सुतं होति – सुत्तं गेय्यं वेय्याकरणं गाथा उदानं इतिवुत्तकं जातकं अब्भुतधम्मं वेदल्लं। सो तस्स अप्पकस्स सुतस्स अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो अप्पस्सुतो होति सुतेन उपपन्नो।

---

१. इधुपट्ठिता सति – सी०, रो०। २. पहेय्य – रो०। ३. अपहान० – सी०, रो०। ४-४. वेदगू – सी०, रो०। ५. अनुप्पन्नो – सी०, रो०। ६. न धम्ममञ्ञाय – रो०।

सग्गा इट्ठा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मिं । इमे खो, गहपति, पञ्च धम्मा इट्ठा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मिं ।

३. "इमेसं खो, गहपति, पञ्चन्नं धम्मानं इट्ठानं कन्तानं मनापानं दुल्लभानं लोकस्मिं न आयाचनहेतु वा पत्थनाहेतु[1] वा पटिलाभं वदामि । इमेसं खो[2], गहपति, पञ्चन्नं धम्मानं इट्ठानं कन्तानं मनापानं दुल्लभानं लोकस्मिं आयाचनहेतु वा पत्थनाहेतु वा पटिलाभो अभविस्स, को R.48
इध केन हायेथ ?

४. "न खो, गहपति, अरहति अरियसावको आयुकामो आयुं आयाचितुं वा अभिनन्दितुं वा आयुस्स वा पि हेतु । आयुकामेन, गहपति, अरियसावकेन आयुसंवत्तनिका पटिपदा पटिपज्जितब्बा । आयुसंवत्तनिका हिस्स पटिपदा पटिपन्ना आयुपटिलाभाय संवत्तति । सो लाभी होति आयुस्स दिब्बस्स वा मानुसस्स वा ।

५. "न खो, गहपति, अरहति अरियसावको वण्णकामो वण्णं आयाचितुं वा अभिनन्दितुं वा वण्णस्स वा पि हेतु । वण्णकामेन, गहपति, अरियसावकेन वण्णसंवत्तनिका पटिपदा पटिपज्जितब्बा । वण्णसंवत्तनिका हिस्स पटिपदा पटिपन्ना वण्णपटिलाभाय संवत्तति । सो लाभी होति वण्णस्स दिब्बस्स वा मानुसस्स वा ।

६. "न खो, गहपति, अरहति अरियसावको सुखकामो सुखं B.42
आयाचितुं वा अभिनन्दितुं वा सुखस्स वा पि हेतु । सुखकामेन, गहपति, अरियसावकेन सुखसंवत्तनिका पटिपदा पटिपज्जितब्बा । सुखसंवत्तनिका हिस्स पटिपदा पटिपन्ना सुखपटिलाभाय संवत्तति । सो लाभी होति सुखस्स दिब्बस्स वा मानुसस्स वा ।

७. "न खो, गहपति, अरहति अरियसावको यसकामो यसं आयाचितुं वा अभिनन्दितुं वा यसस्स वा पि हेतु[3] । यसकामेन, गहपति, अरियसावकेन यससंवत्तनिका पटिपदा पटिपज्जितब्बा । यससंवत्तनिका हिस्स पटिपदा पटिपन्ना यसपटिलाभाय संवत्तति । सो लाभी होति यसस्स दिब्बस्स वा मानुसस्स वा ।

८. "न खो, गहपति, अरहति अरियसावको सग्गकामो सग्गं आयाचितुं वा अभिनन्दितुं वा सग्गानं वा पि हेतु । सग्गकामेन, गहपति,

१. न पत्थनहेतु – स्या०; न पत्थनाहेतु – रो० । २. चे – स्या०, रो० । ३. हेतु – रो० ।

अरियसावकेन सग्गसंवत्तनिका पटिपदा पटिपज्जितब्बा । सग्गसंवत्तनिका हिस्स पटिपदा पटिपन्ना सग्गपटिलाभाय संवत्तति । सो लाभी होति सग्गानं ति ।

"आयुं वण्णं यसं कित्तिं, सग्गं उच्चाकुलीनतं ।
रतियो पत्थयानेन, उळारा अपरापरा ।
अप्पमादं पसंसन्ति, पुञ्ञकिरियासु पण्डिता ॥
R.49 "अप्पमत्तो उभो अत्थे, अधिगण्हाति पण्डितो ।
दिट्ठे[1] धम्मे च[1] यो अत्थो, यो चत्थो सम्परायिको ।
अत्थाभिसमया धीरो, पण्डितो ति पवुच्चती" ति ॥

---

४. मनापदायीसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागारसालायं । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन उग्गस्स गहपतिनो वेसालिकस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि । अथ खो उग्गो गहपति वेसालिको
B.43 येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो उग्गो गहपति वेसालिको भगवन्तं एतदवोच –

२. "सम्मुखा मेतं, भन्ते, भगवतो सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं – 'मनापदायी लभते मनापं' ति । मनापं मे, भन्ते, सालपुप्फकं खादनीयं; तं मे भगवा पटिग्गण्हातु अनुकम्पं उपादाया" ति । पटिग्गहेसि भगवा अनुकम्पं उपादाय ।

३. "सम्मुखा मेतं, भन्ते, भगवतो सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं – 'मनापदायी लभते मनापं' ति । मनापं मे, भन्ते, सम्पन्नकोलकं[2] सूकरमंसं[2]; तं मे भगवा पटिग्गण्हातु अनुकम्पं उपादाया" ति । पटिग्गहेसि भगवा अनुकम्पं उपादाय ।

४. "सम्मुखा मेतं, भन्ते, भगवतो सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं – 'मनापदायी लभते मनापं' ति । मनापं मे, भन्ते, निब्बत्ततेलकं[3] नालियसाकं[4]; तं मे भगवा पटिग्गण्हातु अनुकम्पं उपादाया" ति । पटिग्गहेसि भगवा अनुकम्पं उपादाय ।

---

१. दिट्ठेव धम्मे – सी० । २–२. सम्पन्नसूकरमंसं – सी०; सम्पन्नवरसूकरमंसं – स्या० । ३. निब्बट्टतेलकं – सी०, रो० । ४. नालिया साकं – रो० ।

५. "सम्मुखा मेतं, भन्ते, भगवतो सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं – 'मनापदायी लभते मनापं' ति। मनापो मे, भन्ते, सालीनं ओदनो विचितकाळको[1] अनेकसूपो अनेकब्यञ्जनो; तं मे भगवा पटिग्गण्हातु अनुकम्पं उपादाया" ति। पटिग्गहेसि भगवा अनुकम्पं उपादाय।

६. "सम्मुखा मेतं, भन्ते, भगवतो सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं – R.50
'मनापदायी लभते मनापं' ति। मनापानि मे, भन्ते, कासिकानि वत्थानि; तानि मे भगवा पटिग्गण्हातु अनुकम्पं उपादाया" ति। पटिग्गहेसि भगवा अनुकम्पं उपादाय।

७. "सम्मुखा मेतं, भन्ते, भगवतो सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं – 'मनापदायी लभते मनापं' ति। मनापो मे, भन्ते, पल्लङ्को गोनकत्थतो पटलिकत्थतो[2] कदलिमिगपवरपच्चत्थरणो[3] सउत्तरच्छदो उभतोलोहितकूपधानो[4]। अपि च, भन्ते, मयं[5] पेतं[5] जानाम – 'नेतं भगवतो कप्पती' ति। इदं मे, भन्ते, चन्दनफलकं अग्घति अधिकसतसहस्सं; तं मे
भगवा पटिग्गण्हातु अनुकम्पं उपादाया" ति। पटिग्गहेसि भगवा B.44
अनुकम्पं उपादाय। अथ खो भगवा उग्गं गहपतिं वेसालिकं इमिना अनुमोदनीयेन अनुमोदि –

"मनापदायी लभते मनापं,
यो उज्जुभूतेसु[6] ददाति छन्दसा।
अच्छादनं सयनमथन्नपानं[7],
नानाप्पकारानि च पच्चयानि॥

"चत्तं च मुत्तं च अनुग्गहीतं[8],
खेत्तूपमे अरहन्ते विदित्वा।
सो दुच्चजं सप्पुरिसो चजित्वा,
मनापदायी लभते मनापं" ति॥

अथ खो भगवा उग्गं गहपतिं वेसालिकं इमिना अनुमोदनीयेन अनुमोदित्वा उट्ठायासना पक्कामि।

८. अथ खो उग्गो गहपति वेसालिको अपरेन समयेन कालमकासि। कालङ्कतो[9] च उग्गो गहपति वेसालिको अञ्ञतरं मनोमयं

१. विगतकाळको – स्या०, रो०। २. पटिकत्थतो पटलिकत्थतो – रो०। ३. कादलि० – सी०। ४. ० कुपधानो – स्या०। ५–५. मयमेतं – स्या०। ६. उजुभूतेसु – स्या०, रो०। ७. सयनमन्नपानं – म०। ८. अनग्गहीतं – सी०। ९. कालकतो – सी०, स्या०, रो०।

कायं उपपज्जि । तेन खो पन समयेन भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो उग्गो देवपुत्तो अभिक्कन्ताय
R.51 रत्तिया अभिक्कन्तवण्णो केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा
तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि ।
एकमन्तं ठितं खो उग्गं देवपुत्तं भगवा एतदवोच –

"कच्चि ते, उग्ग, यथाधिप्पायो" ति ?

"तग्घ मे, भगवा, यथाधिप्पायो" ति ।

६. अथ खो भगवा उग्गं देवपुत्तं गाथाहि अज्झभासि –

"मनापदायी लभते मनापं,
अग्गस्स दाता लभते पुनग्गं ।
वरस्स दाता वरलाभि[1] होति,
सेट्ठं ददो सेट्ठमुपेति ठानं ॥

B 45 "यो[2] अग्गदायी वरदायी, सेट्ठदायी च यो नरो ।
दीघायु यसवा होति, यत्थ यत्थूपपज्जती" ति ॥

---

५. पुञ्ञाभिसन्दसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, पुञ्ञाभिसन्दा कुसलाभिसन्दा सुखस्साहारा सोवग्गिका सुखविपाका सग्गसंवत्तनिका इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? यस्स, भिक्खवे, भिक्खु चीवरं परिभुञ्जमानो अप्पमाणं चेतोसमाधिं उपसम्पज्ज विहरति, अप्पमाणो तस्स पुञ्ञाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति ।

२. "यस्स, भिक्खवे, भिक्खु पिण्डपातं परिभुञ्जमानो ...पे०...
यस्स, भिक्खवे, भिक्खु विहारं परिभुञ्जमानो ...पे०... यस्स, भिक्खवे,
भिक्खु मञ्चपीठं परिभुञ्जमानो ...पे०... यस्स, भिक्खवे, भिक्खु
गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारं परिभुञ्जमानो अप्पमाणं चेतोसमाधिं
R.52 उपसम्पज्ज विहरति, अप्पमाणो तस्स पुञ्ञाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो
सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय

१. वरलाभि च – स्या० । २. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

६. सम्पदासुत्तं

१. "पञ्चिमा, भिक्खवे, सम्पदा । कतमा पञ्च ? सद्धासम्पदा, सीलसम्पदा, सुतसम्पदा, चागसम्पदा, पञ्ञासम्पदा – इमा खो, भिक्खवे, पञ्च सम्पदा" ति ।

---

७. धनसुत्तं

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, धनानि । कतमानि पञ्च ? सद्धाधनं, सीलधनं, सुतधनं, चागधनं, पञ्ञाधनं ।

२. "कतमं च, भिक्खवे, सद्धाधनं ? इध, भिक्खवे, अरियसावको सद्धो होति, सद्दहति तथागतस्स बोधिं – 'इति पि सो भगवा ...पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सद्धाधनं ।

B. 47 ३. "कतमं च, भिक्खवे, सीलधनं ? इध, भिक्खवे, अरियसावको पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सीलधनं ।

४. "कतमं च, भिक्खवे, सुतधनं ? इध, भिक्खवे, अरियसावको बहुस्सुतो होति ... पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धो' । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सुतधनं ।

५. "कतमं च, भिक्खवे, चागधनं ? इध, भिक्खवे, अरियसावको विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति मुत्तचागो पयतपाणि वोस्सग्गरतो याचयोगो दानसंविभागरतो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, चागधनं ।

६. "कतमं च, भिक्खवे, पञ्ञाधनं ? इध, भिक्खवे, अरियसावको पञ्ञवा होति, उदयत्थगामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मादुक्खक्खयगामिनिया । इदं वुच्चति, भिक्खवे, पञ्ञाधनं । इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च धनानी ति ।

P. 24 "यस्स सद्धा तथागते, अचला सुप्पतिट्ठिता[1] ।
सीलं च यस्स कल्याणं, अरियकन्तं पसंसितं ॥

---

१. सुप्पतिट्ठा – स्या० ।

"सद्धे पसादो यस्सत्थि, उजुभूतं च दस्सनं ।
अदलिद्दो[1] ति तं आहु, अमोघं तस्स जीवितं ॥
"तस्मा सद्धं च सीलं च, पसादं धम्मदस्सनं ।
अनुयुञ्जेथ मेधावी, सरं बुद्धान सासनं" ति ॥

---

८. ठानसुत्तं

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, अलब्भनीयानि ठानानि समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिं । कतमानि पञ्च ? 'जराधम्मं मा जीरी[2]' ति अलब्भनीयं ठानं समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिं । 'ब्याधिधम्मं[3] मा ब्याधीयी' ति ... पे० ... 'मरणधम्मं मा मीयी[4]' ति ... 'खयधम्मं मा खीयी[5]' ति ... 'नस्सनधम्मं मा नस्सी' ति अलब्भनीयं ठानं समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिं ।

२. "अस्सुतवतो, भिक्खवे, पुथुज्जनस्स जराधम्मं जीरति । B. 48
सो जराधम्मे जिण्णे न इति पटिसञ्चिक्खति – 'न खो मय्हेवेकस्स[6] जराधम्मं जीरति, अथ खो यावता सत्तानं आगति गति चुति उपपत्ति सब्बेसं सत्तानं जराधम्मं जीरति । अहं चेव खो पन जराधम्मे जिण्णे सोचेय्यं किलमेय्यं परिदेवेय्यं, उरत्ताळिं कन्देय्यं, सम्मोहं आपज्जेय्यं, भत्तं पि मे नच्छादेय्य, काये पि दुब्बण्णियं ओक्कमेय्य, कम्मन्ता पि नप्पवत्तेय्युं, अमित्ता पि अत्तमना अस्सु, मित्ता पि दुम्मना अस्सू' ति । सो जराधम्मे जिण्णे सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळिं कन्दति, सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे – 'अस्सुतवा पुथुज्जनो विद्धो सविसेन सोकसल्लेन अत्तानंयेव परितापेति' ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, अस्सुतवतो पुथुज्जनस्स ब्याधिधम्मं R. 55
ब्याधीयति ... पे० ... मरणधम्मं मीयति ... खयधम्मं खीयति ... नस्सनधम्मं नस्सति । सो नस्सनधम्मे नट्ठे न इति पटिसञ्चिक्खति – 'न खो मय्हेवेकस्स नस्सनधम्मं नस्सति, अथ खो यावता सत्तानं आगति गति चुति

---

१. अदळिद्दो – स्या० । २. जिरी – स्या० । ३–३. ब्याधिधम्मं मा ब्याधीयी – सी०, रो०; ० ब्याधियी – स्या० । ४. मिय्यी – स्या० । ५. खियी – स्या० । ६. मय्हमेवेकस्स – सी० ।

उपपत्ति सब्बेसं सत्तानं नस्सनधम्मं नस्सति। अहं चेव खो पन नस्सनधम्मे नट्ठे सोचेय्यं किलमेय्यं परिदेवेय्यं, उरत्तालिं[1] कन्देय्यं, सम्मोहं आपज्जेय्यं, भत्तं पि मे नच्छादेय्य, काये पि दुब्बण्णियं ओक्कमेय्य, कम्मन्ता पि नप्पवत्तेय्युं, अमित्ता पि अत्तमना अस्सु, मित्ता पि दुम्मना अस्सू' ति। सो नस्सनधम्मे नट्ठे सोचति किलमति परिदेवति, उरत्तालिं कन्दति, सम्मोहं आपज्जति। अयं वुच्चति, भिक्खवे – 'अस्सुतवा पुथुज्जनो विद्धो सविसेन सोकसल्लेन अत्तानंयेव परितापेति'।

४. "सुतवतो च खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स जराधम्मं जीरति। सो जराधम्मे जिण्णे इति पटिसञ्चिक्खति – 'न खो मय्हेवेकस्स जराधम्मं जीरति, अथ खो यावता सत्तानं आगति गति चुति उपपत्ति सब्बेसं सत्तानं जराधम्मं जीरति। अहं चेव खो पन जराधम्मे जिण्णे सोचेय्यं किलमेय्यं परिदेवेय्यं, उरत्तालिं कन्देय्यं, सम्मोहं आपज्जेय्यं, भत्तं पि मे नच्छादेय्य, काये पि दुब्बण्णियं ओक्कमेय्य, कम्मन्ता पि नप्पवत्तेय्युं, अमित्ता पि अत्तमना अस्सु, मित्ता पि दुम्मना अस्सू' ति। सो जराधम्मे जिण्णे न सोचति न किलमति न परिदेवति, न
B. 49 उरत्तालिं कन्दति, न सम्मोहं आपज्जति। अयं वुच्चति, भिक्खवे – 'सुतवा अरियसावको अब्बुहि[2] सविसं सोकसल्लं[3], येन विद्धो अस्सुतवा पुथुज्जनो अत्तानंयेव परितापेति। असोको विसल्लो अरियसावको अत्तानंयेव परिनिब्बापेति'।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, सुतवतो अरियसावकस्स ब्याधिधम्मं ब्याधीयति ... पे०... मरणधम्मं मीयति ... खयधम्मं खीयति ... नस्सनधम्मं नस्सति। सो नस्सनधम्मे नट्ठे इति पटिसञ्चिक्खति – 'न खो मय्हेवेकस्स नस्सनधम्मं नस्सति, अथ खो यावता सत्तानं आगति गति
R. 56 चुति उपपत्ति सब्बेसं सत्तानं नस्सनधम्मं नस्सति। अहं चेव खो पन नस्सनधम्मे नट्ठे सोचेय्यं किलमेय्यं परिदेवेय्यं, उरत्तालिं कन्देय्यं, सम्मोहं आपज्जेय्यं, भत्तं पि मे नच्छादेय्य, काये पि दुब्बण्णियं ओक्कमेय्य, कम्मन्ता पि नप्पवत्तेय्युं, अमित्ता पि अत्तमना अस्सु, मित्ता पि दुम्मना अस्सू' ति। सो नस्सनधम्मे नट्ठे न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्तालिं कन्दति, न सम्मोहं आपज्जति। अयं वुच्चति, भिक्खवे

१. उरत्ताळी – स्या०, रो०। २. अब्बहि – सी०। ३. सोसल्लं – स्या०।

– 'सुतवा अरियसावको अब्बुहि सविसं सोकसल्लं, येन विद्धो अस्सुतवा पुथुज्जनो अत्तानंयेव परितापेति । असोको विसल्लो अरियसावको अत्तानंयेव परिनिब्बापेती' ति ।

६. "इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च अलब्भनीयानि ठानानि समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिं ति ।

"न सोचनाय परिदेवनाय[1],
अत्थोध[2] लब्भा[2] अपि अप्पको पि ।
सोचन्तमेनं दुखितं विदित्वा,
पच्चत्थिका अत्तमना भवन्ति ॥

"यतो च खो पण्डितो आपदासु,
न वेधती अत्थविनिच्छयञ्ञू ।
पच्चत्तिकास्स दुखिता भवन्ति,
दिस्वा मुखं अविकारं पुराणं ॥

"जप्पेन मन्तेन सुभासितेन, B. 50
अनुप्पदानेन पवेणिया वा ।
यथा यथा यत्थ लभेथ अत्थं,
तथा तथा तत्थ परक्कमेय्य ॥

"सचे पजानेय्य[3] अलब्भनेय्यो,
मया व[4] अञ्ञेन वा एस अत्थो ।
असोचमानो अधिवासयेय्य,
कम्मं दळ्हं किन्ति करोमि दानी" ति ॥

---

६. कोसलसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-पिण्डिकस्स आरामे । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो[5] येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । R. 57

१. न परिदेवनाय – स्या०, रो० । २. अत्थो इध लब्भति – स्या०; अत्थो इध लब्भा – रो० । ३. व जानेय्य – रो० । ४. वा – स्या०, रो० । ५. कोसल – रो० ।

२. तेन[1] खो पन समयेन मल्लिका देवी कालङ्कता होति[1]। अथ खो अञ्ञतरो पुरिसो येन राजा पसेनदि कोसलो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा रञ्ञो पसेनदिस्स कोसलस्स उपकण्णके आरोचेति – "मल्लिका देवी[2], देव[2], कालङ्कता" ति। एवं वुत्ते राजा पसेनदि कोसलो दुक्खी दुम्मनो पत्तक्खन्धो अधोमुखो पज्झायन्तो अप्पटिभानो निसीदि।

३. अथ खो भगवा राजानं पसेनदिं कोसलं दुक्खिं दुम्मनं पत्तक्खन्धं अधोमुखं पज्झायन्तं अप्पटिभानं विदित्वा राजानं पसेनदिं कोसलं एतदवोच – "पञ्चिमानि, महाराज, अलब्भनीयानि ठानानि समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिं। कतमानि पञ्च? 'जराधम्मं मा जीरी' ति अलब्भनीयं ठानं ...पे०... न सोचनाय परिदेवनाय ...पे०... कम्मं दळ्हं किन्ति करोमि दानी" ति।

---

१०. नारदसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा नारदो पाटलिपुत्ते[3] विहरति कुक्कुटा-
B. 51 रामे। तेन खो पन समयेन मुण्डस्स रञ्ञो भद्दा देवी कालङ्कता होति पिया मनापा। सो भद्दाय देविया कालङ्कताय[4] पियाय मनापाय[4] नेव न्हायति[5] न विलिम्पति न भत्तं भुञ्जति न कम्मन्तं पयोजेति – रत्तिन्दिवं भद्दाय देविया सरीरे अज्झोमुच्छितो। अथ खो मुण्डो राजा
R. 58 पियकं कोसारक्खं[6] आमन्तेसि – "तेन हि, सम्म पियक, भद्दाय देविया सरीरं आयसाय[7] तेलदोणिया पक्खिपित्वा अञ्ञिस्सा आयसाय दोणिया पटिकुज्जथ, यथा मयं भद्दाय देविया सरीरं चिरतरं पस्सेय्यामा" ति। "एवं, देवा" ति खो पियको कोसारक्खो मुण्डस्स रञ्ञो पटिस्सुत्वा भद्दाय देविया सरीरं आयसाय तेलदोणिया पक्खिपित्वा अञ्ञिस्सा आयसाय दोणिया पटिकुज्जि।

२. अथ खो पियकस्स कोसारक्खस्स एतदहोसि – "इमस्स खो मुण्डस्स रञ्ञो भद्दा देवी कालङ्कता पिया मनापा। सो भद्दाय देविया कालङ्कताय पियाय मनापाय नेव न्हायति न विलिम्पति न भत्तं भुञ्जति

१–१ सी० पोत्थके नत्थि। २–२. देव देवी – स्या०, रो०। ३. पातलिपुत्ते – स्या०। ४–४. पियापायेन – रो०। ५. नहायति – सी०। ६. सोकारक्खं – स्या०। ७. अयसाय – स्या०।

३. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो बहुस्सुतो होति सुतेन अनुपपन्नो ? इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स बहुकं सुतं होति – सुत्तं गेय्यं वेय्याकरणं गाथा उदानं इतिवुत्तकं जातकं अब्भुतधम्मं वेदल्लं । सो तस्स बहुकस्स सुतस्स न अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो बहुस्सुतो होति सुतेन अनुपपन्नो ।

४. कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो बहुस्सुतो होति सुतेन उपपन्नो ? इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स बहुकं सुतं होति – सुत्तं गेय्यं वेय्याकरणं गाथा उदानं इतिवुत्तकं जातकं अब्भुतधम्मं वेदल्लं । सो तस्स बहुकस्स सुतस्स अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो बहुस्सुतो होति सुतेन उपपन्नो । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं ति ।

"अप्पस्सुतो पि चे होति, सीलेसु असमाहितो ।
उभयेन नं गरहन्ति, सीलतो च सुतेन च ॥

"अप्पस्सुतो पि चे होति, सीलेसु सुसमाहितो ।
सीलतो नं पसंसन्ति, नास्स सम्पज्जते सुतं ॥

"बहुस्सुतो पि चे होति, सीलेसु असमाहितो । B. 314
सीलतो नं गरहन्ति, तस्स[1] सम्पज्जते सुतं ॥

"बहुस्सुतो पि चे होति, सीलेसु सुसमाहितो । R. 8
उभयेन नं पसंसन्ति, सीलतो च सुतेन च ॥

"बहुस्सुतं धम्मधरं, सप्पञ्ञं बुद्धसावकं ।
नेक्खं जम्बोनदस्सेव, को तं निन्दितुमरहति ।
देवा पि नं पसंसन्ति, ब्रह्मुना पि पसंसितो" ति ॥

---

७. सोभनसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, वियत्ता[1] विनीता विसारदा बहुस्सुता म्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना सङ्घं सोभेन्ति । कतमे चत्तारो ? भक्खु, भिक्खवे, वियत्तो विनीतो विसारदो बहुस्सुतो धम्मधरो धम्मा-

न कम्मन्तं पयोजेति – रत्तिन्दिवं भद्दाय देविया सरीरे अज्झोमुच्छितो। कं[1] नु खो मुण्डो राजा समणं वा ब्राह्मणं वा पयिरुपासेय्य, यस्स धम्मं सुत्वा सोकसल्लं पजहेय्या" ति !

३. अथ खो पियकस्स कोसारक्खस्स एतदहोसि – "अयं खो आयस्मा नारदो पाटलिपुत्ते विहरति कुक्कुटारामे। तं खो पनायस्मन्तं नारदं एवं कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गतो – 'पण्डितो वियत्तो[2] मेधावी बहुस्सुतो चित्तकथी कल्याणपटिभानो वुद्धो चेव अरहा च'। यन्नून मुण्डो राजा आयस्मन्तं नारदं पयिरुपासेय्य, अप्पेव नाम मुण्डो राजा आयस्मतो नारदस्स धम्मं सुत्वा सोकसल्लं पजहेय्या" ति।

४. अथ खो पियको कोसारक्खो येन मुण्डो राजा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मुण्डं राजानं एतदवोच – "अयं खो, देव, आयस्मा नारदो पाटलिपुत्ते विहरति कुक्कुटारामे। तं खो पनायस्मन्तं नारदं एवं कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गतो – 'पण्डितो वियत्तो मेधावी बहुस्सुतो चित्तकथी कल्याणपटिभानो वुद्धो चेव अरहा च'। यदि पन देवो B. 52
आयस्मन्तं नारदं पयिरुपासेय्य, अप्पेव नाम देवो आयस्मतो नारदस्स धम्मं सुत्वा सोकसल्लं पजहेय्या" ति।

"तेन हि, सम्म पियक, आयस्मन्तं नारदं पटिवेदेहि। कथं R. 59
हि नाम मादिसो समणं वा ब्राह्मणं वा विजिते वसन्तं पुब्बे अप्पटिसंविदितो[3] उपसङ्कमितब्बं मञ्ञेय्या" ति ! "एवं, देवा" ति खो पियको कोसारक्खो मुण्डस्स रञ्ञो पटिस्सुत्वा येनायस्मा नारदो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं नारदं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो पियको कोसारक्खो आयस्मन्तं नारदं एतदवोच –

५. "इमस्स, भन्ते, मुण्डस्स रञ्ञो भद्दा देवी कालङ्कता पिया मनापा। सो भद्दाय देविया कालङ्कताय पियाय मनापाय नेव न्हायति न विलिम्पति न भत्तं भुञ्जति न कम्मन्तं पयोजेति – रत्तिन्दिवं भद्दाय देविया सरीरे अज्झोमुच्छितो[4]। साधु, भन्ते, आयस्मा नारदो मुण्डस्स रञ्ञो तथा धम्मं देसेतु यथा मुण्डो राजा आयस्मतो नारदस्स धम्मं सुत्वा सोकसल्लं पजहेय्या" ति।

---

१. किं – रो०। २. व्यत्तो – सी०, रो०; ब्यत्तो – स्या०। ३. अप्पटिसंविदितं – स्या०। ४. अज्झोमुच्छितो – स्या०।

"यस्सदानि, पियक, मुण्डो राजा कालं मञ्ञती" ति ।

६. अथ खो पियको कोसारक्खो उट्ठायासना आयस्मन्तं नारदं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा येन मुण्डो राजा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मुण्डं राजानं एतदवोच – "कतावकासो खो, देव, आयस्मता नारदेन । यस्सदानि देवो कालं मञ्ञती" ति ।

"तेन हि, सम्म पियक, भद्रानि[1] भद्रानि[1] यानानि योजापेही" ति ।

"एवं, देवा" ति खो पियको कोसारक्खो मुण्डस्स रञ्ञो पटिस्सुत्वा भद्रानि भद्रानि यानानि योजापेत्वा मुण्डं राजानं एतदवोच – "युत्तानि खो ते, देव, भद्रानि भद्रानि यानानि । यस्सदानि देवो कालं मञ्ञती" ति ।

७. अथ खो मुण्डो राजा भद्दं[2] यानं[2] अभिरुहित्वा भद्रेहि भद्रेहि यानेहि येन कुक्कुटारामो तेन पायासि महच्चा राजानुभावेन आयस्मन्तं नारदं दस्सनाय । यावतिका यानस्स भूमि यानेन गन्त्वा, याना पच्चोरोहित्वा पत्तिको व आरामं पाविसि । अथ खो मुण्डो
B. 53 राजा येन आयस्मा नारदो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं
R. 60 नारदं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो मुण्डं राजानं आयस्मा नारदो एतदवोच –

८. "पञ्चिमानि, महाराज, अलब्भनीयानि ठानानि समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिं । कतमानि पञ्च ? 'जराधम्मं मा जीरी' ति अलब्भनीयं ठानं समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिं । 'ब्याधिधम्मं मा ब्याधीयी' ति ... 'मरणधम्मं मा मीयी' ति ... 'खयधम्मं मा खीयी' ति ... 'नस्सनधम्मं मा नस्सी' ति अलब्भनीयं ठानं समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिं ।

९. "अस्सुतवतो, महाराज, पुथुज्जनस्स जराधम्मं जीरति । सो जराधम्मे जिण्णे न इति पटिसञ्चिक्खति – 'न खो मय्हेवेकस्स जराधम्मं जीरति, अथ खो यावता सत्तानं आगति गति चुति उपपत्ति

१–१. भद्दानि भद्दानि – रो० । २–२. भद्रानि भद्रानि यानानि – स्या०; भद्दं यानं – रो० ।

१२. "पुन च परं, महाराज, सुतवतो अरियसावकस्स ब्याधिधम्मं ब्याधीयति ... पे०... मरणधम्मं मीयति ... खयधम्मं खीयति ... नस्सनधम्मं नस्सति । सो नस्सनधम्मे नट्ठे इति पटिसञ्चिक्खति – 'न खो मय्हेवेकस्स नस्सनधम्मं नस्सति, अथ खो यावता सत्तानं आगति गति चुति उपपत्ति सब्बेसं सत्तानं नस्सनधम्मं नस्सति । अहं चेव खो पन नस्सनधम्मे नट्ठे सोचेय्यं किलमेय्यं परिदेवेय्यं, उरत्ताळिं कन्देय्यं, सम्मोहं आपज्जेय्यं, भत्तं पि मे नच्छादेय्य, काये पि दुब्बण्णियं ओक्कमेय्य, कम्मन्ता पि नप्पवत्तेय्युं, अमित्ता पि अत्तमना अस्सु, मित्ता पि दुम्मना अस्सू' ति । सो नस्सनधम्मे नट्ठे न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळिं कन्दति, न सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चति, महाराज – 'सुतवा अरियसावको अब्बुहि सविसं सोकसल्लं, येन विद्धो अस्सुतवा पुथुज्जनो अत्तानंयेव परितापेति । असोको विसल्लो अरियसावको अत्तानंयेव परिनिब्बापेति' ।

R. 62 १३. "इमानि खो, महाराज, पञ्च अलब्भनीयानि ठानानि समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिं ति ।

"न सोचनाय परिदेवनाय[1],
अत्थोध[2] लब्भा[2] अपि अप्पको पि ।
सोचन्तमेनं दुखितं विदित्वा,
पच्चत्थिका अत्तमना भवन्ति ॥

B. 55 "यतो च खो पण्डितो आपदासु,
न वेधती अत्थविनिच्छयञ्ञू ।
पच्चत्थिकास्स दुखिता भवन्ति,
दिस्वा मुखं अविकारं पुराणं ॥

"जप्पेन[3] मन्तेन सुभासितेन,
अनुप्पदानेन पवेणिया वा ।
यथा यथा यत्थ लभेथ अत्थं,
तथा तथा तत्थ परक्कमेय्य ॥

---

१. न परिदेवनाय – स्या०, रो० । २–२. अत्थो इध लब्भति – स्या०; अत्थो इध लब्भा – रो० । ३. जपेन – रो० ।

"सचे पजानेय्य[1] अलब्भनेय्यो,
मया व[2] अञ्ञेन वा एस अत्थो।
असोचमानो अधिवासयेय्य,
कम्मं दव्हं किन्ति करोमि दानी" ति॥

१४. एवं वुत्ते मुण्डो राजा आयस्मन्तं नारदं एतदवोच – "को नामो[3] अयं, भन्ते, धम्मपरियायो" ति?

"सोकसल्लहरणो नाम अयं, महाराज, धम्मपरियायो" ति।

"तग्घ, भन्ते, सोकसल्लहरणो! इमं हि मे, भन्ते, धम्मपरियायं सुत्वा सोकसल्लं पहीनं" ति।

१५. अथ खो मुण्डो राजा पियकं कोसारक्खं आमन्तेसि – "तेन हि, सम्म पियक, भद्दाय देविया सरीरं झापेथ; थूपं चस्सा करोथ। अज्जतग्गे दानि मयं न्हायिस्साम चेव विलिम्पिस्साम भत्तं[4] च[4] भुञ्जिस्साम कम्मन्ते च पयोजेस्सामा" ति।

मुण्डराजवग्गो पञ्चमो। R.63

तस्सुद्दानं

आदियो सप्पुरिसो इट्ठा[5], मनापदायीभिसन्दं।
सम्पदा च धनं ठानं, कोसलो नारदेन चा ति॥

पठमो पण्णासको समत्तो।

---

६. नीवरणवग्गो

१. आवरणसुत्तं

१. एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे। तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "भिक्खवो" ति। "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच – B.56

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आवरणा नीवरणा चेतसो अज्झारुहा पञ्ञाय दुब्बलीकरणा। कतमे पञ्च? कामच्छन्दो, भिक्खवे, आव-

१. व जानेय्य – रो०। २. वा – स्या०, रो०। ३. नु खो – सी०, रो०। ४–४. भत्तं – स्या०, रो०। ५. च इट्ठा – स्या०, रो०।

रणो नीवरणो चेतसो अज्झारुहो पञ्ञाय दुब्बलीकरणो । ब्यापादो, भिक्खवे, आवरणो नीवरणो चेतसो अज्झारुहो पञ्ञाय दुब्बलीकरणो । थीनमिद्धं, भिक्खवे, आवरणं नीवरणं चेतसो अज्झारुहं पञ्ञाय दुब्बलीकरणं । उद्धच्चकुक्कुच्चं, भिक्खवे, आवरणं नीवरणं चेतसो अज्झारुहं पञ्ञाय दुब्बलीकरणं । विचिकिच्छा, भिक्खवे, आवरणा नीवरणा चेतसो अज्झारुहा पञ्ञाय दुब्बलीकरणा । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आवरणा नीवरणा चेतसो अज्झारुहा पञ्ञाय दुब्बलीकरणा ।

३. "सो वत, भिक्खवे, भिक्खु इमे पञ्च आवरणे नीवरणे चेतसो अज्झारुहे पञ्ञाय दुब्बलीकरणे अप्पहाय, अबलाय पञ्ञाय
R.64 दुब्बलाय अत्तत्थं वा ञस्सति परत्थं वा ञस्सति उभयत्थं वा ञस्सति उत्तरि[1] वा मनुस्सधम्मा अलमरियञाणदस्सनविसेसं सच्छिकरिस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । सेय्यथापि, भिक्खवे, नदी पब्बतेय्या दूरङ्गमा[2] सीघसोता हारहारिनी । तस्सा पुरिसो उभतो नङ्गलमुखानि विवरेय्य । एवं हि सो, भिक्खवे, मज्झे नदिया सोतो विक्खित्तो विसटो ब्यादिण्णो नेव दूरङ्गमो अस्स न सीघसोतो न हारहारी[3] । एवमेव खो, भिक्खवे, सो वत भिक्खु इमे पञ्च आवरणे नीवरणे चेतसो अज्झारुहे पञ्ञाय
B.57 दुब्बलीकरणे अप्पहाय, अबलाय पञ्ञाय दुब्बलाय अत्तत्थं वा ञस्सति परत्थं वा ञस्सति उभयत्थं वा ञस्सति उत्तरि वा मनुस्सधम्मा अलमरियञाणदस्सनविसेसं सच्छिकरिस्सती ति नेतं ठानं विज्जति ।

४. "सो वत, भिक्खवे, भिक्खु इमे पञ्च आवरणे नीवरणे चेतसो अज्झारुहे पञ्ञाय दुब्बलीकरणे पहाय, बलवतिया पञ्ञाय अत्तत्थं वा ञस्सति परत्थं वा ञस्सति उभयत्थं वा ञस्सति उत्तरि वा मनुस्सधम्मा अलमरियञाणदस्सनविसेसं सच्छिकरिस्सती ति ठानमेतं विज्जति । सेय्यथापि, भिक्खवे, नदी पब्बतेय्या दूरङ्गमा सीघसोता हारहारिनी । तस्सा पुरिसो उभतो नङ्गलमुखानि पिदहेय्य । एवं हि सो, भिक्खवे, मज्झे नदिया सोतो अविक्खित्तो अविसटो अब्यादिण्णो दूरङ्गमो चेव अस्स सीघसोतो च हारहारी च । एवमेव खो, भिक्खवे, सो वत भिक्खु इमे पञ्च आवरणे नीवरणे चेतसो अज्झारुहे पञ्ञाय दुब्बलीकरणे पहाय, बलवतिया पञ्ञाय अत्तत्थं वा ञस्सति परत्थं

१. उत्तरि – सी०, स्या०, रो० । २. दूरगमा – सी० । ३. हारहारिणी – सी० ।

वा भस्सति उभयत्थं वा भस्सति उत्तरि वा मनुस्सधम्मा अलमरियञाणदस्सनविसेसं सच्छिकरिस्सती ति ठानमेतं विज्जती'' ति ।

---

२. अकुसलरासिसुत्तं

१. "अकुसलरासी ति, भिक्खवे, वदमानो पञ्च[1] नीवरणे R.65
सम्मा वदमानो वदेय्य । केवलो हायं[2], भिक्खवे, अकुसलरासि यदिदं पञ्च नीवरणा । कतमे पञ्च ? कामच्छन्दनीवरणं, ब्यापादनीवरणं, थीनमिद्धनीवरणं, उद्धच्चकुक्कुच्चनीवरणं, विचिकिच्छानीवरणं । अकुसलरासी ति, भिक्खवे, वदमानो इमे पञ्च नीवरणे सम्मा वदमानो वदेय्य । केवलो हायं, भिक्खवे, अकुसलरासि यदिदं पञ्च[3] नीवरणा'' ति ।

---

३. पधानियङ्गसुत्तं

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, पधानियङ्गानि । कतमानि पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो होति, सद्दहति तथागतस्स बोधिं – 'इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति ।
अप्पाबाधो होति अप्पातङ्को; समवेपाकिनिया गहणिया समन्नागतो B. 58
नातिसीताय नाच्चुण्हाय मज्झिमाय पधानक्खमाय; असठो होति अमायावी; यथाभूतं अत्तानं आविकत्ता सत्थरि वा विञ्ञूसु वा सब्रह्मचारीसु; आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु; पञ्ञवा होति, उदयत्थगामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च पधानियङ्गानी'' ति ।

---

४. समयसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, असमया पधानाय । कतमे पञ्च ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु जिण्णो होति जरायाभिभूतो । अयं, भिक्खवे, R.66
पठमो असमयो पधानाय ।

१. इमे पञ्च – सी० । २. हय – सी०, रो०; चय – स्या० । ३. इमे पञ्च – स्या० ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु ब्याधितो होति ब्याधिनाभिभूतो[1]। अयं, भिक्खवे, दुतियो असमयो पधानाय।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, दुब्भिक्खं होति दुस्सस्सं दुल्लभपिण्डं, न सुकरं उञ्छेन पग्गहेन यापेतुं। अयं, भिक्खवे, ततियो असमयो पधानाय।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, भयं होति अटविसङ्कोपो[2], चक्कसमारुळ्हा जानपदा परियायन्ति। अयं, भिक्खवे, चतुत्थो असमयो पधानाय।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, सङ्घो भिन्नो होति। सङ्घे खो पन, भिक्खवे, भिन्ने अञ्ञमञ्ञं अक्कोसा च होन्ति, अञ्ञमञ्ञं परिभासा च होन्ति, अञ्ञमञ्ञं परिक्खेपा च होन्ति, अञ्ञमञ्ञं परिच्चजा[3] च होन्ति। तत्थ अप्पसन्ना चेव नप्पसीदन्ति, पसन्नानं च एकच्चानं अञ्ञथत्तं होति। अयं, भिक्खवे, पञ्चमो असमयो पधानाय। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च असमया पधानाया ति।

६. "पञ्चिमे, भिक्खवे, समया[4] पधानाय। कतमे पञ्च? इध, भिक्खवे, भिक्खु दहरो होति युवा सुसु[5] काळकेसो भद्रेन योब्बनेन समन्नागतो पठमेन वयसा। अयं, भिक्खवे, पठमो समयो पधानाय।

B. 59 ७. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु अप्पाबाधो होति अप्पातङ्को, समवेपाकिनिया गहणिया समन्नागतो नातिसीताय नाच्चुण्हाय मज्झिमाय पधानक्खमाय। अयं, भिक्खवे, दुतियो समयो पधानाय।

R. 67 ८. "पुन च परं, भिक्खवे, सुभिक्खं होति सुसस्सं सुलभपिण्डं, सुकरं उञ्छेन पग्गहेन यापेतुं। अयं, भिक्खवे, ततियो समयो पधानाय।

९. "पुन च परं, भिक्खवे, मनुस्सा समग्गा सम्मोदमाना अविवदमाना खीरोदकीभूता अञ्ञमञ्ञं पियचक्खूहि सम्पस्सन्ता विहरन्ति। अयं, भिक्खवे, चतुत्थो समयो पधानाय।

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, सङ्घो समग्गो सम्मोदमानो अविवदमानो एकुद्देसो फासु विहरति। सङ्घे खो पन, भिक्खवे, समग्गे न चेव अञ्ञमञ्ञं अक्कोसा होन्ति, न च अञ्ञमञ्ञं परिभासा होन्ति,

१. ब्याधियाभिभूतो – रो०। २. अटवीसङ्कोपो – स्या०; अटवीसङ्खेपो – रो०। ३. परिच्चजना – रो०। ४. समयो – रो०। ५. सुसू – स्या०।

न च अञ्ञमञ्ञं परिक्खेपा होन्ति, न च अञ्ञमञ्ञं परिच्चजा होन्ति । तत्थ अप्पसन्ना चेव पसीदन्ति, पसन्नानं च भिय्योभावो[1] होति । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो समयो पधानाय । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च समया पधानाया" ति ।

---

५. मातापुत्तसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन सावत्थियं उभो मातापुत्ता वस्सावासं उपगमिंसु – भिक्खु च भिक्खुनी च । ते अञ्ञमञ्ञस्स अभिण्हं दस्सनकामा अहेसुं । माता पि पुत्तस्स अभिण्हं दस्सनकामा अहोसि; पुत्तो पि मातरं अभिण्हं दस्सनकामो अहोसि । तेसं अभिण्हं दस्सना संसग्गो अहोसि । संसग्गे सति विस्सासो अहोसि । विस्सासे सति ओतारो अहोसि । ते ओतिण्णचित्ता सिक्खं अपच्चक्खाय दुब्बल्यं अनाविकत्वा मेथुनं धम्मं पटिसेविंसु ।

२. अथ खो सम्बहुला भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्तं एतदवोचुं – "इध, भन्ते, सावत्थियं उभो मातापुत्ता वस्सावासं उपगमिंसु – भिक्खु च भिक्खुनी च ... मेथुनं B. 60, R. 68 धम्मं पटिसेविंसू" ति ।

३. "किं नु सो, भिक्खवे, मोघपुरिसो मञ्ञति – 'न माता पुत्ते सारज्जति, पुत्तो वा पन मातरी' ति ? नाहं, भिक्खवे, अञ्ञं एकरूपं पि समनुपस्सामि एवं[2] रजनीयं एवं कमनीयं एवं मदनीयं एवं बन्धनीयं एवं मुच्छनीयं एवं अन्तरायकरं अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स अधिगमाय यथयिदं, भिक्खवे, इत्थिरूपं[3] । इत्थिरूपे[3], भिक्खवे, सत्ता रत्ता गिद्धा गधिता[4] मुच्छिता अज्झोपन्ना । ते दीघरत्तं सोचन्ति इत्थिरूपवसानुगा ।

४ "नाहं, भिक्खवे, अञ्ञं एकसद्दं पि ... एकगन्धं पि ... एकरसं पि ... एकफोट्ठब्बं पि समनुपस्सामि एवं रजनीयं एवं कमनीयं

---

१. भीयो भावो – रो० । २. यं एवं – मी० । ३. इत्थीरूप इत्थीरूपे – स्या० ।
४. गथिता – स्या०, रो० ।

एवं मदनीयं एवं वन्धनीयं एवं मुच्छनीयं एवं अन्तरायकरं अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स अधिगमाय यथयिदं, भिक्खवे, इत्थिफोट्ठब्बं[1]। इत्थिफोट्ठब्बे, भिक्खवे, सत्ता रत्ता गिद्धा गथिता मुच्छिता अज्झोपन्ना। ते दीघरत्तं सोचन्ति इत्थिफोट्ठब्बवसानुगा।

५. "इत्थी, भिक्खवे, गच्छन्ती पि पुरिसस्स चित्तं परियादाय तिट्ठति; ठिता पि ...पे०... निसिन्ना पि ... सयाना पि ... हसन्ती पि ... भणन्ती पि ... गायन्ती पि ... रोदन्ती पि ... उग्घातिता[2] पि ... मता पि पुरिसस्स चित्तं परियादाय तिट्ठति। यं हि तं, भिक्खवे, सम्मा वदमानो वदेय्य – 'समन्तपासो मारस्सा' ति मातुगामंयेव सम्मा वदमानो वदेय्य – 'समन्तपासो मारस्सा' ति।

R.69 "सल्लपे असिहत्थेन, पिसाचेना[3] पि सल्लपे।
आसीविसं[4] पि आसीदे, येन दट्ठो न जीवति॥

"न त्वेव एको एकाय, मातुगामेन सल्लपे।
B.61 मुट्ठस्सतिं ता बन्धन्ति, पेक्खितेन सितेन[5] च॥

"अथो पि दुन्निवत्थेन, मञ्जुना भणितेन च।
नेसो जनो स्वासीसदो[6], अपि उग्घातितो मतो॥

"पञ्च कामगुणा एते, इत्थिरूपस्मिं[7] दिस्सरे।
रूपा सद्दा रसा गन्धा, फोट्ठब्बा च मनोरमा॥

"तेसं कामोघवूळ्हानं, कामे अपरिजानतं।
कालं गतिं[8] भवा भवं, संसारस्मिं पुरक्खता॥

"ये च कामे परिञ्ञाय, चरन्ति अकुतोभया।
ते वे पारङ्गता[9] लोके, ये पत्ता आसवक्खयं" ति॥

---

६. उपज्झायसुत्तं

१. अथ खो अञ्ञतरो भिक्खु येन सको उपज्झायो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा सकं उपज्झायं एतदवोच – "एतरहि मे, भन्ते, मधुरकजातो चेव कायो, दिसा च मे न पक्खायन्ति, धम्मा च मं नप्पटिभन्ति,

१. इत्थिफोट्ठब्बा – स्या०; इत्थिफोट्ठब्बो – रो०। २. उग्घातिता – सी०। ३. पिसाचेन – स्या०, रो०। ४. आसदे – स्या०। ५. म्हितेन – स्या०, रो०। ६. स्वासदो – स्या०। ७. इत्थिरूपस्मिं – स्या०। ८. गतिं – सी०, स्या०, रो०। ९. पारगता – स्या० रो०।

नुधम्मप्पटिपन्नो सङ्घं सोभेति। भिक्खुनी, भिक्खवे, वियत्ता विनीता विसारदा बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना सङ्घं सोभेति। उपासको, भिक्खवे, वियत्तो विनीतो विसारदो बहुस्सुतो धम्मधरो धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो सङ्घं सोभेति। उपासिका, भिक्खवे, वियत्ता विनीता विसारदा बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना सङ्घं सोभेति। इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो वियत्ता विनीता विसारदा बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना सङ्घं सोभेन्ती ति।

"यो होति वियत्तो च विसारदो च,
बहुस्सुतो धम्मधरो च होति।
धम्मस्स होति अनुधम्मचारी,
स तादिसो वुच्चति सङ्घसोभनो॥

"भिक्खु च सीलसम्पन्नो, भिक्खुनी च बहुस्सुता।
उपासको च यो सद्धो, या च सद्धा उपासिका।
एते खो सङ्घं सोभेन्ति, एते हि सङ्घसोभना"" ति॥

---

८. वेसारज्जसुत्तं

B. 315 १. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, तथागतस्स वेसारज्जानि, येहि
R. 9 वेसारज्जेहि समन्नागतो तथागतो आसभं[1] ठानं[2] पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति। कतमानि चत्तारि? 'सम्मासम्बुद्धस्स ते पटिजानतो इमे धम्मा अनभिसम्बुद्धा' ति तत्र वत मं समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मिं सहधम्मेन पटिचोदेस्सती ति निमित्तमेतं, भिक्खवे, न समनुपस्सामि। एतमहं[3], भिक्खवे, निमित्तं असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभयप्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि।

२. "'खीणासवस्स ते पटिजानतो इमे आसवा अपरिक्खीणा' ति तत्र वत मं समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मिं सहधम्मेन पटिचोदेस्सती ति निमित्तमेतं, भिक्खवे, न समनुपस्सामि। एतमहं, भिक्खवे, निमित्तं असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभयप्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि।

---

१. ० सभकं – सी०। २-२ ठानमन्तं – रो०। ३. एतम्हं – सी०, स्या०, रो०।

थीनमिद्धं च मे चित्तं परियादाय तिट्ठति, अनभिरतो च ब्रह्मचरियं चरामि, अत्थि च मे धम्मेसु विचिकिच्छा'' ति ।

२. अथ खो सो भिक्खु तं सद्धिविहारिकं भिक्खुं आदाय येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच – "अयं, भन्ते, भिक्खु एवमाह – 'एतरहि मे, भन्ते, मधुरकजातो चेव कायो, दिसा च मे[1] न पक्खायन्ति, धम्मा च मं[2] नप्पटिभन्ति, थीनमिद्धं च मे चित्तं परियादाय तिट्ठति, अनभिरतो च ब्रह्मचरियं चरामि, अत्थि च मे धम्मेसु विचिकिच्छा''' ति ।

३. "एवं हेतं, भिक्खु, होति इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारस्स, भोजने अमत्तञ्ञुनो, जागरियं अननुयुत्तस्स, अविपस्सकस्स कुसलानं धम्मानं, पुब्बरत्तापररत्तं बोधिपक्खियानं धम्मानं भावनानुयोगं अननुयुत्तस्स विहरतो, यं मधुरकजातो चेव कायो होति, दिसा चस्स न पक्खायन्ति, धम्मा च तं नप्पटिभन्ति, थीनमिद्धं चस्स चित्तं परियादाय तिट्ठति, अनभिरतो च ब्रह्मचरियं चरति, होति चस्स धम्मेसु विचिकिच्छा । तस्मातिह ते, भिक्खु, एवं सिक्खितब्बं – 'इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो भविस्सामि, भोजने मत्तञ्ञू, जागरियं अनुयुत्तो, विपस्सको कुसलानं धम्मानं, पुब्बरत्तापररत्तं बोधिपक्खियानं धम्मानं भावनानुयोगं अनुयुत्तो विहरिस्सामी' ति । एवं हि ते, भिक्खु, सिक्खितब्बं'' ति । R.70 B.62

४. अथ खो सो भिक्खु भगवता[3] इमिना ओवादेन ओवदितो उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि । अथ खो सो भिक्खु एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो नचिरस्सेव – यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति, तदनुत्तरं – ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहासि । "खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया'' ति अब्भञ्ञासि । अञ्ञतरो पन[4] सो भिक्खु अरहतं अहोसि ।

५. अथ खो सो भिक्खु अरहत्तं[5] पत्तो[5] येन सको उपज्झायो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा सकं उपज्झायं एतदवोच – "एतरहि मे,

१. मं – म० । २. मे – म० । ३. भगवतो – रो० । ४. च पन – स्या०, रो० । ५-५. अरहत्तप्पत्तो – स्या०, रो० ।

भन्ते, न चेव[1] मधुरकजातो कायो, दिसा च मे पक्खायन्ति, धम्मा च
मं पटिभन्ति, थीनमिद्धं च मे चित्तं न परियादाय तिट्ठति, अभिरतो च
ब्रह्मचरियं चरामि, नत्थि च मे धम्मेसु विचिकिच्छा" ति । अथ खो
सो भिक्खु तं सद्धिविहारिकं भिक्खुं आदाय येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
R.71 उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच – "अयं, भन्ते, भिक्खु एव-
माह – 'एतरहि मे, भन्ते, न चेव मधुरकजातो कायो, दिसा च मे पक्खा-
यन्ति, धम्मा च मं पटिभन्ति, थीनमिद्धं च मे चित्तं न परियादाय तिट्ठति,
अभिरतो च ब्रह्मचरियं चरामि, नत्थि च मे धम्मेसु विचिकिच्छा'" ति ।

६. "एवं हेतं, भिक्खु, होति इन्द्रियेसु गुत्तद्वारस्स, भोजने
मत्तञ्ञुनो, जागरियं अनुयुत्तस्स, विपस्सकस्स कुसलानं धम्मानं,
पुब्बरत्तापररत्तं बोधिपक्खियानं धम्मानं भावनानुयोगं अनुयुत्तस्स विह-
रतो, यं न चेव मधुरकजातो कायो होति, दिसा चस्स पक्खायन्ति, धम्मा
B. 63 च तं पटिभन्ति, थीनमिद्धं चस्स चित्तं न परियादाय तिट्ठति, अभिरतो
च ब्रह्मचरियं चरति, न चस्स होति धम्मेसु विचिकिच्छा । तस्मातिह
वो, भिक्खवे, एवं सिक्खितब्बं – 'इन्द्रियेसु गुत्तद्वारा भविस्साम, भोजने
मत्तञ्ञुनो, जागरियं अनुयुत्ता, विपस्सका कुसलानं धम्मानं, पुब्बरत्ता-
पररत्तं बोधिपक्खियानं[2] धम्मानं भावनानुयोगं अनुयुत्ता विहरिस्सामा'
ति । एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं" ति ।

---

७. ठानसुत्तं

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, ठानानि अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बानि इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा पब्बजितेन वा । कतमानि पञ्च ? 'जराधम्मोम्हि, जरं अनतीतो' ति अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा पब्बजितेन वा । 'ब्याधिधम्मोम्हि, ब्याधिं अनतीतो' ति अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा पब्बजितेन वा । 'मरणधम्मोम्हि, मरणं अनतीतो' ति अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा पब्बजितेन वा । 'सब्बेहि मे पियेहि मनापेहि नानाभावो विनाभावो' ति अभिण्हं पच्च-

---

१. स्वेव – सी० । २. बोधिपक्खियानं – स्या०, रो० ।

वेक्खितब्बं इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा पब्बजितेन वा । R. 72
'कम्मस्सकोम्हि, कम्मदायादो कम्मयोनि कम्मबन्धु कम्मपटिसरणो । यं कम्मं करिस्सामि – कल्याणं वा पापकं वा – तस्स दायादो भविस्सामी' ति अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा पब्बजितेन वा ।

२. "किञ्च[1], भिक्खवे, अत्थवसं पटिच्च 'जराधम्मोम्हि, जरं अनतीतो' ति अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा पब्बजितेन वा ? अत्थि, भिक्खवे, सत्तानं योब्बने योब्बनमदो, येन मदेन मत्ता[2] कायेन दुच्चरितं चरन्ति, वाचाय दुच्चरितं चरन्ति, मनसा दुच्चरितं चरन्ति । तस्स तं ठानं अभिण्हं पच्चवेक्खतो यो योब्बने योब्बनमदो सो सब्बसो वा पहीयति तनु वा पन होति । इदं खो, भिक्खवे, अत्थवसं पटिच्च 'जराधम्मोम्हि, जरं अनतीतो' ति अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा पब्बजितेन वा ।

३. "किञ्च, भिक्खवे, अत्थवसं पटिच्च 'ब्याधिधम्मोम्हि, ब्याधिं अनतीतो' ति अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा पब्बजितेन वा ? अत्थि, भिक्खवे, सत्तानं आरोग्ये आरोग्यमदो, येन
मदेन मत्ता कायेन दुच्चरितं चरन्ति, वाचाय दुच्चरितं चरन्ति, मनसा B. 64
दुच्चरितं चरन्ति । तस्स तं ठानं अभिण्हं पच्चवेक्खतो यो आरोग्ये आरोग्यमदो सो सब्बसो वा पहीयति तनु वा पन होति । इदं खो, भिक्खवे, अत्थवसं पटिच्च 'ब्याधिधम्मोम्हि, ब्याधिं अनतीतो' ति अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा पब्बजितेन वा ।

४. "किञ्च, भिक्खवे, अत्थवसं पटिच्च 'मरणधम्मोम्हि, मरणं अनतीतो' ति अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा पब्बजितेन वा ? अत्थि, भिक्खवे, सत्तानं जीविते जीवितमदो, येन
मदेन मत्ता कायेन दुच्चरितं चरन्ति, वाचाय दुच्चरितं चरन्ति, मनसा R. 73
दुच्चरितं चरन्ति । तस्स तं ठानं अभिण्हं पच्चवेक्खतो यो जीविते जीवितमदो सो सब्बसो वा पहीयति तनु वा पन होति । इदं खो, भिक्खवे, अत्थवसं पटिच्च 'मरणधम्मोम्हि, मरणं अनतीतो' ति अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा पब्बजितेन वा ।

---

१. कथञ्च – रो० । २. सत्ता – स्या० ।

५. "किञ्च, भिक्खवे, अत्थवसं पटिच्च 'सब्बेहि मे पियेहि मनापेहि नानाभावो विनाभावो' ति अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा पब्बजितेन वा? अत्थि, भिक्खवे, सत्तानं पियेसु मनापेसु[1] यो[1] छन्दरागो येन रागेन रत्ता[2] कायेन दुच्चरितं चरन्ति, वाचाय दुच्चरितं चरन्ति, मनसा दुच्चरितं चरन्ति। तस्स तं ठानं अभिण्हं पच्चवेक्खतो यो पियेसु मनापेसु छन्दरागो सो सब्बसो वा पहीयति तनु वा पन होति। इदं खो, भिक्खवे, अत्थवसं पटिच्च 'सब्बेहि मे पियेहि मनापेहि नानाभावो विनाभावो' ति अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा पब्बजितेन वा।

६. "किञ्च, भिक्खवे, अत्थवसं पटिच्च 'कम्मस्सकोम्हि, कम्मदायादो कम्मयोनि कम्मबन्धु कम्मपटिसरणो, यं कम्मं करिस्सामि – कल्याणं वा पापकं वा – तस्स दायादो भविस्सामी' ति अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा पब्बजितेन वा? अत्थि भिक्खवे, सत्तानं कायदुच्चरितं वचीदुच्चरितं मनोदुच्चरितं। तस्स तं ठानं अभिण्हं पच्चवेक्खतो सब्बसो वा दुच्चरितं पहीयति तनु वा पन होति। इदं खो, भिक्खवे, अत्थवसं पटिच्च 'कम्मस्सकोम्हि, कम्मदायादो कम्मयोनि कम्मबन्धु कम्मपटिसरणो, यं कम्मं करिस्सामि –
B. 65 कल्याणं वा पापकं वा – तस्स दायादो भविस्सामी' ति अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं इत्थिया वा पुरिसेन वा गहट्ठेन वा पब्बजितेन वा।

७. "स[3] खो[3], सो, भिक्खवे, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति – 'न खो अहञ्ञेवेको[4] जराधम्मो जरं अनतीतो, अथ खो
R. 74 यावता सत्तानं आगति गति चुति उपपत्ति सब्बे सत्ता जराधम्मा जरं अनतीता' ति। तस्स तं ठानं अभिण्हं पच्चवेक्खतो मग्गो सञ्जायति। सो तं मग्गं आसेवति भावेति बहुलीकरोति। तस्स तं मग्गं आसेवतो भावयतो बहुलीकरोतो संयोजनानि सब्बसो पहीयन्ति अनुसया ब्यन्ती होन्ति।

८. ... न खो अहञ्ञेवेको ब्याधिधम्मो ब्याधिं अनतीतो, अथ खो यावता सत्तानं आगति गति चुति उपपत्ति सब्बे सत्ता ब्याधि-

१-१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। २. रत्ता – स्या०। ३-३. सचे – रो०। ४. अहमेवेको – रो०।

धम्मा ब्याधिं अनतीता ति । तस्स तं ठानं अभिण्हं पच्चवेक्खतो मग्गो सञ्जायति । सो तं मग्गं आसेवति भावेति बहुलीकरोति । तस्स तं मग्गं आसेवतो भावयतो बहुलीकरोतो संयोजनानि सब्बसो[1] पहीयन्ति, अनुसया ब्यन्तीहोन्ति ।

९. ... न खो अहञ्ञेवेको मरणधम्मो मरणं अनतीतो, अथ खो यावता सत्तानं आगति गति चुति उपपत्ति सब्बे सत्ता मरणधम्मा मरणं अनतीता ति । तस्स तं ठानं अभिण्हं पच्चवेक्खतो मग्गो सञ्जायति । सो तं मग्गं आसेवति भावेति बहुलीकरोति । तस्स तं मग्गं आसेवतो भावयतो बहुलीकरोतो संयोजनानि सब्बसो पहीयन्ति, अनुसया ब्यन्तीहोन्ति ।

१०. ... न खो मय्हेवेकस्स सब्बेहि पियेहि मनापेहि नानाभावो विनाभावो, अथ खो यावता सत्तानं आगति गति चुति उपपत्ति सब्बेसं सत्तानं पियेहि मनापेहि नानाभावो विनाभावो ति । तस्स तं ठानं अभिण्हं पच्चवेक्खतो मग्गो सञ्जायति । सो तं मग्गं आसेवति भावेति बहुलीकरोति । तस्स तं मग्गं आसेवतो भावयतो बहुलीकरोतो संयोजनानि सब्बसो पहीयन्ति, अनुसया ब्यन्तीहोन्ति ।

११. ... न खो अहञ्ञेवेको कम्मस्सको कम्मदायादो कम्म- B. 66
योनि कम्मबन्धु कम्मप्पटिसरणो, यं कम्मं करिस्सामि – कल्याणं वा पापकं वा – तस्स दायादो भविस्सामि; अथ खो यावता सत्तानं आगति गति चुति उपपत्ति सब्बे सत्ता कम्मस्सका कम्मदायादा कम्मयोनि कम्मबन्धु कम्मप्पटिसरणा, यं कम्मं करिस्सन्ति – कल्याणं वा पापकं
वा – तस्स दायादा भविस्सन्ती ति । तस्स तं ठानं अभिण्हं पच्चवेक्खतो R. 75
मग्गो सञ्जायति । सो तं मग्गं आसेवति भावेति बहुलीकरोति । तस्स तं मग्गं आसेवतो भावयतो बहुलीकरोतो संयोजनानि सब्बसो पहीयन्ति, अनुसया ब्यन्तीहोन्ती ति ।

"ब्याधिधम्मा जराधम्मा, अथो मरणधम्मिनो ।
यथा धम्मा तथा सत्ता[2], जिगुच्छन्ति पुथुज्जना ॥
"अहं चे तं जिगुच्छेय्यं, एवं धम्मेसु पाणिसु ।
न[3] मेतं[3] पतिरूपस्स[4], मम एवं विहारिनो ॥

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. सत्ता – स्या० । ३–३. तमेत – रो० । ४. पटिरूपस्स – स्या०, रो० ।

"सोहं एवं विहरन्तो, ञत्वा धम्मं निरुपधिं ।
आरोग्ये योब्बनस्मिं च, जीवितस्मिं च ये[1] मदा[1] ॥
"सब्बे मदे अभिभोस्मि, नेक्खम्मं दट्ठु खेमतो ।
तस्स मे अहु उस्साहो, निब्बानं अभिपस्सतो ॥
"नाहं भब्बो एतरहि, कामानि पटिसेवितुं ।
अनिवत्ति भविस्सामि, ब्रह्मचरियपरायणो[2]" ति ॥

---

८. लिच्छविकुमारकसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागारसालायं । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय वेसालिं पिण्डाय पाविसि । वेसालियं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो महावनं अज्झोगाहेत्वा अञ्ञतरस्मिं रुक्खमूले दिवाविहारं निसीदि ।

२. तेन खो पन समयेन सम्बहुला लिच्छविकुमारका सज्जानि
धनूनि[3] आदाय कुक्कुरसङ्घपरिवुता महावने अनुचङ्कममाना अनुविचर-
B. 67 माना अद्दसंसु भगवन्तं अञ्ञतरस्मिं रुक्खमूले निसिन्नं; दिस्वान[4]
सज्जानि धनूनि निक्खिपित्वा कुक्कुरसङ्घं एकमन्तं उय्योजेत्वा येन
R. 76 भगवा तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा तुण्हीभूता
तुण्हीभूता पञ्जलिका भगवन्तं पयिरुपासन्ति ।

३. तेन खो पन समयेन महानामो लिच्छवि[5] महावने जङ्घाविहारं[6] अनुचङ्कममानो[7] अद्दस ते लिच्छविकुमारके तुण्हीभूते तुण्हीभूते पञ्जलिके भगवन्तं पयिरुपासन्ते; दिस्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो महानामो लिच्छवि उदानं उदानेसि – 'भविस्सन्ति वज्जी, भविस्सन्ति वज्जी'" ति !

४. "किं पन त्वं, महानाम, एवं वदेसि – 'भविस्सन्ति वज्जी, भविस्सन्ति वज्जी'" ति ?

१–१. यो मदो – स्या०, रो० । २. ब्रह्मचेरपरायनो – स्या०; ब्रह्मचरियपरायनो – रो० । ३. धनुकानि – रो० । ४. दिस्वा – स्या०, रो० । ५. लिच्छवी – स्या० । ६. जंघविहारं – स्या०, रो० । ७. अनुविचरमानो – स्या०, रो० ।

"इमे, भन्ते, लिच्छविकुमारका चण्डा फरुसा अपानुभा[1]। यानि पि तानि कुलेसु पहेणकानि[2] पहीयन्ति, उच्छू ति वा बदरा ति वा पूवा ति वा मोदका ति वा सङ्कुलिका[3] ति वा, तानि विलुम्पित्वा विलुम्पित्वा खादन्ति; कुलित्थीनं पि कुलकुमारीनं पि पच्छालियं खिपन्ति। ते दानिमे तुण्हीभूता तुण्हीभूता पञ्जलिका भगवन्तं पयिरुपासन्ती" ति।

५. "यस्स कस्सचि, महानाम, कुलपुत्तस्स पञ्च धम्मा संविज्जन्ति – यदि वा रञ्ञो खत्तियस्स मुद्धाभिसित्तस्स[4], यदि वा रट्ठिकस्स पेत्तनिकस्स, यदि वा सेनाय सेनापतिकस्स, यदि वा गामगामणिकस्स[5], यदि वा पूगगामणिकस्स, ये वा पन कुलेसु पच्चेकाधिपच्चं कारेन्ति, वुद्धियेव पाटिकङ्खा, नो परिहानि।

६. "कतमे पञ्च ? इध, महानाम, कुलपुत्तो उट्ठानविरियाधिगतेहि[6] भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावक्खित्तेहि धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि मातापितरो सक्करोति गरुं[7] करोति मानेति पूजेति। तमेनं R. 77 मातापितरो सक्कता गरुकता मानिता पूजिता कल्याणेन मनसा अनुकम्पन्ति – 'चिरं जीव, दीघमायुं पालेही' ति। मातापितानुकम्पितस्स, महानाम, कुलपुत्तस्स वुद्धियेव पाटिकङ्खा, नो परिहानि।

७. "पुन च परं, महानाम, कुलपुत्तो उट्ठानविरियाधिगतेहि B. 68 भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावक्खित्तेहि धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि पुत्तदारदासकम्मकरपोरिसे सक्करोति गरुं करोति मानेति पूजेति। तमेनं पुत्तदारदासकम्मकरपोरिसा सक्कता गरुकता मानिता पूजिता कल्याणेन मनसा अनुकम्पन्ति – 'चिरं जीव, दीघमायुं पालेही' ति। पुत्तदारदासकम्मकरपोरिसानुकम्पितस्स, महानाम, कुलपुत्तस्स वुद्धियेव पाटिकङ्खा, नो परिहानि।

८. "पुन च परं, महानाम, कुलपुत्तो उट्ठानविरियाधिगतेहि भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावक्खित्तेहि धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि खेत्तकम्मन्तसामन्तसब्योहारे[8] सक्करोति गरुं करोति मानेति पूजेति। तमेनं खेत्तकम्मन्तसामन्तसब्योहारा सक्कता गरुकता मानिता पूजिता

१. अपजहा ति – सी०; अपाटुभा – स्या०; अपजहा – रो०। २. पहीनकानि – सी०; पहीणकानि – स्या०; पहिणकानि – रो०। ३. सक्खलिका – सी०; सक्खलका – रो०। ४ मुद्धावसित्तस्स – सी०। ५. गामगामिकस्स – स्या०। ६. उट्ठानवीरियाधिगतेहि – म०। ७. गरु – स्या०, रो०। ८. ०सवोहारे – सी०, रो०।

कल्याणेन मनसा अनुकम्पन्ति – 'चिरं जीव, दीघमायुं पालेही' ति । खेत्तकम्मन्तसामन्तसब्योहारानुकम्पितस्स, महानाम, कुलपुत्तस्स वुड्ढियेव पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

९. "पुन च परं, महानाम, कुलपुत्तो उट्ठानविरियाधिगतेहि भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावक्खित्तेहि धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि यावता[1] बलिपटिग्गाहिका देवता सक्करोति[2] गरुं करोति मानेति पूजेति । तमेनं बलिपटिग्गाहिका देवता सक्कता गरुकता मानिता पूजिता कल्याणेन मनसा अनुकम्पन्ति – 'चिरं जीव, दीघमायुं पालेही' ति । देवतानुकम्पितस्स, महानाम, कुलपुत्तस्स वुड्ढियेव पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

१०. "पुन च परं, महानाम, कुलपुत्तो उट्ठानविरियाधिगतेहि भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावक्खित्तेहि धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि समणब्राह्मणे सक्करोति गरुं करोति मानेति पूजेति । तमेनं समणब्राह्मणा सक्कता गरुकता मानिता पूजिता कल्याणेन मनसा अनुकम्पन्ति –
R.78 'चिरं जीव, दीघमायुं पालेही' ति । समणब्राह्मणानुकम्पितस्स, महानाम, कुलपुत्तस्स वुड्ढियेव पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

११. "यस्स कस्सचि, महानाम, कुलपुत्तस्स इमे पञ्च धम्मा संविज्जन्ति – यदि वा रञ्ञो खत्तियस्स मुद्धाभिसित्तस्स, यदि वा
B 69 रट्ठिकस्स पेत्तनिकस्स, यदि वा सेनाय सेनापतिकस्स, यदि वा गामगामणिकस्स, यदि वा पूगगामणिकस्स, ये वा पन कुलेसु पच्चेकाधिपच्चं कारेन्ति, वुड्ढियेव पाटिकङ्खा, नो परिहानी ति ।

"मातापितुकिच्चकरो, पुत्तदारहितो सदा ।
अन्तोजनस्स अत्थाय, ये चस्स अनुजीविनो ।।
"उभिन्नं चेव अत्थाय, वदञ्ञू होति सीलवा ।
ञातीनं पुब्बपेतानं, दिट्ठे धम्मे च जीवतं[3] ।।
"समणानं ब्राह्मणानं, देवतानं च पण्डितो ।
वित्तिसञ्जननो होति, धम्मेन घरमावसं ।।
"सो करित्वान कल्याणं, पुज्जो होति पसंसियो ।
इधेव नं पसंसन्ति, पेच्च सग्गे पमोदती" ति ।।

---

१. याव – स्या०, रो० । २. तं सक्करोति – स्या०, रो० । ३. जीविनं – सी०; जीवितं – स्या०, रो० ।

९. पठमवुड्ढपब्बजितसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो दुल्लभो वुड्ढपब्बजितो। कतमेहि पञ्चहि? दुल्लभो, भिक्खवे, वुड्ढपब्बजितो निपुणो, दुल्लभो आकप्पसम्पन्नो, दुल्लभो बहुस्सुतो, दुल्लभो धम्मकथिको, दुल्लभो विनयधरो। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो दुल्लभो वुड्ढपब्बजितो" ति।

---

१०. दुतियवुड्ढपब्बजितसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो दुल्लभो वुड्ढपब्बजितो। कतमेहि पञ्चहि? दुल्लभो, भिक्खवे, वुड्ढपब्बजितो सुवचो, दुल्लभो सुग्गहितग्गाही, दुल्लभो पदक्खिणग्गाही, दुल्लभो धम्म- R. 79
कथिको, दुल्लभो विनयधरो। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो दुल्लभो वुड्ढपब्बजितो" ति।

नीवरणवग्गो छट्ठो।

तस्सुद्दानं

आवरणं रासि अङ्गानि, समयं[1] मातुपुत्तिका।
उपज्झा[2]ठाना लिच्छवि[3], कुमारा[2] अपरा[3] दुवे ति॥

---

७. सञ्ञावग्गो

१. पठमसञ्ञासुत्तं

१. "पञ्चिमा, भिक्खवे, सञ्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला B. 70
होन्ति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना। कतमा पञ्च? असुभसञ्ञा[4], मरणसञ्ञा, आदीनवसञ्ञा[5], आहारे पटिकूलसञ्ञा[6], सब्बलोके अनभिरतिसञ्ञा[7] – इमा खो, भिक्खवे, पञ्च सञ्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना" ति।

---

१. समयं च – रो०। २-२. उपज्झाट्ठानकुमारा – स्या०; उपज्झाट्ठाना कुमारा – रो०। ३-३. लिच्छवी अपरे – स्या०, रो०। ४. अनिच्चसञ्ञा अनत्तसञ्ञा – स्या०। ५. स्या० पोत्थके नत्थि। ६. पटिक्कूलसञ्ञा – स्या०, रो०। ७. अनभिरतसञ्ञा – सी०, स्या०, रो०।

२. दुतियसञ्ञासुत्तं

१. "पञ्चिमा, भिक्खवे, सञ्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना । कतमा पञ्च ? अनिच्चसञ्ञा, अनत्तसञ्ञा, मरणसञ्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ञा,
R.80 सब्बलोके अनभिरतिसञ्ञा – इमा खो, भिक्खवे, पञ्च सञ्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना" ति ।

---

३. पठमवड्ढिसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, वड्ढीहि वड्ढमानो अरियसावको अरियाय वड्ढिया वड्ढति, सारादायी च होति वरादायी च कायस्स । कतमाहि पञ्चहि ? सद्धाय वड्ढति, सीलेन वड्ढति, सुतेन वड्ढति, चागेन वड्ढति, पञ्ञाय वड्ढति – इमाहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि वड्ढीहि वड्ढमानो अरियसावको अरियाय वड्ढिया वड्ढति, सारादायी च होति वरादायी च कायस्सा ति ।

"सद्धाय सीलेन च यो[1] पवड्ढति[1],
पञ्ञाय चागेन सुतेन चूभयं ।
सो तादिसो सप्पुरिसो विचक्खणो,
आदीयती सारमिधेव अत्तनो" ति ।

---

४. दुतियवड्ढिसुत्तं

B.71 १. "पञ्चहि, भिक्खवे, वड्ढीहि वड्ढमाना अरियसाविका अरियाय वड्ढिया वड्ढति, सारादायिनी च होति वरादायिनी च कायस्स । कतमाहि पञ्चहि ? सद्धाय वड्ढति, सीलेन वड्ढति, सुतेन वड्ढति, चागेन वड्ढति, पञ्ञाय वड्ढति – इमाहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि वड्ढीहि वड्ढमाना अरियसाविका अरियाय वड्ढिया वड्ढति, सारादायिनी च होति वरादायिनी च कायस्सा ति ।

"सद्धाय सीलेन च या[2] पवड्ढति[2],
पञ्ञाय चागेन सुतेन चूभयं ।
सा तादिसी सीलवती उपासिका,
आदीयती सारमिधेव अत्तनो" ति ॥

१–१. योध वड्ढति – सी० । २–२. याध वड्ढति – सी० .

३. "'ये खो पन ते अन्तरायिका धम्मा वुत्ता ते पटिसेवतो नालं अन्तरायाया' ति तत्र वत मं समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मिं सहधम्मेन पटिचोदेस्सती ति निमित्तमेतं, भिक्खवे, न समनुपस्सामि। एतमहं, भिक्खवे, निमित्तं असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभयप्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि।

४. "'यस्स खो पन ते अत्थाय धम्मो देसितो सो न निय्याति तक्करस्स सम्मा दुक्खक्खयाया' ति तत्र वत मं समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मिं सहधम्मेन पटिचोदेस्सती ति निमित्तमेतं, भिक्खवे, न समनुपस्सामि। एतमहं, भिक्खवे, निमित्तं असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभयप्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि। इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि तथागतस्स वेसारज्जानि, येहि वेसारज्जेहि समन्नागतो तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेती ति।

"ये केचिमे वादपथा पुथुस्सिता. B. 316
यंनिस्सिता समणब्राह्मणा च।
तथागतं पत्वा न ते भवन्ति,
विसारदं वादपथातिवत्तं[1]॥
"यो धम्मचक्कं अभिभुय्य केवली[2],
पवत्तयी सब्बभूतानुकम्पी।
तं तादिसं देवमनुस्ससेट्ठं,
सत्ता नमस्सन्ति भवस्स पारगुं" ति॥

---

९. तण्हुप्पादसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, तण्हुप्पादा यत्थ भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति। कतमे चत्तारो? चीवरहेतु वा, भिक्खवे, भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति; पिण्डपातहेतु वा, भिक्खवे, भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति; सेनासनहेतु वा, भिक्खवे, भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति; इतिभवाभवहेतु वा, भिक्खवे, भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति। इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो तण्हुप्पादा यत्थ भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जती ति। R. 10

१. वादपथातिवत्तिनं – सी०; वादपथाति वुत्तं – रो०। २. केवलि – सी०, स्या०, रो०।

५. साकच्छसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं- R. 81
साकच्छो सब्रह्मचारीनं । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अत्तना च सीलसम्पन्नो होति, सीलसम्पदाय कथाय च आगतं पञ्हं ब्याकत्ता होति; अत्तना च समाधिसम्पन्नो होति, समाधिसम्पदाय[1] कथाय[1] च आगतं पञ्हं ब्याकत्ता होति; अत्तना च पञ्ञासम्पन्नो होति, पञ्ञासम्पदाय कथाय च आगतं पञ्हं ब्याकत्ता होति; अत्तना च विमुत्तिसम्पन्नो होति, विमुत्तिसम्पदाय कथाय च आगतं पञ्हं ब्याकत्ता होति; अत्तना च विमुत्तिञाणदस्सनसम्पन्नो होति, विमुत्तिञाणदस्सन-सम्पदाय कथाय च आगतं पञ्हं ब्याकत्ता होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलंसाकच्छो सब्रह्मचारीनं" ति ।

---

६. साजीवसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलंसाजीवो सब्रह्मचारीनं । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अत्तना च सीलसम्पन्नो होति, सीलसम्पदाय कथाय च कतं पञ्हं ब्याकत्ता होति;
अत्तना च समाधिसम्पन्नो होति, समाधिसम्पदाय कथाय च कतं पञ्हं B. 72
ब्याकत्ता होति; अत्तना च पञ्ञासम्पन्नो होति, पञ्ञासम्पदाय कथाय च कतं पञ्हं ब्याकत्ता होति; अत्तना च विमुत्तिसम्पन्नो होति, विमुत्ति-सम्पदाय कथाय च कतं पञ्हं ब्याकत्ता होति; अत्तना च विमुत्तिञाण-दस्सनसम्पन्नो होति, विमुत्तिञाणदस्सनसम्पदाय कथाय च कतं पञ्हं ब्याकत्ता होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलंसाजीवो सब्रह्मचारीनं" ति ।

---

७. पठमइद्धिपादसुत्तं

१. "यो हि कोचि, भिक्खवे, भिक्खु वा भिक्खुनी वा पञ्च धम्मे भावेति, पञ्च धम्मे बहुलीकरोति, तस्स द्विन्नं फलानं अञ्ञतरं फलं
पाटिकङ्खं – दिट्ठेव धम्मे अञ्ञा, सति वा उपादिसेसे अनागामिता । R. 82

२. "कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु छन्दसमाधिपधान-सङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति, विरियसमाधि ... चित्तसमाधि ...

१-१. समाधिसम्पदाकथाय – स्या०, रो० ।

वीमंसासमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति, उस्सोळ्हिञ्ञेव[1] पञ्चमिं[1]। यो हि कोचि, भिक्खवे, भिक्खु वा भिक्खुनी वा इमे पञ्च धम्मे भावेति, इमे पञ्च धम्मे बहुलीकरोति, तस्स द्विन्नं फलानं अञ्ञतरं फलं पाटिकङ्खं – दिट्ठेव धम्मे अञ्ञा, सति वा उपादिसेसे अनागामिता" ति।

---

८. दुतियइद्धिपादसुत्तं

१. "पुब्बेवाहं[2], भिक्खवे, सम्बोधा अनभिसम्बुद्धो बोधिसत्तो व समानो पञ्च धम्मे भावेसिं, पञ्च धम्मे बहुलिमकासिं[3]। कतमे पञ्च? छन्दसमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेसिं, विरियसमाधि ... चित्तसमाधि ... वीमंसासमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेसिं, उस्सोळ्हिञ्ञेव पञ्चमिं। सो खो अहं, भिक्खवे, इमेसं उस्सोळ्हिपञ्चमानं धम्मानं भावितत्ता बहुलीकतत्ता यस्स यस्स अभिञ्ञासच्छिकरणीयस्स धम्मस्स चित्तं अभिनिन्नामेसिं अभिञ्ञासच्छिकिरियाय, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणिं सति सति आयतने।

B. 73 २. "सो सचे आकङ्खिं – 'अनेकविहितं इद्धिविधं पच्चनुभवेय्यं ...पे०... याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेय्यं' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणिं सति सति आयतने।

R. 83 ३. "सो सचे आकङ्खिं ... पे० ... 'आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणिं सति सति आयतने" ति।

---

९. निब्बिदासुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा भाविता बहुलीकता एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्ञाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तन्ति।

२. "कतमे पञ्च? इध, भिक्खवे, भिक्खु असुभानुपस्सी काये विहरति, आहारे पटिकूलसञ्ञी[4], सब्बलोके अनभिरतिसञ्ञी[5],

---

१–१. उस्सोळ्हियेव पञ्चमी – सी०। २. पुब्बाहं – रो०। ३. बहुलीकासिं – सी०। ४. पटिक्कूलसञ्ञी – स्या०, रो०। ५. अनभिरतसञ्ञी – सी०, स्या०, रो०।

सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी, मरणसञ्ञा खो पनस्स अज्झत्तं सूपट्ठिता होति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा भाविता बहुलीकता एकन्त-निब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्ञाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तन्ती" ति।

---

१०. आसवक्खयसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा भाविता बहुलीकता आसवानं खयाय संवत्तन्ति। कतमे पञ्च? इध, भिक्खवे, भिक्खु असुभानुपस्सी काये विहरति, आहारे पटिकूलसञ्ञी, सब्बलोके अनभिरतिसञ्ञी, सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी, मरणसञ्ञा खो पनस्स अज्झत्तं सूपट्ठिता होति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा भाविता बहुलीकता आसवानं खयाय संवत्तन्ती" ति।

सञ्ञावग्गो सत्तमो।

तस्सुद्दानं

द्वे च सञ्ञा द्वे वड्ढी च, साकच्छेन च साजीवं।
इद्धिपादा च द्वे वुत्ता, निब्बिदा चासवक्खया ति॥

---

८. योधाजीववग्गो

१. पठमचेतोविमुत्तिफलसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा भाविता बहुलीकता चेतो- B. 74, R.84
विमुत्तिफला च होन्ति चेतोविमुत्तिफलानिसंसा च, पञ्ञाविमुत्तिफला च होन्ति पञ्ञाविमुत्तिफलानिसंसा च।

"कतमे पञ्च? इध, भिक्खवे, भिक्खु असुभानुपस्सी काये विहरति, आहारे पटिकूलसञ्ञी, सब्बलोके अनभिरतिसञ्ञी, सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी, मरणसञ्ञा खो पनस्स अज्झत्तं सूपट्ठिता होति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा भाविता बहुलीकता चेतोविमुत्तिफला च होन्ति चेतोविमुत्तिफलानिसंसा च, पञ्ञाविमुत्ति-फला च होन्ति पञ्ञाविमुत्तिफलानिसंसा च। यतो खो, भिक्खवे,

भिक्खु चेतोविमुत्तो च होति पञ्ञाविमुत्तो च होति[1] – अयं वुच्चति, भिक्खवे, 'भिक्खु उक्खित्तपलिघो इति पि, सङ्किण्णपरिखो[2] इति पि, अब्बुळ्हेसिको इति पि, निरग्गळो इति पि, अरियो पन्नद्धजो पन्नभारो विसंयुत्तो इति पि' ।

२. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु उक्खित्तपलिघो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो अविज्जा पहीना होति उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयतिं अनुप्पादधम्मा । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु उक्खित्तपलिघो होति ।

३. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सङ्किण्णपरिखो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो पोनोब्भविको[3] जातिसंसारो पहीनो होति उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्कतो आयतिं अनुप्पादधम्मो । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु सङ्किण्णपरिखो होति ।

R.85 ४. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अब्बुळ्हेसिको होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो तण्हा पहीना होति उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयतिं अनुप्पादधम्मा । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु अब्बुळ्हेसिको होति ।

B.75 ५. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु निरग्गळो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि पहीनानि होन्ति उच्छिन्नमूलानि तालावत्थुकतानि अनभावङ्कतानि आयतिं अनुप्पादधम्मानि । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु निरग्गळो होति ।

६. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अरियो पन्नद्धजो पन्नभारो विसंयुत्तो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो अस्मिमानो पहीनो होति उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्कतो आयतिं अनुप्पादधम्मो । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु अरियो पन्नद्धजो पन्नभारो विसंयुत्तो होती" ति ।

---

२. दुतियचेतोविमुत्तिफलसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा भाविता बहुलीकता चेतोविमुत्तिफला च होन्ति चेतोविमुत्तिफलानिसंसा च, पञ्ञाविमुत्तिफला च होन्ति

---

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. सकिण्णपरिक्खो – स्या० । ३. पोनोभविको – सी० ।

पञ्ञाविमुत्तिफलानिसंसा च। कतमे पञ्च ? अनिच्चसञ्ञा, अनिच्चे दुक्खसञ्ञा, दुक्खे अनत्तसञ्ञा, पहानसञ्ञा, विरागसञ्ञा – इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा भाविता बहुलीकता चेतोविमुत्तिफला च होन्ति चेतोविमुत्तिफलानिसंसा च, पञ्ञाविमुत्तिफला च होन्ति पञ्ञाविमुत्तिफलानिसंसा च। यतो खो, भिक्खवे, भिक्खु चेतोविमुत्तो च होति पञ्ञाविमुत्तो च – अयं वुच्चति, भिक्खवे, 'भिक्खु उक्खित्तपलिघो इति पि, सङ्किण्णपरिखो इति पि, अब्बुळ्हेसिको इति पि, निरग्गळो इति पि, अरियो पन्नद्धजो पन्नभारो विसंयुत्तो इति पि'।

२. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु उक्खित्तपलिघो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो अविज्जा पहीना होति उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयतिं अनुप्पादधम्मा। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु उक्खित्तपलिघो होति।

३. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सङ्किण्णपरिखो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो पोनोब्भविको जातिसंसारो पहीनो होति उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्कतो आयतिं अनुप्पादधम्मो। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु सङ्किण्णपरिखो होति। R. 86

४. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अब्बुळ्हेसिको होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो तण्हा पहीना होति उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयतिं अनुप्पादधम्मा। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु अब्बुळ्हेसिको होति। B. 76

५. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु निरग्गळो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि पहीनानि होन्ति उच्छिन्नमूलानि तालावत्थुकतानि अनभावङ्कतानि आयतिं अनुप्पादधम्मानि। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु निरग्गळो होति।

६. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अरियो पन्नद्धजो पन्नभारो विसंयुत्तो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो अस्मिमानो पहीनो होति उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्कतो आयतिं अनुप्पादधम्मो। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु अरियो पन्नद्धजो पन्नभारो विसंयुत्तो होती" ति।

---

३. पठमधम्मविहारीसुत्तं

१. अथ खो अञ्ञतरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच – "'धम्मविहारी धम्मविहारी' ति, भन्ते, वुच्चति। कित्तावता नु खो, भन्ते, भिक्खु धम्मविहारी होती" ति ?

२. "इध, भिक्खु, भिक्खु[1] धम्मं परियापुणाति – सुत्तं, गेय्यं, वेय्याकरणं, गाथं, उदानं, इतिवुत्तकं, जातकं, अब्भुतधम्मं, वेदल्लं। सो ताय धम्मपरियत्तिया दिवसं अतिनामेति, रिञ्चति पटिसल्लानं, नानुयुञ्जति अज्झत्तं चेतोसमथं। अयं वुच्चति, भिक्खु – 'भिक्खु परियत्तिबहुलो, नो धम्मविहारी'।

R. 87 ३. "पुन च परं, भिक्खु, भिक्खु यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन परेसं देसेति। सो ताय धम्मपञ्ञत्तिया दिवसं अतिनामेति, रिञ्चति पटिसल्लानं, नानुयुञ्जति अज्झत्तं चेतोसमथं। अयं वुच्चति, भिक्खु – 'भिक्खु पञ्ञत्तिबहुलो, नो धम्मविहारी'।

४. "पुन च परं, भिक्खु, भिक्खु यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन सज्झायं करोति। सो तेन सज्झायेन दिवसं अतिनामेति, रिञ्चति पटिसल्लानं, नानुयुञ्जति अज्झत्तं चेतोसमथं। अयं वुच्चति, भिक्खु – 'भिक्खु सज्झायबहुलो, नो धम्मविहारी'।

B. 77 ५. "पुन च परं, भिक्खु, भिक्खु यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्केति अनुविचारेति मनसानुपेक्खति। सो तेहि धम्मवितक्केहि दिवसं अतिनामेति, रिञ्चति पटिसल्लानं, नानुयुञ्जति अज्झत्तं चेतोसमथं। अयं वुच्चति, भिक्खु – 'भिक्खु वितक्कबहुलो, नो धम्मविहारी'।

६. "इध, भिक्खु, भिक्खु धम्मं परियापुणाति – सुत्तं, गेय्यं, वेय्याकरणं, गाथं, उदानं, इतिवुत्तकं, जातकं, अब्भुतधम्मं, वेदल्लं। सो ताय धम्मपरियत्तिया न दिवसं अतिनामेति, नापि रिञ्चति पटिसल्लानं, अनुयुञ्जति अज्झत्तं चेतोसमथं। एवं खो, भिक्खु, भिक्खु धम्मविहारी होति।

---

१. स्या० पोत्थके नत्थि।

चस्स पञ्ञाय अत्थं पजानाति । एवं खो, भिक्खु, भिक्खु धम्मविहारी होति ।

R.89 ७. "इति खो, भिक्खु, देसितो मया परियत्तिबहुलो, देसितो पञ्ञत्तिबहुलो, देसितो सज्झायबहुलो, देसितो वितक्कबहुलो, देसितो धम्मविहारी । यं खो, भिक्खु, सत्थारा करणीयं सावकानं हितेसिना अनुकम्पकेन अनुकम्पं उपादाय, कतं वो तं मया । एतानि, भिक्खु, रुक्खमूलानि, एतानि सुञ्ञागारानि । झायथ भिक्खु, मा पमादत्थ, मा पच्छा विप्पटिसारिनो अहुवत्थ । अयं वो अम्हाकं अनुसासनी" ति ।

---

५. पठमयोधाजीवसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, योधाजीवा सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, एकच्चो योधाजीवो रजग्गञ्ञेव दिस्वा संसीदति विसीदति न सन्थम्भति न सक्कोति सङ्गामं ओतरितुं । एवरूपो[1] पि[1], भिक्खवे, इधेकच्चो[2] योधाजीवो होति । अयं, भिक्खवे, पठमो योधाजीवो सन्तो संविज्जमानो लोकस्मिं ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो सहति रजग्गं; अपि च खो धजग्गञ्ञेव दिस्वा संसीदति विसीदति, न सन्थम्भति, न सक्कोति सङ्गामं ओतरितुं । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो होति । अयं, भिक्खवे, दुतियो योधाजीवो सन्तो संविज्जमानो लोकस्मिं ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो सहति रजग्गं सहति धजग्गं; अपि च खो उस्सारणञ्ञेव[3] सुत्वा संसीदति विसीदति,
B.79 न सन्थम्भति, न सक्कोति सङ्गामं ओतरितुं । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो होति । अयं, भिक्खवे, ततियो योधाजीवो सन्तो संविज्जमानो लोकस्मिं ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो सहति रजग्गं, सहति धजग्गं, सहति उस्सारणं[4]; अपि च खो सम्पहारे हञ्ञति[5] व्यापज्जति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो होति । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो योधाजीवो सन्तो संविज्जमानो लोकस्मिं ।

१-१. एवरूपो – सी० । २. एकच्चो – सी० । ३. उस्सादन येव – सी०, रो० । ४. उस्सादनं – रो० । ५. माहञ्ञति – सी० ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो सहति रजग्गं, सहति धजग्गं, सहति उस्सारणं, सहति सम्पहारं । सो तं सङ्गामं R.90 अभिविजिनित्वा विजितसङ्गामो तमेव सङ्गामसीसं अज्झावसति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो होति । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो योधाजीवो सन्तो संविज्जमानो लोकस्मिं । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च योधाजीवा सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं ।

६. “एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चिमे योधाजीवूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना भिक्खूसु । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु रजग्गञ्ञेव दिस्वा संसीदति विसीदति, न सन्थम्भति, न सक्कोति ब्रह्मचरियं सन्धारेतुं[1] । सिक्खादुब्बल्यं आविकत्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति । किमस्स रजग्गस्मिं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सुणाति – ‘अमुकस्मिं नाम गामे वा निगमे वा इत्थी वा कुमारी वा अभिरूपा दस्सनीया पासादिका परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागता’ ति । सो तं सुत्वा संसीदति विसीदति, न सन्थम्भति, न सक्कोति ब्रह्मचरियं सन्धारेतुं । सिक्खादुब्बल्यं आविकत्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति । इदमस्स रजग्गस्मिं ।

“सेय्यथापि सो, भिक्खवे, योधाजीवो रजग्गञ्ञेव दिस्वा संसीदति विसीदति, न सन्थम्भति, न सक्कोति सङ्गामं ओतरितुं; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो होति । अयं, भिक्खवे, पठमो योधाजीवूपमो पुग्गलो सन्तो संविज्जमानो भिक्खूसु ।

७. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सहति रजग्गं; अपि च खो धजग्गञ्ञेव दिस्वा संसीदति विसीदति, न सन्थम्भति, न सक्कोति ब्रह्मचरियं सन्धारेतुं । सिक्खादुब्बल्यं आविकत्वा सिक्खं पच्चक्खाय B.80 हीनायावत्तति । किमस्स धजग्गस्मिं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो सुणाति – ‘अमुकस्मिं नाम गामे वा निगमे वा इत्थी वा कुमारी वा अभिरूपा दस्सनीया पासादिका परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागता’ ति; अपि च खो सामं पस्सति इत्थिं वा कुमारिं वा अभिरूपं दस्सनीयं पासादिकं परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागतं । सो तं दिस्वा संसीदति

१. सन्तानेतुं – सी०, स्या०, रो० ।

R.91 विसीदति, न सन्थम्भति, न सक्कोति ब्रह्मचरियं सन्धारेतुं । सिक्खादुब्बल्यं आविकत्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति । इदमस्स धजग्गस्मिं ।

"सेय्यथापि सो, भिक्खवे, योधाजीवो सहति रजग्गं; अपि च खो धजग्गञ्ञेव दिस्वा संसीदति विसीदति, न सन्थम्भति, न सक्कोति सङ्गामं ओतरितुं; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो होति । अयं, भिक्खवे, दुतियो योधाजीवूपमो पुग्गलो सन्तो संविज्जमानो भिक्खूसु ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सहति रजग्गं, सहति धजग्गं; अपि च खो उस्सारणञ्ञेव[1] सुत्वा संसीदति विसीदति, न सन्थम्भति, न सक्कोति ब्रह्मचरियं सन्धारेतुं । सिक्खादुब्बल्यं आविकत्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति । किमस्स उस्सारणाय ? इध, भिक्खवे, भिक्खुं अरञ्ञगतं वा रुक्खमूलगतं वा सुञ्ञागारगतं वा मातुगामो उपसङ्कमित्वा उहसति[2] उल्लपति उज्जग्घति[3] उप्पण्डेति[4] । सो मातुगामेन उहसियमानो उल्लपियमानो उज्जग्घियमानो उप्पण्डियमानो संसीदति विसीदति, न सन्थम्भति, न सक्कोति ब्रह्मचरियं सन्धारेतुं । सिक्खादुब्बल्यं आविकत्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति । इदमस्स उस्सारणाय[5] ।

"सेय्यथापि सो, भिक्खवे, योधाजीवो सहति रजग्गं, सहति धजग्गं; अपि च खो उस्सारणञ्ञेव सुत्वा संसीदति विसीदति, न सन्थम्भति, न सक्कोति सङ्गामं ओतरितुं; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो होति । अयं, भिक्खवे, ततियो योधाजीवूपमो पुग्गलो सन्तो संविज्जमानो भिक्खूसु ।

९. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सहति रजग्गं, सहति धजग्गं, सहति उस्सारणं; अपि च खो सम्पहारे हञ्ञति ब्यापज्जति । किमस्स
B.81 सम्पहारस्मिं ? इध, भिक्खवे, भिक्खुं अरञ्ञगतं वा रुक्खमूलगतं
R.92 वा सुञ्ञागारगतं वा मातुगामो उपसङ्कमित्वा अभिनिसीदति

१. उस्सादनं मेव – सी०, रो० । २. ऊहसति – सी०, रो०; मोहसति – स्या० । ३. उज्जग्गेति – रो० । ४. उप्फण्डेति – स्या० । ५. उस्सादनाय – रो० ।

"तण्हादुतियो पुरिसो, दीघमद्धान संसरं ।
इत्थभावञ्ञथाभावं, संसारं नातिवत्तति ॥
"एवमादीनवं ञत्वा, तण्हं दुक्खस्स सम्भवं ।
वीततण्हो अनादानो, सतो भिक्खु परिब्बजे" ति ॥

---

१०. योगसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, योगा । कतमे चत्तारो ? कामयोगो, भवयोगो, दिट्ठियोगो, अविज्जायोगो । कतमो च, भिक्खवे, कामयोगो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो कामानं समुदयं च अत्थङ्गमं[1] च
B. 317 अस्सादं च आदीनवं च निस्सरणं च यथाभूतं नप्पजानाति । तस्स कामानं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं च निस्सरणं च यथाभूतं अप्पजानतो[2] यो कामेसु कामरागो कामनन्दी[3] कामस्नेहो काममुच्छा कामपिपासा कामपरिळाहो कामज्झोसानं कामतण्हा सानुसेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कामयोगो । इति कामयोगो ।

२. "भवयोगो च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो भवानं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं च निस्सरणं च यथाभूतं नप्पजानाति । तस्स भवानं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं च निस्सरणं च यथाभूतं अप्पजानतो यो भवेसु भवरागो भवनन्दी भवस्नेहो भवमुच्छा भवपिपासा भवपरिळाहो भवज्झोसानं भवतण्हा सानुसेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, भवयोगो । इति कामयोगो भवयोगो ।

३. "दिट्ठियोगो च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो दिट्ठीनं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं च निस्सरणं च यथाभूतं नप्पजानाति । तस्स दिट्ठीनं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं
R. 11 च आदीनवं च निस्सरणं च यथाभूतं अप्पजानतो यो दिट्ठीसु दिट्ठिरागो दिट्ठिनन्दी दिट्ठिस्नेहो दिट्ठिमुच्छा दिट्ठिपिपासा दिट्ठिपरिळाहो दिट्ठिज्झोसानं दिट्ठितण्हा सानुसेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, दिट्ठियोगो । इति कामयोगो भवयोगो दिट्ठियोगो ।

४. "अविज्जायोगो च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो छन्नं फस्सायतनानं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं च

---

१. अत्थगमं – सी०, रो० । २. नप्पजानतो – स्या० । ३. कामनन्दि – स्या० ।

अभिनिपज्जति अज्झोत्थरति । सो मातुगामेन अभिनिसीदियमानो अभिनिपज्जियमानो अज्झोत्थरियमानो सिक्खं अपच्चक्खाय[1] दुब्बल्यं अनाविकत्वा मेथुनं धम्मं पटिसेवति । इदमस्स सम्पहारस्मिं ।

"सेय्यथापि सो, भिक्खवे, योधाजीवो सहति रजग्गं, सहति धजग्गं, सहति उस्सारणं, अपि च खो सम्पहारे हञ्ञति ब्यापज्जति; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो होति । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो योधाजीवूपमो पुग्गलो सन्तो संविज्जमानो भिक्खूसु ।

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सहति रजग्गं, सहति धजग्गं, सहति उस्सारणं, सहति सम्पहारं, सो तं सङ्गामं अभिविजिनित्वा विजितसङ्गामो तमेव सङ्गामसीसं अज्झावसति । किमस्स सङ्गामविजयस्मिं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अरञ्ञगतं वा रुक्खमूलगतं वा सुञ्ञागारगतं वा मातुगामो उपसङ्कमित्वा अभिनिसीदति अभिनिपज्जति अज्झोत्थरति । सो मातुगामेन अभिनिसीदियमानो अभिनिपज्जियमानो अज्झोत्थरियमानो विनिवेठेत्वा विनिमोचेत्वा येन कामं पक्कमति । सो विवित्तं सेनासनं भजति अरञ्ञं रुक्खमूलं पब्बतं कन्दरं गिरिगुहं सुसानं वनपत्थं अब्भोकासं पलालपुञ्जं ।

"सो अरञ्ञगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्ञागारगतो वा निसीदति पल्लङ्कं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सतिं उपट्ठपेत्वा । सो अभिज्झं लोके पहाय विगताभिज्झेन चेतसा विहरति, अभिज्झाय चित्तं परिसोधेति; ब्यापादपदोसं पहाय अब्यापन्नचित्तो विहरति, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी ब्यापादपदोसा चित्तं परिसोधेति; थीनमिद्धं पहाय विगतथीनमिद्धो विहरति आलोकसञ्ञी सतो सम्पजानो, थीनमिद्धा चित्तं परिसोधेति; उद्धच्चकुक्कुच्चं पहाय अनुद्धतो विहरति अज्झत्तं वूपसन्तचित्तो, उद्धच्चकुक्कुच्चा चित्तं परिसोधेति; विचिकिच्छं पहाय तिण्णविचिकिच्छो विहरति अकथंकथी कुसलेसु R.93
धम्मेसु, विचिकिच्छाय चित्तं परिसोधेति । सो इमे पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपक्किलेसे पञ्ञाय दुब्बलीकरणे विविच्चेव कामेहि ...पे०... चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति ।

---

१. अप्पच्चक्खाय – स्या०, रो० ।

B. 82 "सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्किलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते आसवानं खयञाणाय चित्तं अभिनिन्नामेति। सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं पजानाति, 'अयं दुक्खसमुदयो' ति यथाभूतं पजानाति, 'अयं दुक्खनिरोधो' ति यथाभूतं पजानाति, 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति, 'इमे आसवा' ति यथाभूतं पजानाति, 'अयं आसवसमुदयो' ति यथाभूतं पजानाति, 'अयं आसवनिरोधो' ति यथाभूतं पजानाति, 'अयं आसवनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति। तस्स एवं जानतो एवं पस्सतो कामासवा पि चित्तं विमुच्चति, भवासवा पि चित्तं विमुच्चति, अविज्जासवा पि चित्तं विमुच्चति, विमुत्तस्मिं विमुत्तमिति ञाणं होति। 'खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया' ति पजानाति। इदमस्स सङ्गामविजयस्मिं।

"सेय्यथापि सो, भिक्खवे, योधाजीवो सहति रजग्गं, सहति धजग्गं, सहति उस्सारणं, सहति सम्पहारं, सो तं सङ्गामं अभिविजिनित्वा विजितसङ्गामो तमेव सङ्गामसीसं अज्झावसति; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि। एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो होति। अयं, भिक्खवे, पञ्चमो योधाजीवूपमो पुग्गलो सन्तो संविज्जमानो भिक्खूसु। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च योधाजीवूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना भिक्खूसू" ति।

---

६. दुतिययोधाजीवसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, योधाजीवा सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे पञ्च? इध, भिक्खवे, एकच्चो योधाजीवो असि-
R. 94 चम्मं गहेत्वा धनुकलापं सन्नय्हित्वा वियूळ्हं सङ्गामं ओतरति। सो तस्मिं सङ्गामे उस्सहति वायमति। तमेनं उस्सहन्तं वायमन्तं परे हनन्ति परियापादेन्ति। एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो होति। अयं, भिक्खवे, पठमो योधाजीवो सन्तो संविज्जमानो लोकस्मिं।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो असिचम्मं गहेत्वा धनुकलापं सन्नय्हित्वा वियूळ्हं सङ्गामं ओतरति। सो तस्मिं
83 सङ्गामे उस्सहति वायमति। तमेनं उस्सहन्तं वायमन्तं परे

उपलिक्खन्ति, तमेनं अपनेन्ति; अपनेत्वा ञातकानं नेन्ति। सो ञातकेहि नीयमानो अप्पत्वा व ञातके अन्तरामग्गे कालं करोति। एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो होति। अयं, भिक्खवे, दुतियो योधाजीवो सन्तो संविज्जमानो लोकस्मिं।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो असिचम्मं गहेत्वा धनुकलापं सन्नय्हित्वा वियूळ्हं सङ्गामं ओतरति। सो तस्मिं सङ्गामे उस्सहति वायमति। तमेनं उस्सहन्तं वायमन्तं परे उपलिक्खन्ति, तमेनं अपनेन्ति; अपनेत्वा ञातकानं नेन्ति। तमेनं ञातका उपट्ठहन्ति परिचरन्ति। सो ञातकेहि उपट्ठहियमानो परिचरियमानो तेनेव आबाधेन कालं करोति। एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो होति। अयं, भिक्खवे, ततियो योधाजीवो सन्तो संविज्जमानो लोकस्मिं।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो असिचम्मं गहेत्वा धनुकलापं सन्नय्हित्वा वियूळ्हं सङ्गामं ओतरति। सो तस्मिं सङ्गामे उस्सहति वायमति। तमेनं उस्सहन्तं वायमन्तं परे उपलिक्खन्ति, तमेनं अपनेन्ति; अपनेत्वा ञातकानं नेन्ति। तमेनं ञातका उपट्ठहन्ति परिचरन्ति। सो ञातकेहि उपट्ठहियमानो परिचरियमानो वुट्ठाति तम्हा आबाधा। एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो होति। अयं, भिक्खवे, चतुत्थो योधाजीवो सन्तो संविज्जमानो लोकस्मिं।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो असिचम्मं गहेत्वा धनुकलापं सन्नय्हित्वा वियूळ्हं सङ्गामं ओतरति। सो तं सङ्गामं अभिविजिनित्वा विजितसङ्गामो तमेव सङ्गामसीसं अज्झा- R.95
वसति। एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो योधाजीवो होति। अयं, भिक्खवे, पञ्चमो योधाजीवो सन्तो संविज्जमानो लोकस्मिं। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च योधाजीवा सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं।

६. "एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चिमे योधाजीवूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना भिक्खूसु। कतमे पञ्च? इध, भिक्खवे, भिक्खु अञ्ञतरं गामं वा निगमं वा उपनिस्साय विहरति। सो B.84
पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय तमेव गामं वा निगमं वा पिण्डाय पविसति अरक्खितेनेव कायेन अरक्खिताय वाचाय अरक्खितेन

चित्तेन अनुपट्ठिताय सतिया असंवुतेहि इन्द्रियेहि । सो तत्थ पस्सति मातुगामं दुन्निवत्थं वा दुप्पारुतं वा । तस्स तं[1] मातुगामं दिस्वा दुन्निवत्थं वा दुप्पारुतं वा रागो चित्तं अनुद्धंसेति । सो रागानुद्धंसितेन[2] चित्तेन सिक्खं अपच्चक्खाय दुब्बल्यं अनाविकत्वा मेथुनं धम्मं पटिसेवति ।

"सेय्यथापि सो, भिक्खवे, योधाजीवो असिचम्मं गहेत्वा धनुकलापं सन्नय्हित्वा वियूळ्हं सङ्गामं ओतरति, सो तस्मिं सङ्गामे उस्सहति वायमति, तमेनं उस्सहन्तं वायमन्तं परे हनन्ति परियापादेन्ति; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो होति । अयं, भिक्खवे, पठमो योधाजीवूपमो पुग्गलो सन्तो संविज्जमानो भिक्खूसु ।

७. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु अञ्ञतरं गामं वा निगमं वा उपनिस्साय विहरति । सो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय तमेव गामं वा निगमं वा पिण्डाय पविसति अरक्खितेनेव कायेन अरक्खिताय वाचाय अरक्खितेन चित्तेन अनुपट्ठिताय सतिया असंवुतेहि इन्द्रियेहि । सो तत्थ पस्सति मातुगामं दुन्निवत्थं वा दुप्पारुतं वा । तस्स तं मातुगामं दिस्वा दुन्निवत्थं वा दुप्पारुतं वा रागो चित्तं अनुद्धंसेति । सो रागानुद्धंसितेन चित्तेन परिडय्हतेव कायेन परिडय्हति चेतसा ।
R. 96 तस्स एवं होति – 'यन्नूनाहं आरामं गन्त्वा भिक्खूनं आरोचेय्यं – रागपरियुट्ठितोम्हि[3], आवुसो, रागपरेतो, न सक्कोमि ब्रह्मचरियं सन्धारेतुं[4]; सिक्खादुब्बल्यं आविकत्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सामी' ति । सो आरामं गच्छन्तो अप्पत्वा व आरामं अन्तरामग्गे सिक्खादुब्बल्यं आविकत्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

"सेय्यथापि सो, भिक्खवे, योधाजीवो असिचम्मं गहेत्वा धनुकलापं सन्नय्हित्वा वियूळ्हं सङ्गामं ओतरति, सो तस्मिं सङ्गामे उस्सहति वायमति, तमेनं उस्सहन्तं वायमन्तं परे उपलिक्खन्ति, तमेनं अपनेन्ति; अपनेत्वा ञातकानं नेन्ति । सो ञातकेहि नीयमानो
D. 85 अप्पत्वा व ञातके अन्तरामग्गे कालं करोति; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो होति ।

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. रागानुद्धंसेन – स्या०, रो० । ३. रागायितोम्हि – सी०, स्या० । ४. सन्तानेतुं – स्या०, रो० ।

अयं, भिक्खवे, दुतियो योधाजीवूपमो पुग्गलो सन्तो संविज्जमानो भिक्खूसु ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु अञ्ञतरं गामं वा निगमं वा उपनिस्साय विहरति । सो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय तमेव गामं वा निगमं वा पिण्डाय पविसति अरक्खितेनेव कायेन अरक्खिताय वाचाय अरक्खितेन चित्तेन अनुपट्ठिताय सतिया असंवुतेहि इन्द्रियेहि । सो तत्थ पस्सति मातुगामं दुन्निवत्थं वा दुप्पारुतं वा । तस्स तं मातुगामं दिस्वा दुन्निवत्थं वा दुप्पारुतं वा रागो चित्तं अनुद्धंसेति । सो रागानुद्धंसितेन चित्तेन परिडय्हतेव कायेन परिडय्हति चेतसा । तस्स एवं होति – 'यन्नूनाहं आरामं गन्त्वा भिक्खूनं आरोचेय्यं – रागपरियुट्ठितोम्हि, आवुसो, रागपरेतो, न सक्कोमि ब्रह्मचरियं सन्धारेतुं; सिक्खादुब्बल्यं आविकत्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सामी' ति । सो आरामं गन्त्वा भिक्खूनं आरोचेति – 'रागपरियुट्ठितोम्हि, आवुसो, रागपरेतो, न सक्कोमि ब्रह्मचरियं सन्धारेतुं; सिक्खादुब्बल्यं आविकत्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सामी' ति ।

"तमेनं सब्रह्मचारी ओवदन्ति अनुसासन्ति – 'अप्पस्सादा, आवुसो, कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा[1], आदीनवो एत्थ भिय्यो । अट्ठिकङ्कलूपमा[2] कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो । मंसपेसूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो । तिणुक्कूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो । अङ्गारकासूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो । सुपिनकूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो । याचितकूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो । रुक्खफलूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो । असिसूनूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो । सत्तिसूलूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो । सप्पसिरूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा,

R.97

B.86

१. बहूपायासा – सी०, स्या०, रो० । २. अट्ठिसङ्खलूपमा – रो० ।

आदीनवो एत्थ भिय्यो । अभिरमतायस्मा ब्रह्मचरिये; मायस्मा सिक्खादुब्बल्यं आविकत्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्ती' ति ।

"सो सब्रह्मचारीहि एवं ओवदियमानो एवं अनुसासियमानो एवमाह – 'किञ्चापि, आवुसो, अप्पस्सादा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो; अथ खो नेवाहं सक्कोमि ब्रह्मचरियं सन्धारेतुं, सिक्खादुब्बल्यं आविकत्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सामी' ति । सो सिक्खादुब्बल्यं आविकत्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

"सेय्यथापि सो, भिक्खवे, योधाजीवो असिचम्मं गहेत्वा धनुकलापं सन्नय्हित्वा वियूळ्हं सङ्गामं ओतरति, सो तस्मिं सङ्गामे उस्सहति वायमति, तमेनं उस्सहन्तं वायमन्तं परे उपलिक्खन्ति, तमेनं R.98 अपनेन्ति; अपनेत्वा ञातकानं नेन्ति, तमेनं ञातका उपट्ठहन्ति परिचरन्ति । सो ञातकेहि उपट्ठहियमानो परिचरियमानो तेनेव आबाधेन कालं करोति; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो होति । अयं, भिक्खवे, ततियो योधाजीवूपमो पुग्गलो सन्तो संविज्जमानो भिक्खूसु ।

९. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु अञ्ञतरं गामं वा निगमं वा उपनिस्साय विहरति । सो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय तमेव गामं वा निगमं वा पिण्डाय पविसति अरक्खितेनेव कायेन अरक्खिताय वाचाय अरक्खितेन चित्तेन अनुपट्ठिताय सतिया असंवुतेहि इन्द्रियेहि । सो तत्थ पस्सति मातुगामं दुन्निवत्थं वा दुप्पारुतं वा । तस्स तं मातुगामं दिस्वा दुन्निवत्थं वा दुप्पारुतं वा रागो चित्तं अनुद्धंसेति । सो रागानुद्धंसितेन चित्तेन परिडय्हतेव कायेन परिडय्हति चेतसा । तस्स एवं होति – 'यन्नूनाहं आरामं गन्त्वा भिक्खूनं आरोचेय्यं – रागपरियुट्ठितोम्हि', आवुसो, रागपरेतो, न सक्कोमि ब्रह्मचरियं सन्धारेतुं; सिक्खादुब्बल्यं आविकत्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सामी' ति । सो आरामं गन्त्वा भिक्खूनं आरोचेति – 'रागपरियुट्ठितोम्हि, B.87 आवुसो, रागपरेतो, न सक्कोमि ब्रह्मचरियं सन्धारेतुं; सिक्खादुब्बल्यं आविकत्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सामी' ति ।

१. [illegible] – सी०, स्या० ।

"तमेनं सब्रह्मचारी ओवदन्ति अनुसासन्ति – 'अप्पस्सादा, आवुसो, कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो। अट्ठिकङ्कलूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो। मंसपेसूपमा कामा वुत्ता भगवता ... पे०... तिणुक्कूपमा कामा वुत्ता भगवता ... अङ्गारकासूपमा कामा वुत्ता भगवता ... सुपिनकूपमा कामा वुत्ता भगवता ... याचितकूपमा कामा वुत्ता भगवता ... रुक्खफलूपमा कामा वुत्ता भगवता ... असिसूनूपमा कामा वुत्ता भगवता ... सत्तिसूलूपमा कामा वुत्ता भगवता ... सप्पसिरूपमा R.99 कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो। अभिरमतायस्मा ब्रह्मचरिये; मायस्मा सिक्खादुब्बल्यं आविकत्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्ती' ति।

"सो सब्रह्मचारीहि एवं ओवदियमानो एवं अनुसासियमानो एवमाह – 'उस्सहिस्सामि, आवुसो, वायमिस्सामि[1], आवुसो, अभिरमिस्सामि, आवुसो! न दानाहं, आवुसो, सिक्खादुब्बल्यं आविकत्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सामी' ति।

"सेय्यथापि सो, भिक्खवे, योधाजीवो असिचम्मं गहेत्वा धनुकलापं सन्नय्हित्वा वियूळ्हं सङ्गामं ओतरति, सो तस्मिं सङ्गामे उस्सहति वायमति, तमेनं उस्सहन्तं वायमन्तं परे उपलिक्खन्ति, तमेनं अपनेन्ति; अपनेत्वा ञातकानं नेन्ति, तमेनं ञातका उपट्ठहन्ति परिचरन्ति। सो ञातकेहि उपट्ठहियमानो परिचरियमानो वुट्ठाति तम्हा आबाधा; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि। एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो होति। अयं, भिक्खवे, चतुत्थो योधाजीवूपमो पुग्गलो सन्तो संविज्जमानो भिक्खूसु।

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु अञ्ञतरं गामं वा निगमं वा उपनिस्साय विहरति। सो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय तमेव गामं वा निगमं वा पिण्डाय पविसति रक्खितेनेव कायेन रक्खिताय वाचाय रक्खितेन चित्तेन उपट्ठिताय सतिया संवुतेहि इन्द्रियेहि। सो चक्खुना रूपं दिस्वा न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जन- B.88 ग्गाही। यत्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असंवुतं विहरन्तं अभिज्झा-

---

१. धारयिस्सामि – स्या०।

दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय पटिपज्जति; रक्खति चक्खुन्द्रियं; चक्खुन्द्रिये संवरं आपज्जति। सोतेन
R. 100 सद्दं सुत्वा ... घानेन गन्धं घायित्वा ... जिव्हाय रसं सायित्वा ... कायेन फोट्ठब्बं फुसित्वा ... मनसा धम्मं विञ्ञाय न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही। यत्वाधिकरणमेनं मनिन्द्रियं असंवुतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय पटिपज्जति; रक्खति मनिन्द्रियं; मनिन्द्रिये संवरं आपज्जति। सो पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो विवित्तं सेनासनं भजति अरञ्ञं रुक्खमूलं पब्बतं कन्दरं गिरिगुहं सुसानं वनपत्थं अब्भोकासं पलालपुञ्जं। सो अरञ्ञगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्ञागारगतो वा निसीदति पल्लङ्कं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सतिं उपट्ठपेत्वा। सो अभिज्झं लोके पहाय ...पे०... सो इमे पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपक्किलेसे पञ्ञाय दुब्बलीकरणे विविच्चेव कामेहि ...पे०... चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति।

"सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्किलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते आसवानं खयञाणाय चित्तं अभिनिन्नामेति। सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं पजानाति ...पे०... 'नापरं इत्थत्ताया' ति पजानाति।

"सेय्यथापि सो, भिक्खवे, योधाजीवो असिचम्मं गहेत्वा धनुकलापं सन्नय्हित्वा वियूळ्हं सङ्गामं ओतरति, सो तं सङ्गामं अभिविजिनित्वा विजितसङ्गामो तमेव सङ्गामसीसं अज्झावसति; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि। एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो होति। अयं, भिक्खवे, पञ्चमो योधाजीवूपमो पुग्गलो सन्तो संविज्जमानो भिक्खूसु। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च योधाजीवूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना भिक्खूसू" ति।

---

७७. पठमअनागतभयसुत्तं

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, अनागतभयानि सम्पस्समानेन
R. 101 अलमेव आरञ्ञकेन भिक्खुना अप्पमत्तेन आतापिना पहितत्तेन
D. 80 विहरितुं अप्पत्तस्स[1] पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स

---

१. पत्तस्स – स्या०।

सच्छिकिरियाय । कतमानि पञ्च ? इध, भिक्खवे, आरञ्ञको भिक्खु इति पटिसञ्चिक्खति – 'अहं खो एतरहि एकको अरञ्ञे विहरामि । एककं खो पन मं[1] अरञ्ञे विहरन्तं अहि वा मं डंसेय्य, विच्छिको[2] वा मं डंसेय्य, सतपदी वा मं डंसेय्य, तेन मे अस्स कालङ्किरिया[3], सो ममस्स अन्तरायो; हन्दाहं विरियं आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाया' ति । इदं, भिक्खवे, पठमं अनागतभयं सम्पस्समानेन अलमेव आरञ्ञकेन भिक्खुना अप्पमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितुं अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, आरञ्ञको भिक्खु इति पटिसञ्चिक्खति – 'अहं खो एतरहि एकको अरञ्ञे विहरामि । एकको खो पनाहं अरञ्ञे विहरन्तो उपक्खलित्वा[4] वा पपतेय्यं, भत्तं वा मे भुत्तं ब्यापज्जेय्य, पित्तं वा मे कुप्पेय्य, सेम्हं वा मे कुप्पेय्य, सत्थका वा मे वाता कुप्पेय्युं, तेन मे अस्स कालङ्किरिया, सो ममस्स अन्तरायो; हन्दाहं विरियं आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाया' ति । इदं, भिक्खवे, दुतियं अनागतभयं सम्पस्समानेन अलमेव आरञ्ञकेन भिक्खुना अप्पमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितुं अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, आरञ्ञको भिक्खु इति पटिसञ्चिक्खति – 'अहं खो एतरहि एकको अरञ्ञे विहरामि । एकको खो पनाहं अरञ्ञे विहरन्तो वाळेहि समागच्छेय्यं, सीहेन वा ब्यग्घेन वा दीपिना वा अच्छेन वा तरच्छेन वा, ते मं जीविता वोरोपेय्युं, तेन मे अस्स कालङ्किरिया, सो ममस्स अन्तरायो; हन्दाहं विरियं आरभामि R. 102
अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाया' ति । इदं, भिक्खवे, ततियं अनागतभयं सम्पस्समानेन अलमेव आरञ्ञकेन भिक्खुना अप्पमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितुं B. 90
अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय ।

---

१. स्या० पोत्थके नत्थि । २. विच्छिका – स्या० । ३. कालकिरिया – स्या०, रो० । ४. उपक्खलेत्वा – स्या० ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, आरञ्ञको भिक्खु इति पटिसञ्चिक्खति – 'अहं खो एतरहि एकको अरञ्ञे विहरामि। एकको खो पनाहं अरञ्ञे विहरन्तो माणवेहि समागच्छेय्यं कतकम्मेहि वा अकतकम्मेहि वा, ते मं जीविता वोरोपेय्युं, तेन मे अस्स कालङ्किरिया, सो ममस्स अन्तरायो; हन्दाहं विरियं[1] आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाया' ति। इदं, भिक्खवे, चतुत्थं अनागतभयं सम्पस्समानेन अलमेव आरञ्ञकेन भिक्खुना अप्पमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितुं अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, आरञ्ञको भिक्खु इति पटिसञ्चिक्खति – 'अहं खो एतरहि एकको अरञ्ञे विहरामि। सन्ति खो पनारञ्ञे वाळा अमनुस्सा, ते मं जीविता वोरोपेय्युं, तेन मे अस्स कालङ्किरिया, सो ममस्स अन्तरायो; हन्दाहं विरियं आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाया' ति। इदं, भिक्खवे, पञ्चमं अनागतभयं सम्पस्समानेन अलमेव आरञ्ञकेन भिक्खुना अप्पमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितुं अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय।

६. "इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च अनागतभयानि सम्पस्समानेन अलमेव आरञ्ञकेन भिक्खुना अप्पमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितुं अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाया" ति।

---

८. दुतियअनागतभयसुत्तं

R.103 १. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, अनागतभयानि सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना अप्पमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितुं अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय। कतमानि पञ्च? इध, भिक्खवे, भिक्खु इति पटिसञ्चिक्खति – 'अहं खो एतरहि दहरो युवा सुसु[2] काळकेसो भद्रेन योब्बनेन समन्नागतो

---

१. वीरियं – म०। २. सुसू – स्या०।

Nālandā-Devanāgarī-Pāli-Series

THE
AṄGUTTARA NIKĀYA
(CATUKKANIPĀTA & PAÑCAKANIPĀTA)

General Editor

BHIKKHU J. KASHYAP

PĀLI PUBLICATION BOARD
(BIHAR GOVERNMENT)

B. E. 2504 • V. E. 2017

1960

निस्सरणं च यथाभूतं नप्पजानाति । तस्स छन्नं फस्सायतनानं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं च निस्सरणं च यथाभूतं अप्पजानतो या छसु फस्सायतनेसु अविज्जा अञ्ञाणं सानुसेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, अविज्जायोगो । इति कामयोगो भवयोगो दिट्ठियोगो अविज्जायोगो, संयुत्तो पापकेहि अकुसलेहि धम्मेहि सङ्किलेसिकेहि पोनोब्भविकेहि सदरेहि दुक्खविपाकेहि आयतिं जातिजरामरणिकेहि । तस्मा अयोगक्खेमी[1] ति वुच्चति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो योगा ।

५. "चत्तारोमे, भिक्खवे, विसंयोगा । कतमे चत्तारो ? B. 318
कामयोगविसंयोगो, भवयोगविसंयोगो, दिट्ठियोगविसंयोगो, अविज्जायोगविसंयोगो । कतमो च, भिक्खवे, कामयोगविसंयोगो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो कामानं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं च निस्सरणं च यथाभूतं पजानाति । तस्स कामानं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं च निस्सरणं च यथाभूतं पजानतो यो कामेसु कामरागो कामनन्दी कामस्नेहो काममुच्छा कामपिपासा कामपरिळाहो कामज्झोसानं कामतण्हा सा नानुसेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कामयोगविसंयोगो । इति कामयोगविसंयोगो ।

६. "भवयोगविसंयोगो च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो भवानं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं च निस्सरणं च यथाभूतं पजानाति । तस्स भवानं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं च निस्सरणं च यथाभूतं पजानतो यो भवेसु भवरागो भवनन्दी भवस्नेहो[2] भवमुच्छा भवपिपासा भवपरिळाहो भवज्झोसानं भवतण्हा सा नानुसेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, भवयोगविसंयोगो । इति कामयोगविसंयोगो भवयोगविसंयोगो ।

७. "दिट्ठियोगविसंयोगो च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो दिट्ठीनं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं च निस्स- R. 12
रणं च यथाभूतं पजानाति । तस्स दिट्ठीनं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं च निस्सरणं च यथाभूतं पजानतो यो दिट्ठीसु दिट्ठिरागो दिट्ठिनन्दी दिट्ठिस्नेहो दिट्ठिमुच्छा दिट्ठिपिपासा दिट्ठिपरिळाहो दिट्ठिज्झोसानं दिट्ठितण्हा सा नानुसेति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, दिट्ठियोगविसंयोगो । इति कामयोगविसंयोगो भवयोगविसंयोगो दिट्ठियोगविसंयोगो ।

---

१. मयोगाखेमी – रो० । २. भवसिनेहो – सी० ।

पठमेन वयसा । होति खो पन सो समयो यं इमं कायं जरा फुसति । B. 91 जिण्णेन खो पन जराय अभिभूतेन न सुकरं बुद्धानं सासनं मनसि कातुं, न सुकरानि अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितुं । पुरा मं सो धम्मो आगच्छति अनिट्ठो अकन्तो अमनापो; हन्दाहं पटिकच्चेव[1] विरियं आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय, येनाहं धम्मेन समन्नागतो जिण्णको पि फासुं[2] विहरिस्सामी' ति । इदं, भिक्खवे, पठमं अनागतभयं सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना अप्पमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितुं अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु इति पटिसञ्चिक्खति – 'अहं खो एतरहि अप्पाबाधो अप्पातङ्को समवेपाकिनिया गहणिया समन्नागतो नातिसीताय नाच्चुण्हाय मज्झिमाय पधानक्खमाय । होति खो पन सो समयो यं इमं कायं ब्याधि फुसति । ब्याधितेन खो पन ब्याधिना[3] अभिभूतेन[3] न सुकरं बुद्धानं सासनं मनसि कातुं, न सुकरानि अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितुं । पुरा मं सो धम्मो आगच्छति अनिट्ठो अकन्तो अमनापो; हन्दाहं पटिकच्चेव विरियं आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय, येनाहं धम्मेन समन्नागतो ब्याधितो पि फासुं विहरिस्सामी' R. 101 ति । इदं, भिक्खवे, दुतियं अनागतभयं सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना अप्पमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितुं अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु इति पटिसञ्चिक्खति – 'एतरहि खो सुभिक्खं[4] सुसस्सं सुलभपिण्डं, सुकरं उञ्छेन पग्गहेन यापेतुं । होति खो पन सो समयो यं दुब्भिक्खं होति दुस्सस्सं दुल्लभपिण्डं, न सुकरं उञ्छेन पग्गहेन यापेतुं । दुब्भिक्खे खो पन मनुस्सा येन सुभिक्खं तेन सङ्कमन्ति । तत्थ सङ्गणिकविहारो होति आकिण्णविहारो । सङ्गणिकविहारे खो पन सति आकिण्णविहारे न सुकरं बुद्धानं सासनं मनसि B. 92 कातुं, न सुकरानि अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितुं । पुरा मं सो धम्मो आगच्छति अनिट्ठो अकन्तो अमनापो; हन्दाहं पटि-

१. पटिगच्चेव – सी० । २. फासु – रो० । ३–३. ब्याधाभिभूतेन – मी०, रो० । ४. स्या० पोत्थके नत्थि ।

कञ्चेव विरियं आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय, येनाहं धम्मेन समन्नागतो दुब्भिक्खे पि फासु विहरिस्सामी' ति । इदं, भिक्खवे, ततियं अनागतभयं सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना अप्पमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितुं अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु इति पटिसञ्चिक्खति – 'एतरहि खो मनुस्सा समग्गा सम्मोदमाना अविवदमाना खीरोदकीभूता अञ्ञमञ्ञं पियचक्खूहि सम्पस्सन्ता विहरन्ति । होति खो पन सो समयो यं भयं होति अटविसङ्कोपो[1], चक्कसमारूळ्हा जानपदा परियायन्ति । भये खो पन सति मनुस्सा येन खेमं तेन सङ्कमन्ति । तत्थ
R. 105 सङ्गणिकविहारो होति आकिण्णविहारो । सङ्गणिकविहारे खो पन सति आकिण्णविहारे न सुकरं बुद्धानं सासनं मनसि कातुं, न सुकरानि अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितुं । पुरा मं सो धम्मो आगच्छति अनिट्ठो अकन्तो अमनापो; हन्दाहं पटिकच्चेव विरियं आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय, येनाहं धम्मेन समन्नागतो भये पि फासुं विहरिस्सामी' ति । इदं, भिक्खवे, चतुत्थं अनागतभयं सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना अप्पमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितुं अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु इति पटिसञ्चिक्खति – 'एतरहि खो सङ्घो समग्गो सम्मोदमानो अविवदमानो एकुद्देसो फासु[2] विहरति । होति खो पन सो समयो यं सङ्घो भिज्जति । सङ्घे खो पन भिन्ने न सुकरं बुद्धानं सासनं मनसि कातुं, न सुकरानि अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितुं । पुरा मं सो धम्मो आगच्छति अनिट्ठो अकन्तो अमनापो; हन्दाहं पटिकच्चेव विरियं आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय, येनाहं धम्मेन समन्नागतो भिन्ने पि सङ्घे फासुं विहरिस्सामी' ति । इदं, भिक्खवे, पञ्चमं अनागतभयं सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना

---

१. अटविसंकोपो – स्या०; अटविसङ्कोपो – रो० । २. फासुं – स्या० ।

अप्पमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितुं अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । B. 93

६. "इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च अनागतभयानि सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना अप्पमत्तेन आतापिना पहितत्तेन विहरितुं अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाया" ति ।

---

९. ततियअनागतभयसुत्तं

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, अनागतभयानि एतरहि असमुप्पन्नानि आयतिं समुप्पज्जिस्सन्ति । तानि वो पटिबुज्झितब्बानि; R. 106 पटिबुज्झित्वा च तेसं पहानाय वायमितब्बं । कतमानि पञ्च ? भविस्सन्ति, भिक्खवे, भिक्खू अनागतमद्धानं अभावितकाया अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा । ते अभावितकाया समाना अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा अञ्ञे उपसम्पादेस्सन्ति । ते[1] पि[1] न सक्खिस्सन्ति विनेतुं अधिसीले अधिचित्ते अधिपञ्ञाय । ते पि भविस्सन्ति अभावितकाया अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा । ते अभावितकाया समाना अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा अञ्ञे उपसम्पादेस्सन्ति । ते पि न सक्खिस्सन्ति विनेतुं अधिसीले अधिचित्ते अधिपञ्ञाय । ते पि भविस्सन्ति अभावितकाया अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा । इति खो, भिक्खवे, धम्मसन्दोसा विनयसन्दोसो; विनयसन्दोसा धम्मसन्दोसो । इदं, भिक्खवे, पठमं अनागतभयं एतरहि असमुप्पन्नं आयतिं समुप्पज्जिस्सति । तं वो पटिबुज्झितब्बं; पटिबुज्झित्वा च तस्स पहानाय वायमितब्बं ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, भविस्सन्ति भिक्खू अनागतमद्धानं अभावितकाया अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा । ते अभावितकाया समाना अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा अञ्ञेसं निस्सयं दस्सन्ति । ते पि न सक्खिस्सन्ति विनेतुं अधिसीले अधिचित्ते अधिपञ्ञाय । ते पि भविस्सन्ति अभावितकाया अभावित-

---

१-१. ते – सी० ।

B. 94 सीला अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा । ते अभावितकाया समाना अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा अञ्ञेसं निस्सयं दस्सन्ति । ते पि न सक्खिस्सन्ति विनेतुं अधिसीले अधिचित्ते अधिपञ्ञाय । ते पि भविस्सन्ति अभावितकाया अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा । इति खो, भिक्खवे, धम्मसन्दोसा विनयसन्दोसो; विनयसन्दोसा धम्मसन्दोसो । इदं, भिक्खवे, दुतियं अनागतभयं एतरहि असमुप्पन्नं आयतिं समुप्पज्जिस्सति । तं वो पटिबुज्झितब्बं; पटिबुज्झित्वा च तस्स पहानाय वायमितब्बं ।

R. 107 ३. "पुन च परं, भिक्खवे, भविस्सन्ति भिक्खू अनागतमद्धानं अभावितकाया अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा । ते अभावितकाया समाना अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा अभिधम्मकथं वेदल्लकथं कथेन्ता कण्हधम्मं[1] ओक्कममाना न बुज्झिस्सन्ति । इति खो, भिक्खवे, धम्मसन्दोसा विनयसन्दोसो; विनयसन्दोसा धम्मसन्दोसो । इदं, भिक्खवे, ततियं अनागतभयं एतरहि असमुप्पन्नं आयतिं समुप्पज्जिस्सति । तं वो पटिबुज्झितब्बं; पटिबुज्झित्वा च तस्स पहानाय वायमितब्बं ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, भविस्सन्ति भिक्खू अनागतमद्धानं अभावितकाया अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा । ते अभावितकाया समाना अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा ये ते सुत्तन्ता तथागतभासिता गम्भीरा गम्भीरत्था लोकुत्तरा सुञ्ञतापटिसंयुत्ता, तेसु भञ्ञमानेसु न सुस्सूसिस्सन्ति[2], न सोतं ओदहिस्सन्ति, न अञ्ञा चित्तं उपट्ठपेस्सन्ति[3], न च ते धम्मे उग्गहेतब्बं परियापुणितब्बं मञ्ञिस्सन्ति । ये पन ते सुत्तन्ता कविता[4] कावेय्या चित्तक्खरा चित्तब्यञ्जना बाहिरका सावकभासिता, तेसु भञ्ञमानेसु सुस्सूसिस्सन्ति, सोतं ओदहिस्सन्ति, अञ्ञा चित्तं उपट्ठपेस्सन्ति, ते च धम्मे उग्गहेतब्बं परियापुणितब्बं मञ्ञिस्सन्ति । इति खो, भिक्खवे, धम्मसन्दोसा विनयसन्दोसो; विनयसन्दोसा धम्मसन्दोसो । इदं, भिक्खवे, चतुत्थं अनागतभयं एतरहि असमुप्पन्नं आयतिं समुप्पज्जि-

१. कण्हं धम्मं – स्या०, रो० । २. सुस्सूसन्ति – स्या० । ३. उपट्ठापेस्सन्ति – स्या० । ४. कवित्ता – सी०, स्या०, रो० ।

स्सति । तं वो पटिबुज्झितब्बं; पटिबुज्झित्वा च तस्स पहानाय वायमितब्बं ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, भविस्सन्ति भिक्खू अनागतमद्धानं B. 95
अभावितकाया अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा । ते R. 108
अभावितकाया समाना अभावितसीला अभावितचित्ता अभावितपञ्ञा थेरा भिक्खू बाहुलिका[1] भविस्सन्ति साथलिका ओक्कमने पुब्बङ्गमा पविवेके निक्खित्तधुरा, न विरियं आरभिस्सन्ति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । तेसं पच्छिमा जनता दिट्ठानुगतिं आपज्जिस्सति । सापि भविस्सति बाहुलिका साथलिका ओक्कमने पुब्बङ्गमा पविवेके निक्खित्तधुरा, न विरियं आरभिस्सति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । इति खो, भिक्खवे, धम्मसन्दोसा विनयसन्दोसो; विनयसन्दोसा धम्मसन्दोसो । इदं, भिक्खवे, पञ्चमं अनागतभयं एतरहि असमुप्पन्नं आयतिं समुप्पज्जिस्सति । तं वो पटिबुज्झितब्बं; पटिबुज्झित्वा च तस्स पहानाय वायमितब्बं ।

६. "इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च अनागतभयानि एतरहि असमुप्पन्नानि[2] आयतिं समुप्पज्जिस्सन्ति । तानि वो पटिबुज्झितब्बानि; पटिबुज्झित्वा च तेसं पहानाय वायमितब्बं" ति ।

---

१०. चतुत्थअनागतभयसुत्तं

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, अनागतभयानि एतरहि असमुप्पन्नानि आयतिं समुप्पज्जिस्सन्ति । तानि वो पटिबुज्झितब्बानि; पटिबुज्झित्वा च तेसं पहानाय वायमितब्बं । कतमानि पञ्च ? भविस्सन्ति, भिक्खवे, भिक्खू अनागतमद्धानं चीवरे कल्याणकामा । ते चीवरे कल्याणकामा समाना रिञ्चिस्सन्ति पंसुकूलिकत्तं, रिञ्चिस्सन्ति अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि; गामनिगमराजधानीसु ओसरित्वा वासं कप्पेस्सन्ति[3], चीवरहेतु च अनेकविहितं अनेसनं अप्पतिरूपं आपज्जिस्सन्ति । इदं, भिक्खवे, पठमं अनागतभयं एतरहि असमुप्पन्नं आयतिं समुप्पज्जिस्सति । तं वो पटिबुज्झितब्बं; पटिबुज्झित्वा च तस्स पहानाय वायमितब्बं ।

---

१. बाहुल्लिका – स्या० । २. असमुप्पन्ना – स्या० । ३. कप्पिस्सन्ति – स्या० ।

R. 109 २. "पुन च परं, भिक्खवे, भविस्सन्ति भिक्खू अनागतमद्धानं पिण्डपाते कल्याणकामा । ते पिण्डपाते कल्याणकामा समाना रिञ्चि- B. 96 स्सन्ति पिण्डपातिकत्तं, रिञ्चिस्सन्ति अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि; गामनिगमराजधानीसु[1] ओसरित्वा वासं कप्पेस्सन्ति जिव्हग्गेन रसग्गानि परियेसमाना, पिण्डपातहेतु च अनेकविहितं अनेसनं अप्पतिरूपं आपज्जिस्सन्ति । इदं, भिक्खवे, दुतियं अनागतभयं एतरहि असमुप्पन्नं आयतिं समुप्पज्जिस्सति । तं वो पटिबुज्झितब्बं; पटिबुज्झित्वा च तस्स पहानाय वायमितब्बं ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, भविस्सन्ति भिक्खू अनागतमद्धानं सेनासने कल्याणकामा । ते सेनासने कल्याणकामा समाना रिञ्चिस्सन्ति रुक्खमूलिकत्तं[2], रिञ्चिस्सन्ति अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि; गामनिगमराजधानीसु ओसरित्वा वासं कप्पेस्सन्ति, सेनासनहेतु च अनेकविहितं अनेसनं अप्पतिरूपं आपज्जिस्सन्ति । इदं, भिक्खवे, ततियं अनागतभयं एतरहि असमुप्पन्नं आयतिं समुप्पज्जिस्सति । तं वो पटिबुज्झितब्बं; पटिबुज्झित्वा च तस्स पहानाय वायमितब्बं ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, भविस्सन्ति भिक्खू अनागतमद्धानं भिक्खुनीसिक्खमानासमणुद्देसेहि संसट्ठा विहरिस्सन्ति । भिक्खुनीसिक्खमानासमणुद्देसेहि संसग्गे खो पन, भिक्खवे, सति एतं पाटिकङ्खं – 'अनभिरता वा ब्रह्मचरियं चरिस्सन्ति, अञ्ञतरं वा सङ्किलिट्ठं आपत्तिं आपज्जिस्सन्ति, सिक्खं वा पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सन्ति' । इदं, भिक्खवे, चतुत्थं अनागतभयं एतरहि असमुप्पन्नं आयतिं समुप्पज्जिस्सति । तं वो पटिबुज्झितब्बं; पटिबुज्झित्वा च तस्स पहानाय वायमितब्बं ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, भविस्सन्ति भिक्खू अनागतमद्धानं आरामिकसमणुद्देसेहि संसट्ठा विहरिस्सन्ति । आरामिकसमणुद्देसेहि संसग्गे खो पन, भिक्खवे, सति एतं पाटिकङ्खं – 'अनेकविहितं सन्निधि- R. 110 कारपरिभोगं[3] अनुयुत्ता विहरिस्सन्ति, ओळारिकं पि निमित्तं करिस्सन्ति, पथविया पि हरितग्गे पि' । इदं, भिक्खवे, पञ्चमं अनागतभयं एतरहि

---

१. गामनिगमराजधानि – रो० । २. आरञ्ञकत्तं – स्या० । ३. सन्निधिकारक-परिभोगं – स्या० रो० ।

असमुप्पन्नं आयतिं समुप्पज्जिस्सति । तं वो पटिबुज्झितब्बं; पटिबुज्झित्वा च तस्स पहानाय वायमितब्बं ।

६. "इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च अनागतभयानि एतरहि असमुप्पन्नानि आयतिं समुप्पज्जिस्सन्ति । तानि वो पटिबुज्झितब्बानि; पटिबुज्झित्वा च तेसं पहानाय वायमितब्बं" ति । B. 97

योधाजीववग्गो अट्ठमो ।

तस्सुद्दानं

द्वे चेतोविमुत्तिफला[1], द्वे च धम्मविहारिनो ।
योधाजीवा च द्वे वुत्ता, चत्तारो च अनागता ति ॥

---

९. थेरवग्गो

१. रजनीयसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च । कतमेहि पञ्चहि ? रजनीये रज्जति, दुस्सनीये[2] दुस्सति, मोहनीये मुय्हति, कुप्पनीये[3] कुप्पति, मदनीये मज्जति – इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि पञ्चहि ? रजनीये न रज्जति, दुस्सनीये न दुस्सति, मोहनीये न R. 111 मुय्हति, कुप्पनीये न कुप्पति, मदनीये न मज्जति – इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा" ति ।

---

२. वीतरागसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च । B. 98

१. चेतोविमुत्ती च – स्या० । २. दुसनीये – सी०, स्या०, रो० । ३. कुपनीये – सी०, स्या०; कोपनीये – रो० ।

कतमेहि पञ्चहि ? अवीतरागो होति, अवीतदोसो होति, अवीतमोहो होति, मक्खी च, पळासी च – इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च। कतमेहि पञ्चहि ? वीतरागो होति, वीतदोसो होति, वीतमोहो होति, अमक्खी च, अपळासी च – इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा" ति।

---

३. कुहकसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च। कतमेहि पञ्चहि ? कुहको च होति, लपको च, नेमित्तिको[1] च, निप्पेसिको च, लाभेन च लाभं निजिगीसिता[2] – इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च।

R.112 २. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च। कतमेहि पञ्चहि ? न च कुहको होति, न च लपको, न च नेमित्तिको, न च निप्पेसिको, न च लाभेन लाभं निजिगीसिता – इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा" ति।

---

४. अस्सद्धसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं अप्पियो च होति, अमनापो च अगरु च अभावनीयो च। कतमेहि
B.99 पञ्चहि ? अस्सद्धो होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी[3] होति,

---

१. निमित्तको – स्या०; नेमित्तको – रो०। २. निजिगिंसिता – सी०, स्या०, रो०।
३. अनोत्तापी – रो०।

कुसीतो होति, दुप्पञ्ञो होति – इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि पञ्चहि ? सद्धो होति, हिरीमा[1] होति, ओत्तप्पी होति, आरद्धविरियो होति, पञ्ञवा होति – इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा" ति ।

---

५. अक्खमसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च । कतमेहि पञ्चहि ? अक्खमो होति रूपानं, अक्खमो सद्दानं, अक्खमो गन्धानं, अक्खमो रसानं, अक्खमो फोट्ठब्बानं – इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि R.113 धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि पञ्चहि ? खमो होति रूपानं, खमो सद्दानं, खमो गन्धानं, खमो रसानं, खमो फोट्ठब्बानं – इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा" ति ।

---

६. पटिसम्भिदाप्पत्तसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि पञ्चहि ? अत्थपटिसम्भिदाप्पत्तो होति, धम्मपटिसम्भिदाप्पत्तो होति, निरुत्तिपटिसम्भिदाप्पत्तो होति, पटिभानपटिसम्भिदाप्पत्तो[2] होति, यानि तानि सब्रह्मचारीनं उच्चावचानि किङ्करणीयानि तत्थ दक्खो होति अनलसो तत्रुपायाय वीमंसाय समन्नागतो अलं कातुं अलं संविधातुं – इमेहि B.100

---

१. हिरिमा – रो० । २. पटिभाण० – स्या० ।

खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा" ति ।

---

७. सीलवन्तसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि पञ्चहि ? सीलवा होति, पातिमोक्खसंवरसंवुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा
R.114 परियोसानकल्याणा सात्थं[1] सब्यञ्जनं[1] केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता[2] वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; कल्याणवाचो होति कल्याणवाक्करणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय अत्थस्स विञ्ञापनिया; चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी; आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा" ति ।

---

८. थेरसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु बहुजनअहिताय पटिपन्नो होति बहुजनअसुखाय बहुनो जनस्स अनत्थाय अहिताय दुक्खाय देवमनुस्सानं । कतमेहि पञ्चहि ? थेरो होति रत्तञ्ञू चिरपब्बजितो; ञातो होति यसस्सी सगहट्ठपब्बजितानं[3] बहुजनपरिवारो; लाभी होति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं[4]; बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा
B.101 आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं

१–१. सात्था सब्यञ्जना – सी० । २. धता – सी०, स्या०, रो० । ३. गहट्ठपब्बजितानं – सी० । ४. गिलानप्पच्चय० – स्या०, रो० ।

८. "अविज्जायोगविसंयोगो च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो छन्नं फस्सायतनानं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं च निस्सरणं च यथाभूतं पजानाति । तस्स छन्नं फस्सायतनानं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं च निस्सरणं च यथाभूतं पजानतो या छसु फस्सायतनेसु अविज्जा अञ्ञाणं सा नानुसेति । अयं वुच्चति,
B. 319 भिक्खवे, अविज्जायोगविसंयोगो । इति कामयोगविसंयोगो भवयोगविसंयोगो दिट्ठियोगविसंयोगो अविज्जायोगविसंयोगो, विसंयुत्तो पापकेहि अकुसलेहि धम्मेहि सङ्किलेसिकेहि पोनोब्भविकेहि[1] सदरेहि[2] दुक्खविपाकेहि आयतिं जातिजरामरणिकेहि । तस्मा योगक्खेमी ति वुच्चति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो विसंयोगा ति ।

"कामयोगेन संयुत्ता, भवयोगेन चूभयं ।
दिट्ठियोगेन संयुत्ता, अविज्जाय पुरक्खता ॥
"सत्ता गच्छन्ति संसारं, जातिमरणगामिनो ।
ये च कामे परिञ्ञाय, भवयोगं च सब्बसो ॥
"दिट्ठियोगं समूहच्च, अविज्जं च विराजयं ।
सब्बयोगविसंयुत्ता, ते वे योगातिगा मुनी" ति ॥

भण्डगामवग्गो पठमो ।

तस्सुद्दानं

अनुबुद्धं पपतितं द्वे, खता अनुसोतपञ्चमं ।
R. 13 अप्पस्सुतो च सोभनं, वेसारज्जं तण्हायोगेन ते दसा ति ॥

---

२. चरवग्गो

१. चरसुत्तं

१. "चरतो चे पि, भिक्खवे, भिक्खुनो उप्पज्जति कामवितक्को वा ब्यापादवितक्को वा विहिंसावितक्को वा । तं चे भिक्खु अधिवासेति, नप्पजहति न विनोदेति न ब्यन्तीकरोति[3] न अनभावं गमेति, चरं पि[4],

---

१. पोनोभविकेहि – सी०, रो० । २. सदारेहि – रो० । ३. ब्यन्तिकरोति – रो० । ४. चे पि – रो० ।

केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया अप्पटिविद्धा[1]; मिच्छादिट्ठिको होति विपरीतदस्सनो, सो बहुजनं सद्धम्मा वुट्ठापेत्वा असद्धम्मे पतिट्ठापेति। थेरो भिक्खु रत्तञ्ञू चिरपब्बजितो इति पिस्स दिट्ठानुगतिं आपज्जन्ति, ञातो थेरो भिक्खु यसस्सी R.115 सगहट्ठपब्बजितानं बहुजनपरिवारो इति पिस्स दिट्ठानुगतिं आपज्जन्ति, लाभी थेरो भिक्खु चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं इति पिस्स दिट्ठानुगतिं आपज्जन्ति, बहुस्सुतो थेरो भिक्खु सुतधरो सुतसन्निचयो इति पिस्स दिट्ठानुगतिं आपज्जन्ति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु बहुजनअहिताय पटिपन्नो होति बहुजनअसुखाय बहुनो जनस्स अनत्थाय अहिताय दुक्खाय देवमनुस्सानं।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु बहुजनहिताय पटिपन्नो होति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं। कतमेहि पञ्चहि ? थेरो होति रत्तञ्ञू चिरपब्बजितो; ञातो होति यसस्सी सगहट्ठपब्बजितानं बहुजनपरिवारो; लाभी होति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं; बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; सम्मादिट्ठिको होति अविपरीतदस्सनो, सो बहुजनं असद्धम्मा वुट्ठापेत्वा सद्धम्मे पतिट्ठापेति। थेरो भिक्खु रत्तञ्ञू चिरपब्बजितो इति पिस्स दिट्ठानुगतिं आपज्जन्ति, ञातो थेरो भिक्खु यसस्सी सगहट्ठपब्बजितानं बहुजनपरिवारो इति पिस्स दिट्ठानुगतिं आपज्जन्ति, लाभी थेरो भिक्खु चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं इति पिस्स दिट्ठानुगतिं आपज्जन्ति, बहुस्सुतो थेरो भिक्खु सुतधरो सुतसन्निचयो इति पिस्स दिट्ठानुगतिं आपज्जन्ति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु बहुजनहिताय पटिपन्नो होति बहुजनसुखाय बहुनो B. 102, R. 116 जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सान" ति।

---

१. सुप्पटिविद्धा – स्या०, रो०।

९. पठमसेखसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? कम्मारामता, भस्सारामता, निद्दारामता, सङ्गणिकारामता, यथाविमुत्तं चित्तं न पच्चवेक्खति – इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति ।

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? न कम्मारामता, न भस्सारामता, न निद्दारामता, न सङ्गणिकारामता, यथाविमुत्तं चित्तं पच्चवेक्खति – इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती" ति ।

---

१०. दुतियसेखसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, सेखो भिक्खु बहुकिच्चो होति बहुकरणीयो वियत्तो किङ्करणीयेसु; रिञ्चति पटिसल्लानं, नानुयुञ्जति अज्झत्तं चेतोसमथं । अयं, भिक्खवे, पठमो धम्मो सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तति ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, सेखो भिक्खु अप्पमत्तकेन कम्मेन दिवसं अतिनामेति; रिञ्चति पटिसल्लानं, नानुयुञ्जति अज्झत्तं चेतोसमथं । अयं, भिक्खवे, दुतियो धम्मो सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तति ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, सेखो भिक्खु संसट्ठो विहरति गहट्ठपब्बजितेहि[1] अननुलोमिकेन गिहिसंसग्गेन; रिञ्चति पटिसल्लानं, नानुयुञ्जति अज्झत्तं चेतोसमथं । अयं, भिक्खवे, ततियो धम्मो सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तति ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, सेखो भिक्खु अकालेन[2] गामं पविसति, अतिदिवा पटिक्कमति; रिञ्चति पटिसल्लानं, नानुयुञ्जति अज्झत्तं चेतोसमथं । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो धम्मो सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तति ।

---

१. गहट्ठपब्बजितेहि – स्या०, रो० । २. अतिकालेन – स्या०, रो० ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, सेखो भिक्खु यायं कथा अभिसल्लेखिका चेतोविवरणसप्पाया, सेय्यथीदं – अप्पिच्छकथा सन्तुट्ठिकथा पविवेककथा असंसग्गकथा विरियारम्भकथा[1] सीलकथा समाधिकथा पञ्ञाकथा विमुत्तिकथा विमुत्तिञाणदस्सनकथा, एवरूपिया कथाय न निकामलाभी होति न अकिच्छलाभी[2] न अकसिरलाभी[2]; रिञ्चति पटिसल्लानं, नानुयुञ्जति अज्झत्तं चेतोसमथं। अयं, भिक्खवे, पञ्चमो धम्मो सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति। B. 103

६. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति। कतमे पञ्च? इध, भिक्खवे, सेखो भिक्खु न बहुकिच्चो होति न बहुकरणीयो वियत्तो[3] किङ्करणीयेसु; न रिञ्चति पटिसल्लानं, अनुयुञ्जति अज्झत्तं चेतोसमथं। अयं, भिक्खवे, पठमो धम्मो सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तति।

७. "पुन च परं, भिक्खवे, सेखो भिक्खु न अप्पमत्तकेन कम्मेन दिवसं अतिनामेति; न रिञ्चति पटिसल्लानं, अनुयुञ्जति अज्झत्तं चेतोसमथं। अयं, भिक्खवे, दुतियो धम्मो सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तति।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, सेखो भिक्खु असंसट्ठो विहरति गहट्ठपब्बजितेहि अननुलोमिकेन गिहिसंसग्गेन; न रिञ्चति पटिसल्लानं, अनुयुञ्जति अज्झत्तं चेतोसमथं। अयं, भिक्खवे, ततियो धम्मो सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तति। R. 118

९. "पुन च परं, भिक्खवे, सेखो भिक्खु न अतिकालेन गामं पविसति, नातिदिवा पटिक्कमति; न रिञ्चति पटिसल्लानं, अनुयुञ्जति अज्झत्तं चेतोसमथं। अयं, भिक्खवे, चतुत्थो धम्मो सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तति।

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, सेखो भिक्खु यायं कथा अभिसल्लेखिका चेतोविवरणसप्पाया, सेय्यथीदं[4] – अप्पिच्छकथा सन्तुट्ठिकथा पविवेककथा संसग्गकथा विरियारम्भकथा सीलकथा समाधिकथा

---

१. वीरियारम्भकथा – म०। २–२. किच्छलाभी कसिरलाभी – सी०, स्या०, रो०।
३. ब्यत्तो – स्या०; व्यत्तो – रो०। ४. सेय्यथिदं – म०।

B. 104 पञ्ञाकथा विमुत्तिकथा विमुत्तिञाणदस्सनकथा, एवरूपिया कथाय निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी; न रिञ्चति पटिसल्लानं, अनुयुञ्जति अज्झत्तं चेतोसमथं। अयं, भिक्खवे, पञ्चमो धम्मो सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती" ति।

थेरवग्गो नवमो।

तस्सुद्दानं

रजनीयो[1] वीतरागो, कुहकास्सद्धअक्खमा[2]।
पटिसम्भिदा च सीलेन, थेरो सेखा परे दुवे ति॥

---

१०. ककुधवग्गो

१. पठमसम्पदासुत्तं

१. "पञ्चिमा, भिक्खवे, सम्पदा। कतमा पञ्च? सद्धासम्पदा, सीलसम्पदा, सुतसम्पदा, चागसम्पदा, पञ्ञासम्पदा – इमा खो, भिक्खवे, पञ्च सम्पदा" ति।

२. दुतियसम्पदासुत्तं

R. 119 १. "पञ्चिमा, भिक्खवे, सम्पदा। कतमा पञ्च? सीलसम्पदा, समाधिसम्पदा, पञ्ञासम्पदा, विमुत्तिसम्पदा, विमुत्तिञाणदस्सनसम्पदा – इमा खो, भिक्खवे, पञ्च सम्पदा" ति।

३. ब्याकरणसुत्तं

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, अञ्ञाब्याकरणानि। कतमानि पञ्च? मन्दत्ता मोमूहत्ता अञ्ञं ब्याकरोति; पापिच्छो इच्छापकतो अञ्ञं ब्याकरोति; उम्मादा चित्तक्खेपा अञ्ञं ब्याकरोति; अधिमानेन अञ्ञं ब्याकरोति; सम्मदेव अञ्ञं ब्याकरोति। इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च अञ्ञाब्याकरणानी" ति।

---

१. रजनीय – स्या०। २. कुहकोसद्धमक्खमो – स्या०, रो०।

४. फासुविहारसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, फासुविहारा। कतमे पञ्च? इध, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति; वितक्कविचारानं वूपसमा ...पे०... दुतियं झानं ... ततियं झानं ... चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति; आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च फासुविहारा" ति। B. 103

५. अकुप्पसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव अकुप्पं पटिविज्झति। कतमेहि पञ्चहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु R. 120 अत्थपटिसम्भिदाप्पत्तो[1] होति, धम्मपटिसम्भिदाप्पत्तो होति, निरुत्तिपटिसम्भिदाप्पत्तो होति, पटिभानपटिसम्भिदाप्पत्तो होति, यथाविमुत्तं चित्तं पच्चवेक्खति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव अकुप्पं पटिविज्झती" ति।

६. सुतधरसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आनापानस्सतिं[2] आसेवन्तो नचिरस्सेव अकुप्पं पटिविज्झति। कतमेहि पञ्चहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु अप्पट्ठो होति अप्पकिच्चो सुभरो सुसन्तोसो जीवितपरिक्खारेसु; अप्पाहारो होति अनोदरिकत्तं अनुयुत्तो; अप्पमिद्धो होति जागरियं अनुयुत्तो; बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; यथाविमुत्तं चित्तं पच्चवेक्खति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आनापानस्सतिं आसेवन्तो नचिरस्सेव अकुप्पं पटिविज्झती" ति।

---

१. अत्थपटिसम्भिदापत्तो – रो०। २. आनापानसतिं – रो०।

७. कथासुत्तं

B. 106 १. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आनापानस्सतिं भावेन्तो नचिरस्सेव अकुप्पं पटिविज्झति। कतमेहि पञ्चहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु अप्पट्ठो होति अप्पकिच्चो सुभरो सुसन्तोसो
R. 121 जीवितपरिक्खारेसु; अप्पाहारो होति अनोदरिकत्तं अनुयुत्तो; अप्पमिद्धो होति जागरियं अनुयुत्तो; यायं कथा अभिसल्लेखिका चेतोविवरणसप्पाया, सेय्यथीदं – अप्पिच्छकथा ...पे०... विमुत्तिञाणदस्सनकथा, एवरूपिया कथाय निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी; यथाविमुत्तं चित्तं पच्चवेक्खति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आनापानस्सतिं भावेन्तो नचिरस्सेव अकुप्पं पटिविज्झती" ति।

---

८. आरञ्ञकसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आनापानस्सतिं बहुलीकरोन्तो नचिरस्सेव अकुप्पं पटिविज्झति। कतमेहि पञ्चहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु अप्पट्ठो होति अप्पकिच्चो सुभरो सुसन्तोसो जीवितपरिक्खारेसु; अप्पाहारो होति अनोदरिकत्तं अनुयुत्तो; अप्पमिद्धो होति जागरियं अनुयुत्तो; आरञ्ञको होति पन्तसेनासनो; यथाविमुत्तं चित्तं पच्चवेक्खति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आनापानस्सतिं बहुलीकरोन्तो नचिरस्सेव अकुप्पं पटिविज्झती" ति।

---

९. सीहसुत्तं

१. "सीहो, भिक्खवे, मिगराजा सायन्हसमयं आसया निक्खमति; आसया निक्खमित्वा विजम्भति; विजम्भित्वा समन्ता चतुद्दिसं[1] अनुविलोकेति; समन्ता चतुद्दिसं अनुविलोकेत्वा तिक्खत्तुं सीहनादं नदति; तिक्खत्तुं सीहनादं नदित्वा गोचराय पक्कमति। सो हत्थिस्स चे पि पहारं देति, सक्कच्चञ्ञेव पहारं देति, नो असक्कच्चं; महिंसस्स[2] चे पि पहारं देति, सक्कच्चञ्ञेव पहारं देति, नो असक्कच्चं; गवस्स

---

१. चतुद्दिसा – स्या०, रो०। २. महिसस्स – सी०, स्या०; महीसस्स – रो०

चे पि पहारं देति, सक्कच्चञ्ञेव पहारं देति, नो असक्कच्चं; दीपिस्स चे B. 107
पि पहारं देति, सक्कच्चञ्ञेव पहारं देति, नो असक्कच्चं; खुद्दकानं R. 122
चे पि पाणानं पहारं देति अन्तमसो ससबिळारानं पि, सक्कच्चञ्ञेव
पहारं देति, नो असक्कच्चं । तं किस्स हेतु ? 'मा मे योग्गपथो
नस्सा' ति ।

२. "सीहो ति खो, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । यं खो, भिक्खवे, तथागतो परिसाय धम्मं देसेति, इदमस्स होति सीहनादस्मिं । भिक्खूनं चे पि, भिक्खवे, तथागतो धम्मं देसेति, सक्कच्चञ्ञेव तथागतो धम्मं देसेति, नो असक्कच्चं; भिक्खुनीनं चे पि, भिक्खवे, तथागतो धम्मं देसेति, सक्कच्चञ्ञेव तथागतो धम्मं देसेति, नो असक्कच्चं; उपासकानं चे पि, भिक्खवे, तथागतो धम्मं देसेति, सक्कच्चञ्ञेव तथागतो धम्मं देसेति, नो असक्कच्चं; उपासिकानं चे पि, भिक्खवे, तथागतो धम्मं देसेति, सक्कच्चञ्ञेव तथागतो धम्मं देसेति, नो असक्कच्चं; पुथुज्जनानं चे पि, भिक्खवे, तथागतो धम्मं देसेति अन्तमसो अन्नभारनेसादानं पि, सक्कच्चञ्ञेव तथागतो धम्मं देसेति, नो असक्कच्चं । तं किस्स हेतु ? धम्मगरु, भिक्खवे, तथागतो धम्मगारवो" ति ।

---

१०. ककुधथेरसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कोसम्बियं विहरति घोसितारामे । तेन खो पन समयेन ककुधो नाम कोळियपुत्तो[1] आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स उपट्ठाको अधुनाकालङ्कतो अञ्ञतरं मनोमयं कायं उपपन्नो । तस्स एवरूपो अत्तभावपटिलाभो होति – सेय्यथापि नाम द्वे वा तीणि वा मागधकानि[2] गामक्खेत्तानि । सो तेन अत्तभावपटिलाभेन नेव[3] अत्तानं नो परं[3] ब्याबाधेति ।

२. अथ खो ककुधो देवपुत्तो येनायस्मा महामोग्गल्लानो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं अभिवादेत्वा
एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठितो खो ककुधो देवपुत्तो आयस्मन्तं R. 123
महामोग्गल्लानं एतदवोच – "देवदत्तस्स, भन्ते, एवरूपं इच्छागतं B. 108

---

१. कोलियपुत्तो – रो० । २. मागधिकानि – सी०, रो० । ३–३. नेवत्तानं – सी० ।

उप्पज्जि – 'अहं भिक्खुसङ्घं परिहरिस्सामी' ति। सहचित्तुप्पादा च, भन्ते, देवदत्तो तस्सा इद्धिया परिहीनो" ति। इदमवोच ककुधो देवपुत्तो। इदं वत्वा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायि।

३. अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा महामोग्गल्लानो भगवन्तं एतदवोच –

४. "ककुधो नाम, भन्ते, कोळियपुत्तो मम[1] उपट्ठाको अधुनाकालङ्कतो अञ्ञतरं मनोमयं कायं उपपन्नो होति[2]। तस्स एवरूपो अत्तभावपटिलाभो – सेय्यथापि नाम द्वे वा तीणि वा मागधकानि गामक्खेत्तानि। सो तेन अत्तभावपटिलाभेन नेव अत्तानं नो परं ब्याबाधेति। अथ खो, भन्ते, ककुधो देवपुत्तो येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि। एकमन्तं ठितो खो, भन्ते, ककुधो देवपुत्तो मं एतदवोच – 'देवदत्तस्स, भन्ते, एवरूपं इच्छागतं उप्पज्जि – अहं भिक्खुसङ्घं परिहरिस्सामी ति। सहचित्तुप्पादा च, भन्ते, देवदत्तो तस्सा इद्धिया परिहीनो' ति। इदमवोच, भन्ते, ककुधो देवपुत्तो। इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायी" ति।

५. "किं पन ते, मोग्गल्लान, ककुधो देवपुत्तो चेतसा चेतो परिच्च विदितो – 'यं किञ्चि ककुधो देवपुत्तो भासति सब्बं तं तथेव होति, नो अञ्ञथा'" ति?

"चेतसा चेतो परिच्च विदितो मे, भन्ते, ककुधो देवपुत्तो – 'यं किञ्चि ककुधो देवपुत्तो भासति सब्बं तं तथेव होति, नो अञ्ञथा'" ति।

"रक्खस्सेतं, मोग्गल्लान, वाचं! रक्खस्सेतं[3], मोग्गल्लान, वाचं[3]! इदानि सो मोघपुरिसो अत्तना व अत्तानं पातुकरिस्सति।

६. "पञ्चिमे, मोग्गल्लान, सत्थारो सन्तो संविज्जमाना
R. 124 लोकस्मिं। कतमे पञ्च? इध, मोग्गल्लान, एकच्चो सत्था अपरिसुद्धसीलो समानो 'परिसुद्धसीलोम्ही,' ति पटिजानाति 'परिसुद्धं मे

---

१. मं – रो०। २. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। ३–३. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि।

B. 110 एवरूपं खो, मोग्गल्लान, सत्थारं सावका धम्मदेसनतो रक्खन्ति; एवरूपो च पन सत्था सावकेहि धम्मदेसनतो रक्खं पच्चासीसति।

९. "पुन च परं, मोग्गल्लान, इधेकच्चो सत्था अपरिसुद्धवेय्याकरणो समानो 'परिसुद्धवेय्याकरणोम्ही,' ति पटिजानाति 'परिसुद्धं मे वेय्याकरणं परियोदातं असङ्किलिट्ठं' ति। तमेनं सावका एवं जानन्ति – 'अयं खो भवं सत्था अपरिसुद्धवेय्याकरणो समानो परिसुद्धवेय्याकरणोम्ही,' ति पटिजानाति 'परिसुद्धं मे वेय्याकरणं परियोदातं असङ्किलिट्ठं' ति। मयं चेव खो पन गिहीनं आरोचेय्याम, नास्सस्स मनापं। यं खो पनस्स अमनापं, कथं नं मयं तेन समुदाचरेय्याम – 'सम्मन्नति खो पन चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन; यं तुमो करिस्सति तुमो व तेन पञ्ञायिस्सती' ति। एवरूपं खो, मोग्गल्लान, सत्थारं सावका वेय्याकरणतो रक्खन्ति; एवरूपो च पन सत्था सावकेहि वेय्याकरणतो रक्खं पच्चासीसति।

१०. "पुन च परं, मोग्गल्लान, इधेकच्चो सत्था अपरिसुद्धञाणदस्सनो समानो 'परिसुद्धञाणदस्सनोम्ही,' ति पटिजानाति 'परिसुद्धं मे ञाणदस्सनं परियोदातं असङ्किलिट्ठं' ति। तमेनं सावका एवं जानन्ति – 'अयं खो भवं सत्था अपरिसुद्धञाणदस्सनो समानो परिसुद्धञाणदस्सनोम्ही,' ति पटिजानाति 'परिसुद्धं मे ञाणदस्सनं परियोदातं असङ्किलिट्ठं' ति। मयं चेव खो पन गिहीनं आरोचेय्याम,
R. 126 नास्सस्स मनापं। यं खो पनस्स अमनापं, कथं नं मयं तेन समुदाचरेय्याम – 'सम्मन्नति खो पन चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन; यं तुमो करिस्सति तुमो व तेन पञ्ञायिस्सती' ति। एवरूपं खो, मोग्गल्लान, सत्थारं सावका ञाणदस्सनतो रक्खन्ति; एवरूपो च पन सत्था सावकेहि ञाणदस्सनतो रक्खं पच्चासीसति। इमे खो, मोग्गल्लान, पञ्च सत्थारो सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं।

११. "अहं खो पन, मोग्गल्लान, परिसुद्धसीलो समानो 'परिसुद्धसीलोम्ही,' ति पटिजानामि 'परिसुद्धं मे सीलं परियोदातं असङ्किलिट्ठं' ति। न च मं सावका सीलतो रक्खन्ति, न चाहं सावकेहि सीलतो रक्खं पच्चासीसामि। परिसुद्धाजीवो समानो 'परिसुद्धाजीवोम्ही,' ति पटिजानामि 'परिसुद्धो मे आजीवो परियोदातो असङ्किलिट्ठो' ति।

भिक्खवे, भिक्खु एवंभूतो 'अनातापी अनोत्तापी सततं समितं कुसीतो हीनविरियो' ति वुच्चति ।

२. "ठितस्स चे पि, भिक्खवे, भिक्खुनो उप्पज्जति काम- B. 320
वितक्को वा ब्यापादवितक्को वा विहिंसावितक्को वा । तं चे भिक्खु अधिवासेति, नप्पजहति न विनोदेति न ब्यन्तीकरोति न अनभावं गमेति, ठितो पि, भिक्खवे, भिक्खु एवंभूतो 'अनातापी अनोत्तापी सततं समितं कुसीतो हीनविरियो' ति वुच्चति ।

३. "निसिन्नस्स चे पि, भिक्खवे, भिक्खुनो उप्पज्जति कामवितक्को वा ब्यापादवितक्को वा विहिंसावितक्को वा । तं चे[1] भिक्खु अधिवासेति, नप्पजहति न विनोदेति न ब्यन्तीकरोति न अनभावं गमेति, निसिन्नो पि, भिक्खवे, भिक्खु एवंभूतो 'अनातापी अनोत्तापी सततं समितं कुसीतो हीनविरियो' ति वुच्चति ।

४. "सयानस्स चे पि, भिक्खवे, भिक्खुनो जागरस्स उप्पज्जति कामवितक्को वा ब्यापादवितक्को वा विहिंसावितक्को वा । तं चे भिक्खु अधिवासेति, नप्पजहति न विनोदेति न ब्यन्तीकरोति न अनभावं गमेति, सयानो पि, भिक्खवे, भिक्खु जागरो एवंभूतो 'अनातापी अनोत्तापी सततं समितं कुसीतो हीनविरियो' ति वुच्चति ।

५. "चरतो चे पि, भिक्खवे, भिक्खुनो उप्पज्जति कामवितक्को वा ब्यापादवितक्को वा विहिंसावितक्को वा । तं चे भिक्खु नाधिवासेति, पजहति विनोदेति ब्यन्तीकरोति अनभावं गमेति, चरं पि, भिक्खवे, भिक्खु एवंभूतो 'आतापी ओत्तापी सततं समितं आरद्धविरियो पहितत्तो' ति वुच्चति ।

६. "ठितस्स चे पि, भिक्खवे, भिक्खुनो उप्पज्जति कामवितक्को वा ब्यापादवितक्को वा विहिंसावितक्को वा । तं चे भिक्खु नाधिवासेति, पजहति विनोदेति ब्यन्तीकरोति अनभावं गमेति, ठितो पि, भिक्खवे, भिक्खु एवंभूतो 'आतापी ओत्तापी सततं समितं आरद्धविरियो पहितत्तो' ति वुच्चति ।

७. "निसिन्नस्स चे पि, भिक्खवे, भिक्खुनो उप्पज्जति कामवितक्को वा ब्यापादवितक्को वा विहिंसावितक्को वा । तं चे भिक्खु

१. च – सी० ।

न च मं सावका आजीवतो रक्खन्ति, न चाहं सावकेहि आजीवतो B. 111 रक्खं पच्चासीसामि । परिसुद्धधम्मदेसनो समानो 'परिसुद्धधम्मदेसनोम्ही,' ति पटिजानामि 'परिसुद्धा मे धम्मदेसना परियोदाता असङ्किलिट्ठा' ति । न च मं सावका धम्मदेसनतो रक्खन्ति, न चाहं सावकेहि धम्मदेसनतो रक्खं पच्चासीसामि । परिसुद्धवेय्याकरणो समानो 'परिसुद्धवेय्याकरणोम्ही,' ति पटिजानामि 'परिसुद्धं मे वेय्याकरणं परियोदातं असङ्किलिट्ठं' ति । न च मं सावका वेय्याकरणतो रक्खन्ति, न चाहं सावकेहि वेय्याकरणतो रक्खं पच्चासीसामि । परिसुद्धञाणदस्सनो समानो 'परिसुद्धञाणदस्सनोम्ही,' ति पटिजानामि 'परिसुद्धं मे ञाणदस्सनं परियोदातं असङ्किलिट्ठं' ति । न च मं सावका ञाणदस्सनतो रक्खन्ति, न चाहं सावकेहि ञाणदस्सनतो रक्खं पच्चासीसामी'' ति ।

ककुधवग्गो दसमो ।

तस्सुद्दानं

द्वे सम्पदा ब्याकरणं, फासु[1] अकुप्पपञ्चमं[1] । R. 127
सुतं कथा[2] आरञ्ञको[2], सीहो[3] च ककुधो दसा ति[3] ।।

दुतियो पण्णासको समत्तो ।

---o---

११. फासुविहारवग्गो

१. सारज्जसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, सेखवेसारज्जकरणा धम्मा । कतमे B. 112 पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो होति, सीलवा होति, बहुस्सुतो होति, आरद्धविरियो होति, पञ्ञवा होति ।

२. "यं[4], भिक्खवे, अस्सद्धस्स सारज्जं होति, सद्धस्स तं सारज्जं न होति । तस्मायं धम्मो सेखवेसारज्जकरणो ।

३. "यं, भिक्खवे, दुस्सीलस्स सारज्जं होति, सीलवतो तं सारज्जं न होति । तस्मायं धम्मो सेखवेसारज्जकरणो ।

१-१. फासुकुप्पेन पञ्चमं – स्या०, रो० । २-२. कथञ्च अरञ्ञं – स्या०, रो० । ३-३. सीहककुधेन ते दसाति – स्या०, रो० । ४. य खो – स्या० ।

४. "यं, भिक्खवे, अप्पस्सुतस्स सारज्जं होति, बहुस्सुतस्स तं सारज्जं न होति। तस्मायं धम्मो सेखवेसारज्जकरणो।

५. "यं, भिक्खवे, कुसीतस्स सारज्जं होति, आरद्धविरियस्स तं सारज्जं न होति। तस्मायं धम्मो सेखवेसारज्जकरणो।

६. "यं, भिक्खवे, दुप्पञ्ञस्स सारज्जं होति, पञ्ञवतो तं सारज्जं न होति। तस्मायं धम्मो सेखवेसारज्जकरणो। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च सेखवेसारज्जकरणा धम्मा" ति।

---

२. उस्सङ्कितसुत्तं

R.128 १. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु उस्सङ्कित-परिसङ्कितो होति पापभिक्खू ति अपि अकुप्पधम्मो[1] पि[1]। कतमेहि पञ्चहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु वेसियागोचरो वा होति, विधवागोचरो वा होति, थुल्लकुमारिकागोचरो[2] वा होति, पण्डकगोचरो वा होति, भिक्खुनीगोचरो वा होति।

B.113 "इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु उस्सङ्कितपरिसङ्कितो होति पापभिक्खू ति अपि अकुप्पधम्मो पी" ति।

---

३. महाचोरसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो महाचोरो सन्धि पि छिन्दति, निल्लोपं पि हरति, एकागारिकं पि करोति, परिपन्थे पि तिट्ठति। कतमेहि पञ्चहि? इध, भिक्खवे, महाचोरो विसमनिस्सितो च होति, गहननिस्सितो च, बलवनिस्सितो च, भोगचागी च, एकचारी च।

२. "कथं च, भिक्खवे, महाचोरो विसमनिस्सितो होति? इध, भिक्खवे, महाचोरो नदीविदुग्गं वा निस्सितो होति पब्बतविसमं वा। एवं खो, भिक्खवे, महाचोरो विसमनिस्सितो होति।

३. "कथं च, भिक्खवे, महाचोरो गहननिस्सितो होति? इध, भिक्खवे, महाचोरो तिणगहनं वा निस्सितो होति रुक्खगहनं वा

१-१. अकुप्पधम्मो – सी०, स्या०; कुप्पधम्मो पि – रो०। २. थुल्लकुमारीगोचरो – स्या०, रो०।

रोधं[1] वा महावनसण्डं वा । एवं खो, भिक्खवे, महाचोरो गहननिस्सितो होति ।

४. "कथं च, भिक्खवे, महाचोरो बलवनिस्सितो होति ? इध, भिक्खवे, महाचोरो राजानं वा राजमहामत्तानं वा निस्सितो होति । तस्स एवं होति – 'सचे मं कोचि किञ्चि वक्खति, इमे मे[2] राजानो R. 129 वा राजमहामत्ता वा परियोधाय अत्थं भणिस्सन्ती' ति । सचे नं कोचि किञ्चि आह, त्यास्स राजानो वा राजमहामत्ता वा परियोधाय अत्थं भणन्ति । एवं खो, भिक्खवे, महाचोरो बलवनिस्सितो होति ।

५. "कथं च, भिक्खवे, महाचोरो भोगचागी होति ? इध, भिक्खवे, महाचोरो अड्ढो होति महद्धनो महाभोगो । तस्स एवं होति – 'सचे मं कोचि किञ्चि वक्खति, इतो भोगेन पटिसन्थरिस्सामी' ति । सचे नं कोचि किञ्चि आह, ततो भोगेन पटिसन्थरति । एवं खो, भिक्खवे, महाचोरो भोगचागी होति ।

६. "कथं च, भिक्खवे, महाचोरो एकचारी होति ? इध, भिक्खवे, महाचोरो एकको व गहणानि[3] कत्ता होति । तं किस्स हेतु ? 'मा मे गुय्हमन्ता बहिद्धा सम्भेदं अगमंसू' ति । एवं खो, भिक्खवे, B. 114 महाचोरो एकचारी होति ।

"इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहङ्गेहि समन्नागतो महाचोरो सन्धि पि छिन्दति निल्लोपं पि हरति एकागारिकं पि करोति परिपन्थे पि तिट्ठति ।

७. "एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो पापभिक्खु खतं उपहतं अत्तानं परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो विञ्ञूनं, बहुं च अपुञ्ञं पसवति । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, पापभिक्खु विसमनिस्सितो च होति, गहननिस्सितो च, बलवनिस्सितो च, भोगचागी च, एकचारी च ।

८. "कथं च, भिक्खवे, पापभिक्खु विसमनिस्सितो होति ? इध, भिक्खवे, पापभिक्खु विसमेन कायकम्मेन समन्नागतो होति, विसमेन वचीकम्मेन समन्नागतो होति, विसमेन मनोकम्मेन समन्नागतो होति । एवं खो, भिक्खवे, पापभिक्खु विसमनिस्सितो होति ।

१. गेधं – सी० । २. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. निग्गहणानि – सी०, स्या०, रो० ।

९. "कथं च, भिक्खवे, पापभिक्खु गहननिस्सितो होति ? R. 130 इध, भिक्खवे, पापभिक्खु मिच्छादिट्ठिको होति अन्तग्गाहिकाय दिट्ठिया समन्नागतो । एवं खो, भिक्खवे, पापभिक्खु गहननिस्सितो होति ।

१०. "कथं च, भिक्खवे, पापभिक्खु बलवनिस्सितो होति ? इध, भिक्खवे, पापभिक्खु राजानं वा राजमहामत्तानं वा निस्सितो होति । तस्स एवं होति – 'सचे मं कोचि किञ्चि वक्खति, इमे मे राजानो वा राजमहामत्ता वा परियोधाय अत्थं भणिस्सन्ती' ति । सचे नं कोचि किञ्चि आह, त्यास्स[1] राजानो वा राजमहामत्ता वा परियोधाय अत्थं भणन्ति । एवं खो, भिक्खवे, पापभिक्खु बलवनिस्सितो होति ।

११. "कथं च, भिक्खवे, पापभिक्खु भोगचागी होति ? इध, भिक्खवे, पापभिक्खु लाभी होति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय-भेसज्जपरिक्खारानं । तस्स एवं होति – 'सचे मं कोचि किञ्चि वक्खति, इतो लाभेन पटिसन्थरिस्सामी' ति । सचे नं कोचि किञ्चि आह, ततो लाभेन पटिसन्थरति । एवं खो, भिक्खवे, पापभिक्खु भोगचागी होति ।

B. 115 १२. "कथं च, भिक्खवे, पापभिक्खु एकचारी होति ? इध, भिक्खवे, पापभिक्खु एकको व पच्चन्तिमेसु जनपदेसु निवासं कप्पेति । सो तत्थ कुलानि उपसङ्कमन्तो लाभं लभति । एवं खो, भिक्खवे, पापभिक्खु एकचारी होति ।

"इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो पापभिक्खु खतं उपहतं अत्तानं परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो विञ्ञूनं, बहुं च अपुञ्ञं पसवती" ति ।

---

४. समणसुखुमालसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु समणेसु समणसुखुमालो होति । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु याचितो व बहुलं चीवरं परिभुञ्जति, अप्पं अयाचितो; याचितो व बहुलं पिण्डपातं परिभुञ्जति, अप्पं अयाचितो; याचितो व बहुलं सेनासनं परिभुञ्जति, अप्पं अयाचितो; याचितो व बहुलं गिलानप्पच्चयभेसज्ज-
R. 131 परिक्खारं परिभुञ्जति, अप्पं अयाचितो । येहि खो पन सब्रह्मचारीहि

१. त्यस्स – स्या० ।

सद्धिं विहरति, त्यास्स मनापेनेव बहुलं कायकम्मेन समुदाचरन्ति, अप्पं अमनापेन; मनापेनेव बहुलं वचीकम्मेन समुदाचरन्ति, अप्पं अमनापेन; मनापेनेव बहुलं मनोकम्मेन समुदाचरन्ति, अप्पं अमनापेन; मनापंयेव उपहारं उपहरन्ति, अप्पं अमनापं। यानि खो पन तानि वेदयितानि पित्तसमुट्ठानानि वा सेम्हसमुट्ठानानि वा वातसमुट्ठानानि वा सन्निपातिकानि वा उतुपरिणामजानि वा विसमपरिहारजानि वा ओपक्कमिकानि वा कम्मविपाकजानि वा, तानिस्स न बहुदेव उप्पज्जन्ति। अप्पाबाधो होति, चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु समणेसु समणसुखुमालो होति।

२. "यं हि तं, भिक्खवे, सम्मा वदमानो वदेय्य – 'समणेसु समणसुखुमालो' ति, ममेव तं, भिक्खवे, सम्मावदमानो वदेय्य – 'समणेसु समणसुखुमालो' ति। अहं हि[1], भिक्खवे, याचितो व बहुलं चीवरं B. 116 परिभुञ्जामि, अप्पं अयाचितो; याचितो व बहुलं पिण्डपातं परिभुञ्जामि, अप्पं अयाचितो; याचितो व बहुलं सेनासनं परिभुञ्जामि, अप्पं अयाचितो; याचितो व बहुलं गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारं परिभुञ्जामि, अप्पं अयाचितो। येहि खो पन भिक्खूहि सद्धिं विहरामि, ते मं मनापेनेव बहुलं कायकम्मेन समुदाचरन्ति, अप्पं अमनापेन; मनापेनेव बहुलं वचीकम्मेन समुदाचरन्ति, अप्पं अमनापेन; मनापेनेव बहुलं मनोकम्मेन समुदाचरन्ति, अप्पं अमनापेन; मनापंयेव उपहारं उपहरन्ति, अप्पं अमनापं। यानि खो पन तानि वेदयितानि – पित्तसमुट्ठानानि वा सेम्हसमुट्ठानानि वा वातसमुट्ठानानि वा सन्निपातिकानि वा उतुपरिणामजानि वा विसमपरिहारजानि वा ओपक्कमिकानि वा कम्मविपाकजानि वा – तानि मे न बहुदेव उप्पज्जन्ति। R. 132 अप्पाबाधोहमस्मि, चतुन्नं खो[2] पनस्मि[2] झानानं आभिचेतसिकानं[3] दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी[4] अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं खया ...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरामि।

१. रो० पोत्थके नत्थि। २-२. खो पन – सी०; स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि।
३. आभिचेतसिकान – रो०। ४. निकामलाभी होमि – सी०।

"यं हि तं, भिक्खवे, सम्मा वदमानो वदेय्य – 'समणेसु समणसुखुमालो' ति, ममेव तं, भिक्खवे, सम्मा वदमानो वदेय्य – 'समणेसु समणसुखुमालो'" ति ।

---

५. फासुविहारसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, फासुविहारा । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं कायकम्मं पच्चुपट्ठितं होति सब्रह्मचारीसु आवि चेव रहो च, मेत्तं वचीकम्मं ... मेत्तं मनोकम्मं पच्चुपट्ठितं होति सब्रह्मचारीसु आवि चेव रहो च । यानि तानि सीलानि अखण्डानि अच्छिद्दानि असबलानि अकम्मासानि भुजिस्सानि विञ्ञुप्पसत्थानि अपरामट्ठानि समाधिसंवत्तनिकानि, तथारूपेहि सीलेहि सीलसामञ्ञगतो विहरति सब्रह्मचारीहि आवि चेव रहो च । यायं दिट्ठि अरिया निय्यानिका निय्याति तक्करस्स सम्मा दुक्खक्खयाय, तथारूपाय दिट्ठिया दिट्ठिसामञ्ञगतो विहरति सब्रह्मचारीहि आवि चेव रहो च । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च फासुविहारा" ति ।

---

६. आनन्दसुत्तं

B 117 १. एकं समयं भगवा कोसम्बियं विहरति घोसितारामे । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच –

२. "कित्तावता नु खो, भन्ते, भिक्खु[1] सङ्घे[1] विहरन्तो फासुं[2] विहरेय्या" ति ?

R. 133 "यतो खो, आनन्द, भिक्खु अत्तना[3] सीलसम्पन्नो होति, नो परं अधिसीले सम्पवत्ता[4]; एत्तावता पि खो, आनन्द, भिक्खु सङ्घे विहरन्तो फासुं विहरेय्या" ति ।

३. "सिया पन, भन्ते, अञ्ञो पि परियायो यथा भिक्खु सङ्घे विहरन्तो फासुं विहरेय्या" ति ?

१–१. भिक्खुसङ्घो – स्या०, रो० । २. फासु – रो० । ३. अत्तना च – रो० । ४. सम्पवत्ता होति – रो० ।

"सिया, आनन्द[1] ! यतो खो, आनन्द, भिक्खु अत्तना सीलसम्पन्नो होति, नो परं अधिसीले सम्पवत्ता; अत्तानुपेक्खी च होति, नो परानुपेक्खी; एत्तावता पि खो, आनन्द, भिक्खु सङ्घे विहरन्तो फासुं विहरेय्या" ति।

४. "सिया पन, भन्ते, अञ्ञो पि परियायो यथा भिक्खु सङ्घे विहरन्तो फासुं विहरेय्या" ति ?

"सिया, आनन्द ! यतो खो, आनन्द, भिक्खु अत्तना सीलसम्पन्नो होति, नो परं अधिसीले सम्पवत्ता; अत्तानुपेक्खी च होति, नो परानुपेक्खी; अपञ्ञातो च होति, तेन च अपञ्ञातकेन नो परितस्सति; एत्तावता पि खो, आनन्द, भिक्खु सङ्घे विहरन्तो फासुं विहरेय्या" ति।

५. "सिया पन, भन्ते, अञ्ञो पि परियायो यथा भिक्खु सङ्घे विहरन्तो फासुं विहरेय्या" ति ?

"सिया, आनन्द ! यतो खो, आनन्द, भिक्खु अत्तना सीलसम्पन्नो होति, नो परं अधिसीले सम्पवत्ता; अत्तानुपेक्खी च होति, नो परानुपेक्खी; अपञ्ञातो च होति, तेन च अपञ्ञाकतेन नो परितस्सति; चतुन्नं[2] च[2] झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी; एत्तावता[3] पि खो[3], आनन्द, भिक्खु सङ्घे विहरन्तो फासुं विहरेय्या" ति।

६. "सिया पन, भन्ते, अञ्ञो पि परियायो यथा भिक्खु B. 118
सङ्घे विहरन्तो फासुं विहरेय्या" ति ?

"सिया, आनन्द ! यतो खो, आनन्द, भिक्खु अत्तना सीलसम्पन्नो होति, नो परं अधिसीले सम्पवत्ता; अत्तानुपेक्खी च होति, नो परानुपेक्खी; अपञ्ञातो च होति, तेन च अपञ्ञातकेन[4] नो R. 134
परितस्सति; चतुन्नं च झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी; आसवानं[5] च[5] खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति; एत्तावता पि खो, आनन्द, भिक्खु सङ्घे विहरन्तो फासुं विहरेय्य।

१. आनन्दा ति भगवा अवोच – स्या०, रो०। २–२. चतुन्नं – रो०। ३–३. एत्तावता खो – स्या०, रो०। ४. अप्पञ्ञातिकेन – स्या०, रो०। ५–५. आसवान – सी०, रो०।

"इमम्हा चाहं, आनन्द, फासुविहारा अञ्ञो फासुविहारो उत्तरितरो वा पणीततरो वा नत्थी ति वदामी" ति ।

---

७. सीलसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलसम्पन्नो होति, समाधिसम्पन्नो होति, पञ्ञासम्पन्नो होति, विमुत्तिसम्पन्नो होति, विमुत्तिञाणदस्सनसम्पन्नो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति ।

---

८. असेखसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि, पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु असेखेन सीलक्खन्धेन
B. 119 समन्नागतो होति, असेखेन समाधिक्खन्धेन समन्नागतो होति, असेखेन पञ्ञाक्खन्धेन समन्नागतो होति, असेखेन विमुत्तिक्खन्धेन समन्नागतो होति, असेखेन विमुत्तिञाणदस्सनक्खन्धेन समन्नागतो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति ।

---

९. चातुद्दिससुत्तं

R. 135 १. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु चातुद्दिसो होति । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्खसंवरसंवुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसान-कल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति,

तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता[1] वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; सन्तुट्ठो होति इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन[2]; चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी; आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति। इमेहि, खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु चातुद्दिसो होती" ति।

---

१०. अरञ्ञसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितुं। कतमेहि पञ्चहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति ... पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; आरद्धविरियो विहरति थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु; चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी; आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज R. 136
विहरति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु B. 120
अलं अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितुं" ति।

फासुविहारवग्गो एकादसमो।

तस्सुद्दानं

सारज्जं सङ्कितो चोरो, सुखुमालं[3] फासु पञ्चमं।
आनन्द सीलासेखा[4] च[4], चातुद्दिसो अरञ्ञेन चा ति॥

---

१२. अन्धकविन्दवग्गो

१. कुलूपकसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो कुलूपको[5] भिक्खु कुलेसु अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च। कतमेहि

---

१. धता – स्या०, रो०। २. इतरीतरेन० – स्या०। ३. सुखुमाल – स्या०, रो०। ४–४. सीलसेखिया – स्या०, रो०। ५ कुलुपको – स्या०, रो०।

पञ्चहि ? असन्थवविस्सासी[1] च होति, अनिस्सरविकप्पी च, विस्सट्ठुपसेवी[2] च, उपकण्णकजप्पी च, अतियाचनको च । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो कुलूपको भिक्खु कुलेसु अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो कुलूपको भिक्खु कुलेसु पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि पञ्चहि ? न असन्थवविस्सासी च होति, न अनिस्सरविकप्पी च, न विस्सट्ठुपसेवी
R.137 च, न उपकण्णकजप्पी च, न अतियाचनको च । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो कुलूपको भिक्खु कुलेसु पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा" ति ।

---

२. पच्छासमणसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो पच्छासमणो न आदातब्बो । कतमेहि पञ्चहि ? अतिदूरे वा गच्छति अच्चासन्ने
B.121 वा, न पत्तपरियापन्नं गण्हति[3], आपत्तिसामन्ता भणमानं न निवारेति, भणमानस्स अन्तरन्तरा कथं ओपातेति, दुप्पञ्ञो होति जळो एळमूगो । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो पच्छासमणो न आदातब्बो ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो पच्छासमणो आदातब्बो । कतमेहि पञ्चहि ? नातिदूरे गच्छति न अच्चासन्ने, पत्तपरियापन्नं गण्हति, आपत्तिसामन्ता भणमानं निवारेति, भणमानस्स न अन्तरन्तरा कथं ओपातेति, पञ्ञवा होति अजळो अनेळमूगो । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो पच्छासमणो आदातब्बो" ति ।

---

३. सम्मासमाधिसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो सम्मासमाधिं उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अक्खमो होति रूपानं, अक्खमो सद्दानं, अक्खमो गन्धानं, अक्खमो

---

१. असन्थुतविस्सासी – सी० । २. विसट्ठुपसेवी – सी०; सट्ठुपसेवी – स्या०; सट्ठुपसेवी – रो० । ३. गण्हाति – स्या०, रो० ।

नाधिवासेति, पजहति विनोदेति ब्यन्तीकरोति अनभावं गमेति, निसिन्नो पि, भिक्खवे, भिक्खु एवंभूतो 'आतापी ओत्तापी सततं समितं आरद्धविरियो पहितत्तो' ति वुच्चति ।

I. 321 ८. "सयानस्स चे पि, भिक्खवे, भिक्खुनो जागरस्स उप्पज्जति कामवितक्को वा ब्यापादवितक्को वा विहिंसावितक्को वा । 2.14 तं चे भिक्खु नाधिवासेति, पजहति विनोदेति ब्यन्तीकरोति अनभावं गमेति, सयानो[1] पि, भिक्खवे, भिक्खु जागरो एवंभूतो 'आतापी ओत्तापी सततं समितं आरद्धविरियो पहितत्तो' ति वुच्चती ति ।

"चरं वा यदि वा तिट्ठं, निसिन्नो उद[2] वा सयं ।
यो वितक्कं वितक्केति, पापकं गेहनिस्सितं ।।
"कुम्मग्गप्पटिपन्नो[3] सो, मोहनेय्येसु मुच्छितो ।
अभब्बो तादिसो भिक्खु, फुट्ठुं सम्बोधिमुत्तमं ।।
"यो च चरं वा तिट्ठं वा, निसिन्नो उद वा सयं ।
वितक्कं समयित्वान, वितक्कूपसमे रतो ।
भब्बो सो तादिसो भिक्खु, फुट्ठुं सम्बोधिमुत्तमं" ति ।।

---

२. सीलसुत्तं

१. "सम्पन्नसीला, भिक्खवे, विहरथ सम्पन्नपातिमोक्खा, पातिमोक्खसंवरसंवुता विहरथ आचारगोचरसम्पन्ना अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्साविनो । समादाय सिक्खथ सिक्खापदेसु । सम्पन्नसीलानं वो, भिक्खवे, विहरतं सम्पन्नपातिमोक्खानं पातिमोक्खसंवरसंवुतानं विहरतं आचारगोचरसम्पन्नानं अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावीनं समादाय सिक्खतं सिक्खापदेसु किमस्स उत्तरि[4] करणीयं ?

२. "चरतो चे पि, भिक्खवे, भिक्खुनो अभिज्झाब्यापादो विगतो होति, थीनमिद्धं[5] ... उद्धच्चकुक्कुच्चं ... विचिकिच्छा पहीना होति[6], आरद्धं होति विरियं असल्लीनं, उपट्ठिता सति असम्मुट्ठा, पस्सद्धो कायो आरद्धो, समाहितं चित्तं एकग्गं, चरं पि, भिक्खवे, भिक्खु एवंभूतो 'आतापी ओत्तापी सततं समितं आरद्धविरियो पहितत्तो' ति वुच्चति ।

---

१. सायनो – रो० । २. उदा – रो० । ३. कुम्मग्गं पटिपन्नो – सी०; कुम्मग्गपटिपन्नो – रो० । ४. उत्तरिं – सी०, रो० । ५. थिनमिद्ध – म० । ६. होन्ति – रो० ।

रसानं, अक्खमो फोट्ठब्बानं । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो सम्मासमाधिं उपसम्पज्ज विहरितुं ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो सम्मासमाधिं उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमेहि पञ्चहि ? इध, R. 138 भिक्खवे, भिक्खु खमो होति रूपानं, खमो सद्दानं, खमो गन्धानं, खमो रसानं, खमो फोट्ठब्बानं । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो सम्मासमाधिं उपसम्पज्ज विहरितुं" ति ।

---

४. अन्धकविन्दसुत्तं

१. एकं समयं भगवा मगधेसु विहरति अन्धकविन्दे । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं आनन्दं भगवा एतदवोच –

२. "ये ते, आनन्द, भिक्खू नवा अचिरपब्बजिता अधुनागता इमं धम्मविनयं, ते वो, आनन्द, भिक्खू पञ्चसु धम्मेसु समादपेतब्बा निवेसेतब्बा पतिट्ठापेतब्बा । कतमेसु पञ्चसु ? 'एथ तुम्हे, आवुसो, B. 122 सीलवा होथ, पातिमोक्खसंवरसंवुता विहरथ आचारगोचरसम्पन्ना अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्साविनो, समादाय सिक्खथ सिक्खापदेसू' ति – इति पातिमोक्खसंवरे समादपेतब्बा निवेसेतब्बा पतिट्ठापेतब्बा ।

३. "'एथ तुम्हे, आवुसो, इन्द्रियेसु गुत्तद्वारा विहरथ आरक्खसतिनो निपक्कसतिनो[1], सारक्खितमानसा सतारक्खेन चेतसा समन्नागता' ति – इति इन्द्रियसंवरे समादपेतब्बा निवेसेतब्बा पतिट्ठापेतब्बा ।

४. "'एथ तुम्हे, आवुसो, अप्पभस्सा होथ, भस्से परियन्तकारिनो' ति – इति भस्सपरियन्ते समादपेतब्बा निवेसेतब्बा पतिट्ठापेतब्बा ।

५. "'एथ तुम्हे, आवुसो, आरञ्ञिका होथ, अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवथा' ति – इति कायवूपकासे[2] समादपेतब्बा निवेसेतब्बा पतिट्ठापेतब्बा ।

६. "'एथ तुम्हे, आवुसो, सम्मादिट्ठिका होथ सम्मादस्सनेन समन्नागता' ति – इति सम्मादस्सने समादपेतब्बा निवेसेतब्बा पतिट्ठा-

१. निपकसतिनो – सी० । २. कायवूपकट्ठे – रो० ।

R.139 पेतब्बा। ये ते, आनन्द, भिक्खू नवा अचिरपब्बजिता अधुनागता इमं
धम्मविनयं, ते वो, आनन्द, भिक्खू इमेसु पञ्चसु धम्मेसु समादपेतब्बा
निवेसेतब्बा पतिट्ठापेतब्बा" ति।

---

५. मच्छरिनीसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं निक्खित्ता एवं निरये। कतमेहि पञ्चहि? आवासमच्छरिनी होति, कुलमच्छरिनी होति, लाभमच्छरिनी होति, वण्णमच्छरिनी होति, धम्ममच्छरिनी होति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं निक्खित्ता एवं निरये।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं
निक्खित्ता एवं सग्गे। कतमेहि पञ्चहि? न आवासमच्छरिनी होति,
न कुलमच्छरिनी होति, न लाभमच्छरिनी होति, न वण्णमच्छरिनी
B. 123 होति, न धम्ममच्छरिनी होति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि
समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं निक्खित्ता एवं सग्गे" ति।

---

६. वण्णनासुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं निक्खित्ता एवं निरये। कतमेहि पञ्चहि? अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स वण्णं भासति, अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा वण्णारहस्स अवण्णं भासति, अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अप्पसादनीये ठाने पसादं उपदंसेति, अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा पसादनीये ठाने अप्पसादं उपदंसेति, सद्धादेय्यं विनिपातेति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं निक्खित्ता एवं निरये।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं
निक्खित्ता एवं सग्गे। कतमेहि पञ्चहि? अनुविच्च परियोगाहेत्वा
अवण्णारहस्स अवण्णं भासति, अनुविच्च परियोगाहेत्वा वण्णारहस्स
[illegible] वण्णं भासति, अनुविच्च परियोगाहेत्वा अप्पसादनीये ठाने अप्पसादं
उपदंसेति, अनुविच्च परियोगाहेत्वा पसादनीये ठाने पसादं उपदंसेति,

सद्धादेय्यं न विनिपातेति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं निक्खित्ता एवं सग्गे" ति ।

७. इस्सुकिनीसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं निक्खित्ता एवं निरये । कतमेहि पञ्चहि ? अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स वण्णं भासति, अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा वण्णारहस्स अवण्णं भासति, इस्सुकिनी च होति, मच्छरिनी च, सद्धादेय्यं[1] विनिपातेति । इमेहि खो, भिक्खवे[2], पञ्चहि धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं निक्खित्ता एवं निरये ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं निक्खित्ता एवं सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? अनुविच्च परियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स अवण्णं भासति, अनुविच्च परियोगाहेत्वा वण्णारहस्स वण्णं भासति, अनिस्सुकिनी च होति, अमच्छरिनी च, सद्धादेय्यं न विनिपातेति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं निक्खित्ता एवं सग्गे" ति । B. 121

८. मिच्छादिट्ठिकसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं निक्खित्ता एवं निरये । कतमेहि पञ्चहि ? अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स वण्णं भासति, अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा वण्णारहस्स अवण्णं भासति, मिच्छादिट्ठिका च होति, मिच्छासङ्कप्पा च, सद्धादेय्यं विनिपातेति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं निक्खित्ता एवं निरये ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं निक्खित्ता एवं सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? अनुविच्च परियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स अवण्णं भासति, अविनुच्च परियोगाहेत्वा वण्णारहस्स वण्णं भासति, सम्मादिट्ठिका च होति, सम्मासङ्कप्पा च, सद्धादेय्यं न विनिपातेति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं निक्खित्ता एवं सग्गे" ति । R. 141

१. सद्धादेय्यं च – स्या० । २. रो० पोत्थके न दिस्सति ।

९. मिच्छावाचासुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं निक्खित्ता एवं निरये। कतमेहि पञ्चहि? अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स वण्णं भासति, अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा वण्णारहस्स अवण्णं भासति, मिच्छावाचा च होति, मिच्छाकम्मन्ता च, सद्धादेय्यं विनिपातेति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं निक्खित्ता एवं निरये।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं निक्खित्ता एवं सग्गे। कतमेहि पञ्चहि? अनुविच्च परियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स अवण्णं भासति, अनुविच्च परियोगाहेत्वा वण्णारहस्स वण्णं भासति, सम्मावाचा च होति, सम्माकम्मन्ता च, सद्धादेय्यं न विनिपातेति। इमेहि खो भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं निक्खित्ता एवं सग्गे" ति।

---

१०. मिच्छावायामसुत्तं

B. 125 १. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं निक्खित्ता एवं निरये। कतमेहि पञ्चहि? अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स वण्णं भासति, अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा वण्णारहस्स अवण्णं भासति, मिच्छावायामा च होति, मिच्छासतिनी[1]
R. 142 च, सद्धादेय्यं विनिपातेति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं निक्खित्ता एवं निरये।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं निक्खित्ता एवं सग्गे। कतमेहि पञ्चहि? अनुविच्च परियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स अवण्णं भासति, अनुविच्च परियोगाहेत्वा वण्णारहस्स वण्णं भासति, सम्मावायामा च होति, सम्मासतिनी च, सद्धादेय्यं न विनिपातेति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी यथाभतं निक्खित्ता एवं सग्गे" ति।

अन्धकविन्दवग्गो द्वादसमो।

---

१. मिच्छासति – स्या०।

तस्सुद्दानं

कुलूपको पच्छासमणो, समाधिअन्धकविन्दं ।
मच्छरी वण्णना इस्सा, दिट्ठिवाचाय वायमा[1] *ति* ॥

---

१३. गिलानवग्गो

१. गिलानसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागारसालायं । अथ खो भगवा सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो येन गिलानसाला तेनुपसङ्कमि । अद्दसा खो भगवा अञ्ञतरं भिक्खुं दुब्बलं गिलानकं; दिस्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि –

२. "यं कञ्चि[2], भिक्खवे, भिक्खुं[3] दुब्बलं गिलानकं पञ्च B. 126
धम्मा न विजहन्ति, तस्सेतं पाटिकङ्खं – 'नचिरस्सेव आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सती[4]' ति[4] । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु असुभानुपस्सी काये विहरति, आहारे पटिकूलसञ्ञी, सब्बलोके अनभिरतसञ्ञी, सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी, मरणसञ्ञा खो R. 143
पनस्स अज्झत्तं सूपट्ठिता होति । यं कञ्चि, भिक्खवे, भिक्खुं दुब्बलं गिलानकं इमे पञ्च धम्मा न विजहन्ति, तस्सेतं पाटिकङ्खं – 'नचिरस्सेव आसवानं खया ...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सती'" ति ।

---

२. सतिसूपट्ठितसुत्तं

१. "यो हि कोचि, भिक्खवे, भिक्खु वा भिक्खुनी वा पञ्च धम्मे भावेति पञ्च धम्मे बहुलीकरोति, तस्स द्विन्नं फलानं अञ्ञतरं फलं पाटिकङ्खं – दिट्ठेव धम्मे अञ्ञा, सति वा उपादिसेसे अनागामिता । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो अज्झत्तञ्ञेव सति सूपट्ठिता होति धम्मानं उदयत्थगामिनिया पञ्ञाय, असुभानुपस्सी काये विहरति,

१. वायमो – स्या० । २. किञ्चि – म०, सी०, रो० । ३. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ४-४. विहरिस्सति – स्या०, रो० ।

आहारे पटिकूलसञ्ञी[1], सब्बलोके अनभिरतसञ्ञी, सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी । यो हि कोचि, भिक्खवे, भिक्खु वा भिक्खुनी वा इमे पञ्च धम्मे भावेति इमे पञ्च धम्मे बहुलीकरोति, तस्स द्विन्नं फलानं अञ्ञतरं फलं पाटिकङ्खं – दिट्ठेव धम्मे अञ्ञा, सति वा उपादिसेसे अनागामिता" ति ।

---

३. पठमउपट्ठाकसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो गिलानो दूपट्ठाको[2] होति । कतमेहि पञ्चहि ? असप्पायकारी होति, सप्पाये मत्तं न जानाति, भेसज्जं नप्पटिसेविता होति, अत्थकामस्स गिलानुपट्ठाकस्स न यथाभूतं आबाधं आविकत्ता होति अभिक्कमन्तं वा अभिक्कमती ति
B. 127 पटिक्कमन्तं वा पटिक्कमती ति ठितं वा ठितो ति, उप्पन्नानं सारीरिकानं वेदनानं दुक्खानं तिब्बानं[3] खरानं कटुकानं असातानं अमनापानं पाण-
R. 144 हरानं अनधिवासकजातिको होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो गिलानो दूपट्ठाको होति ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो गिलानो सूपट्ठाको होति । कतमेहि पञ्चहि ? सप्पायकारी होति, सप्पाये मत्तं जानाति, भेसज्जं पटिसेविता होति, अत्थकामस्स गिलानुपट्ठाकस्स यथाभूतं आबाधं आविकत्ता होति अभिक्कमन्तं वा अभिक्कमती ति पटिक्कमन्तं वा पटिक्कमती ति ठितं वा ठितो ति, उप्पन्नानं सारीरिकानं वेदनानं दुक्खानं तिब्बानं खरानं कटुकानं असातानं अमनापानं पाणहरानं अधिवासकजातिको होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो गिलानो सूपट्ठाको होती" ति ।

---

४. दुतियउपट्ठाकसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो गिलानुपट्ठाको नालं गिलानं उपट्ठातुं । कतमेहि पञ्चहि ? नप्पटिबलो होति भेसज्जं संविधातुं; सप्पायासप्पायं न जानाति, असप्पायं उपनामेति, सप्पायं अपनामेति; आमिसन्तरो गिलानं उपट्ठाति, नो मेत्तचित्तो; जेगुच्छी

---

१. पटिक्कूलसञ्ञी – स्या०, रो० । २. दुपट्ठाको – स्या०, रो० । ३. तिप्पानं – सी० ।

होति उच्चारं वा पस्सावं वा वन्तं वा खेळं वा नीहरितुं; नप्पटिवलो होति गिलानं कालेन कालं धम्मिया कथाय सन्दस्सेतुं समादपेतुं समुत्तेजेतुं सम्पहंसेतुं। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो गिलानुपट्ठाको नालं गिलानं उपट्ठातुं।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो गिलानुपट्ठाको अलं गिलानं उपट्ठातुं। कतमेहि पञ्चहि? पटिवलो होति भेसज्जं संविधातुं; सप्पायासप्पायं जानाति, असप्पायं अपनामेति, सप्पायं उपनामेति; मेत्तचित्तो गिलानं उपट्ठाति, नो आमिसन्तरो; अजेगुच्छी होति उच्चारं वा पस्सावं वा वन्तं वा खेळं वा नीहरितुं; पटिवलो होति गिलानं कालेन कालं धम्मिया कथाय सन्दस्सेतुं समादपेतुं समुत्तेजेतुं सम्पहंसेतुं। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो गिलानुपट्ठाको अलं R. 145 गिलानं उपट्ठातुं" ति।

---

५. पठमअनायुस्सासुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा अनायुस्सा। कतमे पञ्च? B. 120 असप्पायकारी होति, सप्पाये मत्तं न जानाति, अपरिणतभोजी च होति, अकालचारी च होति[1], अब्रह्मचारी च। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा अनायुस्सा।

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा आयुस्सा। कतमे पञ्च? सप्पायकारी होति, सप्पाये मत्तं जानाति, परिणतभोजी च होति, कालचारी च होति, ब्रह्मचारी च। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा आयुस्सा" ति।

---

६. दुतियअनायुस्सासुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा अनायुस्सा। कतमे पञ्च? असप्पायकारी होति, सप्पाये मत्तं न जानाति, अपरिणतभोजी च होति, दुस्सीलो च, पापमित्तो च। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा अनायुस्सा।

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा आयुस्सा। कतमे पञ्च?

---

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु न दिस्सति।

सप्पायकारी होति, सप्पाये मत्तं जानाति, परिणतभोजी च होति, सीलवा च, कल्याणमित्तो च । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा आयुस्सा" ति ।

---

७. वपकाससुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नालं सङ्घम्हा वपकासितुं । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु असन्तुट्ठो होति इतरीतरेन चीवरेन, असन्तुट्ठो होति इतरीतरेन पिण्डपातेन, असन्तुट्ठो होति इतरीतरेन सेनासनेन, असन्तुट्ठो होति इतरीतरेन गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन, कामसङ्कप्पबहुलो च विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नालं सङ्घम्हा वपकासितुं ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं सङ्घम्हा
R. 146 वपकासितुं । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सन्तुट्ठो होति इतरीतरेन चीवरेन, सन्तुट्ठो होति इतरीतरेन पिण्डपातेन, सन्तुट्ठो होति इतरीतरेन सेनासनेन, सन्तुट्ठो होति इतरीतरेन गिलानप्पच्चय-
B. 129 भेसज्जपरिक्खारेन, नेक्खम्मसङ्कप्पबहुलो च विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं सङ्घम्हा वपकासितुं" ति ।

---

८. समणसुखसुत्तं

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, समणदुक्खानि । कतमानि पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु असन्तुट्ठो होति इतरीतरेन चीवरेन, असन्तुट्ठो होति इतरीतरेन पिण्डपातेन, असन्तुट्ठो होति इतरीतरेन सेनासनेन, असन्तुट्ठो होति इतरीतरेन गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन, अनभिरतो च ब्रह्मचरियं चरति । इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च समणदुक्खानि ।

२. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, समणसुखानि । कतमानि पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सन्तुट्ठो होति इतरीतरेन चीवरेन, सन्तुट्ठो होति इतरीतरेन पिण्डपातेन, सन्तुट्ठो होति इतरीतरेन सेनासनेन, सन्तुट्ठो होति इतरीतरेन गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन, अभिरतो च ब्रह्मचरियं चरति । इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च समणसुखानी" ति ।

---

९. परिकुप्पसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आपायिका नेरयिका परिकुप्पा अतेकिच्छा । कतमे पञ्च ? माता जीविता वोरोपिता होति, पिता जीविता वोरोपितो होति, अरहं[1] जीविता वोरोपितो होति, तथागतस्स दुट्ठेन चित्तेन लोहितं उप्पादितं होति, सङ्घो भिन्नो होति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आपायिका नेरयिका परिकुप्पा अतेकिच्छा" ति ।

---

१०. व्यसनसुत्तं

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, व्यसनानि । कतमानि पञ्च ? R.147
ञातिव्यसनं, भोगव्यसनं, रोगव्यसनं, सीलव्यसनं, दिट्ठिव्यसनं । न,
भिक्खवे, सत्ता ञातिव्यसनहेतु वा भोगव्यसनहेतु वा रोगव्यसनहेतु B.130
वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति । सीलव्यसनहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता दिट्ठिव्यसनहेतु वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति । इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च व्यसनानि ।

२. "पञ्चिमा, भिक्खवे, सम्पदा । कतमा पञ्च ? ञातिसम्पदा, भोगसम्पदा, आरोग्यसम्पदा, सीलसम्पदा, दिट्ठिसम्पदा । न, भिक्खवे, सत्ता ञातिसम्पदाहेतु वा भोगसम्पदाहेतु वा आरोग्यसम्पदाहेतु वा कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जन्ति । सीलसम्पदाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता दिट्ठिसम्पदाहेतु वा कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जन्ति । इमा खो, भिक्खवे, पञ्च सम्पदा" ति ।

गिलानवग्गो तेरसमो ।

तस्सुद्दानं

गिलानो सतिसूपट्ठि[2], द्वे उपट्ठाका दुवायुसा ।
वपकाससमणसुखा[3], परिकुप्पं[4] व्यसनेन चा[4] ति ॥

---

१. अरहा – स्या० । २. सतिसूपट्ठान – रो० । ३. अवप्पकासदुक्खानि – स्या०, रो० । ४–४. परिकुप्पो च सम्पदा – स्या०, रो० ।

१४. राजवग्गो

१. पठमचक्कानुवत्तनसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो राजा चक्कवत्ती
R.148 धम्मेनेव चक्कं वत्तेति[1]; तं होति चक्कं अप्पटिवत्तियं[2] केनचि मनुस्सभूतेन पच्चत्थिकेन पाणिना। कतमेहि पञ्चहि? इध, भिक्खवे, राजा चक्कवत्ती अत्थञ्ञू च होति, धम्मञ्ञू च, मत्तञ्ञू च, कालञ्ञू च, परिसञ्ञू च। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि अङ्गेहि समन्नागतो राजा चक्कवत्ती धम्मेनेव चक्कं पवत्तेति; तं होति चक्कं अप्पटिवत्तियं केनचि मनुस्सभूतेन पच्चत्थिकेन पाणिना।

B 131 २. "एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो तथागतो अरहं सम्मासम्बुद्धो धम्मेनेव अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तेति; तं होति चक्कं अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिं। कतमेहि पञ्चहि? इध, भिक्खवे, तथागतो अरहं सम्मासम्बुद्धो अत्थञ्ञू, धम्मञ्ञू, मत्तञ्ञू, कालञ्ञू, परिसञ्ञू। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो तथागतो अरहं सम्मासम्बुद्धो धम्मेनेव अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तेति; तं होति धम्मचक्कं[3] अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिं" ति।

---

२. दुतियचक्कानुवत्तनसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो चक्कवत्तिस्स जेट्ठो पुत्तो पितरा पवत्तितं चक्कं धम्मेनेव अनुप्पवत्तेति; तं होति चक्कं अप्पटिवत्तियं केनचि मनुस्सभूतेन पच्चत्थिकेन पाणिना। कतमेहि पञ्चहि? इध, भिक्खवे, रञ्ञो चक्कवत्तिस्स जेट्ठो पुत्तो अत्थञ्ञू च होति, धम्मञ्ञू च, मत्तञ्ञू च, कालञ्ञू च, परिसञ्ञू च। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो चक्कवत्तिस्स जेट्ठो पुत्तो पितरा पवत्तितं चक्कं धम्मेनेव अनुप्पवत्तेति; तं होति चक्कं अप्पटिवत्तियं केनचि मनुस्सभूतेन पच्चत्थिकेन पाणिना।

---

१. पवत्तेति – स्या०, रो०। २. अप्पतिवत्तियं – सी०। ३. चक्कं – स्या०, रो०।

३. "ठितस्स चे पि, भिक्खवे, भिक्खुनो अभिज्झाब्यापादो विगतो होति, थीनमिद्धं ... उद्धच्चकुक्कुच्चं ... विचिकिच्छा पहीना होति, आरद्धं होति विरियं असल्लीनं, उपट्ठिता सति असम्मुट्ठा, पस्सद्धो कायो असारद्धो, समाहितं चित्तं एकग्गं, ठितो पि, भिक्खवे, भिक्खु एवंभूतो B. 322 'आतापी ओत्तापी सततं समितं आरद्धविरियो पहितत्तो' ति वुच्चति ।

४. "निसिन्नस्स चे पि, भिक्खवे, भिक्खुनो अभिज्झाब्यापादो विगतो होति, थीनमिद्धं ... उद्धच्चकुक्कुच्चं ... विचिकिच्छा पहीना होति, आरद्धं होति विरियं असल्लीनं, उपट्ठिता सति असम्मुट्ठा, पस्सद्धो कायो असारद्धो, समाहितं चित्तं एकग्गं, निसिन्नो पि, भिक्खवे, भिक्खु एवंभूतो 'आतापी ओत्तापी सततं समितं आरद्धविरियो पहितत्तो' R. 15 ति वुच्चति ।

५. "सयानस्स चे पि, भिक्खवे, भिक्खुनो जागरस्स अभिज्झाब्यापादो विगतो होति, थीनमिद्धं ... उद्धच्चकुक्कुच्चं ... विचिकिच्छा पहीना होति, आरद्धं होति विरियं असल्लीनं, उपट्ठिता सति असम्मुट्ठा, पस्सद्धो कायो असारद्धो, समाहितं चित्तं एकग्गं, सयानो पि, भिक्खवे, भिक्खु जागरो एवंभूतो 'आतापी ओत्तापी सततं समितं आरद्धविरियो पहितत्तो" ति वुच्चती ति ।

"यतं चरे यतं तिट्ठे, यतं अच्छे यतं सये ।
यतं सम्मिञ्जये भिक्खु, यतमेनं पसारये ।।
"उद्धं तिरियं अपाचीनं, यावता जगतो गति ।
समवेक्खिता च धम्मानं, खन्धानं उदयब्बयं[1] ।।
"चेतोसमथसामीचिं, सिक्खमानं सदा सतं ।
सततं पहितत्तो ति, आहु भिक्खुं तथाविधं" ति ।।

---

३. पधानसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, सम्मप्पधानानि । कतमानि त्तारि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं नुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति दहति; उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय छन्दं जनेति

१. उदयब्बयं – सी०, रो० ।

२. "एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो R. 149
सारिपुत्तो तथागतेन अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तितं सम्मदेव अनुप्पवत्तेति; तं होति चक्कं अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिं । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, सारिपुत्तो अत्थञ्ञू, धम्मञ्ञू, मत्तञ्ञू, कालञ्ञू, परिसञ्ञू । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो सारिपुत्तो तथागतेन अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तितं सम्मदेव अनुप्पवत्तेति; तं होति चक्कं अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिं" ति ।

---

३. धम्मराजासुत्तं

१. "यो पि सो[1], भिक्खवे, राजा चक्कवत्ती धम्मिको धम्म- B. 132
राजा, सो पि न अराजकं चक्कं वत्तेती[2]" ति । एवं वुत्ते अञ्ञतरो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच – "को पन, भन्ते, रञ्ञो चक्कवत्तिस्स धम्मिकस्स धम्मरञ्ञो राजा" ति ? "धम्मो, भिक्खू" ति भगवा अवोच ।

२. "इध, भिक्खु, राजा चक्कवत्ती धम्मिको धम्मराजा धम्मञ्ञेव निस्साय धम्मं सक्करोन्तो धम्मं गरुं करोन्तो धम्मं अपचायमानो धम्मद्धजो धम्मकेतु धम्माधिपतेय्यो धम्मिकं रक्खावरणगुत्तिं संविदहति अन्तोजनस्मिं ।

३. "पुन च परं, भिक्खु, राजा चक्कवत्ती धम्मिको धम्मराजा धम्मञ्ञेव निस्साय धम्मं सक्करोन्तो धम्मं गरुं करोन्तो धम्मं अपचायमानो धम्मद्धजो धम्मकेतु धम्माधिपतेय्यो धम्मिकं रक्खावरणगुत्तिं संविदहति खत्तियेसु अनुयन्तेसु[3] बलकायस्मिं ब्राह्मणगहपतिकेसु नेगमजानपदेसु समणब्राह्मणेसु मिगपक्खीसु । स खो सो, भिक्खु, राजा R. 150
चक्कवत्ती धम्मिको धम्मराजा धम्मञ्ञेव निस्साय धम्मं सक्करोन्तो धम्मं गरुं करोन्तो धम्मं अपचायमानो धम्मद्धजो धम्मकेतु धम्माधिपतेय्यो धम्मिकं रक्खावरणगुत्तिं संविदहित्वा अन्तोजनस्मिं धम्मिकं रक्खावरणगुत्तिं संविदहित्वा खत्तियेसु अनुयन्तेसु बलकायस्मिं ब्राह्मण-

---

१. सो – सी०, स्या०, रो० । २. पवत्तेती – स्या०, रो० । ३. अनुयुत्तेसु – सी० ।

गहपतिकेसु नेगमजानपदेसु समणब्राह्मणेसु मिगपक्खीसु धम्मेनेव चक्कं पवत्तेति; तं होति चक्कं अप्पटिवत्तियं केनचि मनुस्सभूतेन पच्चत्थिकेन पाणिना ।

४. "एवमेव खो, भिक्खु, तथागतो अरहं सम्मासम्बुद्धो धम्मिको धम्मराजा धम्मञ्ञेव निस्साय धम्मं सक्करोन्तो धम्मं गरुं करोन्तो धम्मं अपचायमानो धम्मद्धजो धम्मकेतु धम्माधिपतेय्यो धम्मिकं रक्खावरणगुत्ति संविदहति भिक्खूसु – 'एवरूपं कायकम्मं सेवितब्बं, एवरूपं कायकम्मं न सेवितब्बं; एवरूपं वचीकम्मं सेवितब्बं, एवरूपं वचीकम्मं न सेवितब्बं; एवरूपं मनोकम्मं सेवितब्बं, एवरूपं मनोकम्मं न सेवितब्बं; एवरूपो आजीवो सेवितब्बो, एवरूपो आजीवो न सेवितब्बो; एवरूपो गामनिगमो सेवितब्बो, एवरूपो गामनिगमो न सेवितब्बो' ति ।

B. 133 ५. "पुन च परं, भिक्खु, तथागतो अरहं सम्मासम्बुद्धो धम्मिको धम्मराजा धम्मञ्ञेव निस्साय धम्मं सक्करोन्तो धम्मं गरुं करोन्तो धम्मं अपचायमानो धम्मद्धजो धम्मकेतु धम्माधिपतेय्यो धम्मिकं रक्खावरणगुत्ति संविदहति भिक्खुनीसु[1] ...पे०... उपासकेसु ...पे०... उपासिकासु – 'एवरूपं कायकम्मं सेवितब्बं, एवरूपं कायकम्मं न सेवितब्बं; एवरूपं वचीकम्मं सेवितब्बं, एवरूपं वचीकम्मं न सेवितब्बं; एवरूपं मनोकम्मं सेवितब्बं, एवरूपं मनोकम्मं न सेवितब्बं; एवरूपो आजीवो सेवितब्बो, एवरूपो आजीवो न सेवितब्बो; एवरूपो गामनिगमो सेवितब्बो, एवरूपो गामनिगमो न सेवितब्बो' ति । स खो सो,
R. 151 भिक्खु, तथागतो अरहं सम्मासम्बुद्धो धम्मिको धम्मराजा धम्मञ्ञेव निस्साय धम्मं सक्करोन्तो धम्मं गरुं करोन्तो धम्मं अपचायमानो धम्मद्धजो धम्मकेतु धम्माधिपतेय्यो धम्मिकं रक्खावरणगुत्ति संविदहित्वा भिक्खूसु, धम्मिकं रक्खावरणगुत्ति संविदहित्वा भिक्खुनीसु, धम्मिकं रक्खावरणगुत्ति संविदहित्वा उपासकेसु, धम्मिकं रक्खावरणगुत्ति संविदहित्वा उपासिकासु धम्मेनेव अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तेति; तं होति चक्कं अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिं" ति ।

---

१. भिक्खूसु भिक्खुनीसु – सी०, रो० ।

४. यस्संदिसंसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो राजा खत्तियो
मुद्धावसित्तो यस्सं यस्सं दिसायं विहरति, सकस्मियेव विजिते विहरति।
कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, राजा खत्तियो मुद्धावसित्तो उभतो
सुजातो होति मातितो च पितितो च, संसुद्धगहणिको, याव सत्तमा पिता-
महयुगा अक्खित्तो अनुपक्कुट्ठो जातिवादेन; अड्ढो होति महद्धनो महा-
भोगो परिपुण्णकोसकोट्ठागारो; बलवा खो पन होति चतुरङ्गिनिया
सेनाय समन्नागतो अस्सवाय ओवादपटिकराय; परिणायको खो पनस्स
होति पण्डितो वियत्तो[1] मेधावी पटिबलो अतीतानागतपच्चुप्पन्ने अत्थे
चिन्तेतुं; तस्सिमे चत्तारो धम्मा यसं परिपाचेन्ति। सो इमिना
यसपञ्चमेन[2] धम्मेन समन्नागतो यस्सं यस्सं दिसायं विहरति, सकस्मि- B. 131
येव विजिते विहरति। तं किस्स हेतु ? एवं हेतं, भिक्खवे, होति
विजितावीनं।

२. "एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु
यस्सं यस्सं दिसायं विहरति, विमुत्तचित्तो व[3] विहरति। कतमेहि
पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्खसंवरसंवुतो
विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय
सिक्खति सिक्खापदेसु – राजा व खत्तियो मुद्धावसित्तो[4] जातिसम्पन्नो; R. 152
बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा
मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परि-
सुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता
वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा – राजा व
खत्तियो मुद्धावसित्तो अड्ढो महद्धनो महाभोगो परिपुण्णकोसकोट्ठागारो;
आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय कुसलानं धम्मानं
उपसम्पदाय थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु –
राजा व खत्तियो मुद्धावसित्तो बलसम्पन्नो; पञ्ञवा होति उदयत्थ-
गामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खय-
गामिनिया – राजा व खत्तियो मुद्धावसित्तो परिणायकसम्पन्नो; तस्सिमे
चत्तारो धम्मा विमुत्तिं परिपाचेन्ति। सो इमिना विमुत्तिपञ्चमेन धम्मेन

१. ब्यत्तो – स्या०; व्यत्तो – रो०। २. पञ्चमेन – सी०। ३. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। ४. मुद्धाभिसित्तो – स्या०।

समन्नागतो यस्सं यस्सं दिसायं विहरति विमुत्तचित्तो व विहरति । तं किस्स हेतु ? एवं हेतं, भिक्खवे, होति विमुत्तचित्तानं" ति ।

---

५. पठमपत्थनासुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो खत्तियस्स मुद्धावसित्तस्स जेट्ठो पुत्तो रज्जं पत्थेति । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, रञ्ञो खत्तियस्स मुद्धावसित्तस्स जेट्ठो पुत्तो उभतो सुजातो होति मातितो च पितितो च, संसुद्धगहणिको, याव सत्तमा पितामहयुगा B. 135 अक्खित्तो अनुपक्कुट्ठो जातिवादेन; अभिरूपो होति दस्सनीयो पासादिको परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागतो; मातापितूनं पियो होति मनापो; नेगमजानपदस्स पियो होति मनापो; यानि तानि रञ्ञं खत्तियानं मुद्धावसित्तानं सिप्पट्ठानानि[1] हत्थिस्मिं वा अस्सस्मिं वा रथस्मिं वा धनुस्मिं वा थरुस्मिं[2] वा[2] तत्थ सिक्खितो होति अनवयो ।

R. 153 "तस्स एवं होति – 'अहं खोम्हि उभतो सुजातो मातितो च पितितो च, संसुद्धगहणिको, याव सत्तमा पितामहयुगा अक्खित्तो अनुपक्कुट्ठो जातिवादेन । कस्माहं रज्जं न पत्थेय्यं ! अहं खोम्हि अभिरूपो दस्सनीयो पासादिको परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागतो । कस्माहं रज्जं न पत्थेय्यं ! अहं खोम्हि मातापितूनं पियो मनापो । कस्माहं रज्जं न पत्थेय्यं ! अहं खोम्हि नेगमजानपदस्स पियो मनापो । कस्माहं रज्जं न पत्थेय्यं ! अहं खोम्हि यानि तानि रञ्ञं खत्तियानं मुद्धावसित्तानं सिप्पट्ठानानि हत्थिस्मिं वा अस्सस्मिं वा रथस्मिं वा धनुस्मिं वा थरुस्मिं वा, तत्थ[3] सिक्खितो अनवयो । कस्माहं रज्जं न पत्थेय्यं' ति ! इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो खत्तियस्स मुद्धावसित्तस्स जेट्ठो पुत्तो रज्जं पत्थेति ।

२. "एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आसवानं खयं पत्थेति । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो होति, सद्दहति तथागतस्स बोधिं – 'इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति । अप्पाबाधो होति अप्पातङ्को,

---

१. सिप्पुट्ठानानि – स्या० । २–२. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. तत्थम्हि – सी० ।

समवेपाकिनिया गहणिया समन्नागतो नातिसीताय नाच्चुण्हाय मज्झिमाय पधानक्खमाय; असठो होति अमायावी, यथाभूतं अत्तानं आविकत्ता सत्थरि वा विञ्ञूसु वा सब्रह्मचारीसु; आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु; पञ्ञवा होति उदयत्थगामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया।

"तस्स एवं होति – 'अहं खोम्हि सद्धो, सद्दहामि तथा- B. 136 गतस्स बोधिं – 'इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो ...पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति। कस्माहं आसवानं खयं न पत्थेय्यं! R. 151 अहं खोम्हि अप्पाबाधो अप्पातङ्को समवेपाकिनिया गहणिया समन्नागतो नातिसीताय नाच्चुण्हाय मज्झिमाय पधानक्खमाय। कस्माहं आसवानं खयं न पत्थेय्यं! अहं खोम्हि असठो अमायावी यथाभूतं अत्तानं आविकत्ता सत्थरि वा विञ्ञूसु वा सब्रह्मचारीसु। कस्माहं आसवानं खयं न पत्थेय्यं! अहं खोम्हि आरद्धविरियो विहरामि अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु। कस्माहं आसवानं खयं न पत्थेय्यं! अहं खोम्हि पञ्ञवा उदयत्थगामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया। कस्माहं आसवानं खयं न पत्थेय्यं' ति! इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आसवानं खयं पत्थेती" ति।

---

६. दुतियपत्थनासुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो खत्तियस्स मुद्धावसित्तस्स जेट्ठो पुत्तो ओपरज्जं[1] पत्थेति। कतमेहि पञ्चहि? इध, भिक्खवे, रञ्ञो खत्तियस्स मुद्धावसित्तस्स जेट्ठो पुत्तो उभतो सुजातो होति मातितो च पितितो च, संसुद्धगहणिको, याव सत्तमा पितामहयुगा अक्खित्तो अनुपक्कुट्ठो[2] जातिवादेन; अभिरूपो होति दस्सनीयो पासादिको परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागतो; मातापितूनं पियो

---

१. उपरज्जं – स्या०, रो०। २. अनुपकुट्ठो – स्या०, रो०।

होति मनापो, बलकायस्स पियो होति मनापो; पण्डितो होति वियत्तो मेधावी पटिबलो अतीतानागतपच्चुप्पन्ने अत्थे चिन्तेतुं।

"तस्स एवं होति – 'अहं खोम्हि उभतो सुजातो मातितो च पितितो च, संसुद्धगहणिको, याव सत्तमा पितामहयुगा अक्खित्तो अनुपक्कुट्ठो जातिवादेन। कस्माहं ओपरज्जं न पत्थेय्यं! अहं खोम्हि अभिरूपो दस्सनीयो पासादिको परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागतो। कस्माहं ओपरज्जं न पत्थेय्यं! अहं खोम्हि मातापितूनं पियो मनापो।
B. 137, R. 155 कस्माहं ओपरज्जं न पत्थेय्यं! अहं खोम्हि बलकायस्स पियो मनापो। कस्माहं ओपरज्जं न पत्थेय्यं! अहं खोम्हि पण्डितो वियत्तो मेधावी पटिबलो अतीतानागतपच्चुप्पन्ने अत्थे चिन्तेतुं। कस्माहं ओपरज्जं न पत्थेय्यं' ति! इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो खत्तियस्स मुद्धावसित्तस्स जेट्ठो पुत्तो ओपरज्जं पत्थेति।

२. "एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आसवानं खयं पत्थेति। कतमेहि पञ्चहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति ...पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति ...पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; चतूसु सतिपट्ठानेसु सुप्पतिट्ठितचित्तो[१] होति; आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु; पञ्ञवा होति, उदयत्थगामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया।

"तस्स एवं होति – 'अहं खोम्हि सीलवा, पातिमोक्खसंवरसंवुतो विहरामि आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खामि सिक्खापदेसु। कस्माहं आसवानं खयं न पत्थेय्यं! अहं खोम्हि बहुस्सुतो सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं[२] सब्यञ्जनं[२] केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपा मे धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा। कस्माहं आसवानं खयं न पत्थेय्यं! अहं खोम्हि चतूसु सतिपट्ठानेसु सुप्पतिट्ठित-

१. सुपट्ठितचित्तो – सी०, स्या०; सुपतिट्ठितचित्तो – रो०। २–२. सात्था सब्यञ्जना – सी०।

चित्तो । कस्माहं आसवानं खयं न पत्थेय्यं ! 'अहं खोम्हि आरद्धविरियो विहरामि अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । कस्माहं आसवानं खयं न पत्थेय्यं ! अहं खोम्हि पञ्ञवा उदयत्थगामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्ख- R. 156
क्खयगामिनिया । कस्माहं आसवानं खयं न पत्थेय्यं' ति ! इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आसवानं खयं पत्थेती" ति ।

---

७. अप्पंसुपतिसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, अप्पं रत्तिया सुपन्ति, बहुं जग्गन्ति । R. 130
कतमे पञ्च ? इत्थी, भिक्खवे, पुरिसाधिप्पाया अप्पं रत्तिया सुपति, बहुं जग्गति । पुरिसो, भिक्खवे, इत्थाधिप्पायो अप्पं रत्तिया सुपति, बहुं जग्गति । चोरो, भिक्खवे, आदानाधिप्पायो अप्पं रत्तिया सुपति, बहुं जग्गति । राजा[1], भिक्खवे, राजकरणीयेसु युत्तो अप्पं रत्तिया सुपति, बहुं जग्गति । भिक्खु, भिक्खवे, विसंयोगाधिप्पायो अप्पं रत्तिया सुपति, बहुं जग्गति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च अप्पं रत्तिया सुपन्ति, बहुं जग्गन्ती" ति ।

---

८. भत्तादकसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो नागो भत्तादको च होति ओकासफरणो च लण्डसारणो[2] च सलाकग्गाही[3] रञ्ञो नागो त्वेव सङ्खं गच्छति । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, रञ्ञो नागो अक्खमो होति रूपानं, अक्खमो सद्दानं, अक्खमो गन्धानं, अक्खमो रसानं, अक्खमो फोट्ठब्बानं । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो नागो भत्तादको च[4] ओकासफरणो च लण्डसारणो च सलाकग्गाही च, रञ्ञो नागो त्वेव सङ्खं गच्छति ।

२. "एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भत्तादको च होति, ओकासफरणो च मञ्चपीठमद्दनो[5] च सलाकग्गाही

---

१. राजपुत्तो – रो० । २. लेण्डसारणो – सी०; लण्डुग्गायतो – स्या०; लण्डसारनो – रो० । ३. सलाकगाही – रो० । ४. च होति – स्या०, रो० । ५. पीठमद्दनो – सी०, स्या०, रो० ।

R. 157 च, भिक्खु त्वेव सङ्खं गच्छति। कतमेहि पञ्चहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु अक्खमो होति रूपानं, अक्खमो सद्दानं, अक्खमो गन्धानं, अक्खमो रसानं, अक्खमो फोट्ठब्बानं। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भत्तादको च होति ओकासफरणो च मञ्चपीठमद्दनो च सलाकग्गाही च, भिक्खु त्वेव सङ्खं गच्छती" ति।

---

९. अक्खमसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो नागो
B. 139 न राजारहो होति न राजभोग्गो, न रञ्ञो अङ्गं त्वेव सङ्खं गच्छति। कतमेहि पञ्चहि? इध, भिक्खवे, रञ्ञो नागो अक्खमो होति रूपानं, अक्खमो सद्दानं, अक्खमो गन्धानं, अक्खमो रसानं, अक्खमो फोट्ठब्बानं।

२. "कथं च, भिक्खवे, रञ्ञो नागो अक्खमो होति रूपानं? इध, भिक्खवे, रञ्ञो नागो सङ्गामगतो हत्थिकायं वा दिस्वा अस्सकायं वा दिस्वा रथकायं वा दिस्वा पत्तिकायं वा दिस्वा संसीदति विसीदति, न सन्थम्भति न सक्कोति सङ्गामं ओतरितुं। एवं खो, भिक्खवे, रञ्ञो नागो अक्खमो होति रूपानं।

३. "कथं च, भिक्खवे, रञ्ञो नागो अक्खमो होति सद्दानं? इध, भिक्खवे, रञ्ञो नागो सङ्गामगतो हत्थिसद्दं वा सुत्वा अस्ससद्दं वा सुत्वा रथसद्दं वा सुत्वा पत्तिसद्दं वा सुत्वा भेरिपणवसङ्खतिणवनिन्नाद-सद्दं वा सुत्वा संसीदति विसीदति, न सन्थम्भति न सक्कोति सङ्गामं ओतरितुं। एवं खो, भिक्खवे, रञ्ञो नागो अक्खमो होति सद्दानं।

४. "कथं च, भिक्खवे, रञ्ञो नागो अक्खमो होति गन्धानं?
R. 158 इध, भिक्खवे, रञ्ञो नागो सङ्गामगतो ये ते रञ्ञो नागा अभिजाता सङ्गामावचरा तेसं मुत्तकरीसस्स गन्धं घायित्वा संसीदति विसीदति, न सन्थम्भति न सक्कोति सङ्गामं ओतरितुं। एवं खो, भिक्खवे, रञ्ञो नागो अक्खमो होति गन्धानं।

५. "कथं च, भिक्खवे, रञ्ञो नागो अक्खमो होति रसानं? इध, भिक्खवे, रञ्ञो नागो सङ्गामगतो एकिस्सा वा तिणोदकदत्तिया विमानितो[१] द्वीहि वा तीहि वा चतूहि वा पञ्चहि वा तिणोदकदत्तीहि

---

१. विहनीतो – स्या०।

विमानितो संसीदति विसीदति, न सन्थम्भति न सक्कोति सङ्गामं ओतरितुं । एवं खो, भिक्खवे, रञ्ञो नागो अक्खमो होति रसानं ।

६. "कथं च, भिक्खवे, रञ्ञो नागो अक्खमो होति फोट्ठब्बानं ? इध, भिक्खवे, रञ्ञो नागो सङ्गामगतो एकेन वा सरवेगेन विद्धो, द्वीहि वा तीहि वा चतूहि वा पञ्चहि वा सरवेगेहि विद्धो संसीदति विसीदति, न सन्थम्भति न सक्कोति सङ्गामं ओतरितुं । एवं खो, B. 140 भिक्खवे, रञ्ञो नागो अक्खमो होति फोट्ठब्बानं ।

"इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो नागो न राजारहो होति न राजभोग्गो न रञ्ञो अङ्गं त्वेव सङ्खं गच्छति ।

७. "एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चहि अङ्गेहि[1] समन्नागतो भिक्खु न आहुनेय्यो होति न पाहुनेय्यो न दक्खिणेय्यो न अञ्जलिकरणीयो न अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अक्खमो होति रूपानं, अक्खमो सद्दानं, अक्खमो गन्धानं, अक्खमो रसानं, अक्खमो फोट्ठब्बानं ।

८. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अक्खमो होति रूपानं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा रजनीये रूपे सारज्जति, न सक्कोति चित्तं समादहितुं । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु अक्खमो होति रूपानं ।

९. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अक्खमो होति सद्दानं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सोतेन सद्दं सुत्वा रजनीये सद्दे सारज्जति, न R. 159 सक्कोति चित्तं समादहितुं । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु अक्खमो होति सद्दानं ।

१०. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अक्खमो होति *गन्धानं* ? इध, भिक्खवे, भिक्खु घानेन गन्धं घायित्वा रजनीये गन्धे सारज्जति, न सक्कोति चित्तं समादहितुं । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु अक्खमो होति गन्धानं ।

११. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अक्खमो होति रसानं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु जिव्हाय रसं सायित्वा रजनीये रसे सारज्जति, न

---

१. धम्मेहि – स्या०, रो० ।

सक्कोति चित्तं समादहितुं। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु अक्खमो होति रसानं।

१२. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अक्खमो होति फोट्ठब्बानं? इध, भिक्खवे, भिक्खु कायेन फोट्ठब्बं फुसित्वा रजनीये फोट्ठब्बे सारज्जति, न सक्कोति चित्तं समादहितुं। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु अक्खमो होति फोट्ठब्बानं।

"इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु न आहुनेय्यो होति न पाहुनेय्यो न दक्खिणेय्यो न अञ्जलिकरणीयो न अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स।

B. 141 १३. "पञ्चहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो नागो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अङ्गं त्वेव सङ्ख्यं गच्छति। कतमेहि पञ्चहि? इध, भिक्खवे, रञ्ञो नागो खमो होति रूपानं, खमो सद्दानं, खमो गन्धानं, खमो रसानं, खमो फोट्ठब्बानं।

१४. "कथं च, भिक्खवे, रञ्ञो नागो खमो होति रूपानं? इध, भिक्खवे, रञ्ञो नागो सङ्गामगतो हत्थिकायं वा दिस्वा अस्सकायं वा दिस्वा रथकायं वा दिस्वा पत्तिकायं वा दिस्वा न संसीदति न विसीदति, सन्थम्भति सक्कोति सङ्गामं ओतरितुं। एवं खो, भिक्खवे, रञ्ञो नागो खमो होति रूपानं।

१५. "कथं च, भिक्खवे, रञ्ञो नागो खमो होति सद्दानं?
R. 160 इध, भिक्खवे, रञ्ञो नागो सङ्गामगतो हत्थिसद्दं वा सुत्वा अस्ससद्दं वा सुत्वा रथसद्दं वा सुत्वा पत्तिसद्दं वा सुत्वा भेरिपणवसङ्खतिणवनिन्नादसद्दं वा सुत्वा न संसीदति न विसीदति, सन्थम्भति सक्कोति सङ्गामं ओतरितुं। एवं खो, भिक्खवे, रञ्ञो नागो खमो होति सद्दानं।

१६. "कथं च, भिक्खवे, रञ्ञो नागो खमो होति गन्धानं? इध, भिक्खवे, रञ्ञो नागो सङ्गामगतो ये ते रञ्ञो नागा अभिजाता सङ्गामावचरा तेसं मुत्तकरीसस्स गन्धं घायित्वा न संसीदति न विसीदति, सन्थम्भति सक्कोति सङ्गामं ओतरितुं। एवं खो, भिक्खवे, रञ्ञो नागो खमो होति गन्धानं।

१७. "कथं च, भिक्खवे, रञ्ञो नागो खमो होति रसानं? इध, भिक्खवे, रञ्ञो नागो सङ्गामगतो एकिस्सा वा तिणोदकदत्तिया

वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति; अनुप्पन्नानं कुस-
323 लानं धम्मानं उप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं
पग्गण्हाति पदहति; उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय
भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति
विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति । इमानि खो, भिक्खवे,
चत्तारि सम्मप्पधानानी ति ।

"सम्मप्पधाना मारधेय्याभिभूता[1],
ते असिता जातिमरणभयस्स पारगू ।
ते तुसिता जेत्वा मारं सवाहिनिं[2] ते अनेजा,
सब्बं नमुचिबलं उपातिवत्ता ते सुखिता" ति ॥

---

४. संवरसुत्तं

16 १. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, पधानानि । कतमानि चत्तारि?
संवरप्पधानं, पहानप्पधानं, भावनाप्पधानं, अनुरक्खणाप्पधानं । कतमं
च, भिक्खवे, संवरप्पधानं? इध, भिक्खवे, भिक्खु[3] चक्खुना रूपं[4] दिस्वा
न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही । यत्वाधिकरणमेनं चक्खु-
न्द्रियं असंवुतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा
अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय पटिपज्जति, रक्खति चक्खुन्द्रियं, चक्खु-
न्द्रिये संवरं आपज्जति । सोतेन सद्दं सुत्वा ... घानेन गन्धं घायित्वा
... जिव्हाय रसं सायित्वा ... कायेन फोट्ठब्बं फुसित्वा ... मनसा धम्मं
विञ्ञाय न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही, यत्वाधिकरणमेनं
मनिन्द्रियं असंवुतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा
अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय पटिपज्जति, रक्खति मनिन्द्रियं, मनिन्द्रिये
संवरं आपज्जति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, संवरप्पधानं ।

२. "कतमं च, भिक्खवे, पहानप्पधानं? इध, भिक्खवे, भिक्खु
उप्पन्नं कामवितक्कं नाधिवासेति पजहति विनोदेति ब्यन्तीकरोति अन-
भावं गमेति; उप्पन्नं ब्यापादवितक्कं ...पे०... उप्पन्नं विहिंसावितक्कं
...पे०... उप्पन्नुप्पन्ने पापके अकुसले धम्मे नाधिवासेति पजहति विनो-

१. मारधेय्याधिभूतो – रो० । २. सवाहनं – सी०, रो० । ३. भिक्खुनो – रो० ।
४. रो० पोत्थके नत्थि ।

विमानितो द्वीहि वा तीहि वा चतूहि वा पञ्चहि वा तिणोदकदत्तीहि विमानितो न संसीदति न विसीदति, सन्थम्भति सक्कोति सङ्गामं ओतरितुं। एवं खो, भिक्खवे, रञ्ञो नागो खमो होति रसानं।

१८. "कथं च, भिक्खवे, रञ्ञो नागो खमो होति फोट्ठब्बानं? इध, भिक्खवे, रञ्ञो नागो सङ्गामगतो एकेन वा सरवेगेन विद्धो, द्वीहि वा तीहि वा चतूहि वा पञ्चहि वा सरवेगेहि विद्धो न संसीदति न विसीदति, सन्थम्भति सक्कोति सङ्गामं ओतरितुं। एवं खो, भिक्खवे, रञ्ञो नागो खमो होति फोट्ठब्बानं।

"इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि अङ्गेहि समन्नागतो B. 142
रञ्ञो नागो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अङ्गं त्वेव सङ्खं गच्छति।

१९. "एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स। कतमेहि पञ्चहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु
खमो होति रूपानं, खमो सद्दानं, खमो गन्धानं, खमो रसानं, खमो R. 161
फोट्ठब्बानं।

२०. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति रूपानं? इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा रजनीये रूपे न सारज्जति, सक्कोति चित्तं समादहितुं। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति रूपानं।

२१. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति सद्दानं? इध, भिक्खवे, भिक्खु सोतेन सद्दं सुत्वा रजनीये सद्दे न सारज्जति, सक्कोति चित्तं समादहितुं। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति सद्दानं।

२२. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति गन्धानं। इध, भिक्खवे, भिक्खु घानेन गन्धं घायित्वा रजनीये गन्धे न सारज्जति, सक्कोति चित्तं समादहितुं। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति गन्धानं।

२३. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति रसानं? इध, भिक्खवे, भिक्खु जिव्हाय रसं सायित्वा रजनीये रसे न सारज्जति, सक्कोति चित्तं समादहितुं। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति रसानं।

२४. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति फोट्ठब्बानं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु कायेन फोट्ठब्बं फुसित्वा रजनीये फोट्ठब्बे न सारज्जति, सक्कोति चित्तं समादहितुं। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति फोट्ठब्बानं।

"इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति।

---

१०. सोतसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो नागो
B. 143 राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अङ्गं त्वेव सङ्ख्यं गच्छति। कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, रञ्ञो नागो सोता च होति, हन्ता च, रक्खिता च, खन्ता च, गन्ता च।

२. "कथं च, भिक्खवे, रञ्ञो नागो सोता होति ? इध, भिक्खवे, रञ्ञो नागो यमेनं हत्थिदम्मसारथि[1] कारणं कारेति –
R. 162 यदि वा कतपुब्बं यदि वा अकतपुब्बं – तं अट्ठिं[2] कत्वा[2] मनसि कत्वा सब्बं चेतसा समन्नाहरित्वा ओहितसोतो सुणाति। एवं खो, भिक्खवे, रञ्ञो नागो सोता होति।

३. "कथं च, भिक्खवे, रञ्ञो नागो हन्ता होति ? इध, भिक्खवे, रञ्ञो नागो सङ्गामगतो हत्थिं पि हनति[3], हत्थारुहं[4] पि हनति, अस्सं पि हनति, अस्सारुहं पि हनति, रथं पि हनति, रथिकं[5] पि हनति, पत्तिकं पि हनति। एवं खो, भिक्खवे, रञ्ञो नागो हन्ता होति।

४. "कथं च, भिक्खवे, रञ्ञो नागो रक्खिता होति ? इध, भिक्खवे, रञ्ञो नागो सङ्गामगतो रक्खति पुरिमं कायं, रक्खति पच्छिमं कायं, रक्खति पुरिमे पादे, रक्खति पच्छिमे पादे, रक्खति सीसं, रक्खति कण्णे, रक्खति दन्ते, रक्खति सोण्डं, रक्खति वालधिं, रक्खति हत्थारुहं। एवं खो, भिक्खवे, रञ्ञो नागो रक्खिता होति।

---

१. हत्थिदम्मसारथी – सी०। २–२. अट्ठिकत्वा – सी०, स्या०, रो०। ३. हन्ति – सी०, रो०। ४. हत्थारूहं – स्या०, रो०। ५. रथारूहं – रो०।

५. "कथं च, भिक्खवे, रञ्ञो नागो खन्ता होति ? इध, भिक्खवे, रञ्ञो नागो सङ्गामगतो खमो होति सत्तिप्पहारानं असिप्पहारानं उसुप्पहारानं फरसुप्पहारानं भेरिपणवसङ्खतिणवनिन्नादसद्दानं । एवं खो, भिक्खवे, रञ्ञो नागो खन्ता होति ।

६. "कथं च, भिक्खवे, रञ्ञो नागो गन्ता होति ? इध, भिक्खवे, रञ्ञो नागो यमेनं हत्थिदम्मसारथि दिसं पेसेति – यदि वा गतपुब्बं यदि वा अगतपुब्बं – तं खिप्पमेव गन्ता होति । एवं खो, भिक्खवे, रञ्ञो नागो गन्ता होति ।

"इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो नागो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अङ्गं त्वेव सङ्ख्यं गच्छति ।

७. "एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सोता च होति, हन्ता च, रक्खिता च, खन्ता च, गन्ता च । D. 111 R. 163

८. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सोता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु तथागतप्पवेदिते धम्मविनये देसियमाने अट्ठिं कत्वा मनसि करित्वा सब्बं चेतसा समन्नाहरित्वा ओहितसोतो धम्मं सुणाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु सोता होति ।

९. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु हन्ता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु उप्पन्नं कामवितक्कं नाधिवासेति, पजहति विनोदेति हनति[1] ब्यन्तीकरोति अनभावं गमेति; उप्पन्नं ब्यापादवितक्कं ...पे०... उप्पन्नं विहिंसावितक्कं ...पे०... उप्पन्नुप्पन्ने पापके अकुसले धम्मे नाधिवासेति, पजहति विनोदेति हनति ब्यन्तीकरोति अनभावं गमेति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु हन्ता होति ।

१०. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु रक्खिता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही । यत्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असंवुतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय पटिपज्जति; रक्खति चक्खुन्द्रियं; चक्खुन्द्रिये संवरं आपज्जति । सोतेन सद्दं सुत्वा ... घानेन

१. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

गन्धं घायित्वा ... जिव्हाय रसं सायित्वा ... कायेन फोट्ठब्बं फुसित्वा ... मनसा धम्मं विञ्ञाय न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही। यत्वाधिकरणमेनं मनिन्द्रियं असंवुतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय पटिपज्जति; रक्खति मनिन्द्रियं; मनिन्द्रिये संवरं आपज्जति। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु रक्खिता होति।

११. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु खन्ता होति? इध, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति सीतस्स उण्हस्स जिघच्छाय पिपासाय डंसमकसवातातपसिरिंसपसम्फस्सानं[1]; दुरुत्तानं दुरागतानं वचनपथानं उप्पन्नानं सारीरिकानं वेदनानं दुक्खानं तिब्बानं खरानं कटुकानं असातानं
B. 145 अमनापानं पाणहरानं अधिवासकजातिको होति। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु खन्ता होति।

R. 164 १२. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु गन्ता होति? इध, भिक्खवे, भिक्खु या सा दिसा अगतपुब्बा इमिना दीघेन अद्धुना, यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निब्बानं, तं खिप्पञ्ञेव गन्ता होति। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु गन्ता होति।

"इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति।

राजवग्गो चतुद्दसमो।

तस्सुद्दानं

चक्कानुवत्तना राजा, यस्संदिसं द्वे चेव[2] पत्थना।
अप्पंसुपति भत्तादो[3], अक्खमो च सोतेन[4] चा ति॥

———o———

१५. तिकण्डकीवग्गो

१. अवजानातिसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे पञ्च? दत्वा अवजानाति, संवासेन अवजानाति, आधेय्यमुखो[5] होति, लोलो होति, मन्दो[6] मोमूहो होति[6]।

१. ०सरींसप० – म०। २. च – स्या०, रो०। ३. भत्तारा – स्या०, रो०। ४. सोतवेन – स्या०; सोतरा – रो०। ५. मादिय्यमुखो – सी०; मादेय्यमुखो – स्या०; मादियमुखो – रो०। ६–६. होति मोमूहो – सी०।

२. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो दत्वा अवजानाति ? इध, भिक्खवे, पुग्गलो पुग्गलस्स देति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारं। तस्स एवं होति – 'अहं देमि; अयं पटिगण्हाती' ति। तमेनं दत्वा अवजानाति। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो दत्वा अवजानाति।

३. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो संवासेन अवजानाति ? B. 146
इध, भिक्खवे, पुग्गलो पुग्गलेन सद्धिं संवसति द्वे वा तीणि वा वस्सानि। R. 165
तमेनं संवासेन अवजानाति। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो संवासेन अवजानाति।

४. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो आधेय्यमुखो होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो परस्स वण्णे वा अवण्णे वा भासियमाने तं खिप्पञ्ञेव अधिमुच्चिता[1] होति। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो आधेय्यमुखो होति।

५. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो लोलो[2] होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो इत्तरसद्धो होति इत्तरभत्ती इत्तरपेमो इत्तरप्पसादो[3]। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो लोलो होति।

६. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो मन्दो मोमूहो होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो कुसलाकुसले धम्मे न जानाति, सावज्जानवज्जे धम्मे न जानाति, हीनप्पणीते धम्मे न जानाति, कण्हसुक्कसप्पटिभागे धम्मे न जानाति। एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो मन्दो मोमूहो होति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति।

---

२. आरभतिसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो आरभति च विप्पटिसारी च होति; तं च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति।

२. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो आरभति, न विप्पटिसारी होति; तं च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति।

---

१. अधिमुच्चितो – स्या०। २. लोळो – स्या०। ३. इत्तरपसादो – स्या०।

R. 166 ३. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो न आरभति, विप्पटिसारी होति; तं च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति।

B. 147 ४. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो न आरभति न विप्पटिसारी होति; तं च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति।

५. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो न आरभति न विप्पटिसारी होति; तं च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं पजानाति यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति।

६. "तत्र, भिक्खवे, य्वायं पुग्गलो आरभति च विप्पटिसारी च होति, तं च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सो एवमस्स वचनीयो – 'आयस्मतो खो आरम्भजा[1] आसवा संविज्जन्ति, विप्पटिसारजा आसवा पवड्ढन्ति, साधु वतायस्मा आरम्भजे आसवे पहाय विप्पटिसारजे आसवे पटिविनोदेत्वा चित्तं पञ्ञं च भावेतु[2]; एवमायस्मा अमुना पञ्चमेन पुग्गलेन समसमो भविस्सती' ति।

७. "तत्र, भिक्खवे, य्वायं पुग्गलो आरभति न विप्पटिसारी होति, तं च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सो एवमस्स वचनीयो – 'आयस्मतो खो आरम्भजा आसवा संविज्जन्ति, विप्पटिसारजा आसवा न पवड्ढन्ति, साधु वतायस्मा आरम्भजे आसवे पहाय चित्तं पञ्ञं च भावेतु; एवमायस्मा अमुना पञ्चमेन पुग्गलेन समसमो भविस्सती' ति।

८. "तत्र, भिक्खवे, य्वायं पुग्गलो न आरभति विप्पटिसारी होति, तं च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सो एवमस्स
R. 167 वचनीयो – 'आयस्मतो खो आरम्भजा आसवा न संविज्जन्ति, विप्पटिसारजा आसवा पवड्ढन्ति, साधु वतायस्मा विप्पटिसारजे आसवे

१. आरब्भजा – स्या०; आरम्भजा – रो०। २. भावेन्तु – सी०, रो०।

पटिविनोदेत्वा चित्तं पञ्ञं च भावेतु; एवमायस्मा अमुना पञ्चमेन पुग्गलेन समसमो भविस्सती' ति।

९. "तत्र, भिक्खवे, य्वायं पुग्गलो न आरभति न विप्पटिसारी होति, तं च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सो एवमस्स वचनीयो – 'आयस्मतो खो आरम्भजा आसवा न संविज्जन्ति, विप्पटिसारजा आसवा न पवड्ढन्ति, साधु वतायस्मा चित्तं पञ्ञं च भावेतु; एवमायस्मा अमुना पञ्चमेन पुग्गलेन समसमो भविस्सती' ति। B. 148

"इति खो, भिक्खवे, इमे चत्तारो पुग्गला अमुना पञ्चमेन पुग्गलेन एवं ओवदियमाना एवं अनुसासियमाना अनुपुब्बेन आसवानं खयं पापुणन्ती" ति।

---

३. सारन्ददसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागारसालायं। अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय वेसालिं पिण्डाय पाविसि। तेन खो पन समयेन पञ्चमत्तानं लिच्छविसतानं सारन्ददे चेतिये सन्निसिन्नानं सन्निपतितानं अयमन्तराकथा उदपादि – "पञ्चन्नं रतनानं पातुभावो दुल्लभो लोकस्मिं। कतमेसं पञ्चन्नं? हत्थिरतनस्स पातुभावो दुल्लभो लोकस्मिं, अस्सरतनस्स पातुभावो दुल्लभो लोकस्मिं, मणिरतनस्स पातुभावो दुल्लभो लोकस्मिं, इत्थिरतनस्स पातुभावो दुल्लभो लोकस्मिं, गहपतिरतनस्स पातुभावो दुल्लभो लोकस्मिं। इमेसं पञ्चन्नं रतनानं पातुभावो दुल्लभो लोकस्मिं" ति।

२. अथ खो ते लिच्छवी मग्गे पुरिसं ठपेसुं[1] – "यदा[2] त्वं, अम्भो पुरिस, पस्सेय्यासि भगवन्तं[3], अथ अम्हाकं आरोचेय्यासी" ति। R. 1
अद्दसा खो सो पुरिसो भगवन्तं दूरतो व आगच्छन्तं; दिस्वान[4] येन ते लिच्छवी तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा ते लिच्छवी एतदवोच – "अयं सो, भन्ते[5], भगवा गच्छति[5] अरहं सम्मासम्बुद्धो; यस्सदानि कालं मञ्ञथा" ति।

---

१. पेसेसुं – स्या०। २. यथा – सी०, रो०। ३. भगवन्तं आगच्छन्तं – सी०, स्या०, रो०। ४. दिस्वा – सी०, रो०। ५–५. भन्तो भगवा आगच्छति – सी०; भगवा आगच्छति – स्या०।

३. अथ खो ते लिच्छवी येन भगवा तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठंसु। एकमन्तं ठिता खो ते लिच्छवी भगवन्तं एतदवोचुं – "साधु, भन्ते[1], येन सारन्ददं चेतियं तेनुपसङ्कमतु अनुकम्पं उपादाया" ति। अधिवासेसि भगवा तुण्हीभावेन।
B. 149 अथ खो भगवा येन सारन्ददं चेतियं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि। निसज्ज खो भगवा ते लिच्छवी एतदवोच – "काय नुत्थ, लिच्छवी, एतरहि कथाय सन्निसिन्ना, का च पन वो अन्तराकथा विप्पकता" ति ?

"इध, भन्ते, अम्हाकं सन्निसिन्नानं सन्निपतितानं अयमन्तराकथा उदपादि – 'पञ्चन्नं रतनानं पातुभावो दुल्लभो लोकस्मिं। कतमेसं पञ्चन्नं ? हत्थिरतनस्स पातुभावो दुल्लभो लोकस्मिं, अस्सरतनस्स पातुभावो दुल्लभो लोकस्मिं, मणिरतनस्स पातुभावो दुल्लभो लोकस्मिं, इत्थिरतनस्स पातुभावो दुल्लभो लोकस्मिं, गहपतिरतनस्स पातुभावो दुल्लभो लोकस्मिं। इमेसं पञ्चन्नं रतनानं पातुभावो दुल्लभो लोकस्मिं'' ति।

४. "कामाधिमुत्तानं वत, भो[2], लिच्छवीनं[2] कामंयेव आरब्भ अन्तराकथा उदपादि। पञ्चन्नं, लिच्छवी, रतनानं पातुभावो दुल्लभो लोकस्मिं। कतमेसं पञ्चन्नं ? तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स
R. 169 पातुभावो दुल्लभो लोकस्मिं, तथागतप्पवेदितस्स धम्मविनयस्स देसेता[3] पुग्गलो दुल्लभो लोकस्मिं, तथागतप्पवेदितस्स धम्मविनयस्स देसितस्स विञ्ञाता पुग्गलो दुल्लभो लोकस्मिं, तथागतप्पवेदितस्स धम्मविनयस्स देसितस्स विञ्ञाता[4] धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो पुग्गलो दुल्लभो लोकस्मिं, कतञ्ञू कतवेदी पुग्गलो दुल्लभो लोकस्मिं। इमेसं खो, लिच्छवी, पञ्चन्नं रतनानं पातुभावो दुल्लभो लोकस्मिं" ति।

४. तिकण्डकीसुत्तं

१. एकं समयं भगवा साकेते विहरति तिकण्डकीवने। तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "भिक्खवो" ति। "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच –

१. भन्ते भगवा – सी०, स्या०, रो०। २–२. वो ० – सी०; वो लिच्छवी – स्या०।
३. देसिता – स्या०। ४. विञ्ञातुस्स – सी०, रो०।

२. "साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं अप्पटिकूले[1] पटिकूलसञ्ञी[1] विहरेय्य । साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं पटिकूले अप्पटिकूलसञ्ञी विहरेय्य । साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं अप्पटिकूले च पटिकूले च पटिकूलसञ्ञी विहरेय्य । साधु, भिक्खवे, B. 150 भिक्खु कालेन कालं पटिकूले च अप्पटिकूले च अप्पटिकूलसञ्ञी विहरेय्य । साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं पटिकूलं च अप्पटिकूलं च तदुभयं अभिनिवज्जेत्वा उपेक्खको विहरेय्य सतो सम्पजानो ।

३. "किञ्च[2], भिक्खवे, भिक्खु अत्थवसं पटिच्च अप्पटिकूले पटिकूलसञ्ञी विहरेय्य ? 'मा मे रजनीयेसु धम्मेसु रागो उदपादी' ति – इदं खो, भिक्खवे, भिक्खु अत्थवसं पटिच्च अप्पटिकूले पटिकूलसञ्ञी विहरेय्य ।

४. "किञ्च, भिक्खवे, भिक्खु अत्थवसं पटिच्च पटिकूले अप्पटिकूलसञ्ञी विहरेय्य ? 'मा मे दोसनीयेसु धम्मेसु दोसो उदपादी' ति – इदं खो, भिक्खवे, भिक्खु अत्थवसं पटिच्च पटिकूले अप्पटिकूलसञ्ञी विहरेय्य ।

५. "किञ्च, भिक्खवे, भिक्खु अत्थवसं पटिच्च अप्पटिकूले R. 170 च पटिकूले च पटिकूलसञ्ञी विहरेय्य ? 'मा मे रजनीयेसु धम्मेसु रागो उदपादि, मा मे दोसनीयेसु धम्मेसु दोसो उदपादी' ति – इदं खो, भिक्खवे, भिक्खु अत्थवसं पटिच्च अप्पटिकूले च पटिकूले च पटिकूलसञ्ञी विहरेय्य ।

६. "किञ्च, भिक्खवे, भिक्खु अत्थवसं पटिच्च पटिकूले च अप्पटिकूले च अप्पटिकूलसञ्ञी विहरेय्य ? 'मा मे दोसनीयेसु धम्मेसु दोसो उदपादि, मा मे रजनीयेसु धम्मेसु रागो उदपादी' ति – इदं खो, भिक्खवे, भिक्खु अत्थवसं पटिच्च पटिकूले च अप्पटिकूले च अप्पटिकूलसञ्ञी विहरेय्य ।

७. "किञ्च, भिक्खवे, भिक्खु अत्थवसं पटिच्च पटिकूलं च अप्पटिकूलं च तदुभयं अभिनिवज्जेत्वा उपेक्खको विहरेय्य ? 'सतो सम्पजानो मा मे क्वचनि[3] कत्थचि किञ्चनं[4] रजनीयेसु धम्मेसु रागो

१–१. अप्पटिक्कूले पटिक्कूलसञ्ञी – सी०, स्या०, रो० । २. कथं च – सी०, रो० । ३. क्वचिनि – सी०, स्या०, रो० । ४. किञ्चन – सी०, रो०; किञ्चिन – स्या० ।

उदपादि, मा मे क्वचनि कत्थचि किञ्चनं दोसनीयेसु धम्मेसु दोसो उदपादि, मा मे क्वचनि कत्थचि किञ्चनं मोहनीयेसु धम्मेसु मोहो उदपादी' ति – इदं खो, भिक्खवे, भिक्खु अत्थवसं पटिच्च पटिकूलं च अप्पटिकूलं च तदुभयं अभिनिवज्जेत्वा उपेक्खको विहरेय्य सतो सम्पजानो" ति ।

---

५. निरयसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी
B. 151 होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

R. 171 २. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

---

६. मित्तसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु मित्तो न सेवितब्बो । कतमेहि पञ्चहि ? कम्मन्तं कारेति, अधिकरणं आदियति, पामोक्खेसु भिक्खूसु पटिविरुद्धो होति, दीघचारिकं अनवत्थचारिकं[1] अनुयुत्तो विहरति, नप्पटिबलो होति कालेन कालं धम्मिया कथाय सन्दस्सेतुं समादपेतुं समुत्तेजेतुं सम्पहंसेतुं । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु मित्तो न सेवितब्बो ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु मित्तो सेवितब्बो । कतमेहि पञ्चहि ? न कम्मन्तं कारेति, न अधिकरणं आदियति, न पामोक्खेसु भिक्खूसु पटिविरुद्धो होति, न दीघचारिकं

---

१. अनवत्थानचारिकं – स्या० ।

देति ब्यन्तीकरोति अनभावं गमेति। इदं वुच्चति, भिक्खवे, पहानप्पधानं।

३. "कतमं च, भिक्खवे, भावनाप्पधानं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सतिसम्बोज्झङ्गं भावेति विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोधनिस्सितं वोस्सग्गपरिणामिं, धम्मविचयसम्बोज्झङ्गं भावेति ... विरियसम्बोज्झङ्गं भावेति ... पीतिसम्बोज्झङ्गं भावेति ... पस्सद्धिसम्बोज्झङ्गं भावेति ... समाधिसम्बोज्झङ्गं भावेति ... उपेक्खासम्बोज्झङ्गं भावेति विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोधनिस्सितं वोस्सग्गपरिणामिं। इदं वुच्चति, भिक्खवे, भावनाप्पधानं। B. 324

४. "कतमं च, भिक्खवे, अनुरक्खणाप्पधानं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु उप्पन्नं भद्दकं समाधिनिमित्तं अनुरक्खति अट्ठिकसञ्ञं पुळुवकसञ्ञं विनीलकसञ्ञं[1] विच्छिद्दकसञ्ञं उद्धुमातकसञ्ञं। इदं वुच्चति, भिक्खवे, अनुरक्खणाप्पधानं। इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि पधानानी ति। R. 17

"संवरो च पहानं च, भावना अनुरक्खणा।
एते पहाना चत्तारो, देसितादिच्चबन्धुना।
येहि भिक्खु इधातापी, खयं दुक्खस्स पापुणे[2]" ति[2]॥

---

५. पञ्ञत्तिसुत्तं

१. "चतस्सो इमा, भिक्खवे, अग्गपञ्ञत्तियो। कतमा चतस्सो ? एतदग्गं, भिक्खवे, अत्तभावीनं यदिदं – राहु असुरिन्दो। एतदग्गं, भिक्खवे, कामभोगीनं यदिदं – राजा मन्धाता। एतदग्गं, भिक्खवे, आधिपतेय्यानं यदिद – मारो पापिमा। सदेवके, भिक्खवे, लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय तथागतो अग्गमक्खायति अरहं सम्मासम्बुद्धो। इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो अग्गपञ्ञत्तियो ति।

"राहुग्गं अत्तभावीनं, मन्धाता कामभोगिनं[3]।
मारो आधिपतेय्यानं, इद्धिया यससा[4] जलं॥

---

१. विनीलकसञ्ञं विपुब्बकसञ्ञं – सी०, रो०। २–२. पापुणोति – रो०। ३. कामभोगीनं – रो०। ४. यस्सा – रो०।

अनवत्थचारिकं अनुयुत्तो विहरति, पटिबलो होति कालेन कालं धम्मिया कथाय सन्दस्सेतुं समादपेतुं समुत्तेजेतुं सम्पहंसेतुं । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु मित्तो सेवितब्बो" ति ।

७. असप्पुरिसदानसुत्तं

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, असप्पुरिसदानानि । कतमानि पञ्च ? असक्कच्चं देति, अचित्तीकत्वा[1] देति, असहत्था देति, अपविद्धं[2] देति, अनागमनदिट्ठिको देति । इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च असप्पुरिसदानानि ।

२. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, सप्पुरिसदानानि । कतमानि पञ्च ? सक्कच्चं देति, चित्तीकत्वा देति, सहत्था देति, अनपविद्धं देति, आगमनदिट्ठिको देति । इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च सप्पुरिसदानानी" ति । B. 152, R. 172

८. सप्पुरिसदानसुत्तं

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, सप्पुरिसदानानि । कतमानि पञ्च ? सद्धाय दानं देति, सक्कच्चं दानं देति, कालेन दानं देति, अनुग्गहितचित्तो दानं देति, अत्तानं च परं च अनुपहच्च दानं देति ।

२. "सद्धाय खो पन, भिक्खवे, दानं दत्वा यत्थ यत्थ तस्स दानस्स विपाको निब्बत्तति, अड्ढो च होति महद्धनो महाभोगो, अभिरूपो च होति दस्सनीयो पासादिको परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागतो ।

३. "सक्कच्चं खो पन, भिक्खवे, दानं दत्वा यत्थ यत्थ तस्स दानस्स विपाको निब्बत्तति, अड्ढो च होति महद्धनो महाभोगो । ये पिस्स ते होन्ति पुत्ता ति वा दारा ति वा दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा ति वा, ते पि सुस्सूसन्ति[3] सोतं ओदहन्ति अञ्ञा चित्तं उपट्ठपेन्ति ।

४. "कालेन खो पन, भिक्खवे, दानं दत्वा यत्थ यत्थ तस्स दानस्स विपाको निब्बत्तति, अड्ढो च होति महद्धनो महाभोगो; कालागता चस्स अत्था पचुरा[4] होन्ति ।

१. अचित्ति कत्वा – स्या०; अचित्तिकत्वा – रो० । २. अपविद्धं – स्या० । ३. सुस्सूसन्ति – स्या० । ४. परिपूरा – स्या० ।

५. "अनुग्गहितचित्तो खो पन, भिक्खवे, दानं दत्वा यत्थ यत्थ तस्स दानस्स विपाको निब्बत्तति, अड्ढो च होति महद्धनो महाभोगो; उळारेसु च पञ्चसु कामगुणेसु भोगाय चित्तं नमति ।

R.173 ६. "अत्तानं च परं च अनुपहच्च खो पन, भिक्खवे, दानं दत्वा यत्थ यत्थ तस्स दानस्स विपाको निब्बत्तति, अड्ढो च होति महद्धनो महाभोगो; न चस्स कुतोचि भोगानं उपघातो आगच्छति अग्गितो वा उदकतो वा राजतो वा चोरतो वा अप्पियतो वा दायादतो वा[1] । इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च सप्पुरिसदानानी" ति ।

---

९. पठमसमयविमुत्तसुत्तं

B. 153 १. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा समयविमुत्तस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? कम्मारामता, भस्सारामता, निद्दारामता, सङ्गणिकारामता, यथाविमुत्तं चित्तं न पच्चवेक्खति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा समयविमुत्तस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति ।

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा समयविमुत्तस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? न कम्मारामता, न भस्सारामता, न निद्दारामता, न सङ्गणिकारामता, यथाविमुत्तं चित्तं पच्चवेक्खति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा समयविमुत्तस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती" ति ।

---

१०. दुतियसमयविमुत्तसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा समयविमुत्तस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? कम्मारामता, भस्सारामता, निद्दारामता, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारता, भोजने अमत्तञ्ञुता । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा समयविमुत्तस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति ।

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा समयविमुत्तस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? न कम्मारामता, न भस्सारामता,
P. 174 न निद्दारामता, इन्द्रियेसु गुत्तद्वारता, भोजने मत्तञ्ञुता । इमे

---

१. म० पोत्थके नत्थि ।

खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा समयविमुत्तस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती" ति ।

तिकण्डकीवग्गो पञ्चदसमो ।

तस्सुद्दानं

दत्वा अवजानाति आरभति च, सारन्दद तिकण्ड[1] निरयेन च ।
मित्तो असप्पुरिससप्पुरिसेन, समयविमुत्तं अपरे द्वे ति ।।

ततियो पण्णासको समत्तो ।

---

१६. सद्धम्मवग्गो

१. पठमसम्मत्तनियामसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं D. 154 अभब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं । कतमेहि पञ्चहि ? कथं परिभोति, कथिकं परिभोति, अत्तानं परिभोति, विक्खित्तचित्तो धम्मं सुणाति, अनेकग्गचित्तो अयोनिसो च[2] मनसि करोति । इमेहि[3] खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं R. 175 भब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं । कतमेहि पञ्चहि ? न कथं परिभोति, न कथिकं परिभोति, न अत्तानं परिभोति, अविक्खित्तचित्तो धम्मं सुणाति, एकग्गचित्तो योनिसो च मनसि करोति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं" ति ।

---

२. दुतियसम्मत्तनियामसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं । कतमेहि पञ्चहि ? कथं परिभोति, कथिकं परिभोति, अत्तानं परिभोति, दुप्पञ्ञो होति

---

१. तिकण्डकि – सी०, स्या०, रो० । २. स्या० पोत्थके नत्थि । ३. इमे – म० ।

जळो एळमूगो, अनञ्ञाते अञ्ञातमानी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं । कतमेहि पञ्चहि ? न कथं परिभोति, न कथिकं परिभोति, न अत्तानं परिभोति, पञ्ञवा
B. 155 होति अजळो अनेळमूगो, न अनञ्ञाते अञ्ञातमानी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं" ति ।

---

३. ततियसम्मत्तनियामसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं । कतमेहि पञ्चहि ? मक्खी धम्मं सुणाति मक्खपरियुट्ठितो, उपारम्भचित्तो[1] धम्मं सुणाति
R. 176 रन्धगवेसी, धम्मदेसके आहतचित्तो होति खिलजातो[2], दुप्पञ्ञो होति जळो एळमूगो, अनञ्ञाते अञ्ञातमानी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं । कतमेहि पञ्चहि ? अमक्खी धम्मं सुणाति न मक्खपरियुट्ठितो, अनुपारम्भचित्तो धम्मं सुणाति न रन्धगवेसी, धम्मदेसके अनाहतचित्तो होति अखिलजातो, पञ्ञवा होति अजळो अनेळमूगो, न अनञ्ञाते अञ्ञातमानी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं" ति ।

---

४. पठमसद्धम्मसम्मोससुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय संवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खू न सक्कच्चं

---

१. न उपारम्भचित्तो – स्या० । २. खीलजातो – म० ।

धम्मं सुणन्ति, न सक्कच्चं धम्मं परियापुणन्ति, न सक्कच्चं धम्मं धारेन्ति, न सक्कच्चं धातानं[1] धम्मानं अत्थं उपपरिक्खन्ति, न सक्कच्चं अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मं पटिपज्जन्ति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय संवत्तन्ति ।

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय संवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खू सक्कच्चं धम्मं सुणन्ति, सक्कच्चं धम्मं परियापुणन्ति, सक्कच्चं धम्मं B. 156 धारेन्ति, सक्कच्चं धातानं धम्मानं अत्थं उपपरिक्खन्ति, सक्कच्चं अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मं पटिपज्जन्ति । इमे खो, R. 177 भिक्खवे, पञ्च धम्मा सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय संवत्तन्ती" ति ।

---

५. दुतियसद्धम्मसम्मोससुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय संवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खू धम्मं न परियापुणन्ति – सुत्तं, गेय्यं, वेय्याकरणं, गाथं, उदानं, इतिवुत्तकं, जातकं, अब्भुतधम्मं, वेदल्लं । अयं, भिक्खवे, पठमो धम्मो सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय संवत्तति ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं न वित्थारेन परेसं देसेन्ति । अयं, भिक्खवे, दुतियो धम्मो सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय संवत्तति ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं न वित्थारेन परं[2] वाचेन्ति । अयं, भिक्खवे, ततियो धम्मो सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय संवत्तति ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं न वित्थारेन सज्झायं करोन्ति । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो धम्मो सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय संवत्तति ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं न चेतसा अनुवितक्केन्ति अनुविचारेन्ति मनसानुपेक्खन्ति । अयं,

१. धतानं – सी०, स्या०, रो० । २. परेसं – सी०, स्या०, रो० ।

भिक्खवे, पञ्चमो धम्मो सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय संवत्तति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय संवत्तन्ति।

६. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय संवत्तन्ति। कतमे पञ्च? इध, भिक्खवे, भिक्खू धम्मं परियापुणन्ति – सुत्तं, गेय्यं, वेय्याकरणं, गाथं, उदानं, इतिवुत्तकं,
R. 178 जातकं, अब्भुतधम्मं[1], वेदल्लं। अयं, भिक्खवे, पठमो धम्मो सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय संवत्तति।

B. 157 ७. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन परेसं देसेन्ति। अयं, भिक्खवे, दुतियो धम्मो सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय संवत्तति।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन परं वाचेन्ति। अयं, भिक्खवे, ततियो धम्मो सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय संवत्तति।

९. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन सज्झायं करोन्ति। अयं, भिक्खवे, चतुत्थो धम्मो सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय संवत्तति।

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्केन्ति अनुविचारेन्ति मनसानुपेक्खन्ति। अयं, भिक्खवे, पञ्चमो धम्मो सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय संवत्तति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय संवत्तन्ती" ति।

---

६. ततियसद्धम्मसम्मोससुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय संवत्तन्ति। कतमे पञ्च? इध, भिक्खवे, भिक्खू दुग्गहितं सुत्तन्तं परियापुणन्ति दुन्निक्खित्तेहि पदब्यञ्जनेहि। दुन्निक्खित्तस्स, भिक्खवे, पदब्यञ्जनस्स अत्थो पि दुन्नयो होति। अयं, भिक्खवे, पठमो धम्मो सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय संवत्तति।

१. अब्भूतधम्मं – स्या०।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू दुब्बचा होन्ति, दोवचस्सकरणेहि धम्मेहि समन्नागता, अक्खमा अप्पदक्खिणग्गाहिनो अनुसासनिं। अयं, भिक्खवे, दुतियो धम्मो सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय संवत्तति।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, ये ते भिक्खू बहुस्सुता आगतागमा R. 179
धम्मधरा विनयधरा मातिकाधरा, ते न सक्कच्चं सुत्तन्तं परं वाचेन्ति; तेसं अच्चयेन छिन्नमूलको सुत्तन्तो होति अप्पटिसरणो। अयं, भिक्खवे, ततियो धम्मो सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय संवत्तति।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, थेरा भिक्खू बाहुलिका[1] होन्ति साथलिका ओक्कमने पुब्बङ्गमा पविवेके निक्खित्तधुरा, न विरियं आरभन्ति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स B. 158
सच्छिकिरियाय। तेसं पच्छिमा जनता दिट्ठानुगतिं आपज्जति। सा पि होति बाहुलिका साथलिका ओक्कमने पुब्बङ्गमा पविवेके निक्खित्तधुरा, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय। अयं, भिक्खवे, चतुत्थो धम्मो सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय संवत्तति।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, सङ्घो भिन्नो होति। सङ्घे खो पन, भिक्खवे, भिन्ने अञ्ञमञ्ञं अक्कोसा च होन्ति, अञ्ञमञ्ञं परिभासा च होन्ति, अञ्ञमञ्ञं परिक्खेपा च होन्ति, अञ्ञमञ्ञं परिच्चजना[2] च होन्ति। तत्थ अप्पसन्ना चेव नप्पसीदन्ति, पसन्नानं च एकच्चानं अञ्ञथत्तं होति। अयं, भिक्खवे, पञ्चमो धम्मो सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय संवत्तति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय संवत्तन्ति।

६. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मा सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय संवत्तन्ति। कतमे पञ्च? इध, भिक्खवे, भिक्खू सुग्गहितं सुत्तन्तं परियापुणन्ति सुनिक्खित्तेहि पदब्यञ्जनेहि। सुनिक्खित्तस्स, भिक्खवे, पदब्यञ्जनस्स अत्थो पि सुनयो होति। अयं, भिक्खवे, पठमो धम्मो सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय संवत्तति।

---

१. बाहुल्लिका – स्या०। २. परिच्चजा – स्या०।

R. 180 ७. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू सुवचा[1] होन्ति सोवचस्सकरणेहि धम्मेहि समन्नागता, खमा पदक्खिणग्गाहिनो अनुसासनिं। अयं, भिक्खवे, दुतियो धम्मो सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय संवत्तति।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, ये ते भिक्खू बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा मातिकाधरा, ते सक्कच्चं सुत्तन्तं[2] परं वाचेन्ति। तेसं अच्चयेन न छिन्नमूलको सुत्तन्तो होति सप्पटिसरणो। अयं, भिक्खवे, ततियो धम्मो सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय संवत्तति।

९. "पुन च परं, भिक्खवे, थेरा भिक्खू न बाहुलिका होन्ति न साथलिका, ओक्कमने निक्खित्तधुरा पविवेके पुब्बङ्गमा; विरियं[3] B. 159 आरभन्ति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय। तेसं पच्छिमा जनता दिट्ठानुगतिं आपज्जति। सा पि होति न बाहुलिका न साथलिका, ओक्कमने निक्खित्तधुरा पविवेके पुब्बङ्गमा, विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय। अयं, भिक्खवे, चतुत्थो धम्मो सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय संवत्तति।

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, सङ्घो समग्गो सम्मोदमानो अविवदमानो एकुद्देसो फासुं[4] विहरति। सङ्घे खो पन, भिक्खवे, समग्गे न चेव अञ्ञमञ्ञं अक्कोसा होन्ति, न च अञ्ञमञ्ञं परिभासा होन्ति, न च अञ्ञमञ्ञं परिक्खेपा होन्ति, न च अञ्ञमञ्ञं परिच्चजना होन्ति। तत्थ अप्पसन्ना चेव पसीदन्ति, पसन्नानं च भिय्योभावो होति। अयं, भिक्खवे, पञ्चमो धम्मो सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय संवत्तति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मा सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय संवत्तन्ती" ति।

---

७. दुक्कथासुत्तं

R. 181 १. "पञ्चन्नं, भिक्खवे, पुग्गलानं कथा दुक्कथा पुग्गले[5] पुग्गलं उपनिधाय। कतमेसं पञ्चन्नं? अस्सद्धस्स, भिक्खवे, सद्धाकथा

१. सुब्बचा – सी०, रो०; सुवचा – स्या०। २. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। ३. वीरियं – म०। ४. फासु – सी०, रो०। ५. पुग्गलं – सी०, रो०।

दुक्कथा; दुस्सीलस्स सीलकथा दुक्कथा; अप्पस्सुतस्स बाहुसच्चकथा दुक्कथा; मच्छरिस्स[1] चागकथा दुक्कथा; दुप्पञ्ञस्स पञ्ञाकथा दुक्कथा।

२. "कस्मा च, भिक्खवे, अस्सद्धस्स सद्धाकथा दुक्कथा? अस्सद्धो, भिक्खवे, सद्धाकथाय कच्छमानाय अभिसज्जति कुप्पति ब्यापज्जति पतित्थीयति कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति। तं किस्स हेतु? तं हि सो, भिक्खवे, सद्धासम्पदं अत्तनि न समनुपस्सति[2], न च लभति ततोनिदानं पीतिपामोज्जं[3]। तस्मा अस्सद्धस्स सद्धाकथा दुक्कथा।

३. "कस्मा च, भिक्खवे, दुस्सीलस्स सीलकथा दुक्कथा? दुस्सीलो, भिक्खवे, सीलकथाय कच्छमानाय अभिसज्जति कुप्पति ब्यापज्जति पतित्थीयति कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति। तं किस्स हेतु? तं हि सो, भिक्खवे, सीलसम्पदं अत्तनि न समनु- B. 160
पस्सति न च लभति ततोनिदानं पीतिपामोज्जं। तस्मा दुस्सीलस्स सीलकथा दुक्कथा।

४. "कस्मा च, भिक्खवे, अप्पस्सुतस्स बाहुसच्चकथा दुक्कथा? अप्पस्सुतो, भिक्खवे, बाहुसच्चकथाय कच्छमानाय अभिसज्जति कुप्पति ब्यापज्जति पतित्थीयति कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति। तं किस्स हेतु? तं हि सो, भिक्खवे, सुतसम्पदं अत्तनि न समनुपस्सति, न च लभति ततोनिदानं पीतिपामोज्जं। तस्मा अप्पस्सुतस्स बाहुसच्चकथा दुक्कथा।

५. "कस्मा च, भिक्खवे, मच्छरिस्स चागकथा दुक्कथा? मच्छरी, भिक्खवे, चागकथाय कच्छमानाय अभिसज्जति कुप्पति ब्यापज्जति पतित्थीयति कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति। तं किस्स हेतु? तं हि सो, भिक्खवे, चागसम्पदं अत्तनि न समनुपस्सति
न च लभति ततोनिदानं पीतिपामोज्जं। तस्मा मच्छरिस्स चागकथा R. 182
दुक्कथा।

६. "कस्मा च, भिक्खवे, दुप्पञ्ञस्स पञ्ञाकथा दुक्कथा? दुप्पञ्ञो, भिक्खवे, पञ्ञाकथाय कच्छमानाय अभिसज्जति कुप्पति

१. मच्छरियस्स – सी०, रो०। २. सम्पस्सति – सी०। ३. पीतिपामुज्ज – सी०, स्या०, रो०।

ब्यापज्जति पतित्थीयति कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति। तं किस्स हेतु ? तं हि सो, भिक्खवे, पञ्ञासम्पदं अत्तनि न समनुपस्सति, न च लभति ततोनिदानं पीतिपामोज्जं। तस्मा दुप्पञ्ञस्स पञ्ञाकथा दुक्कथा। इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं पुग्गलानं कथा दुक्कथा पुग्गले पुग्गलं उपनिधाय।

७. "पञ्चन्नं, भिक्खवे, पुग्गलानं कथा सुकथा पुग्गले पुग्गलं उपनिधाय। कतमेसं पञ्चन्नं ? सद्धस्स, भिक्खवे, सद्धाकथा सुकथा; सीलवतो सीलकथा सुकथा; बहुस्सुतस्स बाहुसच्चकथा सुकथा; चागवतो चागकथा सुकथा; पञ्ञवतो पञ्ञाकथा सुकथा।

८. "कस्मा च, भिक्खवे, सद्धस्स सद्धाकथा सुकथा ? सद्धो, भिक्खवे, सद्धाकथाय कच्छमानाय नाभिसज्जति न कुप्पति न ब्यापज्जति न पतित्थीयति न कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति। तं किस्स हेतु ? तं हि सो, भिक्खवे, सद्धासम्पदं अत्तनि समनुपस्सति लभति च ततोनिदानं पीतिपामोज्जं। तस्मा सद्धस्स सद्धाकथा सुकथा।

९. "कस्मा च, भिक्खवे, सीलवतो सीलकथा सुकथा ? सीलवा, भिक्खवे, सीलकथाय कच्छमानाय नाभिसज्जति न कुप्पति
B. 161 न ब्यापज्जति न पतित्थीयति न कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति। तं किस्स हेतु ? तं हि सो, भिक्खवे, सीलसम्पदं अत्तनि समनुपस्सति, लभति च ततोनिदानं पीतिपामोज्जं। तस्मा सीलवतो सीलकथा सुकथा।

१०. "कस्मा च, भिक्खवे, बहुस्सुतस्स बाहुसच्चकथा सुकथा ? बहुस्सुतो, भिक्खवे, बाहुसच्चकथाय कच्छमानाय नाभिसज्जति न
R. 183 कुप्पति न ब्यापज्जति न पतित्थीयति न कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति। तं किस्स हेतु ? तं हि खो, भिक्खवे, सुतसम्पदं अत्तनि समनुपस्सति, लभति च ततोनिदानं पीतिपामोज्जं। तस्मा बहुस्सुतस्स बाहुसच्चकथा सुकथा।

११. "कस्मा च, भिक्खवे, चागवतो चागकथा सुकथा ? चागवा, भिक्खवे, चागकथाय कच्छमानाय नाभिसज्जति न कुप्पति न ब्यापज्जति न पतित्थीयति न कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति।

"उद्धं तिरियं अपाचीनं, यावता जगतो गति ।
सदेवकस्स लोकस्स, बुद्धो अग्गो[1] पवुच्चती" ति ॥

६. सोखुम्मसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, सोखुम्मानि । कतमानि चत्तारि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु रूपसोखुम्मेन समन्नागतो होति परमेन; तेन च B. 325 रूपसोखुम्मेन अञ्ञं रूपसोखुम्मं उत्तरितरं वा पणीततरं वा न समनुपस्सति; तेन च रूपसोखुम्मेन अञ्ञं रूपसोखुम्मं उत्तरितरं वा पणीततरं वा न पत्थेति । R. 18 वेदनासोखुम्मेन समन्नागतो होति परमेन; तेन च वेदनासोखुम्मेन अञ्ञं वेदनासोखुम्मं उत्तरितरं वा पणीततरं वा न समनुपस्सति; तेन च वेदनासोखुम्मेन अञ्ञं वेदनासोखुम्मं उत्तरितरं वा पणीततरं वा न पत्थेति । सञ्ञासोखुम्मेन समन्नागतो होति परमेन; तेन च सञ्ञासोखुम्मेन अञ्ञं सञ्ञासोखुम्मं उत्तरितरं वा पणीततरं वा न समनुपस्सति; तेन च सञ्ञासोखुम्मेन अञ्ञं सञ्ञासोखुम्मं उत्तरितरं वा पणीततरं वा न पत्थेति । सङ्खारसोखुम्मेन समन्नागतो होति परमेन; तेन च सङ्खारसोखुम्मेन अञ्ञं सङ्खारसोखुम्मं उत्तरितरं वा पणीततरं वा न समनुपस्सति; तेन च सङ्खारसोखुम्मेन अञ्ञं सङ्खारसोखुम्मं उत्तरितरं वा पणीततरं वा न पत्थेति । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि सोखुम्मानी ति ।

"रूपसोखुम्मतं ञत्वा, वेदनानं च सम्भवं ।
सञ्ञा यतो समुदेति, अत्थं गच्छति यत्थ च ।
सङ्खारे परतो ञत्वा, दुक्खतो नो च अत्ततो ॥
"स वे[2] सम्मद्दसो भिक्खु, सन्तो सन्तिपदे रतो ।
धारेति अन्तिमं देहं, जेत्वा मारं सवाहिनिं[3]" ति ॥

७. पठमअगतिसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, अगतिगमनानि । कतमानि चत्तारि ? छन्दागतिं गच्छति, दोसागतिं गच्छति, मोहागतिं गच्छति, भयागतिं गच्छति – इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि अगतिगमनानी ति ।

१. मग्गं – सी०, रो० । २. वे – रो० । ३. सवाहनं – सी०, रो० ।

तं किस्स हेतु ? तं हि सो, भिक्खवे, चागसम्पदं अत्तनि समनुपस्सति, लभति च ततोनिदानं पीतिपामोज्जं । तस्मा चागवतो चागकथा सुकथा ।

१२. "कस्मा च, भिक्खवे, पञ्ञवतो पञ्ञाकथा सुकथा ? पञ्ञवा, भिक्खवे, पञ्ञाकथाय कच्छमानाय नाभिसज्जति न कुप्पति न ब्यापज्जति न पतित्थीयति न कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति । तं किस्स हेतु ? तं हि सो, भिक्खवे, पञ्ञासम्पदं अत्तनि समनुपस्सति लभति च ततोनिदानं पीतिपामोज्जं । तस्मा पञ्ञवतो पञ्ञाकथा सुकथा । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं पुग्गलानं कथा सुकथा पुग्गले पुग्गलं उपनिधाया" ति ।

---

८. सारज्जसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सारज्जं ओक्कन्तो होति । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अस्सद्धो होति, दुस्सीलो होति, अप्पस्सुतो होति, कुसीतो होति, दुप्पञ्ञो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सारज्जं ओक्कन्तो होति ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु विसारदो B. 162
होति । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो होति, सीलवा
होति, बहुस्सुतो होति, आरद्धविरियो होति, पञ्ञवा होति । इमेहि R. 184
खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु विसारदो होती" ति ।

---

९. उदायीसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कोसम्बियं विहरति घोसितारामे । तेन खो पन समयेन आयस्मा उदायी महतिया गिहिपरिसाय परिवुतो धम्मं देसेन्तो निसिन्नो होति । अद्दसा खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्तं उदायिं महतिया गिहिपरिसाय परिवुतं धम्मं देसेन्तं निसिन्नं । दिस्वा[1] येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच – "आयस्मा, भन्ते, उदायी महतिया गिहिपरिसाय परिवुतो धम्मं देसेती[2]" ति ।

---

१. दिस्वान – सी०, स्या० । २. देसेन्तो निसिन्नो – स्या० ।

२. "न खो, आनन्द, सुकरं परेसं धम्मं देसेतुं। परेसं, आनन्द, धम्मं देसेन्तेन पञ्च धम्मे अज्झत्तं उपट्ठापेत्वा परेसं धम्मो देसेतब्बो। कतमे पञ्च? 'अनुपुब्बिं[1] कथं[1] कथेस्सामी' ति परेसं धम्मो देसेतब्बो; 'परियायदस्सावी कथं कथेस्सामी' ति परेसं धम्मो देसेतब्बो; 'अनुद्दयतं[2] पटिच्च कथं कथेस्सामी' ति परेसं धम्मो देसेतब्बो; 'न आमिसन्तरो कथं कथेस्सामी' ति परेसं धम्मो देसेतब्बो; 'अत्तानं च परं च अनुपहच्च कथं कथेस्सामी' ति परेसं धम्मो देसेतब्बो। न खो, आनन्द, सुकरं परेसं धम्मं देसेतुं। परेसं, आनन्द, धम्मं देसेन्तेन इमे पञ्च धम्मे अज्झत्तं उपट्ठापेत्वा परेसं धम्मो देसेतब्बो" ति।

---

१०. दुप्पटिविनोदयसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, उप्पन्ना दुप्पटिविनोदया[3]। कतमे
R. 185 पञ्च? उप्पन्नो रागो दुप्पटिविनोदयो, उप्पन्नो दोसो दुप्पटिविनोदयो,
B. 163 उप्पन्नो मोहो दुप्पटिविनोदयो, उप्पन्नं पटिभानं दुप्पटिविनोदयं, उप्पन्नं गमिकचित्तं दुप्पटिविनोदयं। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च उप्पन्ना दुप्पटिविनोदया" ति।

सद्धम्मवग्गो सोळसमो।

तस्सुद्दानं

तयो सम्मत्तनियामा[4], तयो सद्धम्मसम्मोसा।
दुक्कथा चेव[5] सारज्जं[5], उदायिदुब्बिनोदया ति॥

—o—

१७. आघातवग्गो

१. पठमआघातपटिविनयसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आघातपटिविनया यत्थ भिक्खुनो उप्पन्नो आघातो सब्बसो पटिविनेतब्बो। कतमे पञ्च? यस्मिं, भिक्खवे, पुग्गले आघातो जायेथ, मेत्ता तस्मिं पुग्गले भावेतब्बा; एवं

१-१. पानुपुब्बिकथं – सी०; अनुपुब्बिकथं – स्या०, रो०। २. अनुदयतं – स्या०। ३. दुप्पटिविनोदयो – सी०, स्या०, रो०। ४. सद्धम्मनियामा – सी०, स्या०, रो०। ५-५. सारज्जं चेव – सी०, रो०।

तस्मिं पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो। यस्मिं, भिक्खवे, पुग्गले आघातो जायेथ, करुणा तस्मिं पुग्गले भावेतब्बा; एवं तस्मिं पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो। यस्मिं, भिक्खवे, पुग्गले आघातो जायेथ, उपेक्खा तस्मिं पुग्गले भावेतब्बा; एवं तस्मिं पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो। यस्मिं, भिक्खवे, पुग्गले आघातो जायेथ, असतिअमनसिकारो तस्मिं R.186 पुग्गले आपज्जितब्बो; एवं तस्मिं पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो। यस्मिं, भिक्खवे, पुग्गले आघातो जायेथ, कम्मस्सकता तस्मिं पुग्गले अधिट्ठातब्बा – 'कम्मस्सको अयमायस्मा कम्मदायादो कम्मयोनि कम्मबन्धु कम्मप्पटिसरणो, यं कम्मं करिस्सति कल्याणं वा पापकं वा तस्स दायादो भविस्सती' ति; एवं तस्मिं पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आघातपटिविनया, यत्थ भिक्खुनो उप्पन्नो आघातो सब्बसो पटिविनेतब्बो" ति।

---

२. दुतियआघातपटिविनयसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि – "आवुसो B.164 भिक्खवे[1]" ति। "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसुं। आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच –

२. "पञ्चिमे, आवुसो, आघातपटिविनया यत्थ भिक्खुनो उप्पन्नो आघातो सब्बसो पटिविनेतब्बो। कतमे पञ्च? इधावुसो, एकच्चो पुग्गलो अपरिसुद्धकायसमाचारो होति परिसुद्धवचीसमाचारो; एवरूपे पि, आवुसो, पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो। इध पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो अपरिसुद्धवचीसमाचारो होति परिसुद्धकायसमाचारो; एवरूपे पि, आवुसो, पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो।* इध, पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो अपरिसुद्धकायसमाचारो होति अपरिसुद्धवचीसमाचारो, लभति च कालेन कालं चेतसो विवरं चेतसो पसादं; एवरूपे पि, आवुसो, पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो। इध पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो अपरिसुद्धकायसमाचारो होति अपरिसुद्धवचीसमाचारो, न च लभति कालेन कालं चेतसो विवरं चेतसो पसादं; एवरूपे पि, आवुसो, पुग्गले R.187 आघातो पटिविनेतब्बो। इध पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो परिसुद्धकाय-

---

१. भिक्खवो – सी०, स्या०, रो०।

समाचारो परिसुद्धवचीसमाचारो, लभति च कालेन कालं चेतसो विवरं चेतसो पसादं; एवरूपे पि, आवुसो, पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो ।

३. "तत्रावुसो, य्वायं पुग्गलो अपरिसुद्धकायसमाचारो परिसुद्धवचीसमाचारो, कथं तस्मिं पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो ? सेय्यथापि, आवुसो, भिक्खु पंसकूलिको रथियाय नन्तकं दिस्वा वामेन पादेन निग्गण्हित्वा[1] दक्खिणेन पादेन पत्थरित्वा[2], यो तत्थ सारो तं परिपातेत्वा आदाय पक्कमेय्य; एवमेव ख्वावुसो, य्वायं[3] पुग्गलो अपरिसुद्धकायसमाचारो परिसुद्धवचीसमाचारो, यास्स अपरिसुद्धकायसमाचारता न सास्स तस्मिं समये मनसि कातब्बा, या च ख्वास्स[4] परिसुद्धवची-
B. 165
समाचारता सास्स तस्मिं समये मनसि कातब्बा । एवं तस्मिं पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो ।

४. "तत्रावुसो, य्वायं पुग्गलो अपरिसुद्धवचीसमाचारो परिसुद्धकायसमाचारो, कथं तस्मिं पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो ? सेय्यथापि, आवुसो, पोक्खरणी सेवालपणकपरियोनद्धा । अथ पुरिसो आगच्छेय्य घम्माभितत्तो घम्मपरेतो किलन्तो तसितो पिपासितो । सो तं पोक्खरणिं ओगाहेत्वा उभोहि हत्थेहि इति[5] चिति च[5] सेवालपणकं
R. 188
अपवियूहित्वा अञ्जलिना पिवित्वा पक्कमेय्य । एवमेव खो, आवुसो, य्वायं पुग्गलो अपरिसुद्धवचीसमाचारो परिसुद्धकायसमाचारो, यास्स अपरिसुद्धवचीसमाचारता न सास्स तस्मिं समये मनसि कातब्बा, या च ख्वास्स परिसुद्धकायसमाचारता सास्स तस्मिं समये मनसि कातब्बा । एवं तस्मिं पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो ।

५. "तत्रावुसो, य्वायं पुग्गलो अपरिसुद्धकायसमाचारो अपरिसुद्धवचीसमाचारो लभति च कालेन कालं चेतसो विवरं चेतसो पसादं, कथं तस्मिं पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो ? सेय्यथापि, आवुसो, परित्तं गोपदे[6] उदकं । अथ पुरिसो आगच्छेय्य घम्माभितत्तो घम्मपरेतो किलन्तो तसितो पिपासितो । तस्स एवमस्स – 'इदं खो परित्तं गोपदे उदकं । सचाहं अञ्जलिना वा पिविस्सामि भाजनेन वा खोभेस्सामि पि तं लोळेस्सामि[7] पि तं अपेय्यं पि तं करिस्सामि । यन्नूनाहं

१. निग्गहेत्वा – सी०, स्या०, रो० । २. वित्थारेत्वा – सी०, रो० । ३ स्वायं – सी० । ४. स्वास्स – स्या० । ५–५. स्या० पोत्थके नत्थि । ६ गोपदके – सी०, स्या० । ७. लोळिस्सामि – स्या० ।

चतुक्कुण्डिको[1] निपतित्वा गोपीतकं पिवित्वा पक्कमेय्यं' ति। सो चतुक्कुण्डिको निपतित्वा गोपीतकं पिवित्वा पक्कमेय्य। एवमेव खो, आवुसो, य्वायं पुग्गलो अपरिसुद्धकायसमाचारो अपरिसुद्धवचीसमाचारो लभति च कालेन कालं चेतसो विवरं चेतसो पसादं, यास्स अपरिसुद्धकायसमाचारता न सास्स तस्मिं समये मनसि कातब्बा; या पिस्स अपरिसुद्धवचीसमाचारता न सा पिस्स तस्मिं समये मनसि कातब्बा। यं च खो सो लभति कालेन कालं चेतसो विवरं चेतसो पसादं, तमेवस्स[2] तस्मिं R. 189 समये मनसि कातब्बं। एवं तस्मिं पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो।

६. "तत्रावुसो, य्वायं पुग्गलो अपरिसुद्धकायसमाचारो अपरि- B. 166 सुद्धवचीसमाचारो न[3] च लभति[3] कालेन कालं चेतसो विवरं चेतसो पसादं, कथं तस्मिं पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो? सेय्यथापि, आवुसो, पुरिसो आबाधिको दुक्खितो बाळ्हगिलानो अद्धानमग्गप्पटिपन्नो। तस्स पुरतो पिस्स दूरे गामो पच्छतो पिस्स दूरे गामो। सो न लभेय्य सप्पायानि भोजनानि, न लभेय्य सप्पायानि भेसज्जानि, न लभेय्य पतिरूपं उपट्ठाकं, न लभेय्य गामन्तनायकं। तमेनं अञ्ञतरो पुरिसो पस्सेय्य अद्धानमग्गप्पटिपन्नो। सो तस्मिं पुरिसे कारुञ्ञंयेव उपट्ठापेय्य, अनुद्दयंयेव[4] उपट्ठापेय्य, अनुकम्पंयेव उपट्ठापेय्य – 'अहो वतायं पुरिसो लभेय्य सप्पायानि भोजनानि, लभेय्य सप्पायानि भेसज्जानि, लभेय्य पतिरूपं उपट्ठाकं, लभेय्य गामन्तनायकं! तं किस्स हेतु? मायं पुरिसो इधेव अनयब्यसनं आपज्जी[5]' ति!! एवमेव खो, आवुसो, य्वायं पुग्गलो अपरिसुद्धकायसमाचारो अपरिसुद्धवचीसमाचारो न च लभति कालेन कालं चेतसो विवरं चेतसो पसादं, एवरूपे[6] पि[6], आवुसो, पुग्गले कारुञ्ञंयेव उपट्ठापेतब्बं अनुद्दयायेव उपट्ठापेतब्बा अनुकम्पायेव उपट्ठापेतब्बा – 'अहो वत अयमायस्मा कायदुच्चरितं पहाय कायसुचरितं भावेय्य, वचीदुच्चरितं पहाय वचीसुचरितं भावेय्य, मनोदुच्चरितं पहाय मनोसुचरितं भावेय्य! तं किस्स हेतु? मायं आयस्मा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जी[7]' ति! एवं तस्मिं पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो।

---

१. चतुगुण्डिको – सी०; चतुकुण्ठिको – स्या०, चतुकुण्डिको – रो०। २. तदेवस्स – सी०, स्या०, रो०। ३–३. न लभति – स्या०। ४. अनुदयंयेव – स्या०, रो०। ५. आपज्जती – सी०, रो०। ६–६. एवरूपे – रो०। ७. उपपज्जती – सी०, रो०।

R.190 ७. "तत्रावुसो, य्वायं पुग्गलो परिसुद्धकायसमाचारो परिसुद्धवचीसमाचारो लभति च कालेन कालं चेतसो विवरं चेतसो पसादं, कथं तस्मिं पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो ? सेय्यथापि, आवुसो, पोक्खरणी अच्छोदका[1] सातोदका सीतोदका[1] सेतका[2] सुपतित्था[2] रमणीया नानारुक्खेहि सञ्छन्ना । अथ पुरिसो आगच्छेय्य घम्माभितत्तो घम्म- [B. 167] परेतो किलन्तो तसितो पिपासितो । सो तं पोक्खरणिं ओगाहेत्वा न्हात्वा च पिवित्वा च पच्चुत्तरित्वा तत्थेव रुक्खच्छायाय निसीदेय्य वा निपज्जेय्य वा । एवमेव खो, आवुसो, य्वायं पुग्गलो परिसुद्धकायसमाचारो परिसुद्धवचीसमाचारो लभति च कालेन कालं चेतसो विवरं चेतसो पसादं, या[3] पिस्स परिसुद्धकायसमाचारता सा पिस्स तस्मिं समये मनसि कातब्बा; या पिस्स परिसुद्धवचीसमाचारता सा पिस्स तस्मिं समये मनसि कातब्बा; यं पि लभति[4] कालेन कालं चेतसो विवरं चेतसो पसादं, तं पिस्स तस्मिं समये मनसि कातब्बं । एवं तस्मिं पुग्गले आघातो पटिविनेतब्बो । समन्तपासादिकं, आवुसो, पुग्गलं आगम्म चित्तं पसीदति ।

"इमे खो, आवुसो, पञ्च आघातपटिविनया, यत्थ भिक्खुनो उप्पन्नो आघातो सब्बसो पटिविनेतब्बो" ति ।

---

३. साकच्छसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि – "आवुसो भिक्खवे" ति । "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच –

R.191 २. "पञ्चहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं साकच्छो सब्रह्मचारीनं । कतमेहि पञ्चहि ? इधावुसो, भिक्खु अत्तना च सीलसम्पन्नो होति, सीलसम्पदाकथाय च आगतं पञ्हं ब्याकत्ता होति; अत्तना च समाधिसम्पन्नो होति, समाधिसम्पदाकथाय च आगतं पञ्हं ब्याकत्ता होति; अत्तना च पञ्ञासम्पन्नो होति, पञ्ञासम्पदाकथाय च आगतं पञ्हं ब्याकत्ता होति; अत्तना च विमुत्तिसम्पन्नो होति, विमुत्ति-

---

१–१. अच्छोदिका सातोदिका सीतोदिका – सी० । २–२. सेतोदका सुपतिट्ठा – स्या० रो० । ३. यं – सी० । ४. सो लभति – सी०, स्या०, रो० ।

सम्पदाकथाय च आगतं पञ्हं व्याकत्ता होति; अत्तना च विमुत्तिञाणदस्सनसम्पन्नो होति, विमुत्तिञाणदस्सनसम्पदाकथाय च आगतं पञ्हं व्याकत्ता होति। इमेहि खो, आवुसो, 'पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं साकच्छो सब्रह्मचारीनं'' ति।

---

४. साजीवसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि ...पे०... B. 160

एतदवोच – "पञ्चहि, आवुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलंसाजीवो सब्रह्मचारीनं। कतमेहि पञ्चहि? इधावुसो, भिक्खु अत्तना च सीलसम्पन्नो होति, सीलसम्पदाकथाय च आगतं पञ्हं व्याकत्ता होति; अत्तना च समाधिसम्पन्नो होति, समाधिसम्पदाकथाय च आगतं[1] पञ्हं व्याकत्ता होति; अत्तना च पञ्ञासम्पन्नो होति, पञ्ञासम्पदाकथाय च आगतं पञ्हं व्याकत्ता होति; अत्तना च विमुत्तिसम्पन्नो होति, विमुत्तिसम्पदाकथाय च आगतं पञ्हं व्याकत्ता होति; अत्तना च विमुत्तिञाणदस्सनसम्पन्नो होति, विमुत्तिञाणदस्सनसम्पदाकथाय च आगतं पञ्हं व्याकत्ता होति। इमेहि खो, आवुसो, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलंसाजीवो सब्रह्मचारीनं'' ति।

---

५. पञ्हपुच्छासुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि ...पे०... एतदवोच – "यो हि कोचि, आवुसो, परं पञ्हं पुच्छति, सब्बो सो पञ्चहि ठानेहि, एतेसं वा अञ्ञतरेन। कतमेहि पञ्चहि? मन्दत्ता मोमूहत्ता[2] परं पञ्हं पुच्छति, पापिच्छो इच्छापकतो परं पञ्हं पुच्छति, R. 192
परिभवं परं पञ्हं पुच्छति, अञ्ञातुकामो[3] परं पञ्हं पुच्छति, अथ वा पनेवंचित्तो[4] परं पञ्हं पुच्छति – 'सचे मे पञ्हं पुट्ठो सम्मदेव व्याकरिस्सति इच्चेतं कुसलं, नो चे[5] मे पञ्हं पुट्ठो सम्मदेव व्याकरिस्सति अहमस्स सम्मदेव व्याकरिस्सामी' ति। यो हि कोचि, आवुसो, परं पञ्हं पुच्छति, सब्बो सो इमेहि पञ्चहि ठानेहि, एतेसं वा अञ्ञतरेन। अहं

---

१. कत – स्या०, रो०। २. मोमुहत्ता – सी०। ३. ञातुकामो – स्या०। ४. पकुप्पन्तो – सी०, रो०। ५. च – स्या०।

खो पनावुसो, एवंचित्तो परं पञ्हं पुच्छामि– 'सचे मे पञ्हं पुट्ठो सम्मदेव व्याकरिस्सति इच्चेतं कुसलं, नो चे मे पञ्हं पुट्ठो सम्मदेव व्याकरिस्सति, अहमस्स सम्मदेव व्याकरिस्सामी'" ति।

---

६. निरोधसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि ...पे०... एतदवोच – "इधावुसो, भिक्खु सीलसम्पन्नो समाधिसम्पन्नो पञ्ञा-
B. 169 सम्पन्नो सञ्ञावेदयितनिरोधं समापज्जेय्या[1] पि वुट्ठहेय्या[1] पि – अत्थेतं ठानं। नो चे दिट्ठेव धम्मे अञ्ञं आराधेय्य, अतिक्कम्मेव कबळीकाराहारभक्खानं[2] देवानं सहब्यतं[3] अञ्ञतरं मनोमयं कायं उपपन्नो सञ्ञावेदयितनिरोधं समापज्जेय्या पि वुट्ठहेय्या पि – अत्थेतं ठानं" ति।

२. एवं वुत्ते आयस्मा उदायी आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच – "अट्ठानं खो एतं, आवुसो सारिपुत्त, अनवकासो यं सो भिक्खु अतिक्कम्मेव कबळीकाराहारभक्खानं देवानं सहब्यतं अञ्ञतरं मनोमयं कायं उपपन्नो सञ्ञावेदयितनिरोधं समापज्जेय्या पि वुट्ठहेय्या पि – नत्थेतं ठानं" ति।

R. 193 दुतियं पि खो ... पे०... ततियं पि खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि – "इधावुसो, भिक्खु सीलसम्पन्नो समाधिसम्पन्नो पञ्ञासम्पन्नो सञ्ञावेदयितनिरोधं समापज्जेय्या पि वुट्ठहेय्या पि – अत्थेतं ठानं। नो चे दिट्ठेव धम्मे अञ्ञं आराधेय्य, अतिक्कम्मेव कबळीकाराहारभक्खानं देवानं सहब्यतं अञ्ञतरं मनोमयं कायं उपपन्नो सञ्ञावेदयितनिरोधं समापज्जेय्या पि वुट्ठहेय्या पि – अत्थेतं ठानं" ति।

ततियं पि खो आयस्मा उदायी आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच – "अट्ठानं खो एतं, आवुसो सारिपुत्त, अनवकासो यं सो भिक्खु अतिक्कम्मेव कबळीकाराहारभक्खानं देवानं सहब्यतं अञ्ञतरं मनोमयं कायं उपपन्नो सञ्ञावेदयितनिरोधं समापज्जेय्या पि वुट्ठहेय्या पि – नत्थेतं ठानं" ति।

३. अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि – "यावततियकं[4] पि खो मे आयस्मा उदायी पटिक्कोसति, न च मे कोचि भिक्खु

१–१. समापज्जेय्य पि वुट्ठहेय्य – सी०, स्या०, रो०। २. कबळिकाराहारभक्खानं – सी०, स्या०, रो०। ३. सहब्यतं – रो०। ४. यावततियं – सी०, स्या०, रो०।

अनुमोदति । यन्नूनाहं येन भगवा तेनुपसङ्कमेय्यं" ति । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि – "इधावुसो, भिक्खु सीलसम्पन्नो समाधिसम्पन्नो पञ्ञासम्पन्नो सञ्ञावेदयितनिरोधं समापज्जेय्या पि वुट्ठहेय्या पि – अत्थेतं ठानं । नो चे दिट्ठेव धम्मे अञ्ञं आराधेय्य, अतिक्कम्मेव B. 170
कबळीकाराहारभक्खानं देवानं सहब्यतं अञ्ञतरं मनोमयं कायं उपपन्नो सञ्ञावेदयितनिरोधं समापज्जेय्या पि वुट्ठहेय्या पि – अत्थेतं ठानं" ति ।

४. एवं वुत्ते आयस्मा उदायी आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच – "अट्ठानं खो एतं, आवुसो सारिपुत्त, अनवकासो यं सो भिक्खु अतिक्कम्मेव कबळीकाराहारभक्खानं देवानं सहब्यतं अञ्ञतरं मनोमयं कायं उपपन्नो सञ्ञावेदयितनिरोधं समापज्जेय्या पि वुट्ठहेय्या पि – नत्थेतं ठानं" ति ।

दुतियं पि खो ...पे०... ततियं पि खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि – "इधावुसो, भिक्खु सीलसम्पन्नो समाधिसम्पन्नो पञ्ञासम्पन्नो सञ्ञावेदयितनिरोधं समापज्जेय्या पि वुट्ठहेय्या पि – R. 194
अत्थेतं ठानं । नो चे दिट्ठेव धम्मे अञ्ञं आराधेय्य, अतिक्कम्मेव कबळीकाराहारभक्खानं देवानं सहब्यतं अञ्ञतरं मनोमयं कायं उपपन्नो सञ्ञावेदयितनिरोधं समापज्जेय्या पि वुट्ठहेय्या पि – अत्थेतं ठानं" ति ।

ततियं पि खो आयस्मा उदायी आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच – "अट्ठानं खो एतं, आवुसो सारिपुत्त, अनवकासो यं सो भिक्खु अतिक्कम्मेव कबळीकाराहारभक्खानं देवानं सहब्यतं अञ्ञतरं मनोमयं कायं उपपन्नो सञ्ञावेदयितनिरोधं समापज्जेय्या पि वुट्ठहेय्या पि – नत्थेतं ठानं" ति ।

५. अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि – "भगवतो पि खो मे सम्मुखा आयस्मा उदायी यावततियकं पटिक्कोसति, न च मे कोचि भिक्खु अनुमोदति । यन्नूनाहं तुण्ही अस्सं" ति । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो तुण्ही अहोसि ।

६. अथ खो भगवा आयस्मन्तं उदायिं आमन्तेसि – "कं पन त्वं, उदायि, मनोमयं कायं पच्चेसी" ति ?

"ये ते, भन्ते, देवा अरूपिनो सञ्ञामया" ति।

"किं नु खो तुय्हं, उदायि, बालस्स अब्यत्तस्स भणितेन[1]! त्वं पि नाम भणितब्बं मञ्ञसी" ति! अथ खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं B. 171 आमन्तेसि – "अत्थि नाम, आनन्द, थेरं भिक्खुं विहेसियमानं अज्झुपेक्खिस्सथ। न हि नाम, आनन्द, कारुञ्ञं पि भविस्सति थेरम्हि भिक्खुम्हि विहेसियमानम्ही" ति।

७. अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलसम्पन्नो समाधिसम्पन्नो पञ्ञासम्पन्नो सञ्ञावेदयितनिरोधं समापज्जेय्या पि वुट्ठहेय्या पि – अत्थेतं ठानं। नो चे दिट्ठेव धम्मे अञ्ञं आराधेय्य, अतिक्कम्मेव कबळीकाराहारभक्खानं देवानं सहब्यतं अञ्ञतरं मनोमयं कायं उपपन्नो सञ्ञावेदयितनिरोधं समापज्जेय्या पि वुट्ठहेय्या पि – अत्थेतं ठानं" ति। इदमवोच भगवा। इदं वत्वान[2] सुगतो उट्ठायासना विहारं पाविसि।

R. 195 ८. अथ खो आयस्मा आनन्दो अचिरपक्कन्तस्स भगवतो येनायस्मा उपवानो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं उपवानं एतदवोच – "इधावुसो उपवान, अञ्ञे थेरे[3] भिक्खू[3] विहेसेन्ति। मयं तेन न मुच्चाम[4]। अनच्छरियं खो, पनेतं आवुसो उपवान, यं भगवा सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो एतदेव आरब्भ उदाहरेय्य यथा आयस्मन्तंयेवेत्थ उपवानं पटिभासेय्य। इदानेव अम्हाकं सारज्जं ओक्कन्तं" ति।

९. अथ खो भगवा सायन्हसमयं पटिसल्लाना[5] वुट्ठितो येन उपट्ठानसाला तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि। निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं उपवानं एतदवोच –

"कतीहि नु खो, उपवान, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा" ति?

"पञ्चहि, भन्ते, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च। कतमेहि पञ्चहि? इध, भन्ते, थेरो भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति

१. भणितेहि – स्या०। २. वत्वा – सी०, रो०। ३–३. थेरं भिक्खुं – रो०। ४. मुञ्चाम – सी०, स्या०, रो०। ५. पटिसल्लाना – सी०।

"छन्दा दोसा भया मोहा, यो धम्मं अतिवत्तति ।
निहीयति तस्स यसो, काळपक्खेव चन्दिमा" ति ॥

---

८. दुतियअगतिसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, नागतिगमनानि । कतमानि B. 326
चत्तारि ? न छन्दागतिं गच्छति, न दोसागतिं गच्छति, न मोहागतिं गच्छति, न भयागतिं गच्छति – इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि नागतिगमनानी ति ।

"छन्दा दोसा भया मोहा, यो धम्मं नातिवत्तति ।
आपूरति तस्स यसो, सुक्कपक्खेव चन्दिमा" ति ॥

---

९. ततियअगतिसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, अगतिगमनानि । कतमानि चत्तारि ?
छन्दागतिं गच्छति, दोसागतिं गच्छति, मोहागतिं गच्छति, भयागतिं R. 19
गच्छति – इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि अगतिगमनानि ।

२. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, नागतिगमनानि । कतमानि चत्तारि ? न छन्दागतिं गच्छति, न दोसागतिं गच्छति, न मोहागतिं गच्छति, न भयागतिं गच्छति – इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि नागतिगमनानी ति ।

"छन्दा दोसा भया मोहा, यो धम्मं अतिवत्तति ।
निहीयति तस्स यसो, काळपक्खेव चन्दिमा ॥
"छन्दा दोसा भया मोहा, यो धम्मं नातिवत्तति ।
आपूरति तस्स यसो, सुक्कपक्खेव चन्दिमा" ति ॥

---

१०. भत्तुद्देसकसुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भत्तुद्देसको यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि चतूहि ? छन्दागतिं गच्छति, दोसागतिं गच्छति, मोहागतिं गच्छति, भयागतिं गच्छति – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भत्तुद्देसको यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति ... पे० ... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा[1]; कल्याणवाचो होति कल्याणवाक्करणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगलाय[2] अत्थस्स विञ्ञापनिया; चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी; आसवानं खया ...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति। इमेहि खो, भन्ते, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं B. 172
पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा" ति।

१०. "साधु साधु, उपवान! इमेहि खो, उपवान, पञ्चहि R. 196
धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च। इमे चे, उपवान, पञ्च धम्मा थेरस्स भिक्खुनो न संविज्जेय्युं, तं सब्रह्मचारी न सक्करेय्युं न गरुं करेय्युं न मानेय्युं न पूजेय्युं खण्डिच्चेन पालिच्चेन वलित्तचताय[3]। यस्मा च खो, उपवान, इमे पञ्च धम्मा थेरस्स भिक्खुनो संविज्जन्ति, तस्मा तं सब्रह्मचारी सक्करोन्ति गरुं[4] करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ती" ति।

---

७. चोदनासुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि – "चोदकेन, आवुसो, भिक्खुना परं चोदेतुकामेन पञ्च धम्मे अज्झत्तं उपट्ठापेत्वा[5] परो चोदेतब्बो। कतमे पञ्च? कालेन वक्खामि, नो अकालेन; भूतेन वक्खामि, नो अभूतेन; सण्हेन वक्खामि, नो फरुसेन; अत्थसंहितेन वक्खामि, नो अनत्थसंहितेन; मेत्तचित्तो[6] वक्खामि, नो दोसन्तरो[7]। चोदकेन, आवुसो, भिक्खुना परं चोदेतुकामेन इमे पञ्च धम्मे अज्झत्तं उपट्ठापेत्वा परो चोदेतब्बो।

२. "इधाहं, आवुसो, एकच्चं पुग्गलं पस्सामि अकालेन चोदियमानं नो कालेन कुपितं, अभूतेन चोदियमानं नो भूतेन कुपितं, फरुसेन चोदियमानं नो सण्हेन कुपितं, अनत्थसंहितेन चोदियमानं नो अत्थसंहितेन कुपितं, दोसन्तरेन चोदियमानं नो मेत्तचित्तेन कुपितं।

---

१. सुप्पटिविद्धो – सी०, रो०। २. अनेलगळाय – स्या०। ३. वलित्तचताय – स्या०। ४. गरु – सी०, स्या०, रो०। ५. उपट्ठपेत्वा – रो०। ६. मेत्तचित्तेन – सी०, रो०। ७. दोसन्तरेन – सी०, रो०।

३. "अधम्मचुदितस्स, आवुसो, भिक्खुनो पञ्चहाकारेहि अवि-
R.197 प्पटिसारो उपदहातब्बो[1] – 'अकालेनायस्मा चुदितो नो कालेन,
अलं ते अविप्पटिसाराय; अभूतेनायस्मा चुदितो नो भूतेन, अलं ते
B.173 अविप्पटिसाराय; फरुसेनायस्मा चुदितो नो सण्हेन, अलं ते अविप्पटि-
साराय; अनत्थसंहितेनायस्मा चुदितो नो अत्थसंहितेन, अलं ते अविप्पटि-
साराय; दोसन्तरेनायस्मा चुदितो नो मेत्तचित्तेन, अलं ते अविप्पटि-
साराया' ति। अधम्मचुदितस्स, आवुसो, भिक्खुनो इमेहि पञ्चहा-
कारेहि अविप्पटिसारो उपदहातब्बो।

४. "अधम्मचोदकस्स, आवुसो, भिक्खुनो पञ्चहाकारेहि विप्पटिसारो उपदहातब्बो – 'अकालेन ते, आवुसो, चोदितो[2] नो कालेन, अलं ते विप्पटिसाराय; अभूतेन ते, आवुसो, चोदितो नो भूतेन, अलं ते विप्पटिसाराय; फरुसेन ते, आवुसो, चोदितो नो सण्हेन, अलं ते विप्पटिसाराय; अनत्थसंहितेन ते, आवुसो, चोदितो नो अत्थसंहितेन, अलं ते विप्पटिसाराय; दोसन्तरेन ते, आवुसो, चोदितो नो मेत्तचित्तेन, अलं ते विप्पटिसाराया' ति। अधम्मचोदकस्स, आवुसो, भिक्खुनो इमेहि पञ्चहाकारेहि विप्पटिसारो उपदहातब्बो। तं किस्स हेतु? यथा न अञ्ञो पि भिक्खु अभूतेन चोदेतब्बं मञ्ञेय्या ति।

५. "इध पनाहं, आवुसो, एकच्चं पुग्गलं पस्सामि कालेन चोदियमानं नो अकालेन कुपितं, भूतेन चोदियमानं नो अभूतेन कुपितं, सण्हेन चोदियमानं नो फरुसेन कुपितं, अत्थसंहितेन चोदियमानं नो अनत्थसंहितेन कुपितं, मेत्तचित्तेन चोदियमानं नो दोसन्तरेन कुपितं।

६. "धम्मचुदितस्स, आवुसो, भिक्खुनो पञ्चहाकारेहि विप्पटि-
सारो उपदहातब्बो – 'कालेनायस्मा चुदितो नो अकालेन, अलं ते
विप्पटिसाराय; भूतेनायस्मा चुदितो नो अभूतेन, अलं ते विप्पटिसाराय;
सण्हेनायस्मा चुदितो नो फरुसेन, अलं ते विप्पटिसाराय; अत्थसंहितेना-
यस्मा चुदितो नो अनत्थसंहितेन, अलं ते विप्पटिसाराय; मेत्तचित्तेना-
R.198 यस्मा चुदितो नो दोसन्तरेन, अलं ते विप्पटिसाराया' ति। धम्म-
चुदितस्स, आवुसो, भिक्खुनो इमेहि पञ्चहाकारेहि विप्पटिसारो
उपदहातब्बो।

---

१. उपदहितब्बो – सी०, स्या०। २. चुदितो – सी०, स्या०, रो०।

७. "धम्मचोदकस्स, आवुसो, भिक्खुनो पञ्चहाकारेहि अविप्पटिसारो उपदहातब्बो – 'कालेन ते, आवुसो, चोदितो नो अकालेन, अलं ते अविप्पटिसाराय; भूतेन ते, आवुसो, चोदितो नो अभूतेन, B. 174 अलं ते अविप्पटिसाराय; सण्हेन ते, आवुसो, चोदितो नो फरुसेन, अलं ते अविप्पटिसाराय; अत्थसंहितेन ते, आवुसो, चोदितो नो अनत्थसंहितेन, अलं ते अविप्पटिसाराय; मेत्तचित्तेन ते, आवुसो, चोदितो नो दोसन्तरेन, अलं ते अविप्पटिसाराया' ति। धम्मचोदकस्स, आवुसो, भिक्खुनो इमेहि पञ्चहाकारेहि अविप्पटिसारो उपदहातब्बो। तं किस्स हेतु? यथा अञ्ञो पि भिक्खु भूतेन चोदितब्बं मञ्ञेय्या ति।

८. "चुदितेन, आवुसो, पुग्गलेन द्वीसु धम्मेसु पतिट्ठातब्बं – सच्चे च, अकुप्पे च। मं[1] चे पि[1], आवुसो, परे चोदेय्युं कालेन वा अकालेन वा भूतेन वा अभूतेन वा सण्हेन वा फरुसेन वा अत्थसंहितेन वा अनत्थसंहितेन वा मेत्तचित्ता वा दोसन्तरा वा, अहं पि द्वीसुयेव धम्मेसु पतिट्ठहेय्यं – सच्चे च, अकुप्पे च। सचे जानेय्यं – 'अत्थेसो मयि धम्मो' ति, 'अत्थी,' ति नं वदेय्यं – 'संविज्जतेसो मयि धम्मो' ति। सचे जानेय्यं – 'नत्थेसो मयि धम्मो' ति, 'नत्थी' ति नं वदेय्यं – 'नेसो धम्मो मयि संविज्जती' ति।

"एवं पि खो ते, सारिपुत्त, वुच्चमाना अथ च पनिधेकच्चे मोघपुरिसा न पदक्खिणं गण्हन्ती" ति।

९. "ये ते, भन्ते, पुग्गला अस्सद्धा जीविकत्था न सद्धा अगारस्मा R. 199 अनगारियं पब्बजिता सठा मायाविनो केतविनो[2] उद्धता उन्नळा[3] चपला मुखरा विकिण्णवाचा इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारा भोजने अमत्तञ्ञुनो जागरियं अननुयुत्ता सामञ्ञे अनपेक्खवन्तो सिक्खाय न तिब्बगारवा बाहुलिका साथलिका ओक्कमने पुब्बङ्गमा पविवेके निक्खित्तधुरा कुसीता हीनविरिया मुट्ठस्सतिनो असम्पजाना असमाहिता विब्भन्तचित्ता दुप्पञ्ञा एळमूगा, ते मया एवं वुच्चमाना न पदक्खिणं गण्हन्ति।

१०. "ये पन ते, भन्ते, कुलपुत्ता सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्बजिता असठा अमायाविनो अकेतविनो अनुद्धता अनुन्नळा अचपला अमुखरा अविकिण्णवाचा इन्द्रियेसु गुत्तद्वारा भोजने मत्तञ्ञुनो जाग- B. 175

१–१. पञ्चहि – स्या०। २. केटुभिनो – सी०, स्या०, रो०। ३. उन्नला – सी०, रो०।

समाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतञाणदस्सनं; यथाभूतञाणदस्सने असति यथाभूतञाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिञाणदस्सनं।

२. "सीलवतो, आवुसो, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतञाणदस्सनं; यथाभूतञाणदस्सने सति यथाभूतञाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति विमुत्तिञाणदस्सनं। सेय्यथापि, आवुसो, रुक्खो, साखापलाससम्पन्नो। तस्स पपटिका पि पारिपूरिं गच्छति, तचो पि ... फेग्गु पि ... सारो पि पारिपूरिं गच्छति। R. 201 एवमेव खो, आवुसो, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतञाणदस्सनं; यथाभूतञाणदस्सने सति यथाभूतञाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति विमुत्तिञाणदस्सनं" ति।

---

९. खिप्पनिसन्तिसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं सारणीयं[1] वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच –

२. "कित्तावता नु खो, आवुसो सारिपुत्त, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति, कुसलेसु धम्मेसु सुग्गहितग्गाही[2] च, बहुं च गण्हाति, गहितं चस्स नप्पमुस्सती" ति?

"आयस्मा खो आनन्दो बहुस्सुतो। पटिभातु आयस्मन्तंयेव आनन्दं" ति।

"तेनहावुसो सारिपुत्त, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; B. 177

---

१. साराणीयं – सी०, स्या०, रो०। २. सुग्गहितगाही – सी०, रो०।

भासिस्सामी" ति । "एवमावुसो" ति खो आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मतो आनन्दस्स पच्चस्सोसि । आयस्मा आनन्दो एतदवोच—

३. "इधावुसो सारिपुत्त, भिक्खु अत्थकुसलो च होति, धम्मकुसलो च, ब्यञ्जनकुसलो च, निरुत्तिकुसलो च, पुब्बापरकुसलो च । एत्तावता खो, आवुसो सारिपुत्त, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुग्गहितग्गाही च, बहुं च गण्हाति, गहितं चस्स नप्पमुस्सती" ति ।

४. "अच्छरियं, आवुसो ! अब्भुतं, आवुसो !! याव सुभासितं चिदं आयस्मता आनन्देन । इमेहि च मयं पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतं आयस्मन्तं आनन्दं धारेम – 'आयस्मा आनन्दो अत्थकुसलो धम्मकुसलो ब्यञ्जनकुसलो निरुत्तिकुसलो पुब्बापरकुसलो" ति ।

---

१०. भद्दजिसुत्तं

R. 202 १. एकं समयं आयस्मा आनन्दो कोसम्बियं विहरति घोसितारामे । अथ खो आयस्मा भद्दजि येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मता आनन्देन सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं भद्दजिं आयस्मा आनन्दो एतदवोच –

२. "किं नु खो, आवुसो भद्दजि, दस्सनानं अग्गं, किं सवनानं अग्गं, किं सुखानं अग्गं, किं सञ्ञानं अग्गं, किं भवानं अग्गं" ति ?

"अत्थावुसो, ब्रह्मा अभिभू अनभिभूतो अञ्ञदत्थुदसो वसवत्ती, यो तं ब्रह्मानं पस्सति, इदं दस्सनानं अग्गं । अत्थावुसो, आभस्सरा नाम देवा सुखेन अभिसन्ना परिसन्ना । ते कदाचि करहचि उदानं उदानेन्ति –'अहो सुखं, अहो सुखं' ति ! यो तं सद्दं सुणाति, इदं सवनानं अग्गं । अत्थावुसो, सुभकिण्हा नाम देवा । ते सन्तंयेव तुसिता सुखं पटिवेदेन्ति[1], इदं सुखानं अग्गं । अत्थावुसो, आकिञ्चञ्ञायतनूपगा देवा, इदं सञ्ञानं अग्गं । अत्थावुसो, नेवसञ्ञानासञ्ञायतनूपगा देवा, इदं भवानं अग्गं" ति ।

३. "समेति नो इदं आयस्मतो भद्दजिस्स, यदिदं बहुना[2] जनेना[2]" ति ?

---

१. पटिसंवेदेन्ति – सी०, स्या०, रो० । २–२. बहुजनेना – सी०, रो० ।

"आयस्मा खो, आनन्दो, बहुस्सुतो । पटिभातु आयस्मन्तंयेव B. 178
आनन्दं" ति ।

"तेनहावुसो भद्दजि, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासिस्सामी" ति । "एवमावुसो" ति खो आयस्मा भद्दजि आयस्मतो आनन्दस्स पच्चस्सोसि । आयस्मा आनन्दो एतदवोच –

४. "यथा पस्सतो खो, आवुसो, अनन्तरा आसवानं खयो होति, इदं दस्सनानं अग्गं । यथा सुणतो अनन्तरा आसवानं खयो होति, इदं सवनानं अग्गं । यथा सुखितस्स अनन्तरा आसवानं खयो होति, इदं सुखानं अग्गं । यथा सञ्ञिस्स अनन्तरा आसवानं खयो होति, इदं सञ्ञानं अग्गं । यथा भूतस्स अनन्तरा आसवानं खयो होति, इदं भवानं अग्गं" ति ।

आघातवग्गो सत्तरसमो ।

तस्सुद्दानं

द्वे आघातविनया, साकच्छा साजीवतो पञ्हं । R. 201
पुच्छा निरोधो चोदना, सीलं निसन्ति भद्दजी ति ॥

---

१८. उपासकवग्गो

१. सारज्जसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "भिक्खवो" ति । "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो उपासको सारज्जं ओक्कन्तो होति । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो उपासको सारज्जं ओक्कन्तो होति ।

३. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो उपासको B. 179
विसारदो होति । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति,

अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो उपासको विसारदो होती" ति ।

२. विसारदसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो उपासको अवि-
R.204 सारदो अगारं अज्झावसति । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाती होति ...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो उपासको अविसारदो अगारं अज्झावसति ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो उपासको विसारदो अगारं अज्झावसति । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति... पे०...सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो उपासको विसारदो अगारं अज्झावसती" ति ।

३. निरयसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो उपासको यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाती होति ...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो उपासको यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो उपासको यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति ...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । इमेहि खो भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो उपासको यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

४. वेरसुत्तं

B.180 १. अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपतिं भगवा एतदवोच –

२. "पञ्च, गहपति, भयानि वेरानि अप्पहाय 'दुस्सीलो' इति वुच्चति, निरयं च उपपज्जति। कतमानि पञ्च? पाणातिपातं, अदिन्नादानं, कामेसुमिच्छाचारं, मुसावादं, सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं – इमानि खो, गहपति, पञ्च भयानि वेरानि अप्पहाय 'दुस्सीलो' इति R. 205 वुच्चति, निरयं च उपपज्जति।

३. "पञ्च, गहपति, भयानि वेरानि पहाय 'सीलवा' इति वुच्चति, सुगतिं च उपपज्जति। कतमानि पञ्च? पाणातिपातं, अदिन्नादानं, कामेसुमिच्छाचारं, मुसावादं, सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं – इमानि खो, गहपति, पञ्च भयानि वेरानि पहाय 'सीलवा' इति वुच्चति, सुगतिं च उपपज्जति।

४. "यं, गहपति, पाणातिपाती पाणातिपातपच्चया दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं पसवति, सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति, चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति, पाणातिपाता पटिविरतो नेव दिट्ठधम्मिकं भयं वेरं पसवति, न सम्परायिकं भयं वेरं पसवति, न चेतसिकं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति। पाणातिपाता पटिविरतस्स एवं तं भयं वेरं वूपसन्तं होति।

५. "यं, गहपति, अदिन्नादायी ... पे० ... यं, गहपति, कामेसुमिच्छाचारी ... पे० ... यं, गहपति, मुसावादी ... पे० ... यं, गहपति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी सुरामेरयमज्जपमादट्ठानपच्चया दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं पसवति, सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति, चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो नेव दिट्ठधम्मिकं भयं वेरं पसवति, न सम्परायिकं भयं वेरं पसवति, न चेतसिकं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति। सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतस्स एवं तं भयं वेरं वूपसन्तं होती ति।

"यो पाणमतिपातेति, मुसावादं च भासति। B. 181
लोके अदिन्नं आदियति, परदारं च गच्छति॥

"सुरामेरयपानं च, यो नरो अनुयुञ्जति।
अप्पहाय पञ्च वेरानि, दुस्सीलो इति वुच्चति॥

"कायस्स भेदा दुप्पञ्ञो, निरयं सोपपज्जति।
यो पाणं नातिपातेति, मुसावादं न भासति॥

अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो उपासको विसारदो होती" ति ।

२. विसारदसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो उपासको अवि-
R.204 सारदो अगारं अज्झावसति । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाती होति ...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो उपासको अविसारदो अगारं अज्झावसति ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो उपासको विसारदो अगारं अज्झावसति । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति... पे०...सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो उपासको विसारदो अगारं अज्झावसती" ति ।

३. निरयसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो उपासको यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाती होति ...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो उपासको यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो उपासको यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? पाणतिपाता पटिविरतो होति ...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । इमेहि खो भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो उपासको यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

४. वेरसुत्तं

B.180 १. अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपतिं भगवा एतदवोच—

२. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भत्तुद्देसको यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि चतूहि ? न छन्दागतिं गच्छति, न
B. 327 दोसागतिं गच्छति, न मोहागतिं गच्छति, न भयागतिं गच्छति – इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भत्तुद्देसको यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे ति ।

"ये केचि कामेसु असञ्ञता जना,
अधम्मिका होन्ति अधम्मगारवा ।
छन्दा दोसा मोहा च भया गामिनो,
परिसाकसटो[1] च पनेस वुच्चति ॥

"एवं हि वुत्तं समणेन जानता,
तस्मा हि ते सप्पुरिसा पसंसिया ।
धम्मे ठिता ये न करोन्ति पापकं,
न[2] छन्दा न मोहा[2] न भया च गामिनो ।

"परिसाय मण्डो[3] च पनेस वुच्चति,
एवं हि वुत्तं समणेन जानता" ति ॥

चरवग्गो दुतियो ।

तस्सुद्दानं

चरं सीलं पधानानि[4], संवरं पञ्ञत्तिपञ्चमं
सोखुम्मं[5] तयो अगती, भत्तुद्देसेन ते दसा ति ॥

———o———

३. उरुवेलवग्गो

१. पठमउरुवेलसुत्तं

R.20 १. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "भिक्खवो" ति । "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

१. परिसक्कसावो – सी०, रो० । २–२. न छन्दा दोसा – सी०, रो० । ३. मन्दो – रो० । ४. पधान – रो० । ५. सुगुम्मं – रो० ।

२. "पञ्च, गहपति, भयानि वेरानि अप्पहाय 'दुस्सीलो' इति वुच्चति, निरयं च उपपज्जति। कतमानि पञ्च ? पाणातिपातं, अदिन्नादानं, कामेसुमिच्छाचारं, मुसावादं, सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं – इमानि खो, गहपति, पञ्च भयानि वेरानि अप्पहाय 'दुस्सीलो' इति R. 205 वुच्चति, निरयं च उपपज्जति ।

३. "पञ्च, गहपति, भयानि वेरानि पहाय 'सीलवा' इति वुच्चति, सुगतिं च उपपज्जति। कतमानि पञ्च ? पाणातिपातं, अदिन्नादानं, कामेसुमिच्छाचारं, मुसावादं, सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं – इमानि खो, गहपति, पञ्च भयानि वेरानि पहाय 'सीलवा' इति वुच्चति, सुगतिं च उपपज्जति ।

४. "यं, गहपति, पाणातिपाती पाणातिपातपच्चया दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं पसवति, सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति, चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति, पाणातिपाता पटिविरतो नेव दिट्ठधम्मिकं भयं वेरं पसवति, न सम्परायिकं भयं वेरं पसवति, न चेतसिकं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति । पाणातिपाता पटिविरतस्स एवं तं भयं वेरं वूपसन्तं होति ।

५. "यं, गहपति, अदिन्नादायी ... पे० ... यं, गहपति, कामेसुमिच्छाचारी ... पे० ... यं, गहपति, मुसावादी ... पे० ... यं, गहपति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी सुरामेरयमज्जपमादट्ठानपच्चया दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं पसवति, सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति, चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो नेव दिट्ठधम्मिकं भयं वेरं पसवति, न सम्परायिकं भयं वेरं पसवति, न चेतसिकं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति । सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतस्स एवं तं भयं वेरं वूपसन्तं होती ति ।

"यो पाणमतिपातेति, मुसावादं च भासति । B. 181
लोके अदिन्नं आदियति, परदारं च गच्छति ॥
"सुरामेरयपानं च, यो नरो अनुयुञ्जति ।
अप्पहाय पञ्च वेरानि, दुस्सीलो इति वुच्चति ॥
"कायस्स भेदा दुप्पञ्ञो, निरयं सोपपज्जति ।
यो पाणं नातिपातेति, मुसावादं न भासति ॥

अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो उपासको विसारदो होती" ति ।

---

२. विसारदसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो उपासको अवि-
R. 204 सारदो अगारं अज्झावसति । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाती होति ...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो उपासको अविसारदो अगारं अज्झावसति ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो उपासको विसारदो अगारं अज्झावसति । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति... पे०...सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो उपासको विसारदो अगारं अज्झावसती" ति ।

---

३. निरयसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो उपासको यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाती होति ...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो उपासको यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो उपासको यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति ...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । इमेहि खो भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो उपासको यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

---

४. वेरसुत्तं

B. 183 १. अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपतिं भगवा एतदवोच –

२. "पञ्च, गहपति, भयानि वेरानि अप्पहाय 'दुस्सीलो' इति वुच्चति, निरयं च उपपज्जति। कतमानि पञ्च? पाणातिपातं, अदिन्नादानं, कामेसुमिच्छाचारं, मुसावादं, सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं – इमानि खो, गहपति, पञ्च भयानि वेरानि अप्पहाय 'दुस्सीलो' इति R.205 वुच्चति, निरयं च उपपज्जति।

३. "पञ्च, गहपति, भयानि वेरानि पहाय 'सीलवा' इति वुच्चति, सुगतिं च उपपज्जति। कतमानि पञ्च? पाणातिपातं, अदिन्नादानं, कामेसुमिच्छाचारं, मुसावादं, सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं – इमानि खो, गहपति, पञ्च भयानि वेरानि पहाय 'सीलवा' इति वुच्चति, सुगतिं च उपपज्जति।

४. "यं, गहपति, पाणातिपाती पाणातिपातपच्चया दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं पसवति, सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति, चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति, पाणातिपाता पटिविरतो नेव दिट्ठधम्मिकं भयं वेरं पसवति, न सम्परायिकं भयं वेरं पसवति, न चेतसिकं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति। पाणातिपाता पटिविरतस्स एवं तं भयं वेरं वूपसन्तं होति।

५. "यं, गहपति, अदिन्नादायी ... पे० ... यं, गहपति, कामेसुमिच्छाचारी ... पे० ... यं, गहपति, मुसावादी ... पे० ... यं, गहपति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी सुरामेरयमज्जपमादट्ठानपच्चया दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं पसवति, सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति, चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो नेव दिट्ठधम्मिकं भयं वेरं पसवति, न सम्परायिकं भयं वेरं पसवति, न चेतसिकं दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति। सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतस्स एवं तं भयं वेरं वूपसन्तं होती ति।

"यो पाणमतिपातेति, मुसावादं च भासति। B.181
लोके अदिन्नं आदियति, परदारं च गच्छति॥
"सुरामेरयपानं च, यो नरो अनुयुञ्जति।
अप्पहाय पञ्च वेरानि, दुस्सीलो इति वुच्चति॥
"कायस्स भेदा दुप्पञ्ञो, निरयं सोपपज्जति।
यो पाणं नातिपातेति, मुसावादं न भासति॥

"लोके अदिन्नं नादियति, परदारं न गच्छति ।
R.206 सुरामेरयपानं च, यो नरो नानुयुञ्जति ॥
"पहाय पञ्च वेरानि, सीलवा इति वुच्चति ।
कायस्स भेदा सप्पञ्ञो, सुगतिं सोपपज्जती" ति ॥

---

५ चण्डालसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो उपासको उपासकचण्डालो च होति उपासकमलं च उपासकपतिकुट्ठो[1] च । कतमेहि पञ्चहि ? अस्सद्धो होति; दुस्सीलो होति; कोतूहलमङ्गलिको[2] होति, मङ्गलं पच्चेति नो कम्मं; इतो च बहिद्धा दक्खिणेय्यं गवेसति; तत्थ च पुब्बकारं करोति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो उपासको उपासकचण्डालो च होति उपासकमलं च उपासकपतिकुट्ठो च ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो उपासको उपासकरतनं च होति उपासकपदुमं च उपासकपुण्डरीकं[3] च । कतमेहि पञ्चहि ? सद्धो होति; सीलवा होति; अकोतूहलमङ्गलिको होति, कम्मं पच्चेति नो मङ्गलं; न इतो बहिद्धा दक्खिणेय्यं गवेसति; इध च पुब्बकारं करोति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो उपासको उपासकरतनं च होति उपासकपदुमं च उपासकपुण्डरीकं चा" ति ।

---

६. पीतिसुत्तं

B. 182 १. अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति पञ्चमत्तेहि उपासकसतेहि परिवुतो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपतिं भगवा एतदवोच –

२. "तुम्हे[4] खो, गहपति, भिक्खुसङ्घं पच्चुपट्ठिता चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन । न खो, गहपति, तावतकेनेव तुट्ठि करणीया – 'मयं भिक्खुसङ्घं पच्चुपट्ठिता चीवरपिण्ड-

---

१. उपासकपतिकिट्ठो – सी०, स्या०, रो० । २. कोतूहलमङ्गलिको – सी०, स्या०, रो० । ३. उपासकपुण्डरीको – रो० । ४. तुम्हेहि – सी० ।

पातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेना' ति । तस्मातिह, गहपति, R.207
एवं सिक्खितब्बं – 'किन्ति मयं कालेन कालं पविवेकं पीतिं उपसम्पज्ज विहरेय्यामा' ति ! एवं हि वो, गहपति, सिक्खितब्बं'' ति ।

३. एवं वुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच – "अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं, भन्ते ! याव सुभासितं चिदं, भन्ते, भगवता – 'तुम्हे खो, गहपति, भिक्खुसङ्घं पच्चुपट्ठिता चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन । न खो, गहपति, तावतकेनेव तुट्ठि करणीया – मयं भिक्खुसङ्घं पच्चुपट्ठिता चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेना ति । तस्मातिह, गहपति, एवं सिक्खितब्बं – किन्ति मयं कालेन कालं पविवेकं पीतिं उपसम्पज्ज विहरेय्यामा ति ! एवं हि वो, गहपति, सिक्खितब्बं' ति । यस्मिं, भन्ते, समये अरियसावको पविवेकं पीतिं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्चस्स ठानानि तस्मिं समये न होन्ति । यं पिस्स कामूपसंहितं[1] दुक्खं दोमनस्सं, तं पिस्स तस्मिं समये न होति । यं पिस्स कामूपसंहितं सुखं सोमनस्सं, तं पिस्स तस्मिं समये न होति । यं पिस्स अकुसलूपसंहितं[2] दुक्खं दोमनस्सं, तं पिस्स तस्मिं समये न होति । यं पिस्स अकुसलूपसंहितं सुखं सोमनस्सं, तं पिस्स तस्मिं समये न होति । यं पिस्स कुसलूपसंहितं दुक्खं दोमनस्सं, तं पिस्स तस्मिं समये न होति । यस्मिं, भन्ते, समये अरियसावको पविवेकं पीतिं उपसम्पज्ज विहरति, इमानिस्स[3] पञ्च[3] ठानानि तस्मिं समये न होन्ती" ति ।

४. "साधु साधु, सारिपुत्त ! यस्मिं, सारिपुत्त, समये B. 183
अरियसावको पविवेकं पीतिं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्चस्स ठानानि R. 208
तस्मिं समये न होन्ति[4] । यं पिस्स कामूपसंहितं दुक्खं दोमनस्सं, तं पिस्स तस्मिं समये न होति । यं पिस्स कामूपसंहितं सुखं सोमनस्सं, तं पिस्स तस्मिं समये न होति । यं पिस्स अकुसलूपसंहितं दुक्खं दोमनस्सं, तं पिस्स तस्मिं समये न होति । यं पिस्स अकुसलूपसंहितं सुखं सोमनस्सं, तं पिस्स तस्मिं समये न होति । यं पिस्स कुसलूपसंहितं दुक्खं दोमनस्सं, तं पिस्स तस्मिं समये न होति । यस्मिं, सारिपुत्त, समये अरियसावको

१. कामुपसहितं – स्या० । २. अकुसलुपसहितं – स्या० । ३–३. इमानि पञ्चस्स – स्या० । ४. होति – सी० ।

पविवेकं पीतिं उपसम्पज्ज विहरति, इमानिस्स[1] पञ्च ठानानि तस्मिं समये न होन्ती" ति।

---

७. वणिज्जासुत्तं

१. "पञ्चिमा, भिक्खवे, वणिज्जा उपासकेन अकरणीया। कतमा पञ्च? सत्थवणिज्जा, सत्तवणिज्जा, मंसवणिज्जा, मज्जवणिज्जा, विसवणिज्जा – इमा खो, भिक्खवे, पञ्च वणिज्जा उपासकेन अकरणीया" ति।

---

८. राजासुत्तं

१. "तं किं मञ्ञथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं वा – 'अयं पुरिसो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो ति[2]। तमेनं राजानो गहेत्वा पाणातिपाता वेरमणिहेतु हनन्ति वा बन्धन्ति वा पब्बाजेन्ति वा यथापच्चयं वा करोन्ती'" ति?

"नो हेतं, भन्ते"।

"साधु, भिक्खवे, मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न सुतं – 'अयं पुरिसो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो ति। तमेनं राजानो गहेत्वा पाणातिपाता वेरमणिहेतु हनन्ति वा बन्धन्ति वा पब्बाजेन्ति वा यथापच्चयं वा करोन्ती'" ति। अपि च, स्वास्स तमेव[3]
R.209 पापकम्मं[3] पवेदेन्ति[4] – 'अयं पुरिसो इत्थिं वा पुरिसं वा जीविता वोरोपेसी[5] ति। तमेनं राजानो गहेत्वा पाणातिपातहेतु हनन्ति वा
B.184 बन्धन्ति वा पब्बाजेन्ति वा यथापच्चयं वा करोन्ति। अपि नु तुम्हेहि एवरूपं दिट्ठं वा सुतं वा" ति?

"दिट्ठं च नो, भन्ते, सुतं च सुय्यिस्सति[6] चा" ति।

२. "तं किं मञ्ञथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं वा – 'अयं पुरिसो अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो ति। तमेनं राजानो गहेत्वा अदिन्नादाना वेरमणिहेतु[7] हनन्ति वा बन्धन्ति वा पब्बाजेन्ति वा यथापच्चयं वा करोन्ती'" ति?

---

१. इमानेत्थ – सी०। २. होती ति – सी०; होति – स्या०, रो०। ३-३. तथेव पापक कम्मं – सी०; तदेव पापकम्मं – स्या०। ४. पवेदयन्ति – सी०; पवेदेति – स्या०। ५. वोरोपेती – स्या०। ६. सूयिस्सति – सी०, रो०। ७. वेरमणीहेतु – सी०, स्या०, रो०।

"नो हेतं भन्ते" ।

"साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न सुतं – 'अयं पुरिसो अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो ति । तमेनं राजानो गहेत्वा अदिन्नादाना वेरमणिहेतु हनन्ति वा बन्धन्ति वा पब्बाजेन्ति वा यथापच्चयं वा करोन्ती' ति । अपि च ख्वास्स तमेव पापकम्मं पवेदेन्ति – 'अयं पुरिसो गामा वा अरञ्ञा वा अदिन्नं थेय्यसङ्खातं आदियी[1] ति[1] । तमेनं राजानो गहेत्वा अदिन्नादानहेतु हनन्ति वा बन्धन्ति वा पब्बाजेन्ति वा यथापच्चयं वा करोन्ति । अपि नु तुम्हेहि एवरूपं दिट्ठं वा सुतं वा" ति ?

"दिट्ठं च नो, भन्ते, सुतं च सुय्यिस्सति चा" ति ।

३. "तं किं मञ्ञथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं वा – 'अयं पुरिसो कामेसुमिच्छाचारं पहाय कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो ति । तमेनं राजानो गहेत्वा कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिहेतु हनन्ति वा बन्धन्ति वा पब्बाजेन्ति वा यथापच्चयं वा करोन्ती'" ति ?

"नो हेतं, भन्ते" ।

"साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न सुतं–'अयं पुरिसो कामेसुमिच्छाचारं पहाय कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो ति । तमेनं राजानो गहेत्वा कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिहेतु हनन्ति R.210 वा बन्धन्ति वा पब्बाजेन्ति वा यथापच्चयं वा करोन्ती' ति । अपि च ख्वास्स तमेव पापकम्मं पवेदेन्ति – 'अयं पुरिसो परित्थीसु परकुमारीसु चारित्तं आपज्जी[2] ति[2] । तमेनं राजानो गहेत्वा कामेसुमिच्छाचारहेतु हनन्ति वा बन्धन्ति वा पब्बाजेन्ति वा यथापच्चयं वा करोन्ति । अपि नु तुम्हेहि एवरूपं दिट्ठं वा सुतं वा" ति ?

"दिट्ठं च नो, भन्ते, सुतं च सुय्यिस्सति चा" ति ।

४. "तं किं मञ्ञथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं वा – 'अयं पुरिसो मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो ति । तमेनं राजानो गहेत्वा मुसावादा वेरमणिहेतु हनन्ति वा बन्धन्ति वा पब्बाजेन्ति वा B. 185 यथापच्चयं वा करोन्ती'" ति ?

"नो हेतं, भन्ते" ।

१–१. आदियति – स्या० । २–२. आपज्जति–सी०, स्या० ।

"साधु, भिक्खवे! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न सुतं– 'अयं पुरिसो मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो ति। तमेनं राजानो गहेत्वा मुसावादा वेरमणिहेतु हनन्ति वा बन्धन्ति वा पब्बाजेन्ति वा यथापच्चयं वा करोन्ती' ति। अपि च ख्वास्स तमेव पापकम्मं पवेदेन्ति –'अयं पुरिसो गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा मुसावादेन अत्थं पभञ्जी[1] ति[1]'। तमेनं राजानो गहेत्वा मुसावादहेतु हनन्ति वा बन्धन्ति वा पब्बाजेन्ति वा यथापच्चयं वा करोन्ति। अपि नु तुम्हेहि एवरूपं दिट्ठं वा सुतं वा'" ति?

"दिट्ठं च नो, भन्ते, सुतं च सुय्यिस्सति चा" ति।

५. "तं किं मञ्ञथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं वा – 'अयं पुरिसो सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं पहाय सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो ति। तमेनं राजानो गहेत्वा सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणिहेतु हनन्ति वा बन्धन्ति वा पब्बाजेन्ति वा यथापच्चयं वा करोन्ती' ति?

"नो हेतं, भन्ते"।

"साधु, भिक्खवे! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न सुतं – R.211 'अयं पुरिसो सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं पहाय सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो ति। तमेनं राजानो गहेत्वा सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणिहेतु हनन्ति वा बन्धन्ति वा पब्बाजेन्ति वा यथापच्चयं वा करोन्ती' ति। अपि च ख्वास्स तमेव पापकम्मं पवेदेन्ति – 'अयं पुरिसो सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं अनुयुत्तो इत्थिं वा पुरिसं वा जीविता वोरोपेसि[2]'; अयं पुरिसो सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं अनुयुत्तो गामा वा अरञ्ञा वा अदिन्नं थेय्यसङ्खातं आदियि[3]; अयं पुरिसो सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं अनुयुत्तो परित्थीसु परकुमारीसु चारित्तं आपज्जि[4]; अयं पुरिसो सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं अनुयुत्तो गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा मुसावादेन अत्थं पभञ्जी ति। तमेनं राजानो गहेत्वा सुरामेरयमज्जपमादट्ठानहेतु हनन्ति वा बन्धन्ति वा पब्बाजेन्ति वा यथापच्चयं वा करोन्ति। अपि नु तुम्हेहि एवरूपं दिट्ठं वा सुतं वा'" ति?

"दिट्ठं च नो, भन्ते, सुतं च सुय्यिस्सति चा" ति।

१-१. भञ्जती ति – सी०; भञ्जति – स्या०; भञ्जीति – रो०। २. वोरोपेति – स्या०। ३. आदियति – सी०, स्या०। ४. आपज्जति – सी०, स्या०।

६. गिहिसुत्तं

१. अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति पञ्चमत्तेहि उपासकसतेहि B. 186
परिवुतो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। अथ खो भगवा आयस्मन्तं सारिपुत्तं आमन्तेसि – "यं कञ्चि[1], सारिपुत्त, जानेय्याथ गिहिं ओदातवसनं पञ्चसु सिक्खापदेसु संवुतकम्मन्तं चतुन्नं[2] आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभिं अकिच्छलाभिं अकसिरलाभिं, सो आकङ्खमानो अत्तना व अत्तानं ब्याकरेय्य – 'खीणनिरयोम्हि खीणतिरच्छानयोनि खीणपेत्तिविसयो[3] खीणापायदुग्गतिविनिपातो, सोतापन्नोहमस्मि अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो' ति।

२. "कतमेसु पञ्चसु सिक्खापदेसु संवुतकम्मन्तो होति?
इध, सारिपुत्त, अरियसावको पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्ना- R. 212
दाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति। इमेसु पञ्चसु सिक्खापदेसु संवुतकम्मन्तो होति।

३. "कतमेसं चतुन्नं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी? इध, सारिपुत्त, अरियसावको बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति – 'इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि, सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति। अयमस्स पठमो आभिचेतसिको दिट्ठधम्मसुखविहारो अधिगतो होति अविसुद्धस्स चित्तस्स विसुद्धिया अपरियोदातस्स चित्तस्स परियोदपनाय।

४. "पुन च परं, सारिपुत्त, अरियसावको धम्मे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति – 'स्वाक्खातो भगवता धम्मो सन्दिट्ठिको अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं वेदितब्बो विञ्ञूही' ति। अयमस्स दुतियो आभिचेतसिको दिट्ठधम्मसुखविहारो अधिगतो होति अविसुद्धस्स चित्तस्स विसुद्धिया अपरियोदातस्स चित्तस्स परियोदपनाय।

५. "पुन च परं, सारिपुत्त, अरियसावको सङ्घे अवेच्चप्पसादेन B. 187
समन्नागतो होति – 'सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो उजुप्पटिपन्नो

---

१. किञ्चि – सी०। २. चतुन्नं च – सी०, रो०। ३. खीणपित्तिविसयो – रो०।

भगवतो सावकसङ्घो ञायप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो सामीचिप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, यदिदं चत्तारि पुरिसयुगानि अट्ठ पुरिसपुग्गला एस भगवतो सावकसङ्घो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा' ति। अयमस्स ततियो
R.213 आभिचेतसिको दिट्ठधम्मसुखविहारो अधिगतो होति अविसुद्धस्स चित्तस्स विसुद्धिया अपरियोदातस्स चित्तस्स परियोदपनाय।

६. "पुन च परं, सारिपुत्त, अरियसावको अरियकन्तेहि सीलेहि समन्नागतो होति अखण्डेहि अच्छिद्देहि असबलेहि अकम्मासेहि भुजिस्सेहि विञ्ञुप्पसत्थेहि अपरामट्ठेहि[1] समाधिसंवत्तनिकेहि। अयमस्स चतुत्थो आभिचेतसिको दिट्ठधम्मसुखविहारो अधिगतो होति अविसुद्धस्स चित्तस्स विसुद्धिया अपरियोदातस्स चित्तस्स परियोदपनाय। इमेसं चतुन्नं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी।

७. "यं किञ्चि, सारिपुत्त, जानेय्याथ गिहिं ओदातवसनं – इमेसु पञ्चसु सिक्खापदेसु संवुतकम्मन्तं, इमेसं च चतुन्नं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभिं अकिच्छलाभिं अकसिरलाभिं, सो आकङ्खमानो अत्तना व अत्तानं ब्याकरेय्य – 'खीणनिरयोम्हि खीणतिरच्छानयोनि खीणपेत्तिविसयो खीणापायदुग्गतिविनिपातो, सोतापन्नोहमस्मि अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो' ति।

"निरयेसु भयं दिस्वा, पापानि परिवज्जये।
अरियधम्मं समादाय, पण्डितो परिवज्जये॥
"न हिंसे पाणभूतानि, विज्जमाने परक्कमे।
मुसा च न भणे जानं, अदिन्नं न परामसे॥
"सेहि दारेहि सन्तुट्ठो, परदारं च नारमे[2]।
मेरयं वारुणिं जन्तु, न पिवे चित्तमोहनिं॥
B.183 "अनुस्सरेय्य सम्बुद्धं, धम्मं चानुवितक्कये।
अब्यापज्झं हि तं चित्तं, देवलोकाय भावये॥
"उपट्ठिते[3] देय्यधम्मे, पुञ्ञत्थस्स जिगीसतो[4]।
सन्तेसु पठमं दिन्ना, विपुला होति दक्खिणा॥

१. स्या० पोत्थके नत्थि। २. नारमे – म०, रो०। ३. अपट्ठिते – स्या०। ४. जिगिसतो – सी०, स्या०, रो०।

Sole Agents:
MOTI LAL BANARASI DAS,
Nepali Khapara,
Post Box No. 75,
Varanasi,
(India)

२. "एकमिदाहं, भिक्खवे, समयं उरुवेलायं विहरामि नज्जा नेरञ्जराय तीरे अजपालनिग्रोधे पठमाभिसम्बुद्धो। तस्स मय्हं, भिक्खवे, रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि – 'दुक्खं खो अगारवो विहरति अप्पतिस्सो। किं नु खो अहं समणं वा ब्राह्मणं वा सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरेय्यं' ति ? B. 328

३. "तस्स मय्हं, भिक्खवे, एतदहोसि – 'अपरिपूरस्स खो अहं सीलक्खन्धस्स पारिपूरिया अञ्ञं समणं वा ब्राह्मणं वा सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरेय्यं। न खो पनाहं पस्सामि सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अञ्ञं समणं वा ब्राह्मणं वा अत्तना सीलसम्पन्नतरं, यमहं सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरेय्यं।

'अपरिपूरस्स खो अहं समाधिक्खन्धस्स पारिपूरिया अञ्ञं समणं वा ब्राह्मणं वा सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरेय्यं। न खो पनाहं पस्सामि सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अञ्ञं समणं वा ब्राह्मणं वा अत्तना समाधिसम्पन्नतरं, यमहं सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरेय्यं।

'अपरिपूरस्स खो अहं पञ्ञाक्खन्धस्स पारिपूरिया अञ्ञं समणं वा ब्राह्मणं वा सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरेय्यं। न खो पनाहं पस्सामि सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अञ्ञं समणं वा ब्राह्मणं वा अत्तना पञ्ञासम्पन्नतरं, यमहं सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरेय्यं।

'अपरिपूरस्स खो अहं विमुत्तिक्खन्धस्स पारिपूरिया अञ्ञं समणं वा ब्राह्मणं वा सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरेय्यं। न खो पनाहं पस्सामि सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अञ्ञं समणं वा ब्राह्मणं वा अत्तना विमुत्तिसम्पन्नतरं, यमहं सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरेय्यं' ति।

४. "तस्स मय्हं, भिक्खवे, एतदहोसि – 'यन्नूनाहं य्वायं B. 329
धम्मो मया अभिसम्बुद्धो तमेव धम्मं सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरेय्यं' ति।

५. "अथ खो, भिक्खवे, ब्रह्मा सहम्पति मम चेतसा चेतोपरि- R. 21
वितक्कमञ्ञाय – सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं

"सन्तो हवे पवक्खामि, सारिपुत्त सुणोहि मे । R.214
इति कण्हासु सेतासु, रोहिणीसु हरीसु वा ॥
"कम्मासासु सरूपासु, गोसु पारेवतासु[1] वा ।
यासु कासुचि एतासु, दन्तो जायति पुङ्गवो ॥
"धोरय्हो बलसम्पन्नो, कल्याणजवनिक्कमो ।
तमेव भारे युञ्जन्ति, नास्स वण्णं परिक्खरे ॥
"एवमेव मनुस्सेसु, यस्मिं किस्मिञ्चि[2] जातिये ।
खत्तिये ब्राह्मणे वेस्से, सुद्दे चण्डालपुक्कुसे ॥
"यासु कासुचि एतासु, दन्तो जायति सुब्बतो ।
धम्मट्ठो सीलसम्पन्नो, सच्चवादी हिरीमनो ॥
"पहीनजातिमरणो, ब्रह्मचरियस्स केवली ।
पन्नभारो विसंयुत्तो, कतकिच्चो अनासवो ॥
"पारगू सब्बधम्मानं, अनुपादाय निब्बुतो ।
तस्मिं च विरजे खेत्ते, विपुला होति दक्खिणा ॥
"बाला च अविजानन्ता, दुम्मेधा अस्सुताविनो ।
बहिद्धा ददन्ति[3] दानानि, न हि सन्ते उपासरे ॥
"ये च सन्ते उपासन्ति, सप्पञ्ञे धीरसम्मते ।
सद्धा च नेसं सुगते, मूलजाता पतिट्ठिता ॥
"देवलोकं च ते यन्ति, कुले वा इध जायरे ।
अनुपुब्बेन निब्बानं, अधिगच्छन्ति पण्डिता" ति ॥

---

१०. गवेसीसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरति महता भिक्खु- B. 189
सङ्घेन सद्धिं । अद्दसा खो भगवा अद्धानमग्गप्पटिपन्नो अञ्ञतरस्मिं पदेसे महन्तं सालवनं; दिस्वान[4] मग्गा ओक्कम्म येन तं सालवनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तं सालवनं अज्झोगाहेत्वा अञ्ञतरस्मिं पदेसे सितं पात्वाकासि ।

---

१. पारापतासु – रो० । २. कस्मिचि – सी०; कस्मिञ्चि – स्या०; कस्मिञ्च – रो० ।
३. देन्ति – सी०, स्या०, रो० । ४. दिस्वा – सी०, रो० ।

२. अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि – "को नु खो
हेतु को पच्चयो भगवतो सितस्स पातुकम्माय ? न अकारणेन तथागता
R.215 सितं पातुकरोन्ती" ति । अथ खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच
– "को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो भगवतो सितस्स पातुकम्माय ?
न अकारणेन तथागता सितं पातुकरोन्ती" ति ।

३. "भूतपुब्बं, आनन्द, इमस्मिं पदेसे नगरं अहोसि इद्धं चेव
फीतं च बहुजनं आकिण्णमनुस्सं । तं खो पनानन्द, नगरं कस्सपो भगवा
अरहं सम्मासम्बुद्धो उपनिस्साय विहासि[1] । कस्सपस्स खो पनानन्द,
भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स गवेसी[2] नाम उपासको अहोसि सीलेसु
अपरिपूरकारि । गवेसिना खो, आनन्द, उपासकेन पञ्चमत्तानि उपासक-
सतानि पटिदेसितानि समादपितानि अहेसुं सीलेसु अपरिपूरकारिनो ।
अथ खो, आनन्द, गवेसिस्स उपासकस्स एतदहोसि – 'अहं खो इमेसं
पञ्चन्नं उपासकसतानं बहूपकारो[3] पुब्बङ्गमो समादपेता, अहं चम्हि सीलेसु
अपरिपूरकारी, इमानि च[4] पञ्च उपासकसतानि सीलेसु अपरिपूरकारिनो ।
इच्चेतं समसमं, नत्थि किञ्चि अतिरेकं; हन्दाहं अतिरेकाया' ति ।

४. "अथ खो, आनन्द, गवेसी उपासको येन तानि पञ्च उपासक-
सतानि तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तानि पञ्च उपासकसतानि एतद-
वोच – 'अज्जतग्गे मं आयस्मन्तो सीलेसु परिपूरकारिं धारेथा' ति !
अथ खो, आनन्द, तेसं पञ्चन्नं उपासकसतानं एतदहोसि – 'अय्यो खो
गवेसी अम्हाकं बहूपकारो पुब्बङ्गमो समादपेता । अय्यो हि नाम
B.190 गवेसी सीलेसु परिपूरकारी भविस्सति । किमङ्ग[5] पन मयं' ति !
अथ खो, आनन्द, तानि पञ्च उपासकसतानि येन गवेसी उपासको
तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा गवेसिं उपासकं एतदवोचुं – 'अज्जतग्गे
अय्यो गवेसी इमानि पि[6] पञ्च उपासकसतानि सीलेसु परिपूरकारिनो
धारेतू' ति । अथ खो, आनन्द, गवेसिस्स उपासकस्स एतदहोसि – 'अहं
खो इमेसं पञ्चन्नं उपासकसतानं बहूपकारो पुब्बङ्गमो समादपेता,
अहं चम्हि सीलेसु परिपूरकारी, इमानि पि पञ्च उपासकसतानि सीलेसु
R.216 परिपूरकारिनो । इच्चेतं समसमं, नत्थि किञ्चि अतिरेकं; हन्दाहं
अतिरेकाया' ति !

---

१. विहरति – स्या० । २. भवेसी – स्या० । ३. बहुकारो – सी० । ४. पि –
स्या० । ५. किमङ्ग – सी०, रो० । ६. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

५. "अथ खो, आनन्द, गवेसी उपासको येन तानि पञ्च उपासकसतानि तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तानि पञ्च उपासकसतानि एतदवोच – 'अज्जतग्गे मं आयस्मन्तो ब्रह्मचारिं धारेथ आराचारिं विरतं मेथुना गामधम्मा' ति। अथ खो, आनन्द, तेसं पञ्चन्नं उपासकसतानं एतदहोसि – 'अय्यो खो गवेसी अम्हाकं बहूपकारो पुब्बङ्गमो समादपेता। अय्यो हि नाम गवेसी ब्रह्मचारी भविस्सति आराचारी विरतो मेथुना गामधम्मा। किमङ्गं पन मयं[1] ति! अथ खो, आनन्द, तानि पञ्च उपासकसतानि येन गवेसी उपासको तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा गवेसिं उपासकं एतदवोचुं –'अज्जतग्गे अय्यो गवेसी इमानि पि पञ्च उपासकसतानि ब्रह्मचारिनो धारेतु आराचारिनो विरते[2] मेथुना गामधम्मा' ति। अथ खो, आनन्द, गवेसिस्स उपासकस्स एतदहोसि –'अहं खो इमेसं पञ्चन्नं उपासकसतानं बहूपकारो पुब्बङ्गमो समादपेता। अहं चम्हि सीलेसु परिपूरकारी। इमानि पि पञ्च उपासकसतानि सीलेसु परिपूरकारिनो। अहं चम्हि ब्रह्मचारी आराचारी विरतो मेथुना गामधम्मा। इमानि पि पञ्च उपासकसतानि ब्रह्मचारिनो आराचारिनो विरता मेथुना गामधम्मा। इच्चेतं समसमं, नत्थि किञ्चि अतिरेकं; हन्दाहं अतिरेकाया' ति।

६. "अथ खो, आनन्द, गवेसी उपासको येन तानि पञ्च उपासकसतानि तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तानि पञ्च उपासकसतानि एतदवोच – 'अज्जतग्गे मं आयस्मन्तो एकभत्तिकं धारेथ रत्तूपरतं[3] विरतं विकालभोजना' ति। अथ खो, आनन्द, तेसं पञ्चन्नं उपासक- B. 191 सतानं एतदहोसि –'अय्यो खो गवेसी[4] बहूपकारो पुब्बङ्गमो समादपेता। अय्यो हि नाम गवेसी एकभत्तिको भविस्सति रत्तूपरतो विरतो विकालभोजना। किमङ्गं पन मयं' ति! अथ खो, आनन्द, तानि पञ्च उपासकसतानि येन गवेसी उपासको तेनुपसङ्कमिंसु, उपसङ्कमित्वा गवेसिं उपासकं एतदवोचुं – 'अज्जतग्गे अय्यो गवेसी इमानि पि पञ्च उपासकसतानि R. 217 एकभत्तिके धारेतु रत्तूपरते विरते विकालभोजना' ति। अथ खो, आनन्द, गवेसिस्स उपासकस्स एतदहोसि – 'अहं खो इमेसं पञ्चन्नं उपासकसतानं बहूपकारो पुब्बङ्गमो समादपेता। अहं चम्हि सीलेसु परिपूरकारी।

१. न मयं – सी०। २. विरता – म०। ३. रत्तु० – सी०, स्या०। ४. गवेसी अम्हाकं – सी०, रो०; भवेसी अम्हाकं – स्या०।

इमानि पि पञ्च उपासकसतानि सीलेसु परिपूरकारिनो। अहं चम्हि ब्रह्मचारी आराचारी विरतो मेथुना गामधम्मा। इमानि पि पञ्च उपासकसतानि ब्रह्मचारिनो आराचारिनो विरता मेथुना गामधम्मा। अहं चम्हि एकभत्तिको रत्तूपरतो विरतो विकालभोजना। इमानि पि पञ्च उपासकसतानि एकभत्तिका रत्तूपरता विरता विकालभोजना। इच्चेतं समसमं, नत्थि किञ्चि अतिरेकं; हन्दाहं अतिरेकाया' ति।

७. "अथ खो, आनन्द, गवेसी उपासको येन कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं एतदवोच – 'लभेय्याहं, भन्ते, भगवतो सन्तिके पब्बज्जं लभेय्यं उपसम्पदं' ति। अलत्थ खो, आनन्द, गवेसी उपासको कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स सन्तिके पब्बज्जं, अलत्थ उपसम्पदं। अचिरूपसम्पन्नो खो पनानन्द, गवेसी भिक्खु एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो नचिरस्सेव – यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति, तदनुत्तरं – ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहासि। 'खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया' ति अब्भञ्ञासि। अञ्ञतरो च पनानन्द, गवेसी भिक्खु अरहतं अहोसि।

८. "अथ खो, आनन्द, तेसं पञ्चन्नं उपासकसतानं एतदहोसि – 'अय्यो खो गवेसी अम्हाकं बहूपकारो पुब्बङ्गमो समादपेता। अय्यो हि
B. 192 नाम गवेसी केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजिस्सति। किमङ्गं पन मयं' ति! अथ खो, आनन्द, तानि पञ्च उपासकसतानि येन कस्सपो भगवा अरहं सम्मा-
R. 218 सम्बुद्धो तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं एतदवोचुं – 'लभेय्याम मयं, भन्ते, भगवतो सन्तिके पब्बज्जं, लभेय्याम उपसम्पदं' ति। अलभिंसु खो, आनन्द, तानि पञ्च उपासकसतानि कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स सन्तिके पब्बज्जं, अलभिंसु उपसम्पदं।

९. "अथ खो, आनन्द, गवेसिस्स भिक्खुनो एतदहोसि – 'अहं खो इमस्स अनुत्तरस्स विमुत्तिसुखस्स निकामलाभी होमि' अकिच्छलाभी

१. सी०, स्या०, पी० पोत्थकेसु नत्थि।

अकसिरलाभी । अहो वतिमानि पि पञ्च भिक्खुसतानि इमस्स अनुत्तरस्स विमुत्तिसुखस्स निकामलाभिनो अस्सु अकिच्छलाभिनो अकसिरलाभिनो ति । अथ खो, आनन्द, तानि पञ्च भिक्खुसतानि वूपकट्ठा[1] अप्पमत्ता आतापिनो पहितत्ता विहरन्ता नचिरस्सेव – यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति, तदनुत्तरं – ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरिंसु । 'खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया' ति अब्भञ्ञिंसु ।

१०. "इति खो, आनन्द, तानि पञ्च भिक्खुसतानि गवेसीपमुखानि उत्तरुत्तरि[2] पणीतपणीतं वायममाना अनुत्तरं विमुत्तिं सच्छाकंसु । तस्मातिह, आनन्द, एवं सिक्खितब्बं – 'उत्तरुत्तरि पणीतपणीतं वायममाना अनुत्तरं विमुत्तिं[3] सच्छिकरिस्सामा' ति । एवं हि वो, आनन्द, सिक्खितब्बं" ति ।

उपासकवग्गो अट्ठारसमो ।

तस्सुद्दानं

सारज्जं विसारदो निरयं, वेरं चण्डालपञ्चमं । R.219
पीति वणिज्जा राजानो, गिही चेव गवेसिना[4] ति ॥

—o—

१९. अरञ्ञवग्गो

१. आरञ्ञकसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आरञ्ञिका[5] । कतमे पञ्च ? B.193 मन्दत्ता मोमूहत्ता आरञ्ञिको होति, पापिच्छो इच्छापकतो आरञ्ञिको होति, उम्मादा चित्तक्खेपा आरञ्ञिको होति, वण्णितं बुद्धेहि बुद्धसावकेही ति आरञ्ञिको होति, अप्पिच्छतंयेव निस्साय सन्तुट्ठियेव निस्साय सल्लेखंयेव निस्साय पविवेकंयेव निस्साय इदमत्थितंयेव निस्साय आरञ्ञिको होति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आरञ्ञिका । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं आरञ्ञिकानं य्वायं आरञ्ञिको अप्पिच्छतं-

१. एकेका वूपकट्ठा – स्या० । २. उत्तरुत्तरि – सी०, स्या०, रो० । ३. विमुत्ति-सुखं – सी० । ४. भवेसिना – स्या० । ५. आरञ्ञका – सी०, स्या०, रो० ।

येव निस्साय सन्तुट्ठियेव निस्साय सल्लेखंयेव निस्साय पविवेकंयेव निस्साय इदमत्थितंयेव निस्साय आरञ्ञिको होति, अयं इमेसं पञ्चन्नं आरञ्ञिकानं अग्गो च सेट्ठो च मोक्खो च उत्तमो च पवरो च।

२. "सेय्यथापि, भिक्खवे, गवा खीरं, खीरम्हा दधि, दधिम्हा नवनीतं, नवनीतम्हा सप्पि, सप्पिम्हा सप्पिमण्डो[1] तत्थ अग्गमक्खायति; एवमेव खो, भिक्खवे, इमेसं पञ्चन्नं आरञ्ञिकानं य्वायं आरञ्ञिको अप्पिच्छतंयेव निस्साय सन्तुट्ठियेव निस्साय सल्लेखंयेव निस्साय पविवेकंयेव निस्साय इदमत्थितंयेव निस्साय आरञ्ञिको होति, अयं इमेसं पञ्चन्नं आरञ्ञिकानं अग्गो च सेट्ठो च मोक्खो च उत्तमो च पवरो चा" ति।

---

२. चीवरसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, पंसुकूलिका। कतमे पञ्च? मन्दत्ता मोमूहत्ता पंसुकूलिको होति ... पे०... इदमत्थितंयेव निस्साय पंसुकूलिको होति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च पंसुकूलिका" ति।

---

३. रुक्खमूलिकसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, रुक्खमूलिका। कतमे पञ्च? मन्दत्ता मोमूहत्ता रुक्खमूलिको होति ... पे०... इदमत्थितंयेव निस्साय रुक्खमूलिको होति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च रुक्खमूलिका" ति।

---

४. सोसानिकसुत्तं

B. 194, R. 220 १. "पञ्चिमे, भिक्खवे, सोसानिका। कतमे पञ्च? मन्दत्ता मोमूहत्ता सोसानिको होति ... पे०... इदमत्थितंयेव निस्साय सोसानिको होति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च सोसानिका" ति।

---

५. अब्भोकासिकसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, अब्भोकासिका ... पे०... इमे खो, भिक्खवे, पञ्च अब्भोकासिका" ति।

---

१. सप्पिमण्डो सप्पिमण्डं – स्या०।

६. नेसज्जिकसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, नेसज्जिका ... पे०... नेसज्जिका" ति ।

---

७. यथासन्थतिकसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, यथासन्थतिका ... पे०... यथासन्थतिका" ति ।

---

८. एकासनिकसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, एकासनिका ... पे०... एकासनिका" ति ।

---

९. खलुपच्छाभत्तिकसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, खलुपच्छाभत्तिका ... पे०... खलुपच्छाभत्तिका" ति ।

---

१०. पत्तपिण्डिकसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, पत्तपिण्डिका । कतमे पञ्च ? मन्दत्ता मोमूहत्ता पत्तपिण्डिको होति, पापिच्छो इच्छापकतो पत्तपिण्डिको होति, उम्मादा चित्तक्खेपा पत्तपिण्डिको होति, 'वण्णितं बुद्धेहि बुद्धसावकेही' ति पत्तपिण्डिको होति, अप्पिच्छतंयेव निस्साय सन्तुट्ठियेव निस्साय सल्लेखंयेव निस्साय पविवेकंयेव निस्साय इदमत्थितंयेव निस्साय पत्तपिण्डिको होति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च पत्तपिण्डिका । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं पत्तपिण्डिकानं य्वायं पत्तपिण्डिको अप्पिच्छतंयेव निस्साय सन्तुट्ठियेव निस्साय सल्लेखंयेव निस्साय पविवेकंयेव B. 195
निस्साय इदमत्थितंयेव निस्साय पत्तपिण्डिको होति, अयं इमेसं पञ्चन्नं पत्तपिण्डिकानं अग्गो च सेट्ठो च मोक्खो च उत्तमो च पवरो च ।

२. "सेय्यथापि, भिक्खवे, गवा खीरं, खीरम्हा दधि, दधिम्हा नवनीतं, नवनीतम्हा सप्पि, सप्पिम्हा सप्पिमण्डो तत्थ अग्गमक्खायति; एवमेव खो, भिक्खवे, इमेसं पञ्चन्नं पत्तपिण्डिकानं य्वायं पत्तपिण्डिको अप्पिच्छतंयेव निस्साय सन्तुट्ठियेव निस्साय सल्लेखंयेव निस्साय R. 221

पविवेकंयेव निस्साय इदमत्थितंयेव निस्साय पत्तपिण्डिको होति, अयं इमेसं पञ्चन्नं पत्तपिण्डिकानं अग्गो च सेट्ठो च मोक्खो च उत्तमो च पवरो चा" ति ।

अरञ्ञवग्गो एकूनवीसतिमो ।

तस्सुद्दानं

अरञ्ञं चीवरं[1] रुक्ख, सुसानं अब्भोकासिकं[2] ।
नेसज्जं सन्थतं एकासनिकं[3], खलुपच्छापिण्डिकेन चा ति ।।

—— ० ——

२०. ब्राह्मणवग्गो

१. सोणसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, पोराणा ब्राह्मणधम्मा एतरहि सुनखेसु सन्दिस्सन्ति, नो ब्राह्मणेसु । कतमे पञ्च ? पुब्बे सुदं, भिक्खवे, ब्राह्मणा ब्राह्मणियेव गच्छन्ति, नो अब्राह्मणिं । एतरहि, भिक्खवे, ब्राह्मणा ब्राह्मणिं पि गच्छन्ति, अब्राह्मणिं पि गच्छन्ति । एतरहि, भिक्खवे, सुनखा सुनखियेव गच्छन्ति, नो असुनखिं । अयं, भिक्खवे, पठमो पोराणो ब्राह्मणधम्मो एतरहि सुनखेसु सन्दिस्सन्ति, नो ब्राह्मणेसु ।

२. "पुब्बे सुदं, भिक्खवे, ब्राह्मणा ब्राह्मणिं उतुनियेव गच्छन्ति,
R.222 नो अनुतुनिं । एतरहि, भिक्खवे, ब्राह्मणा ब्राह्मणिं उतुनिं पि गच्छन्ति,
B.196 अनुतुनिं पि गच्छन्ति । एतरहि, भिक्खवे, सुनखा सुनखिं उतुनियेव गच्छन्ति, नो अनुतुनिं । अयं, भिक्खवे, दुतियो पोराणो ब्राह्मणधम्मो एतरहि सुनखेसु सन्दिस्सति, नो ब्राह्मणेसु ।

३. "पुब्बे सुदं, भिक्खवे, ब्राह्मणा ब्राह्मणिं नेव किणन्ति[4] नो विक्किणन्ति, सम्पियेनेव संवासं संबन्धाय[5] सम्पवत्तेन्ति । एतरहि, भिक्खवे, ब्राह्मणा ब्राह्मणिं किणन्ति पि विक्किणन्ति पि, सम्पियेन[6] पि[6] संवासं संबन्धाय सम्पवत्तेन्ति । एतरहि, भिक्खवे, सुनखा सुनखिं नेव किणन्ति नो विक्किणन्ति, सम्पियेनेव संवासं संबन्धाय सम्पवत्तेन्ति ।

१. पत्तपिण्डि च – सी०; पत्त – रो० । २. अब्भोकासिका – स्या०, रो० । ३. एक – स्या०; एकासनिका – सी०, रो० । ४. कीणन्ति – स्या० । ५. सम्बन्धाय – सी०, रो० । ६–६. सम्पियेनेव – स्या० ।

अयं, भिक्खवे, ततियो पोराणो ब्राह्मणधम्मो एतरहि सुनखेसु सन्दिस्सति, नो ब्राह्मणेसु ।

४. "पुब्बे सुदं, भिक्खवे, ब्राह्मणा न सन्निधिं करोन्ति धनस्स पि धञ्ञस्स पि रजतस्स पि जातरूपस्स पि । एतरहि, भिक्खवे, ब्राह्मणा सन्निधिं करोन्ति धनस्स पि धञ्ञस्स पि रजतस्स पि जातरूपस्स पि । एतरहि, भिक्खवे, सुनखा न सन्निधिं करोन्ति धनस्स पि धञ्ञस्स पि रजतस्स पि जातरूपस्स पि । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो पोराणो ब्राह्मणधम्मो एतरहि सुनखेसु सन्दिस्सति, नो ब्राह्मणेसु ।

५. "पुब्बे सुदं, भिक्खवे, ब्राह्मणा सायं सायमासाय पातो पातरासाय भिक्खं परियेसन्ति । एतरहि, भिक्खवे, ब्राह्मणा यावदत्थं उदरावदेहकं भुञ्जित्वा अवसेसं आदाय पक्कमन्ति । एतरहि, भिक्खवे, सुनखा सायं सायमासाय पातो पातरासाय भिक्खं परियेसन्ति । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो पोराणो ब्राह्मणधम्मो एतरहि सुनखेसु सन्दिस्सति, नो ब्राह्मणेसु । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च पोराणा ब्राह्मणधम्मा एतरहि सुनखेसु सन्दिस्सन्ति, नो ब्राह्मणेसू" ति ।

---

२. दोणब्राह्मणसुत्तं

१. अथ खो दोणो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो दोणो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच – R.223

२. "सुतं मेतं, भो गोतम – 'न समणो गोतमो ब्राह्मणे जिण्णे वुद्धे महल्लके अद्धगते वयोअनुप्पत्ते अभिवादेति वा पच्चुट्ठेति वा आसनेन वा निमन्तेती' ति । तयिदं, भो गोतम, तथेव । न हि भवं गोतमो ब्राह्मणे जिण्णे वुद्धे महल्लके अद्धगते वयोअनुप्पत्ते अभिवादेति वा पच्चुट्ठेति वा आसनेन वा निमन्तेति । तयिदं, भो गोतम, न सम्पन्नमेवा" ति । B.197

"त्वं पि नो, दोण, ब्राह्मणो पटिजानासी" ति ?

"यं हि तं, भो गोतम, सम्मा वदमानो वदेय्य – 'ब्राह्मणो उभतो सुजातो – मातितो च पितितो च, संसुद्धगहणिको, याव सत्तमा पिता-

महयुगा अक्खितो अनुपक्कुट्ठो[1] जातिवादेन, अज्झायको[2] मन्तधरो, तिण्णं वेदानं पारगू सनिघण्डुकेटुभानं साक्खरप्पभेदानं इतिहासपञ्चमानं, पदको वेय्याकरणो लोकायतमहापुरिसलक्खणेसु अनवयो' ति, ममेव तं, भो गोतम, सम्मा वदमानो वदेय्य। अहं हि, भो गोतम, ब्राह्मणो उभतो सुजातो – मातितो च पितितो च, संसुद्धगहणिको, याव सत्तमा पितामहयुगा अक्खित्तो अनुपक्कुट्ठो जातिवादेन, अज्झायको मन्तधरो, तिण्णं वेदानं पारगू सनिघण्डुकेटुभानं साक्खरप्पभेदानं इतिहासपञ्चमानं, पदको वेय्याकरणो लोकायतमहापुरिसलक्खणेसु अनवयो" ति।

R. 224 "ये खो, ते दोण, ब्राह्मणानं पुब्बका इसयो[3] मन्तानं कत्तारो मन्तानं पवत्तारो, येसमिदं एतरहि ब्राह्मणा पोराणं मन्तपदं गीतं पवुत्तं समिहितं तदनुगायन्ति तदनुभासन्ति भासितमनुभासन्ति सज्झायितमनुसज्झायन्ति वाचितमनुवाचेन्ति, सेय्यथीदं[4] – अट्ठको, वामको, वामदेवो, वेस्सामित्तो, यमदग्गि[5], अङ्गीरसो, भारद्वाजो, वासेट्ठो, कस्सपो, भगु; त्यास्सु[6] मे पञ्च ब्राह्मणे पञ्ञापेन्ति – ब्रह्मसमं, देवसमं, मरियादं, सम्भिन्नमरियादं, ब्राह्मणचण्डालंयेव पञ्चमं। तेसं त्वं दोण, कतमो" ति?

"न खो मयं, भो गोतम, पञ्च[7] ब्राह्मणे जानाम, अथ खो मयं ब्राह्मणा त्वेव जानाम। साधु मे भवं गोतमो तथा धम्मं देसेतु यथा अहं इमे पञ्च ब्राह्मणे जानेय्यं" ति।

B. 198 "तेन हि, ब्राह्मण, सुणोहि, साधुकं मनसि करोहि; भासिस्सामी" ति। "एवं भो" ति खो दोणो ब्राह्मणो भगवतो पच्चस्सोसि। भगवा एतदवोच –

३. "कथं च, दोण, ब्राह्मणो ब्रह्मसमो होति? इध, दोण, ब्राह्मणो उभतो सुजातो होति – मातितो च पितितो च, संसुद्धगहणिको, याव सत्तमा पितामहयुगा अक्खित्तो अनुपक्कुट्ठो जातिवादेन। सो अट्ठचत्तालीसवस्सानि[8] कोमारं[9] ब्रह्मचरियं[9] चरति मन्ते अधीयमानो। अट्ठचत्तालीसवस्सानि कोमारं ब्रह्मचरियं चरित्वा मन्ते अधीयित्वा आचरियस्स आचरियधनं परियेसति धम्मेनेव, नो अधम्मेन। तत्थ

R. 225 च, दोण, को धम्मो? नेव कसिया न वणिज्जाय न गोरक्खेन न

१. अनुपकुट्ठो – स्या०। २. अज्झायिको – स्या०। ३. इसियो – स्या०। ४. सेय्यथिदं – म०। ५. यमतग्गी – सी०। ६. त्यस्सु – स्या०, रो०। ७. इमे पञ्च – सी०, स्या०, रो०। ८. अट्ठचत्ताळीसवस्सानि – सी०, स्या०। ९–९. कोमार० – सी०, रो०।

पसारेय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव – ब्रह्मलोके अन्तरहितो मम पुरतो पातुरहोसि । अथ खो, भिक्खवे, ब्रह्मा सहम्पति एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा दक्खिणं जाणुमण्डलं पथवियं निहन्त्वा येनाहं तेनञ्जलिं पणामेत्वा मं एतदवोच – 'एवमेतं भगवा, एवमेतं सुगत ! ये पि ते, भन्ते, अहेसुं अतीतमद्धानं अरहन्तो सम्मासम्बुद्धा ते पि भगवन्तो धम्मंयेव सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरिंसु; ये पि ते, भन्ते, भविस्सन्ति अनागतमद्धानं अरहन्तो सम्मासम्बुद्धा ते पि भगवन्तो धम्मंयेव सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरिस्सन्ति; भगवा पि, भन्ते, एतरहि अरहं सम्मासम्बुद्धो धम्मंयेव सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरतू' ति । इदमवोच ब्रह्मा सहम्पति । इदं वत्वा अथापरं एतदवोच –

'ये च अतीता सम्बुद्धा, ये च बुद्धा अनागता ।
यो चेतरहि सम्बुद्धो, बहूनं सोकनासनो ॥

'सब्बे सद्धम्मगरुनो, विहंसु विहरन्ति च ।
अथो पि विहरिस्सन्ति, एसा बुद्धान धम्मता ॥

'तस्मा हि अत्तकामेन, महत्तमभिकङ्खता ।
सद्धम्मो गरुकातब्बो, सरं बुद्धान सासनं' ति ॥

६. "इदमवोच, भिक्खवे, ब्रह्मा सहम्पति । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायि । अथ ख्वाहं, भिक्खवे, ब्रह्मुनो च अज्झेसनं विदित्वा अत्तनो च पतिरूपं य्वायं धम्मो मया अभि-
B. 330 सम्बुद्धो तमेव धम्मं सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहासिं । यतो च खो, भिक्खवे, सङ्घो पि महत्तेन समन्नागतो, अथ मे सङ्घे पि गारवो" ति ।

---

२. दुतियउरुवेलसुत्तं

R. 22 १. "एकमिदाहं, भिक्खवे, समयं उरुवेलायं विहरामि नज्जा नेरञ्जराय तीरे अजपालनिग्रोधे पठमाभिसम्बुद्धो । अथ खो, भिक्खवे, सम्बहुला ब्राह्मणा जिण्णा वुद्धा[1] महल्लका अद्धगता वयोअनुप्पत्ता येनाहं तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा मया[2] सद्धिं सम्मोदिंसु । सम्मोदनीयं

१. वुड्ढा – स्या० । २. मम – सी० ।

इस्सत्थेन न राजपोरिसेन न सिप्पञ्ञतरेन, केवलं भिक्खाचरियाय कपालं अनतिमञ्ञमानो। सो आचरियस्स आचरियधनं निय्यादेत्वा[1] केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजति। सो एवं पब्बजितो समानो मेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति, तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं[2], इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्झेन फरित्वा विहरति। करुणा ...पे०... मुदिता ... उपेक्खासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति, तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं, इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्झेन फरित्वा विहरति। सो इमे चत्तारो ब्रह्मविहारे भावेत्वा कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं ब्रह्मलोकं उपपज्जति। एवं खो, दोण, ब्राह्मणो ब्रह्मसमो होति।

४. "कथं च, दोण, ब्राह्मणो देवसमो होति? इध, दोण, ब्राह्मणो उभतो सुजातो होति – मातितो च पितितो च, संसुद्धगहणिको,
याव सत्तमा पितामहयुगा अक्खित्तो अनुपक्कुट्ठो जातिवादेन। सो B. 199
अट्ठचत्तालीसवस्सानि कोमारं ब्रह्मचरियं चरति मन्ते अधीयमानो। अट्ठचत्तालीसवस्सानि कोमारं ब्रह्मचरियं चरित्वा मन्ते अधीयित्वा आचरियस्स आचरियधनं परियेसति धम्मेनेव, नो अधम्मेन। तत्थ च, दोण, को धम्मो? नेव कसिया न वणिज्जाय न गोरक्खेन न इस्स-
त्थेन न राजपोरिसेन न सिप्पञ्ञतरेन, केवलं भिक्खाचरियाय कपालं R. 226
अनतिमञ्ञमानो। सो आचरियस्स आचरियधनं निय्यादेत्वा दारं परियेसति धम्मेनेव, नो अधम्मेन।

"तत्थ च, दोण, को धम्मो? नेव कयेन न[3] विक्कयेन, ब्राह्मणियेव उदकूपस्सट्ठं[4]। सो ब्राह्मणियेव गच्छति, न खत्तियिं न वेस्सिं न सुद्दिं न चण्डालिं न नेसादिं न वेनिं[5] न रथकारिं न पुक्कुसिं गच्छति, न गब्भिनिं गच्छति, न पायमानं गच्छति, न अनुतुनिं गच्छति। कस्मा च, दोण, ब्राह्मणो न गब्भिनिं गच्छति? सचे, दोण, ब्राह्मणो गब्भिनिं गच्छति, अतिमीळ्हजो नाम सो होति माणवको वा माणविका वा।

१. नीयादेत्वा – रो०। २. चतुत्थ – सी०। ३. नो – सी०। ४. उदकुपस्सट्ठं – स्या०। ५. वेण्णि – सी०, स्या०, रो०।

तस्मा, दोण, ब्राह्मणो न गब्भिनिं गच्छति । कस्मा च, दोण, ब्राह्मणो न पायमानं गच्छति ? सचे, दोण, ब्राह्मणो पायमानं गच्छति, असुचिपटिपीळितो[1] नाम सो होति माणवको वा माणविका वा । तस्मा, दोण, ब्राह्मणो न पायमानं गच्छति । कस्मा च दोण, ब्राह्मणो न अनुतुनिं गच्छति ? सचे, दोण, ब्राह्मणो अनुतुनिं गच्छति तस्स सा होति ब्राह्मणी नेव कामत्था न दवत्था न रतत्था, पजत्था व ब्राह्मणस्स ब्राह्मणी होति । सो मेथुनं उप्पादेत्वा केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजति । सो एवं पब्बजितो समानो विविच्चेव कामेहि ...पे०... चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो
R.227 इमे चत्तारो झाने भावेत्वा कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जति । एवं खो, दोण, ब्राह्मणो देवसमो होति ।

५. "कथं च, दोण, ब्राह्मणो मरियादो होति ? इध, दोण, ब्राह्मणो उभतो सुजातो होति – मातितो च पितितो च, संसुद्धगहणिको, याव सत्तमा पितामहयुगा अक्खित्तो अनुपक्कुट्ठो जातिवादेन । सो अट्ठचत्तालीसवस्सानि कोमारं ब्रह्मचरियं चरति मन्ते अधीयमानो । अट्ठचत्तालीसवस्सानि कोमारं ब्रह्मचरियं चरित्वा मन्ते अधीयित्वा
B.200 आचरियस्स आचरियधनं परियेसति धम्मेनेव, नो अधम्मेन । तत्थ च, दोण, को धम्मो ? नेव कसिया न वणिज्जाय न गोरक्खेन न इस्सत्थेन न राजपोरिसेन न सिप्पञ्ञतरेन, केवलं भिक्खाचरियाय कपालं अनतिमञ्ञमानो । सो आचरियस्स आचरियधनं निय्यादेत्वा दारं परियेसति धम्मेनेव, नो अधम्मेन ।

"तत्थ च, दोण, को धम्मो ? नेव कयेन न विक्कयेन, ब्राह्मणियेव उदकूपस्सट्ठं । सो ब्राह्मणियेव गच्छति, न खत्तियिं न वेस्सिं न सुद्दिं न चण्डालिं न नेसादिं न वेनिं न रथकारिं न पुक्कुसिं गच्छति, न गब्भिनिं गच्छति, न पायमानं गच्छति, न अनुतुनिं गच्छति । कस्मा च, दोण, ब्राह्मणो न गब्भिनिं गच्छति ? सचे, दोण, ब्राह्मणो गब्भिनिं गच्छति, अतिमीळ्हजो नाम सो होति माणवको वा माणविका वा । तस्मा, दोण, ब्राह्मणो न[2] गब्भिनिं गच्छति । कस्मा च, दोण, ब्राह्मणो न पायमानं गच्छति ? सचे, दोण, ब्राह्मणो पायमानं गच्छति, असुचिपटिपीळितो नाम सो होति माणवको वा माणविका वा । तस्मा, दोण,

१. असुचिपटिपीतो – सी०, स्या०, रो० । २. नेव – स्या० ।

अभिक्कन्तं, भो गोतम ... पे०... उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं" ति ।

---

३. सङ्गारवसुत्तं

१. अथ खो सङ्गारवो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सङ्गारवो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच – "को नु खो, भो गोतम, हेतु को पच्चयो, येन[1] कदाचि[1] दीघरत्तं सज्झायकता पि मन्ता नप्पटिभन्ति, पगेव असज्झायकता ? को पन, भो गोतम, हेतु को पच्चयो, येन कदाचि दीघरत्तं असज्झायकता पि मन्ता पटिभन्ति, पगेव सज्झायकता" ति ?

२. "यस्मिं, ब्राह्मण, समये कामरागपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति, अत्तत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न पस्सति, परत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न पस्सति, उभयत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न पस्सति, दीघरत्तं सज्झायकता पि मन्ता नप्पटिभन्ति, पगेव असज्झायकता । सेय्यथापि, ब्राह्मण, उदपत्तो संसट्ठो लाखाय वा हलिद्दिया वा नीलिया वा मञ्जिट्ठाय वा । तत्थ चक्खुमा पुरिसो सकं मुखनिमित्तं पच्चवेक्खमानो यथाभूतं नप्पजानेय्य न पस्सेय्य । D. 203, R. 231 एवमेव खो, ब्राह्मण, यस्मिं समये कामरागपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति, अत्तत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न पस्सति, परत्थं पि ...पे०... उभयत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न पस्सति, दीघरत्तं सज्झायकता पि मन्ता नप्पटिभन्ति, पगेव असज्झायकता ।

३. "पुन च परं, ब्राह्मण, यस्मिं समये ब्यापादपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति ब्यापादपरेतेन, उप्पन्नस्स च ब्यापादस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति, अत्तत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न पस्सति, परत्थं पि ...पे०... उभयत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न पस्सति, दीघरत्तं सज्झायकता पि मन्ता नप्पटिभन्ति, पगेव

१-१. येनेकदा – सी०, स्या०, रो० ।

असज्झायकता। सेय्यथापि, ब्राह्मण, उदपत्तो अग्गिना सन्तत्तो उक्कुधितो[1] उसुमकजातो[2]। तत्थ चक्खुमा पुरिसो सकं मुखनिमित्तं पच्चवेक्खमानो यथाभूतं नप्पजानेय्य न पस्सेय्य। एवमेव खो, ब्राह्मण, यस्मिं समये ब्यापादपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति ब्यापादपरेतेन, उप्पन्नस्स च ब्यापादस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति, अत्तत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न पस्सति, परत्थं पि ...पे०... उभयत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न पस्सति, दीघरत्तं सज्झायकता पि मन्ता नप्पटिभन्ति, पगेव असज्झायकता।

४. "पुन च परं, ब्राह्मण, यस्मिं समये थीनमिद्धपरियुट्ठितेन[3] चेतसा विहरति थीनमिद्धपरेतेन, उप्पन्नस्स च थीनमिद्धस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति, अत्तत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न
R.232 पस्सति, परत्थं पि ... पे० ... उभयत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न पस्सति, दीघरत्तं सज्झायकता पि मन्ता नप्पटिभन्ति, पगेव असज्झायकता। सेय्यथापि, ब्राह्मण, उदपत्तो सेवालपणकपरियोनद्धो। तत्थ चक्खुमा पुरिसो सकं मुखनिमित्तं पच्चवेक्खमानो यथाभूतं नप्पजानेय्य न पस्सेय्य। एवमेव खो, ब्राह्मण, यस्मिं समये थीनमिद्धपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति थीनमिद्धपरेतेन, उप्पन्नस्स च थीनमिद्धस्स
B.204 निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति, अत्तत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न पस्सति, परत्थं पि ...पे०... उभयत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न पस्सति। दीघरत्तं सज्झायकता पि मन्ता नप्पटिभन्ति, पगेव असज्झायकता।

५. "पुन च परं, ब्राह्मण, यस्मिं समये उद्धच्चकुक्कुच्चपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति उद्धच्चकुक्कुच्चपरेतेन, उप्पन्नस्स च उद्धच्चकुक्कुच्चस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति, अत्तत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न पस्सति, परत्थं पि ...पे०... उभयत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न पस्सति, दीघरत्तं सज्झायकता पि मन्ता नप्पटिभन्ति, पगेव असज्झायकता। सेय्यथापि, ब्राह्मण, उदपत्तो वातेरितो चलितो भन्तो ऊमिजातो। तत्थ चक्खुमा पुरिसो सकं मुखनिमित्तं

पच्चवेक्खमानो यथाभूतं नप्पजानेय्य न पस्सेय्य। एवमेव खो, ब्राह्मण, यस्मिं समये उद्धच्चकुक्कुच्चपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति उद्धच्चकुक्कुच्चपरेतेन, उप्पन्नस्स च उद्धच्चकुक्कुच्चस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति, अत्तत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न पस्सति, परत्थं पि ...पे०... उभयत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न पस्सति, दीघरत्तं सज्झायकता पि मन्ता नप्पटिभन्ति, पगेव असज्झायकता। R.233

६. "पुन च परं, ब्राह्मण, यस्मिं समये विचिकिच्छापरियुट्ठितेन चेतसा विहरति विचिकिच्छापरेतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति, अत्तत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न पस्सति, परत्थं पि ...पे०... उभयत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न पस्सति, दीघरत्तं सज्झायकता पि मन्ता नप्पटिभन्ति, पगेव असज्झायकता। सेय्यथापि, ब्राह्मण, उदपत्तो आविलो लुळितो कललीभूतो अन्धकारे निक्खित्तो। तत्थ चक्खुमा पुरिसो सकं मुखनिमित्तं पच्चवेक्खमानो यथाभूतं नप्पजानेय्य न पस्सेय्य। एवमेव खो, ब्राह्मण, यस्मिं समये विचिकिच्छापरियुट्ठितेन चेतसा विहरति विचिकिच्छापरेतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति, अत्तत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न पस्सति, परत्थं पि ...पे०... उभयत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं नप्पजानाति न पस्सति, दीघरत्तं सज्झायकता पि मन्ता नप्पटिभन्ति, पगेव असज्झायकता।

७. "यस्मिं च खो, ब्राह्मण, समये न कामरागपरियुट्ठितेन B. 205
चेतसा विहरति न कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरणं यथाभूतं पजानाति, अत्तत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं पजानाति पस्सति, परत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं पजानाति पस्सति, उभयत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं पजानाति पस्सति, दीघरत्तं असज्झायकता पि मन्ता पटिभन्ति, पगेव सज्झायकता। सेय्यथापि, ब्राह्मण, उदपत्तो असंसट्ठो लाखाय वा हलिद्दिया[1] वा नीलिया वा मञ्जिट्ठाय वा। तत्थ चक्खुमा R.234
पुरिसो सकं मुखनिमित्तं पच्चवेक्खमानो यथाभूतं पजानेय्य पस्सेय्य। एवमेव खो, ब्राह्मण, यस्मिं समये न कामरागपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति ...पे०...।

---

१. हळिद्दिया – सी०।

८. "पुन च परं, ब्राह्मण, यस्मिं समये न ब्यापादपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति ... पे०... सेय्यथापि, ब्राह्मण, उदपत्तो अग्गिना असन्तत्तो अनुक्कुधितो अनुसुमकजातो[1] । तत्थ चक्खुमा पुरिसो सकं मुखनिमित्तं पच्चवेक्खमानो यथाभूतं पजानेय्य पस्सेय्य । एवमेव खो, ब्राह्मण, यस्मिं समये न ब्यापादपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति ... पे०... ।

९. "पुन च परं, ब्राह्मण, यस्मिं समये न थीनमिद्धपरियुट्ठितेन R.235 चेतसा विहरति ... पे०... सेय्यथापि, ब्राह्मण, उदपत्तो न सेवालपणकपरियोनद्धो । तत्थ चक्खुमा पुरिसो सकं मुखनिमित्तं पच्चवेक्खमानो यथाभूतं पजानेय्य पस्सेय्य । एवमेव खो, ब्राह्मण, यस्मिं समये न थीनमिद्धपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति ... पे०... ।

१०. "पुन च परं, ब्राह्मण, यस्मिं समये न उद्धच्चकुक्कुच्चपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति ... पे०... सेय्यथापि, ब्राह्मण, उदपत्तो न वातेरितो न चलितो न भन्तो न ऊमिजातो । तत्थ चक्खुमा पुरिसो सकं मुखनिमित्तं पच्चवेक्खमानो यथाभूतं पजानेय्य पस्सेय्य । एवमेव खो, ब्राह्मण, यस्मिं समये न उद्धच्चकुक्कुच्चपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति... पे०... ।

११. "पुन च परं, ब्राह्मण, यस्मिं समये न विचिकिच्छापरियुट्ठितेन चेतसा विहरति न विचिकिच्छापरेतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय R.236 निस्सरणं यथाभूतं पजानाति, अत्तत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं पजानाति पस्सति, परत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं पजानाति पस्सति, उभयत्थं पि B.206 तस्मिं समये यथाभूतं पजानाति पस्सति, दीघरत्तं असज्झायकता पि मन्ता पटिभन्ति, पगेव सज्झायकता । सेय्यथापि, ब्राह्मण, उदपत्तो अच्छो विप्पसन्नो अनाविलो आलोके निक्खित्तो । तत्थ चक्खुमा पुरिसो सकं मुखनिमित्तं पच्चवेक्खमानो यथाभूतं पजानेय्य पस्सेय्य । एवमेव खो, ब्राह्मण, यस्मिं समये न विचिकिच्छापरियुट्ठितेन चेतसा विहरति न विचिकिच्छापरेतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरणं यथाभूतं पजानाति, अत्तत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं पजानाति पस्सति, परत्थं पि ... पे०... उभयत्थं पि तस्मिं समये यथाभूतं पजानाति पस्सति, दीघरत्तं असज्झायकता पि मन्ता पटिभन्ति, पगेव सज्झायकता ।

१२. "अयं खो, ब्राह्मण, हेतु अयं पच्चयो, येन कदाचि दीघरत्तं

---

१. अनुस्सदकजातो – सी०, स्या०, रो० ।

सज्झायकता पि मन्ता नप्पटिभन्ति, पगेव असज्झायकता। अयं पन, ब्राह्मण, हेतु अयं पच्चयो, येन कदाचि दीघरत्तं असज्झायकता पि मन्ता पटिभन्ति, पगेव सज्झायकता" ति।

१३. "अभिक्कन्तं, भो गोतम ... पे०... उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं" ति।

---

४. कारणपालीसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं[1] विहरति महावने कूटागारसालायं। तेन खो पन समयेन कारणपाली ब्राह्मणो लिच्छवीनं कम्मन्तं कारेति। अद्दसा खो कारणपाली ब्राह्मणो पिङ्गियानिं ब्राह्मणं दूरतो व R.237
आगच्छन्तं; दिस्वा पिङ्गियानिं ब्राह्मणं एतदवोच –

२. "हन्द, कुतो नु भवं पिङ्गियानी आगच्छति दिवा दिवस्सा" ति?

"इतोहं[2], भो, आगच्छामि समणस्स गोतमस्स सन्तिका" ति।

"तं किं मञ्ञति भवं, पिङ्गियानी, समणस्स गोतमस्स पञ्ञावेय्यत्तियं? पण्डितो मञ्ञे" ति?

"को चाहं, भो, को च समणस्स गोतमस्स पञ्ञावेय्यत्तियं जानिस्सामि! सो पि नूनस्स तादिसो व, यो समणस्स गोतमस्स पञ्ञावेय्यत्तियं जानेय्या" ति!

"उळाराय खलु भवं, पिङ्गियानी, समणं गोतमं पसंसाय पसंसती" ति।

"को चाहं, भो, को च समणं गोतमं पसंसिस्सामि! B.207
पसत्थप्पसत्थो[3] व[3] सो भवं गोतमो सेट्ठो देवमनुस्सानं" ति।

"किं पन भवं, पिङ्गियानी, अत्थवसं सम्पस्समानो समणे गोतमे एवं अभिप्पसन्नो" ति?

"सेय्यथापि, भो, पुरिसो अग्गरसपरितित्तो न अञ्ञेसं हीनानं रसानं पिहेति; एवमेव खो, भो, यतो यतो तस्स भोतो गोतमस्स धम्मं सुणाति – यदि सुत्तसो, यदि गेय्यसो, यदि वेय्याकरणसो, यदि अब्भुतधम्मसो – ततो ततो न अञ्ञेसं पुथुसमणब्राह्मणप्पवादानं[4] पिहेति।

---

१. वेसाळियं – सी०। २. इधासं – स्या०। ३–३. पसत्थपसत्थो च – स्या०; पसत्थपसत्थो व – रो०। ४. पुथुसमणप्पवादानं – स्या०।

"सेय्यथापि, भो, पुरिसो जिघच्छादुब्बल्यपरेतो मधुपिण्डिकं अधि-
गच्छेय्य । सो यतो यतो सायेथ, लभतेव सादुरसं असेचनकं; एवमेव खो,
भो, यतो यतो तस्स भोतो गोतमस्स धम्मं सुणाति – यदि सुत्तसो, यदि
गेय्यसो, यदि वेय्याकरणसो, यदि अब्भुतधम्मसो – ततो ततो लभतेव
अत्तमनतं, लभति चेतसो पसादं ।

"सेय्यथापि, भो, पुरिसो चन्दनघटिकं अधिगच्छेय्य –
हरिचन्दनस्स वा लोहितचन्दनस्स वा । सो[1] यतो यतो घायेथ –
R.238 यदि मूलतो, यदि मज्झतो, यदि अग्गतो – अधिगच्छतेव सुरभिगन्धं
असेचनकं; एवमेव खो, भो, यतो यतो तस्स भोतो गोतमस्स धम्मं
सुणाति – यदि सुत्तसो, यदि गेय्यसो, यदि वेय्याकरणसो, यदि अब्भुत-
धम्मसो – ततो ततो अधिगच्छति पामोज्जं[2] अधिगच्छति सो-
मनस्सं ।

"सेय्यथापि, भो, पुरिसो आबाधिको दुक्खितो बाळ्हगिलानो ।
तस्स कुसलो भिसक्को ठानसो आबाधं नीहरेय्य; एवमेव खो, भो,
यतो यतो तस्स भोतो गोतमस्स धम्मं सुणाति – यदि सुत्तसो, यदि गेय्यसो,
यदि वेय्याकरणसो, यदि अब्भुतधम्मसो – ततो ततो सोकपरिदेवदुक्ख-
दोमनस्सुपायासा अब्भत्थं गच्छन्ति ।

B.203 "सेय्यथापि, भो, पोक्खरणी अच्छोदका[3] सातोदका सीतोदका
सेतका[4] सुपतित्था[4] रमणीया । अथ पुरिसो आगच्छेय्य घम्माभितत्तो
घम्मपरेतो किलन्तो तसितो पिपासितो । सो तं पोक्खरणिं ओगाहेत्वा
न्हात्वा च पिवित्वा[5] च सब्बदरथकिलमथपरिळाहं पटिप्पस्सम्भेय्य ।
एवमेव खो, भो, यतो यतो तस्स भोतो गोतमस्स धम्मं सुणाति – यदि
सुत्तसो, यदि गेय्यसो, यदि वेय्याकरणसो, यदि अब्भुतधम्मसो – ततो
ततो सब्बदरथकिलमथपरिळाहा पटिप्पस्सम्भन्ती" ति ।

३. एवं वुत्ते कारणपाली ब्राह्मणो उट्ठायासना एकंसं उत्तरासङ्गं
करित्वा दक्खिणं[6] जाणुमण्डलं[6] पथवियं निहन्त्वा येन भगवा तेनञ्जलिं
पणामेत्वा तिक्खत्तुं उदानं उदानेसि –

---

१. स्या० पोत्थके नत्थि । २. पामुज्जं – स्या०, रो० । ३. अच्छोदिका – सी० ।
४–४. सेतोदका सुपतिट्ठा – स्या०, रो० । ५. पीत्वा – सी० । ६–६. दक्खिण० – सी०,
स्या०, रो० ।

कथं सारणीयं[1] वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । एकमन्तं निसिन्ना खो, भिक्खवे, ते ब्राह्मणा मं एतदवोचुं – 'सुतं मेतं, भो गोतम – न समणो गोतमो ब्राह्मणे जिण्णे वुद्धे महल्लके अद्धगते वयोअनुप्पत्ते अभिवादेति वा पच्चुट्ठेति वा आसनेन वा निमन्तेती ति । तयिदं, भो गोतम, तथेव । न हि भवं गोतमो ब्राह्मणे जिण्णे वुद्धे महल्लके अद्धगते वयोअनुप्पत्ते अभिवादेति वा पच्चुट्ठेति वा आसनेन वा निमन्तेति । तयिदं, भो गोतम, न सम्पन्नमेवा' ति ।

२. "तस्स मय्हं, भिक्खवे, एतदहोसि – 'नयिमे[2] आयस्मन्तो जानन्ति थेरं वा थेरकरणे वा धम्मे' ति । वुद्धो चे पि, भिक्खवे, होति आसीतिको वा नावुतिको[3] वा वस्ससतिको वा जातिया । सो च होति अकालवादी अभूतवादी अनत्थवादी अधम्मवादी अविनयवादी, अनिधानवतिं[4] वाचं भासिता अकालेन अनपदेसं अपरियन्तवतिं अनत्थसंहितं । अथ खो सो बालो थेरो त्वेव सङ्खं गच्छति ।

३. "दहरो चे पि, भिक्खवे, होति युवा सुसुकाळकेसो भद्रेन[5] योब्बनेन समन्नागतो पठमेन वयसा । सो च होति कालवादी भूतवादी अत्थवादी धम्मवादी विनयवादी निधानवतिं वाचं भासिता कालेन सापदेसं परियन्तवतिं अत्थसंहितं । अथ खो सो पण्डितो थेरो त्वेव[6] सङ्खं गच्छति ।

४. "चत्तारोमे, भिक्खवे, थेरकरणा धम्मा । कतमे चत्तारो? B. 331
इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्खसंवरसंवुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदि- R. 23
कल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स[7] धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता[8] वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता, दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा, चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं[9] दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो थेरकरणा धम्मा ति ।

१. सारानीयं – सी०, स्या०, रो० । २. न वत मे – सी०, रो०; न च इमे – स्या० । ३. नवुतिको – स्या०, रो० । ४. अनिदानवतिं – रो० । ५. भद्देन – सी०, रो० । ६. थेर – रो० । ७. तथारूपस्स – सी०, रो० । ८. धाता – सी०, स्या०, रो० । ९. आभि० – रो० ।

"नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।
नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।
नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्सा ति ।।

४. "अभिक्कन्तं, भो पिङ्गियानि, अभिक्कन्तं, भो पिङ्गियानि ! सेय्यथापि, भो पिङ्गियानि, निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूळ्हस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य अन्धकारे वा तेलपज्जोतं[1] R. 239 धारेय्य – चक्खुमतो रूपानि दक्खन्ती ति; एवमेवं भोता पिङ्गियानिना[2] अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसाहं, भो पिङ्गियानि, तं भवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । उपासकं मं भवं पिङ्गियानी धारेतु, अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं" ति ।

---

५. पिङ्गियानीसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागारसालायं । तेन खो पन समयेन पञ्चमत्तानि लिच्छविसतानि भगवन्तं पयिरुपासन्ति । अप्पेकच्चे लिच्छवी नीला होन्ति नीलवण्णा नीलवत्था नीलालङ्कारा, अप्पेकच्चे लिच्छवी पीता होन्ति पीतवण्णा पीतवत्था पीतालङ्कारा, अप्पेकच्चे लिच्छवी लोहितका होन्ति लोहितकवण्णा लोहितकवत्था लोहितकालङ्कारा, अप्पेकच्चे लिच्छवी ओदाता होन्ति B. 209 ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा । त्यास्सुदं[3] भगवा अतिरोचति वण्णेन चेव यससा च ।

२. अथ खो पिङ्गियानी ब्राह्मणो उट्ठायासना एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं एतदवोच – "पटिभाति मं, भगवा, पटिभाति मं, सुगता" ति ।

"पटिभातु तं पिङ्गियानी" ति भगवा अवोच । अथ खो पिङ्गियानी ब्राह्मणो भगवतो सम्मुखा सारुप्पाय गाथाय अभित्थवि –

"पदुमं[4] यथा कोकनदं[5] सुगन्धं,
पातो सिया फुल्लमवीतगन्धं ।
अङ्गीरसं पस्स विरोचमानं,
तपन्तमादिच्चमिवन्तलिक्खे" ति ।।

---

१. तेलप्पज्जोत – स्या०, रो० । २. पिङ्गियनिना – रो० । ३. त्यस्सुद – स्या०, रो० ४. पद्मं – स्या० । ५. कोकनुद – स्या० ।

३. अथ खो ते लिच्छवी पञ्चहि उत्तरासङ्गसतेहि पिङ्गियानिं ब्राह्मणं अच्छादेसुं। अथ खो पिङ्गियानी ब्राह्मणो तेहि पञ्चहि उत्तरा-
R.240 सङ्गसतेहि भगवन्तं अच्छादेसि।

४. अथ खो भगवा ते लिच्छवी एतदवोच – "पञ्चन्नं, लिच्छवी, रतनानं पातुभावो दुल्लभो लोकस्मिं। कतमेसं पञ्चन्नं? तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावो दुल्लभो लोकस्मिं। तथागतप्पवेदितस्स धम्मविनयस्स देसेता[1] पुग्गलो दुल्लभो लोकस्मिं। तथागतप्पवेदितस्स धम्मविनयस्स देसितस्स विञ्ञाता पुग्गलो दुल्लभो लोकस्मिं। तथागतप्पवेदितस्स धम्मविनयस्स देसितस्स विञ्ञाता धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो पुग्गलो दुल्लभो लोकस्मिं। कतञ्ञू कतवेदी पुग्गलो दुल्लभो लोकस्मिं। इमेसं खो, लिच्छवी, पञ्चन्नं रतनानं पातुभावो दुल्लभो लोकस्मिं" ति।

---

६. महासुपिनसुत्तं

१. "तथागतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो पञ्च महासुपिना पातुरहेसुं। कतमे पञ्च? तथागतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स
B.210 पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो अयं महापथवी[2] महासयनं अहोसि, हिमवा पब्बतराजा बिब्बोहनं[3] अहोसि, पुरत्थिमे समुद्दे वामो हत्थो ओहितो अहोसि, पच्छिमे समुद्दे दक्खिणो हत्थो ओहितो अहोसि, दक्खिणे समुद्दे उभो पादा ओहिता अहेसुं। तथागतस्स भिक्खवे, अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो अयं पठमो महासुपिनो पातुरहोसि।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो तिरिया नाम तिणजाति नाभिया उग्गन्त्वा नभं आहच्च ठिता अहोसि। तथागतस्स,
R.241 भिक्खवे, अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो अयं दुतियो महासुपिनो पातुरहोसि।

---

१. देसिता – स्या०। २. महापठवी – स्या०, रो०। ३. बिम्बोहनं – सी०, स्या०, रो०।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो सेता किमी कण्हसीसा पादेहि उस्सक्कित्वा अग्गनखतो[1] याव जाणुमण्डला पटिच्छादेसुं । तथागतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो अयं ततियो महासुपिनो पातुरहोसि ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो चत्तारो सकुणा नानावण्णा चतूहि दिसाहि आगन्त्वा पादमूले निपतित्वा सब्बसेता सम्पज्जिंसु । तथागतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो अयं चतुत्थो महासुपिनो पातुरहोसि ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो अरहं सम्मासम्बुद्धो पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धो बोधिसत्तो व समानो महतो मीळ्हपब्बतस्स उपरूपरि चङ्कमति अलिप्पमानो[2] मीळ्हेन । तथागतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो अयं पञ्चमो महासुपिनो पातुरहोसि ।

६. "यम्पि, भिक्खवे, तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स B. 211
पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो अयं महापथवी महासयनं अहोसि, हिमवा पब्बतराजा बिब्बोहनं अहोसि, पुरत्थिमे समुद्दे वामो हत्थो ओहितो अहोसि, पच्छिमे समुद्दे दक्खिणो हत्थो ओहितो अहोसि, दक्खिणे समुद्दे उभो पादा ओहिता अहेसुं; तथागतेन, भिक्खवे, अरहता सम्मासम्बुद्धेन अनुत्तरा सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धा । तस्सा[3] अभिसम्बोधाय अयं पठमो महासुपिनो पातुरहोसि ।

७. "यम्पि, भिक्खवे, तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स R. 242
पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो तिरिया नाम तिणजाति नाभिया उग्गन्त्वा नभं आहच्च ठिता अहोसि; तथागतेन, भिक्खवे, अरहता सम्मासम्बुद्धेन अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो अभिसम्बुज्झित्वा याव देवमनुस्सेहि सुप्पकासितो । तस्स अभिसम्बोधाय अयं दुतियो महासुपिनो पातुरहोसि ।

---

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. अलिम्पमानो – सी० । ३. तस्स – स्या०, रो० ।

८. "यम्पि, भिक्खवे, तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो सेता किमी कण्हसीसा पादेहि उस्सक्कित्वा याव जाणुमण्डला पटिच्छादेसुं; बहू, भिक्खवे, गिही ओदातवसना तथागतं पाणुपेता[1] सरणं गता। तस्स अभिसम्बोधाय अयं ततियो महासुपिनो पातुरहोसि।

९. "यम्पि, भिक्खवे, तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो चत्तारो सकुणा नानावण्णा चतूहि दिसाहि आगन्त्वा पादमूले निपतित्वा सब्बसेता सम्पज्जिंसु; चत्तारोमे, भिक्खवे, वण्णा खत्तिया ब्राह्मणा वेस्सा सुद्दा ते तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बजित्वा अनुत्तरं विमुत्तिं सच्छिकरोन्ति। तस्स अभिसम्बोधाय अयं चतुत्थो महासुपिनो पातुरहोसि।

१०. "यम्पि, भिक्खवे, तथागतो अरहं सम्मासम्बुद्धो पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धो बोधिसत्तो व समानो महतो मीळ्हपब्बतस्स
B. 212 उपरूपरि चङ्कमति अलिप्पमानो मीळ्हेन; लाभी, भिक्खवे, तथागतो चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं, तं[2] तथागतो अगथितो[3] अमुच्छितो अनज्झोपन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्ञो परिभुञ्जति। तस्स अभिसम्बोधाय अयं पञ्चमो महासुपिनो पातुरहोसि।

११. "तथागतस्स, भिक्खवे, अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो इमे पञ्च महासुपिना पातुरहेसुं" ति।

---

७. वस्ससुत्तं

R. 213 १. "पञ्चिमे, भिक्खवे, वस्सस्स अन्तराया, यं नेमित्ता न जानन्ति, यत्थ नेमित्तानं चक्खु[4] न कमति। कतमे पञ्च? उपरि, भिक्खवे, आकासे तेजोधातु पकुप्पति। तेन उप्पन्ना मेघा पटिविगच्छन्ति। अयं, भिक्खवे, पठमो वस्सस्स अन्तरायो, यं नेमित्ता न जानन्ति, यत्थ नेमित्तानं चक्खु न[5] कमति[5]।

१. पापुरणा – सी०, स्या०, रो०। २. तत्थ च – सी०, स्या०, रो०। ३. अगधितो – स्या०, रो०। ४. चक्खुं – स्या०। ५-५. नक्कमति – सी०, रो०; नक्कमीति – स्या०।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, उपरि आकासे वायोधातु पकुप्पति । तेन उप्पन्ना मेघा पटिविगच्छन्ति । अयं, भिक्खवे, दुतियो वस्सस्स अन्तरायो, यं नेमित्ता न जानन्ति, यत्थ नेमित्तानं चक्खु न कमति ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, राहु असुरिन्दो पाणिना उदकं सम्पटिच्छित्वा[1] महासमुद्दे छड्डेति । अयं, भिक्खवे, ततियो वस्सस्स अन्तरायो, यं नेमित्ता न जानन्ति, यत्थ नेमित्तानं चक्खु न कमति ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, वस्सवलाहका देवा[2] पमत्ता होन्ति । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो वस्सस्स अन्तरायो, यं नेमित्ता न जानन्ति, यत्थ नेमित्तानं चक्खु न कमति ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, मनुस्सा अधम्मिका होन्ति । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो वस्सस्स अन्तरायो, यं नेमित्ता न जानन्ति, यत्थ नेमित्तानं चक्खु न कमति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च वस्सस्स अन्तराया, यं नेमित्ता न जानन्ति, यत्थ नेमित्तानं चक्खु न कमती" ति ।

---

८. वाचासुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागता वाचा सुभासिता B. 213
होति, नो दुब्भासिता, अनवज्जा च अननुवज्जा च[3] विञ्ञूनं । कतमेहि
पञ्चहि ? कालेन च भासिता होति, सच्चा च भासिता होति, सण्हा R. 244
च भासिता होति, अत्थसहिता च भासिता होति, मेत्तचित्तेन च भासिता होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि अङ्गेहि समन्नागता वाचा सुभासिता होति, नो दुब्भासिता, अनवज्जा च अननुवज्जा च विञ्ञूनं" ति ।

---

९. कुलसुत्तं

१. "यं[4], भिक्खवे, सीलवन्तो पब्बजिता कुलं उपसङ्कमन्ति, तत्थ मनुस्सा पञ्चहि ठानेहि बहुं पुञ्ञं पसवन्ति । कतमेहि पञ्चहि ? यस्मिं, भिक्खवे, समये सीलवन्ते पब्बजिते कुलं उपसङ्कमन्ते मनुस्सा[5] दिस्वा चित्तानि पसादेन्ति[6], सग्गसंवत्तनिकं, भिक्खवे, तं कुलं तस्मिं समये पटिपदं[7] पटिपन्नं होति ।

---

१. पटिच्छित्वा – सी०, स्या०, रो० । २. देवपुत्ता – स्या० । ३. स्या० पोत्थके नत्थि । ४. यस्मिं – सी०, रो० । ५. मनुस्सान – स्या० । ६. पसीदन्ति – स्या० । ७. स्या० पोत्थके नत्थि ।

२. "यस्मिं, भिक्खवे, समये सीलवन्तो पब्बजिते कुलं उपसङ्कमन्ते मनुस्सा पच्चुट्ठेन्ति अभिवादेन्ति आसनं देन्ति, उच्चाकुलीनसंवत्तनिकं, भिक्खवे, तं कुलं तस्मिं समये पटिपदं पटिपन्नं होति।

३. "यस्मिं, भिक्खवे, समये सीलवन्ते पब्बजिते कुलं उपसङ्कमन्ते मनुस्सा मच्छेरमलं पटिविनेन्ति[1], महेसक्खसंवत्तनिकं, भिक्खवे, तं कुलं तस्मिं समये पटिपदं पटिपन्नं होति।

४. "यस्मिं, भिक्खवे, समये सीलवन्ते पब्बजिते कुलं उपसङ्कमन्ते मनुस्सा यथासत्ति[2] यथाबलं संविभजन्ति, महाभोगसंवत्तनिकं, भिक्खवे, तं कुलं तस्मिं समये पटिपदं पटिपन्नं होति।

५. "यस्मिं, भिक्खवे, समये सीलवन्ते पब्बजिते कुलं उपसङ्कमन्ते मनुस्सा परिपुच्छन्ति परिपञ्हन्ति धम्मं सुणन्ति, महापञ्ञासंवत्तनिकं[3],
R.245 भिक्खवे, तं कुलं तस्मिं समये पटिपदं पटिपन्नं होति। यं[4], भिक्खवे[4], सीलवन्तो पब्बजिता कुलं उपसङ्कमन्ति, तत्थ मनुस्सा इमेहि पञ्चहि ठानेहि बहुं पुञ्ञं पसवन्ती" ति।

---

१०. निस्सारणीयसुत्तं

B.214 १. "पञ्चिमा, भिक्खवे, निस्सारणीया[5] धातुयो। कतमा[6] पञ्च? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो कामं[7] मनसिकरोतो कामेसु चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति[8] न सन्तिट्ठति न विमुच्चति। नेक्खम्मं खो पनस्स मनसिकरोतो नेक्खम्मे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति। तस्स तं चित्तं सुगतं[9] सुभावितं सुवुट्ठितं सुविमुत्तं सुविसंयुत्तं कामेहि; ये च कामपच्चया उप्पज्जन्ति आसवा विघातपरिळाहा, मुत्तो सो तेहि, न सो तं वेदनं वेदियति। इदमक्खातं कामानं निस्सरणं।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो ब्यापादं मनसिकरोतो ब्यापादे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति। अब्यापादं खो पनस्स मनसिकरोतो अब्यापादे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति। तस्स तं चित्तं सुगतं सुभावितं सुवुट्ठितं सुविमुत्तं

---

१. पटिविनोदेन्ति – सी०, रो०। २. यथासत्ती – रो०। ३. महापञ्ञा० – सी०, स्या०, रो०। ४-४. यस्मिं भिक्खवे समये – सी०, स्या०, रो०। ५. निस्सरणीया – रो०। ६. कतमानि – सी०। ७. कामे – सी०, स्या०। ८. न पसीदति – स्या०। ९. सुगतं – रो०।

सुविसंयुत्तं ब्यापादेन; ये च ब्यापादपच्चया उप्पज्जन्ति आसवा विघातपरिळाहा, मुत्तो सो तेहि, न सो तं वेदनं वेदियति । इदमक्खातं ब्यापादस्स निस्सरणं ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो विहेसं मनसिकरोतो विहेसाय चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति । अविहेसं खो पनस्स मनसिकरोतो अविहेसाय चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति । तस्स तं चित्तं सुगतं सुभावितं सुवुट्ठितं सुविमुत्तं सुविसंयुत्तं विहेसाय; ये च विहेसापच्चया उप्पज्जन्ति आसवा विघातपरिळाहा, मुत्तो सो तेहि, न सो तं वेदनं वेदियति । इदमक्खातं विहेसाय निस्सरणं ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो रूपं[1] मनसिकरोतो R.246
रूपे[2] चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति । अरूपं खो पनस्स मनसि करोतो अरूपे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति । तस्स तं चित्तं सुगतं सुभावितं सुवुट्ठितं सुविमुत्तं सुविसंयुत्तं रूपेहि; ये च रूपपच्चया उप्पज्जन्ति आसवा विघातपरिळाहा, मुत्तो सो तेहि, न सो तं वेदनं वेदियति । इदमक्खातं रूपानं निस्सरणं ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो सक्कायं मनसिकरोतो B. 215
सक्काये चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति । सक्कायनिरोधं खो पनस्स मनसिकरोतो सक्कायनिरोधे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति । तस्स तं चित्तं सुगतं सुभावितं सुवुट्ठितं सुविमुत्तं सुविसंयुत्तं सक्कायेन; ये च सक्कायपच्चया उप्पज्जन्ति आसवा विघातपरिळाहा, मुत्तो सो तेहि, न सो तं वेदनं वेदियति । इदमक्खातं सक्कायस्स निस्सरणं ।

६. "तस्स कामनन्दी[3] पि नानुसेति, ब्यापादनन्दी पि नानुसेति, विहेसानन्दी पि नानुसेति, रूपनन्दी पि नानुसेति, सक्कायनन्दी पि नानुसेति कामनन्दिया पि अननुसया, ब्यापादनन्दिया पि अननुसया, विहेसानन्दिया पि अननुसया, रूपनन्दिया पि अननुसया, सक्कायनन्दिया पि अननुसया । अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु निरनुसयो[4], अच्छेच्छि[4]

१. रूपे – स्या० । २. रूपेसु – स्या० । ३. कामनन्दि – सी०, स्या०, रो० । ४–४. निरालयो अच्छेज्जि – स्या०; ० अच्छेज्जि – रो० ।

तण्हं, विवत्तयि[1] संयोजनं, सम्मा मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्स। इमा खो, भिक्खवे, पञ्च निस्सारणीया धातुयो" ति।

ब्राह्मणवग्गो वीसतिमो।

तस्सुद्दानं

R.247 सोणो दोणो सङ्गारवो, कारणपाली च पिङ्गियानी।
सुपिना च वस्सा वाचा, कुलं निस्सारणीयेन[2] चा ति॥

चतुत्थो पण्णासको समत्तो

---

२१. किमिलवग्गो[3]

१. किमिलसुत्तं

B. 216 १. एकं समयं भगवा किमिलायं[4] विहरति वेळुवने[5]। अथ खो आयस्मा किमिलो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा किमिलो भगवन्तं एतदवोच –

२. "को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो न चिरट्ठितिको होती" ति?

"इध, किमिल, तथागते परिनिब्बुते भिक्खू भिक्खुनियो उपासका उपासिकायो सत्थरि अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, धम्मे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, सङ्घे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, सिक्खाय अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, अञ्ञमञ्ञं अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा। अयं खो, किमिल, हेतु अयं पच्चयो, येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो न चिरट्ठितिको होती" ति।

३. "को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो चिरट्ठितिको होती" ति?

"इध, किमिल, तथागते परिनिब्बुते भिक्खू भिक्खुनियो उपासका उपासिकायो सत्थरि सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, धम्मे सगारवा

---

१. वावत्तयि – सी०; विवट्टयि – स्या०, रो०। २. निस्सारणियेन – सी०; निस्सरणियेन – स्या०, रो०। ३. किम्बिलवग्गो – स्या०। ४ किम्बिलाय – सी०, रो०। ५. नेचेलुवने – सी०।

विहरन्ति सप्पतिस्सा, सङ्घे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, सिक्खाय सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, अञ्ञमञ्ञं सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा। अयं खो, किमिल, हेतु अयं पच्चयो, येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो चिरट्ठितिको होती" ति।

---

२. धम्मस्सवनसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिसंसा धम्मस्सवने। कतमे R.240 पञ्च? अस्सुतं सुणाति, सुतं परियोदापेति[1], कङ्खं वितरति[2], दिट्ठि उजुं करोति, चित्तमस्स पसीदति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिसंसा धम्मस्सवने" ति।

---

३. अस्साजानीयसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो भद्रो[3] B.217 अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अङ्गं त्वेव सङ्खं गच्छति। कतमेहि पञ्चहि? अज्जवेन[4], जवेन, मद्दवेन, खन्तिया, सोरच्चेन – इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अङ्गं त्वेव सङ्खं गच्छति।

२. "एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स। कतमेहि पञ्चहि? अज्जवेन, जवेन, मद्दवेन, खन्तिया, सोरच्चेन – इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति।

---

४. बलसुत्तं

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, बलानि। कतमानि पञ्च? सद्धाबलं, हिरिबलं[5], ओत्तप्पबलं, विरियबलं[6], पञ्ञाबलं – इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च बलानी" ति।

---

१. परियोदपेति – सी०, स्या०, रो०। २. विहनति – स्या०, रो०। ३. भद्दो – रो०। ४. आज्जवेन – स्या०। ५. हिरीबल – स्या०। ६. वीरियबल – म०।

५. चेतोखिलसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, चेतोखिला । कतमे पञ्च ? इध, R.249 भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि कङ्खति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि कङ्खति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, अयं पठमो चेतोखिलो ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मे कङ्खति ... पे०... सङ्घे कङ्खति ... पे०... सिक्खाय कङ्खति ... पे०... सब्रह्मचारीसु कुपितो होति अनत्तमनो आहतचित्तो खिलजातो । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सब्रह्म- B.218 चारीसु कुपितो होति अनत्तमनो आहतचित्तो खिलजातो, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, अयं पञ्चमो चेतोखिलो । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च चेतोखिला" ति ।

---

६. विनिबन्धसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, चेतसो विनिबन्धा । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु[1] अवीतरागो[2] होति अविगतच्छन्दो अविगतपेमो अविगतपिपासो अविगतपरिळाहो अविगततण्हो । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु अवीतरागो होति अविगतच्छन्दो अविगतपेमो अविगतपिपासो अविगतपरिळाहो अविगततण्हो, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, अयं पठमो चेतसो विनिबन्धो ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु काये अवीतरागो होति ...पे०... रूपे अवीतरागो होति ... पे०... यावदत्थं उदरावदेहकं भुञ्जित्वा सेय्यसुखं पस्ससुखं[3] मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरति ... पे०... अञ्ञतरं देव- R.250 निकायं पणिधाय ब्रह्मचरियं चरति – 'इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्ञतरो वा' ति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अञ्ञतरं देवनिकायं पणिधाय ब्रह्मचरियं

---

१. कामे – स्या० । २. अविगतरागो – सी० । ३. फस्ससुखं – सी० ।

"यो उद्धतेन चित्तेन, सम्फं च बहु भासति।
असमाहितसङ्कप्पो, असद्धम्मरतो मगो।
आरा सो थावरेय्यम्हा, पापदिट्ठि अनादरो॥

"यो च सीलेन सम्पन्नो, सुतवा पटिभानवा।
सञ्ञतो धीरो[1] धम्मेसु[1], पञ्ञायत्थं[2] विपस्सति॥

"पारगू सब्बधम्मानं, अखिलो पटिभानवा।
पहीनजातिमरणो, ब्रह्मचरियस्स केवली॥

"तमहं वदामि थेरो ति, यस्स नो सन्ति आसवा।
आसवानं खया भिक्खु, सो थेरो ति पवुच्चती" ति॥

---

३. लोकसुत्तं

१. "लोको, भिक्खवे, तथागतेन अभिसम्बुद्धो। लोकस्मा तथागतो विसंयुत्तो। लोकसमुदयो, भिक्खवे, तथागतेन अभिसम्बुद्धो। लोकसमुदयो तथागतस्स पहीनो। लोकनिरोधो, भिक्खवे, तथागतेन
B. 332 अभिसम्बुद्धो। लोकनिरोधो तथागतस्स सच्छिकतो। लोकनिरोधगामिनी पटिपदा, भिक्खवे, तथागतेन अभिसम्बुद्धा[3]। लोकनिरोधगामिनी पटिपदा तथागतस्स भाविता।

२. "यं, भिक्खवे, सदेवकस्स लोकस्स समारकस्स सब्रह्मकस्स सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं
R. 24 परियेसितं अनुविचरितं मनसा, सब्बं तं तथागतेन अभिसम्बुद्धं। तस्मा 'तथागतो' ति वुच्चति।

३. "यं च, भिक्खवे, रत्तिं तथागतो अनुत्तरं[4] सम्मासम्बोधिं[4] अभिसम्बुज्झति यं च रत्तिं अनुपादिसेसाय[5] निब्बानधातुया[5] परिनिब्बायति, यं एतस्मिं अन्तरे भासति लपति निद्दिसति सब्बं तं तथेव होति, नो अञ्ञथा। तस्मा 'तथागतो' ति वुच्चति।

४. "यथावादी, भिक्खवे, तथागतो तथाकारी, यथाकारी तथावादी। इति यथावादी तथाकारी, यथाकारी तथावादी। तस्मा 'तथागतो' ति वुच्चति।

१–१. धीरधम्मेसु – सी०; थिरधम्मेसु – स्या०। २. पञ्ञायत्थ – रो०। ३. अभिसम्बुद्धो – रो०। ४–४, ५–५. सी०, स्या० रो० पोत्थकेसु नत्थि।

चरति – 'इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्ञतरो वा' ति, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय। यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, अयं पञ्चमो चेतसो विनिबन्धो। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च चेतसो विनिबन्धा" ति।

---

७. यागुसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिसंसा यागुया। कतमे पञ्च? खुद्दं[1] पटिहनति, पिपासं पटिविनेति, वातं अनुलोमेति, वत्थिं सोधेति, आमावसेसं पाचेति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिसंसा यागुया" ति। B. 219

---

८. दन्तकट्ठसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा दन्तकट्ठस्स अखादने। कतमे पञ्च? अचक्खुस्सं, मुखं दुग्गन्धं होति, रसहरणियो न विसुज्झन्ति, पित्तं सेम्हं भत्तं परियोनन्धति[2], भत्तमस्स नच्छादेति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा दन्तकट्ठस्स अखादने।

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिसंसा दन्तकट्ठस्स खादने। कतमे पञ्च? चक्खुस्सं, मुखं न दुग्गन्धं होति, रसहरणियो विसुज्झन्ति, पित्तं सेम्हं भत्तं न परियोनन्धति, भत्तमस्स छादेति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिसंसा दन्तकट्ठस्स खादने" ति।

---

९. गीतस्सरसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा आयतकेन गीतस्सरेन R. 251 धम्मं भणन्तस्स। कतमे पञ्च? अत्तना[3] पि[3] तस्मिं सरे सारज्जति, परे पि तस्मिं सरे सारज्जन्ति, गहपतिका पि उज्झायन्ति – 'यथेव मयं गायाम, एवमेव[4] खो[4] समणा सक्यपुत्तिया गायन्ती' ति, सरकुत्ति पि निकामयमानस्स समाधिस्स भङ्गो होति, पच्छिमा जनता दिट्ठानुगतिं आपज्जति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा आयतकेन गीतस्सरेन धम्मं भणन्तस्सा" ति।

---

१. खुदं – सी०, रो०। २. परियोनद्धन्ति – सी०, रो०; परियोनद्धति – स्या०।
३–३. अत्तापि – स्या०। ४–४. एवमेविमे – सी०, स्या०, रो०।

१०. मुट्ठस्सतिसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा मुट्ठस्सतिस्स असम्पजानस्स निद्दं ओक्कमयतो[1]। कतमे पञ्च? दुक्खं सुपति, दुक्खं पटिबुज्झति, पापकं सुपिनं पस्सति, देवता न रक्खन्ति, असुचि मुच्चति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा मुट्ठस्सतिस्स असम्पजानस्स निद्दं ओक्कमयतो।

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिसंसा उपट्ठितस्सतिस्स सम्पजानस्स निद्दं ओक्कमयतो। कतमे पञ्च? सुखं सुपति, सुखं पटि-
B. 220 बुज्झति, न पापकं सुपिनं पस्सति, देवता रक्खन्ति, असुचि न मुच्चति।
इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिसंसा उपट्ठितस्सतिस्स सम्पजानस्स निद्दं ओक्कमयतो" ति।

किमिलवग्गो एकवीसतिमो।

तस्सुद्दानं

किमिलो धम्मस्सवनं, आजानीयो[2] बलं खिलं।
विनिबन्धं यागु कट्ठं, गीतं मुट्ठस्सतिना[3] चा ति॥

---

२२. अक्कोसकवग्गो

१. अक्कोसकसुत्तं

R. 252 १. "यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोसकपरिभासको अरियूपवादी[4] सब्रह्मचारीनं[5], तस्स पञ्च आदीनवा पाटिकङ्खा। कतमे पञ्च? पाराजिको वा होति छिन्नपरिबन्धो[6], अञ्ञतरं वा सङ्किलिट्ठं आपत्तिं आपज्जति, बाळ्हं वा रोगातङ्कं फुसति, सम्मूळ्हो कालं करोति, कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति। यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोसकपरिभासको अरियूपवादी सब्रह्मचारीनं, तस्स इमे पञ्च आदीनवा पाटिकङ्खा" ति।

---

१. ओक्कमतो – सी०, स्या०। २. आजानी च – सी०, स्या०, रो०। ३. मुट्ठस्सतीपि – स्या०। ४. अरियुपवादी – स्या०। ५. ब्रह्मचारीनं – रो०। ६. छिन्नपरिपन्थो – सी०, स्या०, रो०।

२. भण्डनकारकसुत्तं

१. "यो सो, भिक्खवे, भिक्खु भण्डनकारको कलहकारको विवादकारको भस्सकारको सङ्घे अधिकरणकारको, तस्स पञ्च आदीनवा पाटिकङ्खा । कतमे पञ्च ? अनधिगतं नाधिगच्छति, अधिगता[1] परिहायति, पापको कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छति, सम्मूळ्हो कालं करोति, कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु भण्डनकारको कलहकारको विवादकारको भस्सकारको सङ्घे अधिकरणकारको, तस्स इमे पञ्च आदीनवा पाटिकङ्खा" ति ।

---

३. सीलसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा दुस्सीलस्स सीलविपत्तिया । B. 221
कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, दुस्सीलो सीलविपन्नो पमादाधिकरणं महतिं भोगजानिं निगच्छति । अयं, भिक्खवे, पठमो आदीनवो दुस्सीलस्स सीलविपत्तिया ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, दुस्सीलस्स सीलविपन्नस्स पापको कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छति । अयं, भिक्खवे, दुतियो आदीनवो दुस्सीलस्स सीलविपत्तिया ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, दुस्सीलो सीलविपन्नो यञ्ञदेव R. 253
परिसं उपसङ्कमति – यदि खत्तियपरिसं, यदि ब्राह्मणपरिसं, यदि गहपतिपरिसं, यदि समणपरिसं – अविसारदो उपसङ्कमति मङ्कुभूतो । अयं, भिक्खवे, ततियो आदीनवो दुस्सीलस्स सीलविपत्तिया ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, दुस्सीलो सीलविपन्नो सम्मूळ्हो कालं करोति । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो आदीनवो दुस्सीलस्स सीलविपत्तिया ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, दुस्सीलो सीलविपन्नो कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो आदीनवो दुस्सीलस्स सीलविपत्तिया । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा दुस्सीलस्स सीलविपत्तिया ।

---

१. अधिगतं – सी०, स्या०, रो० ।

६. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिसंसा सीलवतो सीलसम्पदाय। कतमे पञ्च? इध, भिक्खवे, सीलवा सीलसम्पन्नो अप्पमादाधिकरणं महन्तं भोगक्खन्धं अधिगच्छति। अयं, भिक्खवे, पठमो आनिसंसो सीलवतो सीलसम्पदाय।

७. "पुन च परं, भिक्खवे, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छति। अयं, भिक्खवे, दुतियो आनिसंसो सीलवतो सीलसम्पदाय।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, सीलवा सीलसम्पन्नो यञ्ञदेव परिसं उपसङ्कमति – यदि खत्तियपरिसं, यदि ब्राह्मणपरिसं, यदि गहपतिपरिसं, यदि समणपरिसं – विसारदो उपसङ्कमति अमङ्कुभूतो। अयं भिक्खवे, ततियो आनिसंसो सीलवतो सीलसम्पदाय।

B. 222 ९. "पुन च परं, भिक्खवे, सीलवा सीलसम्पन्नो असम्मूळ्हो कालं करोति। अयं, भिक्खवे, चतुत्थो आनिसंसो सीलवतो सीलसम्पदाय।

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, सीलवा सीलसम्पन्नो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जति। अयं, भिक्खवे, पञ्चमो
R. 254 आनिसंसो सीलवतो सीलसम्पदाय। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिसंसा सीलवतो सीलसम्पदाया" ति।

---

४. बहुभाणिसुत्त

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा बहुभाणिस्मिं पुग्गले। कतमे पञ्च? मुसा भणति, पिसुणं भणति, फरुसं भणति, सम्फप्पलापं भणति, कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा बहुभाणिस्मिं पुग्गले।

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिसंसा मन्तभाणिस्मिं पुग्गले। कतमे पञ्च? न मुसा भणति, न पिसुणं भणति, न फरुसं भणति, न सम्फप्पलापं भणति, कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिसंसा मन्तभाणिस्मिं पुग्गले" ति।

---

५. पठमअक्खन्तिसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा अक्खन्तिया। कतम पञ्च? बहुनो जनस्स अप्पियो होति अमनापो, वेरबहुलो च होति, वज्जबहुलो च, सम्मूळ्हो कालं करोति, कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा अक्खन्तिया।

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिसंसा खन्तिया। कतमे पञ्च? बहुनो जनस्स पियो होति मनापो, न वेरबहुलो होति, न वज्जबहुलो, असम्मूळ्हो कालं करोति, कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिसंसा खन्तिया" ति।

---

६. दुतियअक्खन्तिसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा अक्खन्तिया। कतमे R. 255
पञ्च? बहुनो जनस्स अप्पियो होति अमनापो, लुद्दो[1] च होति,
विप्पटिसारी च, सम्मूळ्हो कालं करोति, कायस्स भेदा परं मरणा B. 223
अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा अक्खन्तिया।

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिसंसा खन्तिया। कतमे पञ्च? बहुनो जनस्स पियो होति मनापो, अलुद्दो च होति, अविप्पटिसारी च, असम्मूळ्हो कालं करोति, कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिसंसा खन्तिया" ति।

---

७. पठमअपासादिकसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा अपासादिके। कतमे पञ्च? अत्ता पि अत्तानं उपवदति, अनुविच्च विञ्ञू गरहन्ति, पापको कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छति, सम्मूळ्हो कालं करोति, कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा अपासादिके।

---

१. लुद्दो – स्या०।

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिसंसा पासादिके। कतमे पञ्च? अत्ता पि अत्तानं न उपवदति, अनुविच्च विञ्ञू पसंसन्ति, कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छति, असम्मूळ्हो कालं करोति, कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिसंसा पासादिके" ति।

८. दुतियअपासादिकसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा अपासादिके। कतमे पञ्च?
R.256 अप्पसन्ना नप्पसीदन्ति, पसन्नानं च[1] एकच्चानं अञ्ञथत्तं होति, सत्थुसासनं अकतं[2] होति, पच्छिमा जनता दिट्ठानुगतिं आपज्जति, चित्तमस्स नप्पसीदति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा अपासादिके।

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिसंसा पासादिके। कतमे पञ्च? अप्पसन्ना पसीदन्ति, पसन्नानं च भिय्योभावो होति, सत्थुसासनं कतं होति, पच्छिमा जनता दिट्ठानुगतिं आपज्जति, चित्तमस्स पसीदति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिसंसा पासादिके" ति।

९. अग्गिसुत्तं

B. 224 १. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा अग्गिस्मिं। कतमे पञ्च? अचक्खुस्सो, दुब्बण्णकरणो, दुब्बलकरणो, सङ्गणिकापवड्ढनो[3], तिरच्छानकथापवत्तनिको होति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा अग्गिस्मिं" ति।

१०. मधुरासुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा मधुरायं। कतमे पञ्च? विसमा, बहुरजा, चण्डसुनखा[4], वाळयक्खा[5], दुल्लभपिण्डा – इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा मधुरायं" ति।

अक्कोसकवग्गो बावीसतिमो।

---

१. स्या० पोत्थके नत्थि। २. न कतं – स्या०। ३. सङ्गणिकापवड्ढनो – सी०।
४. चण्डा सुनखा – सी०। ५. वाळयक्खा – स्या०।

तस्सुद्दानं

अक्कोसभण्डनसीलं, बहुभाणी[1] द्वे अखन्तियो । R. 257
अपासादिका द्वे वुत्ता, अग्गिस्मिं मधुरेन चा ति ॥

———०———

२३. दीघचारिकवग्गो

१. पठमदीघचारिकसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा दीघचारिकं अनवत्थचारिकं अनुयुत्तस्स विहरतो । कतमे पञ्च ? अस्सुतं न सुणाति, सुतं न परियोदापेति, सुतेनेकच्चेन अविसारदो होति, गाळ्हं[2] रोगातङ्कं फुसति, न च मित्तवा होति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा दीघचारिकं अनवत्थचारिकं अनुयुत्तस्स विहरतो ।

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिसंसा समवत्थचारे । कतमे पञ्च ? अस्सुतं सुणाति, सुतं परियोदापेति, सुतेनेकच्चेन विसारदो होति, न गाळ्हं रोगातङ्कं फुसति, मित्तवा च होति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिसंसा समवत्थचारे" ति ।

———

२. दुतियदीघचारिकसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा दीघचारिकं अनवत्थचारिकं अनुयुत्तस्स विहरतो । कतमे पञ्च ? अनधिगतं नाधिगच्छति, अधिगता परिहायति, अधिगतेनेकच्चेन अविसारदो होति, गाळ्हं रोगातङ्कं फुसति, न च मित्तवा होति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा दीघचारिकं अनवत्थचारिकं अनुयुत्तस्स विहरतो । B. 225

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिसंसा समवत्थचारे । कतमे पञ्च ? अनधिगतं अधिगच्छति, अधिगता न परिहायति, अधिगतेनेकच्चेन विसारदो होति, न गाळ्हं रोगातङ्कं फुसति, मित्तवा च होति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिसंसा समवत्थचारे" ति ।

———

१. बाहुभाणी – स्या० । २. बाळ्हं – स्या० ।

३. अतिनिवाससुत्तं

R.258 १. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा अतिनिवासे[1]। कतमे पञ्च? बहुभण्डो होति बहुभण्डसन्निचयो, बहुभेसज्जो होति बहुभेसज्जसन्निचयो, बहुकिच्चो होति बहुकरणीयो ब्यत्तो[2] किङ्करणीयेसु, संसट्ठो विहरति गहट्ठपब्बजितेहि अननुलोमिकेन गिहिसंसग्गेन, तम्हा च आवासा पक्कमन्तो सापेक्खो पक्कमति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा अतिनिवासे।

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिसंसा समवत्थवासे। कतमे पञ्च? न बहुभण्डो होति न बहुभण्डसन्निचयो, न बहुभेसज्जो होति न बहुभेसज्जसन्निचयो, न बहुकिच्चो होति न बहुकरणीयो न[3] ब्यत्तो किङ्करणीयेसु, असंसट्ठो विहरति गहट्ठपब्बजितेहि अननुलोमिकेन गिहिसंसग्गेन, तम्हा च आवासा पक्कमन्तो अनपेक्खो पक्कमति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिसंसा समवत्थवासे[4]" ति।

---

४. मच्छरीसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा अतिनिवासे। कतमे पञ्च? आवासमच्छरी होति, कुलमच्छरी होति, लाभमच्छरी होति, वण्णमच्छरी होति, धम्ममच्छरी होति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा अतिनिवासे।

B.226 २. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिसंसा समवत्थवासे। कतमे पञ्च? *न आवासमच्छरी होति, न कुलमच्छरी होति, न लाभमच्छरी होति*, न वण्णमच्छरी होति, न धम्ममच्छरी होति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिसंसा समवत्थवासे" ति।

---

५. पठमकुलूपकसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा कुलूपके[5]। कतमे पञ्च?
R.259 अनामन्तचारे आपज्जति, रहो निसज्जाय आपज्जति, पटिच्छन्ने आसने आपज्जति, मातुगामस्स उत्तरि[6] छप्पञ्चवाचाहि धम्मं देसेन्तो

---

१. अभिनिवासे – स्या०। २. ब्यत्तो – सी०; अब्यत्तो – स्या०; अब्यत्तो – रो०। ३. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। ४. समवत्थनिवासे – स्या०। ५. कुलूपगे – सी०; कुलूपके – स्या०, रो०। ६. उत्तरि – रो०।

आपज्जति, कामसङ्कप्पबहुलो विहरति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा कुलूपके'' ति।

---

६. दुतियकुलूपकसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा कुलूपकस्स भिक्खुनो अतिवेलं कुलेसु संसट्ठस्स विहरतो। कतमे पञ्च? मातुगामस्स अभिण्हदस्सनं, दस्सने सति संसग्गो, संसग्गे सति विस्सासो, विस्सासे सति ओतारो, ओतिण्णचित्तस्सेतं पाटिकङ्खं – 'अनभिरतो वा ब्रह्मचरियं चरिस्सति अञ्ञतरं वा सङ्किलिट्ठं आपत्तिं आपज्जिस्सति सिक्खं वा पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सति'। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा कुलूपकस्स भिक्खुनो अतिवेलं कुलेसु संसट्ठस्स विहरतो'' ति।

---

७. भोगसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा भोगेसु। कतमे पञ्च? अग्गिसाधारणा भोगा, उदकसाधारणा भोगा, राजसाधारणा भोगा, चोरसाधारणा भोगा, अप्पियेहि दायादेहि साधारणा भोगा। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा भोगेसु।

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिसंसा भोगेसु। कतमे पञ्च? भोगे निस्साय अत्तानं सुखेति पीणेति सम्मा सुखं परिहरति, मातापितरो सुखेति पीणेति सम्मा सुखं परिहरति, पुत्तदारदासकम्मकरपोरिसे सुखेति पीणेति सम्मा सुखं परिहरति, मित्तामच्चे सुखेति पीणेति B. 227
सम्मा सुखं परिहरति, समणब्राह्मणेसु उद्धग्गिकं दक्खिणं पतिट्ठापेति सोवग्गिकं सुखविपाकं सग्गसंवत्तनिकं। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिसंसा भोगेसू'' ति।

---

८. उस्सूरभत्तसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा उस्सूरभत्ते कुले। कतमे R. 260
पञ्च? ये ते अतिथी पाहुना, ते न कालेन पटिपूजेन्ति; या ता बलि-पटिग्गाहिका देवता, ता न कालेन पटिपूजेन्ति; ये ते समणब्राह्मणा एकभत्तिका रत्तूपरता[1] विरता विकालभोजना, ते न कालेन पटिपूजेन्ति;

---

१. रत्तुपरता – स्या०।

दासकम्मकरपोरिसा विमुखा कम्मं करोन्ति; तावतकंयेव असमयेन भुत्तं अनोजवन्तं होति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा उस्सूरभत्ते कुले।

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिसंसा समयभत्ते कुले। कतमे पञ्च? ये ते अतिथी पाहुना, ते कालेन पटिपूजेन्ति; या ता बलिपटिग्गाहिका देवता, ता कालेन पटिपूजेन्ति; ये ते समणब्राह्मणा एकभत्तिका रत्तूपरता विरता विकालभोजना, ते कालेन पटिपूजेन्ति; दासकम्मकरपोरिसा अविमुखा कम्मं करोन्ति; तावतकंयेव समयेन भुत्तं ओजवन्तं होति। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिसंसा समयभत्ते कुले" ति।

---

९. पठमकण्हसप्पसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा कण्हसप्पे। कतमे पञ्च? असुचि, दुग्गन्धो, सभीरु, सप्पटिभयो, मित्तदुब्भी – इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा कण्हसप्पे। एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चिमे आदीनवा मातुगामे। कतमे पञ्च? असुचि, दुग्गन्धो, सभीरु, सप्पटिभयो, मित्तदुब्भी – इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा मातुगामे" ति।

---

१०. दुतियकण्हसप्पसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा कण्हसप्पे। कतमे पञ्च?
R. 26 कोधनो, उपनाही, घोरविसो, दुजिव्हो, मित्तदुब्भी – इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा कण्हसप्पे।

B. 223 २. "एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चिमे आदीनवा मातुगामे। कतमे पञ्च? कोधनो, उपनाही, घोरविसो, दुजिव्हो, मित्तदुब्भी। तत्रिदं, भिक्खवे, मातुगामस्स घोरविसता[1] – येभुय्येन, भिक्खवे, मातुगामो तिब्बरागो। तत्रिदं, भिक्खवे, मातुगामस्स दुजिव्हता – येभुय्येन, भिक्खवे, मातुगामो पिसुणवाचो। तत्रिदं, भिक्खवे, मातुगामस्स मित्तदुब्भिता – येभुय्येन, भिक्खवे, मातुगामो अतिचारिनी। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा मातुगामे" ति।

दीघचारिकवग्गो तेवीसतिमो।

---

१. घोरविसं – सी०।

५. "सदेवके, भिक्खवे, लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय तथागतो अभिभू अनभिभूतो अञ्ञदत्थुदसो वसवत्ती । तस्मा 'तथागतो' ति वुच्चति ।

"सब्बं लोकं अभिञ्ञाय, सब्बं लोके यथातथं[1] ।
सब्बं लोकं विसंयुत्तो, सब्बलोके अनूपयो[2] ॥

"स वे सब्बाभिभू धीरो, सब्बगन्थप्पमोचनो ।
फुट्ठस्स परमा सन्ति, निब्बानं अकुतोभयं ॥

"एस खीणासवो बुद्धो, अनीघो छिन्नसंसयो ।
सब्बकम्मक्खयं पत्तो, विमुत्तो उपधिसङ्खये ॥

"एस[3] सो भगवा बुद्धो, एस सीहो अनुत्तरो ।
सदेवकस्स लोकस्स, ब्रह्मचक्कं पवत्तयी ॥

"इति देवा मनुस्सा च, ये बुद्धं सरणं गता ।
सङ्गम्म तं[4] नमस्सन्ति, महन्तं वीतसारदं ॥

"दन्तो दमयतं सेट्ठो, सन्तो समयतं इसि । B. 333
मुत्तो मोचयतं अग्गो, तिण्णो तारयतं वरो ॥

"इति हेतं नमस्सन्ति, महन्तं वीतसारदं ।
सदेवकस्मिं लोकस्मिं, नत्थि मे[5] पटिपुग्गलो" ति ॥

---

४. काळकारामसुत्तं

१. एकं समयं भगवा साकेते विहरति काळकारामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "भिक्खवो" ति । "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

२. "यं, भिक्खवे, सदेवकस्स लोकस्स समारकस्स सब्रह्मकस्स R.25 सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तमहं जानामि ।

३. "यं, भिक्खवे, सदेवकस्स लोकस्स समारकस्स सब्रह्मकस्स सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं

---

१. यथा तथा – रो० । २. अनुस्सयो – स्या० । ३. एवं – स्या० । ४. नं – सी०, स्या० । ५. ते – सी०, स्या०, रो० ।

होन्ति धाता[1] वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा ; कल्याणवाचो होति कल्याणवाक्करणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगलाय[2] अत्थस्स विञ्ञापनिया; चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ; आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा" ति ।

३. सोभनसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु

R. 263 आवासं सोभेति । कतमेहि पञ्चहि ? सीलवा होति ...पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति ...पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; कल्याणवाचो होति कल्याणवाक्करणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगलाय अत्थस्स विञ्ञापनिया; पटिबलो होति उपसङ्कमन्ते[3] धम्मिया कथाय सन्दस्सेतुं समादपेतुं समुत्तेजेतुं सम्पहंसेतुं; चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु आवासं सोभेती" ति ।

४. बहूपकारसुत्तं

B. 230 १. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु आवासस्स बहूपकारो होति । कतमेहि पञ्चहि ? सीलवा होति ...पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति ...पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; खण्डफुल्लं पटिसङ्खरोति; महा खो पन भिक्खुसङ्घो अभिक्कन्तो नानावेरज्जका भिक्खू गिहीनं उपसङ्कमित्वा आरोचेति – 'महा खो, आवुसो, भिक्खुसङ्घो अभिक्कन्तो नानावेरज्जका भिक्खू, करोथ पुञ्ञानि, समयो पुञ्ञानि कातुं' ति; चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छ-

१. धता – सी०, स्या०, रो०। २. अनेलगळाय – स्या०, रो०। ३. उपसङ्कमन्तं – स्या०।

लाभी अकसिरलाभी। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु आवासस्स बहूपकारो होती" ति।

---

५. अनुकम्पसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु गिहीनं[1] अनुकम्पति। कतमेहि पञ्चहि ? अधिसीले[2] समादपेति; धम्मदस्सने निवेसेति; गिलानके उपसङ्कमित्वा सतिं उप्पादेति R.264 – 'अरहग्गतं आयस्मन्तो सतिं उपट्ठापेथा' ति; महा खो पन भिक्खुसङ्घो अभिक्कन्तो नानावेरज्जका भिक्खू गिहीनं उपसङ्कमित्वा आरोचेति – 'महा खो, आवुसो, भिक्खुसङ्घो अभिक्कन्तो नानावेरज्जका भिक्खू, करोथ पुञ्ञानि, समयो पुञ्ञानि कातुं' ति; यं खो पनस्स भोजनं देन्ति लूखं वा पणीतं वा तं अत्तना परिभुञ्जति, सद्धादेय्यं न विनिपातेति। इमेहि खो भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु गिहीनं अनुकम्पती" ति।

---

६. पठमअवण्णारहसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये। कतमेहि पञ्चहि ? अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स वण्णं भासति; अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा वण्णारहस्स अवण्णं भासति; B.231 अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अप्पसादनीये ठाने पसादं उपदंसेति; अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा पसादनीये ठाने अप्पसादं उपदंसेति; सद्धादेय्यं विनिपातेति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे। कतमेहि पञ्चहि ? अनुविच्च परियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स अवण्णं भासति; अनुविच्च परियोगाहेत्वा वण्णारहस्स वण्णं भासति; अनुविच्च परियोगाहेत्वा अप्पसादनीये ठाने अप्पसादं उपदंसेति; अनुविच्च परियोगाहेत्वा पसादनीये ठाने पसादं

---

१. गिहि – स्या०। २. अधिसीलेसु – स्या०।

उपदंसेति; सद्धादेय्यं न विनिपातेति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

---

७. दुतियअवण्णारहसुत्तं

R.265 १. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि पञ्चहि ? अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स वण्णं भासति; अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा वण्णारहस्स अवण्णं भासति; आवासमच्छरी होति आवासपलिगेधी; कुलमच्छरी होति कुलपलिगेधी; सद्धादेय्यं विनिपातेति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? अनुविच्च परियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स अवण्णं भासति; अनुविच्च परियोगाहेत्वा वण्णारहस्स वण्णं भासति; न आवासमच्छरी होति न आवासपलिगेधी; न कुलमच्छरी होति न कुलपलिगेधी; सद्धादेय्यं न विनिपातेति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

---

८. ततियअवण्णारहसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु
D. 232 यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि पञ्चहि ? अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स वण्णं भासति; अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा वण्णारहस्स अवण्णं भासति; आवासमच्छरी होति; कुलमच्छरी होति; लाभमच्छरी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? अनुविच्च परियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स अवण्णं भासति; अनुविच्च परियोगाहेत्वा

R.266

वण्णारहस्स वण्णं भासति; न आवासमच्छरी होति; न कुलमच्छरी होति; न लाभमच्छरी होति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

---

९. पठममच्छरियसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि पञ्चहि ? आवासमच्छरी होति; कुलमच्छरी होति; लाभमच्छरी होति; वण्णमच्छरी होति; सद्धादेय्यं विनिपातेति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? न आवासमच्छरी होति; न कुलमच्छरी होति; न लाभमच्छरी होति; न वण्णमच्छरी होति; सद्धादेय्यं न विनिपातेति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

---

१०. दुतियमच्छरियसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि पञ्चहि ? आवासमच्छरी होति; कुलमच्छरी होति; लाभमच्छरी होति; वण्णमच्छरी होति; धम्ममच्छरी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको B. 233 भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? न आवासमच्छरी होति; न कुलमच्छरी होति; न लाभमच्छरी होति; न R. 267 वण्णमच्छरी होति; न धम्ममच्छरी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

आवासिकवग्गो चतुवीसतिमो ।

उपदंसेति; सद्धादेय्यं न विनिपातेति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

---

७. दुतियअवण्णारहसुत्तं

R.265 १. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि पञ्चहि ? अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स वण्णं भासति; अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा वण्णारहस्स अवण्णं भासति; आवासमच्छरी होति आवासपलिगेधी; कुलमच्छरी होति कुलपलिगेधी; सद्धादेय्यं विनिपातेति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? अनुविच्च परियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स अवण्णं भासति; अनुविच्च परियोगाहेत्वा वण्णारहस्स वण्णं भासति; न आवासमच्छरी होति न आवासपलिगेधी; न कुलमच्छरी होति न कुलपलिगेधी; सद्धादेय्यं न विनिपातेति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

---

८. ततियअवण्णारहसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु
D.232 यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि पञ्चहि ? अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स वण्णं भासति; अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा वण्णारहस्स अवण्णं भासति; आवासमच्छरी होति; कुलमच्छरी होति; लाभमच्छरी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? अनुविच्च परियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स अवण्णं भासति; अनुविच्च परियोगाहेत्वा

वण्णारहस्स वण्णं भासति; न आवासमच्छरी होति; न कुलमच्छरी R.266
होति; न लाभमच्छरी होति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि
समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति।

---

९. पठममच्छरियसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु
यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये। कतमेहि पञ्चहि? आवासमच्छरी
होति; कुलमच्छरी होति; लाभमच्छरी होति; वण्णमच्छरी होति;
सद्धादेय्यं विनिपातेति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्ना-
गतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु
यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे। कतमेहि पञ्चहि? न आवासमच्छरी
होति; न कुलमच्छरी होति; न लाभमच्छरी होति; न वण्णमच्छरी
होति; सद्धादेय्यं न विनिपातेति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि
समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति।

---

१०. दुतियमच्छरियसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु
यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये। कतमेहि पञ्चहि? आवासमच्छरी
होति; कुलमच्छरी होति; लाभमच्छरी होति; वण्णमच्छरी होति;
धम्ममच्छरी होति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो
आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आवासिको B. 233
भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे। कतमेहि पञ्चहि? न आवास-
मच्छरी होति; न कुलमच्छरी होति; न लाभमच्छरी होति; न R.267
वण्णमच्छरी होति; न धम्ममच्छरी होति। इमेहि खो, भिक्खवे,
पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आवासिको भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं
सग्गे" ति।

आवासिकवग्गो चतुवीसतिमो।

४. पठममनोदुच्चरितसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा मनोदुच्चरिते ... पे० ... ।

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिसंसा मनोसुचरिते । कतमे पञ्च ? अत्ता पि अत्तानं न उपवदति; अनुविच्च विञ्ञू पसंसन्ति; R.268 कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छति; असम्मूळ्हो कालं करोति; कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिसंसा मनोसुचरिते" ति ।

---

५. दुतियदुच्चरितसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा दुच्चरिते । कतमे पञ्च ? अत्ता पि अत्तानं उपवदति; अनुविच्च विञ्ञू गरहन्ति; पापको कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छति; सद्धम्मा वुट्ठाति; असद्धम्मे पतिट्ठाति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा दुच्चरिते ।

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिसंसा सुचरिते । कतमे पञ्च ? अत्ता पि अत्तानं न उपवदति; अनुविच्च विञ्ञू पसंसन्ति; कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छति; असद्धम्मा वुट्ठाति; सद्धम्मे पतिट्ठाति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिसंसा सुचरिते" ति ।

---

६. दुतियकायदुच्चरितसुत्तं

१. पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा कायदुच्चरिते ... पे०... । पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिसंसा कायसुचरिते ... पे०... ।

---

७. दुतियवचीदुच्चरितसुत्तं

१. पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा वचीदुच्चरिते ... पे० ... । पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिसंसा वचीसुचरिते ... पे०... ।

---

८. दुतियमनोदुच्चरितसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा मनोदुच्चरिते ... पे०... । B. 235

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आनिसंसा मनोसुचरिते । कतमे पञ्च ? अत्ता पि अत्तानं न उपवदति; अनुविच्च विञ्ञू पसंसन्ति;

कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छति; असद्धम्मा वुट्ठाति; सद्धम्मे पतिट्ठाति । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आनिसंसा मनोसुचरिते" ति ।

---

९. सिवथिकसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा सिवथिकाय[1] । कतमे पञ्च ? असुचि, दुग्गन्धा, सप्पटिभया, वाळानं[2] अमनुस्सानं आवासो, बहुनो जनस्स आरोदना – इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा सिवथिकाय ।

२. "एवमेव खो, भिक्खवे, पञ्चिमे आदीनवा सिवथिकूपमे
R.269 पुग्गले । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो असुचिना कायकम्मेन समन्नागतो होति; असुचिना वचीकम्मेन समन्नागतो होति; असुचिना मनोकम्मेन समन्नागतो होति । इदमस्स असुचिताय वदामि । सेय्यथापि सा, भिक्खवे, सिवथिका असुचि; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

३. "तस्स असुचिना कायकम्मेन समन्नागतस्स, असुचिना वचीकम्मेन समन्नागतस्स, असुचिना मनोकम्मेन समन्नागतस्स पापको कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छति । इदमस्स दुग्गन्धताय वदामि । सेय्यथापि सा, भिक्खवे, सिवथिका दुग्गन्धा; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

४. "तमेनं असुचिना कायकम्मेन समन्नागतं, असुचिना वचीकम्मेन समन्नागतं, असुचिना मनोकम्मेन समन्नागतं पेसला सब्रह्मचारी आरका परिवज्जन्ति[3] । इदमस्स सप्पटिभयस्मिं वदामि । सेय्यथापि सा, भिक्खवे, सिवथिका सप्पटिभया; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

५. "सो असुचिना कायकम्मेन समन्नागतो, असुचिना वचीकम्मेन समन्नागतो, असुचिना मनोकम्मेन समन्नागतो सभागेहि पुग्गलेहि सद्धिं संवसति । इदमस्स वाळावासस्मिं[4] वदामि । सेय्यथापि
B.236 सा, भिक्खवे, सिवथिका वाळानं अमनुस्सानं आवासो; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि ।

---

१. सीवथिकाय – सी०, स्या०, रो० । २. वालानं – स्या० । ३. परिवज्जेन्ति – स्या०, रो० । ४ वालावसथस्मिं – स्या०; वाळावसथस्मिं – रो० ।

पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तमहं अब्भञ्ञासिं। तं तथागतस्स विदितं, तं तथागतो न उपट्ठासि।

४. "यं, भिक्खवे, सदेवकस्स लोकस्स समारकस्स सब्रह्मकस्स सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तमहं न जानामी ति वदेय्यं, तं ममस्स मुसा।

५. "यं, भिक्खवे ...प०... तमहं जानामि च न च जानामी ति वदेय्यं, तम्पस्स[1] तादिसमेव।

६. "यं, भिक्खवे ...पे०... तमहं नेव जानामि न न जानामी ति वदेय्यं, तं ममस्स कलि।

७. "इति खो, भिक्खवे, तथागतो दट्ठा दट्ठब्बं, दिट्ठं न मञ्ञति, अदिट्ठं न मञ्ञति, दट्ठब्बं न मञ्ञति, दट्ठारं न मञ्ञति; सुत्वा[2]
B. 334 सोतब्बं, सुतं न मञ्ञति, असुतं[3] न मञ्ञति, सोतब्बं न मञ्ञति, सोतारं[4] न मञ्ञति; मुत्वा मोतब्बं, मुतं न मञ्ञति, अमुतं न मञ्ञति, मोतब्बं न मञ्ञति, मोतारं न मञ्ञति; विञ्ञत्वा विञ्ञातब्बं, विञ्ञातं न मञ्ञति, अविञ्ञातं न मञ्ञति, विञ्ञातब्बं न मञ्ञति, विञ्ञातारं[5] न मञ्ञति। इति खो, भिक्खवे, तथागतो दिट्ठसुतमुतविञ्ञातब्बेसु धम्मेसु तादीयेव[6] तादी। तम्हा च पन तादिम्हा अञ्ञो तादी उत्तरितरो वा पणीततरो वा नत्थी ति वदामी ति।

"यं किञ्चि दिट्ठं व सुतं मुतं वा,
अज्झोसितं सच्चमुतं परेसं।
न तेसु तादी सयसंवुतेसु,
सच्चं मुसा[7] वा पि परं दहेय्य॥

"एतं च सल्लं[8] पटिकच्च[8] दिस्वा,
अज्झोसिता यत्थ पजा विसत्ता,
R. 26 जानामि पस्सामि तथेव एतं
अज्झोसितं नत्थि तथागतानं" ति॥

---

१. तंपिस्स – स्या०। २. सुता – सी०, स्या०। ३. अस्सुतं – स्या०। ४. सुतारं – स्या०। ५. विञ्ञातारं – स्या०। ६. तादिसोव – स्या०; तादिसोयेव – रो०। ७. मुसं – रो०। ८. पटिगच्च – सी०, रो०।

६. "तमेनं असुचिना कायकम्मेन समन्नागतं, असुचिना वचीकम्मेन समन्नागतं, असुचिना मनोकम्मेन समन्नागतं पेसला सब्रह्मचारी दिस्वा खीयधम्मं[1] आपज्जन्ति – 'अहो वत नो दुक्खं ये मयं एवरूपेहि पुग्गलेहि सद्धिं संवसामा' ति ! इदमस्स आरोदनाय वदामि । सेय्यथापि सा, भिक्खवे, सिवथिका बहुनो जनस्स आरोदना; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा सिवथिकूपमे पुग्गले" ति ।

---

१०. पुग्गलप्पसादसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, आदीनवा पुग्गलप्पसादे । कतमे पञ्च ? यस्मिं, भिक्खवे, पुग्गले पुग्गलो अभिप्पसन्नो होति, सो तथारूपं आपत्तिं आपन्नो होति यथारूपाय आपत्तिया सङ्घो उक्खिपति । तस्स एवं होति – 'यो खो म्यायं पुग्गलो पियो मनापो सो सङ्घेन उक्खित्तो' ति । भिक्खूसु अप्पसादबहुलो होति । भिक्खूसु अप्पसादबहुलो समानो अञ्ञे भिक्खू न भजति । अञ्ञे भिक्खू अभजन्तो सद्धम्मं न सुणाति । सद्धम्मं असुणन्तो सद्धम्मा परिहायति । अयं, भिक्खवे, पठमो आदीनवो पुग्गलप्पसादे । R.270

२. "पुन च परं, भिक्खवे, यस्मिं पुग्गले पुग्गलो अभिप्पसन्नो होति, सो तथारूपं आपत्तिं आपन्नो होति यथारूपाय आपत्तिया सङ्घो अन्ते निसीदापेति । तस्स एवं होति – 'यो खो म्यायं पुग्गलो पियो मनापो सो सङ्घेन अन्ते निसीदापितो' ति । भिक्खूसु अप्पसादबहुलो होति । भिक्खूसु अप्पसादबहुलो समानो अञ्ञे भिक्खू न भजति । अञ्ञे भिक्खू अभजन्तो सद्धम्मं न सुणाति । सद्धम्मं असुणन्तो सद्धम्मा परिहायति । अयं, भिक्खवे, दुतियो आदीनवो पुग्गलप्पसादे ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, यस्मिं पुग्गले पुग्गलो अभिप्पसन्नो होति, सो दिसापक्कन्तो होति ... पे०... सो विब्भन्तो होति ... पे०... सो कालङ्कतो[2] होति । तस्स एवं होति – 'यो खो म्यायं पुग्गलो पियो मनापो सो कालङ्कतो' ति । अञ्ञे भिक्खू न भजति । अञ्ञे भिक्खू अभजन्तो सद्धम्मं न सुणाति । सद्धम्मं असुणन्तो सद्धम्मा परिहायति । B.237

---

१. खीयनधम्मं – सी० । २. कालकतो – सी०, स्या०, रो० ।

अयं, भिक्खवे, पञ्चमो आदीनवो पुग्गलप्पसादे। इमे खो, भिक्खवे, पञ्च आदीनवा पुग्गलप्पसादे'' ति।

दुच्चरितवग्गो पञ्चवीसतिमो।

तस्सुद्दानं

R.271 दुच्चरितं कायदुच्चरितं, वचीदुच्चरितं मनोदुच्चरितं।
चतूहि परे द्वे सिवथिका, पुग्गलप्पसादेन चा ति॥

पञ्चमो पण्णासको समत्तो।

---

२६. उपसम्पदावग्गो

१. उपसम्पादेतब्बसुत्तं

B.238 १. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना उपसम्पादेतब्बं। कतमेहि पञ्चहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु असेखेन सीलक्खन्धेन समन्नागतो होति; असेखेन समाधिक्खन्धेन समन्नागतो होति; असेखेन पञ्ञाक्खन्धेन समन्नागतो होति; असेखेन विमुत्तिक्खन्धेन समन्नागतो होति; असेखेन विमुत्तिञाणदस्सनक्खन्धेन समन्नागतो होति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना उपसम्पादेतब्बं" ति।

---

२. निस्सयसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना निस्सयो दातब्बो। कतमेहि पञ्चहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु असेखेन सीलक्खन्धेन समन्नागतो होति ... पे०... असेखेन विमुत्तिञाणदस्सनक्खन्धेन समन्नागतो होति। इमेहि ... पे०... निस्सयो दातब्बो" ति।

---

३. सामणेरसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना सामणेरो उपट्ठापेतब्बो। कतमेहि पञ्चहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु असेखेन सीलक्खन्धेन समन्नागतो होति; असेखेन समाधिक्खन्धेन ... असेखेन

पञ्ञाक्खन्धेन ... असेखेन विमुत्तिक्खन्धेन ... असेखेन विमुत्तिञाण-दस्सनक्खन्धेन समन्नागतो होति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना सामणेरो उपट्ठापेतब्बो" ति।

---

४. पञ्चमच्छरियसुत्तं

R.272

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, मच्छरियानि। कतमानि पञ्च? आवासमच्छरियं, कुलमच्छरियं, लाभमच्छरियं[1], वण्णमच्छरियं, धम्म-मच्छरियं – इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च मच्छरियानि। इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं मच्छरियानं एतं पटिकुट्ठं[2], यदिदं धम्ममच्छरियं" ति।

---

५. मच्छरियप्पहानसुत्तं

B.229

१. "पञ्चन्नं, भिक्खवे, मच्छरियानं पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सति। कतमेसं पञ्चन्नं? आवासमच्छरियस्स पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सति; कुलमच्छरियस्स ... लाभमच्छ-रियस्स ... वण्णमच्छरियस्स ... धम्ममच्छरियस्स पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सति। इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं मच्छरियानं पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सती" ति।

---

६. पठमझानसुत्तं

१. "पञ्चिमे[3], भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो पठमं झानं उप-सम्पज्ज विहरितुं। कतमे पञ्च? आवासमच्छरियं, कुलमच्छरियं, लाभमच्छरियं, वण्णमच्छरियं, धम्ममच्छरियं – इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मे अप्पहाय अभब्बो पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरितुं।

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय[4] भब्बो पठमं झानं उप-सम्पज्ज विहरितुं। कतमे पञ्च? आवासमच्छरियं, कुलमच्छरियं, लाभमच्छरियं, वण्णमच्छरियं, धम्ममच्छरियं – इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मे पहाय भब्बो पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरितुं" ति।

---

१. स्या० पोत्थके नत्थि। २. पटिक्खिट्ठं – स्या०; पतिकिट्ठं – सी०, रो०।
३. पञ्च – स्या०। ४. पहानाय – सी०।

७-१३. दुतियझानसुत्तादिसत्तकं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो दुतियं झानं ... पे०... अभब्बो ततियं झानं ... अभब्बो चतुत्थं झानं ... अभब्बो सोतापत्तिफलं ... अभब्बो सकदागामिफलं ... अभब्बो अनागामिफलं ... अभब्बो
R.273 अरहत्तं[1] सच्छिकातुं । कतमे पञ्च ? आवासमच्छरियं, कुलमच्छरियं, लाभमच्छरियं, वण्णमच्छरियं, धम्ममच्छरियं – इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मे अप्पहाय अभब्बो अरहत्तं सच्छिकातुं ।

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो दुतियं झानं ... पे०... भब्बो ततियं झानं ... भब्बो चतुत्थं झानं ... भब्बो सोतापत्तिफलं ... भब्बो सकदागामिफलं ... भब्बो अनागामिफलं ... भब्बो अरहत्तं सच्छिकातुं । कतमे पञ्च ? आवासमच्छरियं, कुलमच्छरियं, लाभमच्छरियं, वण्णमच्छरियं, धम्ममच्छरियं – इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मे पहाय भब्बो अरहत्तं सच्छिकातुं" ति ।

---

१४. अपरपठमझानसुत्तं

B. 240 १. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमे पञ्च ? आवासमच्छरियं, कुलमच्छरियं, लाभमच्छरियं, वण्णमच्छरियं, अकतञ्ञुतं अकतवेदितं – इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मे अप्पहाय अभब्बो पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरितुं ।

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमे पञ्च ? आवासमच्छरियं, कुलमच्छरियं, लाभमच्छरियं, वण्णमच्छरियं, अकतञ्ञुतं अकतवेदितं – इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मे पहाय भब्बो पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरितुं" ति ।

१५-२१. अपरदुतियझानसुत्तादिसत्तकं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो दुतियं झानं ... ततियं झानं ... चतुत्थं झानं ... सोतापत्तिफलं ... सकदागामिफलं

---

१. अरहत्तफलं – सी०, रो० ।

... अनागामिफलं ... अरहत्तं सच्छिकातुं । कतमे पञ्च ? आवासमच्छरियं, कुलमच्छरियं, लाभमच्छरियं, वण्णमच्छरियं, अकतञ्ञुतं अकतवेदितं – इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मे अप्पहाय अभब्बो अरहत्तं सच्छिकातुं ।

२. "पञ्चिमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो दुतियं झानं ... ततियं झानं ... चतुत्थं झानं ... सोतापत्तिफलं ... सकदागामिफलं ... अनागामिफलं ... अरहत्तं सच्छिकातुं । कतमे पञ्च ? आवासमच्छरियं, कुलमच्छरियं, लाभमच्छरियं, वण्णमच्छरियं, अकतञ्ञुतं अकतवेदितं – इमे खो, भिक्खवे, पञ्च धम्मे पहाय भब्बो अरहत्तं सच्छिकातुं" ति ।

उपसम्पदावग्गो छब्बीसतिमो ।

———०———

२७. सम्मुतिपेय्यालं

१. भत्तुद्देसकसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भत्तुद्देसको न R.274
सम्मन्नितब्बो । कतमेहि पञ्चहि ? छन्दागतिं गच्छति, दोसागतिं गच्छति, B. 241
मोहागतिं गच्छति, भयागतिं गच्छति, उद्दिट्ठानुद्दिट्ठं न जानाति – इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भत्तुद्देसको न सम्मन्नितब्बो ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भत्तुद्देसको सम्मन्नितब्बो । कतमेहि पञ्चहि ? न छन्दागतिं गच्छति, न दोसागतिं गच्छति, न मोहागतिं गच्छति, न भयागतिं गच्छति, उद्दिट्ठानुद्दिट्ठं जानाति – इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भत्तुद्देसको सम्मन्नितब्बो ति ।

३. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भत्तुद्देसको सम्मतो[1] न पेसेतब्बो ...पे०... सम्मतो पेसेतब्बो ... बालो वेदितब्बो ... पण्डितो वेदितब्बो ... खतं उपहतं अत्तानं परिहरति ... अक्खतं अनुपहतं अत्तानं परिहरति ... यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ... यथाभतं निक्खित्तो एवं

१. न सम्मन्नितब्बो सम्मतो पि – सी०, स्या० ।

सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? न छन्दागतिं गच्छति, न दोसागतिं गच्छति, न मोहागतिं गच्छति, न भयागतिं गच्छति, उद्दिट्ठानुद्दिट्ठं जानाति – इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भत्तुद्देसको यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

२–१४. सेनासनपञ्ञापकसुत्तादि

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सेनासनपञ्ञापको न सम्मन्नितब्बो ... पे०... पञ्ञत्तापञ्ञत्तं न जानाति ... पे०... सेनासनपञ्ञापको सम्मन्नितब्बो ... पे०... पञ्ञत्तापञ्ञत्तं जानाति ...पे०... ।

२. सेनासनगाहापको* न सम्मन्नितब्बो ... पे०... गहितागहितं[1] न जानाति ... पे०... सेनासनगाहापको सम्मन्नितब्बो ... पे०... गहितागहितं जानाति ... पे०...* ।

३. भण्डागारिको न सम्मन्नितब्बो ... पे०... गुत्तागुत्तं न जानाति ... भण्डागारिको सम्मन्नितब्बो ... पे०... गुत्तागुत्तं जानाति ... पे०... ।

४. चीवरपटिग्गाहको न सम्मन्नितब्बो ... पे०... गहितागहितं
R. 275 न जानाति ... चीवरपटिग्गाहको सम्मन्नितब्बो ... पे०... गहितागहितं जानाति ... पे०... ।

B. 242 ५. चीवरभाजको न सम्मन्नितब्बो ... पे०... भाजिताभाजितं न जानाति ... चीवरभाजको सम्मन्नितब्बो ... पे०... भाजिताभाजितं जानाति ... पे०... ।

६. यागुभाजको न सम्मन्नितब्बो ... पे०... यागुभाजको सम्मन्नितब्बो ... पे०... ।

७. फलभाजको न सम्मन्नितब्बो ... पे०... फलभाजको सम्मन्नितब्बो ... पे०... ।

८. खज्जकभाजको न सम्मन्नितब्बो ... पे०... भाजिताभाजितं न जानाति ... खज्जकभाजको सम्मन्नितब्बो ... पे०... भाजिताभाजितं जानाति ... पे०... ।

–. रो० पोत्थके नत्थि । १. पञ्ञत्तापञ्ञत्त – सी०, स्या०, ।

९. अप्पमत्तकविस्सज्जको न सम्मन्नितब्बो ...पे०... विस्सज्जिताविस्सज्जितं न जानाति ... अप्पमत्तकविस्सज्जको सम्मन्नितब्बो ...पे०... विस्सज्जिताविस्सज्जितं जानाति ... ।

१०. साटियगाहापको[1] न सम्मन्नितब्बो ...पे०... गहितागहितं न जानाति ... साटियगाहापको सम्मन्नितब्बो ...पे०... गहितागहितं जानाति ... ।

११. पत्तगाहापको न सम्मन्नितब्बो ...पे०... गहितागहितं न जानाति ...पत्तगाहापको सम्मन्नितब्बो ...पे०... गहितागहितं जानाति... ।

१२. आरामिकपेसको न सम्मन्नितब्बो ...पे०... आरामिकपेसको सम्मन्नितब्बो ...पे०... ।

१३. सामणेरपेसको न सम्मन्नितब्बो ...पे०... सामणेरपेसको सम्मन्नितब्बो ...पे०... ।

सम्मतो न पेसेतब्बो ...पे०... सम्मतो पेसेतब्बो ...पे०... ।

सामणेरपेसको बालो वेदितब्बो ...पे०... पण्डितो वेदितब्बो ... खतं उपहतं अत्तानं परिहरति ... अक्खतं अनुपहतं अत्तानं परिहरति ... यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ... यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? न छन्दागतिं गच्छति, न दोसागतिं गच्छति, न मोहागतिं गच्छति, न भयागतिं गच्छति, पेसितापेसितं जानाति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो सामणेरपेसको यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

सम्मुतिपेय्यालं निट्ठितं ।

---

२८. सिक्खापदपेय्यालं

१. भिक्खुसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, अब्रह्मचारी होति, मुसावादी होति, सुरामेरय- B. 243

1. साटियगाहापको – सी०, स्या०, रो० ।

सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? न छन्दागतिं गच्छति, न दोसागतिं गच्छति, न मोहागतिं गच्छति, न भयागतिं गच्छति, उद्दिट्ठानुद्दिट्ठं जानाति – इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भत्तुद्देसको यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

२–१४. सेनासनपञ्ञापकसुत्तादि

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सेनासनपञ्ञापको न सम्मन्नितब्बो ... पे०... पञ्ञत्तापञ्ञत्तं न जानाति ... पे०... सेनासनपञ्ञापको सम्मन्नितब्बो ... पे०... पञ्ञत्तापञ्ञत्तं जानाति ...पे०... ।

२. सेनासनगाहापको* न सम्मन्नितब्बो ... पे०... गहितागहितं[1] न जानाति ... पे०... सेनासनगाहापको सम्मन्नितब्बो ... पे०... गहितागहितं जानाति ... पे०...* ।

३. भण्डागारिको न सम्मन्नितब्बो ... पे०... गुत्तागुत्तं न जानाति ... भण्डागारिको सम्मन्नितब्बो ... पे०... गुत्तागुत्तं जानाति ... पे०... ।

४. चीवरपटिग्गाहको न सम्मन्नितब्बो ... पे०... गहितागहितं
R. 275 न जानाति ... चीवरपटिग्गाहको सम्मन्नितब्बो ... पे०... गहितागहितं जानाति ... पे०... ।

B. 242 ५. चीवरभाजको न सम्मन्नितब्बो ... पे०... भाजिताभाजितं न जानाति ... चीवरभाजको सम्मन्नितब्बो ... पे०... भाजिताभाजितं जानाति ... पे०... ।

६. यागुभाजको न सम्मन्नितब्बो ... पे०... यागुभाजको सम्मन्नितब्बो ... पे०... ।

७. फलभाजको न सम्मन्नितब्बो ... पे०... फलभाजको सम्मन्नितब्बो ... पे०... ।

८. खज्जकभाजको न सम्मन्नितब्बो ... पे०... भाजिताभाजितं न जानाति ... खज्जकभाजको सम्मन्नितब्बो ... पे०... भाजिताभाजितं जानाति ... पे०... ।

–. रो० पोत्थके नत्थि । १. पञ्ञत्तापञ्ञत्तं – सी०, स्या०, ।

९. अप्पमत्तकविस्सज्जको न सम्मन्नितब्बो ... पे०... विस्सज्जिताविस्सज्जितं न जानाति ... अप्पमत्तकविस्सज्जको सम्मन्नितब्बो ... पे०... विस्सज्जिताविस्सज्जितं जानाति ... ।

१०. साटियग्गाहापको[1] न सम्मन्नितब्बो ...पे०... गहितागहितं न जानाति ... साटियग्गाहापको सम्मन्नितब्बो ... पे०... गहितागहितं जानाति ... ।

११. पत्तग्गाहापको न सम्मन्नितब्बो ... पे०... गहितागहितं न जानाति ... पत्तग्गाहापको सम्मन्नितब्बो ...पे०... गहितागहितं जानाति... ।

१२. आरामिकपेसको न सम्मन्नितब्बो ... पे०... आरामिकपेसको सम्मन्नितब्बो ... पे०... ।

१३. सामणेरपेसको न सम्मन्नितब्बो ... पे०... सामणेरपेसको सम्मन्नितब्बो ... पे०... ।

सम्मतो न पेसेतब्बो ...पे०... सम्मतो पेसेतब्बो ... पे०... ।

सामणेरपेसको बालो वेदितब्बो ... पे०... पण्डितो वेदितब्बो ... खतं उपहतं अत्तानं परिहरति ... अक्खतं अनुपहतं अत्तानं परिहरति ... यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ... यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? न छन्दागतिं गच्छति, न दोसागतिं गच्छति, न मोहागतिं गच्छति, न भयागतिं गच्छति, पेसितापेसितं जानाति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो सामणेरपेसको यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

सम्मुतिपेय्यालं निट्ठितं ।

---

२८. सिक्खापदपेय्यालं

१. भिक्खुसुत्तं

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, अब्रह्मचारी होति, मुसावादी होति, सुरामेरय- B. 243

---

१. साटियगाहापको – सी०, स्या०, रो० ।

R.276 मज्जपमादट्ठायी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, अब्रह्मचरिया पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

२–७. भिक्खुनीसुत्तादि

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी ... पे०... सिक्खमाना ... सामणेरो[1] ... सामणेरी ... उपासको[1] ... उपासिका यथाभतं निक्खित्ता एवं निरये । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपातिनी होति, अदिन्नादायिनी होति, कामेसुमिच्छाचारिनी होति, मुसावादिनी होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठायिनी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागता उपासिका यथाभतं निक्खित्ता एवं निरये ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागता उपासिका यथाभतं निक्खित्ता एवं सग्गे । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाता पटिविरता होति, अदिन्नादाना पटिविरता होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरता होति, मुसावादा पटिविरता होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरता होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागता उपासिका यथाभतं निक्खित्ता एवं सग्गे" ति ।

---

८. आजीवकसुत्तं

B.211 १. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आजीवको यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, अब्रह्मचारी होति, मुसावादी होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आजीवको यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये" ति ।

१-१. सामणेरा – रो० ।

५. ब्रह्मचरियसुत्तं

१. "नयिदं, भिक्खवे, ब्रह्मचरियं वुस्सति जनकुहनत्थं, न जनलपनत्थं, न लाभसक्कारसिलोकानिसंसत्थं, न इतिवादप्पमोक्खानिसंसत्थं, न 'इति मं जनो जानातू' ति । अथ खो इदं, भिक्खवे, ब्रह्मचरियं वुस्सति संवरत्थं पहानत्थं विरागत्थं निरोधत्थं ति ।

"संवरत्थं पहानत्थं, ब्रह्मचरियं अनीतिहं ।
अदेसयि सो भगवा, निब्बानोगधगामिनं ।
एस मग्गो महन्तेहि, अनुयातो महेसिभि[1] ।।
"ये च तं पटिपज्जन्ति, यथा बुद्धेन देसितं ।
दुक्खस्सन्तं करिस्सन्ति, सत्थुसासनकारिनो" ति ।।

---

६. कुहसुत्तं

१. "ये ते, भिक्खवे, भिक्खू कुहा थद्धा लपा सिङ्गी उन्नळा B. 335
असमाहिता, न मे ते, भिक्खवे, भिक्खू मामका । अपगता च ते, भिक्खवे, भिक्खू इमस्मा धम्मविनया, न च ते इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जन्ति । ये च खो ते, भिक्खवे, भिक्खू निक्कुहा निल्लपा धीरा अत्थद्धा सुसमाहिता, ते खो मे, भिक्खवे, भिक्खू मामका । अनपगता च ते, भिक्खवे, भिक्खू इमस्मा धम्मविनया । ते च इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जन्ती ति ।

"कुहा थद्धा लपा सिङ्गी, उन्नळा असमाहिता ।
न ते धम्मे विरूहन्ति, सम्मासम्बुद्धदेसिते ।।
"निक्कुहा निल्लपा धीरा, अत्थद्धा सुसमाहिता ।
ते वे धम्मे विरूहन्ति, सम्मासम्बुद्धदेसिते" ति ।।

---

७. सन्तुट्ठिसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, अप्पानि च सुलभानि च, तानि च अनवज्जानि । कतमानि चत्तारि ? पंसुकूलं, भिक्खवे, चीवरानं अप्पं च सुलभं च, तं च अनवज्जं । पिण्डियालोपो, भिक्खवे, भोज- R. 27

---

१. ...सेहि – सी०, रो० ।

६–१७. निगण्ठसुत्तादि

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो निगण्ठो ... मुण्ड-सावको ... जटिलको ... परिब्बाजको ... मागण्डिको ... तेदण्डिको ... आरुद्धको[1] ... गोतमको ... देवधम्मिको यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये। R. 277 कतमेहि पञ्चहि? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति ...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी होति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो देवधम्मिको यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये" ति।

सिक्खापदपेय्यालं निट्ठितं।

---

२६. रागपेय्यालं

१. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय पञ्च धम्मा भावेतब्बा। कतमे पञ्च? असुभसञ्ञा, मरणसञ्ञा, आदीनवसञ्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ञा[2], सब्बलोके अनभिरतसञ्ञा – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे पञ्च धम्मा भावेतब्बा" ति।

२. "रागस्स भिक्खवे, अभिञ्ञाय पञ्च धम्मा भावेतब्बा। कतमे पञ्च? अनिच्चसञ्ञा, अनत्तसञ्ञा, मरणसञ्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ञा, सब्बलोके अनभिरतसञ्ञा – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे पञ्च धम्मा भावेतब्बा" ति।

३. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय पञ्च धम्मा भावेतब्बा। B. 245 कतमे पञ्च? अनिच्चसञ्ञा, अनिच्चे दुक्खसञ्ञा, दुक्खे अनत्त-सञ्ञा, पहानसञ्ञा, विरागसञ्ञा – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे पञ्च धम्मा भावेतब्बा" ति।

४. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय पञ्च धम्मा भावेतब्बा। कतमे पञ्च? सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्ञि-न्द्रियं – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे पञ्च धम्मा भावेतब्बा" ति।

५. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय पञ्च धम्मा भावेतब्बा। R. 278 कतमे पञ्च? सद्धाबलं, विरियबलं, सतिबलं, समाधिबलं, पञ्ञा-बलं – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे पञ्च धम्मा भावेतब्बा" ति।

---

१. अविरुद्धको – रो०। २. पटिक्कूलसञ्ञा – सी०, स्या०, रो०।

R.276 मज्जपमादट्ठायी होति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे। कतमेहि पञ्चहि? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, अब्रह्मचरिया पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति।

२–७. भिक्खुनीसुत्तादि

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागता भिक्खुनी ... पे०... सिक्खमाना ... सामणेरो[1] ... सामणेरी ... उपासको[1] ... उपासिका यथाभतं निक्खित्ता एवं निरये। कतमेहि पञ्चहि? पाणातिपातिनी होति, अदिन्नादायिनी होति, कामेसुमिच्छाचारिनी होति, मुसावादिनी होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठायिनी होति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागता उपासिका यथाभतं निक्खित्ता एवं निरये।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागता उपासिका यथाभतं निक्खित्ता एवं सग्गे। कतमेहि पञ्चहि? पाणातिपाता पटिविरता होति, अदिन्नादाना पटिविरता होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरता होति, मुसावादा पटिविरता होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरता होति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागता उपासिका यथाभतं निक्खित्ता एवं सग्गे" ति।

---

८. आजीवकसुत्तं

B.211 १. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो आजीवको यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये। कतमेहि पञ्चहि? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, अब्रह्मचारी होति, मुसावादी होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी होति। इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो आजीवको यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये" ति।

१–१. सामणेरा – रो०।

६–१७. निगण्ठसुत्तादि

१. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो निगण्ठो ... मुण्डसावको ... जटिलको ... परिब्बाजको ... मागण्डिको ... तेदण्डिको ... आरुद्धको[1] ... गोतमको ... देवधम्मिको यथाभतं निक्खित्तो एवं R.277 निरये । कतमेहि पञ्चहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति ...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी होति । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो देवधम्मिको यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये" ति ।

सिक्खापदपेय्यालं निट्ठितं ।

---

२६. रागपेय्यालं

१. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय पञ्च धम्मा भावेतब्बा । कतमे पञ्च ? असुभसञ्ञा, मरणसञ्ञा, आदीनवसञ्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ञा[2], सब्बलोके अनभिरतसञ्ञा – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे पञ्च धम्मा भावेतब्बा" ति ।

२. "रागस्स भिक्खवे, अभिञ्ञाय पञ्च धम्मा भावेतब्बा । कतमे पञ्च ? अनिच्चसञ्ञा, अनत्तसञ्ञा, मरणसञ्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ञा, सब्बलोके अनभिरतसञ्ञा – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे पञ्च धम्मा भावेतब्बा" ति ।

३. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय पञ्च धम्मा भावेतब्बा । B. 245 कतमे पञ्च ? अनिच्चसञ्ञा, अनिच्चे दुक्खसञ्ञा, दुक्खे अनत्तसञ्ञा, पहानसञ्ञा, विरागसञ्ञा – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे पञ्च धम्मा भावेतब्बा" ति ।

४. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय पञ्च धम्मा भावेतब्बा । कतमे पञ्च ? सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्ञिन्द्रियं – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे पञ्च धम्मा भावेतब्बा" ति ।

५. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय पञ्च धम्मा भावेतब्बा । R. 278 कतमे पञ्च ? सद्धाबलं, विरियबलं, सतिबलं, समाधिबलं, पञ्ञाबलं – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे पञ्च धम्मा भावेतब्बा" ति ।

---

१. अविरुद्धको – रो० । २. पटिक्कूलसञ्ञा – सी०, स्या०, रो० ।

६–८५०. "रागस्स, भिक्खवे, परिञ्ञाय ... परिक्खयाय ... पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ... पटिनिस्सग्गाय पञ्च[1] धम्मा भावेतब्बा । दोसस्स ... मोहस्स ... कोधस्स ... उपनाहस्स ... मक्खस्स ... पलासस्स[2] ... इस्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय ... साठेय्यस्स[3] ... थम्भस्स ... सारम्भस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ... मदस्स ... पमादस्स अभिञ्ञाय ... परिञ्ञाय ... परिक्खयाय ... पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ... पटिनिस्सग्गाय पञ्च धम्मा भावेतब्बा । कतमे पञ्च ? सद्धाबलं, विरियबलं, सतिबलं, समाधिबलं, पञ्ञाबलं – पमादस्स, भिक्खवे, पटिनिस्सग्गाय इमे पञ्च धम्मा भावेतब्बा" ति ।

रागपेय्यालं निट्ठितं ।

तस्सुद्दानं

अभिञ्ञाय परिञ्ञाय परिक्खयाय, पहानाय खयाय वयेन च ।
विरागनिरोधा चागं च, पटिनिस्सग्गो इमे दसा ति ॥

पञ्चकनिपातो निट्ठितो ।

तत्रिदं वग्गुद्दानं

B. 246 सेखबलं बलं चेव, पञ्चङ्गिकं च सुमनं ।
मुण्डनीवरणं[4] च सञ्ञं[4] च, योधाजीवं च अट्ठमं ॥

थेरं ककुधफासुं च, अन्धकविन्द-द्वादसं[5] ।
गिलानराजतिकण्डं, सद्धम्माघातुपासकं ॥

अरञ्ञब्राह्मणं चेव, किमिलक्कोसकं[6] तथा ।
दीघाचारावासिकं च, दुच्चरितूपसम्पदं ति ॥

———:०:———

१. इमे पञ्च – सी०, रो० । २. पळासस्स – स्या०, रो० । ३. सारम्भस्स – स्या०, रो० । ४–४. मुण्डनीवरणसञ्ञा – सी०; मुण्डनीवरणसञ्ञं – रो० । ५. ०द्वादसमं – सी० । ६. किम्बिल० – रो० ।

विसेसपदानं

अनुक्कमणिका

अ

इ

ऊ

ए

ओ

क

अनलसो सम्पजानो पटिस्सतो, अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु पोराणे अग्गञ्ञे अरियवंसे ठितो ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सन्तुट्ठो होति इतरीतरेन सेनासनेन, इतरीतरसेनासनसन्तुट्ठिया च वण्णवादी, न च सेनासनहेतु अनेसनं अप्पतिरूपं आपज्जति, अलद्धा च सेनासनं न परितस्सति, लद्धा च सेनासनं अगधितो अमुच्छितो अनज्झोपन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्ञो परिभुञ्जति; ताय च पन इतरीतरसेनासनसन्तुट्ठिया नेवत्तानुक्कंसेति, नो परं वम्भेति । यो हि तत्थ दक्खो अनलसो सम्पजानो पटिस्सतो, अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु पोराणे अग्गञ्ञे अरियवंसे ठितो ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु भावनारामो होति भावनारतो, पहानारामो होति पहानरतो; ताय च पन भावनारामताय भावनारतिया पहानारामताय पहानरतिया नेवत्तानुक्कंसेति, नो परं B. 337
वम्भेति । यो हि तत्थ दक्खो अनलसो सम्पजानो पटिस्सतो, अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु पोराणे अग्गञ्ञे अरियवंसे ठितो । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो अरियवंसा अग्गञ्ञा रत्तञ्ञा वंसञ्ञा पोराणा असङ्किण्णा असङ्किण्णपुब्बा, न सङ्कीयन्ति न सङ्कीयिस्सन्ति, अप्पटिकुट्ठा समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्ञूहि ।

५. "इमेहि च पन, भिक्खवे, चतूहि अरियवंसेहि समन्नागतो भिक्खु पुरत्थिमाय चे पि दिसाय विहरति स्वेव अरतिं सहति, न तं अरति सहति; पच्छिमाय चे पि दिसाय विहरति स्वेव अरतिं सहति, न तं अरति सहति; उत्तराय चे पि दिसाय विहरति स्वेव अरतिं सहति, न तं अरति सहति; दक्खिणाय चे पि दिसाय विहरति स्वेव अरतिं सहति, न तं अरति सहति । तं किस्स हेतु ? अरतिरतिसहो हि, भिक्खवे, धीरो ति ।

"नारति सहति धीरं, नारति धीरं सहति ।
धीरो च अरतिं सहति, धीरो हि अरतिस्सहो[1] ।।
"सब्बकम्मविहायीनं[2], पनुण्णं को निवारये । R. 29
नेक्खं जम्बोनदस्सेव, को तं निन्दितुमरहति ।
देवा पि नं पसंसन्ति, ब्रह्मुना पि पसंसितो" ति ।।

---

१. अरतिसहो – सी०, स्या०, रो० । २. सब्बकम्मवियाकतं – सी०; सम्मा कम्मवियाकतं – रो० ।

य

स

ह

———o———

गाथायो

---o---

उपमायो

९. धम्मपदसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, धम्मपदानि अग्गञ्ञानि रत्तञ्ञानि वंसञ्ञानि पोराणानि असङ्किण्णानि असङ्किण्णपुब्बानि, न सङ्कीयन्ति न सङ्कीयिस्सन्ति, अप्पटिकुट्ठानि समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्ञूहि। कतमानि चत्तारि? अनभिज्झा, भिक्खवे, धम्मपदं अग्गञ्ञं रत्तञ्ञं वंसञ्ञं पोराणं असङ्किण्णं असङ्किण्णपुब्बं, न सङ्कीयति न सङ्कीयिस्सति, अप्पटिकुट्ठं समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्ञूहि।

२. "अब्यापादो, भिक्खवे, धम्मपदं अग्गञ्ञं रत्तञ्ञं वंसञ्ञं पोराणं असङ्किण्णं असङ्किण्णपुब्बं, न सङ्कीयति न सङ्कीयिस्सति, अप्पटिकुट्ठं समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्ञूहि।

B. 338 ३. "सम्मासति, भिक्खवे, धम्मपदं अग्गञ्ञं रत्तञ्ञं वंसञ्ञं पोराणं असङ्किण्णं असङ्किण्णपुब्बं, न सङ्कीयति न सङ्कीयिस्सति, अप्पटिकुट्ठं समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्ञूहि।

४. "सम्मासमाधि, भिक्खवे, धम्मपदं अग्गञ्ञं रत्तञ्ञं वंसञ्ञं पोराणं असङ्किण्णं असङ्किण्णपुब्बं, न सङ्कीयति न सङ्कीयिस्सति, अप्पटिकुट्ठं समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्ञूहि। इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि धम्मपदानि अग्गञ्ञानि रत्तञ्ञानि वंसञ्ञानि पोराणानि असङ्किण्णानि असङ्किण्णपुब्बानि, न सङ्कीयन्ति न सङ्कीयिस्सन्ति, अप्पटिकुट्ठानि समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्ञूही ति।

"अनभिज्झालु विहरेय्य, अब्यापन्नेन चेतसा।
सतो एकग्गचित्तस्स, अज्झत्तं सुसमाहितो" ति॥

---

१०. परिब्बाजकसुत्तं

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते। तेन खो पन समयेन सम्बहुला अभिञ्ञाता अभिञ्ञाता परिब्बाजका सिप्पिनिकातीरे[1] परिब्बाजकारामे पटिवसन्ति, सेय्यथीदं[2] अन्नभारो वरधरो[3] सकुलुदायी च परिब्बाजको अञ्ञे च अभिञ्ञाता अभिञ्ञाता परिब्बाजका। अथ खो भगवा सायन्हसमयं[4] पटिसल्लाना

१. सप्पिनिया तीरे – सी०, रो०; सिप्पिनिया तीरे – स्या०। २. सेय्यथिदं – म०।
३. वधरो – स्या०। ४. सायण्हसमयं – सी०, स्या०, रो०।

———o———

सुद्धिपण्णं

पिट्ठे	पन्तियं	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो
८	१६	अप्पसुतो	अप्पस्सुतो
८	(अधो)	वेदग	वेदगू
१०	२	०धम्ममप्टिपन्ना	०धम्मप्पटिपन्ना
१६	२३	०कुकुच्च	०कुक्कुच्चं
१६	४	०निस्सतं	०निस्सित
२२	(सिरो)	तस्सुद्दान	तस्सुद्दानं
,,	(अधो)	सुखुम्म	सुखुम
३५	१०	वसं	वसे
३६	४	सङ्कप्पं	सङ्कप्प
४४	१८	भगवन्त	भगवन्तं
५०	८	जायति	जीयति
६०	२३	वरञ्जं	वेरञ्जं
६१	१७	० मिच्छारी	० मिच्छाचारी
६४	२६	सम्मसीलब्बता	समसील०
६८	२२	अरियासावको	अरियसावको
७६	२६	सम	समं
८०	१५	मनुसेस्सु	मनुस्सेसु
,,	१८	पञ्चम	पञ्चमं
९०	१७	पहुत०	पहूत०
१२०	६	सविज्जमानो	संविज्जमानो
१२२	८	सारीरकाहि	सारीरिकाहि
१३७	२८	०तिमिसा	०तिमिसा

पिट्ठ	पन्तियं	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो
१३६	६, १३	आनन्दा	आनन्दो
१७२	२३	असेसविरानिरोधा	०विरागनिरोधा
१८०	२१	ावासे	आवासे
१८६	२६	धम्मरो	धम्मवरो
२०५	१७	तक्कहतु	तक्कहेतु
२०६	१०	अमाहो	अमोहो
२०८	७	दाघरत्तं	दीघरत्तं
२१३	१६	जावित ०	जीवित ०
२१७	७	काघना	कोघना
२२३	३	इत्थि	इत्थि-
२४८	२२	मनासङ्खार	मनोसङ्खारं
२५४	२	सालेन	सीलेन
३०६	१४	दवानं	देवानं
३०८	(सिरो)	२०८	३०८
,,	१२	उपासि	उपासि-
३१०	८	एक	एकं
३२४	(सिरो)	२२४	३२४

पिट्ठे	पन्तियं	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो
३२८	८	इम	इमे
३२६	१५	नाच्चुन्हाय	नाच्चुण्हाय
३३०	१६	,,	,,
३३३	१७	जागरिय	जागरियं
३३७	२०	कम्मयोनि	कम्मयोनी
३३७	२१	कम्मबन्धु	कम्मबन्धू
३५१	२	सङ्गाम	सङ्गामं
३६५	१३	अधिचित्त	अधिचित्ते
३८६	१५	अपञ्ञाकतेन	अपञ्ञातकेन
४१०	५	सद्धं	सद्धं
४५०	१६	पाणतिपाता	पाणातिपाता
४५४	१२	भिक्खव, नव	भिक्खवे, नेव
४५८	२१	अरियधम्मं	अरियधम्मं
४७३	२४	० परतेन	० परेतेन
४७६	७	चक्खुमतो	चक्खुमन्तो
४८८	६	० चितो	० चित्तो
४६३	१	कतम	कतमे
४६५	७	विहरता	विहरतो

प्रकाशक : भिक्षु जगदीश काश्यप, मन्त्री, पालि प्रकाशन मण्डल, विहार, नालन्दा (पटना)

मुद्रक : श्री कृष्णचन्द्र बेरी, विद्यामन्दिर प्रेस (प्राइवेट) लिमिटेड, डी० १५/२४, मानमन्दिर, वाराणसी-१.

GENERAL PREFACE

The teaching of the prophets is generally distorted by the beliefs of the world and the interpretations of the priests. If we wish to ascertain what the founders of great religions taught, we have to get back to the original sources.

Buddhism in all its forms goes back to the life and teaching of the Buddha. While the austerities practised by him till he attained enlightenment appeal to the Hīnayāna, the Pāli, or the Southern school, his life of service and compassion for 45 years after the attainment of enlightenment is the authority for the Mahāyāna, the Sanskrit or the Northern school.

The religious quest springs from the consciousness of the imperfection and suffering of the world. The questions which worried Tolstoy in the fiftieth year of his life disturb all thinking men. "What is life ? Why should I live ? Why should I do anything ? Is there any meaning in life that can overcome inevitable death ?" Nijinzky summed up the whole problem in his *Diary* when he wrote : "The whole life of my wife and of all mankind is death." How can we be saved from the body of this death ? This is the problem of religion.

The Buddha traces suffering to selfish desire. Suffering is the result of tension between a living creature's essential impulse to try to make itself into the centre of the universe and its essential dependence on the rest of creation. Craving is that which binds the individual to the creative process. The individual with selfish desire becomes the slave of the universe. We can overcome suffering only if we get rid of tṛṣṇā or taṇhā. To attempt to get rid of suffering through the various devices of self-deception is not to cease to suffer but to suffer in a different way.

The Buddha formulates the eight-fold path of morality which helps us to eliminate selfish desire and overcome suffer-

वुट्ठितो येन सिप्पिनिकातीरं परिब्बाजकारामो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो भगवा ते परिब्बाजके एतदवोच –

२. "चत्तारिमानि, परिब्बाजका, धम्मपदानि अग्गञ्ञानि रत्तञ्ञानि वंसञ्ञानि पोराणानि असङ्किण्णानि असङ्किण्णपुब्बानि, R. 30
न सङ्कीयन्ति न सङ्कीयिस्सन्ति, अप्पटिकुट्ठानि समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्ञूहि । कतमानि चत्तारि ? अनभिज्झा, परिब्बाजका, धम्मपदं अग्गञ्ञं रत्तञ्ञं वंसञ्ञं पोराणं असङ्किण्णं असङ्किण्णपुब्बं, न सङ्कीयति न सङ्कीयिस्सति, अप्पटिकुट्ठं समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्ञूहि । अब्यापादो, परिब्बाजका, धम्मपदं ...पे०... सम्मासति, परिब्बाजका, धम्मपदं ... पे०... सम्मासमाधि, परिब्बाजका, धम्मपदं अग्गञ्ञं रत्तञ्ञं वंसञ्ञं पोराणं असङ्किण्णं असङ्किण्णपुब्बं, न सङ्कीयति न सङ्कीयिस्सति, B. 339
अप्पटिकुट्ठं समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्ञूहि । इमानि खो, परिब्बाजका, चत्तारि धम्मपदानि अग्गञ्ञानि रत्तञ्ञानि वंसञ्ञानि पोराणानि असङ्किण्णानि असङ्किण्णपुब्बानि, न सङ्कीयन्ति न सङ्कीयिस्सन्ति, अप्पटिकुट्ठानि समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्ञूहि ।

३. "यो खो, परिब्बाजका, एवं वदेय्य – 'अहमेतं अनभिज्झं धम्मपदं पच्चक्खाय अभिज्झालुं कामेसु तिब्बसारागं समणं वा ब्राह्मणं वा पञ्ञापेस्सामी' ति, तमहं तत्थ एवं वदेय्यं – 'एतु वदतु ब्याहरतु पस्सामिस्सानुभावं' ति । सो वत, परिब्बाजका, अनभिज्झं धम्मपदं पच्चक्खाय अभिज्झालुं कामेसु तिब्बसारागं समणं वा ब्राह्मणं वा पञ्ञापेस्सती ति नेतं ठानं विज्जति ।

४. "यो खो, परिब्बाजका, एवं वदेय्य – 'अहमेतं अब्यापादं धम्मपदं पच्चक्खाय ब्यापन्नचित्तं पदुट्ठमनसङ्कप्पं समणं वा ब्राह्मणं वा पञ्ञापेस्सामी' ति, तमहं तत्थ एवं वदेय्यं – 'एतु वदतु ब्याहरतु पस्सामिस्सानुभावं' ति । सो वत, परिब्बाजका, अब्यापादं धम्मपदं पच्चक्खाय ब्यापन्नचित्तं पदुट्ठमनसङ्कप्पं समणं वा ब्राह्मणं वा पञ्ञापेस्सती ति नेतं ठानं विज्जति ।

५. "यो खो, परिब्बाजका, एवं वदेय्य – 'अहमेतं सम्मासतिं धम्मपदं पच्चक्खाय मुट्ठस्सतिं असम्पजानं समणं वा ब्राह्मणं वा पञ्ञा-

पेस्सामी' ति, तमहं तत्थ एवं वदेय्यं – 'एतु वदतु ब्याहरतु[1] पस्सामिस्सानुभावं' ति । सो वत, परिब्बाजका, सम्मासतिं धम्मपदं पच्चक्खाय मुट्ठस्सतिं असम्पजानं समणं वा ब्राह्मणं वा पञ्ञापेस्सती ति नेतं ठानं विज्जति ।

६. "यो खो, परिब्बाजका, एवं वदेय्य – 'अहमेतं सम्मासमाधिं धम्मपदं पच्चक्खाय असमाहितं विब्भन्तचित्तं समणं वा ब्राह्मणं वा R.31 पञ्ञापेस्सामी' ति, तमहं तत्थ एवं वदेय्यं – 'एतु वदतु ब्याहरतु पस्सामिस्सानुभावं' ति । सो वत, परिब्बाजका, सम्मासमाधिं धम्मपदं पच्चक्खाय असमाहितं विब्भन्तचित्तं समणं वा ब्राह्मणं वा पञ्ञापेस्सती ति नेतं ठानं विज्जति ।

७. "यो खो, परिब्बाजका, इमानि चत्तारि धम्मपदानि गरहितब्बं पटिक्कोसितब्बं मञ्ञेय्य, तस्स दिट्ठेव धम्मे चत्तारो सहधम्मिका B.340 वादानुपाता गारय्हा ठाना आगच्छन्ति । कतमे चत्तारो ? अनभिज्झं चे भवं धम्मपदं गरहति पटिक्कोसति, ये च हि अभिज्झालू कामेसु तिब्बसारागा समणब्राह्मणा ते भोतो पुज्जा ते भोतो पासंसा । अब्यापादं चे भवं धम्मपदं गरहति पटिक्कोसति, ये च हि ब्यापन्नचित्ता पदुट्ठमनसङ्कप्पा समणब्राह्मणा ते भोतो पुज्जा ते भोतो पासंसा । सम्मासतिं च भवं धम्मपदं गरहति पटिक्कोसति, ये च हि मुट्ठस्सती असम्पजाना समणब्राह्मणा ते भोतो पुज्जा ते भोतो पासंसा । सम्मासमाधिं चे भवं धम्मपदं गरहति पटिक्कोसति, ये च हि असमाहिता विब्भन्तचित्ता समणब्राह्मणा ते भोतो पुज्जा ते भोतो पासंसा ।

८. "यो[2] खो, परिब्बाजका, इमानि चत्तारि धम्मपदानि गरहितब्बं पटिक्कोसितब्बं मञ्ञेय्य, तस्स दिट्ठेव धम्मे इमे चत्तारो सहधम्मिका वादानुपाता गारय्हा ठाना आगच्छन्ति । ये पि ते परिब्बाजका अहेसुं उक्कला वस्सभञ्ञा अहेतुकवादा अकिरियवादा नत्थिकवादा, ते पि इमानि चत्तारि धम्मपदानि न गरहितब्बं न पटिक्कोसितब्बं अमञ्ञिंसु । तं किस्स हेतु ? निन्दाब्यारोसनउपारम्भभया ति ।

"अब्यापन्नो सदा सतो, अज्झत्तं सुसमाहितो ।
अभिज्झा विनये सिक्खं, अप्पमत्तो ति वुच्चती" ति ॥

उरुवेलवग्गो ततियो ।

---

१. ब्याहरता – रो० । २. ये – स्या०, रो० ।

तस्सुद्दानं

द्वे उरुवेला लोको काळको[1], ब्रह्मचरियेन पञ्चमं ।
कुहं सन्तुट्ठि वंसो[2] च[2], धम्मपदं परिब्बाजकेन चा ति ॥

—o—

४. चक्कवग्गो

१. चक्कसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, चक्कानि, येहि समन्नागतानं देवमनुस्सानं चतुचक्कं वत्तति[3], येहि समन्नागता देवमनुस्सा नचिरस्सेव महन्तत्तं वेपुल्लत्तं पापुणन्ति भोगेसु । कतमानि चत्तारि ? पतिरूपदेसवासो[4], सप्पुरिसावस्सयो[5], अत्तसम्मापणिधि, पुब्बे च कतपुञ्ञता – इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि चक्कानि, येहि समन्नागतानं देवमनुस्सानं चतुचक्कं वत्तति, येहि समन्नागता देवमनुस्सा नचिरस्सेव महन्तत्तं वेपुल्लत्तं पापुणन्ति भोगेसू ति । B. 311, R. 32

"पतिरूपे वस देसे, अरियमित्तकरो[6] सिया ।
सम्मापणिधिसम्पन्नो, पुब्बे पुञ्ञकतो नरो ।
धञ्ञं धनं यसो कित्ति, सुखञ्चेतंधिवत्तती" ति ॥

---

२. सङ्गहसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, सङ्गहवत्थूनि । कतमानि चत्तारि ? दानं, पेय्यवज्जं, अत्थचरिया, समानत्तता – इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि सङ्गहवत्थूनी ति ।

"दानं च पेय्यवज्जं च, अत्थचरिया च या इध ।
समानत्तता च धम्मेसु, तत्थ तत्थ यथारहं ।
एते खो सङ्गहा लोके, रथस्साणीव यायतो ॥

"एते च सङ्गहा नास्सु, न माता पुत्तकारणा ।
लभेथ मानं पूजं वा, पिता वा पुत्तकारणा[7] ॥

---

१. काळिको – सी०, रो० । २–२. वचसो – सी० । ३. पवत्तति – स्या० । ४. पटिरूप० – स्या०, रो० । ५. सप्पुरिसूपस्सयो – सी०, स्या०, रो० । ६. अरियमित्तकरो – सी० । ७. पुत्तकारना – रो० ।

"यस्मा च सङ्गहे[1] एते, समवेक्खन्ति पण्डिता ।
तस्मा महत्तं पप्पोन्ति, पासंसा च भवन्ति ते" ति ॥

३. सीहनादसुत्तं

B. 342, R. 33 १. "सीहो, भिक्खवे, मिगराजा सायन्हसमयं आसया निक्खमति । आसया निक्खमित्वा विजम्भति । विजम्भित्वा समन्ता चतुद्दिसा अनुविलोकेति । समन्ता चतुद्दिसा अनुविलोकेत्वा तिक्खत्तुं सीहनादं नदति । तिक्खत्तुं सीहनादं नदित्वा गोचराय पक्कमति । ये खो पन ते, भिक्खवे, तिरच्छानगता पाणा सीहस्स मिगरञ्ञो नदतो सद्दं सुणन्ति, ते येभुय्येन भयं संवेगं सन्तासं आपज्जन्ति । बिलं बिलासया पविसन्ति, उदकं[2] उदकासया[2] पविसन्ति, वनं वनासया पविसन्ति, आकासं पक्खिनो भजन्ति । ये पि ते, भिक्खवे, रञ्ञो नागा गामनिगमराजधानीसु दळ्हेहि वरत्तेहि बन्धनेहि बद्धा, ते पि तानि बन्धनानि सञ्छिन्दित्वा सम्पदालेत्वा भीता मुत्तकरीसं चजमाना येन वा तेन वा पलायन्ति । एवं महिद्धिको खो, भिक्खवे, सीहो मिगराजा तिरच्छानगतानं पाणानं, एवं महेसक्खो एवं महानुभावो ।

२. "एवमेव खो, भिक्खवे, यदा तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा, सो धम्मं देसेति – 'इति सक्कायो, इति सक्कायसमुदयो, इति सक्कायनिरोधो, इति सक्कायनिरोधगामिनी पटिपदा' ति । ये पि ते, भिक्खवे, देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला[3] उच्चेसु विमानेसु चिरट्ठितिका, ते पि तथागतस्स धम्मदेसनं सुत्वा येभुय्येन भयं संवेगं सन्तासं आपज्जन्ति – 'अनिच्चा वत किर, भो, मयं समाना निच्चम्हा ति अमञ्ञिम्ह; अद्धुवा वत किर, भो, मयं समाना धुवम्हा ति अमञ्ञिम्ह; असस्सता वत किर, भो, मयं समाना सस्सतम्हा ति अमञ्ञिम्ह[4] । मयं किर, भो, अनिच्चा अद्धुवा असस्सता सक्कायपरियापन्ना' ति । एवं महिद्धिको खो, भिक्खवे, तथागतो सदेवकस्स लोकस्स, एवं महेसक्खो एवं महानुभावो ति ।

१. सङ्गहा – सी०, स्या०, रो० । २-२. दकं दकासया – सी०, रो० । ३. सुखभूता – रो० । ४. अमञ्ञिम्हा – स्या० ।

"यदा बुद्धो अभिञ्ञाय, धम्मचक्कं पवत्तयी । R.34
सदेवकस्स लोकस्स, सत्था अप्पटिपुग्गलो ॥
"सक्कायं च निरोधं च, सक्कायस्स च सम्भवं । B.343
अरियञ्चट्ठङ्गिकं मग्गं, दुक्खूपसमगामिनं ॥
"ये पि दीघायुका देवा, वण्णवन्तो यसस्सिनो ।
भीता सन्तासमापादुं, सीहस्सेवितरे मिगा ॥
"अवीतिवत्ता सक्कायं, अनिच्चा किर भो मयं ।
सुत्वा अरहतो वाक्यं, विप्पमुत्तस्स तादिनो" ति ॥

---

४. पसादसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, अग्गप्पसादा । कतमे चत्तारो ? यावता, भिक्खवे, सत्ता अपदा वा द्विपदा वा चतुप्पदा वा बहुप्पदा वा रूपिनो वा अरूपिनो वा सञ्ञिनो वा असञ्ञिनो वा नेवसञ्ञिनासञ्ञिनो वा, तथागतो तेसं अग्गमक्खायति अरहं सम्मासम्बुद्धो । ये, भिक्खवे, बुद्धे पसन्ना, अग्गे ते पसन्ना । अग्गे खो पन पसन्नानं अग्गो विपाको होति ।

२. "यावता, भिक्खवे, धम्मा सङ्खता, अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो तेसं अग्गमक्खायति । ये, भिक्खवे, अरिये अट्ठङ्गिके मग्गे पसन्ना, अग्गे ते पसन्ना । अग्गे खो पन पसन्नानं अग्गो विपाको होति ।

३. "यावता, भिक्खवे, धम्मा सङ्खता वा असङ्खता वा, विरागो तेसं धम्मानं अग्गमक्खायति, यदिदं मदनिम्मदनो पिपासविनयो आलयसमुग्घातो वट्टुपच्छेदो तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निब्बानं । ये, भिक्खवे, विरागे धम्मे पसन्ना, अग्गे ते पसन्ना । अग्गे खो पन पसन्नानं अग्गो विपाको होति ।

४. "यावता, भिक्खवे, सङ्घा वा गणा वा, तथागतसावकसङ्घो तेसं अग्गमक्खायति, यदिदं चत्तारि पुरिसयुगानि अट्ठ पुरिसपुग्गला एस भगवतो सावकसङ्घो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । ये, भिक्खवे, सङ्घे पसन्ना, B. 344, R.35 अग्गे ते पसन्ना । अग्गे खो पन पसन्नानं अग्गो विपाको होति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो अग्गप्पसादा ति ।

"अग्गतो वे पसन्नानं, अग्गं धम्मं विजानतं।
अग्गे बुद्धे पसन्नानं, दक्खिणेय्ये अनुत्तरे ॥
"अग्गे धम्मे पसन्नानं, विरागूपसमे सुखे।
अग्गे सङ्घे पसन्नानं, पुञ्ञक्खेत्ते अनुत्तरे ॥
अग्गस्मिं दानं ददतं, अग्गं पुञ्ञं पवड्ढति।
अग्गं आयु च वण्णो च, यसो कित्ति सुखं बलं ॥
"अग्गस्स दाता मेधावी, अग्गधम्मसमाहितो।
देवभूतो मनुस्सो वा, अग्गप्पत्तो पमोदती" ति ॥

---

५. वस्सकारसुत्तं

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे। अथ खो वस्सकारो ब्राह्मणो मगधमहामत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो वस्सकारो ब्राह्मणो मगधमहामत्तो भगवन्तं एतदवोच –

२. "चतूहि खो मयं, भो गोतम, धम्मेहि समन्नागतं महापञ्ञं महापुरिसं पञ्ञापेम। कतमेहि चतूहि? इध, भो गोतम, बहुस्सुतो होति तस्स तस्सेव सुतजातस्स तस्स तस्सेव खो पन भासितस्स अत्थं जानाति – 'अयं इमस्स भासितस्स अत्थो, अयं इमस्स भासितस्स अत्थो' ति। सतिमा खो पन होति चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता यानि खो पन तानि गहट्ठकानि किङ्करणीयानि, तत्थ दक्खो होति अनलसो, तत्रुपायाय वीमंसाय समन्नागतो अलं कातुं अलं संविधातुं। इमेहि खो मयं, भो गोतम, चतूहि धम्मेहि समन्नागतं महापञ्ञं महापुरिसं पञ्ञापेम। सचे मे, भो गोतम, अनुमोदितब्बं अनुमोदतु
D. 315 मे भवं गोतमो; सचे पन मे, भो गोतम, पटिक्कोसितब्बं पटिक्कोसतु मे भवं गोतमो" ति।

R. 36 ३. "नेव खो त्याहं, ब्राह्मण, अनुमोदामि न पटिक्कोसामि। चतूहि खो अहं, ब्राह्मण, धम्मेहि समन्नागतं महापञ्ञं महापुरिसं पञ्ञापेमि। कतमेहि चतूहि? इध, ब्राह्मण, बहुजनहिताय पटिपन्नो होति बहुजनसुखाय; बहुस्स जनता अरिये ञाये पतिट्ठापिता, यदिदं कल्याण-

धम्मता कुसलधम्मता । सो यं वितक्कं आकङ्खति वितक्केतुं तं वितक्कं वितक्केति, यं वितक्कं नाकङ्खति वितक्केतुं न तं वितक्कं वितक्केति; यं सङ्कप्पं आकङ्खति सङ्कप्पेतुं तं सङ्कप्पं सङ्कप्पेति, यं सङ्कप्पं नाकङ्खति सङ्कप्पेतुं न तं सङ्कप्पं सङ्कप्पेति । इति चेतोवसिप्पत्तो होति वितक्कपथेसु । चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । नेव खो त्याहं, ब्राह्मण, अनुमोदामि न पन पटिक्कोसामि । इमेहि खो अहं, ब्राह्मण, चतूहि धम्मेहि समन्नागतं महापञ्ञं महापुरिसं पञ्ञापेमी" ति ।

४. "अच्छरियं, भो गोतम, अब्भुतं, भो गोतम ! याव सुभासितं चिदं भोता गोतमेन । इमेहि च मयं, भो गोतम, चतूहि धम्मेहि समन्नागतं भवन्तं गोतमं धारेम; भवं हि गोतमो बहुजनहिताय पटिपन्नो बहुजनसुखाय; बहु ते जनता अरिये ञाये पतिट्ठापिता, यदिदं कल्याणधम्मता कुसलधम्मता । भवं हि गोतमो यं वितक्कं आकङ्खति वितक्केतुं तं वितक्कं वितक्केति, यं वितक्कं नाकङ्खति वितक्केतु न तं वितक्कं वितक्केति, यं सङ्कप्पं आकङ्खति सङ्कप्पेतुं तं सङ्कप्पं सङ्कप्पेति, यं सङ्कप्पं नाकङ्खति सङ्कप्पेतुं न तं सङ्कप्पं सङ्कप्पेति । भवं हि गोतमो चेतोवसिप्पत्तो वितक्कपथेसु । भवं हि गोतमो चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । भवं हि गोतमो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरती" ति ।

५. "अद्धा खो त्याहं, ब्राह्मण, आसज्ज उपनीय वाचा भासिता । B. 346, R. 37
अपि च, त्याहं ब्याकरिस्सामि – 'अहं हि, ब्राह्मण, बहुजनहिताय पटिपन्नो बहुजनसुखाय; बहु मे जनता अरिये ञाये पतिट्ठापिता, यदिदं कल्याणधम्मता कुसलधम्मता । अहं हि, ब्राह्मण, यं वितक्कं आकङ्खामि वितक्केतुं तं वितक्कं वितक्केमि, यं वितक्कं नाकङ्खामि वितक्केतुं न तं वितक्कं वितक्केमि, यं सङ्कप्पं आकङ्खामि सङ्कप्पेतुं तं सङ्कप्पं सङ्कप्पेमि, यं सङ्कप्पं नाकङ्खामि सङ्कप्पेतुं न तं सङ्कप्पं सङ्कप्पेमि । अहं हि, ब्राह्मण, चेतोवसिप्पत्तो वितक्कपथेसु । अहं हि, ब्राह्मण, चतुन्नं

झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । अहं हि, ब्राह्मण, आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरामी ति ।

"यो वेदि सब्बसत्तानं, मच्चुपासप्पमोचनं[१] ।
हितं देवमनुस्सानं, ञायं धम्मं पकासयि ।
यं वे दिस्वा च सुत्वा च, पसीदन्ति[२] बहू जना[१] ॥
"मग्गामग्गस्स कुसलो[३], कतकिच्चो[४] अनासवो[४] ।
बुद्धो अन्तिमसारीरो, महापञ्ञो महापुरिसो ति वुच्चती" ति ॥

---

६. दोणसुत्तं

१. एकं समयं भगवा अन्तरा च उक्कट्ठं अन्तरा च सेतब्यं अद्धानमग्गप्पटिपन्नो होति । दोणो पि सुदं ब्राह्मणो अन्तरा च उक्कट्ठं अन्तरा च सेतब्यं अद्धानमग्गप्पटिपन्नो होति । अद्दसा खो दोणो ब्राह्मणो भगवतो पादेसु चक्कानि सहस्सारानि सनेमिकानि सनाभिकानि सब्बाकारपरिपूरानि; दिस्वानस्स एतदहोसि – "अच्छरियं वत, भो, अब्भुतं वत, भो ! न वतिमानि मनुस्सभूतस्स पदानि भविस्सन्ती" ति !!
B. 317, R. 38 अथ खो भगवा मग्गा ओक्कम्म अञ्ञतरस्मिं रुक्खमूले निसीदि पल्लङ्कं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सतिं उपट्ठपेत्वा । अथ खो दोणो ब्राह्मणो भगवतो पदानि अनुगच्छन्तो अद्दस[१] भगवन्तं अञ्ञतरस्मिं रुक्खमूले निसिन्नं पासादिकं पसादनीयं सन्तिन्द्रियं सन्तमानसं उत्तमदमथसमथमनुप्पत्तं दन्तं गुत्तं संयतिन्द्रियं नागं । दिस्वान येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं एतदवोच –

२. "देवो नो भवं भविस्सती" ति ?
"न खो अहं, ब्राह्मण, देवो भविस्सामी" ति ।
"गन्धब्बो नो भवं भविस्सती" ति ?
"न खो अहं, ब्राह्मण, गन्धब्बो भविस्सामी" ति ।

"यक्खो नो भवं भविस्सती" ति ?
"न खो अहं, ब्राह्मण, यक्खो भविस्सामी" ति ।
"मनुस्सो नो भवं भविस्सती" ति ?
"न खो अहं, ब्राह्मण, मनुस्सो भविस्सामी" ति ।

३. "'देवो नो भवं भविस्सती' ति, इति पुट्ठो समानो – 'न खो अहं, ब्राह्मण, देवो भविस्सामी' ति वदेसि । 'गन्धब्बो नो भवं भविस्सती' ति, इति पुट्ठो समानो – 'न खो अहं, ब्राह्मण, गन्धब्बो भविस्सामी' ति वदेसि । 'यक्खो नो भवं भविस्सती' ति, इति पुट्ठो समानो – 'न खो अहं, ब्राह्मण, यक्खो भविस्सामी' ति वदेसि । 'मनुस्सो नो भवं भविस्सती' ति, इति पुट्ठो समानो – 'न खो अहं, ब्राह्मण, मनुस्सो भविस्सामी' ति वदेसि । अथ को चरहि भवं भविस्सती" ति ?

४. "येसं खो अहं, ब्राह्मण, आसवानं अप्पहीनत्ता देवो भवेय्यं, ते मे आसवा पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयतिं अनुप्पादधम्मा । येसं खो अहं, ब्राह्मण, आसवानं अप्पहीनत्ता गन्धब्बो भवेय्यं ... यक्खो भवेय्यं ... मनुस्सो भवेय्यं, ते मे आसवा पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयतिं अनुप्पादधम्मा । सेय्यथापि, ब्राह्मण, उप्पलं वा पदुमं वा पुण्डरीकं वा उदके जातं उदके संवड्ढं उदका अच्चुग्गम्म तिट्ठति अनुपलित्तं उदकेन; एवमेव खो अहं, R. 39
ब्राह्मण, लोके जातो लोके संवड्ढो लोकं अभिभुय्य विहरामि अनुपलित्तो लोकेन । बुद्धो ति मं, ब्राह्मण, धारेही ति ।

"येन देवूपपत्यस्स, गन्धब्बो वा विहङ्गमो । B. 348
यक्खत्तं येन गच्छेय्यं, मनुस्सत्तं च अब्बजे[1] ।
ते मय्हं, आसवा खीणा, विद्धस्ता विनळीकता ॥
"पुण्डरीकं यथा वग्गु[2], तोयेन नुपलिप्पति ।
नुपलिप्पामि लोकेन, तस्मा बुद्धोस्मि ब्राह्मणा" ति ॥

---

७. अपरिहानियसुत्तं

१. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो परिहानाय निब्बानस्सेव सन्तिके । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु

१. मद्धजे – सी०; मब्भजे – स्या० । २. उग्गं – स्या० ।

सीलसम्पन्नो होति, इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो होति, भोजने मत्तञ्ञू होति, जागरियं अनुयुत्तो होति।

२. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सीलसम्पन्नो होति? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति पातिमोक्खसंवरसंवुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु सीलसम्पन्नो होति।

३. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो होति? इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही। यत्वाधिकरणमेनं[1] चक्खुन्द्रियं असंवुतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं[2], तस्स संवराय पटिपज्जति; रक्खति चक्खुन्द्रियं; चक्खुन्द्रिये संवरं आपज्जति। सोतेन सद्दं सुत्वा ... घानेन गन्धं घायित्वा ... जिव्हाय रसं सायित्वा ... कायेन फोट्ठब्बं फुसित्वा ... मनसा धम्मं विञ्ञाय न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही। यत्वाधिकरणमेनं मनिन्द्रियं असंवुतं विहरन्तं
R.40 अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय पटिपज्जति; रक्खति मनिन्द्रियं; मनिन्द्रिये संवरं आपज्जति। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो होति।

D 319 ४. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु भोजने मत्तञ्ञू होति? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्खा योनिसो आहारं आहारेति – 'नेव दवाय न मदाय न मण्डनाय न विभूसनाय; यावदेव इमस्स कायस्स ठितिया यापनाय विहिंसूपरतिया ब्रह्मचरियानुग्गहाय। इति पुराणं च वेदनं पटिहङ्खामि, नवं च वेदनं न उप्पादेस्सामि, यात्रा च मे भविस्सति, अनवज्जता च फासुविहारो चा' ति। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु भोजने मत्तञ्ञू होति।

५. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु जागरियं अनुयुत्तो होति? इध, भिक्खवे, भिक्खु दिवसं चङ्कमेन निसज्जाय आवरणीयेहि धम्मेहि चित्तं परिसोधेति; रत्तिया पठमं यामं चङ्कमेन निसज्जाय आवरणीयेहि धम्मेहि चित्तं परिसोधेति; रत्तिया मज्झिमं यामं दक्खिणेन पस्सेन सीहसेय्यं कप्पेति, पादे पादं अच्चाधाय, सतो सम्पजानो उट्ठानसञ्ञं

---

१. ०मेतं – सी०। २. अन्वास्सेय्युं – रो०।

ing. When the Upaniṣads declare, "That thou art", *tat tvam asi*, it is not a mere statement of fact. It is a call to action. Make thyself that which thou know thou canst be. Whereas the Hindu mind believes in a permanent element in the individual which can stand firm and unshaken in the midst of change, the Buddhist stresses the dynamic character of the self. No change is possible with an unchanging consciousness. We can achieve the possibilities in us by the exertion of the will rather than by the play of the intellect. Religion is not a creed, but a vital process. It is no use railing against God or destiny when we are ourselves the authors of our disgrace. If few are chosen, it is because few choose to be chosen. The Buddha laid stress on the creative freedom of man. The Buddha did not encourage dependence on the supernatural. He could not conceive of a being capable of creating a world for the express purpose of its creatures praising him. The ten veramaṇīs or prohibitions or abstinences called *daśaśīla* or *daśaśikṣāpada* which the novices in the path of Buddhism utter are given in these words : "I take upon myself the abstinence, (1) from destroying life, (2) from taking what is not given, (3) from leading an unchaste life, (4) from speaking untruth, (5) from giving myself to intoxicating drugs, (6) from eating at irregular hours, (7) from seeing musical and dancing performances and other shows and pageants, (8) from wearing garlands, perfumes, unguents and other bodily decorations, (9) from using high couches and seats, (10) from accepting gifts of gold and silver." The first five are the Buddhist *pañcaśīla*.

Pāṇātipātā veramaṇī sikkhāpadaṁ samādiyāmi
Adinnādānā veramaṇī sikkhāpadaṁ samādiyāmi
Kāmesu micchācārā veramaṇī sikkhāpadaṁ samādiyāmi
Musāvādā veramaṇī sikkhāpadaṁ samādiyāmi
Surā-merayamajja-pamādaṭṭhānā
veramaṇī sikkhāpadaṁ samādiyāmi

Conflicts in the world are conflicts in the human soul enlarged. If men were at peace within themselves, the outer conflicts between nations would inevitably cease. By practising the Buddha's pañcaśīla we will develop patience, courage, love

दोमनस्सानं अत्थङ्गमा[1] अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पस्सद्धकायसङ्खारो होति ।

४. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पतिलीनो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो अस्मिमानो पहीनो होति उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्कतो आयतिं अनुप्पादधम्मो । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पतिलीनो होति । पनुण्णपच्चेकसच्चो, भिक्खवे, भिक्खु 'समवयसट्ठेसनो पस्सद्धकायसङ्खारो पतिलीनो' ति वुच्चती ति ।

R. 42 "कामेसना भवेसना, ब्रह्मचरियेसना सह ।
इति सच्चपरामासो, दिट्ठिट्ठाना समुस्सया ॥
"सब्बरागविरत्तस्स, तण्हाक्खयविमुत्तिनो[2] ।
एसना पटिनिस्सट्ठा, दिट्ठिट्ठाना समूहता ॥
"स वे सन्तो सतो भिक्खु, पस्सद्धो अपराजितो ।
मानाभिसमया[3] बुद्धो, पतिलीनो ति वुच्चती" ति ॥

---

९. उज्जयसुत्तं

B. 351 १. अथ खो उज्जयो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो उज्जयो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच – "भवं पि नो गोतमो यञ्ञं वण्णेती" ति ?

२. "न खो अहं, ब्राह्मण, सब्बं यञ्ञं वण्णेमि; न पनाहं, ब्राह्मण, सब्बं यञ्ञं न वण्णेमि । यथारूपे खो, ब्राह्मण, यञ्ञे गावो हञ्ञन्ति, अजेळका हञ्ञन्ति, कुक्कुटसूकरा हञ्ञन्ति, विविधा पाणा सङ्घातं आपज्जन्ति; एवरूपं खो अहं, ब्राह्मण, सारम्भं यञ्ञं न वण्णेमि । तं किस्स हेतु ? एवरूपं हि, ब्राह्मण, सारम्भं यञ्ञं न उपसङ्कमन्ति अरहन्तो वा अरहत्तमग्गं वा समापन्ना ।

३. "यथारूपे च खो, ब्राह्मण, यञ्ञे नेव गावो हञ्ञन्ति, न अजेळका हञ्ञन्ति, न कुक्कुटसूकरा हञ्ञन्ति, न विविधा पाणा सङ्घातं

१. अत्थगमा – स्या०, रो० । २. तण्हक्खय० – सी०, स्या०, रो० । ३. मानभिसमया – रो० ।

आपज्जन्ति; एवरूपं खो अहं, ब्राह्मण, निरारम्भं यञ्ञं वण्णेमि, यदिदं निच्चदानं अनुकुलयञ्ञं। तं किस्स हेतु ? एवरूपं हि, ब्राह्मण, निरारम्भं यञ्ञं उपसङ्कमन्ति अरहन्तो वा अरहत्तमग्गं वा समापन्ना ति।

"अस्समेधं पुरिसमेधं, सम्मापासं वाजपेय्यं निरग्गळं[1]। R.43
महायञ्ञा महारम्भा[2], न ते होन्ति महप्फला ॥
"अजेळका च गावो च, विविधा यत्थ हञ्ञरे।
न तं सम्मग्गता यञ्ञं, उपयन्ति महेसिनो ॥
"ये च यञ्ञा निरारम्भा, यजन्ति[3] अनुकुलं[3] सदा।
अजेळका च गावो च, विविधा नेत्थ हञ्ञरे।
तं च सम्मग्गता यञ्ञं, उपयन्ति महेसिनो ॥
"एतं यजेथ मेधावी, एसो यञ्ञो महप्फलो। B. 352
एतं हि यजमानस्स, सेय्यो होति न पापियो।
यञ्ञो च विपुलो होति, पसीदन्ति च देवता" ति ॥

---

१०. उदायीसुत्तं

१. अथ खो उदायी ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता ...पे०... एकमन्तं निसिन्नो खो उदायी ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच – "भवं पि नो गोतमो यञ्ञं वण्णेती" ति ?

२. "न खो अहं, ब्राह्मण, सब्बं यञ्ञं वण्णेमि; न पनाहं, ब्राह्मण, सब्बं यञ्ञं न वण्णेमि। यथारूपे खो, ब्राह्मण, यञ्ञे गावो हञ्ञन्ति, अजेळका हञ्ञन्ति, कुक्कुटसूकरा हञ्ञन्ति, विविधा पाणा सङ्घातं आपज्जन्ति; एवरूपं खो अहं, ब्राह्मण, सारम्भं यञ्ञं न वण्णेमि। तं किस्स हेतु ? एवरूपं हि, ब्राह्मण, सारम्भं यञ्ञं न उपसङ्कमन्ति अरहन्तो वा अरहत्तमग्गं वा समापन्ना।

३. "यथारूपे च खो, ब्राह्मण, यञ्ञे नेव गावो हञ्ञन्ति, न अजेळका हञ्ञन्ति, न कुक्कुटसूकरा हञ्ञन्ति, न विविधा पाणा सङ्घातं आपज्जन्ति; एवरूपं खो अहं, ब्राह्मण, निरारम्भं यञ्ञं वण्णेमि, यदिदं निच्चदानं अनुकुलयञ्ञं। तं किस्स हेतु ? एवरूपं हि, ब्राह्मण,

१. निरग्गलं – सी०, रो०। २. रो० पोत्थके नत्थि। ३–३. यज त्यनुकुलं – स्या०; यजन्ति मनुकूलं – रो०।

निरारम्भं यञ्ञं उपसङ्कमन्ति अरहन्तो वा अरहत्तमग्गं वा समापन्ना ति ।

"अभिसङ्खतं निरारम्भं, यञ्ञं कालेन कप्पियं ।
R. 44 तादिसं उपसंयन्ति, सञ्ञता ब्रह्मचारयो ॥

"विवट्टच्छदा[1] ये लोके, वीतिवत्ता कुलं गतिं ।
यञ्ञमेतं पसंसन्ति, बुद्धा यञ्ञस्स[2] कोविदा ॥

"यञ्ञे वा यदि वा सद्धे, हव्यं[3] कत्वा यथारहं ।
पसन्नचित्तो यजति, सुखेत्ते ब्रह्मचारिसु ॥

B. 353 "सुहुतं सुयिट्ठं सुप्पत्तं, दक्खिणेय्येसु यं कतं ।
यञ्ञो च विपुलो होति, पसीदन्ति च देवता ॥

"एतं[4] यजित्वा मेधावी, सद्धो मुत्तेन चेतसा ।
अब्यावज्झं[5] सुखं लोकं, पण्डितो उपपज्जती" ति ॥

चक्कवग्गो चतुत्थो ।

तस्सुद्दानं

चक्को सङ्गहो[6] सीहो पसादो, वस्सकारेन पञ्चमं ।
दोणो[7] अपरिहानियो पतिलीनो[8],
उज्जयो उदायिना[9] ते दसा ति ॥

———०———

५. रोहितस्सवग्गो

१. समाधिभावनासुत्तं

१. "चतस्सो इमा, भिक्खवे, समाधिभावना । कतमा चतस्सो ? अत्थि, भिक्खवे, समाधिभावना भाविता बहुलीकता दिट्ठधम्मसुखविहाराय संवत्तति; अत्थि, भिक्खवे, समाधिभावना भाविता बहुलीकता ञाणदस्सनप्पटिलाभाय संवत्तति; अत्थि, भिक्खवे, समाधिभावना भाविता बहुलीकता सतिसम्पजञ्ञाय संवत्तति; अत्थि, भिक्खवे, समाधिभावना भाविता बहुलीकता आसवानं खयाय संवत्तति ।

---

१. विवत्तच्छदा – सी०, रो० । २. पुञ्ञस्स – सी०, स्या०, रो० । ३. हब्यं – सी०; हुञ्ञं – स्या०; भब्बं – रो० । ४. एवं – सी०, स्या०, रो० । ५. अब्यापज्झं – सी० स्या०; अब्यापज्जं – रो० । ६. सङ्गाहो – रो० । ७. लोकं – सी०, रो० । ८. पतिलीनेन – सी०, रो० । ९. उदायेन – स्या० ।

२. "कतमा च, भिक्खवे, समाधिभावना भाविता बहुलीकता दिट्ठधम्मसुखविहाराय संवत्तति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ...पे०... चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति । अयं, भिक्खवे, समाधिभावना भाविता बहुलीकता दिट्ठधम्मसुखविहाराय संवत्तति । R. 45

३. "कतमा च, भिक्खवे, समाधिभावना भाविता बहुलीकता ञाणदस्सनप्पटिलाभाय संवत्तति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आलोकसञ्ञं मनसि करोति, दिवासञ्ञं अधिट्ठाति – यथा दिवा तथा रत्तिं, यथा रत्तिं तथा दिवा । इति विवटेन चेतसा अपरियोनद्धेन सप्पभासं चित्तं भावेति । अयं, भिक्खवे, समाधिभावना भाविता बहुलीकता ञाणदस्सनप्पटिलाभाय संवत्तति । B 354

४. "कतमा च, भिक्खवे, समाधिभावना भाविता बहुलीकता सतिसम्पजञ्ञाय संवत्तति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो विदिता वेदना उप्पज्जन्ति, विदिता उपट्ठहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; विदिता सञ्ञा ...पे०... विदिता वितक्का उप्पज्जन्ति, विदिता उपट्ठहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति । अयं, भिक्खवे, समाधिभावना भाविता बहुलीकता सतिसम्पजञ्ञाय संवत्तति ।

५. "कतमा च, भिक्खवे, समाधिभावना भाविता बहुलीकता आसवानं खयाय संवत्तति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु उदयब्बयानुपस्सी विहरति – 'इति रूपं, इति रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अत्थङ्गमो[1]; इति वेदना, इति वेदनाय समुदयो, इति वेदनाय अत्थङ्गमो; इति सञ्ञा, इति सञ्ञाय समुदयो, इति सञ्ञाय अत्थङ्गमो; इति सङ्खारा, इति सङ्खारानं समुदयो, इति सङ्खारानं अत्थङ्गमो; इति विञ्ञाणं, इति विञ्ञाणस्स समुदयो, इति विञ्ञाणस्स अत्थङ्गमो' ति । अयं, भिक्खवे, समाधिभावना भाविता बहुलीकता आसवानं खयाय संवत्तति । इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो समाधिभावना । इदं च पन मेतं, भिक्खवे, सन्धाय भासितं पारायने पुण्णकपञ्हे –

---

१. अत्थगमो – रो० ।

"सङ्खाय लोकस्मिं परोपरानि[1],
यस्सिञ्जितं नत्थि कुहिञ्चि लोके।
R. 46 सन्तो विधूमो अनिघो निरासो,
अतारि सो जातिजरं ति ब्रूमी" ति॥

२. पञ्हब्याकरणसुत्तं

B. 355 १. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, पञ्हब्याकरणानि। कतमानि चत्तारि? अत्थि, भिक्खवे, पञ्हो एकंसब्याकरणीयो[2]; अत्थि, भिक्खवे, पञ्हो विभज्जब्याकरणीयो; अत्थि, भिक्खवे, पञ्हो पटिपुच्छाब्याकरणीयो; अत्थि, भिक्खवे, पञ्हो ठपनीयो। इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि पञ्हब्याकरणानी ति।

"एकंसवचनं एकं, विभज्जवचनापरं।
ततियं पटिपुच्छेय्य, चतुत्थं पन ठापये॥

"यो च तेसं[3] तत्थ तत्थ, जानाति अनुधम्मतं।
चतुपञ्हस्स कुसलो, आहु भिक्खुं तथाविधं॥

"दुरासदो दुप्पसहो, गम्भीरो दुप्पधंसियो।
अथो अत्थे अनत्थे च, उभयस्स[4] होति[4] कोविदो॥

"अनत्थं परिवज्जेति, अत्थं गण्हाति पण्डितो।
अत्थाभिसमया धीरो, पण्डितो ति पवुच्चती" ति॥

३. पठमकोधगरुसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे चत्तारो? कोधगरु न सद्धम्मगरु, मक्खगरु न सद्धम्मगरु, लाभगरु न सद्धम्मगरु, सक्कारगरु न सद्धम्मगरु। इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं।

२. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे चत्तारो? सद्धम्मगरु न कोधगरु, सद्धम्मगरु न मक्खगरु, सद्धम्मगरु न लाभगरु, सद्धम्मगरु न सक्कारगरु।

१. परोवरानि – सी०, रो०। २. एकंसब्याकरणीयो – रो०। ३. नेसं – सी०, स्या०। ४-४. उभयत्थस्स – स्या०।

३. इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं ति । R. 47

"कोधमक्खगरू भिक्खू, लाभसक्कारगारवा ।
न ते धम्मे विरूहन्ति, सम्मासम्बुद्धदेसिते ।।
"ये च सद्धम्मगरुनो, विहंसु विहरन्ति च । B. 356
ते वे धम्मे विरूहन्ति, सम्मासम्बुद्धदेसिते" ति ।।

---

४. दुतियकोधगरुसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, असद्धम्मा । कतमे चत्तारो ? कोधगरुता न सद्धम्मगरुता, मक्खगरुता न सद्धम्मगरुता, लाभगरुता न सद्धम्मगरुता, सक्कारगरुता न सद्धम्मगरुता । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो असद्धम्मा ।

२. "चत्तारोमे, भिक्खवे, सद्धम्मा । कतमे चत्तारो ? सद्धम्मगरुता न कोधगरुता, सद्धम्मगरुता न मक्खगरुता, सद्धम्मगरुता न लाभगरुता, सद्धम्मगरुता न सक्कारगरुता । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो सद्धम्मा ति ।

"कोधमक्खगरु भिक्खु, लाभसक्कारगारवो ।
सुखेत्ते पूतिबीजं व, सद्धम्मे न विरूहति ।।
"ये च सद्धम्मगरुनो, विहंसु विहरन्ति च ।
ते वे धम्मे विरूहन्ति, स्नेहान्वयमिवोसधा[1]" ति ।।

---

५. रोहितस्ससुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो रोहितस्सो देवपुत्तो अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णो[2] केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठितो खो रोहितस्सो देवपुत्तो भगवन्तं एतदवोच –

---

१. स्नेहमन्वायमिवोसधा – सी०, स्या०, रो० । २. अभिक्कन्तवण्णा – रो० ।

R. 48 २. "यत्थ नु खो, भन्ते, न जायति न जीयति[1] न मीयति न चवति न उपपज्जति, सक्का नु खो सो[2], भन्ते, गमनेन लोकस्स अन्तो[3] ञातुं वा दट्ठुं वा पापुणितुं वा" ति ?

B. 357 "यत्थ खो, आवुसो, न जायति न जीयति न मीयति न चवति न उपपज्जति, नाहं तं गमनेन लोकस्स अन्तं ञातेय्यं[4] दट्ठेय्यं पत्तेय्यं[4] ति वदामी" ति ।

३. "अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं, भन्ते ! याव सुभासितं चिदं, भन्ते, भगवता – 'यत्थ खो, आवुसो, न जायति न जायति न मीयति न चवति न उपपज्जति, नाहं तं गमनेन लोकस्स अन्तं ञातेय्यं दट्ठेय्यं पत्तेय्यं ति वदामी' ति ।

४. "भूतपुब्बाहं, भन्ते, रोहितस्सो नाम इसि अहोसिं भोजपुत्तो इद्धिमा वेहासङ्गमो । तस्स मय्हं, भन्ते, एवरूपो जवो अहोसि, सेय्यथापि नाम दळ्हधम्मा[5] धनुग्गहो सिक्खितो कतहत्थो कतूपासनो लहुकेन असनेन अप्पकसिरेन तिरियं तालच्छायं[6] अतिपातेय्य । एवरूपो पदवीतिहारो अहोसि, सेय्यथापि नाम पुरत्थिमा समुद्दा पच्छिमो समुद्दो । तस्स मय्हं, भन्ते, एवरूपेन जवेन समन्नागतस्स एवरूपेन च पदवीतिहारेन एवरूपं इच्छागतं उप्पज्जि – 'अहं गमनेन लोकस्स अन्तं पापुणिस्सामी' ति । सो खो अहं, भन्ते, अञ्ञत्रेव असितपीतखायितसायिता अञ्ञत्र उच्चारपस्सावकम्मा अञ्ञत्र निद्दाकिलमथपटिविनोदना वस्ससतायुको वस्ससतजीवी वस्ससतं गन्त्वा अप्पत्वा व[7] लोकस्स अन्तं अन्तरायेव[8] कालङ्कतो[8] ।

५. "अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं, भन्ते ! याव सुभासितं चिदं, भन्ते, भगवता – 'यत्थ खो, आवुसो, न जायति न जीयति न मीयति न चवति न उपपज्जति, नाहं तं गमनेन लोकस्स अन्तं ञातेय्यं दट्ठेय्यं पत्तेय्यं ति वदामी'" ति ।

६. "'यत्थ खो, आवुसो, न जायति न जीयति न मीयति न चवति न उपपज्जति, नाहं तं गमनेन लोकस्स अन्तं ञातेय्यं दट्ठेय्यं पत्तेय्यं' ति

१. जिय्यति – रो० । २. सो – रो० । ३. अन्तं – रो० । ४-४. ञातुं [illegible] – रो० । ५. दळ्हधम्मा – सी०, स्या०, रो० । ६. [illegible] – सी० । ७. [illegible] – रो० । ८-८. अन्तरा [illegible] – रो० ।

वदामि । न चाहं, आवुसो, अप्पत्वा व लोकस्स अन्तं दुक्खस्स अन्तकिरियं वदामि । अपि चाहं, आवुसो, इमस्मियेव ब्याममत्ते कळेवरे[1] ससञ्ञिम्हि[2] समनके लोकं च पञ्ञापेमि लोकसमुदयं च लोकनिरोधं च लोकनिरोधगामिनिं च पटिपदं ति ।

"गमनेन न पत्तब्बो, लोकस्सन्तो कुदाचनं । R.49
न च अप्पत्वा लोकन्तं, दुक्खा अत्थि पमोचनं ॥

"तस्मा ह वे लोकविदू सुमेधो, B.358
लोकन्तगू वुसितब्रह्मचरियो ।
लोकस्स अन्तं समिताबि ञत्वा,
नासीसती[3] लोकमिमं परं चा" ति ॥

---

६. दुतियरोहितस्ससुत्तं

१. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि – "इमं, भिक्खवे, रत्तिं रोहितस्सो देवपुत्तो अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णो केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठितो खो, भिक्खवे, रोहितस्सो देवपुत्तो मं एतदवोच – 'यत्थ नु खो, भन्ते, न जायति न जीयति न मीयति[4] न चवति न उपपज्जति[5], सक्का नु खो सो, भन्ते, गमनेन लोकस्स अन्तो[6] ञातुं वा दट्ठुं वा पापुणितुं वा' ति ? एवं वुत्ते अहं, भिक्खवे, रोहितस्सं देवपुत्तं एतदवोचं[7] – 'यत्थ खो, आवुसो, न जायति न जीयति[8] न मीयति न चवति न उपपज्जति, नाहं तं गमनेन लोकस्स अन्तं ञातेय्यं[9] दट्ठेय्यं पत्तेय्यं[9] ति वदामी' ति । एवं वुत्ते, भिक्खवे, रोहितस्सो देवपुत्तो मं एतदवोच – 'अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं, भन्ते ! याव सुभासितं चिदं, भन्ते, भगवता – यत्थ खो, आवुसो, न जायति न जीयति न मीयति न चवति न उपपज्जति, नाहं तं गमनेन लोकस्स अन्तं ञातेय्यं दट्ठेय्यं पत्तेय्यं ति वदामि ।

---

१. कलेवरे – सी०; कलेवरे – रो० । २. सञ्ञिम्हि – रो० । ३. नासिसती – सी०; नासिसति – रो० । ४. मिय्यति – सी०, स्या० । ५. उप्पज्जति – सी०, रो० । ६. अन्तं – स्या०, रो० । ७. एतदवोच – रो० । ८. जिय्यति – सी०, स्या० । ९–९. ञातय्यं दट्ठय्यं पत्तय्य – सी०, स्या०, रो० ।

२. 'भूतपुब्बाहं, भन्ते, रोहितस्सो नाम इसि अहोसिं भोजपुत्तो
इद्धिमा वेहासङ्गमो। तस्स मय्हं, भन्ते, एवरूपो जवो अहोसि, सेय्य-
थापि नाम दळ्हधम्मा[1] धनुग्गहो सिक्खितो कतहत्थो कतूपासनो[2]
B. 359 लहुकेन असनेन अप्पकसिरेन तिरियं तालच्छायं[3] अतिपातेय्य। एवरूपो
पदवीतिहारो अहोसि, सेय्यथापि नाम पुरत्थिमा समुद्दा पच्छिमो समुद्दो।
तस्स मय्हं, भन्ते, एवरूपेन जवेन समन्नागतस्स एवरूपेन च पदवीतिहारेन
एवरूपं इच्छागतं उप्पज्जि – अहं गमनेन लोकस्स अन्तं पापुणिस्सामी
R. 50 ति। सो खो अहं, भन्ते, अञ्ञत्रेव असितपीतखायितसायिता अञ्ञत्र
उच्चारपस्सावकम्मा अञ्ञत्र निद्दाकिलमथपटिविनोदना वस्ससतायुको
वस्ससतजीवी वस्ससतं गन्त्वा अप्पत्वा व लोकस्स अन्तं अन्तरायेव
कालङ्कतो[4]।

३. 'अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं, भन्ते! याव सुभासितं चिदं, भन्ते, भगवता – यत्थ खो, आवुसो, न जायति न जीयति न मीयति न चवति न उपपज्जति, नाहं तं गमनेन लोकस्स अन्तं ञातेय्यं दट्ठेय्यं पत्तेय्यं ति वदामी' ति। एवं वुत्ते अहं, भिक्खवे, रोहितस्सं देवपुत्तं एतदवोचं – 'यत्थ खो, आवुसो, न जायति न जीयति न मीयति न चवति न उपपज्जति, नाहं, तं गमनेन लोकस्स अन्तं ञातेय्यं दट्ठेय्यं पत्तेय्यं ति वदामी ति। न चाहं, आवुसो, अप्पत्वा व लोकस्स अन्तं दुक्खस्सन्तकिरियं वदामि। अपि चाहं, आवुसो, इमस्मिंयेव ब्याममत्ते कळेवरे[5] ससञ्ञिम्हि समनके लोकं च पञ्ञापेमि लोकसमुदयं च लोकनिरोधं च लोकनिरोधगामिनिं च पटिपदं ति।

'गमनेन न पत्तब्बो, लोकस्सन्तो कुदाचनं।
न च अप्पत्वा लोकन्तं, दुक्खा अत्थि पमोचनं॥

'तस्मा हवे लोकविदू सुमेधो,
लोकन्तगू वुसितब्रह्मचरियो।
लोकस्स अन्तं समिताविं ञत्वा,
नासीसती[6] लोकमिमं परं चा'' ति॥

---

१. दळ्हधम्मो – सी०, स्या०, रो०। २. कतुपासनो – सी०, स्या०, रो०। ३. तालच्छातिं – रो०। ४. कालकतो – स्या०, रो०। ५. कलेवरे – रो०। ६. नासिसति – सी०, स्या०, रो०।

and unselfishness. The Buddha teaches us that even in an age of anxiety and violence, it is possible to gain and maintain inner harmony, *which is not at the mercy of outward circumstance.*

Nirvāṇaṁ paramaṁ sukhaṁ : Nirvāṇa is the highest bliss. It is not a negative state of annihilation but a positive state of joy, consciousness grown from an unhappy to a beatific one. The Buddha does not tell us that man is but a bubble on the turbulent surface of nature and that he has no destiny save to undergo dissolution. The Hindu affirms that man can realise his identity with Brahman, the ground of all being; the Buddhist says that man can live in a transfigured world where *saṁsāra* and *nirvāṇa* are one. In *Mahā-saccaka Sutta*, the Buddha himself is reported to have described the supreme triumph of reaching the goal of his quest as follows :

> "When this knowledge, this insight had arisen within me, my heart was set free from intoxication of lusts, set free from the intoxication of becomings, set free from the intoxication of ignorance. In me, thus emancipated, there arose the certainty of that emancipation. And I came to know : "Rebirth is at an end. The higher life has been fulfilled. What had to be done has been accomplished. After this present life there is no further for this or that. This last insight did I attain to in the last watch of the night. Ignorance was beaten down, insight arose, darkness was destroyed, the light came, inasmuch as I was there strenuous, earnest, master of myself." Thus ended the struggle of six long years.

The Buddha is said to be a physician. Even as the physician strives to restore to health a sick man, the Buddha tries to restore us to our normal condition. If our leaders become normal, we may be able to replace the present social order in which division, falsehood and violence prevail, by a new one in which humanity, truth and brotherhood will reign.

On the occasion of the 2,500th anniversary of the *Buddha's* parinirvāṇa, the Government of India decided to publish

७. सुविदूरसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, सुविदूरविदूरानि । कतमानि चत्तारि ? नभं[1] च, भिक्खवे, पथवी च; इदं पठमं सुविदूरविदूरे[2] । ओरिमं च, भिक्खवे, तीरं समुद्दस्स पारिमं च[3]; इदं दुतियं सुविदूरविदूरे । यतो च, भिक्खवे, वेरोचनो अब्भुदेति यत्थ च अत्थमेति[4]; इदं ततियं B. 300 सुविदूरविदूरे । सतं च, भिक्खवे, धम्मो असतं च धम्मो; इदं चतुत्थं सुविदूरविदूरे । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि सुविदूरविदूरानी ति ।

"नभं च दूरे पथवी च दूरे, R. 51
पारं समुद्दस्स तदाहु दूरे ।
यतो च वेरोचनो अब्भुदेति,
पभङ्करो यत्थ च अत्थमेति ।
ततो हवे दूरतरं वदन्ति,
सतं च धम्मं असतं च धम्मं ॥

"अब्यायिको[5] होति सतं समागमो,
यावा[6] पि तिट्ठेय्य तथेव होति ।
खिप्पं हि वेति असतं समागमो,
तस्मा सतं धम्मो[7] असब्भि आरका" ति ॥

८. विसाखसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयस्मा विसाखो पञ्चालपुत्तो[8] उपट्ठानसालायं भिक्खू धम्मिया कथाय सन्दस्सेति समादपेति समुत्तेजेति सम्पहंसेति, पोरिया वाचाय विस्सट्ठाय अनेलगलाय[9] अत्थस्स विञ्ञापनिया परियापन्नाय अनिस्सिताय । अथ खो भगवा सायन्हसमयं[10] पटिसल्लाना वुट्ठितो येन उपट्ठानसाला तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि–

१. नभा – रो० । २. सुविदूरविदूरं – रो० । ३. च तीरं – सी०, स्या०, रो० । ४. अत्थङ्गमेति – स्या० । ५. अब्यायिको – रो० । ६ यावं – सी०, स्या०, रो० । ७. धम्मा – स्या० । ८. पञ्चालिपुत्तो – सी०, स्या०, रो० । ९. अनेळगलाय – रो०; अनेलगळाय – स्या० । १०. सायण्हसमयं – स्या०, रो० ।

२. "को नु खो, भिक्खवे, उपट्ठानसालायं भिक्खू धम्मिया कथाय सन्दस्सेति समादपेति समुत्तेजेति सम्पहंसेति पोरिया वाचाय
B. 361 विस्सट्ठाय अनेलगलाय अत्थस्स विञ्ञापनिया परियापन्नाय[1] अनिस्सिताया" ति ?

"आयस्मा, भन्ते, विसाखो[2] पञ्चालपुत्तो उपट्ठानसालायं भिक्खू धम्मिया कथाय सन्दस्सेति[3] समादपेति समुत्तेजेति[3] सम्पहंसेति पोरिया वाचाय विस्सट्ठाय अनेलगलाय अत्थस्स विञ्ञापनिया परियापन्नाय अनिस्सिताया" ति ।

३. अथ खो भगवा आयस्मन्तं विसाखं पञ्चालपुत्तं एतदवोच – "साधु साधु, विसाख ! साधु खो त्वं, विसाख, भिक्खू धम्मिया कथाय सन्दस्सेसि समादपेसि समुत्तेजेसि सम्पहंसेसि पोरिया वाचाय विस्सट्ठाय अनेलगलाय अत्थस्स विञ्ञापनिया परियापन्नाय अनिस्सिताया ति ।

"नाभासमानं जानन्ति, मिस्सं[4] बालेहि पण्डितं ।
भासमानं च जानन्ति, देसेन्तं अमतं पदं ॥
"भासये जोतये धम्मं, पग्गण्हे इसिनं धजं ।
सुभासितधजा इसयो, धम्मो हि इसिनं धजो" ति ॥

---

९. विपल्लाससुत्तं

R. 52 १. "चत्तारोमे, भिक्खवे, सञ्ञाविपल्लासा चित्तविपल्लासा दिट्ठिविपल्लासा । कतमे चत्तारो ? अनिच्चे, भिक्खवे, निच्चं ति सञ्ञाविपल्लासो चित्तविपल्लासो दिट्ठिविपल्लासो; दुक्खे[5], भिक्खवे सुखं[5] ति सञ्ञाविपल्लासो चित्तविपल्लासो दिट्ठिविपल्लासो; अनत्तनि, भिक्खवे, अत्ता ति सञ्ञाविपल्लासो चित्तविपल्लासो दिट्ठिविपल्लासो; असुभे, भिक्खवे, सुभं ति सञ्ञाविपल्लासो चित्तविपल्लासो दिट्ठिविपल्लासो । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो सञ्ञाविपल्लासा चित्तविपल्लासा दिट्ठिविपल्लासा ।

२. "चत्तारोमे, भिक्खवे, नसञ्ञाविपल्लासा नचित्तविपल्लासा नदिट्ठिविपल्लासा । कतमे चत्तारो ? अनिच्चे, भिक्खवे,

---

१. परियापण्णाय – सी० । २. सासो – सी० । ३ सन्दस्सेसि समुत्तेजेसि – रो० । ४. विस्सं – सी० । ५–५. अदुक्खे भिक्खवे दुक्खं – रो० ।

अनिच्चं ति नसञ्ञाविपल्लासो नचित्तविपल्लासो नदिट्ठिविपल्लासो; दुक्खे, भिक्खवे, दुक्खं ति नसञ्ञाविपल्लासो नचित्तविपल्लासो नदिट्ठिविपल्लासो; अनत्तनि, भिक्खवे, अनत्ता ति नसञ्ञाविपल्लासो नचित्तविपल्लासो नदिट्ठिविपल्लासो; असुभे, भिक्खवे, असुभं ति नसञ्ञाविपल्लासो नचित्तविपल्लासो नदिट्ठिविपल्लासो। इमे खो, भिक्खवे, B. 362 चत्तारो नसञ्ञाविपल्लासा नचित्तविपल्लासा नदिट्ठिविपल्लासा ति।

"अनिच्चे निच्चसञ्ञिनो, दुक्खे च सुखसञ्ञिनो।
अनत्तनि च अत्ता ति, असुभे सुभसञ्ञिनो।
मिच्छादिट्ठिहता[1] सत्ता, खित्तचित्ता विसञ्ञिनो॥

"ते योगयुत्ता मारस्स, अयोगक्खेमिनो जना।
सत्ता गच्छन्ति संसारं, जातिमरणगामिनो॥

"यदा च बुद्धा लोकस्मिं, उप्पज्जन्ति पभङ्करा।
ते[2] इमं[2] धम्मं पकासेन्ति, दुक्खूपसमगामिनं॥

"तेसं सुत्वान सप्पञ्ञा, सचित्तं पच्चलद्धा[3] ते।
अनिच्चं अनिच्चतो दक्खुं, दुक्खमद्दक्खु दुक्खतो॥

"अनत्तनि अनत्ता ति, असुभं असुभतद्दसुं।
सम्मादिट्ठिसमादाना, सब्बं[4] दुक्खं उपच्चगुं"[4] ति॥

---

१०. उपक्किलेससुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, चन्दिमसुरियानं उपक्किलेसा, येहि R. 53 उपक्किलेसेहि उपक्किलिट्ठा चन्दिमसुरिया न तपन्ति न भासन्ति न विरोचन्ति। कतमे चत्तारो? अब्भा[5], भिक्खवे, चन्दिमसुरियानं उपक्किलेसा[6], येन उपक्किलेसेन उपक्किलिट्ठा चन्दिमसुरिया न तपन्ति न भासन्ति न विरोचन्ति।

२. "महिका[7], भिक्खवे, चन्दिमसुरियानं उपक्किलेसा, येन उपक्किलेसेन उपक्किलिट्ठा चन्दिमसुरिया न तपन्ति न भासन्ति न विरोचन्ति।

---

१. मिच्छादिट्ठिगता – सी०, रो०। २–२. तेमं – सी०, स्या०। ३. पच्चलत्थु – सी०, स्या०, रो०। ४–४. सब्बदुक्खमुपच्चग – रो०। ५. अब्भं – रो०। ६. उपक्किलेसो – रो०। ७. महिया – स्या०, रो०।

३. "धूमो रजो, भिक्खवे, चन्दिमसुरियानं उपक्किलेसो, येन उपक्किलेसेन उपक्किलिट्ठा चन्दिमसुरिया न तपन्ति न भासन्ति न विरोचन्ति ।

४. "राहु, भिक्खवे, असुरिन्दो चन्दिमसुरियानं उपक्किलेसो, येन उपक्किलेसेन उपक्किलिट्ठा चन्दिमसुरिया न तपन्ति न भासन्ति न
B. 363 विरोचन्ति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो चन्दिमसुरियानं उपक्किलेसा, येहि उपक्किलेसेहि उपक्किलिट्ठा चन्दिमसुरिया न तपन्ति न भासन्ति न विरोचन्ति ।

५. "एवमेव खो, भिक्खवे, चत्तारोमे समणब्राह्मणानं उपक्किलेसा, येहि उपक्किलेसेहि उपक्किलिट्ठा एके समणब्राह्मणा न तपन्ति न भासन्ति न विरोचन्ति । कतमे चत्तारो ? सन्ति, भिक्खवे, एके समणब्राह्मणा सुरं पिवन्ति मेरयं[1], सुरामेरयपाना अप्पटिविरता । अयं, भिक्खवे, पठमो समणब्राह्मणानं उपक्किलेसो, येन उपक्किलेसेन उपक्किलिट्ठा एके समणब्राह्मणा न तपन्ति न भासन्ति न विरोचन्ति ।

६. "सन्ति, भिक्खवे, एके समणब्राह्मणा मेथुनं धम्मं पटिसेवन्ति, मेथुनस्मा धम्मा अप्पटिविरता । अयं, भिक्खवे, दुतियो समणब्राह्मणानं उपक्किलेसो, येन उपक्किलेसेन उपक्किलिट्ठा एके समणब्राह्मणा न तपन्ति न भासन्ति न विरोचन्ति ।

७. "सन्ति, भिक्खवे, एके समणब्राह्मणा जातरूपरजतं सादियन्ति, जातरूपरजतपटिग्गहणा अप्पटिविरता । अयं, भिक्खवे, ततियो समणब्राह्मणानं उपक्किलेसो, येन उपक्किलेसेन उपक्किलिट्ठा एके समणब्राह्मणा न तपन्ति न भासन्ति न विरोचन्ति ।

८. "सन्ति, भिक्खवे, एके समणब्राह्मणा मिच्छाजीवेन जीवन्ति, मिच्छाजीवा अप्पटिविरता । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो समणब्राह्मणानं उपक्किलेसो, येन उपक्किलेसेन उपक्किलिट्ठा एके समणब्राह्मणा न तपन्ति न भासन्ति न विरोचन्ति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो समणब्राह्मणानं उपक्किलेसा, येहि उपक्किलेसेहि उपक्किलिट्ठा एके समणब्राह्मणा न तपन्ति न भासन्ति न विरोचन्ती ति ।

---

[1] मेरयं पिवन्ति – रो० ।

"रागदोसपरिविकट्ठा[1], एके समणब्राह्मणा ।
अविज्जानिवुता पोसा, पियरूपाभिनन्दिनो ॥

"सुरं पिवन्ति मेरयं, पटिसेवन्ति मेथुनं ।
रजतं जातरूपं च, सादियन्ति अविद्दसू[2] ।
मिच्छाजीवेन जीवन्ति, एके समणब्राह्मणा ॥

"एते उपक्किलेसा वुत्ता, बुद्धेनादिच्चबन्धुना । B. 364
येहि उपक्किलेसेहि[3], एके समणब्राह्मणा ।
न तपन्ति न भासन्ति, असुद्धा सरजा मगा[4] ॥

"अन्धकारेन ओनद्धा, तण्हादासा सनेत्तिका ।
वड्ढेन्ति कटसिं घोरं, आदियन्ति पुनब्भवं" ति ॥

रोहितस्सवग्गो पञ्चमो ।

तस्सुद्दानं

समाधिपञ्हा द्वे कोधा, रोहितस्सापरे दुवे ।
सुविदूरविसाखविपल्लासा[5], उपक्किलेसेन ते दसा ति ॥

पठमो पण्णासको समत्तो ।

———o———

६. पुञ्ञाभिसन्दवग्गो

१. पठमपुञ्ञाभिसन्दसुत्तं

१. सावत्थिनिदानं । चत्तारोमे, भिक्खवे, पुञ्ञाभिसन्दा कुसलाभिसन्दा सुखस्साहारा सोवग्गिका सुखविपाका सग्गसंवत्तनिका इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तन्ति । कतमे चत्तारो ? यस्स, भिक्खवे, भिक्खु चीवरं परिभुञ्जमानो अप्पमाणं चेतोसमाधिं उपसम्पज्ज विहरति, अप्पमाणो तस्स पुञ्ञाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति । B. 365

१. रागदोसुपटिविकट्ठा – स्या० ; रागदोसपटिविवट्ठा – रो० । २. अविद्दसुं – स्या० । ३. उपक्किलिट्ठा – सी० ; उपकिलिट्ठा – रो० । ४. पभा – रो० । ५. ० विसाखा विपल्लासो – स्या० ; सुदूरविसाखो विपल्लासो – रो० ।

२. "यस्स, भिक्खवे, भिक्खु पिण्डपातं परिभुञ्जमानो अप्पमाणं चेतोसमाधिं उपसम्पज्ज विहरति, अप्पमाणो तस्स पुञ्ञाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति ।

R.55 ३. "यस्स, भिक्खवे, भिक्खु[1] सेनासनं परिभुञ्जमानो अप्पमाणं चेतोसमाधिं उपसम्पज्ज विहरति, अप्पमाणो तस्स पुञ्ञाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति ।

४. "यस्स, भिक्खवे, भिक्खु गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारं परिभुञ्जमानो अप्पमाणं चेतोसमाधिं उपसम्पज्ज विहरति, अप्पमाणो तस्स पुञ्ञाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुञ्ञाभिसन्दा कुसलाभिसन्दा सुखस्साहारा सोवग्गिका सुखविपाका सग्गसंवत्तनिका इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तन्ति ।

५. "इमेहि च पन, भिक्खवे, चतूहि पुञ्ञाभिसन्देहि कुसलाभिसन्देहि समन्नागतस्स अरियसावकस्स न सुकरं पुञ्ञस्स पमाणं
B. 366 गहेतुं – 'एत्तको पुञ्ञाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तती' ति । अथ खो असङ्ख्येय्यो[2] अप्पमेय्यो महापुञ्ञक्खन्धो त्वेव सङ्ख्यं[3] गच्छति ।

६. "सेय्यथापि, भिक्खवे, महासमुद्दे न सुकरं उदकस्स पमाणं गहेतुं – 'एत्तकानि उदकाळ्हकानी ति वा, एत्तकानि उदकाळ्हकसतानी ति वा, एत्तकानि उदकाळ्हकसहस्सानी ति वा, एत्तकानि उदकाळ्हकसतसहस्सानी ति वा', अथ खो असङ्ख्येय्यो अप्पमेय्यो महाउदकक्खन्धो त्वेव सङ्ख्यं गच्छति; एवमेव खो, भिक्खवे, इमेहि चतूहि पुञ्ञाभिसन्देहि कुसलाभिसन्देहि समन्नागतस्स अरियसावकस्स न सुकरं पुञ्ञस्स पमाणं गहेतुं – 'एत्तको पुञ्ञाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो

१. म०, सी० पोत्थकेसु नत्थि । २. असङ्खेय्यो – सी०, स्या०, रो० । ३. सङ्खं – सी०, स्या०, रो० ।

सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तती' ति, अथ खो असङ्ख्येय्यो अप्पमेय्यो महापुञ्ञक्खन्धो त्वेव[1] सङ्ख्यं गच्छती ति ।

"महोदधिं अपरिमितं महासरं,
बहुभेरवं रतनवरानमालयं[2] ।
नज्जो यथा नरगणसङ्घसेविता[3],
पुथू सवन्ती[4] उपयन्ति सागरं ॥ R.56
"एवं नरं अन्नदपानवत्थदं,
सेय्यानिसज्जत्थरणस्स दायकं ।
पुञ्ञस्स धारा उपयन्ति पण्डितं,
नज्जो यथा वारिवहा व सागरं" ति ॥

---

२. दुतियपुञ्ञाभिसन्दसुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, पुञ्ञाभिसन्दा कुसलाभिसन्दा सुखस्साहारा सोवग्गिका सुखविपाका सग्गसंवत्तनिका इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तन्ति । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, अरियसावको बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति – 'इति पि सो B. 367 भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति । अयं, भिक्खवे, पठमो पुञ्ञाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको धम्मे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति – 'स्वाक्खातो भगवता धम्मो सन्दिट्ठिको अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं वेदितब्बो विञ्ञूही' ति । अयं, भिक्खवे, दुतियो पुञ्ञाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति ।

---

१. तेव – रो० । २. रतनगणानमालयं – सी०, स्या०, रो० । ३. मच्छगणसङ्घसेविता – स्या० । ४. सवन्ति – रो० ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको सङ्घे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति – 'सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, उजुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, ञायप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, सामीचिप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, यदिदं चत्तारि पुरिसयुगानि अट्ठ पुरिसपुग्गला, एस भगवतो सावकसङ्घो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा' ति । अयं, भिक्खवे, ततियो पुञ्ञाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको अरियकन्तेहि सीलेहि
R. 57 समन्नागतो होति अखण्डेहि अच्छिद्देहि[1] असबलेहि अकम्मासेहि भुजिस्सेहि विञ्ञुप्पसत्थेहि[2] अपरामट्ठेहि समाधिसंवत्तनिकेहि । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो पुञ्ञाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुञ्ञाभिसन्दा कुसलाभिसन्दा सुखस्साहारा सोवग्गिका सुखविपाका सग्गसंवत्तनिका इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तन्ती ति ।

B 368 "यस्स सद्धा तथागते, अचला सुप्पतिट्ठिता ।
सीलं च यस्स कल्याणं, अरियकन्तं पसंसितं ॥
"सङ्घे पसादो यस्सत्थि, उजुभूतं च दस्सनं ।
अदलिद्दो ति तं[3] आहु, अमोघं तस्स जीवितं ॥
"तस्मा सद्धं च सीलं च, पसादं धम्मदस्सनं ।
अनुयुञ्जेथ मेधावी, सरं बुद्धान सासनं" ति ॥

---

३. पठमसंवाससुत्तं

१. एकं समयं भगवा अन्तरा च मधुरं अन्तरा च वेरञ्जं[4] अद्धानमग्गप्पटिपन्नो होति । सम्बहुला पि खो गहपती च गहपतानियो च अन्तरा च मधुरं अन्तरा च वेरञ्जं अद्धानमग्गप्पटिपन्ना होन्ति । अथ खो भगवा मग्गा ओक्कम्म अञ्ञतरस्मिं रुक्खमूले[5] निसीदि ।

---

१. अछिद्देहि – रो० । २. विञ्ञूपसत्थेहि – स्या०; विञ्ञुप्पसट्ठेहि – रो० । ३. रो० पोत्थके नत्थि । ४. वेरञ्जं – रो० । ५. ० [illegible] – रो० ।

अद्दसंसु खो गहपती च गहपतानियो च भगवन्तं अञ्ञतरस्मिं रुक्खमूले निसिन्नं। दिस्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु। एकमन्तं निसिन्ने खो ते गहपती च गहपतानियो च भगवा एतदवोच –

२. "चत्तारोमे, गहपतयो, संवासा। कतमे चत्तारो? छवो छवाय सद्धिं संवसति, छवो देविया सद्धिं संवसति, देवो छवाय सद्धिं संवसति, देवो देविया सद्धिं संवसति।

३. "कथं च, गहपतयो, छवो छवाय सद्धिं संवसति? इध, R. 58
गहपतयो, सामिको होति पाणातिपाती अदिन्नादायी कामेसुमिच्छाचारी मुसावादी सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी दुस्सीलो पापधम्मो मच्छेरमलपरियुट्ठितेन चेतसा अगारं अज्झावसति अक्कोसकपरिभासको समणब्राह्मणानं; भरिया पिस्स होति पाणातिपातिनी अदिन्नादायिनी कामेसुमिच्छाचारिनी मुसावादिनी सुरामेरयमज्जपमादट्ठायिनी दुस्सीला पापधम्मा मच्छेरमलपरियुट्ठितेन चेतसा अगारं अज्झावसति अक्कोसिकपरिभासिका समणब्राह्मणानं। एवं खो, गहपतयो, छवो छवाय सद्धिं संवसति।

४. "कथं च, गहपतयो, छवो देविया सद्धिं संवसति? इध, B. 369
गहपतयो, सामिको होति पाणातिपाती अदिन्नादायी कामेसुमिच्छाचारी मुसावादी सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी दुस्सीलो पापधम्मो मच्छेरमलपरियुट्ठितेन चेतसा अगारं अज्झावसति अक्कोसकपरिभासको समणब्राह्मणानं, भरिया[1] ख्वस्स होति पाणातिपाता पटिविरता अदिन्नादाना पटिविरता कामेसुमिच्छाचारा पटिविरता मुसावादा पटिविरता सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरता सीलवती कल्याणधम्मा विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति अनक्कोसिकपरिभासिका समणब्राह्मणानं। एवं खो, गहपतयो, छवो देविया सद्धिं संवसति।

५. "कथं च, गहपतयो, देवो छवाय सद्धिं संवसति? इध, गहपतयो, सामिको होति पाणातिपाता पटिविरतो अदिन्नादाना पटिविरतो कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो मुसावादा पटिविरतो सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो सीलवा कल्याणधम्मो विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति अनक्कोसकपरिभासको समणब्राह्मणानं;

१. भरिया च – स्या०, रो०।

भरिया ख्वस्स होति पाणातिपातिनी ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठायिनी दुस्सीला पापधम्मा मच्छेरमलपरियुट्ठितेन चेतसा अगारं अज्झावसति अक्कोसिकपरिभासिका समणब्राह्मणानं । एवं खो, गहपतयो, देवो छवाय सद्धिं संवसति ।

६. "कथं च, गहपतयो, देवो देविया सद्धिं संवसति ? इध, गहपतयो, सामिको होति पाणातिपाता पटिविरतो ... पे०... सीलवा कल्याणधम्मो विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति अनक्कोसकपरिभासको समणब्राह्मणानं; भरिया पिस्स होति पाणातिपाता पटिविरता ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरता सीलवती कल्याणधम्मा विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति अनक्कोसिकपरिभासिका समणब्राह्मणानं । एवं खो, गहपतयो, देवो देविया सद्धिं
R. 59 संवसति । इमे खो गहपतयो चत्तारो संवासा ति ।

"उभो च होन्ति दुस्सीला, कदरिया परिभासका ।
ते होन्ति जानिपतयो, छवा संवासमागता ॥

B 370 "सामिको होति दुस्सीलो, कदरियो परिभासको ।
भरिया सीलवती होति, वदञ्ञू वीतमच्छरा ।
सा पि देवी संवसति, छवेन पतिना सह ॥

"सामिको सीलवा होति, वदञ्ञू वीतमच्छरो ।
भरिया[1] होति दुस्सीला, कदरिया परिभासिका ।
सा पि छवा संवसति, देवेन पतिना सह ॥

"उभो सद्धा वदञ्ञू च, सञ्ञता धम्मजीविनो ।
ते होन्ति जानिपतयो, अञ्ञमञ्ञं पियंवदा ॥

"अत्थासं पचुरा होन्ति, फासुकं[2] उपजायति ।
अमित्ता दुम्मना होन्ति, उभिन्नं समसीलिनं ॥

"इध धम्मं चरित्वान, समसीलब्बता उभो ।
नन्दिनो देवलोकस्मिं, मोदन्ति कामकामिनो" ति ॥

---

१. भरियास्स – रो० । २ फासत्थं – सी०; वासत्थं – रो० ।

४. दुतियसंवाससुत्तं

१. "चत्तारोमे, भिक्खवे, संवासा। कतमे चत्तारो? छवो छवाय सद्धिं संवसति, छवो देविया सद्धिं संवसति, देवो छवाय सद्धिं संवसति, देवो देविया सद्धिं संवसति।

२. "कथं च, भिक्खवे, छवो छवाय सद्धिं संवसति। इध, भिक्खवे, सामिको होति पाणातिपाती अदिन्नादायी कामेसुमिच्छाचारी मुसावादी पिसुणवाचो फरुसवाचो सम्फप्पलापी अभिज्झालु ब्यापन्नचित्तो[1] मिच्छादिट्ठिको दुस्सीलो पापधम्मो मच्छेरमलपरियुट्ठितेन चेतसा अगारं अज्झावसति अक्कोसकपरिभासको समणब्राह्मणानं; भरियापिस्स होति पाणातिपातिनी अदिन्नादायिनी कामेसुमिच्छाचारिनी मुसावादिनी पिसुणवाचा फरुसवाचा सम्फप्पलापिनी अभिज्झालुनी ब्यापन्नचित्ता मिच्छादिट्ठिका दुस्सीला पापधम्मा मच्छेरमलपरियुट्ठितेन चेतसा अगारं अज्झावसति अक्कोसिकपरिभासिका समणब्राह्मणानं। एवं खो, भिक्खवे, छवो छवाय सद्धिं संवसति। R. 60

३. "कथं च, भिक्खवे, छवो देविया सद्धिं संवसति? इध, B. 371
भिक्खवे, सामिको होति पाणातिपाती ...पे०.. मिच्छादिट्ठिको दुस्सीलो पापधम्मो मच्छेरमलपरियुट्ठितेन चेतसा अगारं अज्झावसति अक्कोसकपरिभासको समणब्राह्मणानं; भरिया ख्वस्स होति पाणातिपाता पटिविरता अदिन्नादाना पटिविरता कामेसुमिच्छाचारा पटिविरता मुसावादा पटिविरता पिसुणाय वाचाय पटिविरता फरुसाय वाचाय पटिविरता सम्फप्पलापा पटिविरता अनभिज्झालुनी अब्यापन्नचित्ता सम्मादिट्ठिका सीलवती कल्याणधम्मा विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति अनक्कोसिकपरिभासिका समणब्राह्मणानं। एवं खो, भिक्खवे, छवो देविया सद्धिं संवसति।

४. "कथं च, भिक्खवे, देवो छवाय सद्धिं संवसति? इध, भिक्खवे, सामिको होति पाणातिपाता पटिविरतो अदिन्नादाना पटिविरतो कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो मुसावादा पटिविरतो पिसुणाय वाचाय पटिविरतो फरुसाय वाचाय पटिविरतो सम्फप्पलापा पटिविरतो अनभिज्झालु अब्यापन्नचित्तो सम्मादिट्ठिको सीलवा कल्याणधम्मो विगत-

---

१. ब्यापन्नचित्तो – रो०।

मलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति अनक्कोसकपरिभासको समणब्राह्मणानं; भरिया ख्वस्स होति पाणातिपातिनी ... पे०... मिच्छादिट्ठिका दुस्सीला पापधम्मा मच्छेरमलपरियुट्ठितेन चेतसा अगारं अज्झावसति अक्कोसिकपरिभासिका समणब्राह्मणानं। एवं खो, भिक्खवे, देवो छवाय सद्धिं संवसति।

५. "कथं च, भिक्खवे, देवो देविया सद्धिं संवसति? इध, भिक्खवे, सामिको होति पाणातिपाता पटिविरतो ... पे०... सम्मादिट्ठिको सीलवा कल्याणधम्मो[1] विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति अनक्कोसकपरिभासको समणब्राह्मणानं; भरिया पिस्स होति पाणातिपाता पटिविरता ... पे०... सम्मादिट्ठिका सीलवती कल्याणधम्मा विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति अनक्कोसिकपरिभासिका समणब्राह्मणानं। एवं खो, भिक्खवे, देवो देविया सद्धिं संवसति। इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो संवासा ति।

"उभो च होन्ति दुस्सीला, कदरिया परिभासका।
R.61 ते होन्ति जानिपतयो, छवा संवासमागता॥
B.372 "सामिको होति दुस्सीलो, कदरियो परिभासको।
भरिया सीलवती होति, वदञ्ञू[2] वीतमच्छरा।
सा पि देवी संवसति, छवेन पतिना सह॥
"सामिको सीलवा होति, वदञ्ञू वीतमच्छरो।
भरिया होति दुस्सीला, कदरिया परिभासिका।
सा पि छवा संवसति, देवेन पतिना सह॥
"उभो सद्धा वदञ्ञू च, सञ्ञता धम्मजीविनो।
ते होन्ति जानिपतयो, अञ्ञमञ्ञं पियंवदा॥
"अत्थासं पचुरा होन्ति, फासुकं उपजायति।
अमित्ता दुम्मना होन्ति, उभिन्नं समसीलिनं॥
"इध धम्मं चरित्वान, समसीलब्बता उभो।
नन्दिनो देवलोकस्मिं, मोदन्ति कामकामिनो"ति॥

१. कल्याणधम्मा – सी०। २. वदञ्ञू – सी०।

५. पठमसमजीवीसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा भग्गेसु विहरति सुंसुमारगिरे[1] भेसकळावने[2] मिगदाये । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्त-चीवरमादाय येन नकुलपितुनो गहपतिस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उप-सङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि । अथ खो नकुलपिता च गहपति नकुलमाता च गहपतानी येन भगवा तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । एकमन्तं निसिन्नो खो नकुलपिता गहपति भगवन्तं एतदवोच –

२. "यतो मे, भन्ते, नकुलमाता गहपतानी दहरस्सेव दहरा आनीता, नाभिजानामि नकुलमातरं गहपतानिं मनसा पि अतिचरिता, कुतो पन कायेन ! इच्छेय्याम मयं, भन्ते, दिट्ठे चेव धम्मे अञ्ञमञ्ञं पस्सितुं अभिसम्परायं च अञ्ञमञ्ञं पस्सितुं" ति । नकुलमाता पि खो गहपतानी भगवन्तं एतदवोच – "यतोहं, भन्ते, नकुलपितुनो गहपतिस्स दहरस्सेव दहरा आनीता, नाभिजानामि नकुलपितरं गहपतिं मनसा पि अतिचरिता, कुतो पन कायेन ! इच्छेय्याम मयं, भन्ते, दिट्ठे चेव धम्मे अञ्ञमञ्ञं पस्सितुं अभिसम्परायं च अञ्ञमञ्ञं पस्सितुं" ति । B. 373

३. "आकङ्खेय्युं चे, गहपतयो, उभो जानिपतयो दिट्ठे चेव धम्मे अञ्ञमञ्ञं पस्सितुं अभिसम्परायं च अञ्ञमञ्ञं पस्सितुं उभो व[3] अस्सु समसद्धा समसीला समचागा समपञ्ञा, ते दिट्ठे चेव[4] धम्मे अञ्ञमञ्ञं पस्सन्ति अभिसम्परायं च अञ्ञमञ्ञं पस्सन्ती ति । R. 62

"उभो सद्धा वदञ्ञू च, सञ्ञता धम्मजीविनो ।
ते होन्ति जानिपतयो, अञ्ञमञ्ञं पियंवदा ॥

"अत्थासं पचुरा होन्ति, फासुकं[5] उपजायति ।
अमित्ता दुम्मना होन्ति, उभिन्नं समसीलिनं ॥

"इध धम्मं चरित्वान, समसीलब्बता उभो ।
नन्दिनो देवलोकस्मिं, मोदन्ति कामकामिनो" ति ॥

---

१. सुसुमारगिरे – म० । २. भेसकलावने – सी०, रो० । ३. च – सी०, रो० । ४. एव – रो० । ५. वासत्थ – रो० ।

६. दुतियसमजीवीसुत्तं

१. "आकङ्खेय्युं चे, भिक्खवे, उभो जानिपतयो दिट्ठे चेव धम्मे अञ्ञमञ्ञं पस्सितुं अभिसम्परायं च अञ्ञमञ्ञं पस्सितुं उभो व अस्सु समसद्धा समसीला समचागा समपञ्ञा, ते दिट्ठे चेव धम्मे अञ्ञमञ्ञं पस्सन्ति अभिसम्परायं च अञ्ञमञ्ञं पस्सन्ती ति ।

"उभो सद्धा वदञ्ञू च, सञ्ञता धम्मजीविनो ।
ते होन्ति जानिपतयो, अञ्ञमञ्ञं पियंवदा ॥

"अत्थासं पचुरा होन्ति, फासुकं उपजायति ।
अमित्ता दुम्मना होन्ति, उभिन्नं समसीलिनं ॥

"इध धम्मं चरित्वान, समसीलब्बता उभो ।
नन्दिनो देवलोकस्मिं, मोदन्ति कामकामिनो" ति ॥

---

७. सुप्पवासासुत्तं

१. एकं समयं भगवा कोळियेसु विहरति पज्जनिकं[१] नाम
B. 374 कोळियानं[२] निगमो । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्त-
चीवरमादाय येन सुप्पवासाय कोळियधीतुया[३] निवेसनं तेनुपसङ्कमि;
R. 63 उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि । अथ खो सुप्पवासा कोळिय-
धीता भगवन्तं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तप्पेसि सम्प-
वारेसि । अथ खो सुप्पवासा कोळियधीता भगवन्तं भुत्ताविं ओनीत-
पत्तपाणिं एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो सुप्पवासं कोळिय-
धीतरं भगवा एतदवोच –

२. "भोजनं, सुप्पवासे, देन्ती अरियसाविका पटिग्गाहकानं चत्तारि ठानानि देति । कतमानि चत्तारि ? आयुं देति, वण्णं देति, सुखं देति, बलं देति । आयुं खो पन दत्वा आयुस्स भागिनी होति दिब्बस्स वा मानुसस्स वा । वण्णं दत्वा वण्णस्स भागिनी होति दिब्बस्स वा मानुसस्स वा । सुखं दत्वा सुखस्स भागिनी होति दिब्बस्स वा मानुसस्स वा । बलं दत्वा बलस्स भागिनी होति दिब्बस्स वा मानुसस्स वा ।

---

१. सज्जनेलं – सी०, रो०; पज्जनेलं – स्या० । २. कोलियानं – स्या० । ३. कोलिय-धीताय – स्या०; कोळियधिताय – रो० ।

भोजनं, सुप्पवासे, देन्ती अरियसाविका पटिग्गाहकानं इमानि चत्तारि ठानानि देती ति ।

"सुसङ्खतं भोजनं या ददाति,
सुचिं पणीतं रससा उपेतं ।
सा दक्खिणा उज्जुगतेसु दिन्ना,
चरणूपपन्नेसु[1] महग्गतेसु ।
पुञ्ञेन पुञ्ञं संसन्दमाना,
महप्फला लोकविदून वण्णिता ॥
"एतादिसं यञ्ञमनुस्सरन्ता,
ये वेदजाता विचरन्ति लोके ।
विनेय्य मच्छेरमलं समूलं,
अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति ठानं" ति ॥

८. सुदत्तसुत्तं

१. अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपतिं भगवा एतदवोच –

२. "भोजनं, गहपति, ददमानो अरियसावको पटिग्गाहकानं B. 375
चत्तारि ठानानि देति । कतमानि चत्तारि ? आयुं देति, वण्णं देति, R. 64
सुखं देति, बलं देति । आयुं खो पन दत्वा आयुस्स भागी होति दिब्बस्स वा मानुसस्स वा । वण्णं दत्वा ... सुखं दत्वा ... बलं दत्वा बलस्स भागी होति दिब्बस्स वा मानुसस्स वा । भोजनं, गहपति, ददमानो अरियसावको पटिग्गाहकानं इमानि चत्तारि ठानानि देती ति ।

"यो सञ्ञतानं परदत्तभोजिनं,
कालेन सक्कच्च ददाति भोजनं ।
चत्तारि ठानानि अनुप्पवेच्छति,
आयुं च वण्णं च सुखं बलं च ॥
"सो आयुदायी वण्णदायी[2], सुखं[3] बलं ददो[3] नरो ।
दीघायु यसवा होति, यत्थ यत्थूपपज्जती" ति ॥

---

१. चरणोपपन्नेसु – स्या०, रो० । २. बलदायी – सी०, स्या०, रो० । ३–३. सुखं वण्णं ददो – स्या०; सुखवण्णददो – रो० ।

९. भोजनसुत्तं

१. "भोजनं, भिक्खवे, ददमानो दायको पटिग्गाहकानं चत्तारि[1] ठानानि देति। कतमानि चत्तारि? आयुं देति, वण्णं देति, सुखं देति, बलं देति। आयुं खो पन दत्वा आयुस्स भागी होति दिब्बस्स वा मानुसस्स वा। वण्णं दत्वा ... सुखं दत्वा ... बलं दत्वा बलस्स भागी होति दिब्बस्स वा मानुसस्स वा। भोजनं, भिक्खवे, ददमानो दायको पटिग्गाहकानं इमानि चत्तारि ठानानि देती ति।

"यो सञ्ञतानं परदत्तभोजिनं,
कालेन सक्कच्च ददाति भोजनं।
चत्तारि ठानानि अनुप्पवेच्छति,
आयुं च वण्णं च सुखं बलं च॥

"सो आयुदायी वण्णदायी, सुखं बलं ददो नरो।
दीघायु यसवा होति, यत्थ यत्थूपपज्जती" ति॥

---

१०. गिहिसामीचिसुत्तं

B. 376, R. 65

१. अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपतिं भगवा एतदवोच –

२. "चतूहि खो, गहपति, धम्मेहि समन्नागतो अरियसावको गिहिसामीचिपटिपदं पटिपन्नो होति यसोपटिलाभिनिं[2] सग्गसंवत्तनिकं। कतमेहि चतूहि? इध, गहपति, अरियसावको भिक्खुसङ्घं पच्चुपट्ठितो होति चीवरेन, भिक्खुसङ्घं पच्चुपट्ठितो होति पिण्डपातेन, भिक्खुसङ्घं पच्चुपट्ठितो होति सेनासनेन, भिक्खुसङ्घं पच्चुपट्ठितो होति गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन। इमेहि खो, गहपति, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो अरियासावको गिहिसामीचिपटिपदं पटिपन्नो होति यसोपटिलाभिनिं सग्गसंवत्तनिकं ति।

"गिहिसामीचिपटिपदं, पटिपज्जन्ति पण्डिता।
सम्मग्गते सीलवन्ते, चीवरेन उपट्ठिता॥

---

१. इमानि ० – रो०। २. यसपटिलाभिनिं – स्या०।

पिण्डपातसयनेन, गिलानप्पच्चयेन च ।
तेसं दिवा च रत्तो च, सदा पुञ्ञं पवड्ढति ।
सग्गं च कमतिट्ठानं, कम्मं कत्वान भद्दकं" ति ॥

पुञ्ञाभिसन्दवग्गो छट्ठो ।

तस्सुद्दानं

द्वे पुञ्ञाभिसन्दा, द्वे च संवासा समजीविनो ।
सुप्पवासा सुदत्तो च, भोजनं गिहिसामिची[1] ति ॥

———o———

७. पत्तकम्मवग्गो

१. पत्तकम्मसुत्तं

१. अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपतिं भगवा एतदवोच –

२. "चत्तारो मे, गहपति, धम्मा इट्ठा कन्ता मनापा दुल्लभा B. 377, R. 66
लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? भोगा मे उप्पज्जन्तु सहधम्मेना ति, अयं पठमो धम्मो इट्ठो कन्तो मनापो दुल्लभो लोकस्मिं ।

३. "भोगे लद्धा सहधम्मेन यसो मे[2] आगच्छतु[2] सह ञातीहि सह उपज्झायेही ति, अयं दुतियो धम्मो इट्ठो कन्तो मनापो दुल्लभो लोकस्मिं ।

४. "भोगे लद्धा सहधम्मेन यसं लद्धा सह ञातीहि सह उपज्झायेहि चिरं जीवामि दीघमायुं[3] पालेमी ति, अयं ततियो धम्मो इट्ठो कन्तो मनापो दुल्लभो लोकस्मिं ।

५. "भोगे लद्धा सहधम्मेन यसं लद्धा सह ञातीहि सह उपज्झायेहि चिरं जीवित्वा दीघमायुं पालेत्वा कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जामी[4] ति, अयं चतुत्थो धम्मो इट्ठो कन्तो मनापो दुल्लभो लोकस्मिं । इमे खो, गहपति, चत्तारो धम्मा इट्ठा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मिं ।

---

१. गिही सामीचिना – रो० । २–२. मं अब्भुगच्छतु – स्या०, रो० । ३. दीघमद्धायु – रो० । ४. उप्पज्जामी – रो० ।

६. "इमेसं खो, गहपति, चतुन्नं धम्मानं इट्ठानं कन्तानं मनापानं दुल्लभानं लोकस्मिं चत्तारो धम्मा पटिलाभाय संवत्तन्ति । कतमे चत्तारो ? सद्धासम्पदा, सीलसम्पदा, चागसम्पदा, पञ्ञासम्पदा ।

७. "कतमा च, गहपति, सद्धासम्पदा ? इध, गहपति, अरियसावको सद्धो होति, सद्दहति तथागतस्स बोधिं – 'इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि, सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति । अयं वुच्चति, गहपति, सद्धासम्पदा ।

८. "कतमा च गहपति सीलसम्पदा ? इध, गहपति, अरियसावको पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । अयं वुच्चति, गहपति, सीलसम्पदा ।

९. "कतमा च, गहपति, चागसम्पदा ? इध, गहपति, अरियसावको विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति मुत्तचागो पयतपाणि वोस्सग्गरतो याचयोगो दानसंविभागरतो । अयं वुच्चति, गहपति, चागसम्पदा ।

B. 378, R. 67

१०. "कतमा च, गहपति, पञ्ञासम्पदा ? अभिज्झाविसमलोभाभिभूतेन, गहपति, चेतसा विहरन्तो अकिच्चं करोति, किच्चं अपराधेति । अकिच्चं करोन्तो किच्चं अपराधेन्तो यसा च सुखा च धंसति । ब्यापादाभिभूतेन, गहपति, चेतसा विहरन्तो अकिच्चं करोति, किच्चं अपराधेति । अकिच्चं करोन्तो किच्चं अपराधेन्तो यसा च सुखा च धंसति । थीनमिद्धाभिभूतेन, गहपति, चेतसा विहरन्तो अकिच्चं करोति किच्चं अपराधेति । अकिच्चं करोन्तो किच्चं अपराधेन्तो यसा च सुखा च धंसति । उद्धच्चकुक्कुच्चाभिभूतेन, गहपति, चेतसा विहरन्तो अकिच्चं करोति, किच्चं अपराधेति । अकिच्चं करोन्तो किच्चं अपराधेन्तो यसा च सुखा च धंसति । विचिकिच्छाभिभूतेन, गहपति, चेतसा विहरन्तो अकिच्चं करोति, किच्चं अपराधेति । अकिच्चं करोन्तो किच्चं अपराधेन्तो यसा च सुखा च धंसति ।

११. "स खो सो, गहपति, अरियसावको अभिज्झाविसमलोभो चित्तस्स उपक्किलेसो ति, इति विदित्वा अभिज्झाविसमलोभं चित्तस्स उपक्किलेसं पजहति । ब्यापादो चित्तस्स उपक्किलेसो ति, इति विदित्वा

ब्यापादं चित्तस्स उपक्किलेसं पजहति । थीनमिद्धं चित्तस्स उपक्किलेसो ति, इति विदित्वा थीनमिद्धं चित्तस्स उपक्किलेसं पजहति । उद्धच्चकुक्कुच्चं चित्तस्स उपक्किलेसो ति, इति विदित्वा उद्धच्चकुक्कुच्चं चित्तस्स उपक्किलेसं पजहति । विचिकिच्छा चित्तस्स उपक्किलेसो ति, इति विदित्वा विचिकिच्छं चित्तस्स उपक्किलेसं पजहति ।

१२. "यतो च खो, गहपति, अरियसावकस्स[1] अभिज्झाविसमलोभो चित्तस्स उपक्किलेसो ति, इति विदित्वा अभिज्झाविसमलोभो चित्तस्स उपक्किलेसो पहीनो होति । ब्यापादो चित्तस्स उपक्किलेसो ति, इति विदित्वा ब्यापादो चित्तस्स उपक्किलेसो पहीनो होति । थीनमिद्धं चित्तस्स उपक्किलेसो ति, इति विदित्वा थीनमिद्धं चित्तस्स उपक्किलेसो पहीनो होति । उद्धच्चकुक्कुच्चं चित्तस्स उपक्किलेसो ति, इति विदित्वा उद्धच्चकुक्कुच्चं चित्तस्स उपक्किलेसो पहीनो होति । विचिकिच्छा चित्तस्स उपक्किलेसो ति, इति विदित्वा विचिकिच्छा चित्तस्स उपक्किलेसो पहीनो होति । अयं वुच्चति, गहपति, अरियसावको महापञ्ञो पुथुपञ्ञो आपातदसो[2] पञ्ञासम्पन्नो । अयं
वुच्चति, गहपति, पञ्ञासम्पदा । इमेसं खो, गहपति, चतुन्नं धम्मानं B. 379
इट्ठानं कन्तानं मनापानं दुल्लभानं लोकस्मिं इमे चत्तारो धम्मा पटिलाभाय संवत्तन्ति ।

१३. "स खो सो, गहपति, अरियसावको उट्ठानविरियाधिगतेहि भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावक्खित्तेहि धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि चत्तारि पत्तकम्मानि[3] कत्ता होति । कतमानि चत्तारि ? इध गहपति, अरियसावको उट्ठानविरियाधिगतेहि भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावक्खित्तेहि धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि अत्तानं सुखेति पीणेति सम्मा सुखं परिहरति । मातापितरो सुखेति पीणेति सम्मा सुखं परिहरति । पुत्तदारदासकम्मकरपोरिसे सुखेति पीणेति सम्मा सुखं परिहरति । मित्तामच्चे सुखेति पीणेति सम्मा सुखं परिहरति । इदमस्स पठमं ठानगतं[4] होति पत्तगतं आयतनसो परिभुत्तं ।

---

१. अरियसावको – रो० । २. आपाथदसो – सी०, स्या०, रो० । ३. कम्मानि – रो० । ४. ठानं गत – स्या०, रो० ।

R.68 १४. "पुन च परं, गहपति, अरियसावको उट्ठानविरियाधिगतेहि भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावक्खित्तेहि धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि या ता होन्ति आपदा अग्गितो वा उदकतो वा राजतो वा चोरतो वा अप्पियतो वा दायादतो वा, तथारूपासु आपदासु[1] परियोधाय संवत्तति[2]। सोत्थिं अत्तानं करोति। इदमस्स दुतियं ठानगतं होति पत्तगतं आयतनसो परिभुत्तं।

१५. "पुन च परं, गहपति, अरियसावको उट्ठानविरियाधिगतेहि भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावक्खित्तेहि धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि पञ्चबलिं कत्ता होति – ञातिबलिं, अतिथिबलिं, पुब्बपेतबलिं, राजबलिं, देवताबलिं। इदमस्स ततियं ठानगतं होति पत्तगतं आयतनसो परिभुत्तं।

१६. "पुन च परं, गहपति, अरियसावको उट्ठानविरियाधिगतेहि भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावक्खित्तेहि धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि ये ते समणब्राह्मणा मदप्पमादा पटिविरता खन्तिसोरच्चे निविट्ठा एकमत्तानं दमेन्ति, एकमत्तानं समेन्ति, एकमत्तानं परिनिब्बापेन्ति, तथारूपेसु समणब्राह्मणेसु उद्धग्गिकं दक्खिणं पतिट्ठापेति सोवग्गिकं सुख-
B.380 विपाकं सग्गसंवत्तनिकं। इदमस्स चतुत्थं ठानगतं होति पत्तगतं आयतनसो परिभुत्तं।

१७. "स खो सो, गहपति, अरियसावको उट्ठानविरियाधिगतेहि भोगेहि बाहाबलपरिचितेहि सेदावक्खित्तेहि धम्मिकेहि धम्मलद्धेहि इमानि चत्तारि पत्तकम्मानि कत्ता होति। यस्स कस्सचि, गहपति, अञ्ञत्र इमेहि चतूहि पत्तकम्मेहि भोगा परिक्खयं गच्छन्ति, इमे वुच्चन्ति, गहपति, भोगा अट्ठानगता अपत्तगता अनायतनसो परिभुत्ता। यस्स कस्सचि, गहपति, इमेहि चतूहि पत्तकम्मेहि भोगा परिक्खयं गच्छन्ति, इमे वुच्चन्ति, गहपति, भोगा ठानगता पत्तगता आयतनसो परिभुत्ता ति।

"भुत्ता भोगा भता[3] भच्चा, वितिण्णा आपदासु मे।
उद्धग्गा दक्खिणा दिन्ना, अथो पञ्चबली[4] कता।
उपट्ठिता सीलवन्तो, सञ्ञता ब्रह्मचारयो॥

१. ० भोगेहि – रो०। २. वत्तन्ति – रो०। ३. भता – स्या०। ४. पञ्चबलिं – रो०।